

Inginer I. ORMAZU

LUPTELE ROMÂNILOR

IN

REBELUL DIN 1877-1878

OPERĂ ÎNCUNUNATĂ DE ACADEMIA ROMÂNĂ

VII

PIR

ROMÂNIA

LUPTELE ROMÂNILOR

IN

REBELUL DIN 1877-1878

DE

T. C. VACARESCU *ofiter de onor*
COLONEL ÎN RESERVA ARMATEI. (38)

In faptele oștilor, istoria națiunilor.

A șaptea miiă.

BUCURESCI
EDITURA F. GÖBL FIII
12, Passagiul Român, 12.

1887

Bibli
Bibli
Cota
Inve

B.C.U. Bucuresti

C20081945

Biblioteca Centrală Universitară
Cota *16932 Sublet*
Inventar *506200*

16932 Sub

9329/98

BUCURESCI

TYPOGRAPHIA CURȚII REGALE, F. GÖBL FII

12, PASAGIUL ROMAN, 12.

1887

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI
16932
COTA

Curții Regale.

General

SUPREMULUI COMANDANT
MAJESTATEI SALE REGELUI
CAROL I

ARMATEI ROMÂNE

Inginer I. ORMAZU

*Onorați șefi,
Scumpi camaradi,*

Voă dedic această carte, căci ale vóstre sunt faptele ce istorisesc.

N'așteptați a afla aci o operă tehnică și specială. Pentru a compune asemenea lucrare, lipsesc încă nu numai isvóre numérose, documente, date, relațiuni și monografii ale diferitelor corpuri cari au luat parte la luptele din Bulgaria, nepublicate încă, dar îmi lipsesc, mie personal, acea înaltă competență și autoritate ce compórtă alcătuirea unui adevărat istoric tactic și strategic al răsboiului susținut de armata noastră în 1877—1878.

Vă solicit, dar, indulgență pentru lipsele ce se întîmpină, fără îndoială, în această scriere, și cari nu era în puterea'mi a le înlătura.

Singura mea ambițiune a fost de a resuma, după un memorial ce'l am ținut ȃi cu ȃi în timpul campaniei, după notițe și amintiri particulare, faptele, întâmplările de căpetenie ale oștirilor românesce care reapărură, după îndelung timp, pe câmpul de bătăiă, și de a face narațiunea lor.

Pornit din rândurile armatei în care am început a'mi servi țera, aparținând încă, ca oficer de rezervă, unuia din elementele ei constitutive, am păstrat pentru dînsa în diferitele pozițiuni ale vieței și carierei mele, acea amintire duiósă, acea afecțiune dăinuitoare cari remân adânc întipărite în inimă, cu cât cineva înainteză în vîrstă, pentru casa în care a crescut, pentru șcôla în care a învățat primele notiuni ale datoriei și ale onôrei.

Simțirile acestea se întîlnesc, de sigur, nu numai la acei cari s'aũ prenumerat în rândurile oștirei. Intr'un timp când toți cetățenii 'i aparțin, când toți sunt, aũ fost saũ vor fi soldați, armata a devenit marea familiă îmbrățișând pe toți fii țerei.

A iubi dar armata națională, a vë iubi pe voi, onorați șefi și bunți camarađi, este a iubi tot ce omul are mai scump, este a iubi Patria

a cărei imagină viuă, puternică, concentrată, este armata însă-și, sunteți voi.

Era de datoriă ca în fruntea acestei scrieri să pun, ca respectuos omagiū, numele înaltei Căpetenii a oștirea pe care dînsul a condus'o la izbîndă și a știut că, dacă Domnii cei mari întemeiază împărățiile și fac mărirea națiilor, acestea, la rîndul lor, asigură drept recunoștința celor ce se identifică cu dînsese și le împlinesc aspirațiunile, gloriă și nemuritor nume în istorie.

Era natural ca să fiă scris asemenea numele Armatei române pe acoperămîntul unei cărți care povesteste silințele, luptele și jertfele ei; care 'și-a luat de țintă a le reaminti, a le întreține neuitate pînă în ziua ceia de dreptate și de răsplată în care Națiunea va săpa cu recunoștință pe bronzuri și marmure neperitoare numele vitejilor cari aū reînviat gloria armelor române, numele eroilor cari 'și aū dat viața pentru Patriă.

Priimiți dar, onorați șefi și scumpi camaradi, dedicația acestei cărți cu sentimentele de dragoste cu care vi se oferă.

T. C. VACARESCU.

Mănesci, 1886.

PRECUVĚNTARE LA ACĚSTĂ EDIȚIUNE NOUĂ

Scrierea ce avem onóre a înfățișa acum de iznóvã publiculú s'a bucurat, chiar de la aparițiunea eí, de o priimire atát de bine-voitóre, în cât prima edițiune a fost în curênd sleitã și s'a simțit trebuința a se tipări din nou.

Avem, negreșit, consciința că doveđile măgulítóre cari s'aú dat smeritei nóstre povestiri a românescei lucrări ostășesci din anii 1877—1878, aú fost îndreptate nu slabelor merite ale scriitorulú, ci cucerniceí sale dorinți de a se păstra cu scumpătate amintirea faptelor vitejesci ale armatei, și a patrioticelor silințe ce întréga națiune a desfășurat în acea periodă în veci memorabilă din istoria nóstră contimporană.

O însemnată onóre s'a făcut acesteí cărți de către Academia Română, încununând'o cu premiul «Heliade Rădulescu». Nu din zadarnice simțiri márturisim aci acéstă mare, și pentru noi neașteptată distincțiune; dar pentru că sortií aú voit ca raportul care s'a supus asupra opereí de față autorităței nóstre

literare celei mai înalte, să fiă alcătuit de membrul Academiei tot de-odată și șeful statului-major general al armatei române în timpul resboiului din Bulgaria, și că aprecierile unui judecător atât de competent întipăresc scrierei noastre o pecetiă de credință și de adevăr covârșind, pe lângă publicul citețu, mica și șubreda noastră chezășuire.

În această părere nu credem de prisos a reproduce aci raportul care s'a prezentat Academiei în ședința din 29 martie 1887.

Raportul d-lui general St. Fălcoianu : *)

Domnule Președinte,

Am cetit cu deosebită luare aminte cartea intitulată **LUPTELE ROMÂNILOR ÎN RĂȘBOIUL DIN 1877—1878**, prezentată Academiei spre premiare de d-l *T. C. Văcărescu*, Lt. Colonel în rezerva armatei, cu studierea căreia am avut onore a fi însărcinat.

Materia care face obiectul acestei publicațiuni este de cel mai mare interes din punctul de vedere național, și sunt încredințat că fie ce Român aștepta cu nerăbdare să vadă înscrise în paginile istoriei noastre faptele petrecute în acea epocă care a reînviat gloria armelor române, și care, după secolii, afirmau lumii întregi că Românii au păstrat virtuțile strămoșesci de vitejie și de devotament pentru patriă.

Studiul meu asupra acestei opere trebuia înainte de toate să constate esactitatea faptelor espuse, și prin pozițiunea ce am ocupat în tot timpul evenimentelor din 1876—1878, declar că am avut toate mijlocele spre a o pute controla cu siguranță.

Resultatul esaminărei amărunțite ce am făcut acestei însem-

*) După *Analele Academiei Române*, seria 2-a, vol. IX, sect. 1-a pag. 155.

nate scrieri m'a condus a puté afirma că cartea d-lui T. C. Văcărescu transmite generațiunilor viitoare adevărul asupra celor petrecute în această epocă, care a redat numelui de Român acea fală din vécurile trecute, când el era privit ca santinelă a creștinătăței la răsăritul europén.

Osebit de acésta, opera d-lui Văcărescu mai este încă prețioasă prin aceea că ea dă la ivélă și detalii de cel mai viu interes național spre a fi cunoscute, ceea ce publicațiunile, chiar oficióse, nu le-ar fi putut divulga, și cari ar fi rămas negreșit mult timp necunoscute, dacă autorul nu ar fi luat raspunderea de a le publica și a merita ast-fel încă mai mult recunoștința compatrioților sêi.

Tot o-dată sunt încredințat că ori-care din colegii nostri a cetit acésta carte a putut vedé că ea este scrisă în o limbă curată, cu un stil curgător și cu o distinsă rezervă, ceea ce este tot-d'a-una caracterul istoricului nepărtinitor, dar reflectat, și care are neconținut în vedere, înainte de tóte, demnitatea națională. În fine acésta carte este presărată cu cugetări frumoșe, fine, înțelepte și judicioșe, care dovedesc tot odată simțimintele de care autorul a fost însuflețit în scrierea sa.

Ast-fel, vorbind de ajutorul ce armata rusă a fost nevoită să cêră armatei române, al cărei concurs se refusase până atunci, se exprimă ast-fel :

«Un Domn cavaleresc, o națiune consciintă de nobila-i origină, de trecutul ei glorios și de viitorul ce voia să-și asigure, nu putea priimi cu nepăsare căldurosul apel de a alerga în ajutorul causei creștine, în sprijinul intereselor de libertate și de umanitate care se desbăteau peste Dunăre. Afară de acea solidaritate individuală care făcea pe un vestit bărbat din vechime să dică : *«om sum, nimic omenesc nu-mă este străin*, mai se află încă o solidaritate generală între popóre, de la care dênsele nu se pot sustrage fără a plăti într'o di urmările indiferenței și egoismului lor. Intre poporul român și între popórele balcanice, acésta solidaritate este și mai strânsă prin nevoi și restriște suferite în comun ; a uita acésta, este a uita însăși istoria și legăturile stabilite de vécuri între Români și vecinii lor Bulgari, pentru a căror liberare de sub jug se întreprinsese lupta de față.

«Fala trecutului nostru cu rađe de slavă și de mărire, cu umbre de scădere și nenorociri, stă tocmai în menirea némului româ-

«nesc de a fi fost în timp de secolii străjă ageră și neadormită a creștinătăței și civilizațiunei la Dunărea de jos.

«În această providențială menire se află deslușirea interesului, ca și a îndreptățitelor simpatii cu care Europa apusenă a căutat să sprijine desvoltarea și întărirea necesarie a naționalității noastre. Sunt tradițiuni, îndatoriri morale de la cari popóarele, ca și indiviđii, nu se pot abate fără micșorare. Asemenea tradițiuni și îndatoriri moștenite, dađ popórulei román o firéscă aplecare a se alipi mai lesne de partea unde crede că se află dreptul, de a îmbrățișa cu căldură cauzele cari putea să displacă zeilor păgânii fiind-că nu erau învingétóre, dar pe cari Dumnezeuul mort pe Cruce prescrie mai ales a le iubi când sunt prigonite și n'au pentru dênsele succesul. Și unde era aci dreptul, de nu cu popóarele asuprite și subjugate ca Bulgarii, Herzegovineni, Bosniaci; de nu cu națiunile stínjenite în mersul lor înainte, supérate în drepturile și demnitatea lor ca Sêrbi, Montenegreni, Románi?»

Mai departe, într'un mic pasagiú arată cum chiar generalii ruși admiraú simțimintele nobile ale Suveranului Románilor, de a priimi să ajute armata rusă la nevoe, după ce i se refusase de a participa la victorie, consideraú acésta ca un bun augur, care le asigura că înfrângerile vor înceta.

«Hotărît, — dîse generalul Suvaroff în limba francesă și cu gîias destul de tare spre a fi auđit de toți la masa la care împêratul obicinuia a'și lua prânđul împreună cu oficierii cuartierului imperial, și unde era ospétat Suveranul Románilor cu suita sa — hotărît că Principele Carol este un Domn cavaleresc, căci el dovedesce că nu'í este témă de sórta rea și de superstițiunii, ducêndu-se, în actualele împrejurări protivnice, la Plevna. Veți vedea că are să ne aducă noroc principele Carol».

Regret, Domnule Președinte, că cadrul raportului meu nu-mi permite a împinge mai departe citarea din text și a altor pasage, cari fac să reeasă încă și mai mult însemnătatea scrierei d-lui Văcărescu, atát din punctul de vedere istoric cât și literar. D-sa termină partea ántăii a lucrării sale cu urmátóarele ránduri :

«Fără înșelată așteptare, cu îndreptățită mândrie privea dar națiunea románă la fiii sei sub arme, la juna sa armată. Cu devotament, cu îndemânare, cu resoluțiune se purtase dînsa de la

«prima și în care Patria o chemase să 'i apere onórea și existența «ei. Greutăți, osteneți, nevoi ce putuse să întîmpine, ea le purta «de patru luni cu mulțumire, le primia cu plăcere ca lucruri de «mult așteptate. Lupte, sacrificii, gloriă pentru țeră, cu inimă de «oștén, ce suflet de Român nu fusese frământat de acest vis «care înturna vécurile trecute și ființa iarăși măririle unde atinsese «némul românesc? La Plevna, se arăta Românilor că are să «începă împlinirea aceluși vis, la Plevna, pe déluri și pe văi sân- «gerate, acolo chiema pe oștenii români dorul tainic și ferbinte al «vitejiilor!»

De și nu s'a presintat Academiei decât prima parte a lucrării D-lui Văcărescu, care totuși constituie o lucrare completă, asupra luptelor susținute de armata română pentru apărarea teritoriului, cu toate acestea subscrisul a luat cunoștința și de restul acestei opere care este de tot terminată și este deja sub presă. A doua parte, este încă și mai însemnată căci ea cuprinde biruințele câștigate de fiii patriei noastre și numele eroilor cari și-au dat viața pentru țeră, voinicia și avéntul cu care, cum dicea nemuritorul nostru coleg Vasile Alexandri, soldații români mergeau să înfrunte pe dușman cântând ca la nuntă, când ei mergeau să se cunune cu mórtea și cu victoria.

Voiu cita din acéstă a doua parte, numai pasagiul din descrierea ții solemne, în care armata română pășia peste Dunăre, privitor la impuitorul spectacol ce înfățișa acea mărétă privescătoare :

«Nesfârșite aclamări izbucniră din toate pepturile și însoțiră pe «vitejii pornind să lupte și să móră pentru patriă. Și precum pre «dînșii în ăst loc așintite erau toate privirile, pre dînșii urmăria «ochii înduioșați de lacrimi ai unui părinte, unei mame, soții său «rudenii veniți din lungă cale a da celui iubit rémas bun și sărutul, «póte, cel din urmă, așa de departe și de pretutindenii unde bătea «o inimă românescă, călduros urmărită erea armata noastră care «trecea acum Dunărea și mergea să împrospezeze urmele vic- «torioase ale străbunilor. Dincóci de rîu era corpul României, «dincolo, în acele momente pururea neuitate, era gândul și sufletul ei», ș. c. l.

Din toate aceste puncte de privire, subscrisul este cu fericire de părere că, cartea D-lui T. C. Văcărescu, merită să fie premiată cu distincțiune de Academia Română.

Raportor, General Fălcoianu.

INTRODUCERE

PRELUDIUL RESBELULUI.

Insurecțiunile din Bosnia, Herzegovina, Bulgaria în 1876. — Serbia și Montenegro declară rebel Turciei. — Atitudinea României. — Conferința de la Constantinopole. — Neisbutirea ei. — România negociază în zadar recunoșterea neutralității sale. — Rusia și Turcia armază. — Protocolul de la Londra. — Respingerea lui de către Pórta Otomană. — Resbelul între Rusia și Turcia declarat. — Situațiunea dificilă a României. — Convențiunea din $4/16$ aprilie. —

Evenimentele cari se desfășurară în anii 1875 și 1876 în peninsula balcanică și se întinseră până la hotarele României, lăsaū să se prevéđă că lucrarea de transformațiune și reorganizare etnică și politică care de secole frământă răsăritul Europei, avea să intre în o fasă nouă și hotărîtore.

Insurecțiunea în Bosnia și Herzegovina, izbucnită în 1875, care nici cu arma nici cu tratările diplomatice nu se putu domoli; rěscóla din Bulgaria, în primăvéra lui 1876, năbușită în măceluri și cru-

dimi ca cele de la Batak cari umplură de gróză lumea civilisată ; în fine intrarea în acțiune, în véra aceluiási an, a armatelor Serbiei și Montenegruului pentru apărarea coreligionarilor și fraților de sânge, tóte aceste întâmplări dovedeau îndestul că Europa orientală este amenințată de noui sgu-duirí, și că în drama epică a luptei seculare d'între cruce și semi-lună, avea să se adaoge sângeróse acte.

Statele mari și puternice urmăreau de aprópe aceste mișcări cari puteau atinge influența, prestigiul și interesele lor. Țéra nóstră nu putea, nici dînsa, fi nepăsátóre la fapte și evenimente cari se petreceau în vecinătate, posițiunea ei geografică îi impunea deșteptare și veghiere. Era natural ca România să fiă cu inima pentru populațiunile de aceiași lege cari tindeau la o sórtă mai fericită. Mintea, însă, recea rațiune, datoriile internaționale și grija propriilor sale interese îi comandaú prudentă și atitudine corectă.

Acésta fu linia de purtare a României, de la începutul mișcărilor în Balcani până la izbucnirea resbelului sêrb-turcesc-montenegrén.

Când ostilitățile se apropiară de confinele sale, când tărîmul de peste Dunăre între Negotin, Zai-ciar, Cladova și Vidin începu a deveni câmp de luptă, România, pentru a împedica ca unul saú altul din beligeranți să întrebuinteze teritoriul ei pentru operațiunile rêsboiului, nu lipsi a face demersurile necesare spre a'și chezáșui starea sa

neutrală, și aședă un corp de observațiune în dreptul gurei Timokului.

În acest restimp evenimentele se precipitară. Norocul armelor, cu toate jertfele făcute, nu favorisă pe Sârbi. Mai răsplătit fu eroismul Montenegrenilor prin succesele dobândite. Sârbia ceru mijlocirea puterilor europene pentru pace. Un armistițiu de zece zile, de la 14 la 24 septembrie 1876, fu stabilit între beligeranți pentru a se începe negocierile diplomatice. Propunerile mai blânde ale puterilor neputându-se învoi cu condițiunile aspre sub cari Pórta consimția a acorda pacea, în 28 septembrie se luară din nou armele. Sârbiilor perdură linia Deligrad-Djunis-Krușievaț; cetățile Kneajevaț și Alexinaț căzură în mânele Turcilor, și la finele lui octombrie, valea Moravei, calea către Belgrad, capitala țerei, era deschisă învingătorului. Principele Milan adresă atunci un suprem apel Impăratului Rusiei, care ordonă ambasadorelui său la Constantinopole, generalul Ignatieff, a presinta Porței un ultimatum în coprindere că, dacă dînsa în spaciū de 48 ore nu va consimți la un armistițiu de două luni, și nu va suspende imediat ostilitățile cu Sârbia și Montenegrul, atunci ambasadorele rusesc cu întreaga ambasadă avea să părăsescă Constantinopole. Turcia priimi armistițiuul, și Anglia propuse adunarea unei conferințe, pentru ca puterile să delibere, împreună cu Pórta, asupra condițiunilor de pace cu Sârbia și Montenegrul, și asupra reorganizării provinciilor rescuate.

Cu toate acestea, nu semne de împăciuire, ci perspective de lupte mai mari și mai crâncene se arătau pe zarea politică.

Mai înainte, chiar, de a se aduna conferința, Țarul Alexandru II, în călătoria sa de întorcere de la Livadia la Petersburg, pronunță în Moscova memorabile cuvinte din cari se vedea ferma hotărîre de a păși cu armele contra Turciei, și în favoarea populațiunilor slave din imperiul Otoman. Mișcările militare începute de cu toamnă în Rusia, dobândiră o consacrare oficială prin ukazurile imperiale cari ordonau mobilizarea a 6 corpuri de armată și emiterea unui împrumut de 100 milioane ruble, împrumut care se subscrie în câte-va zile cu mare covârșire. Entuziasmul era nespus în Rusia în toate clasele sociale. În fața cursului ce lua evenimentele, sguirile revoluționare și nihiliste amortiră, o suflare răsboinică și patriotică începu a străbate peste imensul imperiu.

Turcia, de altă parte, nu rămase neactivă. Sub impulsunea lui Midhat-Pașa, care, ori-cum i s'a ales urma, necontestat a fost, însă, unul din rari și ultimii bărbați de stat turcesci cu o concepțiune energică și hotărîtă, sub direcțiunea acestui ministru ce și impuse sarcina, în acele momente de grăa cumpănă pentru țera lui, de a opri imperiul otoman pe priporul decăderei în care de mult începuse a se prăvăli, evenimente grave, transformățiuni atunci urmaseră în Constantinopole. Sultanul Abdul-Aziz fusese detronat și înlocuit cu nepotul său

Murad, care, la rândul său, cedă peste câte-va săptămâni tronul fratelui său Abdul-Hamid. Midhat, ajuns la demnitatea de mare vizir, și desfășurând o activitate extraordinară pentru a insufla putere și viață nouă în corpul mistuit de boală a organismului otoman, edictă mari reforme care tindea să nici mai puțin de cât a face din Turcia un stat constituțional și parlamentar. Pentru a-și ajunge scopul și a învinge opozițiunea vechilor Turci, reformatoarele din Stambul se sprijinea pe partidul *Nouei Turcii*, pe junime și pe softale, studenți ai școlilor de lângă giami, pe glótele osmanlii, în fine, înflăcărare de fanatism și creștând, în orbirea lor, că mai pot reînvia astăzi dăilele Bajazișilor și Solimanilor.

Însă, pe lângă reformele pripite și nerealisabile în Turcia cu care Midhat vizirul voia să apuce înaintea decisiunilor conferenței și să înlătore amestecul străin în afacerile interne ale imperiului, grija de a se pregăti pentru luptă și a răspunde armărilor Rusiei prin contra-armări, nu se părăsea la Constantinopole. Activitatea cea mai mare domnea în arsenale, neconținut se aduceau trupe din provinciile europene și asiatice, tabere de instrucțiune se formau la Beikos și pe alte puncte. Egiptul era chemat a-și trimite contingentele, flota se pune în completă stare de armare, munițiunile de rebeloseau în abundență din Anglia. În fine sentimentul public era surexcitat la culme, cumpenind din ce în ce mai mult spre o luptă supremă de cât a îngădui

amestecul străin, care însemna curmarea dominațiunii otomane.

În fața celor doi adversari cari se găteau de luptă, Europa nu putea sta indiferentă. În Anglia opiniunea publică se rēcise de Turcia în urma agitațiunilor partidului whig, în opozițiune, și a campaniei d-lui Gladstone în contra cruđimilor comise în Bulgaria. Dar guvernul și ómenii politici englesi nu puteau perde din vedere grija ce le inspira eventualitatea resbelului între Rusia și Pórta pentru interesele britanice în Orient, pe Mediterana și în Indií. Acéstă grijă covêrșia, negreșit, în Englitera, vechile simpatii pentru integritatea imperiului otoman, și lása să se întrevéđă că cabinetul de St. James se va mărgini a da Turciei un sprijin mai mult platonice, de cât efectiv și armat.

Nenorocirea vremilor schimbase atitudinea ce Francia avusese odinióră față cu Turcia. Sburaseră de pe stégurile franceze acvilele de la Alma și Sevastopole, și ele numai puteau întinde acum aripí ocrotitóre asupra Orientului.

Pe când Rusia își înșira oștirile, principele Bismarck declara în ședința din 5 noembre a parlamentului german că alianța celor trei Impérați este încă în picioare, și că, dacă resbelul la Răsărit nu se póte înlătura, atunci Germania va sta neutră, căci sângele german nu se vérsă de cât pentru interese curat germane.

Austro-Ungaria, liniștită de înțelegerea și alianța amintită de cancelariul german, se preocupa numai

cu aflarea acelei linii ideale în care sfera intereselor rusesci nu atinge și nu vatemă aceia a intereselor austriace. Conte de Andrassy se mărginea, dar, în schimbări de note pline de sfaturi bune, de intențiuni și mai bune pentru Pórtă, pentru insurgenți, pentru toți creștinii din Orient, fără a făgădui însă nimenui un sprijin material. Căci, negreșit, nu ca asemenea sprijin și ajutor serios puteau fi considerate juvenilele demonstrațiuni ale studenților maghiari din Pesta, cari, punând la mărimumósă uitare Varna, Mohacși și pașalîcul de Buda, trămiteau o sabie de onóre lui Abdul-Kerim, învingătorul Sêrbilor la Djunis.

Dar, pe când se dovedea în mod evident că în conferința ce avea să se adune pe Bosfor nu rămăneau de cât slabe speranțe de înțelegere pacinică; pe când purtarea marilor puteri lăsa îndestul să se presimță că ele nu vor păși decisiv spre a înlătura conflictul; pe când, în fine, Rusia și Turcia armau, care era, în acele serióse împrejurări, atitudinea României?

Am văduț că la isbucnirea resbelului turc-sêrbesc-montenegrén, România, făcând să tacă firesci sentimente, adoptase o atitudine strict neutrală, de și nu-î lipseau stăruințe și imbiări contrarii, fiă din Belgrad, din Cetinje și de aiurea. Corpul de observațiune din dreptul Timokului avea sarcina nu numai de a se opune ca ostilitățile să se transporte pe pământul românesc, dar încă de a împedica orîce străcurare de arme și de munițiuni lup-

tătorilor, orî-ce formare de grupe armate pe teritoriul nostru și de trecere a lor peste Dunăre. Și această misiune nu era curat pasivă, căci marele număr de Sêrbî și Bulgari cu mijlôce și influență cari locuiesc în România, ardeaŭ de dorința a da ajutor fraților în luptă. De nu punea obstacol guvernul românesc, iubirea lor de neam îi ar fi făcut, negreșit, a organisa asemenea ajutóre armate chiar în țera noastră. Până și mergerea voluntarilor ruși, cari porneaŭ cu grămada spre a lua parte la luptele din Sêrbia, România voi a o împedica, și numai după ce însăși Austria îngădui acelor voluntari o asemenea trecere peste hotarele sale, guvernul român o toleră, însă negrupată și nearmată, păstrându-și caracterul unui transit de călători.

Atitudinea de corectă neutralitate, și interesele curat românesce cereaŭ această purtare; nu este însă de tăgăduit că în împrejurările momentului, ea aducea un însemnat serviciu Turciei. Un alt serviciu de care acesta mai beneficia, fu oferta României și sarcina umană ce dînsa își luă de a aprovisiona cu hrană populațiunea musulmană din insula și cetatea Adakale, în fața Severinului, care blocată precum se afla, și în situațiunea ei excentrică de teritoriul turcesc, era amenințată de fomete. Mulțumirea pentru acest serviciu fu că Turcia remise Adakale Austriei.

Dar se va vedea mai departe recunoscința Turciei pentru serviciile ce i aduse România. Când Midhat pașa publică în Stambul constituțiunea

turcescă, nu se sfii a asimila printr'însa cu vilaiele și pașalicurile turcesci țera noastră, și a pune pe Suveranul ei ales de voința națională, în rândul guvernorilor numiți din gracia Sultanului. Despre drepturile *ab-antiquo* ale acestei țeri, despre vechile ei tractate cu Pórta trecute în dreptul public european, nici o vorbă. Ast-fel socoteaū ómenii de stat ai Turciei să-și atragă simpatiile Românilor, ast-fel credeaū să prelude la o înțelegere și acțiune comună. Dar putea fi alt-fel când conducătorul *Nouei Turcii* visa să învieze pe Soliman Magnificul, Mahomed II și Bajazid Fulger? Uita însă, trufașul vizir, a-și aminti de Mihaiū și de Stefan, de Mircea și de Vlad!

Când în tómna lui 1876 Impăratul Alexandru sosise în Crimeea, președintele guvernului român, împreună cu o misiune din partea Domnului, merse să complimenteze pe Suveranul Rusiei; demers de curtenia, usitat în relațiunile internaționale, care se făcuse pucin înainte și către Impăratul Austriei când se apropiase de fruntariile noastre. La Livadia șeful cabinetului român putu să se convingă și mai mult cât de slabe erau probabilitățile unei desnodări pacifice a dificultăților presente, și cât de hotărîtă de pe atunci era Rusia a le reteza cu sabia. In partea de méză-đi a imperiului, la Bender, Tiraspol, Nicolaef, Odesa, Sevastopole, domnea mare activitate militară. Pe lângă Țarul, afară de moștenitorul tronului și de marii-ducii, se aflaū adunați cancelarul principe Gortchacoff, generalul Ignatieff,

ambasadorul rus la Constantinopole, ministrul de resbel, căpeteniile înalte ale oștirea; în fine împărătesca reședință de vară semăna mai mult cu locul înaltelor sfaturi și gravelor decisiuni, de cât cu un pacinic liman de petrecere și de repaus.

În convorbirile cu bărbații de stat ai Rusiei, ministrul român n'a putut, negreșit, să le ascundă cât de dificilă avea să fiă, când resbelul nu s'ar înlătura, pozițiunea României, cărei tractatele internaționale voiseră a'i crea o stare de neutralitate politică absolută. Va avea Europa ferma și manifesta hotărîre de a da sancțiune și sprijin efectiv acestei situațiuni neutrale a României, atunci ea nu va îngădui nimenui de a trece pe teritoriul ei spre a face resbel. Fi-va însă altfel neîndeplinind puterile îndatorirea ce le incumbă în același grad ca și României însăși, apoi organul guvernului român n'a putut să manifeste la Livadia de cât aceia ce era în simțul de onóre și de conștiință națională a fiecărui Român: că nimeni nu va trece prin țeră fără voia Românilor, de cât strivindu-i mai, ântâi și pășind peste corpurile lor. Vom vedea că Impăratul și ómenii de stat ai Rusiei au înțeles dreptatea și demnitatea unei asemenea declarațiuni, și că nu sub auspiciile siluirei și uciderei unei națiuni creștine puteau să începă Rușii resbelul purtat pentru liberarea altei națiuni creștine de sub jugul musulman.

Conferința care se adunase la Constantinopole pe la finele lui decembre, își curmă activitatea

până în 20 ianuarie 1877 fără a fi putut ajunge la nici un rezultat. Bazele de înțelegere, și mai ales cele două puncte privitoare la reformele de introdus în provinciile Bosniei, Herzegovinei și Bulgariei — adică numirea de guvernatori creștini confirmați de puteri, și instituirea unei comisiuni internaționale spre a priveghia aplicarea reformelor, și care să aibă la dispozițiune un corp de geandarmii recrutați în statele europene — se respinseră categoric de Pörtă ca amestec străin în afacerile ei interne, și ca atentătoare drepturilor ei de stat independent și suveran. Turcia folosi însă timpul cât dăinui conferința spre a prelungi armistițiul cu Sêrbia și Montenegrul, care expirase la finele lui decembre. După închiderea conferinței, Pörtă începu negocieri de adreptul cu Sêrbia, și încheiă cu dînsa pacea la 18 martie pe basa stărei d'înaintea rebelului. Cu Montenegrul nu se putu înțelege, și prelungi armistițiul până la 10 aprilie.

Pe când era adunată conferința și sortiți unui rezultat deveneau din ce în ce mai îndoioși, România nu rămase neactivă pe tărîmul tratărilor diplomatice, spre a-și ocroti pozițiunea în cazul izbucnirii rebelului. D. Dimitrie Brătianu fu trimis la Constantinopole spre a apăra pe lângă conferință silințele cabinetului din Bucuresci pentru a se recunoște, în mod solemn, de puteri neutralitatea teritoriului român, făcînd ast-fel efective intențiunile tratatului de la Paris de a crea din România un *bulevard* între Rusia și Turcia. D. Dimitrie

Brătianu se sili a convinge pe bărbații de stat otomanî despre realul folos ce ar fi rezultat chiar pentru Turcia din îndeplinirea acestor cerințe. Este evident că prin admiterea lor, imperiul otoman nu mai putea fi atacat de puterea rusescă despre Dunăre, el ar fi putut a'și concentra toate forțele sale de apărare în Asia și pe mare. Însă Turcia, în disprețul propriilor sale interese și a îndatoririlor morale către România, refuză de a introduce și susține în conferință cererile române. Puterile, asemenea, nu voră a le lua apărarea, și plenipotențiarul Angliei, lord Salisbury, rădică orî ce nădejde trămisului român declarându'i că nici o dată puterile, și în special Englitera, nu vor sprijini în mod material neutralitatea teritorială a României, căci în cas de rebel cu Turcia, Rusia nu va respecta acea neutralitate.

Neisbutirea conferinței lăsa față în față pe cei două adversari și mai îndârjiți, cu mâna pe spadă. Pentru a'i opri de a o trage din teacă, diplomația mai făcu o supremă, dar tot zadarnică cercare cu protocolul de la Londra din 31 martie. Prin acest act se recomanda din nou înlăturarea neînțelegerilor prin mijlocirea puterilor; se rostea dorința de a se încheia de către Turcia pacea cu Montenegro prin rectificare de fruntarii și cesiune de teritorii către acest principat; se cerea garanții și introducere de reforme pentru creștinî; în fine, se propunea desarmarea simultaneă atât din partea Porței, cât și din acea a Rusiei. Acestui protocol îi

lipsia însă sancțiune; el se infirma chiar prin o declarațiune adițională a contelui Schuvaloff, ambasadorul rusesc, în coprindere că dacă Turcia va declara că priimesce protocolul, că este gata a introduce reforme seriose, a încheia pacea cu Montenegro și a desarma, atunci numai Rusia va procede și dînsa la desarmare, pentru care Turcia va trebui să trimită un delegat la Petersburg pentru negocieri. Capul Foreign-oficiului engles, contele Derby, slăbea, la rîndul său, acest act, prin declarațiunea că Anglia numai în interesul păcii europene consimte la subsemnarea protocolului, bine înțeles, însă, că dacă scopul unei înțelegeri pacifice și a unei simultanee desarmări a Rusiei și Turciei nu s'ar îndeplini, actul în cestiune se consideră ca neavenit și de nul efect.

Protocolul de la Londra fu comunicat la Constantinopole, la începutul lui aprilie. Pórta declară că nu'l priimesce.

Zarul era, deci, aruncat. Tunul avea d'aci înainte cuvîntul. Impăratul Alexandru porni la $8/20$ aprilie 1877 la armata concentrată la hotarele de sud ale Rusiei, și la $12/24$ dete din Chișineu un manifest către poporul său prin care declara războiul Turciei. Comandamentul peste armata de operațiune din Europa fu încredințată marelui-duce Nicolae Nicolaevici, fratele țarului; alt frate, marele-duce Mihail, luă direcțiunea armatelor cari aveau să opere în Asia. În ziua de $11/23$ aprilie trupele rusești începă a trece frunțăriile române. Să vedem condițiunile

în cari se făcu acéastă trecere, precum și situațiunea României și hotărîrile ei în aceste grave momente.

În urma demersurilor rămase fără succes la conferința din Constantinopole de a se garanta de puteri neutralitatea statului român în cas de rebel, guvernul totuși nu pregetă de a pune direct tóte silințele lângă cabinetele marilor puteri pentru a obține acest rezultat, și a ocroti țera de a deveni calea armatelor și câmpul lor de răsboire. El le mai reînoi cererea d'a indica, cel pucin, purtarea ce România va trebui să aibă dacă rebelul va isbucni, și dînsa să fiă măcar asigurată că acele puteri vor face ast-fel ca drepturile și ființa ei să nu fiă periclitată. Răspunsul ce priimi pretutindenî se resumă în aceia că țera să nu aștepte de alt-unde va ajutor sau consilii de cât numai dela înțeleptciunea sa, să stea liniștită și să caute a eși din aceste grele împrejurări cum Dumnezeu o va povățui.

Iar Pórta care ar fi avut mai mare, și de cât oricine mai învederat interes a sprijini silințele pornite din Bucuresci; care ar fi trebuit, ea cea d'ântei, pentru propria-i siguranță, să se siléscă a depărta oștirile rusesci de hotarele României; care ar fi putut, în fine, s'o liniștéscă și s'o asigure manifestând dorința de a feri pămêntul românesc de ciocnirea armelor — Pórta sta mută, nepăsătoare, neprietenósă, dacă nu chiar de pe acum vrăjmașă. Uitând tóte câte Româniî le suferise pentru dînsa, uitând îndatoririle ce-i impunea acea ficțiune a suzeranității și sumele de vécuri incasate ca dar,

peșcheșiū saū tribut, sume ce, în definitiv, trebuiaū să represinte pentru cel ce priimea, remunerațiunea unū ajutor și unor servicii reale date celui ce plătea; uitând, mai presus de tôte că, între națiuni, ca și între indiviđi, prieteșugul se câștigă, dar nu se impune, Turcia mai își făcea iluziuni și asupra timpurilor și împrejurărilor. Nu în resbelul de față putea imperiul otoman să credă că simpatiile Românilor vor fi cu dēnsul, cum fuseseră, bună-óră, în cel din 1853. Atunci Turcia represinta cauza liberală în luptă cu autocratismul despotic; Franca, Anglia, eraū aliatele ei; Prusia, Austria și întręga opiniune apusēnă apleca spre dīnsa; atunci, în fine, Impēratul Nicolae trāmisese trupele sale în Principatele române declarând că le ia zalog. In vreme ce acum sângele creștin cursese șiróe la Podgorița, la Batak, în Herzegovina, Bosnia, Bulgaria, Serbia și Montenegro; lumea civilisată protestase cu oróre în contra barbariilor și cruđimilor regimului musulman; Europa ceruse reforme, și Rusia își dase mandatul de a le împlini cu armele și a scāpa pe cei asupriți de un jug nesuferit.

In asemenea stare de lucruri, putea România să se pună alături cu Turcia? Sunt apropieri pe cari, când le ar povēțui chiar interesul, consciința le respinge. Considerațiunile morale, menirea-ī de civilisațiune și de progres ca și simțul propriei sale demnități, nu îngăduiaū României a cerși sprijinul și ajutorul ce Turcia era îndatorată a'l oferi singurului din principatele tributare care avusese o atitu-

dine corectă și leală, pe când Serbia și Montenegrul se rădicaseră cu armele în contra imperiului otoman. Apoi însuși interesul consilia României a nu se alipi, în acele decisive împrejurări, de Turcia. S'a dis că nu se aliază cine-va cu un cadaver. Asemenea alianță ar fi avut, de la început, rezultatul invers scopului urmărit. Armata rusescă ar fi pășit ca vrăjmașă pe teritoriul nostru, Români s'ar fi opus negreșit cu armele, Turcii ar fi venit să ia parte la luptă, care, de la primul moment, s'ar fi încins pe pământul românesc aducând peste holdele, satele și orașele noastre devastările și nenorocirile războiului. Părăsită de puterile cele mari, în neputință de a se înțelege și face cauză comună cu Turcia, precum și de a lua singură asupra-î sarcina ce nu voise a asuma Europa și de a opri Rusia în mersul ei, ce rămânea dar României de făcut? Restriștele și suferințele trecutului trebuia să-î fiă povéța și călăuza ȕilelor de acum. În timp de un secol și jumătate de la începutul luptelor între Rusia și Turcia, opt mari războie, două-ȕeci și două invasiuni armate, turcesci, rusesci, austriace, *) sângerase și

Războie

Invasiuni

*) I.	1711. Intre Petru cel Mare al Rusiei și Sultanul Ahmet III	1. Invasiune rusescă sub Petru cel Mare.
2. Invasiune turcescă sub vizirul Baltagi.
II.	1716—1718. Intre Carol VI al Germaniei și Sultanul Ahmet III.	3. Invasiune a Imperialilor sub Stainville.
4. Invasiune turcescă și tătarescă.

pustiise acéastă încercată țără, și cu fiă-care răsboiū, cu fiă-care invasiune, guvern, instituțiuni, drepturi naționale erau nimicite și confiscate de năvălitorii

III. 1736—1739. Intre Ana Ivanovna a Rusiei, Czarol VI al Germaniei și Sultan Mahmud I.	5. Invasiune rusescă sub Münnich. 6. Invasiune a Imperialilor sub Wallis. 7. Invasiune turcescă.
IV. 1768—1774. Intre Caterina II a Rusiei și Sultanii Mustafa III și Abdul Hamid I.	8. Invasiune rusescă sub Romanzof. 9. Invasiune turcescă.
V. 1787—1792. Intre Caterina II a Rusiei, Iosif II al Germaniei și Sultanii Abdul-Hamid I și Selim III.	10. Invasiune rusescă sub Suvarof. 11. Invasiune a Imperialilor sub pr. Coburg. 12. Invasiune turcescă.
VI. 1805—1812. Intre Alexandru I al Rusiei și Sultanii Selim III, Mustafa IV și Mahmud II.	13. Invasiune rusescă sub Michelsohn. 14. Invasiune turcescă. 15. Eteria lui Ipsilant. Invasiune turcescă la 1821.
VII. 1828—1830. Intre Nicolae I al Rusiei și Sultan Mahmud II.	16. Invasiune rusescă sub Wittgenstein. 17. Invasiune turcescă la Brăila, Giurgiu și în Valahia-Mică. 18. 1848. Invasiune rusescă sub Lüders. 19. — Invas. turcescă sub Omer-pașa.
VIII. 1853—1856. Intre Nicolae I al Rusiei și Sultan Abdul-Medjid.	20. Invasiune rusescă sub Gortchakof. 21. Invasiune austriacă sub Coronini. 22. Invasiune turcescă sub Omer-pașa.

cari intrau și se aședău ca stăpâni peste dînsa. Ce se petrecea atunci când România unită nu exista ca stat, când conștiința de sine era slăbită și năbușită, nu mai putea să se petrecă acum.

Când populațiunii asupra și subjugate ca Bosniacii, Herzegovinenii, Bulgarii, dovediseră energia de a scutura jugul ce le apăsa și atraseseră asupra-le bine-voitorea atențiune a lumii civilizate, când state constituite ale Orientului european, ca Serbia și Montenegro, dedeseră probe recente de virilitate jertfind aur și sânge spre ași susține drepturile și aspirațiunile, României nu-i era ertat, sub pedepsă de a se osândi singură și a fi privită ca un corp inert lipsit de orî-ce voință și putere, să îngăduiă ca cine s'ar scula ântăi să-î calce hotarele, să-î insulte teritoriul dispunând pe plac de dînsul ca d'un pămînt viran și fără stăpân.

Prima grijă, prima datoriă a orî-cărui guvern românesc trebuia, deci, să fiă asigurarea autonomiei, cheazăsuirea individualității politice și naționale a țerei, spre a nu da drept detractorilor ei a susține că ea nu există de cât din mila altora, din buna-voință unei saū altei d'între puteri, nefiind în stare a viețui prin sine și a dobîndi ceva prin ea însăși. Ocrotirea drepturilor României trebuia căutată atît în tractările diplomatice, cât și, la nevoie și după pildele străbune, în apărarea energică și bărbătescă cu armele.

Pentru a afirma în fapt hotărîrile națiunii române, guvernul ei încă pe timpul când se vedea

că negocierile conferinței de la Constantinopole nu vor ajunge la rezultat, ordonase măsurile necesarii pentru pregătirea mobilisărei armatei.

Rusia, bine cunoscând sentimentele Românilor, nici cugetă a-și deschide cu forța drumul prin țera lor spre a merge să întâlnească pe Turci. Mai bine inspirat de cât Pórta, cabinetul din St. Petersburg, încă din iarna anului 1876, căutase a se înțelege cu guvernul român și-i propusese încheierea unei convențiunii, prin care trecerea oștirilor rusesci să se facă cu învoirea României. Guvernul român, însă, ținând a păstra până în sfârșit o atitudine corectă și a se feri de orî-ce legămînt, declină propunerea, adăstînd rezultatul conferinței și al silințelor făcute pe lîngă puteri spre a recunósce și garanta neutralitatea nóstră.

Cînd însă, la finele lui martie 1877 încercarea de la Londra rămase infructuoasă și Turcia respinse protocolul, cînd tóte puterile părăsiseră cu sprijin și cu sfat România, cînd, în sfîrșit, se apropiă momentul în care Rusia, fără pedică din partea Europei, avea a păși cu arma în contra Turciei, cabinetul român se hotărî în împrejurările ineluctabile cari se desfășuraseră, a încheia cu guvernul Rusiei convențiunea din ⁴/₁₆ aprilie, în următórea còprindere :

«Lucrînd de acord cu cele-l'alte puteri pentru a
«ameliora condițiunile de existență ale creștinilor
«supuși dominațiunei Sultanului, guvernul imperial

«al Rusiei a atras atențiunea cabinetelor garante
 «asupra necesității de a asigura într'un mod eficace
 «executarea reformelor cerute de la Pórtă.

«Pentru că excitarea musulmanilor și slăbiciunea
 «învederată a guvernului otoman nu lasă a se spera
 «măsurî seriose de executare din partea autorităților
 «turcesci, o intervențiune militară din afară póte
 «deveni necesariă. In cazul când desvoltarea ulte-
 «rióră a afacerilor politice în Orient ar sili pe Rusia
 «a asuma acéstă sarcină și a dirige armata sa în
 «partea Turciei din Europa, guvernul imperial
 «dorind a respecta inviolabilitatea teritorială a sta-
 «tului român, a convenit de a încheia cu guvernul
 «Alteței Sale Carol I o convențiune specială relativă
 «la trecerea trupelor ruse prin România.

«Prin urmare aũ fost desemnați ca plenipotențiarî:
 «din partea M. S. Impăratului tutulor Rusiilor,
 «baronul Dimitrie Stuart, consilier de stat, agent
 «diplomatic și consul general al Rusiei în România,
 «cavaler, etc., din partea A. S. Domnului României,
 «d. Mihail Kogălniceanu, ministrul său al afacerilor
 «străine, mare-cruce, etc., cari după ce 'și-aũ pres-
 «chimbât deplinele puteri găsite în bună și regulată
 «formă, saũ învoit asupra articolelor următoare :

«Art. I. Guvernul A. S. Domnului României
 «Carol I asigură armatei ruse, care va fi chiămată
 «a merge în Turcia, libera trecere prin teritoriul
 «României și tratamentul rezervat armatelor amice.

«Tóte cheltuelile cari ar putea fi ocașionate de
 «necesitățile armatei ruse, de transportul său, pre-

«cum și de satisfacerea tuturor trebuințelor sale,
«cad, naturalmente, în sarcina guvernului imperial.

«Art. II. Pentru ca nici un inconvenient sau
«pericol să nu resulte pentru România din faptul
«trecerei trupelor ruse pe teritoriul său, guvernul
«M. S. Impăratului tuturor Rusiilor se obligă a
«măntine și a face a se respecta drepturile politice
«ale statului român, ast-fel cum resultă din legile
«interiôre și tractatele existente, precum și a măn-
«ține și apăra integritatea actuală a României.

«Art. III. Tôte detaliurile relative la trecerea
«trupelor ruse, la relațiunile lor cu autoritățile
«locale, precum și tôte învoielile cari ar trebui să
«fiă făcute pentru acest sfîrșit, vor fi consemnate.
«într'o învoire specială care va fi încheiată de dele-
«gații ambelor guverne, și ratificată în același timp
«ca și cea de față, și va intra în lucrare de o dată.

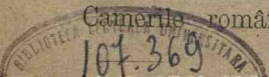
«Art. IV. Guvernul A. S. Domnului României
«se obligă a obține pentru convențiunea de față,
«precum și pentru cea menționată la art. precedent,
«ratificarea cerută de legile române, și a face
«imediat executorii stipulațiunile coprinse într'însa

«Drept aceia plenipotențiarii respectivi au pus pe
«convențiunea de față semnătura lor și sigiliul
«armelor lor.

«Făcut în Bucuresci, la $\frac{4}{16}$ aprilie, anul grației
«una miă opt sute șapte-șeci și șapte.»

(Semnați) Baron Dimitri Stuart. M. Kogălniceanu.

Camerile române se convocară în sesiunea

extra-ordinară pentru 14/23 aprilie. S'a vădut că armata rusă, încă din ziua de 11/23 aprilie, a trecut hotarele și a intrat în România. Guvernul român, înțeles cu cel rus prin convențiunea de mai sus, însă sub reserva constituțională coprinsă în art. IV a ratificărei de către corpurile legiuitoare, nu lipsi de a pune în vederea guvernului rus că țera nu este legată până la acea ratificare prin mandatarii săi legali, și luă imediat o atitudine de rezervă față cu armata imperială. Prin încheierea consiliului de miniștrii din 12/24 aprilie, el prescrise prefectilor de la județele fruntării despre Rusia de a se abține de orî-ce raporturi cu comandanti trupelor intrate, sau cari ar mai intra, a declina orî-ce concurs ce acești comandanți ar cere de la organele puterei centrale, și a lăsa numai autorităților comunale grija de a ocroti interesele populațiunei față cu aceste trupe. Asemenea, fiind că prin intrarea Rușilor în țera se născu temerea că Turcii ar putea să se îndemne a călca fruntariile noastre, se recomandă administrațiunei din județele limitrofe cu Turcia, să deștepte privigherea locuitorilor de a lungul Dunărei. Iar armatei române se ordonă a lua pozițiuni defensive la Băilescă, despre Calafat; pe Argeș, despre Giurgiū; la Focșani și la Barboși, despre Nord și Est.

In fața acestei atitudinî, guvernul rus se grăbi a justifica pe lângă guvernul român precipitarea intrărei armatei, imperiale prin chiar precipitarea evenimentelor și a declarațiunei de rebel, precum

și prin puternice motive strategice cum era trecerea fruntariei turcesci, care se și efectuase de armata rusescă în Asia, și care obliga pe Ruși a se grăbi spre a nu fi preveniți de Turci în ofensivă pe teatrul de operațiuni din Europa. Guvernul rusesc mai declară expres că nimic nu era schimbat prin această în stipulațiunile convenite, și că acea intrare se făcea în strictele condițiuni ale acelor stipulațiuni. Impăratul Alexandru confirmă acele declarațiuni ale guvernului său printr'un demers direct către Domnul Românilor, și prin o scrisoare autografă cu a cărei remitere fu însărcinat un adjutant imperial, principele Dolgoruki, pornit în misiune specială la București.

Parlamentul român se deschise în ziua hotărâtă de 14/26 aprilie de către Domn. În discursul Tronului se expunea represintanților națiunei grelele împrejurări în cari se afla țera, stăruințele făcute pe lângă Pörtă și puterile garante spre a sancționa și sprijini neutralitatea României, și neisbutirea acelor stăruințe.

«Armatele imperiale ruse», dicea Domnul, «aū intrat pe teritoriul nostru fără ca puterile garante să fi protestat. Un rebel pe care Româniū nu-l aū voit, nu-l aū provocat, a isbucnit. Părăsiți de sprijinul altor, ei nu mai aū să conteze de cât pe sine».

Mesagiul expunea mai departe că: «Impăratul Rusiei, o-dată cu intrarea armatelor sale, a declarat că nu este în voința și intențiunea sa de a lovi

«în drepturile, de a atinge instituțiunile și guvernul
 «autonom al acestei țări, ci recunósce solem indivi-
 «dualitatea politică, funcționarea pacinică a institu-
 «țiunilor nóstre. Ca semn al acestei recunósceri,
 «trupele rosiene nu vor intra în Bucuresci, capitala
 «României nu va fi ocupată de armată străină.
 «Apartține acum mandatarilor națiunei, ca în puterea
 «art. 123 din Constituțiune, să tragă guvernului linia
 «de urmare.»

In fine, Domnul sfârșea ast-fel: « Consultând
 «interesele națiunei, povētuindu-ne de tradițiunile
 «strămoșesci, ne vom rezima pe patriotismul tutur
 «Românilor, și la cas de nevoie, vom recurge la
 «brațele fiilor țerei. Cât pentru mine, domnilor
 «senatori și domnilor deputați, fiți siguri că-mi voiú
 «face datoria. Din ȕiuoa în care am pus piciorul pe
 «acest pămênt, am devenit Român. Din ȕiuoa în care
 «m'am suit pe acest Tron ilustrat de atâția mari și
 «glorioși Domni, cugetările lor aú devenit marea
 «gândire a domniei mele: înălțarea României,
 «împlinirea misiunei sale la gurile Dunărei, și, mai
 «presus de tóte, manținerea drepturilor ei *ab antiquo*,
 «apărarea întregităței hotarelor ei. Si în îndeplinirea
 «acestei sânte datorii, fiá bine încredințată țera mea
 «că în capul june își bravei nóstre armate, voiú sci
 «a plăti cu persóna mea. Dumneȕeu să protégá
 «România!»

Camera și Senatul votară cu însemnate majo-
 rități convențiunile cu Rusia. Ambele corpuri
 legiuitoare, prin adresele lor, dederă încredințarea

Domnului că țera întrégă se va aduna la trebuință în jurul său, pentru a-și apăra drepturile și bunurile ei.

Pe când însă Rusia tracta cu România ca stat cu stat și se îndatora a respecta legile și instituțiunile sale, Turcia, până chiar în acele momente supreme pentru dînsa, nu se depărta de la atitudinea sa nesocotitoare și trufașă către acéastă țéră. În ziua de ¹¹/₂₃ aprilie, când armata rusescă trecea fruntariile noastre, marele vizir trâmise o telegramă imperativă adresată, în contra usurilor și cuviințelor internaționale, nu guvernului român, ci de-a dreptul Domnului, prin care, invocând tractatul din Paris, îl invită a se înțelege cu serdarul ekrem Abdul-Kerim pașa asupra măsurilor necesarii pentru a apăra teritoriul *Principatelor* în contra invasiunei. De șese luni se afla oștirea rusescă la confinele României, de mai mult timp, încă, guvernul acesteia își punea tóte silințele pe lângă puteri, și chiar pe lângă Pórtă, pentru a înlătura intrarea armatelor străine pe pămîntul românesc, și tocmai în ziua trecerei oștirilor rusesci peste Prut se gândea vizirul a scrie Suveranului României ca la un pașă turcesc, și a-i dice să caute cu comandanții trupelor otomane mijlócele pentru a-și apăra țera.

Guvernul român răspuse în mod demn Porței că corpurile legiuitoare sunt convocate pentru ziua de ¹⁴/₂₃ aprilie, și că lor singure le incumbă de a se rosti asupra decisiunilor națiunei.

Până aci s'a resumat repede șirul evenimentelor petrecute în peninsula balcanică și în Orientul Europei de la ivirea insurecțiunei în Bosnia și Hercegovina, în 1875, și până la izbucnirea resboiului între Rusia și Turcia, adică până la $^{11}/_{23}$ aprilie 1877, și s'a arătat înrîurirea ce avură acele evenimente asupra României.

Din toate acestea s'a putut vedea cum țera noastră neisbutind să dobândescă recunoscerea neutralității și înviolabilității sale, fu nevoită ași ocroti singură interesele și a încheia cu Rusia convențiunile din $^{4}/_{16}$ aprilie. Prin acele convențiuni se garanta de Rusia respectarea drepturilor și instituțiilor naționale, mântinerea și apărarea integrității României; se reglementa trecerea armatelor rusesci, raporturile autorităților locale cu comandanții trupelor imperiale, și toate amănuntele privitoare la transporturi, la aprovizionări, la modalitățile de plăți și despăgubiri cuvenite statului român sau particularilor, pentru furnituri și îndestulări date oștirilor în trecere.

Dar afară de învoirea acestei treceri cu un caracter amical și bine definit, România nu conceda nici un alt drept Rusiei. Credincioasă hotărîrii sale de abținere și neutralitate, a cărei sancțiune în zadar o reclamase de la puterile cele mari, țera noastră nu luă nici un angagement activ, nu contractă cu imperiul rusc alianța politică, îndatorire de cooperațiune militară în lupta ce se deschisese.

Vom vedea din cele ce urmază, cum privi Turcia această atitudine pe cât se putea mai corectă în fața unor evenimente de cari România nu era răspunzătoare, dar constrinsă; cum prin nedreptate și violență ea fu împinsă a eși din înțelepta rezervă ce-și impusese, și a pune mâna pe spadă spre a-și apăra interesele, drepturile și onórea ei.

Expunând aci urmările greșite ale imperiului otoman față cu România, credem necesar a da, de la început, o deslușire spre a nu se atribui acestei scrieri sentimente de patimă persistentă în contra poporului musulman, sentimente cari lipsesc pe atât din inima naratorului, pe cât ele nu încap în mărinimósa fire a națiunei române.

Dînsa a știut bine a distinge, de la început, între poporul turcesc și guvernul său, atribuind numai acestuî din urmă răspunderea purtărei sale nedrepte și nedibace. Către Turci, în genere, Româniî nu mai nutriaă acum urî neîmpăcate, dorințe însetate de răsbunare, căci ei simțeau că conflictul de față între dînșii avea un caracter mai mult politic de cât național. Aceste sentimente le-aă manifestat Româniî chiar pe timpul când răsboiul era încins între ei și Turci, și aă știut să facă parte dréptă cusururilor, ca și netăgăduitelor calitățî ale neamului osmanlîu, precum vitejiă în luptă, resemnațiune și demnitate în restriște, statorniciă în religiune și virtute în credință împinse până la nemărginită energiă, și degenerând chiar în cruđime și fanatism.

Prinșii de la Plevna, tractați la noi cu atâta

blândețe și respect pentru coragiul nenorocit în cât ei prefereau captivitatea română celei rusești; umana, și până astă-dî gratuita întreținere ce li se dade aci în țeră, sunt atâtea doveđi că dacă în ani 1877—1878 a fost vrăjmășiă ostășescă între Români și Turci, odată ce sortii armelor au decis, vrăjmășiă și ură națională n'a mai rămas între amëndouă popóre.

PARTEA ÎNTĚIA

APARAREA TERITORIULUI

CARTEA ĂNTĒIA

CALAFAT. — OLTENIȚA.

Înaintarea armatei ruse în România.—Relele procederi ale Porței.—Ofensa făcută represintantului diplomatic al României la Constantinopole.—Agresiunile turcesci în contra teritoriului român.—Mobilizarea armatei române. — Ordinea ei de bătaie.—Pozițiunile ocupate de trupele române.—Tunul românesc răspunde agresiunilor turcesci la Calafat și la Oltenița.

Învoirea diplomatică cu Rusia înlăturase eventualitatea unei ciocniri armate între Români și Ruși. Intrarea oștirea acestora pe pământul nostru nu mai avea, de astă-dată, caracterul invasiunelor violente și nesocotitoare de drepturile țerei, precum dînsa, în timpuri vitregi, avusese durerea a le îngădui. Soldații ruși, în trecerea lor, se purtau cu cuviință și observaū strictă disciplină. Autoritățile noastre funcționaū pretutindenī regulat și fără pedici. Suveranitatea națională, legile și întocmirile

nóstre, erau neturburate și respectate. În grelele momente prin cari trecea țera, învéluită de împrejurări într'un mare răsboi, când două sute mii baionete străine și însuși autocratul tuturilor Rușiilor se afla pe teritoriul ei, nu era un rezultat neînsemnat și lipsit de óre-care mărire de a vedea Români mântinând cu demnitate tóte drepturile lor, practicând cu înțelepciune regimul popórelor libere, ocrotind libertatea individuală, libertatea tribunei, libertatea presei neatinse și nemărginite.

Posițiunea țerei ast-fel regulată față cu Rusia, să vedem care era, de altă parte, situațiunea ei în raport cu Turcia. Nicî atunci când România mijlocia pe lângă cabinete recunóscerea neutralității sale, nicî mai târziu când resbelul devenise neînláturabil, Pórta nu arátase în mod clar cari erau intențiunile sale în privința nóstră. Ea nu intrase în nicî o negociare cu guvernul domnesc, și nu-î făcuse nicî o propunere despre modul cum ar fi cređut să concure la apărarea teritoriului român și să-l scutéscă de invasiune. Numai când trecerea Rușilor peste Prut devenise un fapt împlinit, atunci, abia, cređu de cuviință Pórta a trámite o comunicare cominatoriă Domnului Românilor, invocând căderile ei suzerane.

De și statul român se mărginise a-și chezáșui drepturile, fără să fi încheiat cu Rusia alianță politică și militară, dar purtarea îndoiósă a guvernului turcesc, indiferența sa față cu mijlocirile de neutralizare a teritoriului român, autorisau teme-

rea că Pórta nu este dispusă a 'l respecta, și că va cerca, din contra, să strămute, ca alte dăți, lupta chiar pe dînsul. Intr'adevăr Turcia ar fi găsit ast-fel tot folosul, căci ar fi depărtat lovirile armate de la propriile ei fruntarii. Prima sa liniă de apărare ar fi fost împinsă pe malul stîng al Dunărei, pe care Rușii, ca în resbóiele anterióre, ar fi fost nevoiți mai înainte a-l cuceri, pentru a putea străbate apoi în Bulgaria. Trecerea marelui rîu și înaintarea inamicului spre Balcani ar fi fost întărđiate.

Precum dar Români fuseseră siliți să caute prin învoiri diplomatice să înlătore o invasiune violentă din partea Rușilor, cu mai multă putere trebuia să ei să stăruiă a feri țera de o asemenea invasiune de către Turci, cari, cu trupele lor neregulate, cu depinderi crude și fanatice, ar fi adus mari calamități. In lipsă de pertractări și înțelegeri, la care Pórta nu se învoise, națiunea română avea de datoriă să respingă cu orî-ce preț călcarea pămîntului ei. Pentru a împlini acéstă datoriă, dînsa se încredea în brațul fiilor ei, în óstea s'a tîneră, dar plină de sacrul foc al onórei și al iubirei de patriă, avînd în cap un Domn care împreuna slăvita moștenire a lui Stefan și Mihaiú cu marile tradițiuni militare ale resboinicelor neamuri Hohenzollern, Baden, Beauharnais și Murat, din care era odrăslit. Se întorcea acum iarăși vremile bătrîne când un mare Domn român putea spune, mândru, ambasadurilor bizantine, că scie să se mîntuiescă de împrejurări grele

acĕstă țĕră, punĕndu-'șĭ tótă nădejdea ĩn spada ei și ĩn Dumneđeu.

S'a vĕđut că ĩncă din tómnă luĭ 1876, când evenimentele luaseră un mers amenințător, armata romănă, concentrată pentru manevrele anuale, priimise ordin a se țĭne gata spre a putea rĕspunde orĭ-cărei chiămări. Situațĭunea politică nefiind pe atunci ĩncă lămurită, trupele fură cantonate ĩn regiunile lor de recrutare, spre a se complecta și a-șĭ ĩmplini efectivele. Tot de-o dată, spre a li se da puncte de razim și a le pune ĩn stare a resista cu mai multă eficacitate verĭ-cărei agresĭuni, comandamentul armateĭ ordonase, ĩn cursul ernei, corpului de geniū rĕdicarea de ĩntărirĭ trecĕtore la Calafat și la Barboșĭ. Pe primul punct se puteau ĩnlătura ast-fel lovĭrile prin surprindere despre Vidin și ĩnaintarea fără obstacol a unui corp ĩnamic spre Valahia-Mică ; pe al douilea punct, de o ĩmportanță strategică și mai ĩnsemnată, aceste mĕsurĭ de ĩntărire aveau de scop de a ĩngreuia luarea ĩn posesiune de către vrăjmaș a podului călei ferate de pe Siret, și tăierea comunicațĭunilor grabnice ĩntre Moldova și Muntenia. Urma dovedi căt de bine nimerite aũ fost alegerea și ĩntărirea acestor douĕ puncte.

La 6/18 aprilie, Domnul Romănilor ordonă mobilizarea completă a oștĭrei, pentru a-șĭ ĩmplini misiunea ei de apărare. ĩnainte de a arăta formațĭunea și ĩmpărțĭrea forțelor romăne, mișcările, pozițĭunile și rolul lor ulterior, este de trebuință

să dăm o repede ochire asupra mersului întâmplărilor politice și militare cari se succedară de la intrarea trupelor rusesci în România, și de la priimirea de către corpurile legiuitoare a convențiilor cu Rusia până la $\frac{26 \text{ aprilie}}{8 \text{ mai}} 1877$.

Oștirea rosiană purcese peste hotare în trei colóne principale și o colónă de flanc. Nu vom descrie în detaliu marșul strategic al armatelor imperiale, și mișcările de desfășurare ale acestora spre primul lor obiectiv, Dunărea. Ne mărginim numai a spune că o colónă luă drumul prin Ungheni, Iași, Roman, Bacău, Focșani, Buzău, Ploiesci, spre a sosi la Copăcenii pe Argeș. A doua colónă urmă calea Ungheni, Iași, Vaslui, Bărlad, Tecuci, Focșani, Buzău, Ploiesci,—spre Banésa, la Nord de București. Colóna a treia pogori de la Bestimac de-a lungul Prutului, până la Fălci, trecu prin Galați și Brăila, la Slobozia pe Ialomita, și de acolo se îndreptă spre Obilești și Călărași. În fine, colóna de flanc porni de la Cubei la Bolgrad, având ordin a se stabili repede pe Dunărea de jos și a apăra din acea parte mersul celor l'alte colóne.

Dar pe când armata rusă își sêvêrșea marșul ei strategic, pe când guvernul român, prin mobiliizarea forțelor naționale, se mărginea a lua simple măsuri de precauțiune pentru a nu permite ca lupta să se strămute pe teritoriul nostru, și, spre a-și afirma și mai bine hotărîrea de a se feri de orîce conflict, retrăsese chiar trupele române de pe

marginea Dunărei; pe cînd, în sfîrșit, relațiunile oficiale cu Pórta nu fuseseră întrerupte, Turcii de odată începură a pune în lucrare un șir de acte de provocare și vrăjmășią în contra Românilor.

Pórta notifică agentului diplomatic al României la Constantinopole, că încetěză orĒ-ce relațiuni cu dinsul și consideră funcțiunile sale ca suspendate. Din acel moment represintantul român se află ca secuestrat în capitala Turciei, împedicându-i-se schimbul corespondenței sale oficiale, și chiar al celei private. Procederea acésta insultătóre pentru guvern și țéră, tratând pe agentul diplomatic român ca pe un funcționar turcesc pe care Pórta îl putea destitui, era tot de odată și atentătóre tractatelor obligatorii pentru Turcia, cari garantaū trămisului român caracterul represintativ. Corpul diplomatic din Constantinopole fu nevoit a observa acésta divanului din Stambul, amintindu'i că represintațiunea română se află pusă sub scutul dreptului ginților. Acésta insultă fu urmată repede de agresiuni fățișe, de fapte violente și crude, nepomenite în relațiunile d'între popóre.

Primele pozițiuni ocupate de armata rusă după intarea ei în România, fură întăririle de la Barboși, cari se evacuară și se remiseră de trupele române, și împrejmuirile orașelor Brăila, Galați, Reni, cu localitățile dunărene de pe brațul Kiliei. La Brăila, port de comerciū deschis, trupele rusesci nu erau postate în lăuntrul orașului. Ele tábăraū în afară, lucrând la rēdicare de întăriri în depártare de oraș

în fața Măcinului. La $\frac{21 \text{ aprilie}}{3 \text{ mai}}$ vapórele de resbel turcesci de pe Dunăre deschid focul asupra Brăilei, aruncă în oraș bombe și obuse, cari pricinuesc vătămare la mai multe edificii și aduc spaimă, rănire și ucidere în populațiunea inofensivă. Aceste bombardări se continuară în zilele de $\frac{24}{6}$ și $\frac{27 \text{ aprilie}}{9 \text{ mai}}$ asupra Brăilei, Galaților și Renilor, focurile turcesci ne-fiind îndreptate numai asupra locurilor unde se află întăriri și trupe rusesci, dar țintind orașele deschise și neîntărite. Și nu aci se mărginiră agresiunile cari ar fi putut, óre-cum, fi justificate ca fapte de răsboi îndreptate în contra Rușilor și localităților ocupate de dînșii. Fără nici o prevestire, fără veri-o încunoscintare prealabilă fiă către noi, fiă către guvernele străine, Pórtă îngădui și încoragiă ca cete de Turci armați să trecă Dunărea, spre a veni să exercite jafuri și omoruri pe teritoriul român. Bande de Cerkezii treceau nóptea în bărci pe malul român, ucideaș pescari, ciobani și săteni singuratici ce întâlneau, puneau foc locuințelor și productelor, hrăpeau vite pe cari le imbarcau sau le treceau în not pe malul turcesc.

Dar asemenea acte ostile, asemenea fapte mai mult hoțesci decât militare, nu se sêvêșiră numai de bande neregulate. Armata și flotila otomană pe Dunăre nu se sfiră a participa la dînsele. Vapóre de resbel, nave cuirasate și monitóre turcesci, intrară în apele și porturile române, luară cu sila șlepurii și vase încărcate cu grâne sub pavilion român și chiar străin, și le duseră în apele tur-

cesci,—cum făcură la gura Jiului, la Bechet, la Corabia, la Zimnicea, la Giurgiu; pe cînd soldații otomani desbarcau, prădau și ardeau cu petroleu proprietățile și pichetele române, unde nu se aflau de cît duoi, trei ómeni de pază pentru serviciul vamal, cari erau măcelăriți fără milă.

Ast-fel de jafuri și masacre urmară la Șoim, la Chiselet, la Văresci, la Socariciu. Ș'in tóte aceste localități Turcii n'aveau nici măcar scusa de a întîmpina rezistența, de a săvêrși fapte de rebel, acele puncte fiind cu totul lipsite de apărători, neaflându-se acolo nici un ostaș rus sau român. Incursiunile și devastările erau împinse pînă la cincî, șese kilometri de la țerm, și pacinicii locuitorî ai satelor și orașelor fără apărare fugiau, înspăimântați, în interiorul țerei spre a-și scăpa viața, lăsându'și averea și produsul muncii în voia întîmplărei.

În fața unor asemenea ofense și lovirî, nu era permis Românilor să stea indiferenți. Indrăsnețele agresiuni ale Turcilor puteau lua proporțiuni mai mari; ele autorisau temerea de a fi preludii pentru o acțiune mai întinsă, precum și cercări spre a constata puterea de rezistență a Românilor. În cazul cînd s'ar fi dovedit nepregătire sau slăbiciune din parte-le, cînd s'ar fi vêdut țermul stîng al Dunărei neocupat de trupe și lipsit de ori-ce apărare, oștirile otomane puteau fi lesne ispitite a păși la o vigurosă ofensivă, din care ar fi tras mari folóse. Punênd piciorul pe malul stîng al

rîului, ele puteau stabili capete de poduri pentru cetățile turcesci, cari și-ar fi întărit ast-fel apărarea; mobilizarea armatei române și marșul de desfășurare al armatei ruseci ar fi fost turburate; Bucureștii, chiar, ar fi fost amenințați.

Aceste serioase considerațiuni impunea oștirea noastră o acțiune mai pronunțată. Mobilizarea română ordonată, precum am văzut, la $\frac{6}{18}$ aprilie și înlesnită de măsurile pregătitoare de cari s'a vorbit, era terminată la $\frac{25 \text{ aprilie}}{7 \text{ mai}}$. Domnul Românilor, prin înaltul decret în care constata cursul grav și amenințător luat de evenimente, declara că prima datorie este a pune armata în pozițiune de a înlătura pericolele ce ar putea nasce pentru România, și, spre acest sfirșit, a luat însuși comandamentul suprem al forțelor mobilizate, cari priimeau următoarea ordine de bătaie :

Comandant Suprem, I. S. Domnul Românilor.

Marele Cuartier-General.

Șef de stat-major general, Colonel Slăniceanu George.

Oficierii diferitelor state-majore.

Colonel Dona Nicolae.	}	Secția topografică
Maior Brătianu Constantin.		
Maior Căpităneanu Constantin.		
Loc.-Colonel Poenaru Constantin.	}	Secția operațiunilor militare
Maior Lahovari Iacob.		
Căpitan Magheru Romulus.		
Colonel Arion Eracli, șeful secției artileriei.		
Maior Gheorghiu Zanfir, șeful secției geniului.		
Intendent Corănescu Constantin, șeful intendenței.		

Inspector general al serviciului sanitar al armatei : Davila Carol.	} Secția sanitară
Medic principal cl. I, Theodori Iuliu.	

Adjutanți Domnesci :

Colonel Greceanu Ión, comandant al cuartierului general.

Loc.-Colonel Schina Alexandru, mare pretor.

Loc.-Colonel Filitis Constantin.

Maior Singurof Alexandru

Maior Schina Nicolae.

Căpitan Vlădoianu Nicolae.

Oficierii de Ordonanță :

Loc.-Colonel Blaramberg Constantin.

Maior Bărcănescu Dimitrie.

Căpitan Costescu Alexandru

Căpitan Bogdan Nicolae.

~~Căpitan Văcărescu Teodor.~~

Locotenent Culcer Vladimir.

Sub-locotenent Ghica Emil.

I-iul Corp de Armată.

Comandant, General de brigadă Lupu George.

Șef de stat-major, Colonel Boténu Emanoil.

Oficierii Statului-Major :

Maior Basarab Barbu.

Maior Gigurt Petre.

Căpitan Boldescu Teodor.

Trei oficierii de ordonanță luați din trupele corpului de armată saă din miliții.

Comandantul artileriei, Colonel Dunca Iuliă.

Intendentul corpului, sub-intendent Giurgii Anton.

Medicul corpului: Medic principal cl. I, Fotino Androcle.

Pretor, Maior Mitescu Constantin.

1-a Divisiă :

Comandant, Colonel Cerchez Christodor.
 Șef de stat-măjor, Loc.-Colonel Algiu Ión.
 Oficer de stat-măjor, Căpitan Bălan Temistocle.
 Doi oficeri de ordonanță luați din divisiă.
 Medicul divisiiei, Vercescu Ión.
 Intendent, Adjunct cl. I Nestor Ión.
 Pretor, un căpitan din călărași.

1-a Brigadă de infanteriă :

Comandant, Colonel Sachelarie Oton.
 Un oficer de ordonanță.
 Batalionul al 4-lea de vânători.
 Regimentul 1-iu de liniă.
 Regimentul 1-iu de dorobanți.
 Regimentul al 4-lea de dorobanți.

2-a Brigadă de infanteriă :

Comandant, Colonel Papadopolu Alexandru.
 Un oficer de ordonanță.
 Regimentul al 4-lea de liniă.
 Regimentul al 2-lea de dorobanți.
 Regimentul al 3-lea de dorobanți.

Brigada de cavaleriă :

Comandant, Colonel Cernavodeanu Pavel.
 Un oficer de ordonanță.
 Regimentul 1-iu de călărași.
 Regimentul al 2-lea de călărași.

Artileria :

Bateriile 1-a, 2-a și 6-a din regimentul 1-iu de artileriă.

2-a Divisiă.

Comandant, Colonel Logadi Ión.
 Șef de stat-major, Loc.-Colonel Voinescu Sergiũ.
 Oficer de stat-major, Maior Borănescu Ión.
 Duoĩ oficerĩ de ordonanță luați din divisiă.
 Medicul divisiiei: Medic principal clasa II, Petrescu Zaharia.
 Intendent, Sub-Intendent Apostoliade Constantin.
 Pretor, un căpitan de călărași.

1-a Brigadă de infanteriă :

Comandant, Colonel Vlădescu Mateiũ.
 Un oficer de ordonanță.
 Batalionul 1-iũ de vânători.
 Regimentul al 3-lea de liniă.
 Regimentul al 5-lea de dorobanți.
 Regimentul al 6-lea de dorobanți.

2-a Brigadă de infanteriă :

Comandant, Colonel Holban Mihail.
 Un oficer de ordonanță.
 Regimentul al 6-lea de liniă,
 Regimentul al 7-lea de dorobanți.
 Regimentul al 8-lea de dorobanți.

Brigada de cavaleriă :

Comandant, Colonel Creșeanu Victor.
 Un oficer de ordonanță.
 Regimentul 1-iũ de roșiori.
 Regimentul al 2-lea de roșiori.
 Regimentul al 4-lea de călărași.

Artileria :

Bateriile 3-a, 4-a și a 5-a din regimentul 1-iũ de artileriă.

Reserva de artilerie a corpului, regimentul al 2-lea de artilerie.

II-lea Corp de Armată.

Comandant, General de brigadă Radovici Alexandru.
Șef de stat-major, Colonel Pencovici Eustatie.

Oficieri de stat-major :

Maior Gărlénu Emanoil.

Căpitan Candiano Constantin.

Căpitan Tătărescu Nicolae.

Trei oficeri de ordonanță luați din trupele corpului de armată.

Comandantul artileriei, Colonel Herkt Enric.

Intendentul corpului, intendent Cămărășescu Alexandru.

Medicul corpului; Medic principal clasa II Otremba Gustav.

Pretor, Maior Teliman Constantin.

3-a Divisiă.

Comandant, Colonel Angelescu George.

Șef de stat-major, Loc.-Colonel Mărculescu George.

Oficier de stat-major, Căpitan Geanoglu Scarlat.

Duoi oficeri de ordonanță luați din divisiă.

Medicul divisiiei, Dr. Stavrescu George.

Intendent, sub-intendent Tamara George.

Pretor, Un căpitan de călărași.

1-a Brigadă de infanteriă :

Comandant, Colonel Ipătescu Grigore.

Un oficier de ordonanță.

Regimentul al 8-lea de liniă.

Regimentul al 10-lea de dorobanți.

Regimentul al 12-lea de dorobanți.

2-a Brigadă de infanteriă :

Comandant, Colonel Gramont Alexandru.

Un oficer de ordonanță.

Batalionul al 3-lea de vânători.

Regimentul al 2-lea de liniă.

Regimentul al 9-lea de dorobanți.

Un batalion din regimentul al 11-lea de dorobanți.

Brigada de Cavaleriă :

Comandant, Colonel Formac Constantin.

Un oficer de ordonanță.

Regimentul al 5-lea de călărași.

Regimentul al 6-lea de călărași.

Artileria :

Bateriile 1-a, 2-a, 3-a, 4-a, din regimentul a 3-lea; 1-a, 2-a, 6-a, din regimentul al 4-lea de artileriă.

4-a Divisiă :

Comandant, general de brigadă Manu George.

Șef de stat-major, Maior Carcalețenu Alexandru.

Oficer de stat-major, Căpitan Botez Ion.

Duoi oficeri de ordonanță luați din divisiă.

Medicul divisiiei: Medic de regiment cl. I Georgescu Șerban.

Intendent, Adjunct cl. I, Vrabie Constantin.

Pretor, Un căpitan de călărași.

1-a Brigadă de infanteriă :

Comandant, Colonel Cantili Grigore.

Un oficer de ordonanță.

Batalionul al 2-lea de vânători.

Regimentul al 7-lea de liniă.

Regimentul al 13-lea de dorobanți.

Regimentul al 15-lea de dorobanți.

2-a Brigadă de infanteriă :

Comandant, Colonel Borănescu Grigore.

Un oficier de ordonanță.

Regimentul al 5-lea de liniă.

Regimentul al 14-lea de dorobanți.

Regimentul al 16-lea de dorobanți.

Brigada de cavaleriă :

Comandant, Colonel Roznovanu George.

Un oficier de ordonanță.

Regimentul al 3-lea de călărași.

Regimentul al 7-lea de călărași .

Regimentul al 8-lea de călărași.

Artileria.

Bateriile 3-a, 5-a, 6-a din regimentul al 3-lea ; 3-a, 4-a, 5-a, din regimentul al 4-lea de artilerieă.

Ast-fel constituită, armata română, cu contingentele chiămate sub arme, presinta un efectiv de peste 50,000 ómenî cu 180 guri de foc ; iar forțele naționale în întregul lor, cu contingentele neînrolate încă sub stéguri, cu diferitele clase ale milițiilor și cu gardele orășenesci, cari puteau fi chiămate la apărarea teritoriului și căminelor, formaū un total de 100,000 ómenî.

Primăvéra anului 1877 fu mult anevoiósă pentru mișcări și transporturi de trupe și material de tot felul în România. Ploi continue de mai multe săptămâni desfundaseră drumurile și le făcuseră nepracticabile. Rîurile și cursurile de ape torențiale erau umflate, rupseseră poduri, debordaseră peste șesuri

și câmpii. Artera ferată care străbate țera nu putu satisface, cu singura ei cale, decât cu mare anevoință numărósele cereri de transport ale ambelor armate română și rusă. Cea mai mare parte din trupe trebuiră să percurgă etapele pe jos, spre a lăsa călei ferate transportarea materialului greú, a munițiunilor, aprovisionărilor și diverselor impedimente. Marșul armatei rusesci și sosirea ei pe țermul dunărén, fură ast-fel mult întărđiate peste termenii hotăríti, și acestei întărđieri trebuia să snplinescă armata română, spre a nu lăsa țera fără apărare.

Indatorirea ce incumba acum acestei armate, era de a feri teritoriul de repetarea și întinderea agresiunilor de cari s'a vorbit, de eventuala stabilire a oștirilor turcesci pe malul stâng al Dunărei, până la sosirea forțelor rusesci. Sarcina, însă, de a apăra tot țermul dunărén din fața gurei Timocului și până la gura Ialomitei saú până la Brăila, unde sosiseră primele detașamente rusesci, ar fi fost negreșit disproporționată cu efectivul numeric al armatei nóstre, și nu intra în combinațiunile comandamentului român. Ce se putea atinge mai cu înlesnire, era de a se împărți forțele nóstre ast-fel ca ele să pótă face față unui atac din partea trupelor turcesci din Vidin, care putea fi întreprins între Gruia, Calafat și Bechet, precum și de a se opune unei încercări de trecere a Dunărei între Nicopole și Silistria, concentrându-se repede divisiunile române pe punctul amenințat, pentru ca

ele să se pótă opune năvălitorilor și să opréscă înaintarea lor spre Bucuresci.

La $\frac{25}{7}$ aprilie / maiú Comandantul suprem ordonase dar trupelor române să ocupe următóarele pozițiuni :

Corpul I-iú avea să așéde la *Calafat* batalionul al 4-a de vênători, regimentul al 4-a de liniá, escadrónele Doljiú și Mehedinți din regimentul 1-iú de cälárași, bateriile 1-a, 2-a, și 6-a din regimentul 1-iú și a 3-a, 5-a și 6-a din regimentul al 2-ea de artileriá.

La *Ciuperceni*, regimentul 1-iú de liniá, batalionul 1-iú din regimentul al 2-ea de dorobanți, escadronul Gorjiú din regimentul al 2-ea de cälárași, bateria 1-a din regimentul al 2-ea de artileriá.

La *Cetate*, *Désa* și *Rastu*, cele-l-alte escadróne ale regimentelor 1-iú și al 2-ea de cälárași.

La *Poiana*, în rezervá, batalionul al 2-ea din regimentul al 2-ea de dorobanți.

Divisia 2-a avea să prelungéscă și să apere flancurile pozițiunei de la *Caláfat*, stabilind la *Cetate* regimentul al 3-ea de liniá, regimentul al 5-ea de dorobanți, 2 escadróne din regimentul al 4-ea de cälárași, bateria 3-a din regimentul 1-iú de artileriá.

La *Moșățé*, batalionul 1-iú de vênători ; la *Băilesci*, regimentul al 6-ea de dorobanți, și la *Galicea-Mare*, pentru a servi de ajutor saú de raliare, regimentul al 7-ea și al 8-ea de dorobanți, 1 batalion din regimentul al 6-ea de liniá, bateriile 4-a și 5-a din regimentul 1-iú de artileriá.

In fine la *Negoiú*, 1 batalion din regimentul al

6-ea de liniă; la *Bistrețu*, *Jighera* până la *Bechet*, escadrónele regimentului 1-iu de roșiori patrulând și având în priveghiare malul Dunărei.

Corpul al II-ea de armată avea misiunea d'a observa drumurile despre *Giurgiú* și *Oltenița* cari merg la *Bucuresci*, și d'a acoperi capitala. Divisia 3-a priimi ordin a așeđa la *Giurgiú*, ca ante-gardă, regimentul al 2-ea de liniă, 1 escadron din regimentul al 2-ea de roșiori ¹⁾ regimentul al 6-ea de călărași patrulând între *Giurgiú* și *Oinacu*, o secțiă din bateria 6-a a regimentului al 3-ea de artileriă în *Giurgiú*, 2 secțiuni ale aceleași baterii între *Giurgiú* și *Slobozia*.

La *Daia* luară pozițiune regimentul al 9-ea de dorobanți și 1 batalion din regimentul al 11-ea de dorobanți.

La *Frătesci*, *Turbatu* și *Stănesci*, batalionul al 3-ea de vânători, regimentul al 8-ea de liniă, regimentul al 10-ea de dorobanți, regimentul al 5-ea de călărași.

Divisia a 4-a porni spre *Budesci* și *Neqoesci* batalionul al 2-ea de vânători, 1 batalion din regimentul al 7-ea de liniă, regimentul al 8-ea de călărași și bateria 4-a din regimentul al 3-ea de artileriă, având la *Gruia* și *Buciumeni* regimentul al 5-lea liniă și regimentul al 16-ea de dorobanți. Iar cel-lalt batalion al regimentului al 7-ea de

¹⁾ Acest regiment era, la acea dată, detașat la corpul al II-ea, și nu se porni de cât mai în urmă spre a reintra în corpul I-iu și în brigada de cavaleriă cărei aparține.

liniă, 1 batalion din regimentul al 15-lea de dorobanți, regimentul al 3-ea de călărași și bateria 4-a din regimentul al 3-ea de artilerie, sub ordinile colonelului Cantili, fură îndreptate cu calea ferată la Piatra, și de acolo cu marșuri sforțate prin Caracal spre Dunăre, unde aceste trupe, cu ajutoarele ce aveau a li se mai trimite, urmau a umplea golul între corpul I-iu și corpul al II-ea.

În București, ca rezervă, se aflau regimentul al 13-ea și 14-ea, de dorobanți, regimentul al 2-lea de roșiori (3 escadrone) celelalte baterii divisionare; rezervă care se putea întări, la trebuință, cu 1 companie și 2 escadrone de geandarmi, 5 legiuni ale gardei orașenesci numărând aproape 10,000 oameni, cu bateriile artileriei teritoriale și cu milițiile ce se formau.

Punerea în mișcare a trupelor române și ocuparea de pozițiuni defensive pe propriul lor teritoriu, nu era nici de cum act de ostilitate în contra Turciei, nici abatere de la atitudinea de rezervă și de neamestec ce România își impusese. Erau numai măsuri preventive, dar hotărâte, d'a înfrâna incursiunile și prădările bandelor neregulate, la cari, din nefericire, oștirea și marina otomană se făcuse părtașe, dar cari puteau fi încă desaprobatate și oprite, dacă Pórta ar fi voit să arate dorința de a urma a fi în pace cu România. În cas contrariu, și dacă Turcii căutau lupta de la care Românii dovedeau că nu se vor da înapoi, atunci guvernul otoman trebuia s'o întreprindă în mod

franc și leal, conformându-se usurilor d'între popore și declarând formal rebel României. Dar nici una, nici alta din aceste două căi drepte și netede nu voiră a urma consilierii Sultanului.

Pe când tôte puterile recunoscură purtarea noastră prudentă, și înțeleseră că încheierea convențiunilor cu Rusia era, din parte-ne, un act neînlatinabil și de înțelptă conservațiune, Pórta adresă circulări cabinetelor străine spre a învinováți Români de cursul evenimentelor, a le tágădui drepturile și a le amenința instituțiunile. La ofensele și prejudiciile morale și materiale de până acum, guvernul turcesc nu întârđiă a adăogi vrăjmășii ostășesci, atacuri direct pornite de armata otomană asupra armatei române. Demnitătea națională a României, onórea ei militară, nu-ı permiteă a priimi fără răspuns asemenea lovirı. Vom vedea cum națiunea română rėdică mănusia ce-ı aruncă trufia musulmană.

Calafatul, schelă de comerciú și oraș deschis pe Dunăre, a jucat un rol important în rėsbóiele anterióre prin pozițiunea sa dominantă peste malul drept al rıului, pe care este situată cetatea Vidinului, și prin înlesnirea ce oferă de a putea servi de cap de pod acestei cetăți. Numėróse urme de întăriri și apărări de pămėnt se vedeaú pe acest cãmp de luptă din trecut, unde Români, Turci, Ruși, se lovise adese-orı, și unde chiar în ultimul rebel din 1853 óstea turcėscă respinsese pe Ruși, fără ca ei să mai pótă lua înapoi acéstă pozițiune.

Armata română ocupase pe timpul resbelului sârb-turcesc acest însemnat punct strategic, și am vădut că i se ordonase mai târziu a stabili pe dînsul și câte-va întăriri.

În ziua de $\frac{26}{8}$ aprilie maii, la orele $2\frac{1}{4}$ d. a., Turcii din cetatea Vidinului, de și sciau că în fața lor nu se află trupe rusesci, ci trupe românesci, deschid cu tunurile de piață focul asupra orașului Calafat. Bateriile noastre, sub ordinile majorului Popescu C. redică drapelul român, și după ce lăsă pe Turci să tragă șese lovituri spre a constata bine că agresiunea este începută de dînsii, la a șeptea lovitură tunarii români din bateria *Stefan-cel-Mare* răspund provocărei tunarilor turcesci. Primele obuse din Vidin, trase prea scurt, cad în Dunăre; următoarele și regulază mai bine tragerea, lovesc vama, casarma și mai multe case din Calafat. Obusele române iaă mai ântăi de țintă vaporele și navele turcesci aflate în port, apoi cetatea și edificiile importante.

Primul foc român fu tras de bateria 2-a de 8 cm. din regimentul 1-iu de artilerie, comandată de locotenentul Dănescu E. cu tunul 1, seria 7, îndreptat de șeful secțiunei, sub-locotenentul Vasiliu C., și servit de sergentul-major Mihăescu Petre, sergentul Dragnea Dumitru, brigadierul Ión Păun tunarii Vlad Dumitru, Vasile Dumitru, Nedelcu Mitrică și Badea Savu. Bateriile 1-a și 6-a din același regiment intră și ele îndată în acțiune împreună cu bateria 2-a, și canonada urmază cu mare viuăciune între ambi țermuri. Tunurile

române, bine țintite, produc efecte vădute prin învălmășela și desordinea ce se zărește în port p'ntre vasele lovite și prin negurile de fum ce se înalță d'asupra cetăței, cari dovedesc că s'aũ aprins într'insa incendiuri.

Lupta de artilerieă ținu până la orele 5¹/₄ d. a. Turcii încetând cei d'ânteiũ focul, tunurile românesci tăcură la rândul lor.

A doua zi cetatea Vidinului stă liniștită. Din cea din Rușciuc însă, se întreprinde o recunoscere spre Giurgiũ. Un vapor de resbel turcesc, care încrucea înaintea insulei Mocanu, se apropie de țermul român la Smârda și deschide focul. Anteposturile române ale divisiunii a 3-a răspund pe dată, și vaporul se retrage spre Rusciuc.

Maĩ seriósă fu acțiunea de a treia zi, ^{28 aprilie}/_{10 maii} la Oltenița. Am vădut, că comandantul suprem al oștirea române prescrisese corpului al 2-lea a acoperi cu divisiunile a 3-a și a 4-a drumurile ducând de la Giurgiũ și Oltenița la București, și a priveghia mișcările despre Rusciuc și Turtucaia. Pentru a-și împlini misiunea, divisia 4-a sosise la Budesci și Negoesci, și comandantul ei, generalul Manu, înaintă în dimineța zilei de ^{28 aprilie}/_{10 maii} un detașament compus din compania 1-ă a batalionului al 2-lea de vânători, regimentul al 8-lea de călărași și bateria 4-a din regimentul al 3-lea de artilerieă, sub ordinile locotenentului-colonel Perez, până la Oltenița.

Acest oraș, aședat la gura Argeșului, este ilus-

trat prin fapte din răsbóiele trecute. Incă în 1853 se petrecuse aci o crâncenă luptă, în care Turcii fuseseră învingători asupra Rușilor. În fața Olteniței, peste Dunăre, se află orașul Turtucaia, situat pe povârnișul înălțimilor malului drept, care domină malul român. Pe culmea acelor înălțimi, Turcii aveau o întărire armată cu 4 tunuri de calibru mare, între cari 1 tun Krupp. Acea întărire era flancată la drépta și la stânga de pichetele turcesci, garnite de trupe și legate între dînsele printr'un lanț de posturi înaintate, adăpostite în șanțuri. Turcii mai aveau în portul Turtucaiei un vapor de resbel ferecat și armat cu 2 tunuri.

Locotenent-colonelul Perez, îndată ce sosi după amiazi cu detașamentul seú la Oltenița, ocupă cu ante-posturi un dig, ce se află între oraș și Dunăre, și aședă vedete la drépta, spre malul Argeșului, și în stânga, spre satele Ulmeni, Tatina și Spanțov, pentru a observa mișcările Turcilor și a fi încunosciințat repede de orî-ce încercare a lor asupra malului român. Trupele nóstre înaintaú pe șoseaua ce duce din oraș la port; imediat ce Turcii le zărîră, ei deschiseră focul din fortul Turtucaiei cu tunurile de pozițiune, trăgênd asupra șoselei și orașului Oltenița.

Comandantul micului detașament român nu stătu la îndoială spre a răspunde provocărei. Înaintă pe dată bateria ce avea cu dînsul, și aședênd'o dinapoia digului de la țerm, deschise focul asupra fortului turcesc. Vaporul otoman încăldesce

mașina, și pogorîndu-se în josul Dunărei, se aședă în peșitul bateriei române spre a o lua în eșarpă și a sprijini cu tunurile sale focul din fortul Turtucaiei. Artileria noastră susținu cu mare vigóre lupta cu tunurile de mare calibru ale fortului și cu acele ale vaporului de resbel, luptă care ținu până înserase. Cu tótă plóia de ghiulele îndreptate asupra bateriei române, obusele turcescî se perdeau, în cea mai mare parte înfigîndu-se unele în parapetul digului, fără a isbi în bateriă, altele trecînd pe d'asupra ei și îngropându-se în arăturile d'între orașul Oltenița și dig. Efectul focului turcesc fu ast-fel cu totul disproportionat cu cantitatea proiectilelor aruncate, și Româniî n'avură în acéstă ferbinte afacere, ce ținu de la 4 până la 7½ ore d. a. de cât 3 răniți: locotenentul de artilerie Rafail Petre, sergentul Radu Vasile și soldatul Stancu Ilie. Bateria română, comandată de locotentul Fotino C., avu o tragere mult mai eficace; ea aprinse în două rânduri focul în orașul Turtucaiei și în fort, și sili la retragere vaporul turcesc.

Séra generalul Manu sosi la Oltenița cu restul batalionului al 2-lea de vênători și puse de înaintară de la Budescî, Negoiescî, Gruiu și Buciumeni, cele-lalte trupe ale divisiunei sale, cari în zilele de 29/11 și ^{30 aprilie}/_{12 maii} ocupară Oltenița.

În cursul nopței de 28/10 spre 29/11, detașamente de vênători porniră în bărci de la malul român, spre a face recunósceri în insulele din fața gurei Argeșului și dinaintea Olteniței, și constatară că

aceste ostróve, acoperite cu sălcii și pădure, erau înecate de apele umflate ale Dunărei și neocupate de Turci.

Comandantul suprem al armatei române, însoțit de șeful statului-major general, colonel Slănicenu, și de comandantul corpului II-lea, general Radovică, merse de inspectă la $\frac{28}{10}$ aprilie maiți pozițiunile divisiunei a 3-a la Frătescă Daia, Giurgiu și împrejurime. Domnitorul recomandă colonelului Angelescu G., comandantul divisiunei, d'a fi bine pătruns de misiunea importantă încredințată trupelor sale, cari aveau în față însemnata cetate a Rusciucului unde se afla o tare garnisonă sub ordinile experimentatului și energicului Achmed-Kaiserli pașa, și unde staționa în port bastimente cuirasate și monitoare ale flotilei otomane, precum și numeroase vapóre, șlepură, ciamuri și vase de transport. Prin linia ferată ducând la Varna, Rusciucul era pe de o parte în legătură directă cu marea și cu Constantinopole, pe de alta pus în apropierea cetății Șumla și a cuartierului-general al lui Abdul-Kerim, generalisimul armatei turcesc. Prin acest drum de fer se puteau concentra repede la Rusciuc glóte mari de trupe, cari, sub protecțiunea cetății, ar fi putut să forțeze trecerea Dunărei și să ia o viguroasă ofensivă, amenințând Bucurescii. Orice mișcare despre Rusciuc trebuia, deci, vigilant observată, orice încercare de atac viguros respinsă.

În ziua de $\frac{30}{12}$ aprilie maiți Domnul se duse asemenea la Oltenița, și după ce inspectează în cale bivuacurile

trupelor divisiunii a 4-a, în marș spre Oltenița, sosesce în acest oraș și merge drept la port spre a examina pozițiunile din fața Turtucaiei și dispozițiunile de apărare ale malului român. După acesta, capul armatei noastre trece în revistă bateria care cu două zile înainte susținuse cu succes lupta de artilerie, și arată ofițierilor și soldaților înalta sa mulțumire pentru bărbăția cu care își împliniseră datoria. Înainte de a pleca din Oltenița, Domnul dete generalului Manu instrucțiuni detaliate pentru apărarea acestui punct din fața Turtucaiei, între cetățile Rusciuc și Silistra, și nu mai puțin important de cât Giurgiul pentru apărarea țerei și a capitalei. Până la sosirea armatei ruse, întârziată în marșul ei spre Dunăre, această pozițiune de la Oltenița trebuia mănținută cu orice preț de oștirea română, întocmai ca și aceia de la Giurgiū.

Pe la meșul nopței din $1/13$ maiū, 6 ciamuri cu trupe turcescī pornesc din Rusciuc și se îndreptăză spre țermul nostru, între Smârda și Malul Roșu. Ante-posturile române le lasă de se apropie la distanță de 200 metri, și apoi deschid focul asupra lor, pe când gardele mari alarmate, se adună la mal spre a respinge desbarcarea agresorilor.

D'înaintea acestei energice priimiri, ciamurile turcescī se retrag în grabă spre Rusciuc.

Diua de $2/14$ maiū se petrece liniștită în fața Rusciucului, la Oltenița însă ostilitățile continuă. Generalul Manu pusese a se întări digul în dosul

căruia era aședată bateria 4-a, întărind'o și cu bateria 3-a din regimentul al 3-lea de artilerieă. Pe când tunarii noștri lucrau la aședarea celei de a doua baterii, vădându-i tiraliorii turcesci de pe malul drept, deschid focul și rănesc pe câți-va dintre soldații noștri. Dorobanții, armați cu puscă Dreyse, nu puteau răspunde cu destulă eficacitate puscilor turcesci Martini, la acea depărtare de peste 800 metri peste Dunăre. De aceia se aședară la ante-posturile noastre vânătorii, cari cu armele lor Peabody atingeau ținta și întorceau viguros lovirile inamice. Aceste împușcături, la cari se împărtășiseră tunurile fortului Turtucaiei îndată ce trupele noastre s'au fost adunat în grupe mai numeroase pentru schimbarea posturilor, se urmază în zilele de $\frac{2}{14}$ și $\frac{3}{15}$ maiu, făcând victime și de o parte și de cea-l'altă; în rândurile române însă ele sunt pucin simțite, fiind bateriile bine adăpostite de digul despre Dunăre, ear tiraliorii fiind protegiați prin șanțurile ce și săpaseră, și de insulele păduroase ale râului. Tunurile noastre nu erau nici ele inactive, ci răspundeau cu energiă tunurilor turcesci.

La $\frac{4}{16}$ maiu sosese din josul apei, despre Silistra, un bastiment cuirasat turcesc, care postându-se în fața pozițiilor noastre, deschide focul cu tunurile de pe bord, susținute de tunurile din fort și de salvele infanteriei otomane aședate pe cós-tele délurilor și prin viile din jurul Turtucaiei. Una din bateriile române își îndreptă lovirile asupra monitorului și'l silese în scurt timp la retragere.

Cele-l'alte tunuri ale Românilor își concentréză focul asupra fortului și orașului Turtucaia, cari în curênd sunt puse în flacări. După câte-va ore bombardamentul și pușcăturile turcesci slăbesc, pe când cele române își păstrează intensitatea și efectul. Spreséră, Turcii încetéză de tot focul și renunță la lupta, pe care nu o mai reîncep în zilele următore, vêdênd, negreșit, din energia apărării ce li optusese în aceste șapte zile, de la $\frac{28}{10}$ aprilie la $\frac{4}{16}$ maiu, că pozițiunea de la Oltenița este bine garnită de oștire românéscă și nu se mai póte lua prin o lovire de surprindere.

În aceiași zi de $\frac{4}{16}$ maiu, când tunurile române și otomane bubuiau la gura Argeșului, asemenea concert rêsboinic resuna aprópe de gura Oltului.

Detășamentul colonelului Cantili, căruia i se ordonase a stabili legătura între corpul I-iu și al II-lea și a priveghia linia Dunărei între Olt și Jiú, aședase la Islaz 2 companii din regimentul al 2-lea de liniă, escadronul Teleorman din regimentul al 3-lea de călărași și bateria 4-a din regimentul al 2-lea de artileriă, împărțindu-și cele-lalte trupe între Islaz, Corabia și Bechet. Turcii aveau în fața Islazului pozițiunea dominantă de la Samovit, ocupată de trupe de infanteriă și sprijinită de cetatea Nicopolei, ce era în apropiere. În Nicopole se aflaú ca la 10,000 ómeni garvisónă, în port staționaú 2 bastimente cuirasate, *Podgorița* și *Scodra*.

La $\frac{4}{16}$ maiu unul din bastimentele de resbel turcesci din Nicopole urcă Dunărea și deschide fo-

cul asupra Islazului. Tunurile române așezate în bateriă lângă pichetul n° 10, ripostă pe dată. Comandantul bateriei noastre, căpitanul Lupașcu, vădând că ambrasurile parapetului împiedică tunurile sale a urma mișcările vaporului turcesc și a'i întorce cu folos loviturile, scóte tunurile în câmp deschis și urmază ast-fel îndrăsneț duelul cu monitorul inamic. Nava turcescă priimi mai multe lovituri bine îndreptate în părțile vii din cóste, și după ce obusele române îi sfărâmară atât catartul cât și coșiul, ea se retrase la Nicopole. Din partea noastră cădu ucis sergentul-major Florea Blejian *) și câți-va soldați mai grav sau mai ușor răniți. Pichetul n° 10 fu cu totul distrus de focul inamic.

*) Dómnă Românilor puse de se aședă pe morméntul, în care se îngropă bravul soldat român ucis în luptă, o cunună de lauri și ștejar, lucrată în bronz, cu următórea inscripțiune : „*Elisaveta Dómnă Sergentului-major Florea Blejian, mort pentru Patriă.*“

CARTE A DOUA.

INDEPENDENȚA ROMÂNIEI.

Declararea stărei de rebel între România și Turcia. — Proclamarea independenței Statului român. — Entuziasmul națiunii. — Ofrande și daruri pentru armată. — Devotamentul femeilor române. — Ordinul de răz al Domnului. — Armata română și cea rusă ocupă zone deosebite de operațiuni. — Canonade și fapte de rebel între trupele române și turcesci la Bechet, Corabia; Florentin, Gomotarnița. — Bombardarea Vidinului la ¹⁶/₂₇ mai. — Importanța pozițiunii Calafatului. — Întărirea ei cu fortificațiuni nouă și cu trupele divisiunii a 3-a. — Luptele de la gura Oltului la gura Jiului. — Ovațiuni făcute Domnitorului la întorcerea sa de la Calafat. — Întârzierea ofensivei rusești. — Sosirea Țarului Rusiei la Ploiesci. — Visita Impăratului Alexandru Domnului Românilor în Bucuresci.

Fără să fi fost precedat de formele internaționale obicnuite, încins, dar, era resboiul între Români și Turci, resboiul început de aceștia, față cu cari cei d'ântâiu se află în netăgăduitul drept de legiuită apărare.

D'înaintea procederilor neîndreptăţite şi violente ale Porţei, poporul român tresări într'un sentiment de ciudă, dar şi de bărbătescă hotărîre. El presimţi că în turburata dramă a încercatei sale existenţe, se inscena acum un act decisiv pentru viitorul seŭ. Deosebirea de vederi ce subsista de secolî între Constantinopole şi Bucuresci în privinţa legăturilor cari uneaŭ România cu Turcia, avea să fiă acum desăvêrşit lămurită. Inalta Pórtă, ale cărei perpetue silinţe fuseseră de a denatura caracterul acelor legături înfăţişându-le ca rezultat al supunerii umilite, al cuceririi cu sabia credea să invedereze şi de astă-dată tesa sa favorită a vasalităţii.

Româniî, a căror muncă din a doua decime a secolului present ţintise în a reînoda firul vieţii lor politice şi naţionale, rupt de suta şi cincî ani cari despart fatala dată de 1716, şi stabilirea regimului fanariot, de anul renascerei 1821, Româniî trebuiaŭ acum să dovedéscă lumei că n'aŭ degenerat urmaşii tovaroşilor lui Mircea şi lui Stefan, ai acelor aprigi luptători, cari, după crâncene şi vitejesci bătălii, consimţiseră de bună voiă la legămintele onorabile şi nesilite de sprijin şi ajutor reciproc cu Turciî. Glasul tunului românesc de la Calafat, Olteniţa şi Islaz, era însuşi glasul peste veacuri resunător al oştenilor lui Ţepeş, lui Bogdan şi Rareş, Radului de la Afumaţi şi Vitézului Mihaiŭ, cari sub aceşti mari ai noştriî Domni sciuseră de atâtea ori să înfrângă şi să sdrobéscă trufia mu-

sulmană, când, ca în ȃilele de față, dînsa trecea rînduiala și hotarele acelor legăminte, pe cari înțelepciunea și prevederea politică, iar nu frica și umilînța, îndemnaseră pe Români a le încheia cu Turcii.

Aceste erau simțirile cari mișcară ca un frémăt adânc și patriotic națiunea și armata română, din ȃiua, în care răsboiul impus de Pórtă nu se mai putea înlătura.

La ^{30 aprilie}_{12 mai} Senatul și Camera deputaților primesc starea de rebel cu imperiul otoman, declarând desființate legăturile ce uneau ambele țeri. Prin voturile lor solemne și unanime de la ⁹/₂₁ mai, Corpurile legiuitoare proclamă independența Statului Român.

A doua ȃi ¹⁰/₂₂ mai, a un-spre-ȃecă aniversară a suirei pe tron a Domnului Carol, vede realizându-se visul secolar al Românilor. De la o margine a țerei la alta toate inimile sunt coprinse de un nespus entusiasm. Autoritățile și corpurile constituite, orașele, satele, cătunele, toți într'un cuvânt, de la mic până la mare, se rostesc gata la orî-ce jertfe pentru a susține cu toate bunurile națiunei, cu aurul și sângele ei, libertatea și neatêrnarea Patriei. Camerele pun la dispozițiunea guvernului un credit de 10 milioane lei pentru primele cheltueli cerute de punerea oștinei pe picior de rebel, și autorisă contractarea unui împrumut de 30 milioane lei. Ofrandele de servicii și de ajutore pentru armată, darurile voluntare în bani și în na-

tură curg din toate părțile. Domnitorul dă una sută mii lei spre a se adăoge la misa de campaniă a ofițierilor din trupele mobilizate. Cadrul acestei scrieri nu permite a intra în amănuntul actelor de generos și desinteresat patriotism săvârșite în acele memorabile momente de întruniri și de asociațiuni, de persoane publice sau private, în cercul mai larg sau mai restrâns al mijloacelor fiăcărui. Paginile *Monitorului oficial* și ale ziarelor de pe acel timp sunt pline cu reproducerea unor asemenea acte.

Înrolările de bună voiă în oștire și în ramurile ei auxiliare se îmbuldesc din toate părțile; tineri și oameni maturi din toate stările sociale, bărbații cari ocupau pozițiuni însemnate în administrațiune, în magistratură, în corpurile legiuitoare, părăsesc căminul și ocupațiunile lor, iaă arma și alergă în jurul stégurilor. Bătrînii, chiar, se simt întineriți de sânta ardore care încinge toate inimile, și vin de și pun experiența și autoritatea vârstei la serviciul țerei organizând felurite ajutore pentru oștire, instituind ambulante și spitaturi pentru căutarea celor ce se vor răni în luptă.

Femeile române, mai ales, nu uită dumnezeesca lor menire de mângăiere și de alinare. Cu nobila lor Dómnă în frunte, ele, ca și soții, frații și fii lor își împlinesc datoria către țeră. Și când suferințele, rănile și mórtea vor începe cumplit a secera rândurile vitejilor, devotamentul sublim al Româncei va dovedi mărima sufletului ei.

Mișcarea de concentrare a trupelor rusesci spre

Dunăre începe a se apropia de termenul ei. Intre comandamentele oștirilor română și rusă se determinase, în principiu, acțiunea fiă-cărei din ambele armate, zona sa de operațiune, în conformitate cu obiectivul unei și altei. Oștile imperiale aveau a-și stabili și asigura baza de operațiune în România, spre a păși în Turcia. Pentru această armata rusă urma să se desfășure pe Dunăre, de la gurile ei până la Olt, și să-și alegă în această zonă punctele priincioase pentru trecerea marelui rîu și înaintarea în Bulgaria. Armata română, al cărui rol era numai de a apăra teritoriul (căci evenimentele nu demonstra încă până acum pentru România necesitatea de a împinge acțiunea ei mai departe) ocupase pozițiunile cele mai amenințate ale fruntariei despre Turcia, și le mănținuse până la sosirea trupelor rusescă. Acum ea avea a le remite Rușilor, pe măsură ce aceștia înaintau spre Olt, și a-și concentra apărarea în zona coprinsă între malul drept al acestui rîu până în fața gurei Timocului și până acolo unde înceta vecinătatea țerei cu Turcia.

Statul român mărgininu-se, la început, în pozițiunea de neutralitate între beligeranți, din care agresiunile Porței îl siliră să iasă, nu încheiase alianța cu Rusia. Prin urmare armatele română și rusă n'aveau nici să opereze împreună, nici să fusioneze una cu alta. Fiă-care 'și păstra obiectivul ei propriu, zona sa de acțiune, comandamentul ei deosebit. Tóte aceste amănunte militare se regulară prin înțelegere între comandantul suprem al

armatei române, Domnul Carol, și comandantul cap al armatei imperiale, marele-duce Nicolae, care-și stabilise cuartierul său general în Ploiesci. Ambii înalți comandanți schimbaseră visite dese, și avuseseră frecvente întruniri caracterisate de curtenia rapoartelor personale, de cordialitatea relațiilor de familie între amândouă pricipii.

De câte ori marele-duce veni, spre a se întâlni cu Domnul Românilor în Bucuresci, el fu primit aci ca oște, dar nu în calitate de cap al comandamentului ostășesc ce exercita. La prima sa venire se ivi un interesant incident, prin care se stabili însă mai bine nuanța priimirei ce îi se făcea. Anunciându-se apropiata sosire a fratelui Țarului în capitală, baronul Stuart, agentul diplomatic al Rusiei, comunică guvernului nostru că marele-duce va fi însoțit de un detașament de trupe, care trebuie să urmeze în orî-ce loc pe capul oștirea răsescă cu drapelul comandamentului, drapel venera ce fusese remis marelui-duce cu pompă în Rusia. Domnul Românilor puse de se răspunse diplomatului rus că convențiunea din 4/16 aprilie opresc, formal intrarea verii-cărei trupe rosiane în capitala țerei, și că prin urmare acea escortă nu pôte veni în Bucuresci, unde marele-duce Nicolae va fi primit ca un înalt și bine venit oște, dar nici cum în calitate de comandant de oște. Drapelul comandamentului rusesc și escorta sa rămaseră dar în cuartierul-general din Ploiesci, și marele-duce ve în Bucuresci însoțit numai de o suită de oficie

fără însă ca trupe imperiale să fiă autorizate a intra în capitală.

Detașamentul loc.-general Skobelef sosese la 7/19 maiu la Giurgiū și ia în primire acéstă pozițiune apărată până atunci de divisiunea 3-a română. Trupele acestei divisiuni fură îndreptate spre Valahia-Mică. La 9/21 maiu divisia 4-a română remite generalului Aller, comandantul divisiunei a 32-a rusă, Oltenița, și se pune în marș spre Bucuresci, ca de aci să mērgă să ia pozițiune peste Olt. La 10/22 maiu divisia română intră în Bucuresci, unde o căldurosă primire din partea populațiunei este rēsplata frumōsei sale atitudinī la Oltenița. Domnul trece în revistă trupele și conferă comandantului acestei divisiuni, oficierilor și soldaților, cari se distinseseră în luptele susținute, medalia *Virtutea militară* și decorațiunea *Stelei României*, decorațiune înființată în ajun ca afirmare a deplinei Suveranități a Statului Român. Unul din soldații ce urma a se decora pentru vitejiă aflându-se rănit în spitalul militar, Elisaveta Dómna merse acolo și-ī puse pe pept, cu însăși mâna sa, crucea de onóre.

Tot în memorabila și de 10/22 maiu în care se proclamase independența României, Domnul adresă armatei următorul ordin de și :

«Oficieri, sub-oficieri, caporalī și soldați!

«In momentele grave prin care trece țera noastră,

«România întregă are ochii țintiți asupra vóstră ; ea
«pune în voi toate speranțele sale.

«In ora luptei aveți înaintea vóstră faptele bă-
«trînilor oșteni români; aduceți-vă aminte că sun-
«teți urmașii eroilor de la Racova și de la Călu-
«găreni.

«Drapelul sub care luptați este în mijlocul vos-
«tru însași imaginea Patriei. Urmați-l dar vitejesce,
«și când o dată laurii păcei vor reînverdi pe munții
«și câmpiile României, Patria, cu recunoscință, va
«inscrie numele bravilor ei apărători pe frontispi-
«ciul edificiului independenței române.

Oficieri, sub-oficieri, caporalî și soldați,

«Domnul vostru vă urmăresce cu mândriă. El în
«curênd va fi în mijlocul vostru, în fruntea vóstră.
«Causa ce vă este încredințată este o sântă cauză.
«Cu noi dar va fi Dumnezeu, cu noi va fi victoria.»

CAROL.

Atacurile Turcilor în contra trupelor nóstre n'au încetat. Ele fură repetite în zilele de $5/17$ și $8/20$ maiu la Islaz, și la $11/23$ urméză luptă de artileriă la Bechet. Dînsa se încinse prin încercarea făcută de vaporul *Clotilda*, pe care-l cumpărase guvernul rusesc de la societatea austriacă de navigațiune dunărenă, de a pogori pe Dunăre străcurându-se pe dinaintea cetăților turcesci.

Vaporul, care primise ecuipagiū rus la Severin, reușise a ajunge până în dreptul Rahovei. Dar aci,

când bastimentul se silia a se pune la adăpost intrând în Jiù, Turcii din Rahova îl zăresc, și pe la 6 $\frac{1}{2}$ ore dimineata deschid asupra-î focul tunurilor de pozițiune ce aveau în acest oraș întărit. În fața Rahovei se afla, la Bechet, 1 batalion din regimentul 15 de dorobanți, escadronul Ilfov din regimentul al 3-lea de călărași și o secțiã din bateria 3-a a regimentului al 4-lea de artilerie, trupe făcând parte din detașamentul colonelului Cantili. Cu totã inferioritatea sa numericã, artileria română răspunde pe datã tunurilor turcesci spre a atrage asupra-și focul lor și a protege manevra vaporului. Mai bine de o orã și jumătate cele 2 tunuri românesci susțin cu vigóre lupta cu 12 tunuri turcesci, și focul nostru nu se opresce de cât după ce Turcii încetază pe al lor. Vaporul rusesc, ast-fel susținut, își putu efectua intrarea în Jiù, dar cârmaciul se nedeprins cu localitatea, și nesciind a-și nemeri calea în mijlocul înecurilor și rãversãturilor de ape de la gura Jiului în Dunãre, se înomoli și presintă ast-fel o țintã fixã focului inamic, care îi făcu stricãciuni. Ecuipagiul rusesc fu însã scãpat în bãrci de trupele române.

A doua zi ¹²/₂₄ maiu, fapte de rãboi pe linia Dunãrei ocupatã de Români urmază la Corabia și la Vreta, în fața Florentinului. În Corabia se afla 2 companii din regimentul al 7-lea de liniã, escadronul de Ialomița din regimentul al 3-lea de călărași și 2 secțiuni ale bateriei a 3-a din regimentul al 4-lea de artilerie. Înainte de rãversatul zori-

lor dilei de $12\frac{1}{24}$, un detașament compus din soldați de infanteriă și de călărași trece cu bărcile Dunărea, spre a face o recunoșcere pe malul turcesc în fața Corabiei. El constată că forțele turcesci se află tăbărîte în apropierea satului Măgura, precum și pe o înălțime d'asupra satului Ghighen ; și după ce detașamentul român schimbă câte-va focuri cu ante-posturile turcesci cari dau alarma, el isbuteste a se reîmbarca înainte ca Turcii să fi prins de veste spre a-i pune pedică, și se întorce la Corabia după ce și-a împlinit scopul constatând prezența inamicului.

Comandantul corpului I-iu de armată, generalul Lupu, priimise la $11\frac{1}{23}$ maiu scirea de la ante-posturi, că pe malul drept al Dunărei, în sus de Vidin, se ved mișcări de trupe spre Florentin, Iasen și Gomotarnița, precum și adunare în acele părți de bărci, șăici și ciamuri, sub protecțiunea unui vapor. Aceste mișcări dând bănuială de vre-un proiect de incursiune al Turcilor pe malul român, comandantul corpului dete ordin colonelului Vlădescu a-și concentra tótă brigada la Cetate și Obîrșie. Șeful brigadei execută peste nópte mișcarea și înaintéază a doua di, $12\frac{1}{24}$ maiu, cu batalionul 1-iu de vênători, escadronul Buzéu din regimentul al 4-lea de călărași și bateria 3-a din regimentul 1-iu de artileriă până în fața Florentinului. Zăresce acolo pe înălțimi un campament de trupe, și spre a-i constata forțele, colonelul Vlădescu ordonă bateriei a deschide focul. Se dovedesce însă că ta-

băra turcască așezată acolo este numai uă strata-gemă spre a simula forțe mai mari, și că ea nu coprinde de cât o companiă de infanteriă, pe care obusele române o silesc să se retragă cu iuțelă peste muchea dealurilor, părăsind corturile. Peste nópte însă un ciam turcesc cu soldați se îndrep-téză de la Gomotarnița, spre a recunósce malul român. Ante-posturile nóstre și garda-mare de la pichetul din față, lasă pe Turci să se apropie la bătaia de pușcă și deschid un foc viu asupra lor. Cărmaciul este ucis și vasul se întórce repede îna-poi. Dilele următóre Turcii se abțin de ori-ce încercare în acéstă parte.

În nóptea de $13/25$ spre $14/26$ maiü se petrecu în zona de operațiunii a armatei ruse un frumos fapt de arme, la care fu părtaş un oficier superior român. Majorul din flotilă Murgescu, împreună cu locotenenții de marină ruséscă Dubaschoff, Sches-takoff și Petroff, întreprinseră cu șalupa română *Rôndunica* și cu șalupele rusesci *Alaftchik*, *Ghighet* și *Xenia*, o expedițiune în contra monitorului turcesc *Seife*, staționat în canalul Măcinului, în fața Brăilei. Acești bravi oficieri, cu tot focul cuirasa-tului turcesc care-i zărise, reușiră a se apropia de dînsul și a-l isbi în cóstă cu o torpilă Whitehead, care-l sparse și afundă cu totul. Ast-fel, în interval de cincî-spre-đece zile, fură distruse douë din cele mai importante vapóre ferecate ale marinei oto-mané pe Dunăre, marină de la care Turcii aștep-tău mari folóse, și pe cari le ar fi putut obține cu

mai bună direcțiune și mai multă hotărîre. Hobart pașa, oficer engles în serviciul marinei turcescî, promisese că va face minuni cu flotila cuirasată de pe Dunăre și că va împedeca pe inamic de a trece rîul. Inșă cînd ostilitățile începură, el dispăru de pe câmpul de luptă și plecă la Constantinopole. In locul isbîndelor promise, flotila otomană se mulțumi a bombarda orașe și porturi deschise ale României, unde nu întîmpina rezistență, și a se retrage, în urmă, d'înaintea tunurilor române și ruse, saŭ a avea sórta monitorului *Seife*, sórta pe care o avusese asemenea, la $\frac{29}{11}$ aprilie maiu cuirasatul *Lufti-djelil*, sfărâmat tot în fața Brăilei de bateriile rusescî. Aceste două monitoare construite în Franca, costaseră 4 milioane de franci împreună, și aveau fiă-care 219 ómenî ecupagiũ. Câte-va minute de neprivighiare și nepricere de o parte, de coragiũ și de rezoluțiune de alta, fură de ajuns spre a face să pérã un capital așa de însemnat și viéța atâtor ómenî. Vom vedea mai târđiũ cum un al treilea monitor turcesc fu afundat de bateriile române de la Canapa.

Fapta îndrăznéță, la care contribuise un oficer român, aduse onóre oștirea noastră și modestului, dar inteligentului nostru corp de marină, care dovedea că posedă oficerî hotărîți și instruiți în școli speciale, ca majorul Murgescu, elev al școlei navale din Brest. Comandantul cap al armatei ruse decoră cu crucea *S-tului Vladimir* pe acest oficer;

el fu pus la ordinea ȃilei a ambelor armate, și Domnul Românilor îi conferi *Stéua României*.

În fața Corabiei Turcii construiesc în ȃiua de $14/26$ maiu lucrări de apărare spre a putea mai bine întreprinde atacuri, precum și a respinge încercări de desbarcare din partea trupelor noastre, cum fusese recunoscerea de la $12/24$, de care am vorbit. A doua ȃi sosese și un vapor de resbel otoman despre Rahova, care deschide focul asupra Corabiei. Tunurile române fac, la rândul lor, a li se auȃi glasul. Bombardarea ținu trei ore, pricinuind în adevăr stricăciuni orașului Corabia, fără a face însă mult rău trupelor noastre. Ele se deprinseseră cu repetitele bombardări schimbate de ambele părți. Tunarii noștri, cu vesela și chiar în primejdiă gluméța fire a Românului, ȃiceau că bombele turcesci sunt copilași răsfațați, cari fac mai mult sgomot de cât rău, și că ele se opresc la *marafet*. Ast-fel restălmăciau ei, în limbagiul lor naiv și pitoresc, termenul ce-l auȃeau pronunȃându-l oficerii spre a desemna parapetul care protegia bateriile, și unde obusele turcesci se înfigeau și se perdeau de cele mai multe ori.

A treia ȃi, $16/28$ maiu, urméza o mai ferbinte luptă pe acest punct. Două monitoare pogóra despre Rahova, și la $7\frac{1}{2}$ ore diminéța se opresc d'înaintea Corabiei. Trupele române de aici fuseseră întărite prin 1 secțiune din bateria 5-a din regimentul al 4-lea de artilerieă cu tunuri de 9 cm. și prin batalionul al 2-lea din regimentul al 14-lea

de dorobanți. Una din navele turcesci se posteză în fața bateriei noastre, cea-laltă o ia în infiladă, și amândouă deschid focul, care ținu 4 ore. Tunurile române răspund viguros. Pe la amiazi, un obus isbesce în partea dreaptă a cabinei pentru mașină a unuia din vapóre, din care se înalță fum. Monitorul, atins, suspendă atunci focul și se depărtază la larg spre a stinge începutul de incendiū, urmat de tovaroșul seū.

După o oră și jumătate ambele vapóre se întorc și reîncep focul; unul din ele caută a străbate în braciul Dunărei format de o insulă, în fața Corabiei, în care erau adăpostite 9 șlepurī și un vapor de comerciū. Turciī temându-se, negreșit, că aceste vase s'ar putea întrebuința de trupele române spre a trece și face incursiuni pe malul opus, monitorul voiesce a se apropia spre a le distruge. Trupele noastre lasă bastimentul turcesc să înainteze, și când se află la distanța de 400 metri de bateriă, tunurile acesteia îndreptază asupra lui un foc violent, iar dorobanțiī de pe mal trag salve asupra ecuipagiului. Lovirile artileriei aduc stricăciune turlei monitorului, care renunță la întreprinderea sa și începe a se retrage din braciul Dunărei spre larg. În momentul când trecea, presintând flancul, înaintea bateriei române, brigadierul Buciuman Alecu ochi tunul așa de îndemânatic, încât nemeri drept în ambrasura unuia din tunurile ce se aflău pe bord. Obusul român pătrunse înăuntru și sfărîmă elicea navei turcesci, care nu se mai putu mișca. Cel-lalt

monitor îi alérgă în ajutor, și ast-fel ambele bastimente, unul remorcând pe cel-lalt, se retrag din luptă. În această viuă acțiune, care ținu, înainte și după amiazi, 8 ore, Români n'avură perderi simțitoare. Se distinseră mai ales locotenentul Cucu, brigadierii Buciuman Alecu, Alexandrescu Nicolae și tunarul Mihalea Vasile.

Domnul Carol, deși chiămat în acele însemnate împrejurări a-și da tóte grijele afacerilor politice ale Statului, dorea să împlinéscă cât mai curénd promisiunea făcută oștirea de a veni în mijlocul ei spre a împărtéși cu dînsa pericolele orei presente.

Comandantul suprem al armatei române, însoțit de ministrul de resbel, general Cernat, de șeful statului-major general cu oficierea marelui-cuartier, de colonelul Gaillard, atașat militar al Franciei pe lângă armata rusă, și de colonelul Doctoroff, atașat de marele-cuartier rus pe lângă comandamentul român, porni în ziua de $14/26$ maiu spre a inspecta trupele de peste Olt. Petrecu nóptea în Craiova și a doua zi plecă către Galicea-Mare, unde se opri pentru a vedea trupele cantonate acolo; asemenea și la Golentă. La 4 ore d. a. Domnul sosi la Calafat, unde fu întâmpinat de comandantul corpului I-iu de armată și de tóte căpeteniile oștirilor din acel loc.

Suveranul merse mai ântéiu de inspectă lucrările defensive, bateriile *Stefan*, *Carol*, armate cu tunuri de 9 cm., *Elisabeta* și *Mircea*, în care se aședaseră tunuri de piață de 15 cm., servite de marina-

rii flotilei noastre, sub ordinile majorului Dimitrescu-Maică N. Apoi adunând șefii diferitelor servicii, studiază pe hartă pozițiile române în raport cu pozițiile turcești și cu întăririle cetății Vidin, și prescrie măsurile de apărare și lucrările care mai trebuiau sporite în jurul Calafatului, spre a face din această poziție un câmp întărit în stare de a rezista cu succes ofensivei corpului de armată turcească concentrat la Vidin.

Domnul încălică după acesta și se duse în tabăra de lângă Calafat, unde puse de sună alarma. În timp foarte scurt trupele fură gata pe pozițiile de luptă ce trebuiau ocupate în caz de atac. Regimentele fură trecute în revistă; pe urmă li se ordonă a rupe rândurile și a se întorce în bivouacuri, unde Domnul se opri spre a convorbi cu ofițerii și soldații de toate armele, cercetând cu interes despre traiul lor, despre tot ce atinge și mișcă inima oștenului. Comandantul suprem făcu apoi minuțioase cercetări echipamentului de rebel, de depozitelor de muniții și de subsistență; vizită ambulantele, informându-se detaliat despre starea sanitară a trupelor. Un spirit minunat însuflețea armata, urale nesfârșite însoțeau pretuindenii pe Domnitor. Ofițerilor străini, chiar, cari erau prezenți, le plăcea a constata viuținea, atitudinea sprintenă și marțială a ostașilor români.

După săvârșirea acestor inspecțiuni, Domnul se întorșe la întărire, așezându-se cu statul seș major în bateria *Carol*, pe culmea Calafatului. Din-

colo, peste Dunărea falnică și liniștită, mândra cetate turcască își scâldea pîla în undele rîului puternic, care o încingea cu un brâu lat și poleit de sfințitul sórelui de primăveră. Capul armatei române ordonă a se începe bombardarea asupra Vidinului, spre a se regula tragerea tunurilor de asediū din bateriile *Mircea* și *Elisaveta*. Primul foc fu tras din bateria *Carol*. Fortereța otomană tresări din odihna ei la auđul tunului român; la a doua lovitură, pornită din Calafat, tunarii turcesci răspunseră cu militară curtenia. O ferbinte canoadă se încinse între ambele maluri. Tóte bateriile române intraseră în acțiune, citadela și forturile Vidinului ripostaū cu vigóre. Artileria turcască părea că avea consciința de locul de onóre unde trebuia să țintescă. Cel d'ântêiū obus, asvêrlit de dînsa, nemeri în bateria *Carol*, la fórte mică distanță de locul chiar unde sta Domnitorul; spárturile se împrăsciară pe d'asupra bateriei. „Ha ! asta'î musica ce'mî place“, strigă vítêzul Suveran rêdicându-și chepiul și salutând bomba inamică ca o vechiă cunoscință din șanțurile de la Düppel, unde principele Carol se familiarisase cu asemenea proiectile. Un puternic și entusiast : *Ura !* isbucni din tóte pepturile și răspunse acestuî eroic salut, musicile tuturilor regimentelor intonară imnul național. Peste tabără și peste baterii adia suflarea vremilor mărețe, dîlelor sêrbătorești ale României, când Domniū țerei, adevêrați Voivođi și adevêrate Căpetenii ale oștirilor, veneaū în mijlocul lor spre

a ține calea vrăjmașului, a apăra moșia și a încununa cu gloriă stégurile românesce.

Cinci obuse de mare calibru Armstrong nemeră în bateria *Carol*, unde se afla Domnul, din cari trei se sparseră chiar în interiorul bateriei. Multe loviră asemenea în cele-lalte baterii și în orașul Calafat. Dar cu tótă viuciunea bombardărei, ele nu produsera în rândurile nóstre decât ceva contușiuni și ușore răniri. În acest timp, tragerea tunurilor române era de o perfectă rectitudine și precisiune. Efectul se putea aprecia prin isbucnirea fiă-cărui proiectil în cetate și în forturile turcesce, precum și între vasele din portul Vidinului. Resultatul încercărei tunurilor de asediū fiind deplin mulțumitor, și acéstă probă având de efect a spori încrederea trupelor române și a însufla grije celor vrăjmașe, arătându-le eficacitatea și puterea mijlócelor nóstre de apărare, Domnul ordonă, la 8 ore séra, încetarea focurilor ce ținuseră mai bine de o oră cu multă ardóre de amêndoué părțile.

Capul oștirea române petrecu nóptea în Poiana, la trei cuarturi de oră depărtare de Calafat. A doua zi, ¹⁶/₂₈ maiü, își urmă inspectiunea la Ciuperceni, unde ordonă înființarea unei baterii spre a sustine stânga pozițiunei de la Calafat. Apoi întorcându-se aci, recompensă înaintea trupelor adunate pe ofierii și soldații cari se distinsesera mai mult în diferitele lupte urmate de la ^{26 aprilie}/_{8 maiü}, atêrnând pe peptul lor *Virtutea militară* și *Stéua României*. Intre cei ce dobândiră acéstă meritată rêsplată erau co-

lonelul Cerchez, comandantul divisiunii 1-a; loc. colonelul Algiu, șeful statului-major al acestei divisiuni; majorul Popescu, comandantul artileriei din Calafat; majorul Ivanovici, comandantul batalionului al 4-lea de vânători, alți 8 ofițeri și 9 grade inferioare.

Domnul porni apoi din Calafat și merse, prin Maglavit, la Cetate, unde se opri spre a inspecta atât trupele de pe acest punct, cât și pozițiunea importantă ce le era dată în apărare. Am văzut că în zilele de $11/23$ și $12/24$ maiu, se observaseră în această direcțiune indicii cari făceau să bănuiescă intențiunea din partea Turcilor de a trece cu orice forțe pe malul român. Acastă intențiune se învederase prin adunarea de numeroase imbarcațiuni sub protecțiunea unui vapor de resbel în fața pichetului Gomotarnița. S'a arătat ce măsuri se ordonase de comandantul corpului I-iu în prezența acelor indicii, și dispozițiunile pe cari le luase comandantul de brigadă, colonelul Vlădescu, spre a împedea o asemenea cercare și a arăta Turcilor că malul român nu este lipsit de apărători.

Proiectul Turcilor de a trece pe teritoriul român între Cetate și Calafat, nu fusese o bănuială lipsită de temei. Acesta s'a putut constata nu numai din semnele observate și din informațiunile dobândite atunci, dar încă din revelațiuni posteroare, cari au urmat după resbel. Intr'adevăr, din toți comandanții turci cari au avut un rol însemnat pe teatrul resbelului din Bulgaria în 1877,

evenimentele ulterioare au dovedit că acel care la începutul ostilităților comanda la Vidin, avea mai multă rezoluțiune și inițiativă. Acest comandant era Osman pașa. Prin energiă și bravură, prin succesele operațiunilor sale în războiul sârb-turcesc, el atrăsese privirile asupra sa și câștigase, împreună cu rangul de mușir (mareșal), nemărginită încredere a soldaților sei. Osman pașa avea acum sub ordinile sale nu numai trupele de la Vidin, dar și toate forțele din Bulgaria occidentală, cari forma un total de aproape 60,000 ómeni oțeliți în luptele din Bosnia, Herzegovina, Sârbia, soldați aleși, între cari o întregă divisiune din garda imperială a Sultanului. Cu aceste trupe mușirul otoman câștigase, cu câte-va luni mai înainte, isbânde de la Zaitciar, Veliki-Isvor și Kneajevatz. Era lesne de înțeles că un asemenea șef, cu asemenea ostași, să fiă nerăbdător a eși din inacțiunea în care era mărginit în pozițiunea lăaturalnică de la Vidin, și să caute să se facă vorbă despre dînsul.

Indată după isbucnirea resbelului, în corentul lui aprilie, Osman pașa simțise că ar fi putut isbuti să ia o energică ofensivă atunci când Calafatul, la intrarea Rușilor, fusese părăsit de trupele române până la primirea convențiunilor de corporile noastre legiuitoare, și chiar și mai în urmă, când nu se afla la Calafat decât o divisiune românescă. Când mai târziu aceste trupe fură întărite, când se concentră pe acel punct întreg corpul I-iu, proporțiunea numerică a forțelor respective

rămânea totuși aprópe îndoită în partea generalului turcesc. Operațiunea putea dar fi întreprinsă, chiar dacă Osman n'ar fi urmărit scopuri mai mari d'a se întinde în Valahia-Mică, și d'a amenința desfășurarea strategică a armatei rusești pe Dunăre. Cu forțele ce avea la dispozițiune, comandantul otoman putea să imite, în parte, tactica lui Omer pașa în campania din 1853, care, printr'o energică ofensivă, ocupase atât Calafatul cât și Oltenița și insula Romădanului în fața Giurgiului, și își formase capete de poduri cari folosiră mult la apărarea cetăților Vidin, Rusciuc și Turtucaia.

Nu era decî un calcul strategic greșit din partea lui Osman, proiectul de a se face stăpân pe Calafat, și se înțelege ușor cât de mult ar fi fost îngreuiate atunci concentrarea și defensiva Românilor în Oltenia, precum și liniștita desfășurare a armatei rusești pe Dunăre, cu acea amenințare la extrema stîngă. Sfortările și sacrificiile ce ar fi trebuit puse spre a scóte pe Turci din acele pozițiuni, se puteau calcula de pe cele făcute în același scop de Ruși la 1853—1854, când totuși nu isbutiseră a lua înapoi pozițiunile Calafatului.

Este cert că comandantul Vidinului se gândise la această întreprindere potrivită și cu temperamentul, și cu mijlócele sale de acțiune. Pe de o parte el își pregătea măsurile pentru executare, pe de alta cerea îngăduirea generalisimului otoman și a autorităților superioare de la Constantinopole. Inșă atât în Stambul, cât și în Șumla, unde se

malul stâng al Oltului, dar la finele lui maiu nu era încă în măsură de a păși la ofensivă în Bulgaria. Impăratul Alexandru sosi la $\frac{25 \text{ maiu}}{6 \text{ iunie}}$ la cuartierul-general al armatei sale în Ploiesci.

Neobicinuită și interesantă era pe atunci priveleştea acestui oraş de provincia. Harnic și datat cu activitate negociului în favorabila sa pozişione la răspântia drumurilor mari ale țerei, Ploiesciul nu s'ar fi aşteptat însă a fi transformat de o-dată în reşedinşa imperială, și chiămat a adăposti óspeşii aşa de înalşii. Căci în zidurile sale se aflaş acum nu numai comandantul, marele-duce Nicolae, cu numérose căpeteniş ale oştirilor, dar însuşi puternicul monarch al tuturilor Rusiilor cu fiş și nepoşii sei: Țareviciul, marii-ducei Vladimir, Sergiū, Nicolae Nicolaevici, Nicolae și Sergiū Leuchtenberg, Alexandru Battenberg. Apoi, pe lângă suitele strălucite ale Impăratului și ale principilor din familia împărătésca, se adăogiau demnitariiş cei mai înalşii ai imperiului: cancelarul principe Gortchacoff, cu colaboratoriiş sei baronul Jomini, péna cea mai ageră a oficiului din afară al Rusiei; consilierul de stat Hamburger; generaliiş Ignatieff, cunoscutul diplomat; Miljutin, ministrul de resbel; contele Adlerberg, ministrul casei imperiale; principele Tcherkaski, viitorul administrator al Bulgariei; d. de Nelidoff, şeful cancelariei diplomatice militare. Intr'un cuvânt, Petersburgul nu mai era în Petersburg, el se strămutase de pe țermuriiş Nevei în modestul oraş din marginea Dâmbului

către care se îndreptău acum privirile pline de aşteptare ale Europei.

Cu mult tact și cu multă cuviință — acésta și-a făcut plăcere a recunósce organele rusesci cele mai autorisate și mai sus puse — s'a purtat populațiunea ploiescénă în tot timpul cât a avut în mijlocul ei pe Suveranul Rusiei, împreună cu toate aceste somități, și adesea-orî autocratul el însuși și înaltele personaje ce'l încongiurau, își amintea cu mulțumire de timpul de liniște, de securitate și de odihnă ce petrecuseră în plăcuta reședință de la pólele Délului-Mare și Carpaților prahoveni.

Nu dóră că li se oferiseră serbări, ovațiuni și desfătări cari să-î facă a le părea nisce delicii capuane șederea în acest modest loc. Din contră, s'a observat cât de mare era, de rândul acesta, contrastul cu cele ce se petreceau alte dată la venirea Rușilor în țeră, când erau serbătoriți nu numai de cercurile înalte, dar chiar și de masa populațiunei, fiind priviți ca liberatori în acele timpuri de grele suferințe și de lipsă de orî-ce putere organizată națională. Relațiunile sociabile ce se stabileau odinórá între ambele popóre, apropierea favorisată de comunitatea credinței religiose, legăturile de înrudire destul de dese ce se contractau prin căsătorii între familii române și ruse, nu se reînórá de astă-dată. Națiunea română, cordială și prietenoasă, fără îndoială, în primirea ce făcea și de rândul acesta Rușilor, păstra însă acum o vedită

nuanță de rezervă și de cumpănire, indicând grijea de a-și deosebi individualitatea proprieă, ținta și aspirațiunile sale distincte, pe cari înțelegea a nu le împreuna cu cele rusesci pe tărâmul politic și național, tot așa precum le despărțise și pe tărâmul militar prin separarea zonelor de operațiuni, prin necontopirea oștirilor respective, prin păstrarea întrégă și neștirbită a comandamentului asupra forțelor armate ale țerei.

După ce se odihni o di în Ploiesci, Impăratul Alexandru veni la $27/8$ maiu a face vizită Suveranului României în capitala sa. Țarul Rusiei era însoțit de fii și nepoții sei, de cancelarul principe Gortchacoff, de miniștrii și de personagiile ruse cele mai considerabile aflătoare atunci în România. Se înțeleg lesne sentimentele de deferență și curtenia oficială, de curiositate respectuoasă pentru un spectacol neobicinuit, cu cari populațiunea bucurescănă primi acastă vizită. Fără precedent era pentru Bucuresci venirea unui Impărat al Rusiei; împrejurările îi dedeau o importanță și mai mare. De câte ori, în adevăr, nu simțise capitala acestei mult svânturate țeri, adînca neplăcere de a vedea generalii, comisarii și câte o-dată simplii consuli străini, intrând și gerând ca stăpâni în zidurile sale? Pentru prima oră îi era dat a întâmpina pe monarchul unei puternice națiuni vecine, venind în chip cordial și prietenesc în mijlocul bucurescenilor, și afirmând, prin acest demers, stimă și considerațiune pentru Țără și pentru Suveranul nostru,

dispozițiunii bine-voitoare pentru actul politic de curând săvârșit al proclamării independenței României. Căci ca Suveran deplin independent, ca adevărată capitală a unui Stat liber și neatârnat primiră Domnul Românilor și orașul Bucuresci pe Impăratul Alexandru.

În convențiunea de la $4/16$ aprilie fusese stipulat că oștirile rusești nu vor ocupa capitala. Această stipulațiune avea o consecuență morală însemnată, căci ea reserva și afirma în mod și mai vădit suveranitatea țerei prin faptul că reședința domnăscă, scaunul guvernului și al parlamentului român, era liber de orî-ce trupe străine, rămăind exclusiv încredințat păzei și ocrotirei forțelor naționale.

Trupe române dederă, ast-fel, în Bucuresci onorurile suveranului Rusiei; cavaleria noastră îi servi de escortă. Stéguri și pajerî române și ruse, alăturate, împodobeau stradele, piățele și casele. Numele lui Carol și al lui Alexandru erau împreunate în aclamările mulțimei ce se îndesa pe parcursul ambilor Suverani. Cuviința și respectul cu cari îl întâmpinau autoritățile și cetățenii din toate stările, civilitatea și ordinea cea mai perfectă, împreunate cu aspectul vesel și sărbătoresc al întregului oraș, mișcară adînc și plăcut inima din fire blîndă și cu porniri generose a înaltului óspe, ale cărui simțiri bine-voitoare, în acele momente, pentru țera care-l primea atît de călduros, o strîmptă și senilă politică avea să le întunece atît de tare mai târziu.

Impăratul petrecu ziua în Bucuresci cu Domnul și Dómnă Românilor, și spre sérá se întórse la cuartierul-general al armatei sale la Ploiesci.

CARTE A TREIA

APĂRAREA DUNĂREI.

Nuoi lupte la Calafat, Rast, Bistreț, Bechet și Islaz. — Pozițiunea trupelor divisiunei a 4-a română la finele lui maiū. — Bombardarea unor colóne turcesci de artileria nóstră de la Ciupercenī. — Bombardarea Vidinului diu nuoile întăriri de la Calafat. — Turcii ocupă ostrovul Dunărei în față de Désa, și cercă a desbarca pe teritoriul român. Sunt respinși și luați în gónă de călărașii nóștri. — Defensiva română pe drépta Jiului întărită de divisiunea 3-a. Pozițiunile ocupate de acéstă divisiune. — Recunosceri întreprinse de trupele române pe teritoriul otoman. — Rușii trec Dunărea la Măcin, și mai pe urmă la Sistov. — Concursul dat acestor operațiuni de către armata română. — Acțiunea acestei armate continuă cu vigóre. — Infanteria română ocupă ostróvele Dunărei în fața Vidinului. — Bombardarea și incendiarea Lom-Palancei de către artileria română. — Trupele divisiunei a 4-a trec pe malul stâng al Oltului. — Situațiunea politică și militară a României în urma trecerei Rușilor peste Dunăre. — Considerațiuni cari dispun spiritele pentru o acțiune energică a Românilor. — Ofensiva armatei nóstre hotărâtă în principiū. — Până la pregătirea tutului mijlócelor pentru acéstă ofensivă, trupele române păstréză defensiva. — Distribuirea drapelilor regimentelor din nou formate.

Armata română își continuă misiunea ei de apărare a teritoriului de la Olt până la confinele Sârbiei, asigurând tot de odată prin această și flancul drept al armatei rusești în desfășurarea ei. Trupele noastre urmăresc a face față atacurilor turcești, cari nu-și încetază cursul lor.

La Calafat se începuseră lucrările ordonate de comandantul suprem pentru a completa apărarea acestui punct. În ziua de $\frac{22}{3}$ maii, pe când soldații noștri ridicau o baterie, artileria din Vidin deschide focul asupra lucrătorilor. Bateriile române răspund cu mai multă eficacitate decât tunurile turcești, cari, afară de stricăciuni la parapete și în clădirile din Calafat, rănesc numai un soldat și desfac un tun, pe când ghiulelele române rănesc în castelul cetății, în bateria de sub acest castel și în port, aprinzând pe mai multe puncte incendiul, care nu se putu stinge de cât mult timp după ce încetă bombardarea.

Tot în aceeași zi se schimbă ostilități la Rast, unde un detașament turcesc pornit de la Lom-Palanca și voind a desbarca pe malul stâng, este respins de călărașii români. Pe acest punct se mai făcuse o asemenea tentativă la $\frac{18}{30}$ maiu și fusese și atunci respinsă, precum fusese alungată de regimentul 1-iu de roșiori desbarcarea pe care Turcii, veniți despre Cibru-Palanca, voiseră a o întreprinde la Bistreț în aceeași zi de $\frac{18}{30}$ maiu, simultaneu cu desbarcarea încercată la Rast.

Armata română veghează dar în toate părțile

unde Turcii caută a se stabili pe teritoriul nostru, și a face prădăciuni. La $\frac{23 \text{ mai}}{4 \text{ iunie}}$ și $\frac{27 \text{ mai}}{8 \text{ iunie}}$ cercările lor de desbarcare spre Ostroveni, la gura Jiului, sunt întâmpinate de detașamentul de dorobanți staționat acolo, care trecând în not o vătătură din Jiū, atacă pe năvălitori și-i pune pe fugă. A treia și la $\frac{29 \text{ mai}}{10 \text{ iunie}}$ vrăjmașul voiesce a-și reînoi tentativele pe acest punct, pornind în mai multe bărci din Rahova și îndreptându-se spre Bechet. Un batalion din regimentul al 15-lea de dorobanți îl respinge, îi omoră și rănesce mai mulți oameni.

Turcii cercă la $\frac{24 \text{ mai}}{5 \text{ iunie}}$ o surprindere de noapte asupra Islazului. Pe la 9 ore séra, un bastiment de resbel turcesc se ivesce la capul insulei care desparte aci Dunărea în două brațe principale, la Est de ostrovul mai mare al Katnovocului, pe când trupe de infanteriă pogoră de la casarma d'asupra pichetului Samovit și se îndreptăză spre Dunăre, pentru a se imbarca sub protecțiunea cuirasatului. Sentinelele noastre zăresc aceste mișcări și dau alarmă. Câte-va companii din regimentul al 2-lea de liniă și artileria noastră deschid imediat focul asupra vaporului și a infanteriei inamice, gata a se sui în bărci. Atunci Turcii pun în pozițiune, în fața casarmei d'asupra pichetului Samovit, 2 tunuri, la cari se asociază și tunurile bastimentului de resbel, și răspund cât-va timp focului românesc. Apoi infanteria turcescă își părăsesce proiectul ei de desbarcare și se retrage spre Samovit, pe când vaporul se depărtăză spre Nicopole, după ce s'a putut

încredința că țermul român, nóptea, ca și ziua, este bine păzit.

În ultimele zile ale lui maiü, defensiva română între Olt și Jiü era simțitor îmbunătățită. Detașamentul colonelului Cantili, care, cu tot slabul seü efectiv, își făcuse în timp de apröpe o lună cu inteligență și energiă datoria, fusese întărit de trupele divisiunei a 4-a, sosită acum întrögă pe acéstă zonă de pe țermul drept al Oltului. Divisia 4-a, după ce apăruse Oltenița până la sosirea Rușilor, se retrăsese spre Bucuresci unde am vedüt că fusese trecută în revistă, și pornise apoi în Valahia-Mică. Între finele lui maiü și începutul lui iunie, acéstă divisiă era aședată în modul următor :

La *Bechet*, regimentul al 16-lea de dorobanți (cu un detașament la Ostroveni, pe malul stâng al Jiului), un batalion din regimentul al 15-lea de dorobanți, bateriile a 2-a și a 5-a din regimentul al 4-lea de artileriă, regimentul al 7-lea de călărași, patrulând spre *Dăbuleni* și *Potelu*.

La *Dăbuleni* și *Grojidipod*, regimentul al 13-lea de dorobanți.

La *Corabia*, batalionul 2-lea de vênători, regimentul al 14-lea de dorobanți, regimentul al 8-lea de călărași, bateria 1-a din regimentul al 3-lea, și bateria 4-a din regimentul al 4-lea de artileriă.

La *Islaz*, regimentul 5-lea și al 7-lea de liniă, bateriile a 3-a și a 5-a din regimentul al 3-lea de artileriă, regimentul al 3-lea de călărași.

În fața Islazului, Dunărea se împarte în mai

multe brațe formate de insule, între cari cea mai mare este ostrovul Katnovocului, situat d'înaintea gurei râului Vid, care dă în Dunăre despre Bulgaria. Aceste ostróve fuseseră ocupate de Turci pentru a susține de acolo atacurile cari le îndreptău în contra teritoriului român, și a neliniști trupele nóstre. Artileria din Islaz bātu aceste insule spre a alunga din ele pe inamic, și în zilele de $\frac{29}{10}$ mai și $\frac{30}{11}$ mai, un detașament din regimentul al 7-lea de liniă întreprinse recunósceri în acele insule și constată că ele fuseseră părăsite de inamic. Acesta temându-se, la rândul seú, că trupele nóstre se vor fi stabilit în acele insule și vor fi luat posesiune de dínsele, deschide, din pozițiunea de la Samovit, focul asupra lor la $\frac{31}{12}$ mai, la care răspund tunurile de la Islaz.

Artileria de la Ciuperceni zăresce în ziua de $\frac{3}{15}$ iunie înaintarea unor colóne turcesci pornite din Vidin și îndreptându-se de alungul Dunărei, spre Vitbol. Ea deschide focul asupra lor și le silește a'si resfrânge mersul peste muchia délurilor, în afară din bătaia tunurilor românesci.

La $\frac{8}{20}$ iunie garnisóna din Rahova dirige iarăși un atac asupra Bechetului, care este întâmpinat de focurile artileriei și ale infanteriei nóstre asupra tiraliorilor inamici.

Românii întreprind a doua și o recunóscere de la Gîrla-Mare spre Florentin, și constată că acest punct, care fusese evacuat la $\frac{12}{24}$ mai în urma canonadei dirigiată asupra sa, și despre care s'a

vorbit într'un precedent capitol, se ocupase iarăși de Turci.

Tot în această zi de 9/21 iunie se încinge o luptă viuă de artilerie între Calafat și cetatea Vidinului. Garnisóna turcescă lucra, pe la amiazi, la sporirea întăririlor fortului de Nord. Bateriile *Carol* și *Elisaveta* deschid focul asupra lucrătorilor inamică spre a-i împedeca, ucid și rănesc mai mulți dintr'înșii și constrâng pe cei-lalți a se retrage. Tunurile turcesci din cetate răspund imediat focului nostru. Atunci intră în acțiune și cele-lalte baterii române. Bateria *Stefan-cel-Mare* ia de obiectiv cetatea; bateria *Independența* portul și móra de abur. Bombardarea de ambele părți ținu șese ore. Bateriile române suferiră câte-va stricăciuni, multe din clădirile orașului Calafat fură lovite, dar populațiunea civilă le deșertase. Obusele române produsură, în schimb, un efect mult mai simțitor în Vidin. Bateria turcescă de sub castelul bulgar fu foarte maltratată, tot asemenea și castelul însuși; tunurile bastionului fură reduse la tăcere, orașul Vidin era în flacări în patru părți și incendiul nu s'a putut stinge decât nóptea târziu.

Turcii căutară, la rândul lor, a împedeca a doua și a treia zi pe lucrătorii de la Calafat a repara stricăciunile produse de bombardamentul din ajun la bateriile noastre; dar cu toate aceste ele fură repede restabilite și puse în stare a susține lupta.

Un detașament turcesc de forța unei companii pornise, la 13/24 iunie, în ciamuri și bărci despre

Arcer-Palanca pentru a împinge o recunoșcere în jos de Ciuperceni, la Désa. Ajunși în ostrovul din dreptul malului român, soldații turci nu putură rezista pornirei lor de fanatică cruđime asupra creștinului, și măcelăresc pe nisce bieți ciobani ce se află în acea insulă. Apoi ei se apropie de țărmul român. Dar escadrónele noastre staționate la Désa lovesc așa de rău pe cei ce caută a desbarca, încât îi silesc a se întorce în grabă și a se retrage în insula din față. Călărașii se iaă după dînșii în bărcile pichetelor până în ostrovul unde Turcii căutase a se adăposti, și-i gonesc și de acolo după ce le înflige perderi de mai mulți morți și răniți.

Neobservând pe malul Dunărei, spre Désa, nici baterii, nici trupe de infanteriă române, Turcii credeă, probabil, că acest punct este neocupat, și recunoșcerea ce executară la $12/24$ iunie putea avea scopul d'a se asigura dacă este posibilă o întreprindere în acea parte, spre a întorce pozițiunea Ciupercenilor și a ataca ast-fel, în flanc și pe la spate, Calafatul. Ivirea călărașilor noștri demonstră Turcilor că vigilența trupelor române nu lipsește nici în acest loc.

Defensiva românescă de la gura Jiului și până în fața gurei Timocului, fusese și dînsa întărită pe la finele lui maiū prin sosirea divisiunei a 3-a, retrasă, precum am văđut, de la Giurgiū, unde acoperise capitala până la venirea Rușilor, și pornită apoi în Oltenia. Acéstă divisiă stabilindu-și cuartierul seū general la Băilesci, avea misiunea de a

servi de rezervă și sprijin celor două divisiuni ale corpului I-iu la Calafat și împrejurime, și, detașând trupe spre stânga până la Jighera și Zavalu, pe malul drept al Jiului, numita divisiune a 3-a trebuia să ia contactul cu trupele divisiunii a 4-a de pe malul stâng al acestui râu. Trupele celor trei divisiuni, 1-a, 2-a, 3-a, ocupaū la finele lui iunie și începutul lui iulie, următoarele pozițiuni :

La *Calafat*, unde erau cuartierele-generale ale corpului I-iu și divisiunii 1-a, se aflaū : batalionul al 4-lea de vânători, regimentele al 4-lea de liniă, 1-iu, al 3-lea și al 4-lea de dorobanți, bateriile 2-a, 6-a, din regimentul 1-iu, și a 2-a, 4-a, 5-a și 6-a din regimentul al 2-lea de artilerie, mai multe divisióne de artilerie teritorială (pompieri) compania 4-a de geniu, companiile flotilei, escadronul Olt din regimentul 1-iu de călărași.

La *Désa*, escadronul Doljiu și escadronul mixt al regimentului 1-iu de călărași, escadrónele Argeș, Vâlcea, Muscel, din regimentul 2-lea de călărași.

La *Rast*, escadronul Romanați din regimentul 1-iu de călărași.

La *Ciuperceni*, regimentele 1-iu de liniă și al 2-lea de dorobanți, bateria 3-a din regimentul al 2-lea de artilerie, și o secțiă din bateria 6-a a regimentului 1-iu de artilerie.

La *Cetate*, cuartier-general al divisiunii a 2-a, se aflaū regimentele al 6-lea de liniă și al 6-lea dorobanți, bateriile a 4-a din regimentul 1-iu și a 4-a

din regimentul al 2-lea de artilerie, escadronul Dîmbovița din regimentul al 4-lea de călărași.

La *Salcia*, regimentul al 3-lea de liniă, bateria 5-a din regimentul 1-iu de artilerie, escadronul Mehedinți din regimentul 1-iu de călărași.

La *Gîrla-Mare*, batalionul 1-iu de vînători, escadrónele Prahova și Buzeu din regimentul al 4-lea de călărași, bateria 3-a din regimentul 1-iu de artilerie.

La *Vrata*, regimentul al 5-lea de dorobanți.

La *Fóntána-Banului*, regimentul al 8-lea de dorobanți.

La *Maglavit* și *Golenț*, regimentul al 7-lea de dorobanți.

La *Poiana*, opt, și mai tîrziu cînd se stabili aci Comandantul suprem cu cuartierul-general al armatei române, dece escadróne de cavalerie, adicá escadrónele de gendarmi de Iași și București, și regimentul 1-iu și al 2-lea de roșiori.

La *Băilescă*, cuartier-general al divisiunei a 3-a, staționaú regimentele al 2-lea și al 8-lea de liniă, al 9-lea de dorobanți și un batalion din regimentul al 11-lea de dorobanți, bateria 6-a din regimentul al 3-lea, și bateriile 1-a, 3-a, 6-a din regimentul al 4-lea de artilerie; un escadron din regimentul al 5-lea de călărași.

La *Moșăteș*, regimentul al 10-lea și al 12-lea de dorobanți; bateriile a 2-a și a 4-a din regimentul al 3-lea de artilerie. Aceste trupe légă aci divisiunea

3-a cu divisiunea 2-a spre *Fântâna-Banului* și *Maglavit*.

La *Bistreț*, în legătură prin *Catanele*, *Negoiu* și marginea Dunărei cu trupele divisiunii 1-a la *Rast*, se află 2 escadrone din regimentul al 5-lea de călărași și regimentul al 6-lea de călărași întreg.

La *Plosca*, compania 3-a din batalionul al 3-lea de vânători staționa pe malul drept al Dănățului; iar pe malul stâng al acestei gârle :

La *Cirna*, acest batalion avea compania 1-a și a 4-a ; și mai departe spre Est,

La *Măcieșul-de-Jos*, compania 2-a. Tot terenul din'naintea acestui batalion era foarte anevoios pentru ofensiva pornită de peste Dunăre, și favorabil, din contră, pentru defensivă, fiind acoperit de numeroase bălți și smîrcuri cari se întind până la Jiù, precum balta Bistrețului, a Măceșului, a Nedei și a Jigherei, formate de scurgerea Dănățului în Dunăre.

La *Jighera*, extrema stângă a divisiunii a 3-a, era postat un escadron din regimentul al 5-lea de călărași, cu misiune d'a observa terenul până la Zavalu și dreapta Jiului, și a ține legătura spre Ostroveni cu trupele din divisiunea 4-a de pe malul stâng al acestui riù.

Tôte aceste trupe aveau la cuartierele lor generale, saù pe punctele ce se socotise mai priincióse, serviciile lor auxiliare de geniù, de pontóne, de telegrafia militară, colónele de munițiuni și de subsistență, trenurile, ambulantele centrale și divisió-

nare. Una din cerințele primordiale ale artei resbelului cari se impun oștirilor — a se împrăștia pentru a se hrăni, a se aduna pentru a combate — era ast-fel deslegată de comandamentul superior al armatei române prin distribuirea trupelor, și mănținerea relațiunilor între dînsele pentru o repede concentrare.

Trupele române sunt acum destul de întărite și solid aședate pentru a putea întreprinde, la rândul lor, demonstrațiuni pe teritoriul turcesc. Aceste demonstrațiuni n'aũ de scop a duce cu sine, ca incursiunile musulmane, terórea și devastațiunea; obiectivul lor este de a recunósce de aprópe posițiunile vrăjmașului și a descoperi cugetele și întreprinderile sale, pentru a se putea mai bine păzi de dînsele. In acest scop urmase recunósccerea de la $9/_{21}$ iunie, împinsă de la Gîrla-mare spre Florentin. La $12/_{24}$, se face o nouă expedițiune de trupe cari trec în bărci pe malul drept al Dunărei spre Catovo și Ceiselo, la Nord de Vidin. Ele constată că acele puncte sunt ocupate de trupe turcesci, și după ce schimbă câte-va focuri cu ante-posturile inamice, trupele nóstre se retrag împlinindu-și scopul de iscodire care li se dedese. A doua zi, la $13/_{25}$ iunie, recunósccerea este reînóită cu detașamente mai numéroase cari împing investigațiunile lor mai departe, pun pe fugă posturile înaintate cari cércă a le opri, și dau foc pichetelor turcesci putênd servi de rézim atacurilor asupra țérmului român.

De două luni, dar, de la izbucnirea rêsboiului,

Români și Turci sunt în luptă, în aprópe ȃilnice ciocniri. În primele cincispredece ȃile când armata română nu era încă înșirată pe Dunăre, când ea nu putuse ocupa tóte punctele de pe ȃermuri și trebuia să suplinescă întârzierile Rușilor, teritoriul fusese deschis năvălirilor și pustiirilor bandelor de neregulați. Cerkezii și bași-bozuci, cari omorîră prădară, făcură tot felul de cruđimii. Indată ce armata română se arată, mai ântâiú la Calafat, la Giurgiú și Oltenița, ea pune stavilă, pe acele puncte, îndrăznelei musulmane; și când colónele rusesci sosesc la locurile destinate a se lua în pază de dînsele, când oștile române se îndesesc dela gura Oltului până în dreptul gurei Timocului, fruntariile nóstre nu mai pot fi nepedepsit insultate, incursiunile, devastările și barbariile sunt înfrânate, operațiuni sistematice, regulate, conforme cu legile răsboiului și usurile popórelor civilisate, se substituie atacurilor sělbatice cu cari Turcii cređuseră că vor înspăimânta pe Români.

Departa de a-și ajunge asemenea scop, aceste atacuri avură rezultatul cu totul opus de a deștepta dorințele și aspirațiunile de libertate și de neatêrnare deplină ale națiunei române; de a face să isbucnescă legitima sa indignare, patriotica sa mâniă față cu lovirile neomenóse ale Porȃei; de a sili, în fine, óstea românescă să েসă la luptă și să arate, atât vrăjmașului, cât și lumei surprinse, calitățile, sciința și virtuțile ei militare.

O-dată cu împlinirea datoriilor sale către țera și

cu spornica apărare a teritoriului, oștirea românească, în intervalul de două luni de la $11/_{23}$ aprilie până la $10/_{22}$ iunie, fusese încă în pozițiune a da armatei rusesci un concurs a cărui valoare nu se pôte contesta. Acéstă armată, scutită de pedici și de întreprinderi seriose din partea vrăjmașului cărui stêteaū față forțele române, își sêvêrșise în liniște și neturburată marșul ei strategic și desfășurarea pe Dunăre. Comunicațiunile sale cu basa de operațiuni îi fuseseră asigurate prin păstrarea podului de la Barboși de către trupele române, până la sosirea primelor detașamente rusesci, și marele-duce Nicolae putuse așeđa cu înlesnire aripa stângă a armatei sale la Brăila, Galați și gurile Dunărei, avênd flancul drept acoperit de oștirea noastră. Prin apărerea acesteia la Oltenița, la Giurgiū, ca și la Calafat și pe cele-lalte puncte, Rușii nu mai avură a cuceri malul stâng înainte de a trece în ofensivă peste Dunăre, cum erau siliți a face în anterióarele rêsboie cu Turcii. Dar nu aceste folóse numai, prin ele însele destul de însemnate, le trase armata rusă, înainte de a păși în Bulgaria, din acțiunea trupelor române. Vom vedea în curênd concursul viguros și eficace pe care armata noastră îl dete trupelor Țarului la trecerea lor peste Dunăre, la luarea Nicopolei, și la asigurarea și lărgirea basei lor de operațiuni.

Cu venirea Impêratului Alexandru în România, lumea era în adăstare de evenimente mari și decisive pe teatrul resbelului. Nu fără óre-care mirare

ea vedea cum de la sosirea monarhului Rusiei la cuartierul-general al armatei sale în Europa, timpul înainta și totuși nu se începeau operațiuni însemnate, al căror prim act trebuia să fiă trecerea Dunărei și luarea ofensivei. În adevăr se sêvârșiseră două luni de la pășirea Rușilor peste Prut și de la deschiderea acestei campanii, pe care comandamentul rus avusese timp s'o chibzuéscă și s'o pregătéscă în detaliu mai de o jumătate an de la mobilizarea și concentrarea trupelor imperiale în Rusia de méđă-đi, adică din noemvrie 1876.

Dar am mai spus câte obstacole și câte dificultăți întâmpinară Rușii în marșul lor spre Dunăre din cauza timpului împotrivor, a ploilor, inundațiilor, desfundărei drumurilor și a greutății comunicațiilor într'un ano-timp care fu, de astădată, excepționalmente nefavorabil operațiilor militare.

Pe lângă alte întârđieri, Rușii mai avură și pe aceia de a nu putea profita de materialul lor de căi ferate decât până la Iași, și de acolo a fi siliți la continue și anevoiose transbordări. Prin deosebirea de depărtare a railurilor căilor ferate ruse de cea admisă de tóte cele-lalte state, și prin urmare și de România, Rușii avuseseră în vedere a îngreuna înaintarea armatelor inamice în interiorul Rusiei. Dar acum ei constatau că folosul ce voise să-și asigure printr'acésta într'un rebel defensiv, se póte întórce în contra lor în cazul unui rebel ofensiv, și neputendu-se folosi de materialul rus pe

drumurile ferate străine, armatele rusesci întîmpină peste fruntarii asemenea greutatea de transport. Acesta fu, în parte, și cuvîntul pentru care Rușii nu putură aduce cu sine un aprovisionament îndestulător pentru poduri atât de importante ca cele ce aveau a se arunca peste Dunăre. Acest aprovisionament trebui pregătit, după intrarea armatei ruse în campaniă, la Brăila și la Galați, pentru care sfîrșit fu nevoie a se face cumpărătoare de tot stockul de lemnărie aflat în România, a se transporta apoi și lucra pe locurile unde urma a fi întrebuintat acest material de poduri.

În fine lucrările pregătitoare primind o mare impulsie, Rușii (corpul al XIV-lea, general Zimmermann) trec Dunărea la $10/_{22}$ iunie între Galați și Brăila. După ce resping rezistența Turcilor în acea parte, de alt-minteri slab alcătuită și pucîn însemnată în raport cu rezultatul obținut, trupele rusesci se fac succesiv stăpâne pe pozițiunile de la Ghecet, Măcin, Hîrșova, Isaccea, până la valul lui Trajan, și stabilesc între Galați și Brăila primul pod care lîgă malul drept al Dunărei cu malul stîng.

Cinci-spre-dece zile după aceea, în dimineața zilei de $15/_{27}$ iunie, Rușii (divisia 14-a, general Drago-miroff, din corpul al VIII-lea, și brigada 4-a de vînători) sîvîrșesc cu forță a doua trecere a Dunărei la Est de Zimnicea, spre Sistov; iaș, după o luptă de cîte-va ore, acest oraș, și încep pe dată a lucra la aședarea unui alt pod pentru strămutarea armatei lor de operațiune în Bulgaria.

Obiectul scrierei de față fiind mărginit în istorisirea faptelor și luptelor oștirei românesce în războiul din 1877—1878, nu vom menționa decât forțe sumar operațiunile armatei rusesce peste Dunăre, și ne vom întinde asupra lor numai întru cât ele vor avea o înrîurire asupra acțiuneii armatei române, și vor sta în legătură cu mișcările sale.

Pentru efectuarea trecerei lor la Sistov, Rușii priimiră iarăși un folositor concurs din partea trupelor noastre pe tot țărmul Dunărei, de la Islaz la Calafat. Solicitat de căpetenia armatei ruse, comandantul suprem al armatei române ordonase o bombardare generală pe totă linia, care avea a începe la $14/26$ iunie, și a urma până a treia zi. Circulația pe Dunăre fiind împedecată pentru Ruși de tunurile cetăților de pe malul drept și de monitoarele și bastimentele de resbel turcesce, dinșii fuseseră nevoiți a porni materialul podului de la Sistov cu calea ferată la Slatina, și a'l pogori de aci pe Olt spre Dunăre. Din gura Oltului, plutele și pontónele trebuiau să se străcóre sub cetatea Nicopolei pentru a ajunge spre Zimnicea, la punctul de trecere al trupelor rusesce. Acéstă străcurare nu putea isbuti de cât cu protecțiunea și ajutorul trupelor române staționate la gura Oltului, și a bateriilor noastre de pe malul drept al acestui rîu.

Pentru acésta, în urma înțelegerii între comandamentele ambelor armate, infanteria noastră (regimentul al 7-lea de liniă) de la Islaz, aședă un lanț de tiraliori și trupe de susținere în unghiul d'între

gura Oltului și Dunăre, și în noaptea de $14/26$ iunie, când începe pogorîrea pontónelor în Dunăre, această infanteriă dirige un foc viu asupra ante-posturilor turcesci aședate în tranșele la gura Osmului, la Vest de Nicopole, și împiedică orî-ce încercare din partea acestora de a se opune trecerei pontónelor rusesci. Iar tunurile bateriilor a 3-a și 5-a din regimentul al 3-lea de artilerie deschid asupra acelor tranșele și a bateriei turcesci. aședată pe înălțimi, tot la Vest de gura Osmului, un foc atât de tare și bine hrănit încât inamicul, ne mai putîndu-se mîntine pe acea pozițiune sub focurile combinate ale infanteriei și artileriei noastre, o părăsesce. Pontónele și materialul de pod pentru Ruși putură ast-fel eși din Olt în Dunăre, și trece în dreptul cetăței Nicopole cu ajutorul trupelor române de la Islaz și al bateriilor rusesci de la Turnu-Măgurele și de la Flămânda. În noapțile de $15/27$ și $16/28$ se repetă această operațiune pînă ce tóte pontónele și plutele necesarii fură trecute spre Zimnicea.

Românii ocupă asemenea pe cele-lalte puncte pe vrăjmaș, spre a distrage atențiunea sa de la punctul trecerei Rușilor la Sistov. Bateriile de la Corabia (1-a din regimentul al 3-lea și a 4-a din regimentul al 4-lea de artilerie) bombardară la $14/26$ și $15/27$ pozițiunea de la Măgura, pe când detașamente de vînători și infanteriă execută simulacre de imbarcare în vasele pichetelor spre a neliniști pe inamic.

La Bechet începe la $14/26$ iunie, la amiazi, focul

asupra întăririlor de la Rahova de către bateriile a 2-a și a 5-a din regimentul al 4-lea de artilerie, care distruge mai multe edificii și aprinde incendiul în cetatea turcască. Acțiunea tunurilor românesce ținu până la 6 ore séra, și fu atât de viuă, încât sili garnisóna turcască a evacua orașul și a tăbêri pe délurile din stânga, numite Trei-Movile. Bombardarea reîncepe a doua ȃi, $15/27$, în două rânduri, fără ca Turcii să răspundă. Dar pe la 6 ore séra, artileria turcască ese, în fine, din tăcerea observată până atunci și începe focul, la care tunarii noștri răspund viguros până nóptea, când inamicul suspendă acțiunea.

Tot la $14/26$ iunie, la 12 ore din ȃi, începe canoada asupra Vidinului de către bateriile din Calafat. Turcii răspund, însă superioritatea focului român este vizibilă. Tunurile castelului bulgar sunt în curênd reduse la tăcere pentru restul ȃilei; forturile și întăririle cetăței turcesce suferă simțitóre stricăciuni. Orașul Vidin este pus în flacări de focul concentric al bateriilor române. Dar și tragerea artileriei turcesce, rectificată de dese bombardări între ambele pozițiuni, este, de astă-dată, bine îndreptată, și pe lângă stricăciunile în întăririle nóstre și în orașul Calafat, ea ne pricinuieste perderi în ómenî, între cari rănirea căpitanului Botez din corpul de geniù, rănirea și mórtea mai multor tunari din regimentul 1-iù de artilerie. Canoada a ținut până la 6 ore séra.

A doua ȃi, $15/27$ iunie, focul reîncepe la 7 ore di-

minéța din partea Românilor atât la Calafat, cât și la Ciuperceni, asupra unei colóne de trupe otomane în marș, și unui mare convoi care le însoțea, pe șosea d'a lungul Dunărei ducând de la Vidin la Arcer-Palanca. Obusele române pun desordinea în colóna turcescă; ele reîncep destrucțiunea în Vidin. Turcii se apără cu focul tunurilor îndreptate asupra Calafatului, și bombardarea ține de amândouă părțile până la 3 ore după amiazi.

Ajutați pretutindenă de aceste diversiuni vigurose ale Românilor, Rușii trecuseră Dunărea la Sistov, și în a doua jumătate a lui iunie își urmăză operațiunile în Bulgaria având de scop a respinge pe inamic și a-și deschide calea spre Balcani.

În acest timp ostilitățile nu sunt curmate în zona ocupată de forțele române. Ele urmăză aprópe ȕilnic, fiă din inițiativa Turcilor, cari voiesc a cerca de nu cum-va pe țermul român s'a slăbit paza și rărít trupele în urma trecerei în ofensivă a armatei rusesci, fiă din inițiativa Românilor, ale căror pozițiuni s'a-ú întărit și garnit de ajuns spre a le permite acțiuni mai întinse și întreprinderi chiar pe teritoriul inamic. Ast-fel, comandantul corpului I-iú vedënd importanța ce aú, pentru defensivă ca și pentru ofensivă, ostróvele Dunărei d'între Vidin și Calafat, libere acum în urma scăderei apelor și putënd servi de posturi înaintate, trămite în ȕiua de $\frac{19 \text{ iunie}}{1 \text{ iulie}}$ câte-va companii din regimentele 4-lea de liniă și al 4-lea de dorobanți, cari, sub focul inamic, ocupă cele trei ostróve, adică insula mai mare

Calafatul și cele două mai mici Chichinețul și Schela-Vechiă. Infanteria română isbutesce a se stabili pe dînsele și a le pune în stare de apărare prin tranșele și lucrări de întărire și adăpost. Turcii cercă prin canonade violente în zilele de $\frac{21 \text{ iunie}}{3 \text{ iulie}}$, $\frac{23 \text{ iunie}}{5 \text{ iulie}}$ și $\frac{26 \text{ iunie}}{8 \text{ iulie}}$, a scóte infanteria noastră din acele insule, însă bateriile din Calafat silesc în fiă-care rând tunurile turcescî a înceta focul, și soldații noștri se mănțin în acele ostróve în cari inamicul nu încercă a aborda, fiind mai depărtate de țermul turcesc decât de cel român, și mai lesne, prin urmare, a se sprijini de acéstă parte.

La Lom-Palanca, localitate pe Dunăre care forméză un nod de drumuri venind despre Vidin, Arcer-Palanca și Belgradjic la Vest, despre Sofia, la Sud, și despre Cibru-Palanca și Rahova la Est, vedetele noastre de la Rast semnală o mișcare activă de trupe turcescî. D'asupra Lom-Palancei se concentrase, sub protecțiunea bateriilor de pe déluri, o întinsă tabără de infanteriă ale cărei corturi se vedeaŭ fórte bine de pe malul român. În port erau adunate mai multe șălcî, bărci și vase de tot felul, cari unele se refugiase aci spre a se adăposti de obusele noastre din Calafat și Ciuperчені, altele se strânsese din Cibru-Palanca și din josul Dunărei pe acest punct, în fața cărui nu era artileriă pe malul român. Fiă că acéstă adunare de trupe turcescî la Lom-Palanca să fi avut de motiv mergerea în ajutorul Rahovei și Nicopolei, fiă că se va fi pregătit un atac asupra teritoriului român, comandantul

corpului al II-lea, general Radovici, ordonă colonelului Anghelescu G. a concentra în grabă trupe din Băilescă, Moțaței, Galicea-mare, Bistreț și Jighera, spre a întări pe cele de la Rast. Neîntârziat sosiră pe acest punct batalionul al 3-lea de vânători, un batalion din regimentul al 10-lea de dorobanți, câte-și patru escadrone ale regimentului 5-lea de călărași și bateriile a 2-a și 6-a din regimentul al 3-lea de artilerie.

La $\frac{25 \text{ iunie}}{7 \text{ iulie}}$, tunurile române deschid focul îndreptându-l asupra taberei inamice, asupra portului și întăririlor orașului Lom-Palancei. Bateriile turcesci răspund pe dată, dar artileria noastră dovedește o evidentă superioritate asupra celei inamice. Pe când acesta nu reușește a ne cauza vre-o pierdere, artileria română, din contră, demontază, de la început, trei piese turcesci, și silește bateria protivnică a-și schimba pozițiunea. O grindină de obuse este asemenea îndreptată asupra infanteriei turcesci, care rădică imediat corturile și pogoră în vale spre oraș, unde se adăpostesce.

Către séra focul nostru încetază, dar reîncepe a doua zi, $\frac{26 \text{ iunie}}{8 \text{ iulie}}$, la 3 ore dimineța, și se concentrează cu totă vigorea asupra orașului întărit și asupra portului. Bateriile turcesci demontate cu desăvârșire, sunt reduse la tăcere, vasele din port sunt confundate sau distruse, și trupele otomane golesc Lom-Palanca, care arde în flacări de toate părțile.

Asemenea severe acte militare nu erau, negreșit, decât răsplată și întorcerea relelor și vrăjmășiilor

ce Români, de la începutul luptei le suferiseră de la Turci, fără a le fi provocat; ele erau îndreptate nu în contra unor sate și orașe fără întăriri și lipsite de apărători, cum fuseseră cele românesce, ci pornite de la oștenii la oștenii și potrivite cu legile resbelului și cu dreptul de legitimă apărare.

Prin trecerea armatei rusești peste Dunăre, flancul drept al zonei sale de operațiuni de până acum la gura Oltului rămăsese degarnit de trupe, astfel încât pe aripa stângă a armatei române se produsese prin această un gol până spre Zimnicea. Divisia rusescă a 31-a din corpul al IX-lea, cu care divisia 4-a română avusese contactul la gura Oltului, se concentrase spre Séca pentru a-și efectua și ea trecerea peste Dunăre. Pozițiunile și întăririle de la Turnu-Măgurele, Bulgarul și Flămânda, în fața Nicopolei, ținute până acum de divisiunea rusescă, rămaseră fără apărare. Acest gol care lăsa în aer stânga armatei noastre, și pe unde un inamic atent și gata a profita de greșelile adversarului, ar fi putut pătrunde să se arunca asupra flancului stâng al armatei noastre, să se lua în revers armata rusescă care pășise peste Dunăre, și a-și amenința comunicațiunile cu malul stâng, acest gol periculos nu putea scăpa din vederea comandamentului român. Pentru a remedia la acest inconvenient, se prescrise generalului Manu a primi spre stânga cu trupele sale. Divisia 4-a română, care până acum păzise Dunărea între Jiū și Olt, se întinse la $\frac{20 \text{ iunie}}{2 \text{ iulie}}$ pe malul stâng al acestui riu,

ocupând oraşul Turnu-Măgurele, evacuat de garnisona rusescă, cu regimentele al 5-lea și al 7-lea de liniă, regimentul al 3-lea de călărași și bateria 4-a din regimentul al 4-lea de artilerie. Intre gura Oltului și Flămânda rămăseseră numai câte-va tunuri de piață rusesci, cari aveau să lucreze împreună cu artileria română.

Din aceste noi pozițiuni la stânga Oltului, bateriile române ajutară, prin focul ce deschiseră asupra Nicopolei, trecerea spre Sistov a pontónelor rusesci de cari s'a vorbit, în zilele de 27/9, 28/10, 29/11 și $\frac{30 \text{ iunie}}{12 \text{ iulie}}$.

Cu începerea operațiunilor ofensive de către armata rusă, o problemă strategică și politică de cea mai mare însemnătate se punea Statului român. Care avea să fiă de aci înainte, și în urma strămutărei resbelului dincolo de Dunăre, atitudinea României? Oștirea românescă trece-va și ea din defensivă în ofensivă, păși-va și dînsa peste Dunăre? În negativă, care-î va fi rolul și pozițiunea ulterioară? În cas afirmativ, în ce condițiuni se va face acéstă trecere a Dunărei; fi-va ea în cooperațiune și strînsă legătură de acțiune cu armata rusă, sau independentă și separată, avînd sfera ei propriă, obiectivul seü deosebit? Afară de interesele superioare ale țerei cari trebuiaü cumpënite, afară de corentul și direcțiunea spiritului public de cari urma a se ține cont, mai erau încă alți factori importanți în soluțiunea acesteï probleme. Acești factori erau întinderea și suficiența mij-

lócilor pentru o așa gravă întreprindere, aptitudinea și soliditatea uneltei cu care avea să se esecute, adică a armatei ; și, în fine, nu mai pucin decisive erau vederile și sentimentele guvernului și cercurilor militare rusesci în privința unei acțiuni combinate a celor două armate, a unei alianțe între ambele națiuni, cari ar fi avut a lupta alături peste Dunăre.

Nu era de tăgăduit că starea de resbel era proclamată și exista de fapt între statul român și statul otoman. Ast-fel, dar, cestiunea de ofensivă și defensivă nu mai era determinată decât de conveniențele și interesele fiă-cărei din părțile beligerante. Asemenea ofensivă fusese luată chiar de Turci în contra Românilor la începutul luptei, și dacă nu fusese împinsă mai departe, este, negreșit, său că proiectele, său că mijlócele Turciei nu erau pentru moment potrivite cu urmarea unei asemenea linii de purtare. Dar ce putea să garanteze pe Români, că acéstă situațiune nu va fi schimbată de cursul neprevăđut al evenimentelor, ce putea să-și asigure că la restabilirea păcei, ei vor fi considerați ca beligeranți ; că Turcia va renunța, în privința lor, la tesele ei favorite de suzeranitate și vasalitate, va înceta a-și trata de rebeli, cum nu se sfiise până atunci a face prin actele sale oficiale, și că, neconstrînsă de succese militare netăgăduite ale armatei române, Pórta se va determina a recunósce suveranitatea politică și deplina independență a României ?

Aceste nesiguranțe, aceste îndoieli se reflectau în cugetele națiunii române, și dacă, este drept a recunoște, nu lipsea o parte a opiniunii mai prudentă, mai pucîn îndrăznită, care sprijinindu-se pe incertitudinile, primejdiile și sacrificiile nemăsurate ce putea să impună țerei eșirea din atitudinea ce ținuse până acum, considera urmarea defensivei ca tot ce se putea face mai bun și pe viitor, nu mai pucîn exista în spiritul public un alt corent setos de acțiune, aprins de o nobilă ardore și un răpitor avânt, care credea că pentru România ora hotărîrilor virile și a faptelor audace a sunat. Acastă însemnată porțiune a opiniunii privea trecerea în ofensivă și pășirea armatei române peste Dunăre ca consecuență logică și absolută a situațiunii prezente, din care putea numai să isvorască pentru țară folósele ce era în drept a aștepta pentru viitorul ei. Nu este îndoială că, de și divergente în vederile lor, ambe aceste corente erau de o potrivă inspirate de interesul și iubirea de patriă.

Alt element care trebuia, negreșit, examinat în cestiunea intrării României în resbel ofensiv în contra Turciei, erau vederile acelei puteri care pornise lupta actuală, aprecierile guvernului Rusiei în această privință, și chipul cum comandamentul armatei ruseci ar fi înțeles a se combina acțiunea oștirilor ruse și române pe același teatru de operațiuni în Bulgaria. Căci până aci nu era între guvernele imperial și domnesc de cât o înțelegere circumscrisă, o convențiune formală numai întru

cât privea dreptul de trecere al trupelor rusesci prin România, dar nu și vre-o alianță politică și militară în vederea participăreii ambelor state la resbelul în contra Turciei.

Cabinetul român, reflectând la împrejurările ce puteau isvorî din situațiunea presentă, și în fața îngrijirilor cari mișcau națiunea, căutase a ispiti cugetele miniștrilor și bărbaților de stat ruși cari se aflaă atunci în România, asupra unei cooperări eventuale a armelor române peste Dunăre. Cei mai mulți dintr'înșii, și în fruntea lor dirigentul și organul autorizat al politiceii rusesci, cancelarul imperiului, principele Gortchacoff, se arătară reci și pucin îndemnători pentru o asemenea acțiune comună din partea Rusiei și a țerei noastre.

Fiă grija de a cruța politica rusescă de greutate și a nu deștepta, prin atragerea după sine a României în resbelul peste Dunăre, susceptibilității saū bănueli din partea altor cabinete — motive prin cari bărbații de stat ruși căutaă a explica declinarea alianței române — fiă ținta de a păstra mâna liberă pentru orî-ce combinațiuni la încheierea păcei și a se scuti, față cu România, de îndatoriri și legăminte cari ar fi putut face pedici, reeși însă clar din răspunsurile principelui Gortchacoff că la epoca de care este vorba, adică în corentul lunelor lui mai și iunie, cabinetul rusesc nu numai că nu dorea cooperățiunea română peste Dunăre, dar privea chiar propunerea și admiterea

ei ca o micșorare a prestigiului Rusiei, ca o îndoială în puterea ei.

La nota ce adresase guvernului rus, cel român, spre a expune dificultățile ce-î creaseră evenimentele prin izbucnirea conflictului ruso-turc, prin intrarea armatelor ruse în țară, încheierea convențiunei din aprilie și prin agresiunile turcesci ce urmau, dificultăți pentru a căror învingere națiunea română se vede silită a face toate sacrificiile și a împinge până la extrem rebelul cu Turcia, contând întru acesta pe sprijinul și alianța Rusiei, d. de Nelidoff, capul cancelariei diplomatice din quartierul-general al armatei imperiale, fu însărcinat să răspundă, în numele guvernului său, că România poate, pe risicul și pericolul ei, face rebel Porței, dacă-l crede în interesul său, dar că Rusia nu poate a-î promite sprijin în această. Cât pentru acțiunea împreună a armatei române cu armata rusă, imperiul Rusiei se crede în stare, prin propriile sale forțe și fără sprijinul oștirea române, a termina rebelul cu Turcia.

Iar în cazul când armata română ar păși peste Dunăre, atunci, dicea nota d-lui de Nelidoff, această armată va trebui să se pună sub direcțiunea și ordinele imediate ale comandamentului rusesc, neputându-se admite pentru conducerea operațiunilor în Bulgaria, două direcțiuni și două comandamente.

Acesta era, dar, răspunsul diplomației rusești. În ce privea partea militară, comandamentul imperial, care se folosisse, precum am văzut, de con-

cursul ce aflase în prezența și vecinătatea trupelor române pe Dunăre, nu declina în mod absolut, o eventuală acțiune comună în casurile cari s'ar fi putut prezenta în viitor, însă, cum s'a spus, sub rezerva expresă ca această acțiune să fiă întocmită astfel ca ori unde trupe de ale noastre ar fi venit în contact cu trupe rusești, cele d'ântăi să fiă deplin subordonate acestor din urmă; diversele unități tactice române să fiă repărțite și amestecate în unitățile și corpurile imperiale, întreaga direcțiune, în fine, și comandamentul cu toate drepturile sale ierarhice, să purcedă numai de la Ruși.

Ființa proprieă a armatei române, ar fi fost astfel anihilată; acțiunea română cu desăvârșire absorbită de acțiunea rusescă.

Negreșit că o asemenea situațiune dependentă, care ar fi făcut să dispară individualitatea română, nu se putea primi de națiune și de Suveranul ei, cap suprem al armatei, care nu înțelegea să abdice înalta autoritate ostășescă ce'i da Constituțiunea țerei asupra forțelor naționale. Vom vedea în curând cum cursul evenimentelor va aduce pe Ruși la căință pentru mândria dovedită la început față cu alianța română, și pentru nesocotința în care ținuseră concursul armatei noastre.

Se decise, dar, că trupele române își vor păstra acțiunea lor deosebită, și că-și vor alege și urma operațiunilor povățuite numai de interesele lor proprii și de împrejurări.

Pentru a conduce în persoană aceste operațiuni,

Domnul Carol porni, la $\frac{27 \text{ iunie}}{5 \text{ iulie}}$, la cuartierul-general al armatei sale la Poiana.

Situațiunea forțelor române din fața Vidinului era, la finele lui iunie, cu totul alta de aceea din $15/27$ maiu, când Domnul le trecuse în revistă. Lucrările de fortificare de la Calafat fuseseră împinse cu vigóre, și ele erau acum ast-fel complectate încât făceau din acéstă pozițiune un rézim solid și tot de-o-dată un punct care se putea utiliza în luarea ofensivei de către trupele nóstre. Aceste lucrări aduceau laudă oficierilor nóstrii de geniú și de artileriă, și constaú, în întregul lor, din următoarele întăriri *): bateriile *Carol* cu 6 tunuri de calibrul 8 cm. Krupp; *Elisaveta*, 5 tunuri de 15 cm.; *Mircea*, cu 4 tunuri de 15 cm.; *St-fan-cel-Mare*, cu 6 tunuri de 8 cm. Krupp; *Mihanú-Vitézul*, pentru 15 tunuri; *Independența No. 1*, cu 6 mortiere de 15 cm.; *Independența No. 2*, având 7 mortiere de 15 cm.; *Independența No. 3*, cu 6 mortiere asemenea. Aceste baterii erau legate între dînsele prin tranșele pentru infanteriă, și în comunicațiune prin fire electrice aședate de telegrafia de campaniă. Apoi se împresurase Calafatul cu o incintă continuă și cu lucrări înaintate, făcându-se despre Méđă-Nópte două linii de apărare cu redutele: *No 6* (4 tunuri și 200 ómení garnisónă), *Transilvania, Bucovina, Libertatea, Belgia, 26 Aprilie*, în prima liniă. Prin destuparea vechilor șanțuri săpate în rěsbóiele an-

*) A se vedea schița alăturată.

teriore în jurul Calafatului, se formase a doua liniă de apărare. Cu situațiunea sa din natură favorabilă pe un platoū înaintând în Dunăre și dominând malul turcesc, precum și cetatea Vidinului, cu lucrările de întărire și cu trupele sale de apărare, Calafatul era de acum anevoie de luat printr'o singură opintire și un atac de forță. Indrăzneț, dar, și imprudent ar fi fost inamicul dacă ar fi venit să se lovască în frunte cu toate aceste întăriri, în dosul căror se afla în prima liniă 10,000 ómenī, cu o numérosă artileriă, și cari mai aveau în jurul și în apropierea lor imediată încă o dată atâta număr de trupe cari le puteau alerga imediat în ajutor.

Căci comandantul suprem român își împărțise ast-fel forțele, încât la cas de luptă, să le pótă aduna repede pe punctul amenințat. Așa, afară de garnisóna permanentă a Calafatului, el mai putea concentra într'o singură etapă și asvêrli pe acest punct: 4 bataliône cu 8 tunuri, ce se afla la 6 kilometri, la Ciuperceñi; 2 bataliône aflate la 10 kilometri, la Golent și Maglavit; 10 escadróne de cavaleriă puteau alerga într'un trépád de la Poiana; din Fântâna-Banului, la 22 kilometri de Calafat și din Cetate la 25 kilometri, se puteau aduce 6 bataliône, 1 escadron și 12 tunuri. Peste tot, și cu trupele din Calafat, mai bine de 20,000 luptători cu 80 tunuri de piață și de câmp, sprijiniți de întăriri solide, se puteau opune năvălitorului care ar fi venit direct asupra câmpului întărit. Și în spatele acestor forțe mai erau, ca rezervă, trupele divisiunei

a 3-a de la Băilescă, Moțaței, Rast, Negoiu, Bistret, până la bălțile Maceșului și Jigherei, încă vre-o alți 10,000 ómenî.

Este cert că inamicul ar fi întîmpinat greutăți serioase și perderi cari 'l ar fi slăbit mult, dacă ar fi întreprins un atac de front asupra Calafatului.

Din bombardările urmate pînă acum, din numărul gurilor de foc, din lucrările ce veduse rēdicându-se și din mișcarea trupelor împrejur, Turcii erau în stare să cunóscă tǎria defensivă ce dobândise acéstă localitate. Ei o puteau încă aprecia din propria lor experiență când în resbelul din 1854 Achmet pașa, întărit la Calafat cu 15,000 ómenî, respinse luni întregi asaltul Rușilor lui Anrep. Și atunci Rușii nu atacaú partea cea mai tare a pozițiunei, frontul despre Dunăre, ci partea despre Nord și Est.

De astă dată Turcii nu puteau, deci, combina cu succes o operațiune de felul acesta decăt făcēnd demonstrațiunii asupra Calafatului și cǎutānd a executa trecerea saú mai sus, spre Gîrla-Mare și Cetate, saú mai jos între Ciuperчені și Désa, și a lua în revers saú a întórce pozițiunea. Dar capul armatei nóstre prevēduse mēsurile pentru ambele eventualități, putēnd, în primul cas, opune inamicului 10 pînă la 15 bataliōne, 4 escadrōne și 24 tunuri aflate pe linia Gîrla-Mare, Golent, trupe cari ar fi priimit sprijinul altor 4 bataliōne cu 12 tunuri de la Moțaței, precum și a cātor-va bataliōne ce se puteau detașa din Calafat. Aceste trupe aflaú o rezervă în forțele staționate la Băilescă. Iar în

al doilea cas, acel al trecerei inamicului între Ciuperceni și Désa, acesta ar fi fost întâmpinat de cele 4 bataliône cu 8 tunuri din Ciuperceni, de 10 escadróne care aveaũ ordin a alerga din Poiana și de trupe ce s'ar fi pornit din Calafat.

Aceste erau măsurile care fuseseră chibzuite pentru a sustine lupta, dacã armata turcescã de la Vidin ar fi cercat sã forțeze pozițiunea de la Calafat. Cu prevederea, de care se inspirã orice adevãrat cãpitan când, pregătind pentru sine succesul și pentru inamic înfrângerea, nu perde însã din vedere și nestatornicia sórtei și puțința neisbãndeii, comandantul armatei române nu lipsise a se ocupa și de casul când trupele nóstre nu 'și-ar mai fi putut urma apãrarea la Calafat, și ar fi fost nevoie a se retrage asupra divisiunii a 3-a, la Bãilescii. In acéstã direcțiune, și în special pe valea lui Bãlsan, se recunoscuse punctele cele mai favorabile cari aũ servit drept câmpuri de luptã și în rësboiele anterióre, și pe care se dispuse a se rãdica un alt șir de lucrãri și de întãriri, spre a constitui pentru armata romãnã o a doua liniã de apãrare.

Trupele aveaũ instrucțiunile, ordinile de marș, itinerarele prescrise de mai 'nainte spre a fi gata a porni la cel d'ânteiũ semnal; ele erau necontentit deprinse și ținute în mișcare prin exercițiuri, apeluri, alarme de zi și nópte, strãbãtënd, spre încercare, de mai multe ori distanțele ce aveaũ sã percurgã spre a lua pozițiunile cari trebuiaũ ocupate în cas de atac. Aceste mișcãri și exercițiuri, cari

nu se mai executaă acum pe câmpul de manevre. ci în apropierea inamicului, erau o minunată școlă pentru oficiali și soldați, și-î făceaă să se pătrundă și mai adânc de încrederea în sine și în șefii lor.

Mersul evenimentelor din a doua jumătate a lunii lui iunie și de la trecerea Rușilor peste Dunăre, lăsa să se prevadă că trupele turcesci de la Vidin, cari până atunci nu luaseră ofensiva, se vor ține de aci înainte în defensivă. Ele nu mai aveaă acum, în proporțiune cu forțele române ce le steteaă în față și cu mijlocele lor sporite de apărare, efectivul suficient pentru a întreprinde cu folos o serioasă operațiune ofensivă asupra Calafatului și a teritoriului român. Ba erau chiar indicii neîndoióse, precum fusese marșul spre Arcer și Lom-Palanca a colonelilor canonați de artileria noastră de la Ciurpereni și Rast — indicii cari nu scăpaseră din observațiunea cuartierului-general român — cari dovedeaă temeinic că acel efectiv al trupelor din Vidin începuse a scădea prin detașări de forțe ce se porneaă spre Răsăritul Bulgariei, în urma trecerei Dunărei de către Ruși și a luării Sistovului.

Diferite înștiințări și serviciul de informațiuni semnalaseră, asemenea, cuartierului nostru general că nuăi ajutóre n'au sosit armatei turcesci la Vidin. Iar mișcarea de trupe inamice spre Est se încunosciințase pe dată comandantului divisiunei a 4-a române peste Jiă, spre a fi cu priveghiare asupra unei întreprinderi eventuale în contra pozițiunilor sale, și-î se prescrisese a preveni despre

acéstă mișcare tot-de-o-dată și pe comandantii rusi învecinați.

Acum când agresiunile turcesci în contra teritoriului român erau cu desăvârșire stăvilite prin energia și vigilența apărării din partea oștirilor române, și prin desfășurarea întâmplărilor peste Dunăre; când defensiva noastră pe malul stâng nu mai păstra importanța ce avusese până aci, căci Turcii aveau actualmente destul de lucru peste Dunăre pentru ca o ofensivă serioasă din parte-le asupra noastră să mai fiă mult de temut, se presinta din nou și într'un chip și mai stăruiitor întrebarea: care va fi de aci înainte atitudinea armatei române? La întâia cugetare răspunsul părea simplu. România își împlinise scopul, armata misiunea ei. Dar privind lucrurile mai departe și din punctul de vedere politic și din cel militar, se putea lesne vedea că împrejurările nu erau atât de liniștitoare.

Independența României fusese, în adevăr, proclamată de națiune, dar nu-și aflase încă până aci consecrațiunea prin vre-o recunoșcere formală din afară. Cabinetul rus, chiar, nu se arătase rău voritor acestui act; nu făcuse însă în privința-î nici o declarațiune oficială. La terminarea resbelului și încheierea păcei, avea, negreșit, să se decidă acéstă cestiune, care, pe lângă interesul capital ce avea pentru țera noastră, era și de domeniū internațional, fiind o modificare importantă în stipulațiunile tractatului de Paris din 1856. Dar rămânea

totuși un necunoscut; acesta era situațiunea în care rebelul actual va lăsa pe Turcia. Fi-va ea cu desevêrșire învinsă și sdrobotită, sau 'i va rămânea încă destulă vigóre și influență spre a se opune și a face să nu isbutescă aspirațiunile de neatêrnare desevêrșită a României? Din acest punct de vedere Româniî nu puteau decât să dorască slăbirea mijlócelor de rezistență morală și materială a guvernului turcesc, și ei trebuiau să facă tot ce le sta în putință spre a ajuta la acéstă slăbire.

De altă parte, cu cât națiunea română ar fi fost în stare să facă să valoare în favórea ei rezultate militare mai complete, obținute de dînsa și prin singurile sale puteri față cu guvernul otoman, cu atât mai multă autoritate putea ea să dea revendicărilor sale politice. Căci nu pe binefacerile progresului, nu pe privilegiile unei civilizațiuni mai înaintate și unei culturi superióre se puteau întemeia Turcii pentru a revendica supremația rasei lor asupra poporului român; ei își sprijineau pretensele titluri de dominațiune pe dreptul de cucerire, pe forța armelor. Româniî trebuiau, dar, să dovedescă că aceste titluri erau nedestoinice, caduce și perimate.

Acéstă dovadă nu era încă destul de conchiđătoare pin faptele de pân'acum ale armatei române. Și Sêrbia luptase în trecutul an 1876 în contra Turciei, însă părăsită de noroc și neobținând succese definitive, statul sêrbesc fusese redus la dependența de mai înainte către Pórtă. Acésta putea

să fiă și sórta țerei nóstre dacă Turcia nu era deplin învinsă, și învinsă cu concursul activ, cu participarea directă a armelor românesce. Nu puteau, fără rușine, a se întórce Româniî sub suzeranitatea turcésce până a nu fi întrebuintat tóte mijlócele, până a nu fi sleit tóte puterile în apărarea dreptului lor. Libertatea și neatêrnarea popórelor, aceste bunuri prețiose, nu sunt de dar. Ele numai cu mari jertfe se obțin, și temelia lor este puternică când este stropită cu sângele eroilor ce-și dau viața pentru patriă.

Considerațiunile aceste pătrundeaú din ce în ce mai mult guvern, opiniune publică, consciința națională. Ele îmulțeaú pe fiă-care și numărul acelora cari priveaú acțiunea energică și trecerea Dunărei de către armata nóstră ca o manifestațiune necesariă a vitalității României, ca o îndatorire pentru onórea și viitorul ei. Hotărîrea națiuneî și a Suveranului era acúm fixată, oștirea românesce va lua ofensiva și va trece Dunărea operând în mod independent de armata rusésce.

Inainte de a păși la executarea acestei hotărîri, trebuia să se procedă la determinarea clară și precisă a viitoareî acțiuni, să se asigure tóte pregătirile pentru a o face să isbutésce. Acéstă acțiune ne avênd a fi condusă în cooperatiune cu armata rusă, ea avea, deci, a fi îndeplinită cu singurele mijlóce ale armatei române. Urma, mai ântéiú de tóte, a se alege obiectivul strategic, liniile de operațiuni, a se stabili tóte dispozitivele pentru trupe

Obiectivul se afla indicat, atât din privirile politice, cât și din cele militare. Acesta era, pe lângă ocuparea punctelor celor mai importante pe malul drept al Dunărei despre Rahova până la Florentin, luarea de către armata română a cetății Vidinului. Scopul ce urmărea România fiind de a se afirma ca parte beligerantă în acest resbel, și de a trage din această situațiune, la încheierea păcei, folósele ce comporta, ea avea trebuință să ia în stăpânire zălóge, cu cari să fiă garantată în contra relei voințe și opunerei Porței în privința noiei stări politice ce-și crease națiunea română prin proclamarea independenței sale.

Din considerațiuni militare, acest obiectiv presinta folosul de a scuti armata română de orice amestec cu armata rusă, care având de țintă Constantinopole, își mărginise, dincóci de Balcani, câmpul seú de operațiuni în partea răsăritenă a Bulgariei, între riul Vid și țermul mării Negre. Oștirea românescă nu făcea, dar, decât să strămute pe cea-laltă parte a Dunărei situațiunea sa strategică de pe partea stângă, din Olt în fața Timocului. Acéastă oștire avea acum să opereze între Isker și Timoc luând contact spre Vid cu aripa dréptă a armatei rusesci, iar teritoriul coprins între aceste riuri până în Balcani, formând Bulgaria apusénă, oferea trupelor nóstre o zonă îndestulătoare operațiunilor și scopului ce urmăreaú.

În ordinea măsurilor de luat și mijlócelor de pregătit pentru ofensiva armatei române, din cele

mai importante erau, fără îndoială, acelea ce priveau legătura și comunicațiunile cu țera a trupelor ce aveau să opereze peste Dunăre, și asigurarea aprovizionărei lor regulată și neîntreruptă cu obiecte de subsistență, cu material și munițiuni de resbel. Nu numai pentru îndestularea diferitelor trebuințe ale unei armate, dar și pentru a asigura linia ei de retragere, trebuia a se stabili un pod permanent pe Dunăre. Apoi acest pod urma să fiă apărat, în susul și în josul apei, printr'un baragiū de torpile în contra întreprinderilor flotilei și monitórelor turcesci.

Țera noastră, care se măgulise mult timp cu speranța că autoritatea marilor puteri europene și o apreciere dréptă și sănétósă a Porței o va lăsa în afară de conflictul ce se iscase, socotise că, în cas extrem, nu va avea a se îngriji mai departe decât numai de a face să i-se respecte teritoriul. Ea nu cređuse în probabilitatea de a fi împinsă de împrejurări mai încolo decât susținerea unui resbel defensiv, și nu se așteptase la eventualitatea de a fi silită să pășescă cu oștirea sa peste Dunăre și să strămute lupta în câmpiile Bulgariei. Este, dar, lesne de înțeles că atunci când se recunosc necesitatea trecerei în ofensivă, tóte mijlócele nu erau pregătite pentru a o întreprinde imediat.

Ast-fel serviciul nostru de pontonieri avea un material îndestulător pentru trebuințele defensive ale armatei, pentru trecerea cursurilor de apă din năuntru țerei noastre, dar acest material nu era

calculat în vederea unui râu care, cu Volga, ocupă primul rang în Europa, pentru un covent de apă ca Dunărea, atât de puternic, atât de larg pe tot cursul după ce ese din strâmtórea Porților-de-Fer.

Materialul pentru un pod atât de important trebui a se pregăti acum sub graba împrejurărilor și, spre acest sfirșit, se concentrară la Craiova tóte forțele de cari se putea dispune în lemnăria și lucrători.

Din ordinul comandantului armatei, se constitui o comisiune compusă din colonelul Arion, din artileria; loc.-colonel Berindeiú, căpitanií Giosan și Vasiliu, din geniú, și locotenentul de marină Isvoranu, cari priimiră însărcinarea a căuta și propune mijlócele cele mai repeđi pentru clădirea podului necesar pentru trecerea armatei peste Dunăre. Acéstă comisiune își împlini cu zel, activitate și competență mandatul ei, și tóte amănuntele tehnice și tactice ale problemei ce avea de deslegat priimiră o nemerită soluțiune. Nu rămânea decât să se procedă la executare.

Sub direcțiunea căpitanului Vasiliu, și cu concursul companiei de pontonierí ai armatei, se desfășură o neobosită activitate pentru facerea acestui pod. O-dată terminat, vasele, plutele, pontónele, portierele, etc. aveaú să fiă pogoríte pe Jiú în Dunăre, și împreunate pe punctul unde comandantul armatei române avea să decidă aruncarea podului. Dar ducerea la capét a unei asemenea lucrări nu era scutită de întârđierí și de greutatei, căci o însemnată parte a materialului de chereștiie dispo-

nibil în țără fusese absorbit de trebuințele armatei ruse și de podurile ce dînsa avusese a stabili peste Dunăre. Cheresteaua însăși urma a se pregăti la ferăstraie, în munți, și a se aduce de la mari distanțe, ceia ce impunea o însemnată pierdere de timp.

Apoi în ce privea torpilele pentru apărarea podului, serviciul nostru de pirotehniă militară nu avea o aprovizionare care să fi fost îndestulătoare pentru îndoitul baragiū ce urma a se așeza de ambele părți ale podului. Nu erau pregătite elementele, materiile prime, instalațiunile speciale pentru a se putea confecționa în țără asemenea torpile. Armata rusescă își sleise și ea aprovizionarea prin propriile ei necesități, și nu putea înlesni în această privință trebuințele armatei române. Acésta era, dar, silită a-și procura de la fabrici din afară, și a aștepta să-și sosescă asemenea munițiunii de resbel.

Ne-am întins în descrierea acestor amănunte, fiind-că am cređut necesariū a arăta motivele cari întârziară ofensiva română hotărîtă în principiū pe la finele lui iunie, dar nu se efectua decăt la $\frac{20 \text{ august}}{1 \text{ septembrie}}$ de către întréga noastră armată de operațiune. Câte cerințe, câte ajutóre, câte lipsuri nu trebuiesc îndestulate într'o oștire, înainte de a purta acea strașnică acțiune a răsboiului pe tărām inamic. Și dacă state mari și puternice cari aū intrat în luptă fără îndestulă pregătire, aū plătit scump cu influența, cu prestigiul militar și cu mărirea lor întreprinderile pripite, cu cât țări mai mici și mai restrînse în

putere nu sunt ele mai mult expuse la rele și pericole cari le pot pune în joc chiar existența, dacă nu chibzuesc toate mijlocele, dacă nu-și asigură toate elementele de succes în ora supremă în care pot fi chemate a-și susține cu armele drepturile și onorurile. Fericite națiunile cari nu perd din vedere că în ordinea socială și politică, ca în ordinea naturală, numai indivizii și speciile vigurose, armate pentru apărare, nu per și nu sunt nimicite în lupta pentru viață, și cari folosesc timpurile îndeletnice și liniștite ale păcii nu în slăbiciune și în moleșire, ci în labóre, în împuternicire fizică și intelectuală — căci *mens agitat molem*, mintea conduce materia.

Până la complectarea tuturilor pregătirilor pentru a o pune în stare a lua ofensiva, armata română trebuia a se mântine încă în defensivă. Trupele noastre nu erau însă inactive; ele se preparaău chiar de acum la misiunea lor viitoare. Comandamentul și statele-majore studiaău planul de operațiune, recunosceaău punctele de trecere ale Dunărei, preparaău cartele, regulaău dispozitivele de marșuri și etape. Intendența și serviciile de administrațiune ale armatei, ajutate de legile și regulamentele de recuisițiune în timp de resbel, de ofrandele și darurile voluntare cari nu sleiaău, complectaău depozitele, pregăteaău și asiguraău transporturile. În fine trupele își întăreaău efectivele, își lărgeaău cadrele, daău cât mai multă coesiune unităților cari fuseră din nou create.

Cu ocașiunea punerii oștirea pe picior de resbel,

nouï regimente de dorobanți și de artileriă se formaseră. Aceste regimente, cari se alcătuiră cu înlesnire grația sporului de contingente chiămate sub arme, se încadraseră în divisiunile și corpurile active și se instruiseră și consolidaseră atât de repede, încât puteau merge împreună cu vechile regimente. Înainte de a fi trimise în foc, ele aveau a-și priimi acele insemne cari, pentru corpurile armate, constituiesc sufletul în care se concentrează viața și sentimentele cele mai înalte ostășesci—drapelele.

Ceremonia acésta se îndeplini într'un chip cu deosebire solemn, în acele împrejurări, la cuartierul-general din Poiana. După ce conform frumoasei tradițiuni urmată în oștirea noastră, se sêvêrși ceremonia care chiamă asupra stégului binecuvântările ceresci și-i dă o religiósă consecrațiune, Domnul și capul suprem al armatei îmmână insemnul fiăcărui regiment comandantului seú, înconjurat de o delegațiune de toate gradele, și adresă trupelor următorul ordin de ăi :

« Către nouile regimente de dorobanți și de artileriă.

« Dându-vê drapelul corpului, vê încredințez onórea României, pe care o pun ast-fel sub scutul coragiului, devotamentului și abnegațiunei vóstre.

« Pentru prima óră se presintă solemnă ocașiune d'a priimi drapelul în pređia mergerei pe câmpul de onóre ; căutați a-l încununa d'o neperitóre gloriă.

« Nu uitați nici o dată că drapelul este simbolul

«Patriei; cea mai mare onoare pentru voi este de a
«vă da viața pentru a-l apăra și a-l păstra în mânele
«vostre, făcându-l pururea să fâlfăie peste toate ob-
«stacolele ce va învinge vitejia voastră.»

CAROL

Din marele cuartier-general de la Poiana 17 iulie 1877

CARTE A PATRA

APĂRAREA DUNĂREI.

(Urmare)

Repede ochire asupra evenimentelor petrecute peste Dunăre de la a doua jumătate a lui iunie până în primele zile ale lui iulie.— Actualul plan de campanie al Rușilor și depărtarea de la planurile urmate în războiele anterioare între Rusia și Turcia.— Armata rusă în Bulgaria se împarte în trei fracțiuni.— Centrul înainteză spre Balcani, stânga spre râul Lom, dreapta spre râul Vid.— Expedițiunea generalului Gurko peste Balcani.— Cererea Rușilor pentru ca armata română să-i ajute în atacul asupra Nicopolei.— Motivele cari determină comandamentul român a ordona ca trupele noastre să participe la această operațiune.— Concursul dat de trupele române de la Turnu-Măgurele și Islaz la acest fapt de arme.— Prima luptă a Rușilor înaintea Plevnei și învingerea lor de către trupele lui Osman pașa.— Silințele desfășurate de Turci pentru energica continuare a rebelului.— Concentrarea forțelor rusesci pentru a răsbuna insuccesul din $8/20$ iulie.— A doua bătălie înaintea Plevnei.— Victoria Turcilor.— Perderile simțitoare ale Rușilor.

Înainte de a continua cu nararea faptelor oștirii române, este de trebuință să aruncăm o privire peste Dunăre și să urmărim acolo desfășurarea și mișcările armatei rusești, căci de aci rezultară evenimente a căror însemnătate a impus armatei noastre o acțiune cu totul alta de aceea ce era prevedută la început.

Comandamentul armatei imperiale hotărîse a se depărta, de astă dată, de planul care se urmase în tot-d'a-una în răsbóiele d'între Ruși și Turci pe câmpiile Bulgariei, plan care consta în executarea unor operațiuni avînd de scop mai înteiu cucerirea primei linii de apărare a Turcilor, Dunărea. Stăpâni pe acéstă liniă strategică, silințele Rușilor se îndreptaū apoi asupra cuadrilaterului Rusciuc-Silistra-Varna-Șumla, unde 'și constituiaū o basă secundară pentru a-și deschide trecerea peste Balcani și a înainta spre Constantinopole. Planul acesta devenise óre-cum clasic, fiind-că de la 1768, de când începe a se strămuta peste Dunăre răsbóitul între Rusia și Pórta, și până la 1854, el fusese invariabil executat de tóte căpeteniile armatelor rusești, de Romanzoff, Suvaroff, Michelson, Prozorovski, Kamenskoi, Kutusoff, Wittgenstein, Diebitch, Gortchakoff, Paskievitch. Executarea lui lua în tot-d'a-una douē, câte o dată și mai multe campanii. Regulat Turcia, cu excepțiune de anul 1829, se îndupleca la pace înainte ca Rușii să fi trecut Balcanii și să se fi îndreptat spre Andriapole.

De rândul acesta marele-duce Nicolae concepuse alt-fel operațiunile armatei în capul cărei se afla. Pornind de la convingerea că Turcia se afla acum mai slăbită decât în trecut, pe când Rusia, din contră, dispunea de forțe și de mijloce mai întinse pe cari, i le dedia organizațiunea sa militară întărită, îmbunătățirile progresului, precum : armament perfecționat, material de resbel îndelung pregătit, înlesniri de transport și comunicațiuni prin căile ferate ale imperiului rusesc și prin liniile de drum de fer cari le întâlnea pe teritoriul român, comandantul rus voia a da armatei sale acea energiă și repeđiciune cu cari se conduc astăzi răsboiele moderne prin punerea în mișcare de mase mari, permițând a da lovirii decisive și a ajunge mai curând la scop.

După trecerea sa peste Dunăre, marele-duce Nicolae își împărțiase armata în trei mari fracțiuni. Centrul era format de corpul al VIII-lea (general Radetzki) și de o colónă specială coprinđend 43 $\frac{1}{2}$ escadrone de cavaleriă, 10 $\frac{1}{2}$ bataliune de infanteriă și 38 tunuri, sub ordinile generalului Gurko. Acestei colone, prin preponderanța trupelor călărețe, cătase a'i se da multă mobilitate și iuțelă, căci ea priimise misiunea de a înainta spre Balcani, și forțând trecătoarele acestor munți, de a împinge înainte prin una din acele mișcări îndrăznețe cum le executaseră armatele americane în ultimul resbel de secesiune și cari, de la dînsele, aũ priimit denumirea de *raid*, adică de alergare călare. Printr'o asemenea mișcare

grabnică, colóna generalului Gurko avea a merge pe nerësufiate până în Rumelia, a se ivi de-odată în spatele inamicului și a răspêdi, prin sosirea sa neașteptată, spaima și confusiunea în concentrările lui, amenințând calea spre Andrianopole și Constantinopole.

Stînga armatei era compusă din corpurile al XII-lea și al XIII-lea, avênd la început în urma lor corpul al XI-lea. Sub comandamentul marelui-duce moștenitor, aceste corpuri urmau a face asediul Rusciucului, și a ține în loc armata turcescă care se afla în cuadrilater sub ordinile directe ale serdarului-ekrem Abdul-Kerim. La extrema stîngă, în Dobrogea, se mai afla corpul al XIV-lea. Dar acest corp însărcinat a opera isolat, a priveghea și a ține libere comunicațiunile cu marea, era prea depărtat și despărțit prin numêrose forțe inamice de armata țareviciului spre a putea da acesteia un ajutor eficace.

În fine drépta consta din corpul al IX-lea (general Krüdener) care urma a se îndrepta spre Nicopole și a se întinde în sus pe Vid, acoperind centrul armatei ruseci. Pe lângă tóte aceste trupe mai era corpul al IV-lea (general Zotof) din care o parte trecuse Dunărea, iar cea-l-altă parte se afla încă în România, și acest corp era destinat saŭ a întări aripile, saŭ a împuternici centrul, după trebuințe.

Ast-fel era desfășurarea și împărțirea oștirilor ruseci în Bulgaria în a doua jumătate a lunii lui iunie până în primele zile ale lui iulie st. v.

Scrierea de față n'are pretențiunea, o repetăm iarăși, de a fi o lucrare tehnică, o critică asupra direcțiunei tactice și strategice a mișcărilor și operațiunilor săvârșite de armatele beligerante în acest memorabil resbel. Ea 'și a propus scopul mai modest de a face o simplă narațiune, cât se pôte de exactă, a faptelor și întâmplărilor cari privesc de-a dreptul oștirea românească în acest conflict. Nu este mai pucin adevărat că evenimentele cari s'au ivit în cursul acestei campanii, că operațiunile executate de armatele rusești, ca și de cele otomane pe teatrul resbelului, au creat o situațiune militară care a înrîurit asupra acțiunei proprielor noastre trupe, și că, ast-fel fiind, este de trebuință a se indica aci cauzele determinante ale acelei situațiuni care, mergând tot agravându-se, a ajuns până a modifica vederile de până acum ale cercurilor politice și militare rusești în privința coope-rațiunei române, a preschimba planurile de campaniă ale Rușilor, ca și pe ale noastre, dând resbelului o direcțiune cu totul diferită de aceia ce el presinta la început.

Inlesnirea neașteptată cu care Rușii trecuseră Dunărea, repedele succese câștigate de dînșii în Dobrogea și în atacul Sistovului cu sacrificii neînsemnate în raport cu scopul atins, inacțiunea neînțeleasă a Turcilor cari, având în apropiere forțe respectabile în cetățile Silistra, Rusciuc, Varna și în tabăra de la Șumla, și dispunând de două linii ferate (Cernavoda-Kiustenge și Rusciuc-Varna) pen-

tru a le concentra grabnic pe un punct dat, nu încercară sorții unei bătălii spre a împedica înaintarea în Bulgaria a armatei rusești în momentul cel mai critic pentru dînsa, când nu se afla încă întrégă dincolo de Dunăre, și când fracțiunea trecută pe malul drept, avea în spate un mare fluviu peste care nu'și stabilise încă comunicațiune permanentă cu malul stîng printr'un pod la Sistov—tóte aceste considerațiuni întemeiaseră și mai mult statul-major rus în credința că inamicul nu dispunea de puteri suficiente pentru a eși dintr'o strictă defensivă, și că dînsul adoptase planul de a aștepta atacul în liniile sale. Acéstă convicțiune determindă și mai mult pe marele-duce Nicolae a da urmare planului care s'a expus mai sus, adică de a pune tot pondul operațiunilor la centrul armatei sale, prescriind aripilor a se mărgini mai mult în a protege și acoperi aceste operațiuni.

Colóna generalului Gurko primesce dar ordin a înainta cu cea mai mare iuțelă spre Apus, și la ^{25 iunie}_{7 iulie} sosesc la Tîrnova, pe care o ocupă fără resistență serioasă, pe când 5 zile mai târziu căpetenia armatei rusești sosesc cu corpul al VIII-lea în acest oraș, și-și stabilesc aci cuartierul seú general. Iar neobositul Gurko își urmază marșul înainte, ocolesce pasul principal al Șipcei pe care-l întăriseră Turcii în credință că Rușii vor cerca trecerea pe acolo, și, străcurându-se prin trecétórea neumblată de la Selenskirad (Hainkioi) trece Balcanul și se ivesce pe neașteptate în spatele posi-

țiuneii de la Șipca, năpădind cu trupele sale ușore și cu număroșii seii călăreții valea Tundjei, în Rumelia. Acéstă îndrăznéță mișcare uimesce pe Turcii și duce spaima până în Constantinopole. Tótă lumea remăne surprinsă de rezultate atât de repede ca forțarea, în interval de trei săptămăni, a celor mai puternice două linii de apărare ale imperiului otoman în Europa : Dunărea și Balcanii.

Pe când operațiunile rusesci sunt conduse cu atăta vigóre la centru, ele înaintéază mai încet pe aripă. Este adevărat că la stânga armatei corpurile al XII-lea și al XIII-lea, sub ordinile țareviciului, îndreptându-se spre Răsărit, sosesc la $\frac{23 \text{ iunie}}{5 \text{ iulie}}$ la Biela. Și după mici lupte se fac stăpâne nu numai pe linia Iantrei, dar și pe aceia a Lomului de jos, împingënd capetele de colóne, de o parte, până la Dolab, ca vre-o 10 kilometri de Rusciuc, la Kadi-kioi, Cervenovoda și Vetova, interceptând aci linia ferată de la Rusciuc la Varna; și pe de altă parte, până la Polomarce și Popkioi, pe Lomul-Negru. Dar pe aripa dréptă, la finele lui iunie st. v. operațiunile nu erau încă începute.

Ast-fel, dar, în primele zile ale lui iulie desfășurarea strategică a forțelor rusesci în Bulgaria presinta o situațiune mai fără precedent în istoria militară modernă, aceia a unei armate împingënd linia sa principală de operațiuni la aprópe 200 kilometri de basă, peste Balcani, pe când acea basă însăși n'are o desvoltare mai mare de vre-o 50 ki-

lometri, cât coprinde în liniă dréptă distanța de la Sistov la Dolab, în fața insulei Ramadanului.

La ambele extremități ale basei o fortereță, Ruscucul; un oraș întărit, Nicopole, ambele în posesiunea încă a inamicului; pe laturile triumghiului Dolab-Șipca-Sistov, despre Est, tabăra întărită de la Șumla; despre Vest, pozițiunile de pe Osmu și Vid, cari la Lovcea, la Plevna, dobândiră o importanță atât de însemnată.

Flancul drept al acestei armate deschis și în aer; în spate, un mare râu, Dunărea; o singură liniă de retragere, aceia a Sistovului; un singur punct de legătură și comunicațiune stabilă cu cel-l'alt țărm al râului, podul de la Sistov. Era evident că cu toate grabnicile isbânde de la Măcin, Sistov, Biela și Tîrnova, cu totă strălucita purcedere a lui Gurko peste Balcani, pozițiunea armatei rusesci nu era scutită de mari pericole de ar fi avut a face cu un adversar mai întreprindător și mai hotărît decât Abdul-Kerim. Inșă nu apaticul serdar-ekrem, ci alt general otoman care se credea atât de departe, încât nu se ținea séma de dînsul, avea să facă să se nască acele pericole.

Comandantul oștirea rusesci ordonă a se grăbi începerea operațiunilor pe drépta. Inacțiunea până aci în acea parte era cu atât mai neexplicabilă, că s'a vădut că încă de la $\frac{20 \text{ iunie}}{2 \text{ iulie}}$ statul-major român avisase pe cel rusesc despre pornirea spre Est a lui Osman pașa cu o parte din trupele de la Vidin, și era învederat că mușirul otoman care comanda

în Bulgaria occidentală și avea comunicațiuni libere cu Niș, cu Orhanie, cu Sofia și cu Filipopole, de unde putea să priimască întăriri, va căuta a întruni în mâna sa toate forțele disponibile spre a se arunca asupra flancului drept al armatei rusești, rămas descoperit de la trecerea Dunărei, și ne mai fiind protegiat pe malul drept, cum fusese pe malul stâng, de trupele române.

La $\frac{1}{13}$ iulie corpul al IX-lea rusec, întărit de detașamente ale divisiunii de Casaci de Caucas, începe operațiunile. Inșă, în loc de a se îndrepta pe linia Vidului simultaneu către Nicopole și către Plevna, punct strategic important și nod de comunicațiuni, prevenind ast-fel pe inamic căruia nu s'ar fi lăsat timp a se stabili în forță și a se întări în acéstă din urmă localitate, comandantul aripei drepte rusești, generalul Krüdener, își dirige asupra Nicopolei toate forțele, însumând peste 25,000 ómenî. Comandantul rus putea cu atât mai lesne să distragă o parte din trupele sale și s'o trămită să ocupe Plevna, de o-dată cu atacul Nicopolei, că acest atac avea să fiă susținut și de pe malul stâng de trupele române. Cetatea turcésă nu mai presinta actualmente, mai ales despre Sud, tăria din trecut în fața artileriei și armelor moderne. Ea avea o garnisónă care nu întrecea 9.000 luptători, din cari 6,000 nizami, iar restul trupe neregulate. Șeful corpului al IX-lea rus putea, deci, fără strîmtorare, să detașeze 10,000 ómenî spre Plevna, unde la $\frac{1}{13}$ iulie Turcii n'aveau încă pe atunci decât 2—3,000

de ómenî și tot mai rămânea generalului Krüdenner mijlóce îndestulátore pentru operațiunea asupra Nicopolei, adică 15,000 Ruși pe malul drept și 5,000 Români pe malul stâng, la Turnu-Măgurele.

Căci statul-major rusesc, care, precum am văduț, declinase in mod oficial cooperațiunea armatei române, urma totuși a trage numérose folóse din prezența și vecinătatea acestei armate, și Ruși vedeau din ce în ce mai mult că nu se pot scuti de concursul ei. Ast-fel, și pentru atacul Nicopolei marele-duce Nicolae solicitase de la comandantul suprem al armatei române să sprijine cu trupele sale de la Islaz și Măgurele acțiunea rusescă. Acéstă cerere intra de-o-potrivă în interesele actualei defensive a Românilor, ca și în acele ale viitórei lor ofensive; căci, prin luarea Nicopolei se întărea, pe de o parte, pozițiunea trupelor române cari fuseseră nevoite a se întinde pe malul stâng al Oltului după pornirea forțelor rusesci de acolo peste Dunăre, iar de altă parte, când avea a sosi momentul să fiă pogorît pe Jiú podul pe care bataliónele nóstre aveaú să pășescă peste Dunăre, căderea cetăței Nicopolei și înaintarea Rușilor până la Vid asigura stânga armatei române care avea să opereze în Bulgaria occidentală.

Domnul Carol consimți, dar, la cererea marelui-duce, și divisiunea 4-a română priimi ordin a sprijini acțiunea rusescă asupra Nicopolei, pentru care sfișit generalul Manu se puse în comunicațiune cu comandantul rus și hotărî dispozițiunile în con-

secuență. La $2/_{14}$ iulie séra corpul al IX-lea rusesc ajunse în vederea Nicopolei, și a doua zi la 4 ore diminéta generalul Krüdener începu atacul pozițiilor d'înaintea sa. El deschide mai întâi asupra stângei și centrului pozițiunei turcesci o viă canoadă, apoi ordonă generalului Schilder-Schuldner a înainta cu divisiunea 31-a de infanteriă asupra stângei și centrului Turcilor, pe când divisiunei a 5-a i se prescrie a trece Osmul, a învélui flancul drept al inamicului și a ataca înălțimile de la Samovit, avënd a priimi pentru acest atac concursul trupelor și artileriei române de la Islaz și gura Oltului. De îndată ce va fi stăpână pe aceste înălțimi, divisia 5-a rusescă avea să împingă pe malul drept al Osmului pe inamic, care era să fiă ast-fel înconjurat de toate părțile, închis în Nicopole, cu retragerea tăiată atât spre Rahova, cât și spre Plevna. Acéstă combinațiune tactică reuși pe deplin, grațiă superiorității numerice a năvălitorului și a acțiunei combinate pornind de pe ambele țărmuri ai Dunărei.

Periodul cel mai important al luptei fu în momentul atacului înălțimilor de la Samovit, cheia pozițiunei asupra cărei urmară mai multe lupte cu baioneta, fiind când cucerită de Ruși, când luată înapoi de Turci. Focul minunat de precis și bine hrănit al trupelor române de la Islaz fu de mare folos, făcënd pentru Turci imposibilă mănținerea acesteï pozițiuni atacată de front și de revers.

În adevăr generalul Manu începu, înainte de re-
vărsatul dorilor zilei de $\frac{3}{15}$ iulie, acțiunea artileriei
sale de la Islaz până la Măgura-Bulgarului, în con-
tra pozițiilor turcesci și citadelei Nicopolei,
atragând ast-fel spre sine focul inamic și înlesnind
sarcina artileriei rusesci. Tunurile de pozițiune
rusesci cari se aflaū la marginea șoselei de la
Turnu spre Dunăre, în fața Nicopolei, fuseseră puse
afară din serviciū prin viuciunea bombardărei.
Colonelul Cantili, care comanda în acea parte, îns-
ciințat de acest accident, transportă imediat pe
acel punct bateria 4-a din regimentul al 4-lea de
artilieriă, (căpitan Șomănescu), care execută cu o
liniște și regularitate de câmp de manevră marșul
de flanc pentru a ocupa noua sa pozițiune sub fo-
cul concentrat al tuturilor bateriilor turcesci despre
Dunăre. Tot-de-odată, în fața pozițiilor de la Sa-
movit, generalul Manu își dispuse trupele ast-fel
încât batalioanele române (regimentele al 5-lea de
liniă și al 14-lea de dorobanți) simultaneū cu ata-
cul rusesc, îndreptaū asupra inamicului focuri vii
de salve cari cresceaū acțiunea artileriei nōstre
secerând adânc rândurile otomane. Când, în fine,
infanteria turcescă isgonită de Ruși din retransa-
mentele de pe malul stâng al Osmului, își caută,
scăpare în Nicopole, acéstă infanteriă este luată
în flanc de pușcăturile regimentului nostru al 7-lea
de liniă, de la gura Oltului, și este strivită de sal-
vele de șrapnele ale bateriei 1-a din regimentul al
3-lea de artilieriă română.

Pe la 7 ore séra lupta încetă. Turcii erau respinși din tóte părțile și încongiurați în Nicopole. Rușii se pregăteau a da asalt asupra cetăței a doua zi, ⁴/₁₆ iulie. Cu începutul zilei se deschide o gróznică bombardare atât de către tunurile rusesci, aședate pe pozițiunile cari înconjură orașul, cât și de către tunurile române de la Flămânda, Bulgarul și Turnu-Măgurele. Retragerea Turcilor este închisă de tóte părțile. Nicopole arde în flăcări, depozitele de pulbere și de munițiuni sar în aer, tot cartierul de-a lungul Dunărei este distrus de obusele române. Pozițiunea Turcilor nu se mai póte ține, șefii nu mai aũ autoritate asupra trupei demoralisate, sleită în munițiuni de resbel și de hrană, și care nu mai are de unde aștepta ajutor. Atunci guvernorul cetăței, Hasan pașa, și comandantul trupelor, Achmed pașa, socotind că aũ făcut tot ce putuseră pentru a salva onórea armelor împotrivindu-se doué zile unui inamic mai mult de trei ori superior și care îi înconjurase de tóte părțile, se hotărîră a capitula. Peste 6,000 prizonieri, mai multe drapele ca la 100 tunuri și 10,000 puscă, 2 vapóre cuirasate cu ecuipagele lor aflate în port, acestea fură trofeele unei victorii la care armata nóstra contribuise cu inteligență și bravură, dând un concurs a cărei valóre fu recunoscută de Impératul Rusiei prin decorarea mai multor oficieră și soldați din divisiunea 4-a română. Turcii avură în acéstă luptă peste 1,000 morți și răniți; perderile române fură cu totul neînsemnate, iar ale Rușilor erau relati-

vamente destul de simțitoare, 5 oficeri și 278 soldați uciși, 22 oficeri și 909 soldați răniți. Ambulanțele divisiunii a 4-a română deteră un ajutor uman și frățesc răniților ruși.

Luarea Nicopolei avea pentru Ruși marea importanță de a lărgi basa lor de operațiune, care, și cu acest punct câștigat, totuși n'avea încă o dezvoltare suficientă și în raport cu liniile de operațiuni cari mergeau tot prelungindu-se. Căci, odată cu izbânda armelor rusesci la Nicopole, colona lui Gurko își urma succesele dincolo de Balcani. La $3/15$ iulie ea împingea recunosceri audacioase până la Ienizagra și Slivno, arătându-se pe linia ferată Iamboli-Andrianopole, și după câte-va lupte cu trupele lui Reuf pașa, Rușii ocupară Kazanlık în ziua de $5/17$ iulie.

Pe dreapta armatei ruse generalul Krüdener pornește în aceiași zi de $5/17$ iulie recunosceri pe Vid în sus. Un detașament de Casaci împinge până la Plevna, și după o recunoșcere superficială aduce scirea că acest punct este slab ocupat de inamic. Comandantul aripei drepte, care dusesse toate forțele sale asupra Nicopolei de temă, poate, că va afla garnisóna de aci întărită de trupele lui Osman, a cărui pornire din Vidin fusese, precum am spus, semnalată, voi a îndrepta acum greșela ce făcuse neocupând, în același timp pe când da atacul asupra Nicopolei, un punct militar atât de important ca Plevna, situat numai la 36 kilometri, ope-

rațiune simultaneă pentru care s'a vădut că generalul rus ar fi dispus de puteri îndestulătoare.

El ordonă în consecuență generalului Schilder-Schuldner a porni spre Plevna; însă operațiunea care ar fi avut mai mulți sortți de reușită cincî, șese zile mai înainte, era acum târziă și peste putință de atins cu numărul trupelor cu cari se întreprindea.

În adevăr Osman mușirul pornise din Rahova spre a veni în ajutorul Nicopolei; însă aflând în cale căderea acestei cetăți la $\frac{4}{16}$ iulie, el hotărî a-și schimba direcțiunea și a se arunca în Plevna, unde capetele colónelor sale sosiră în ziua de $\frac{5}{17}$. Posițiunea ce-și alesese comandantul otoman era foarte nemerită. Reservându-ne a face la timp oportun descrierea ei amenunțită, vom da acum câteva scurte indicațiuni asupra acestei localități până atunci neînsemnată și necunoscută, dar care avea să dobândescă în curênd un renume resunător în istoria răsbóielor, și unde aveaŭ să se jertfescă atâtea existențe, să curgă atâta sânge românesc, rusesc, musulman.

Fără a fi o piață întărită prin lucrări permanente, Plevna avea pentru defensivă o situațiune naturală din cele mai avantagióse la confluența apelor Tuceniței și Griviței, și la 6 kilometri de locul unde acest din urmă pârîu se varsă în râul Vid. Aședat în fundul văiei prin care curge Grivița, orașul care coprindea atunci o populațiune ca la 17,000 locuitori, în mare majoritate Bulgari, este

înconjurat de toate părțile de măguri și deluri sfirșindu-se când în clinuri ușore, când în povârnișuri drepte, în rîpe și văgăuni adânci. Aceste deluri formeză în jurul orașului un amfiteatru închis, spre Apus, de cursul Vidului; și creștele principale de la Opanez, Bucova, Grivița, Radișevo și Krișin sunt foarte priimitore de întăriri improvisate, de cari Turcii sciură minunat a se folosi. Plevna mai este apoi în respântia drumurilor cari de la Sofia și Filipopole merg la Nicopole, la Sistov, la Biela și la Rusciuc.

Din această pozițiune pe malul drept al Vidului, Osman pașa putea să dispute Rușilor trecerea peste acest rîu și să oprască înaintarea lor în Bulgaria occidentală, precum și să amenințe Nicopole și Sistovul, spre Nord-Est (comunicațiunile cu basa de operațiuni, prin urmare, și linia de retragere a armatei rusesce) sașu, spre Sud-Est, Tîrnova și linia principală de operațiuni a acestei armate. Convins că Rușii își vor pune toate silințele spre a'l scóte din această pozițiune, Osman întrebuinteză cele trei ȕile ce precedară atacul, desfășurând cea mai mare activitate pentru a se retransa, concentrând toate forțele de cari putea dispune, atrăgênd la dînsul nooi puteri din Orhanie, din Sofia, din Filipopole. De aceste retransamente și puteri, cari în total se cifrau de la 30,000 la 40,000 ómeni, aveaũ să se isbescă cei 9000 luptători trãmiși de Krüdener.

Generalul Schilder-Schuldner pornise, la $6/_{18}$ iulie, cu 1-a brigadă din divisiunea 5-a de infanteriă, cu

al 9-lea regiment de Casaci de Don și câte-va baterii, din Nicopole, și înaintase prin Brislan spre Plevna, având a fi întărit de al 19-lea regiment de infanteriă (Kostroma), de brigada de Casaci de Caucas, de 2 sotniî de Casaci de Kuban și 2 baterii cari veneau prin Bulgăreni și Zgalince. Peste tot detașamentul rusesc se compunea din 9 bataliône de infanteriă, 17 sotniî de Casaci și 46 tunuri. La $7/19$ iulie, după amiazi, Rușii sosesc înaintea Plevnei, și deschid pe totă linia ocupată de dânșii o canonadă care urmăzează până spre séră. Comandantul rus hotărâșce pentru a doua di atacul, care avea să urmeze în ordinea următoare: La drépta avea să înainteze asupra délurilor de la Opanez și Bucova brigada 1-a din divisiunea 5-a de infanteriă, cu 4 baterii, fiind protegiată pe flancul seû drept, spre Vid, de regimentul al 9-lea de Casaci de Don. Regimentul al 19-lea de infanteriă (Kostroma) cu o bateriă și cu cele 2 sotniî de Casaci de Kuban, forma centrul atacului și avea de obiectiv înălțimile de la Grivița; iar stânga se compunea din brigada de Casaci de Caucas cu 6 tunuri și avea să opereze spre Tucenița și Radișovo, înaintând de la Sud-Est asupra Plevnei. Acéstă liniă generală de atac concentric cu o periferiă de mai bine de 20 kilometri, era peste măsură întinsă pentru cele 3 regimente de infanteriă și $3\frac{1}{2}$ regimente de cavaleriă, cu cari se întreprindea în contra unui adversar cu o superioritate numerică strivitoare, sprijinit de pozițiuni eminamente favorabile. Osman pașa, vedând slăbi-

ciunea în număr a trupelor rusești, se hotărî a-și disimula puterile spre a lăsa pe inamic să împingă cât mai mult atacul, și a-l strivi apoi cu toate forțele sale.

Lupta începe la $8/20$ iulie, la $4\frac{1}{2}$ ore dimineața. După o scurtă canonadă de ambele părți, comandantul brigadei ruse, generalul Knorring, pornesc la asaltul pozițiilor de pe stânga turcăscă, la Opanez și Bucova, cu regimentele, al 18-lea (Vologda) și al 17-lea (Arhangelgorod). Un batalion din regimentul al 17-lea este oprit în avântul său de forțele superioare ce întâlnește; celelalte batalioane ale acestui regiment, împreună cu regimentul al 18-lea, scot pe Turci din retranșamentele lor, și urmărindu-i, înaintază până în stradele orașului Plevna. Aci, însă, cad în cursa ce le întinsese Osman. Din toate curțile, de la toate ferestrele caselor, se deschide un foc violent asupra Rușilor; comandanții brigadei, regimentului al 17-lea, și o mulțime de oficiali sunt uciși, ambele regimente sunt aproape decimate.

În același timp, la centru, regimentul al 19-lea de infanterie (Kostroma), susținut de Casacii de Kuban și de 8 tunuri, atacase la 5 ore dimineața înălțimile de la Grivița. Acest regiment desvîltă o mare bravură, ia cu asalt trei rânduri de retranșamente, însă strivit de focul îngrozitor al unui inamic care își împospătează necurmat rândurile, suferind pierderi enorme, între cari comandantul regimentului și un mare număr de oficiali supe-

riori și subalterni, cu munițiunile sleite, căci parcurile de rezervă rămăseseră la Bulgăreni, centrul rusesc fu nevoit a se retrage sub protecțiunea brigadei de Casaci de Caucas de la flancul stâng, care neputând înainta de la Radișovo spre Plevna din cauza terenului accidentat și forțelor covârșitoare inamice, făcuse o conversiune spre dreapta și alergase în ajutorul trupelor de la centru.

La 11¹/₂ ore Rușii băteau în retragere pe totă linia, protegiați de regimentul al 9-lea de Casaci de Don și de regimentul al 20-lea de infanteriă (Halitch) care sosise de la Nicopole când lupta se sêvârșise. Rușii perdură în această sângerôsă afacere 74 oficeri și peste 3,000 ómenî, mai mult de o treime din trupele angagiate.

Succesul obținut de Osman pașa urma, negreșit, să producă impresiuni deosebite în cuartierul-general rus și în Constantinopole; însă rezultatul acelor impresiuni concorda cu hotărîrea ambelor părți de a continua lupta cu stăruință și înverșunare; Rușii spre a se răsbuna, iar Turcii spre a trage folos din evenimentul de la Plevna. În Stambul scirea isbândeii de la ⁸/₂₀ iulie mai înseamnă spiritele tare îngrijate de gravitatea situațiunei, de pericolele cari înconjură imperiul atât în Asia, unde armele Sultanului fuseseră pucin norocóse, cât și pe teatrul rêsboiului din Europa, unde Rușii isbutiseră a înainta necontentit.

Este drept a recunósce că obicînuita apatiă mu-

sulmană fu scuturată acum de simțirile patriotice, de păsul nenorocirei publice și de rîvna onórei naționale, și că Turcia, în acele grele împrejurări, dete mărturia unei energii de care n'o mai credeaū capabilă nici inamicii, nici chiar amicii ei. Ea puse o activitate nespūsă, făcu încordări supreme pentru a cresce și înmulți mijlócele sale de apărare.

În jurul Andrianopolei, ca și la Constantinopole, se construiri solide întăriri; contingente noi fură rēdicate în Asia, acea fecundă și nesleită oficină umană; Anatolienī, Curđi, Lazī, Zeibeci, Arabi, tóte soiurile de nēmurī și seminții diferite, dar legate tóte între ele prin fanatismul islamit și prin devotamentul pentru Padișah, fură transportate în Europa spre a fi încadrate în oștirile otomane. Flota de rebel turcēscă și numēroșe vase de transport fură pornite la Antivari spre a imbarca armata lui Suliman pașa, care se afla în Montenegro, și a o aduce la Dedeagatch pe marea Egeă, cap al liniei ferate mergēnd la Andrianopole. Cu o iuțelă de care Turcii nu dedeseră de mult exemple, 45,000 ómeni fură asvirliti la Sudul Balcanilor și întăriră acolo trupele lui Reuf. În fine despoticul ministru de rebel, Redif, seraskierul presumțios care-și însușise dictatura în Stambul, dar nu sciuse până aci a preveni nenorocirile armatelor otomane nici pe Dunăre, nici în Asia, fu destituit și disgrățiat; tot asemenea și indolentul serdar-ekrem Abdul-Kerim fu revocat și înlocuit cu Mehemet-Ali, care se numi generalisim. Eșref

paşa, comandantul divisiunii din Rusciuc, care nu făcuse nimic spre a merge în ajutorul Sisto rului ; livalele (generalii de brigadă) Ahmed paşa şi Safet paşa, Hamdi-bei, comandantul Sistovului, Husein-Sabri paşa, comandantul fortereţei Ardahanului, din Asia, cucerită de generalii Loris-Melikof şi Heimann, toţi aceştia şefi fură traduşi înaintea unui consiliu de rebel.

Scirea învingerei suferită de Schilder-Schuldner la Plevna sosi în cuartierul-general rus de la Tîrnova tocmai când bucuria, acolo, era la culme pentru isbândeile câştigate de trupele Țarului peste Balcani. Corpul al VIII-lea atacase de front pasul Şipcei, pe când generalul Gurko pornind cu colona sa din Kazanlık, ataca pe la spate această poziţiune, şi după o luptă de trei zile, trecătoarea principală care deschidea Ruşilor calea spre Constantinopole, intrase la $7/19$ iulie în stăpânirea lor. Acest strălucit rezultat consolă pe marele-duce de neajunsul pătimit de armata sa pe dreapta; sortiţii unui rebel nu pot da, negreşit, numai victorii fără nici un revers. Intreprinderea de la Plevna putea fi considerată ca un atac neisbutit, care, de şi cauzase pierderi simţitoare, se putea însă îndrepta.

Capul oştirei ruse îşi puse, dar, toate silinţele spre a răsbuna acea neisbândă şi a restabili repede prestigiul armelor sale. El desfăşură totă activitatea în a concentra pe dreapta puteri mai mari, pentru a da o nouă lovire asupra Plevnei şi a anula succesul Turcilor, cari de aci puteau fi foarte

periculoși pentru operațiunile armatei ruse, și începeau, chiar de acum, a deveni îndrăzneți întinzându-se la Sud spre Lovcea, de unde un detașament, pornit de Osman pașa de la Plevna, respinse pe Ruși cari ocupaseră acest oraș la $16/28$ iulie. Dar acum începe a se învedera că Rușii nu dispun de forțe îndestulătoare în Bulgaria. Pentru a întări dreapta, marele-duce este silit a-și degarni centrul și a-și slăbi stânga. Intr'adevăr a 30-a divisiune de infanteriă din corpul al IV-lea, care mergea de la Sistov la Tîrnova, primi ordin a apuca spre dreapta și a întări trupele cari aveau să opereze în contra Plevnei. Tot ast-fel se prescrie și corpului al XI-lea, care se îndreptase spre Osmanbazar pentru a prelungi flancul drept al armatei țareviciului, de a distrage din trupele sale o brigadă de infanteriă și o brigadă de cavaleriă, cari aveau a fi conduse în marș forțat de însuși comandantul corpului, principele Schahovskoi, la Plevna.

Tóte aceste trupe aveau a se întruni cu corpul al IX-lea, care afară de regimentul al 19-lea de infanteriă (Kostroma) prea mult încercat în lupta de la $8/20$ iulie, evacua, întreg, Nicopole, și se îndreptă spre pozițiunea ce trebuia luată cu cîr-ce preț din stăpînirea lui Osman pașa pentru a nu mai face obstacol înaintărei Rușilor dincolo de Balcani.

Pe cînd statul-major rusesc aduna în mai pucin de dece zile aceste forțe noue în jurul Plevnei, Osman pașa nu rămăsese inactiv. El întrebuintase repausul ce i-se lăsase spre a se împuternici mai

mult pe pozițiunea în care se afla, a-și săpa alte retranșamente, a rădica redute, a înconjura Plevna despre Nord, Est și Sud cu o liniă continuă de șanțuri și lucrări de apărare. Tot-de-odată el își întări trupele prin ajutóre ce priimi din Vidin, din Sofia, din tóte părțile de unde putea trage forțe disponibile, și își spori ast-fel armata la cifra de peste 60,000 ómení. In aceste condițiuni pe cari căutase a le face cât mai favorabile pentru dînsul, așteptă comandantul armatei turcesci din Apusul Bulgariei al doilea atac al Rușilor.

Trupele rusesci numărând 12 regimente de infanteriă, 6 regimente de cavaleriă și 21 baterii, peste tot 35,000 ómení cu 176 tunuri sub comandamentul generalului Krüdener, ca cel mai vechiú în grad, se adunară în zilele de $16/28$ și $17/29$ iulie în jurul Plevnei. Cu tótă superioritatea numerică aprópe îndoită a inamicului bine întărit în pozițiunile sale, Krüdener și Schahovskoi hotărîră a da atacul în ziua de $18/30$ iulie. Dispozițiunile tactice erau următóarele: generalul Loskaref cu regimentul al 7-lea de ulani de Bug, al 9-lea de Casaci de Don și o baterie călărétă, avea să formeze extremul flanc drept, să observe terenul d'între Bucova, Susurlu și până la Vid, și să apere drépta atacului rusesc, cu care trebuia să se țină în legătură prin 2 escadróne (regimentul al 11-lea de dragoni de Riga) și o sotniă din regimentul al 34-lea de Casaci de Don.

Drépta compusă din 18 batalióne și 80 tunuri

sub ordinile generalului Veliaminof, avea să execute asaltul asupra Griviței cu 3 regimente din divisiunea 32-a de infanteriă, păstrând în rezervă alte 3 regimente din a 5-a divisiune sub generalul Schilder-Schuldner.

Stânga, sub comandamentul direct al principelui Schahovskoi, număra 12 batalioane, 2 escadrone și 40 guri de foc cari trebuia să atace pozițiunile turcesci d'înaintea satelor Zgalince și Radișovo. Cele 2 escadrone (regimentul 11-lea de ulani de Ciuguief) avea misiunea de a lega trupele principelui Schahovskoi cu acele de la drépta ale generalului Veliaminof.

La stânga extremă se afla generalul Skobelef II cu brigada de Casaci de Caucas și 12 tunuri; iar în cursul luptei îi se trăsese în ajutor un batalion din al 125-lea regiment de infanteriă (Kursk) și 4 tunuri. Skobelef avea ordin de a înainta despre Bogot și Krișin, și a previghea drumul d'între Plevna și Lovcea, pentru a apăra flancul lui Schahovskoi de o înveluire din acea parte.

În urma acestui semicerc de trupe ce avea a păși la atac, se afla, ca rezervă generală, 2 regimente din divisiunea a 30-a de infanteriă și detașamente de dragoni și ulani din corpul al XI-lea, adică 6 batalioane, 4 escadrone și 30 tunuri, sub ordinile nemijlocite ale comandantului, general Krü-dener.

Iute și impetuos, Schahovskoi, în nerăbdarea luptei în care spera a răsbuna înfrângerea prece-

hovskoi, comandantul extremei stânge înainteză cu 4 sotni, cu batalionul de infanteriă și alte 4 tunuri ce i se trămiseră în ajutor, și împinge până la ultima înălțime depărtată numai ca la 600 metri de orașul Plevna. Acastă mică trupă respinge toate năvălirile cavaleriei, și apoi ale infanteriei turcesci, și, când Schahovskoi își începe atacul, ea trece și dînsa în ofensivă, se aruncă cu baioneta asupra Turcilor gonindu-i până în marginea orașului. Dar aci detașamentul rusesc este întîmpinat de forțe superioare, el retrogradază în ordine și luptând până la pozițiunea sa anterioară d'asupra Krișinului, unde ține până séra și resistă tutulor atacurilor turcesci. Ast-fel Skobelef implinesce cu energiă, dar și cu istețime și prudență, misiunea de a priveghia calea despre Lovcea și a ocupa pe inamic, fără a se lăsa a fi grămădit și sfărămat de dînsul.

Pe la 2¹/₂ ore, Schahovskoi, vedënd că drépta tot nu atacă, se decide a ataca dînsul însciințând despre acésta și zorind pe Krüdener. Perdënd cu desevêșire din vedere situațiunea tactică defavorabilă în care se afla, temerarul comandant al stângei rusesci se aruncă numai cu 2 brigade, una în prima liniă, cea-l'altă în rezervă, asupra unor pozițiuni naturalmente tari, întărite încă prin lucrări improvizate și apărate de un inamic întreit la număr. Regimentul Rylsk se avêntă cu hotărîre asupra unei redute ce întâlnesce înaintea sa, regimentul Kursk asupra alteia. Dupě o luptă din cele

mai sângeroase, regimentul Rylsk intră în redută ; cel-l'alt regiment, bătut în front și în flanc de un foc îngrozitor, este respins și nu poate reîncepe atacul de cât cu ajutorul unui nou batalion din regimentul Șuia, tras din rezerva parțială. Redutele sunt luate cu pierderi enorme de către Ruși. Schahovskoi în loc de a se mulțumi cu succesul obținut până aci, plătit foarte scump, și a aștepta în defensivă rezultatul atacului lui Krüdener, voiesce a împinge înainte dând asalt unei a treia redute. Regimentele primei brigade fiind topite de strașnica luptă ce susținuseră, comandantul aripei stângi începe a-și slei rezerva băgând în foc celelalte 2 batalioane din regimentul Șuia. Dar Osman pune în liniă trupe prospete cari resping pe Ruși până la pozițiunile cucerite cu atâta anevoință, d'incolo de satul Radișovo. În fine, la 6 ore séra, Turcii iaă la rândul lor ofensiva și năvălesc asupra celor două redute luate de Ruși. Poziția flancului stâng rusesc este desnădejduită. Trupele erau decimate de asalturile ce dedeseră ; în rezervă nu se mai aflaă de cât 3 batalioane. Schahovskoi ceruse, pe la 4 ore, ajutóre de la Krüdener, care îi trămisese de la rezerva generală regimentul Kolomna, însă acest regiment neînțelegând bine ordinele, se oprise pe flancul drept și rămase de nici un folos. Pentru a opri ofensiva turcescă, Schahovskoi dă ordin să înainteze din rezervă 2 batalioane ale regimentului Iaroslav spre a împedeca pe inamic d'a relua redutele, dar nici aceste bata-

lióne nu pot pune stavilă forțelor crescēnde ale Turcilor, năvălind cu neresistibil avēnt. In fine, comandantul rus ne mai dispunēnd de cât de un singur batalion intact în rezervă, neputēnd aștepta nici un ajutor de la Krüdener care nu fusese mai norocit în atacul pe dreapta, cum vom vedea numai decât, este silit a părăsi pozițiunile d'îna-intea Radișovei, și mai multe tunuri cari cad în mâna Turcilor, și a începe spre séră retragerea, lăsând câmpul de bătăiă acoperit de morți și de răniți, pe cari, în cea mai mare parte, n'are timp a îi ridica.

Extrema stângă aflând acēstă retragere, obosită și încercată și dînsa de luptele ce susținuse tótă ziua, părăsesce pozițiunile pe cari se mântinuse cu atâta tenacitate, și urmēză mișcarea retrogradă spre Bogot și Pelișat.

Nu mai pucin desastros pentru Ruși fu rezultatul luptei pe flancul drept. Bătrînul Krüdener temporisase mult înainte de a da asaltul de acea parte, căci precedentul luptei de la $\frac{8}{20}$ iulie pe aceiași pozițiune, și manifesta superioritate a adversarului, îl puneau pe gânduri. Dar ordinul marelu-duce era formal, Plevna trebuia atacată cu orî-ce preț; și când nerăbdătorul Schahovskoi îi făcu cunoscut că se asvêrlă înainte, Krüdener ordonă generalului Veliaminof a merge asupra pozițiunilor de la Grivița și a începe acțiunea simultaneă cu flancul stîng.

La $2\frac{1}{2}$ ore după amiazi, reduta cea mare de la

Grivița este atacată din două părți; pe dreapta de o colónă sub generalul Belokopitof coprinzând cele 3 bataliône din regimentul Penza și 2 bataliône din regimentul Koslof, având în rezervă 6 bataliône; iar pe partea stângă generalul Veliaminof conduce la asalt a doua colónă compusă din batalionul al 3-lea din regimentul Koslof și din cele 3 bataliône ale regimentului Tambof, având în rezervă regimentul Halitch. Belokopitof cu batalionul 1 din regimentul Penza respinge tiraliorii turci adăpostiți în șanțuri, dar voind să înainteze, este oprit de focul unei a doua linii de retransamente care se afla înaintea redutei. Al 2-lea batalion al regimentului alérgă în ajutor, scóte pe inamic din acéstă pozițiune și ajunge la șanțul redutei. Dar aci tóte sforțările ce fac ambele bataliône, ajutate de batalionul al 3-lea, de a intra în redută, nu reușesc în fața focului omoritor al Turcilor. Regimentul pierde în acest atac aprópe jumătate din efectivul seú, și este silit a se retrage. Bataliónele regimentului Koslof atacă la rândul lor, intră în șanțul redutei și încércă a'l escalada, însă nu isbutesc a înfrânge crâncena apărare a musulmanilor.

La stânga redutei, generalul Veliaminof dă, și dînsul, două atacuri succesive tot așa de infructuóse. Cele 4 bataliône cu cari execută primul atac, sunt atât de încercate de focul inamic, încât nu pót ajunge la șanțuri. Atunci se întreprinde pe ambele laturi ale redutei un al treilea asalt cu reserva parțială, 6 bataliône conduse de generalul

Schilder-Schuldner pe dreapta, 3 batali6ne pe stânga. Ele trec peste șanțuri, ajung la parapetul redutei, dar aci se opresce avântul lor de rezistența neîn-vinsă ce li se opune, și le este peste putință a intra în redută.

În mai pucin de 4 ore, 18 batali6ne rusesci fu-seseră, pe acest punct, rupte și desfăcute în sân-ger6sa și înverșunata luptă pentru luarea acestei ne-faste redute a Griviței, care avea să mai mistuiască atâtea vieți. La 6 ore s6ra generalul Krüdener tră-mite din rezerva generală un batalion al regimen-tului Serpukof, 1 escadron de dragoni și 2 tunuri spre a întări dreapta slăbită de lupta ce susținuse. Spre înserat se face o nouă încercare de atac asu-pra Griviței, în speranță că perderile suferite și de inamic îl vor face să opună mai slabă împotivire, și se mai trămit spre acesta lui Veliaminof, din re-serva generală, 3 companii ale regimentului Serpu-kof. Oficierii adună crâmpeile batali6nelor ce mai erau în stare a lupta, le mai duc în trei rânduri la asalt, însă t6te desnădejduitele lor silințe sunt în-zadar; Grivița nu se putu lua.

Generalul Krüdener, vedând că nóptea și întu-nericul au sosit fără ca atacurile sale să fi reușit, dete ordin a se începe retragerea spre Trestenik și Caragaci-Bulgarski, lăsând pe generalul Veliaminof să acopere această retragere cu regimentul Halitch, mai pucin greu încercat ca cele-lalte, cu ultimul batalion, 1 escadron de ulani și 2 tunuri cari mai rămăseseră în rezervă, și cu regimentul Voroneji

care sosise de la Sistov la finele zilei. Totă noaptea aceste trupe fură nevoite să lupte spre a apăra această retragere de hărțuirile cavaleriei turcesci, a Cerkezilor și bașibozucilor; spre a protege evacuarea ambulanțelor pline de răniți, a artileriei și a trenurilor de munițiuni. Noroc că urmărirea Turcilor fu slab condusă, și a doua zi ea se suspendă cu totul.

În această a doua bătălie înaintea Plevnei, Rușii avură pierderi însemnate, aproape 8,000 ómeni. Buletinele lor oficiale dederă cifra de 169 oficiali și 7,136 soldați la o-laltă, fără a distinge numărul răniților de acel al morților, de bună sémă spre a nu produce o impresiune apăsătoare asupra moralului armatei. Buletinul telegrafic trãmis de Osman pașa la Constantinopole arată că în parte-i ar fi avut numai 100 morți și 300 răniți, și cu tóte că această cifră pare evident prea mult scădută însă nu este îndouială că pierderile Turcilor, cari se ținuseră în defensivă și erau acoperiți de întãriri, aũ trebuit să fiã mult mai slabe decât ale nãvãlitorului atacând descoperit, și care avea să în frunte la mari distanțe focul încrucișat al artileriei și al puscilor cu bătăiã lungă, tragere repede și cu repetițiune ale adversarului.

Victoria Turcilor fu pãtatã, ca la prima lor izbãndã de la Plevna, ca în cele-lalte lupte ce se dederã în resbelul de fațã, de barbare casne și mãceluri ale răniților rãmași pe câmpul de bătăiã, prin mutilãri a cadaverelor celor uciși sãvãrșite nu

numai de către Cerkezi și bașibozuci, dar chiar și de trupele regulate otomane, precum s'a dovedit în mod netăgăduit și în deosebite rânduri prin imparțiale constatări și procese-verbale ale oficerilor străini atașați pe lângă trupele în campaniă, ale reprezentanților preseii europene și corespondenților diferitelor diare trimiși în Bulgaria. Turcii credeau prin acésta să insuflé spaimă adversarilor, dar ei nu isbutiră decât a'si atrage reprobatiunea luméi întregi. Asemenea cruđimii nu le fură de nici un folos, și slăbiră, din potrivă, simpatiile ce ar fi putut nasce natural pentru un popor care 'și face datoria apărând cu vigóre existența lui, dar întrebuintând mijlóce leale și admise de obiceiurile națiunilor civilisate. Căci nu se póte contesta energia și bravura desfășurată de Turci, despre cari ei acum la Plevna dederă o nouă dovadă, admirată pretutindenii. Lesne se póte înțelege bucuria nespusă ce scirea acestei isbânde turcesci causă la Constantinopole *), ca și efectul ce ea produsese

*) Ca dovadă a entusiasmului produs în tóte cercurile, de la cele mai de jos, până la cele mai înalte, în capitala Turciei, de căștigarea bătăliei de la ¹⁸/₃₁ iulie, reproducem aci, după diferite publicațiuni, scrisórea ce adresă la acea epocă Sultanul lui Osman-pașa :

«Credinciosului meu mușir Osman.

«Prin vitejia ta, și prin victoria ce ai căștigat, ai rēdicat iarăși onórea armelor nóstre și gloria Otomanilor. Dumneđeú să ajute și mai departe silințele nóstre.

«Salut pe toți oficerii și soldații pe care 'i consider ca pe copii mei. Prin valórea și eroismul ce au dovedit, au umplut de mulțu-

asupra diferitelor cercuri unde domnea simpatii, fiă pentru Turci, fiă pentru Ruși. Iar generalul otoman care intrase atât de energic în acțiune prin marșul seü grabnic și hotărît de la Vidin spre Răsăritul Bulgariei, care surprinsese și turburase în manevrele ei strategice armata rusă, și sciuse să-și electrizeze ast-fel trupele, încât să le facă a opri în două rânduri victoria în jurul stégurilor sale, acel general începe a dobândi un renume pe care îl va îndreptăți și consacra din ce în ce mai mult eroica sa apărare de la Plevna.

Am descris mai pe larg fazele celor două bătălii date și pierdute de Ruși la $8/_{20}$ și $18/_{30}$ iulie înaintea Plevnei, pentru că pe același tărâm vor urma noui și crâncene lupte la cari se va împărtăși oștirea noastră, și pentru a se înțelege mai bine cursul acestor lupte ulterioare. Am făcut mai amănunțită descriere a succeselor câștigate aci de Turci, spre a se aprecia, în însemnătatea ei, sarcina pe atât de

«mire inima Padișahului lor. A Tot-puternicul să le dea fericirea eternă și să întărească armele lor pentru apărarea Islamului.

«Spre resplătirea serviciilor tale îți confer decorațiunea Osmanie, și îți ordon tot de-odată să resplătesci pe ofițerii, mari și mici, cărora raporturile tale le fac laude.

«Când vitejii luptători ai Islamului se vor întorce aici, voi împărți eu însumi medalia *Ifthar* (de onóre) celor în drept. Spune tuturilor comandanților, ofițerilor, soldaților, că vor fi resplățiți toți fără întârziere, ori când vor merita.

«Trămit pe lângă tine un funcționar special însărcinat să vă arate la toți mulțumirea mea».

«Abdul-Hamid»

dificilă, pe cât de glorioasă, ce avea să incumbe armatei române de a'și arunca spada în cumpăna evenimentelor resbelului peste Dunăre, și de a face să se plece iarăși acea cumpănă în partea cauzei creștine, în partea progresului și libertății națiunilor.

Vom vedea mai departe urmările politice și militare ce avu a doua bătălie înaintea Plevnei asupra mersului campaniei în Bulgaria.

CARTE A CINCIA.

PREGĂTIRILE OFENSIVEI.

Consecuentele politice și militare ale celei de a doua bătălii de la Plevna. — Situațiunea critică a armatelor rusești, ale căror forțe se dovedesc insuficiente față cu oștirile ce Turcii adunaseră în Bulgaria. — Impăratul Alexandru chiamă noui ajutoare din Rusia, ele nu pot sosi, însă, decât târziu. — Rușii se conving că, spre a putea întâmpina greutățile prezente, au nevoie de ajutorul armatei române. — Generalul Krüdener cere comandantului divisiunii a 4-a română a ocupa Nicopole; generalul român, ne având ordine de la comandantul seü, nu dă curs cererei. — Cuartierul-general rus intervine către Domnul Românilor, care menține refuzul de a da trupelor române această destinațiune. — În urma primului insucces al Rușilor la Plevna, un detașament de trupe române trece la Nicopole. — Depeșă marelui-duce Nicolae după a doua bătăliă de la Plevna. — Considerațiuni cari hotărăsc pe Români a merge în ajutorul Rușilor. — Negociări în privința cooperării armatei române cu armata rusă. Alianța Rusiei și României. — Modificarea planului primitiv pentru ofensiva românească în urma acestei alianțe și a schimbării obiectivului strategic al oștirii noastre. — Formarea armatei de operațiuni și a corpului de observațiune. — Divisia 4-a română ocupă Nicopole. —

Cele-lalte divisiuni ale armatei de operațiune încep marșul de concentrare spre Corabia. — Alegerea punctului de trecere în Bulgaria. — Aducerea materialului de pod la Corabia-Siliștióra. — Inceperea lucrărilor de construcțiune ale podului peste Dunăre. — Domnul Carol invitat la cuartierul-general al Impăratului Rusiei, plécă la Gorni-Studen. — Ingrijirile cari domnesc aci în privința greutății situațiunii armatelor rusesci în Bulgaria. — Țarul oferă Domnului Românilor comandamentul asupra trupelor ruse cari vor opera împreună cu cele române în contra Plevnei. — Ochire retrospectivă asupra activității noastre militare în perioda defensivă; considerațiunii generale asupra armatei române în ajun de a păși peste Dunăre.

Faptele de război cari se petrecură în luna lui iulie în Bulgaria produseră o întipărire adâncă și depărtată asupra opiniunii din toate țările, și exercitară o mare înrîurire asupra desvoltărei ulterioare a evenimentelor, precum și a hotărîrilor luate de Români. Gravitatea luptelor d'înaintea Plevnei, sacrificiile ce ele costară pe Ruși, explică importanța ce dobândește această pozițiune și silințele ce armata română va fi chemată să pună pentru a contribui la căderea puternicului și amenințătorului zăgas care se rēdicase neașteptat întru apărarea împărăției otomane.

Pe cât de neprevădute, pe atât de serioase erau consecvențele militare și politice ale bătăliei de la 18/30 iulie. Depresiunea morală, uimirea ce causă repețirea neisbândeii, fură vii simțite în armata rusă. Printr'o nenorocită coincidență, a doua înfrângere suferită de Ruși la Plevna era urmată de

apropo de alte insuccese ale armelor rusesci. Colóna lui Gurko care își reluase operațiunile, fusese silită a da înapoi la Eskizagra înaintea joncțiunei forțelor lui Suliman, aduse din Montenegro, cu acele ale lui Reuf, și a începe, la $\frac{20 \text{ iulie}}{1 \text{ august}}$, retragerea dincoace de Balcani.

Aripa dréptă desorganisată și tare maltratată, centrul în retragere, pozițiunea stângei nesigură în fața puterilor covârșitoare din cuadrilater puse acum sub comandamentul noului serdar-ekrem Mehemet-Ali, trâmisi a repara greșelile lui Abdul-Kerim și a lua cât mai curênd ofensiva, — astfel sta, la acea epocă, îngrijitorea situațiune a armatei Țarului pe eșichierul resbelului în Bulgaria. Nu numai prestigiul moral și superioritatea de direcțiune a oștirilor rusesci suferiseră scădere, dar forțele lor numerice se dovedeau insuficiente pentru împlinirea planului de campaniă ce se concepușe, și pentru operațiunile condiționate de dînsul. Basați pe informațiunile ce avuseseră înainte de a începe rêsboiul, șeful statului-major general, bêtânul Nepokoitchiski, și tênêrul seũ adjunct, general Levitzki, care, până aci, se arătase mai mult strateg de catedră și de cabinet decât de câmp de bătăiă, erau încredințați că trupele imperiale vor face o simplă preumblare militară de la Dunăre la Constantinopole. Se întîmplă, însă, că Turcii desfășurară silințe și energiă ce nu se așteptau, și ei aveau acum întrunite în Bulgaria forțe superiøre

în număr celor rusesci, și cari la finele lui iulie st. v. se reparteau ast-fel :

La Șumla și Varna, sub generalisimul Mehemet-Ali	50,000	ómeni
Intre Rusciuc și Rasgrad, sub Achmet-Eyub, . . .	30,000	„
Garnisóne în Rusciuc, Silistra și cetățile mai mici .	25,000	„
La sudul Balcanilor sub Suliman	50,000	„
La Plevna sub Osman . . .	60,000	„
La Vidin, Belgradjik, Niș, Sofia etc	20,000	„
Total . .	<u>235,000</u>	ómeni.

Aceste forțe se sprijineau pe forterete ca Rusciuc, Silistra, Șumla; pe pozițiuni favorabile pe cari se putea lesne improvisa apărarea, ca la Plevna; ele erau în legătură, prin linii ferate și marea, cu Andrianopole și Constantinopole; aveau, în fine, înlesnirea și avantajul de a opera pe propriul lor teritoriū.

În contra acestor puteri, Rușii nu dispuneau la aceeași epocă decât de 6½ corpuri de armată cari trecuseră Dunărea. Socotindu-se la cifra de 25,000 combatanți corpul de armată, și adăogindu-se detașamentele speciale precum divisiunea de Cazaci de Caucaz, brigada de tiraliori, legiunea bulgară, etc., reese un total de 173,000 ómeni armată de operațiuni ruséscă, din care mai urmază a se scă-

dea lipsurile produse de bóle, răniți și morți în lupte, ceia ce mai reduce încă această cifră.

Comandamentul armatei rusești înțelese că, mai întâi de toate, trebuia a'și spori puterile și a aduce noui oștiri pe teatrul de rebel. Nu ómenii lipseau într'un imperiú cu o sută milioane populațiune. Ce nu fuseseră îndestulátore, erau pregătirile în raport cu scopul imediat la care se țintea.

Un ukaz imperial ordonă, dar, chiámarea sub arme a unui contingent de 185,000 ómeni din milițiile imperiului pentru a prepara noui reserve armatelor în campaniă, și prescrise mobilizarea tuturor trupelor rămase în Rusia. Ast-fel aveaú a fi mobilisate alte 6 corpuri de armată, între cari era corpul de granadierí, precum și acel al gardei imperiale care, de obiceiú, nu se punea complet în mișcare decât în grave împrejurări, și nu mai trecuse peste fruntarii de la rěsbóiele mari napoleoniane.

Dar toate aceste trupe nu puteaú, în vederea timpului necesar pregătirilor și a distanțelor de străbátut, ajunge pe teatrul de rebel înainte de cel pucin două luni. Ce era de făcut în acest lung interval, cu o situațiune atât de critică ca aceea a oștirilor rusești peste Dunăre, înconjurate de patru armate inamice cari aveaú pentru ele superioritatea numerică, erau favorisate de pozițiuni ce le sporeaú puterile, și cari, dintr'un minut într'altul, puteaú să ia ofensiva?

Statul-major rus luá mai întâiú înțelėpta hotă-

rîre de a înceta cu totul operațiunile riscate și nepotrivite cu mijlocele de cari se dispunea, precum întreprinderea peste Balcani și incursiunile în Rumelia. Se desființă, dar, corpul generalului Gurko, reîntorcându-se trupele în cadrele lor respective, și se decise ca înaintea centrului, la Sud, armata rusescă să se țină strict în defensivă apărând pasul Șipca și priveghiând cele-lalte strâmptori, spre a împedica înaintarea lui Suliman. Iar Tîrnova devenind în urma acestei decisiuni o pozițiune prea înaintată și excentrică, cuartierul-general al armatei se strămutase în grabă, după a doua bătălie înaintea Plevnei, la Bulgăreni, și mai târziu la Gorni-Studen, unde se aședă și cuartierul Împăratului Alexandru.

Pe stînga se părăsi asemenea orî-ce idee de ofensivă, și armata marelui-duce moștenitor care nu dispunea de un efectiv îndestulător spre a opera, pe de o parte, contra forțelor întărite din cuadrilater, trecute sub comandamentul lui Mehemet-Ali, și a investi, de altă-parte, desevîrșit Rusciucul, fu însărcinată a se mănține în defensivă pe Lom până la sosirea ajutoarelor.

Dar unde situațiunea presinta mai mult pericol, era pe drépta. Aci statul-major rus nu mai avea forțe suficiente de opus, și era tare de temut că oștirile turcesci, încoragiate de două victorii succesive, vor trece acum în ofensivă. Chiar în urma secundeii bătăliei de la Plevna, pe falsa bănuială a înaintărei Turcilor, se răspândise o panică până la

Sistov care dovedea cât de precară era situațiunea spre acest oraș, și spre Nicopole. Din minunata sa pozițiune, Osman pașa, cu cei 60,000 oameni ai armatei sale, putea să se întindă de pe Vid pe Osmu și să intre ca un ichiū în armata rusescă, amenințându'i basa și linia de retragere, să, operând de concert cu Mehemet-Ali despre Est, cu Suliman despre Sud, să învêluie și să strângă ca într'un clește óstea Țarului. Și până în două luni, până la sosirea nouilor ajutóre din Rusia, nu era perspectivă pentru Ruși de a scăpa din acéstă critică situațiune.

Atunci, în perplexitatea în care se afla, statul-major rus își aminti de acei 50,000 Români cari erau în apropiere, cari fuseseră de atâta folos Rușilor la desfășurarea armatei lor dincolo de Dunăre, la apărarea acestui riū, la trecerea lui, la luarea Nicopolei; la al căror concurs, în fine, făcuseră apel în atâtea rânduri, fără a'l admite însă în mod oficial sub forma unei alianțe declarate și recunoscute.

Trei divisiuni române se aflaū pe malul stâng al Dunărei și se pregăteaū la ofensiva specială și independentă de operațiunile rusesci, ce'și propunea oștirea nóstră; a patra divisiune concentrată la Turnu-Măgurele și împrejur, înaintase de pe acum un detașament în Nicopole.

Aci este cronologicesce locul să narăm împrejurările cari aduseră succesiv strămutarea divisiunei a 4-a română pe malul drept al Dunărei, cu atât

mai mult că această mișcare intră și în cadrul părții scrierei de față, care tratéză despre pregătirea ofensivei generale a armatei noastre.

Am vădută că după luarea Nicopolei generalul Krüdener pășise la operațiunile pe Vid și asupra Plevnei. El ar fi voit să pótă evacua cu desevîrșire Nicopole, remițendu-l în păstrarea trupelor române de la Turnu Măgurele. Acéstă combinațiã ar fi scutit pe comandantul corpului al IX-lea rus de a sustrage o parte din efectivul seũ pentru paza cetãtei cucerite, în care se aflaũ 7000 prinși turci cari trebuiaũ trecuți peste Dunãre și internați în Rusia, și pentru garnisóna în oraș, care coprindea o populațiune musulmanã destul de numérosã, cu dispozițiuni invederat ostile. Inșã comandantul divisiunei a 4-a romãnã, cãruĩ Krüdener comunicase dorința sa, declarã neted generalului rusesc că asemenea dispozițiuni nu pot fi luate de trupele române decât în urma ordinelor pornite de la autoritatea lor supremã.

Dar tocmai la acea epocã se simțea o învederatã tensiune în raporturile cercurilor dirigente ruse și române. Comandamentul romãn, care pusesese cea mai mare bunã voințã până aci spre a satisface dorințele statului-major rus, care dedese în atâtea rânduri armatei imperiale un concurs a cãrei importanțã s'a vėdută, nu întimpinase de loc aceeași reciprocitate din partea comandamentului rusesc, și nici măcar dispozițiuni preventóre de a se regula într'un chip clar și precis situațiunea

respectivă a ambelor armate în operațiunile lor ofensive. S'a spus modul pucin măgulitur cu care Rușii declinaseră concursul armatei române peste Dunăre; ei persistară și mai mult în refuzul lor după ce vedură cu ce înlesnire înaintaseră în Bulgaria, unde nu întâlniseră decât succese până la luptele de la Plevna.

Cu toate acestea, după căderea Nicopolei, statul-major rusesc, spre a degagia forțele lui Krüdener și ale putea întrebuița în întregul lor în contra Plevnei, se adresă iarăși la Români cu cererea ca dinșii să ocupe Nicopole și să ia în pază această cetate. Mai mult încă, statul-major al armatei imperiale pretinse ca trupele române să se însărcineze tot de o-dată a convoia trecerea prinșilor turcesci de la Nicopole pe partea stângă a Dunărei, și a'i conduce în România până acolo unde acei prinși de resbel aveaū să fiă remiși trupelor de etape rusesci însărcinate a'i transporta în Rusia.

Acastă nouă cerere care se producea tocmai în momentul când comandamentul român nu era de loc îndreptățit a se lăuda de procederile de pân'acum ale direcțiunei politice și militare rusesci în privința anevoioșei pozițiuni a țerei și armatei noastre, când comandamentul imperial se abținea chiar de a da acestei armate orî-ce concurs pentru pregătirea ofensivei ce dînsa avea să ia peste Dunăre, această cerere puse vîrf nemulțumirei care se manifestase în partea română. Când, dar, marele-duce Nicolae îndreptă prin generalul Zefkar,

atașat pe lângă marele-cuartier rusesc, căpeteniei armatei române dorința de a se ocupa Nicopole cu trupele noastre și a se însărcina dînsele cu convoierea prizonierilor turcesci, Domnul ordonă generalului Zefkar să răspundă căpeteniei rusesci că armata română nu va trece Dunărea decât spre a urma obiectivul special al operațiunilor sale ofensive, cu desevêșire deosebit de acel al oștirea imperială, fără a interveni în operațiunile acesteia și a'î da de aci înainte un concurs pe care armata noastră nu'l întâmpina din partea comandamentului rusesc.

Statul-major imperial nu se opri înaintea acestui răspuns, căci trebuința de a degagia trupele sale din Nicopole se învedera din ce în ce mai mult. Se făcu, dar, un nou demers pe lângă comandantul suprem al armatei române, demers care se întreprinse, de astă dată, de-a dreptul de însuși Impăratul Alexandru. Suveranul Rusiei însărcină pe reprezentantul român pe lângă persoana sa, generalul principe Ion Ghica, a reînoi, în numele Țărului, Domnului Carol cererea pe care o făcuse comandamentul rusesc de a se ocupa Nicopole de trupe române, și a se însărcina aceste trupe cu transportul prizonierilor. Domnul Românilor prescrie generalului Ghica a face aceleași declarațiuni notificate marelui-duce Nicolae în privința acțiunii trupelor noastre peste Dunăre, și reprezentantul român priimi instrucțiunii de a expune Impăratului că armata română nu va păzi și nu

va convoia decât pe acei prizonieri de război, pe cari dînsa îi va face de-a dreptul în lupte onorabile.

Schimbul acestor comunicațiuni înăsprise órecum relațiunile între ambele comandamente. Insuccesele și pericolele ce începe a întîmpina armata rusescă, amenințarea care putea decurge dintr'însele pentru chiar țera noastră, împrăștiară acești nuori d'asupra înțelegerii amicale între Români și Ruși.

La $8/20$ iulie trupele lui Schilder-Schuldner suferă prima învingere de la Plevna. Cererea de concurs adresată Românilor de către Ruși începe a investi forma unui apel în ajutor. Generalul Krüdener comunică generalului Manu un ordin priimit de la marele-duce Nicolae, în coprindere că comandantul român să trecă cu divisiunea sa la Nicopole spre a'l ocupa, pentru ca șeful corpului al IX-lea rusesc să pótă porni cu tóte trupele sale asupra Plevnei. Generalul român răspunse cum urma să răspundă orî-ce oficier cunoscător de datoriile sale, adică că trupele române nu se pun în marș decât după ordinile căpeteniei lor supreme, Domnului Românilor. Statul-major general rus îndreptéză atunci celui român cererea de ajutor, motivată acum pe noua situațiune creată armatei imperiale prin evenimentul de la $8/20$ iulie la Plevna.

Comandamentul român, examinând acéstă situațiune care putea să aibă o acțiune reflexă asupra

viitórelor operațiunii ofensive ale Românilor, cum-pănind că, dacă pozițiunea Nicopolei ar fi rămas slab, saũ de loc ocupată și expusă unei întreprin-deri a inamicului fiã despre Rahova, fiã despre Plevna chiar, stânga armatei nóstre, care avea să opereze în Bulgaria occidentală, ar fi avut flancul amenințat din acea parte, recunoscũ că interesul militar român comanda acum a se priimi cererea statului-major rusesc sprijinită de intervențiunea directă a marelui-duce Nicolae și a Impăratului. Căpetenia armatei române hotări, dar, a da curs acestei cereri întru cât privea numai ocuparea po-sițiunii Nicopolei; bine înțeles, însă, fără ca tru-pele românesce să priimescă sarcina de a lua asu-pră-le paza și convoiarea prizonierilor turci, sar-cină care rămânea lăsată întrégă armatei rusesce.

Domnul Carol dete la $11/23$ iulie ordin generalului Manu a ocupa cu un detașament din divisiunea sa Nicopole, lăsând în oraș și cetate trupele strict necesarii pentru a se ține garnisóna, iar restul deta-șamentului avea a priveghia împrejmuirile acestei piețe, împingând recunósceri peste Osmu și Vid.

Detașamentul destinat ocupărei Nicopolei fu compus din regimentele al 5-lea de liniã și al 14-lea de dorobanți, al 3-lea și al 8-lea de călărași, sub comandamentul colonelului Roznovanu, șeful cavaleriei divisionare. Regimentele numite fură gata a împlini ordinul încă de la $12/24$ iulie, dar din lipsă de material de trecere pe care comandamentul român nu'l avusese în vedere și nu'l pregătise, prin

urmare pe acel punct al zonei de operațiuni a armatei rusești, din cauza deplinei insuficiențe a mijloacelor de comunicațiune între ambiți țermuri în care se află aci și Rușii, trecerea detașamentului român la Nicopole nu se putu începe decât la 17/29 iulie.

Un vapor remorcând un șlep, două bărci și o portieră, începură a strămuta în acea di regimentele noastre, pe cari comandantul divisiunii le conduse însuși peste Dunăre. Batalioanele și escadrónele române fură priimate pe malul drept, la desbarcare în Nicopole, de guvernorul rus al cetăței, loc.-general Stolypin, încongiurat de statul seú major, și de un detașament cu steag și musică din regimentul imperial al 19-lea (Kostroma), care fusese atât de tare încercat în lupta din 8/20 încât pierduse peste jumătate din efectivul seú, și fusese lăsat în Nicopole spre a se reorganisa. Trupele ambelor armate schimbară salutul ostășesc; drapelul român fu înălțat asupra cetăței, apoi generalul Manu, după ce presintă guvernorului rus pe comandantul și statul-major al detașamentului român, se întórse la grosul divisiunii sale la Turnu-Măgurele.

Colonelul Roznovanu ocupă cu regimentele al 8-lea de dorobanți și al 8-lea de călărași orașul și cetatea Nicopolei, aședând într'insele garde, posturi, vedete și patrule. Regimentul al 5-lea de liniă dispuse un batalion în bivuac la 6 kilometri la Vest de oraș spre gura Osmului, la podul peste acéstă

gîrlă din drumul d'între Nicopole și Rahova. Celalt batalion al acestuî regiment luă pozițiune cam la aceeași distanță de Nicopole spre Sud, pe drumul Nicopole-Plevna, observând podul pe Osmu, spre satul Muselimselo. Regimentul al 3-lea de călărași împărțea cu detașamentul de Cazaci serviciul de recunósceri cari se împingeaă dincolo de Osmu, pe drumurile despre Rahova și despre Plevna. Acestea fură măsurile de pază și de siguranță cari se prescriseră detașamentului român pentru ocuparea Nicopolei.

Pentru prima óră după uriașele lupte din vremile de vitejiă și de mândră viață națională ale Românilor, stégul lor se împlânta iarăși peste Dunăre și fâlfâia acolo unde victorios îl purtase brațul tare al lui Mihaiă, și tocmaî pe locul unde cele trei ramure ale tulpinei românesce: Munteniî sub bătrânul Mircea, Moldoveniî sub Ștefan I, și Ardeleniî sub Voivodul lor Lascu, aliați cu flórea cavalerilor din Francia, Germania, Ungaria, înfruntaseră cu patru sute opt-đeci și unul de ani înapoi pe Fulger-Bajazid.

A doua đî, chiar, de trecerea detașamentului român la Nicopole, la ¹⁸/₃₀ iulie, se dá de Ruși înaintea Plevnei al duoilea atac nefericit. În anankea în care se afla Krüdener în timpul luptei, și apoi la finele ei cu trupele sale bătute, strivite, cu reservele sleite, generalul rus ceru generalului român ca, cu divisiunea sa, și în primul loc cu cele 4 regimente române cari se aflaă dincóce de Du-

năre, la o etapă de câmpul de bătăiă, să'i alege în ajutor: să'l susție și să'i acopere retragerea în casul, mult temut, când Osman pașa ar fi pășit la o urmărire vigurósă a trupelor rusesci învinse, cari, în starea în care se aflaü după enormele pierderi și după sguđuirea morală ce primiseră, n'ar mai fi putut opri urmărirea din partea Turcilor, și acestora le ar fi stat deschisă calea spre Nicopole și spre Sistov. Instrucțiunile generalului Manu ordonaü că ori-ce reclamare de concurs și ajutor făcut trupelor nóstre trebuia să fiă direct adresată comandamentului român, și să priméscă mai ântéiü prealabila sa autorizare. Generalul Manu răspunse, dar, generalului rus, că fără asemenea autorizare trupele române nu pot eși din misiunea circumscrisă ce li se dase d'a ocupa și apăra Nicopole, și nu se pot pune în marș spre Plevna fără un ordin special dat de capetenia lor.

În primele momente de durere și de amărăciune ale unei bătălii pierdute, Rușii simțiră multă nemulțumire de acest refus, și mai că ar fi pus asupra Românilor insuccesul de la Plevna, dacă n'ar fi fost îndestul de invederat că acel insucces era datorit nu nevenirei în ajutor a trupelor române, al căror concurs oficial se refusase stăruiitor pân'atunci, ci greșitelor dispozițiuni ale statului-major general rusesc și insuficienței mijlócelor cu cari se atacase o pozițiune pe care Osman pașa o întărise așa de bine. Apoi cugetând mai drept și mai liniștit, Rușii recunoscără că, spre a obține

cooperatiunea română care le devenise atât de necesară, ei trebuiau să se hotărască a o cere și obține pe căile formale și regulate.

Atunci marele-duce Nicolae adresă Domnului Românilor acea faimosă depeșă care oglindea strâmtorarea și îngrijirile quartierului-general rusesc, strămutat în grabă din Tîrnova, și care mărturisea situațiunea compromisă a armatei imperiale. Coprinderea acelei depeșe *) redactată în limba francesă, era următoarea :

Alteței Sale Domnului Carol la Poiana :

«Vino în ajutorul nostru. Treci Dunărea unde
«vei voi, cum vei voi, sub ce condițiuni vei voi,
«dar vino grabnic în ajutorul nostru. Turcii ne
«prăpădesc. Causa creștină este perdată.»

NICOLAE.

Iată dar Rușii cari la început făcuseră pucin cas de acțiunea armatei române, cari declinaseră cu răcelă ori-ce propunere de cooperare din parte-i și dovediseră atâta mândriă și încredere în singurile lor forțe, solicitând acum cu stăruință ajutorul și sprijinul acestei armate. Ast-fel o voință mai pre

*) Textul acestei depeșe reprodusă aci a fost publicat în ziarul vienez *Neue Freie Presse*, sub rubrica unei corespondențe din Londra din 18 martie 1878.

Scrieri și broșuri diverse, precum *Rumänien und der Vertrag von San-Stefano*, Viena 1878, pag. 15, și ziare de pe acel timp, au reprodus asemenea această depeșă.

sus de măririle și puterile lumești scie afla că spre a înjosi superbia celor creduți tari și neînvinși, a rădica pe cei socotiți slabi și smeriți.

S'a ȃis, cu drept cuvânt, că este lesne a se face cine-va profet după evenimente. Nu este mai pucina adevărat, însă, că faptele și întâmplările sevărsite trebuiesc, ca o faclă, să ne lumineze trecutul și să întindă raze asupra viitorului; că numai din studiul acelor întâmplări și fapte se pôte dobândi experiența, se pot trage conclusiunile și stabili criteriile pe cari istoria, acea carte a neamurilor, are menire le inscrie și păstra pentru învățământul și călăuzirea generațiunilor următoare. Fiă-ne, dar, permis a examina un moment care ar fi putut fi rezultatul, aprópe probabil, dacá Rușii, în loc de a declina și a pune condițiunile inadmisibile ce s'aú vedut cooperatiunei militare a României, ar fi admis'o de la început, și dacá armata română ar fi trecut în ofensivă de o-dată cu armata rusă, aflându-se din primele ȃile ale lui iulie st. v. în Bulgaria.

Pășind peste Dunăre între Isker și Ogost, saú între Rahova și Vidin, cei 40,000 până la 50,000 Români, ar fi întâlnit, ei mai ântâiú, trupele lui Osman pașa în marș spre Nicopole, trupe cari la acea dată abia se urcaú la cifra de 30,000 ómeni, nefind încă sporite cu tóte ajutórele ce primiră după stabilirea lor la Plevna. Invingători saú învinși, Români ar fi întârȃiat, în tot casul, înaintarea lui Osman asupra Plevnei îndestul, ca îndată după că-

derea Nicopolei, Krüdener să pôtă înainta pe Vid spre Plevna și Lovcea, să ia în stăpânire aceste puncte neîntărite și slab ocupate *) până la sosirea trupelor turcesci din Vidin, și să acopere de aci aripa dréptă a armatei ruseci. Marele-duce Nicolae nu mai întâmpina atunci, din acea parte, obstacol spre a împinge înainte operațiunile colónei generalului Gurko, nu era silit să rechiâme îndărăt acéstă colónă, și, chiar în urma întrunirii forțelor lui Reuf cu acele ale lui Suliman la Sudul Balcanilor, statul-major rus putea să le opuie, pe lângă trupele speciale ale lui Gurko și corpul al VIII-lea, încă al XI-lea corp (din care n'ar mai fi fost nevoie a se sustrage o divisiune spre a se trămite la Plevna), precum și porțiunea din al IV-lea corp care trecuse peste Dunăre. Comandantul armatei ruse ar fi dispus, ast-fel, pentru operațiunile centrului de o masă de trupe de aprópe 70,000 ómeni, masă îndestulátóre pentru a respinge pe cei 50,000 soldați ai lui Suliman împrăștiați la picióarele Balcanilor. Păzit pe stânga de cele 2 corpuri ale țarreviciului ce erau în fața inactivului Abdúl-Kerim, care avea în momentul trecerei Dunărei de către

*) La trecerea Rușilor peste Dunăre, Plevna, până la sosirea lui Osman pașa, nu conținea decât 3 batalióne turcesci și câțiva neregulați, în tot ca la 2.500 ómeni.

În Lovcea nu erau tot pe atunci decât 1.500 Turci pe cari Rușii, porniți de la Tîrnova și Selvi, îi respinseră la ⁶/₁₇ iulie, ocupând acest oraș până la ¹⁵/₂₇ după prima bătălie de la Plevna, când se luă iarăși în stăpânire de Osman pașa.

Ruși comandamentul general al forțelor otomane; acoperit pe dreapta de vre-o alți 60,000 luptători, —Români și corpul al IX-lea— marele-duce putea, de la luarea Nicopolei la $\frac{4}{16}$ și până la $\frac{18}{30}$ iulie, să profite de succesele strălucitului marș al lui Gurko peste Balcani, și să împingă colónele sale până în fața Andrianopolei, amenințând de acolo capitala imperiului otoman.

Este mai mult decât probabil că în asemenea conjecțiuni Turcia, în ale cărei consilii bătrânul și prudentul Saafet, ministru al afacerilor străine, încă de la căderea Nicopolei propusese colegilor săi de a se cere mijlocirea puterilor pentru împăciuire, s'ar fi decis cu grabă la asemenea învoire când ar fi văduț armata rusescă învingătoare la porțile Andrianopolei. Scopul statului-major și al diplomației rusesci—o pace grabnică și glorioasă— ar fi fost atins; 50,000 ómenii mai pucin pereaú din rândurile armatei Țarului, și 1 miliard, dacá nu mai mult, din cele 3 cheltuite de Rusia pentru acest resbel *), rămânea în tesaurul imperiului.

*) Acéstă cifră este luată după date oficiale, și în special după *Proiectul de budget de venituri și cheltueli al imperiului Rusiei pe exercițiul anului 1885*, sancționat de Impératul la 30 decembre același an, și unde se vede figurând la datoria publică sub rubrica: *Împrumuturi ale Orientului din 1877-1878-1879*, ruble 773,367,100, și *Împrumutul extern din 1877*, ruble 13,778,700, la care, dacá se mai adaogă excedentul budgetar din 1876 de 40 milioane ruble, care se afectă tot pentru resbel imediat la declararea sa, urcă totalitatea sumei la 827,145,800

Iată ce p^ote costa câte o-dată pe națiunii mândria nesocotită, politica greșită. Și ac^osta spre a ajunge în definitiv tot la rezultatul ce se căutase a se înlătura, adică la admiterea cooperățiunei militare române, însă după crude și sângerose învingeri, după sacrificii imense, cari prelungiră cu mult încă resbelul și n'aduseră încheierea definitivă a păcei decât peste un an, la congresul de Berlin din 13 iunie 1878.

Dacă pentru Rusia ar fi fost mai folositor din punctul de vedere militar, și din cel politic și financiar, d'a se admite de la început cooperățiunea română și d'a se afla armata noastră chiar din primele zile ale lui iulie în Bulgaria, inclinăm a crede că pentru țara noastră, însă, a fost mai favorabil cursul evenimentelor ast-fel precum a urmat. Mai înainte oștirea românească ar fi avut să sup^orte, fără ca Rușii, prea depărtați și neavând forțe îndestulătoare, să'i p^otă veni eventualmente în ajutor, t^otă isbirea lui Osman pașa, care, precum urma o dovedi, a fost generalul cel mai energic în acest răsboi d'între toți comandanții otomani, și a avut sub dînsul trupele musulmane cele mai solide și viteze. Apoi cooperățiunea trupelor române peste Dunăre venind în urma evenimentelor petrecute în cursul lunei lui iulie în Bulgaria, nu se mai pu-

ruble sau 3 miliarde și 300 milioane lei, cât costă pe Rusia acest răsboi. Și în ac^oastă sumă nu se coprinde emisiunea interioară de ruble hârtie, diferite subscripțiuni speciale și diverse cheltuieli afectate tot la trebuințele armatelor în campaniă.

tea tăgădui că această cooperațiune cerută acum cu insistență de marele-duce Nicolae și de însuși Țarul Rusiei, era indispensabilă pentru armata rusescă și devenise pentru dînsa o măsură de salvare din critica sa pozițiune.

Un Domn cavaleresc, o națiune consciintă de nobila'i origine, de trecutul ei glorios și de viitorul ce voia să'si asigure, nu puteau priimi cu nepăsare căldurosul apel de a alerга în ajutorul cauzei creștine, în sprijinul intereselor de libertate și de umanitate cari se desbăteau peste Dunăre. Afară de acea solidaritate individuală care făcea pe un vestit bărbat din vechime să ȃică: *om sum, nimic omnesc nu'mă este străin*, se mai află încă o solidaritate generală între popore de la care dînsese nu se pot sustrage fără a plăti într'o ȃi urmările indiferenței și egoismului lor. Intre poporul român și între poporele balcanice, această solidaritate este și mai strânsă prin nevoi și restriște suferite în comun; a uita această, este a uita însăși istoria și legăturile stabilite de veacuri între Români și vecinii lor Bulgari, pentru a căror liberare de sub jug se întreprinsese lupta de față.

Fala trecutului nostru cu raze de slavă și de mărire, cu umbre de scădere și nenorociri, stă tocmai în menirea neamului românesc de a fi fost în timp de secolii străjă ageră și neadormită a creștinătății și civilizațiunei la Dunărea de jos.

În această providențială menire se află deslușirea interesului, ca și a îndreptăȃitelor simpatii, cu

cară Europa apusă a căutat să sprijine dezvoltarea și întărirea necesară a naționalității noastre. Sunt tradiții, îndatoriri morale de la care popoarele, ca și indivizii, nu se pot abate fără micșorare. Asemenea tradiții și îndatoriri moștenite dau poporului român o firească aplecare a se alipi mai lesne de partea unde crede că se află dreptul, de a îmbrățișa cu căldură cauzele care puteau să dispacă deilor păgâni fiind că nu erau învingătoare, dar pe care Dumnezeu mort pe Cruce prescrie mai ales a le iubi când sunt prigonite și n'au pentru dînsese succesul. Și unde era aci dreptul, de nu cu popoarele asuprite și subjugate ca Bulgarii, Herzegovinenii, Bosniacii; de nu cu națiunile stânjinite în mersul lor înainte, supărate în drepturile și demnitatea lor, ca Sârbii, Montenegrenii, Românii?

Dar afară de asemenea considerațiuni, fiă ele chiar tractate ca ideale și de pur sentiment, erau încă alte motive de ordine și mai realistă, dictate de interesul particular, de grija propriei sale conservări, care impuneau națiunii române datoria de a uni silințele sale cu ale Rușilor pentru a nimici succesele armelor otomane, pentru a pune pedică înaintărei lor victorioase chiar acolo de unde putea mai mult porni primejdia: la Plevna. Cele două victorii ale lui Osman și situațiunea dificilă a armatei Țarului puteau s'o silească, în lipsă de grabnic ajutor, să părăsască Bulgaria și să trecă înapoi Dunărea, Turcii victorioși ar fi înaintat atunci, și ar fi transportat teatrul războiului în Ro-

mânia *). Fructele apărării de până acum a armatei române ar fi fost pierdute, țera expusă la noi și directe pericole, la nenorocirile unei invasiuni musulmane. Induoiala nu era, deci, posibilă; în propriul interes al României trebuia alergat grabnic în ajutorul armatei rusești.

Pentru a se da însă urmare unei asemenea hotărîri, amănuntele privitoare la relațiunile și la lucrarea împreună a forțelor respective, la păstrarea individualității naționale a trupelor românești, la direcțiunea și comandamentul asupra lor distinct și separat de orice amestec din partea Rușilor, trebuia să mai întîm stabilize și bine regulate, acum când ambele armate aveau să veni în contact și să mai de aproape și să opereze asupra aceluiași obiectiv strategic. Neînțelegeri și conflicte de atribuțiuni ce se iviseră în mai multe rânduri de la trecerea detașamentului nostru la Nicopole între comandantul român și guvernorul rus al acestei cetăți, dovediră cât de necesară era regularea acestor amănunte și definirea clară și precisă a raporturilor celor două oștiri.

Acest punct formă obiectul unor active negocieri între ambele quartiere-generale prin mijlocirea atât a reprezentantului țerei pe lângă guvernul Rusiei,

*) În intervalul d'între a doua bătălie de la Plevna și trecerea armatei române peste Dunăre, Turcii manifestară chiar asemenea intențiuni lucrând la aruncarea unui pod și pregătind mijloace de trecere în fața Călărășului.

generalul principe Ión Ghica, a generalului Zefkar și oficierilor români atașați pe lângă comandamentul rusesc, cât și a șefilor statului-major respectiv al fiecăreia armate, generalul Nepokoitchiski de o parte, și colonelul Slăniceanu de alta; și acest din urmă însoți într'adins întru acesta pe președintele consiliului de miniștri al României, D. Ión Brătianu, la cuartierul Impăratului Alexandru și al marelui-duce Nicolae. Aceste negocieri aveau a fi supuse apoi sancțiunii Domnului Românilor.

Rușii nu mai opunea greutățile din trecut întru cât privea păstrarea bine definită și necontestată a individualității proprii a oștirii românești, a independenței sale față cu organele autorității rusești. Ei recunoscă acum acestei oștiri deplină paritate cu oștirea imperială, și situațiunea unei armate aliate care 'și conservă organizațiunea sa specială, comandamentul și direcțiunea sa particulară. Acțiunea ambelor armate avea a fi combinată în vederea scopului ce urmărea în comun.

Pe lângă consecuențele militare ale bătăliilor din 8/20 și 18/30 iulie la Plevna, ele mai avură, dar, și alta din punctul de vedere politic: alianța între Rusia și România. În cât privea armata română, această consecuență făcea, negreșit, pentru dînsa situațiunea mai netedă, dar schimba tot-de-odată proiectele și dispozițiunile de până acum. Am vădut că toate pregătirile pentru ofensiva noastră fuseseră stabilite în vederea unei acțiuni separate de cea rusescă, și planul general avea în vedere ope-

rațiunii pe cari oștirile românesce aveau să le întreprindă în Bulgaria apusénă și asupra Vidinului. Participarea trupelor nóstre la atacul Nicopolei și chiar ocuparea acestei cetăți de detașamentul din divisiunea 4-a, nu eșiau din cadrul combinărilor pe cari statul-major român le avusese în vedere pentru executarea operațiunilor trupelor nóstre între Isker și Timok. Tot în vederea acestei acțiuni pe un teatru de operațiuni deosebit, forțele române fuseseră împărțite în trei părți distincte: 1) armata de operațiuni în Bulgaria, 2) corpul de observațiune la Calafat, 3) trupele însărcinate cu apărarea teritoriului, formate din bataliónele de miliții cari se convocară și se puseră sub comandamentul generalului Nicolae Haralamb, și din garda națională destinată la ținerea garnisónelor și la paza orașelor.

Pentru constituirea armatei de operațiuni și corpului de observațiune, Domnul Românilor prescriesese următoarele:

Inalt ordin de ȃi.

«Considerând trebuința de a împărți armata activă în armată de operațiuni și armată de observațiune, ordonăm:

1. Corpul II-lea de armată rămâne organizat ast-fel cum este.

2. Din corpul I-iu de armată se vor lua trupe spre a constitui o rezervă generală precum urméză:

Infanteria

Comandant, Colonel Cerchez.
Şef de stat-major, Loc.-Colonel Algiu.

1-a Brigadă

Comandant, Colonel Sachelarie Oton.
Batalionul al 4-lea de vânători.
Regimentul 1-iu de liniă.
Regimentul al 7-lea de dorobanţi.

2-a Brigadă

Comandant, Colonel Budişteanu C.
Regimentul al 4-lea de liniă.
Regimentul al 6-lea de dorobanţi.
Regimentul al 8-lea de dorobanţi.

3-a Brigadă

Comandant, Colonel Vlădescu.
Batalionul 1-iu de vânători
Regimentul al 3-lea de liniă.
Regimentul al 5-lea de dorobanţi.

Cavaleria

Comandant, Colonel Creţeanu.
Regimentul 1-iu de roşiori.
Regimentul al 2-lea de roşiori.
Regimentul al 4-lea de călăraşi.

Artileria

Comandant, Colonel Arion E.
Bateriile 1-a, 2-a, 6-a din regimentul 1-iu de artilerie.
Bateriile 1-a, 2-a, 6-a din regimentul al 2-lea de artilerie.

Geniu

Comandant, Major Gheorghiu.

Pontonieri

Comandant, Căpitan Vasiliu.

3. D. General Manu, comandantul divisiunii a 4-a, se numește comandant al artileriei armatei de operațiuni.

4. Armata de observațiune va fi sub comandamentul D. General Lupu, și se va împărți după cum urmează:

1-a Divisiă

Comandant, Colonel Pencovici.

Șef de stat-major, Major Carcalețeanu.

Regimentul 1-iu de dorobanți.

Regimentul al 2-lea de dorobanți.

Regimentul al 3-lea de dorobanți.

Bateriile 3-a, 4-a, 5-a din regimentul 1-iu de artilerie.

Regimentul 1-iu de călărași.

2-a Divisiă

Comandant, Colonel Holban M.

Șef de stat-major, Major Borănescu I.

Regimentul al 6-lea de liniă.

Regimentul al 4-lea de dorobanți.

Bateriile 3-a, 4-a, 5-a, din regimentul al 2-lea de artilerie.

Regimentul al 2-lea de călărași.

Un detașament de geniu la Calafat.

CAROL.

Dat la marele cuartier-general din Poiana, la $\frac{23 \text{ iulie}}{4 \text{ august}}$ 1878.

Acum, în urma nouilor evenimente, aveau a se modifica dispozițiunile primitive pentru mișcarea ofensivă a trupelor noastre. Nu spre Vestul Bulgariei, cum se hotărîse la început, erau să se dirige de aci 'nainte operațiunile armatei române. Plevna, care a devenit îngrijitorea cetate a islamismului, reclama acum tóte silințele; dînsa trebuia mai înteiú să se dobóre pentru securitatea României, nu mai pucin decát pentru aceia a oștirilor Rusiei.

Schimbându-se obiectivul, se schimbaú și liniile de operațiuni ale armatei noastre. Intre Vid și Isker trebuiaú acum să se ivescă colónele române pentru a 'și lua calea spre noul lor obiectiv. In acea parte, dar, trebuiaú să se îndrepte pregătirile ofensivei, adică marșul strategic al armatei de operațiuni spre Corabia și Islaz, alegerea punctului de trecere a Dunărei, aședarea podului peste acest fluviú. Iar divisiunea a 4-a urma să se strámute întrégă pe malul drept, pentru a acoperi cu detașamente speciale de cavaleriă ce erau a se asvîrli pe țermul inamic, pășirea în Bulgaria a óstei românesci.

Comandantul armatei române prescrise, la ^{20 iulie}_{1 august} divisiunei a 4-a, concentrată la Turnu-Măgurele, a trece și restul trupelor sale la Nicopole; și în vedere că Turcii, în urma isbândeii ce repurtaseră cu doué zile mai 'nainte la Plevna, puteau să se îndemne a lua ofensiva și a merge asupra Nicopolei, divisiunea română avea ordin a apăra cu orî-ce preț acéstă pozițiune în cas de atac. De și mijlócele de transport și comunicațiuni între am-

bii țermuri erau răstrinși atât în partea Rușilor, cât și în partea noastră, colonelul Anghelescu A (care înlocuise în comandament pe generalul Manu) era la $\frac{24 \text{ iulie}}{5 \text{ august}}$ peste Dunăre cu întreaga sa divisiune, și stabilea în orașul și în cetatea Nicopolei ca garnisonă, 1 batalion din regimentul al 13-lea de do-robanți, regimentul al 7-lea de călărași, și câte-va companii din regimentul rusesc al 19-lea de infanteriă (Kostroma). Iar spre a se păzi de surprinderi și a putea apăra cu eficacitate Nicopole, profitând de pozițiunile platoului pe care este așezat, comandantul divisiunii a 4-a împinse restul trupelor sale înaintea pe drumurile cari veneau despre Rahova și despre Plevna, formând o ante-gardă, sub ordinile colonelului Cantili, din regimentele al 3-lea și al 8-lea de călărași, batalionul 1-iu de vânători, regimentul al 7-lea de liniă și bateria 1-a din regimentul al 3-lea de artileriă. Călărașii, sub colonelul Polizu, aședau ante-posturi cari observaū linia Vidului până la Riben și Brislan, unde au stabilit legătura cu trupele rusesci ale generalului Krüdener, și au împins patrule și recunósceri cât s'a putut mai înaintate peste Vid, de-alungul Dunărei, la Mocrișani, Măgura și până la Ghigen-Mahala și Slavița, pe malul drept al Iskerului. Batalionul 1-iu de vânători și bateria 1-a din regimentul al 3-lea de artileriă ocupară créstele de la Șeicovița. La drépta de Găurenî și de Grădești, regimentul al 7-lea de liniă ținea legătură cu trupele din Muselimselo. Aci, la podul pe Osmu în drumul Plevnei, se aflaū al

2-lea batalion din regimentul al 13-lea de dorobanți și regimentul al 5-lea de liniă, cu 3 baterii de artilerie. În spatele acestor trupe, la porța cetății Nicopolei spre Plevna, erau regimentele al 14-lea și al 16-lea de dorobanți, alte 3 baterii și restul regimentului rus Kostroma.

Trupele noastre pe dată ce ocupau o pozițiune, o puneau în stare de apărare prin obstacole artificiale, șanțuri, tranșele de adăpost, gropi de tiraliori, și se întăreau prin lucrări de fortificațiã pasagerã. Asemenea lucrări mai importante se făcurã și în Nicopole, complectându-se și acolo și repunându-se în stare întãririle cetãței, mai ales despre Sud, de unde putea veni atacul în cazul înaintãrei inamicului din Plevna.

Aparițiunea primelor noastre detașamente pe malul drept al Dunãrei fu salutată frãtesce și cu bucuriã de populațiunea bulgarã și romãnã, cãci satele și cãtunele din partea locului remãseserã, în urma retrãgerii trupelor regulate turcesci și a nesosirii pãnã atunci a altor forțe nici ruse, nici române, într'o deplorabilã stare de anarhie și desordine, și erau continuu bãntuite de incursiuni din partea cetelor de neregulați, a bandelor de Cerkezi și bașibozuci, cari sãvârșiau tot felul de opresiuni, jafuri și prãdãri. Prezența detașamentelor române puse stavilã acelor incursiuni, și restabili în acele localități securitatea și liniștea.

De o-datã cu ordinele transmise divisiunei a 4-a pentru ocuparea Nicopolei la $\frac{20}{1}$ iulie august, se prescrie

grosului armatei noastre de operațiune a și începe marșul ei strategic de concentrare pe malul stâng al Dunărei, pentru a trece apoi în ofensivă. Trupele pornesc în mai multe colóne, întâiū divisiunea 3-a, care purcedând la $\frac{21 \text{ iulie}}{2 \text{ august}}$ din Băilescă, Rast și Bistreț prin Goicea și Cârna, trece Jiul la Gândgiova pe podul stabilit de serviciul de pontonieri ai armatei, și înainteză prin Sadova, Demian-Vodastra și Demian-Dăbuleni, la Corabia, ajungând aci la $\frac{25}{6}$.

Iar divisiunea de rezervă, concentrându-se din Calafat și din pozițiunile ocupate până atunci în jurul acestui punct, la Séca, se pune în marș la $\frac{25 \text{ iulie}}{6 \text{ august}}$ și trece prin Negoiu, Catanele, Plosca, Măceșul-de-Jos, Gândgiova, Comoșteni, Lișteava, Ianca, Potelu, Hotaru, Orla, și sosesc la $\frac{2}{14}$ august la Celei și Corabia. Acéstă divisiă stabilesc un detașament la Bechet spre a observa Rahova, și a sustine trecerea înaintea acestei cetăți a șalupei *Bucur*, care avea să pogóre pe Jiū în Dunăre și să mérgă la Corabia spre a coopera la aședarea podului.

Oștirea română sevrșea în bune condițiuni marșul ei de concentrare. De la $\frac{21 \text{ iulie}}{2 \text{ august}}$ la $\frac{25 \text{ iulie}}{6 \text{ august}}$ divisia 3-a străbātu cu înlesnire distanța de aprópe 150 kilometri d'între Băilescă și Corabia. Divisia de rezervă, pornită mai târđiū și succesiv, spre a nu degarni de o-dată de trupe pozițiunea din fața Vidinului și a nu deștepta atențiunea inamicului, fu contrariată de timp fórte nefavorabil.

de ploi continue cari desfundară drumurile și făcură anevoiósă înaintarea artileriei, a colónelor de munițiuni, trenurilor, ambulanțelor, etc.

Cu tóte acestea șefii și soldații înaintaũ cu mulțumire, căci se apropia momentul mult dorit de a păși, în fine, la acțiunii energice, decisive, oferind un câmp mai larg inteligenței, valórei și ambițiunei de a se distinge ale fiă-căruia. Frumósă, și pentru cine a avut fericității sorți a o vedea óre-când, neuitată este priveliștea ce înfățișeză o armată care merge la inamic. Corecta și îngrijita ținută a revistelor, gátela și podóbele uniformelor de paradă s'aũ înlocuit acum cu o înfățișare nu mai pucin marțială, dar mai liberă și mai nesilită a trupelor, din al căror traiũ aũ dispărut asemenea și ocupațiunile placide ale serviciului de garnisóne, liniștea și lipsa de emoțiuni serióse ale câmpului de exercițiũ. Altă existență, alte simțiri mișcă acum colónele nesfērșite, glótele adânci cari urcă dealurile și pogor câmpiile cadentând pasul cu cantece vesele și rēsboinice. Chipurile bărbătesci ale soldaților; fețele lor arămiș și pîrlite de arșița sórelui, de vântul bivua-curilor, de pulberea marșurilor; ochii lor cātând mândru și hotărît, oglindesc gândurile cari le înalță sufletul până la cel mai sublim act de sacrificiũ și de devotament ce se póte cere naturei omenesci, acela de a'și da voios și fără șovăire viața la un ordin, la un cuvânt, la un semn chiar, de la mai marii lor. Nici o-dată ca în asemenea împrejurări decisive nu se póte mai bine cunósce și prețui o

armată; în campaniă, cum ȳice ilustrul istoric al resbelului de Trei-ȳeci de ani, poetul nemuritor al lui Wallenstein, acolo se cȳntăresce inima oșténului.

Și cine decȳt iarășī poetul care 'și înveșmȳntȳ cugetȳrile și simțirile în haine de mȳtasȳ și de aur, cine decȳt iubitul nostru bard național, inspiratul Tyrteu al armatei romȳne, Vasile Alexandri, a descris mai bine ca în *Peneș Curcanul* minunatul avȳnt al ostașilor noștri, cari porneaũ să înfrunte dușmanul veselī și cȳntȳnd ca *la nuntȳ*, cȳnd ei mergeaũ să se cunune cu mȳrtea și cu victoria.

Pentru ca armata romȳnȳ să 'și pȳtȳ începe trecerea în Bulgaria, urma a se arunca podul peste Dunȳre. S'aũ relatat în cartea precedentȳ mȳsurile luate pentru înființarea lui și dificultȳțile ce trebuiaũ înlȳturate. În același timp cȳnd comandantul armatei dȳduse ordinele pentru ocuparea Nicopolei de întrȳga divisiune a 4-a, și pentru marșul de concentrare a celor-lalte divisiuni între Olt și Jiũ, colonelul Arion E. și loc.-colonelul Berendeiũ fuse-serȳ însărcinați a recunȳsce, în acȳstȳ zonȳ, punctul cel mai nemerit pentru stabilirea podului. Acești oficeri superiori indicȳrȳ punctul Siliștiȳra-Mȳgura, la 2 kilometri în Est de Corabia, ca cel mai favorabil din punctul de privire tehnic, tactic și strategic. Statul nostru major aprobȳ acȳstȳ alegere.

Lucrȳrea podului întreprinsȳ la Craiova, era acum terminatȳ. Pontȳnele și materialul plutitor urma a se pogorī pe Jiũ pȳnȳ la Gȳngiova, iar de aci în jos, thalwegul rīului devenind din ce în ce mai larg,

țermurii mai șeți și apele reslățindu-se în mlăștine și smîrcuri, corentul devenea atât de slab, încât nu mai presinta iuțeala și adâncimea suficientă pentru ca pontónele și vasele să pótă pluti înainte, și trebuiaă a se transporta pe uscat până la Bechet, unde urmaă a se pune iar în Dunăre. De aci acel material ar fi urmat să plutéscă în josul fluviului până la Corabia-Siliștióra, expunându-se încă a trece sub focurile bastimentelor și tunurilor turcesci de la Rahova. Se calculă, dar, că transportul pe uscat de la Gângiova la Bechet, încărcarea la Gângiova, descărcarea la Bechet și percursul pe Dunăre de aci la Siliștióra, ar fi ocasionat mai multă muncă și perdere de timp, decât dacă se transporta de-a-dreptul pe uscat, cu hachetele serviciului de pontonieri, materialul plutitor de la Gângiova la Corabia. Iar cele-lalte aprovisionări ca otgóne, ancore, urși, căluși, capre, podini, aveaă să viă direct la Corabia-Siliștióra, prin Caracal, cu carē de recuisițiune.

Aducerea acestui întreg material la locul destinat în condițiunile descrise, nu fu o lucrare lesniciósă, mai ales că se întâmplă ca timpul în care se efectuă să fiă cu deosebire nefavorabil din cauza ploilor ce căđură atunci în abundență, a desfundărei drumurilor și șoselelor deteriorate de atâtea circulațiuni și transporturi militare. Însă cât de mari fură aceste nooi obstacole, ele fură învinse de activitatea și devotamentul serviciului de pontonieri și al detașamentelor de'geniū însărcinate cu acest transport. De multe ori când pontónele se înno-

moleaŭ în Jiu și nu mai puteaŭ înainta din lipsă de apă, soldații înșii se înhămaŭ la dînsele și le tîraŭ pe fundul de nisip și de petriș distanțe de mai mulți kilometri. Tot asemenea și pentru aducerea materialului pe uscat, țărani, cu a căror cară și vite se transporta, puneau o laudabilă bună-voință și energiă, căci, precum am avut ocaziune a mai spune în cursul acestei narațiunii, toți cetățenii, fără deosebire, puneau toate silințele, răspundeau la toate apelurile, erau gata la cele mai grele servicii pentru a ușura și înlesni sarcina armatei noastre.

În fine, în ultimele zile din iulie și primele din luna lui august st. v. toate dispozițiunile pentru a se putea procedea la lucrările așezării podului erau terminate. Aceste lucrări începura la $14/26$ august. Lărgimea totală a Dunărei între Siliștióra, pe malul stâng, și Măgura, pe malul drept, este de 1240 metri; râul este însă despărțit în trei brațe printr'o insulă către țermul român, și un banc de nisip către cel bulgar. Adâncimea mediă a apelor era la acea epocă de 15 metri, descrescend spre maluri. De la țermul român la insulă, pe brațul mai strâmt, se construi un pod pe taraci. Din insulă la bancul de nisip, pe al duoilea braț mai larg al râului, se puse un pod pe pontóne și se consolidă pe acest banc o cale întărită cu fascine. În fine, de la bancul de nisip la capul podului despre malul drept, se aședă un al duoilea pod de pontóne. Numărul total al pontónelor era de 120; spațiul acoperit de dînsele coprindea 800 metri; iar întinderea întregă a lu-

crărilor de poduri, podețe, drumuri în construcțiune, măsura peste 3000 metri.

Pe când cu o neobosită activitate pontonierii, ajutați de lucrătorii arsenalului din București, încheiau podul, în același timp trupe de infanteriă lucrau la stabilirea șoselelor cari pogoraū la pod și pe cari aveau să trecă trenurile și ecuipagele, la aședarea podețelor peste smircuri și revărsături de ape. La aceste lucrări participaū geniul și artileria, și acēsta construisese în insulă 2 baterii pentru apărarea podului, armate cu 12 tunuri. Flotila dedea concursul ei cu șalupele *Bucur* și *Rōndunica* (acēsta sosită din josul Dunărei) pentru remorcarea și punerea în loc a pontónelor. Un baragiu de torpile stabilit în sus de Corabia protegia podul în contra monitórelor și navelor turcesci despre Rahova și Dunărea superióră. Este de observat că în tot timpul cât ținură lucrările podului, ele nu fură împedecate de Turci, precum ei nu împedecaseră nici construcțiunea podurilor rusesci de la Măcin și de la Sistov.

Capul armatei române care se transportase la finele lui iulie la Șimnic, lângă Craiova, spre a activa în persoană înaintarea lucrărei materialurilor de pod și expediarea lor, își strămutase acum cuartierul seū general la Grădină, în apropiere de Corabia. După ce se încredință de aci prin dese și neobosite inspectiuni de executarea ordinilor, de împlinirea pregătirilor și îndestularea multiplelor trebuințe reclamate de o oștire în ajunul de a pași

în ofensivă, Domnul Carol hotărî a folosi timpul, până la terminarea aşezării podului pe Dunăre, spre a da urmare invitaţiunei Impăratului Alexandru, care manifestase dorinţa de a sigila printr'o întâlnire cu Suveranul Românilor, alianţa celor două State. La ¹⁵/₂₇ august porni, dar, prin Turnu-Măgurele şi Sistov la Gorni-Studen, cuartierul Ţarului şi al armatei imperiale, unde ajunse a doua zi.

Impăratul Rusiei 'i făcu o primire din cele mai cordiale şi distinse. Voind a dovedi în mod manifest consideraţiunea sa pentru înalta căpeteniă a armatei românesce şi stima pentru acéstă armată, care avea să lupte frăţesce alături cu cea imperială, Ţarul oferi Domnului Românilor comandamentul asupra tuturilor forţelor ruse cari, împreună cu cele române, aveaŭ să opereze înaintea Plevnei şi să formeze, întrunite, *Armata de Vest*.

Prin îndeplinirea acestui mare comandament de către capul oştirei românesce, situaţiunea autonomă şi independentă a acesteia reşea într'un mod şi mai evident, şi operaţiunile ambelor armate câştigău ast-fel strânsă legătură de acţiune.

Credem că nu este fără interes a arăta aci însemnata înrîurire ce, de la început, avu manifestaţiunea imperială atât de deferentă şi onorătoare pentru Domnul şi armata României, în cercurile militare rusesce, unde, ca în tóte clasele poporului Rusiei orî-ce act, orî-ce demers al Ţarului este înconjurat de un cult óre-cum mistic şi religios. Cu viuciunea

de impresiuni ce caracterisază ginta slavă, Rușii trecură acum de la un extrem la cel-lalt în privința cooperării române, de care, până în ajun, făceau pucin cas. Favórea imperială, ca grația divină, părea talismanul care dă noroc nu numai celor asupra căror se întinde, dar și la cei ce se apropie de dînșii, și mulți din oficierii ruși își mărturiseau speranța că intrarea în acțiune a armatei române, atât de măgulitor tratată acum de Țar, va fi de ajuns spre a schimba sórta cea rea care începuse a prigonii armele rusesci, și că Româniî vor aduce cu sine farmecul unui descântec de deochiî.

Este adevărat că Rușii erau atunci în mare îngrijire de situațiunea critică în care se afla, și alergarea în ajutor în chip atât de cavaleresc a trupelor române nu putea să le fiă decât bine venită. Acéstă justificată îngrijire se simțea pretutindenî în cuartierul-general de la Gorni-Studen, unde la amărăciunea neisbânșilor întâlnite înaintea Plevnei și peste Balcani, la durerea perderilor simțitóre pricinuite de apărarea muntelui St. Nicolae în contra atacurilor furióse ale lui Suliman, care voia a 'și deschide pe acolo trecere spre a tăia centrul armatei rusesci, se adăogia și neliniștitóre scire sosită tocmai atunci despre Lom. Aci Mehemet-Ali, care preludase la ofensivă în contra stângei rusesci prin luptele din $9/_{21}$ și $10/_{22}$ august la Iazlar și Kizilar unde silise capetele de colóne ale țareviciului a retrograda, se prepara acum la o acțiune decisivă, concentrând forțe superióre spre Karahasankioi,

și se urmă în adevăr acolo la 18/30 august o bătăliă al cărui rezultat fu iarăși nefavorabil Rușilor.

Ingrijirea pornea, dar, de la însuși Impăratul, a cărui față serioasă și înnorată oglindea îndestul întristările ce munceau sufletul Suveranului care 'și făgădui-se, la suirea sa pe tron și tocmai în împrejurările unui crâncen război ce, sub predecesorul său, învăluisă Rusia, de a nu mai vërsa în bătălii sângele poporului său. Puterea, însă, a împrejurărilor și a curențului național îl silise să întreprindă lupta de față, în care atâtea existențe se jertfiseră până acum în zadar.

În preocuparea și nepregetata activitate a marelu-duce comandant cap al armatei ruse și a celorlalți generali și comandanți, în neastêmperul cu care se trăgea cu urechia când spre Plevna, când spre Șipca și spre Lom, apărea tótă gravitatea. situațiunei, și făcea și mai prețios concursul Românilor.

Încă un simptom interesant ce se putea observa în acele grele momente la cuartierul-general al Impăratului și al armatei Rusiei, era obida și întristarea acelor cari consiliaseră, cari împinseseră la acest rebel ce răspundea așa de pucin lesniciunei și rezultatelor repeđi și strălucite ce garantaseră. În capul lor se afla cunoscutul general Ignatieff, reprezentantul Țarului la Constantinopole până la izbucnirea prezentei lupte. Pe drept saũ pe nedrept, generalului ambasador se atribuiaũ acum tóte

insuccesele, tóte nenorocirile, căci el prin informațiunii neexacte, prin raporturi nefintemeiate, ar fi întărit credința că Turcia nu era în stare a pune în liniă, spre a se apăra, decât cel mult o sută mii ómení oștire, și că sub primele loviri ale Rusiei, sub scularea în picíóre a tuturilor popórelor din Orient, imperiul otoman avea să fiă doborât din ântêiele țile, armatele rusesci aveaú să facă o triumfală preumblare până la Constantinopole.

Alt-fel se dovedeaú acum lucrurile. Norocul schimbător va rěsbuna peste rěscóla mai târđiú la San-Stefano pe Nicolae Ignatieff; însă acum disgrățiatul diplomat, trist, descoragiat, bolnav de ochi, putea să mediteze îndelete sub cortul unde sta părăsit asupra mulților amici pe cari 'i numără fericirea, și singurătăței timpurilor neguróse.

De aceia și când Domnul Carol, în scurta sa ședere în Gorni-Studen, merse să véđă pe întristatul ambasador — care prin generalul Ghica și colonelul Gaillard se scusase că starea 'i suferindă de oftalmiă și de friguri nu 'i permite a veni să se presinte— acéstă visită fu nu numai un adevărat balsam pentru inima strivită a generalului Ignatieff, dar ea făcu încă multă impresiune în quartierul rusesc. Ea provocă o glumétă, dar topică exclamațiune din partea principelui Suvaroff-Rîmniski-Italiski, decanul adjutanților imperiali care purta încă cifra lui Nicolae, și, din cauza vârstei și înde lungilor servicií, se bucura de multă considerațiune și libertate de cuvântare chiar inaintea Impě-

ratului. Se află ast-fel pe lângă monarhii autocrați câte un cărunțit servitor având privilegiul a spune adevărul, pe care nu în tot-d'auna toți cutéză a 'l rosti înaintea celui a cărui putere, în guvernele absolute, n'are decât pe Dumnezeu drept margină pe pământ.

„Hotărît,“ — țise generalul Suvaroff în limba franceză și cu glas destul de tare spre a fi audît de toți la masa la care Impăratul obicînuia a'și lua prînzul împreună cu oficierii cuartierului imperial, și unde era ospătat Suveranul Românilor cu suita sa, — „hotărît că Domnul Carol este un „principe cavaleresc, căci el dovedesce că nu 'i „este tîmă de sôrta rea și de superstițiunii nu nu-
„mai ducîndu-se, în actualele împrejurări potriv-
„nice; la Plevna, dar el mai dete aci și astă-đi
„asemenea dovadă mergînd să vedă pe disgra-
„țiatul Ignatieff. Veți vedea că o să 'i aducă noroc
„acestuia, ca și nouă, principele Carol“.

Malițioasa observațiune a bêtânului seú adjutant aduse un sêrbéd și trecător senin pe chipul întristat al Țarului, care uită în acel moment nemulțumirea sa asupra lui Ignatieff în fața auguriei profeții pentru armele rusesci.

După mai multe conferințe cu Impăratul, cu marele-duce Nicolae și cu generalul Nepokoitchiski, șeful statului-major general al armatei rusesci, conferințe în cari se regulară cestiunile privitoare la combinarea acțiunii trupelor aliate înaintea Plevnei, Domnul Carol porni la 17/29 august din

cuartierul-general rus de la Gorni-Studen la Corabia, spre a dirige în persoană trecerea trupelor române peste Dunăre.

Prima parte a misiunii oștirea românească — defensivă pe malul stâng al Dunărei — era, deci, terminată. Acum avea a începe pentru dînsa sarcina mai mare, dar și mai grea, a ofensivei pe teritoriul inamic. Înainte de a trece la această a doua parte a operațiunilor, fiă-ne permis a arunca o repede privire înapoi și a resuma silințele și activitatea armatei române în această primă perioadă de la începerea ostilităților, până în memorabilul și solemnul moment când ea păși peste Dunăre și înaintă în Bulgaria. Din experiențele dobândite și din rezultatele obținute se vor trage concluziuni pentru drépta apreciațiune a chipului cu care această armată își împlinise îndatoririle, se vor vedea titlurile ce de pe acum își câștigase la mulțumirea națiunii.

Rêsboiul actual fu o adevărată menghine, o încercare seriósă și decisivă a organizațiunii militare a României. Considerațiuni financiare și economice, unite cu grija cruțării forțelor muncitoare și productive ale țerei pe cât póte îngădui apărarea și securitatea ei, aũ silit pe legiuitorii români să adopte în întocmirile lor din 1864, 1868, 1872 și 1874, pentru constituirea puterei nóstre armate, un sistem cu totul particular, dar care avea rădăcinii vechi și adânci în trecutul ostășesc al națiunii. Acesta era sistemul unei armate perma-

nente mai restrînsă în număr, spre a nu apăsa prea mult asupra financelor statului, merită a servi de scólă pentru cele-lalte elemente militare, și al unei armate teritoriale, saũ mai deslușit ȃis al unor trupe servind cu schimburi periodice. Astă a doua armată nu este întocmai nici instituțiunea landwehrului prusian, nici a armatei teritoriale franceze — formate amêndouë din ómenii cari aũ împlinit termenul de serviciũ în armata activă și în reserva acesteia, și cari nu fac, ca dorobanții și călárașii noștri, un serviciũ permanent. Armata nóstră teritorială este o armată permanentă și paralelă celei-lalte, dar care n'are în timpuri normale decât oficierii, cadrele și a patra parte a efectivului present. Acest efectiv alternă în serviciũ ast-fel că fiă-care om petrece o sêptemână sub arme, trei la căminul seũ, unde se îndeletnicesce cu industria saũ meseria sa, cu sãnétósele și întăritórele ocupațiunii agricole.

Mecanismul acestei organizațiunii care pune România în stare de a spori puternic forțele sale defensive cu soldați exercitați și ținuți în deprinderea vieței ostășesci, era, cu excepțiune de specialiști, imperfect cunoscut în afară, mai ales înainte rêsboiului din 1877. Chiar acei cari aveau noțiunii despre dînsul, nu'l stimaũ la adevêrata sa valóre; mulți credeaũ că armata nóstră teritorială era o adunătură improvizată de țerani lipsiți de orî-ce prealabilă educațiune militară. Acéstă opiniune reeșea și din corespondențele ȃiarisțiilor

străinii veniți pe teatrul resbelului, cari nu ascundeau mirarea lor vedând armata română, și mai ales trupele teritoriale, cu totul alt-fel de cum 'și le închipuiseră. Acastă opiniune, precum și modificarea ei în urma celor ce vedeau, o mărturiseau franc în cuvinte și în scrieri persóne ca căpitanul engles Forbes, cunoscutul corespondent militar al ziarului *Daily-News*; d. Lukes oficier austriac și corespondent special de la *Neues Wiener Abendblatt*, și alții.

Instituțiunile nóstre militare cu elementele lor permanente și teritoriale, cu reservele respective, funcționaseră în timp normal și pacinici; ele nu fuseseră până aci supuse încercării supreme a resbelului. Mobilisările făcute, însă, în vederea unei lupte iminente sunt acele cari dau rezultate pozitive pentru a se putea constata bunul și răul, părțile tari și părțile slabe în întocmirile ostășesci; numai din asemenea mobilisări se poate cunoște celeritatea în pregătiri a unei armate, iuțela de care dînsa este aptă spre a eși la luptă. Înainte de ultimele lor răsboie din 1864, 1866 și 1870, Prusianii au avut trei asemenea mobilisări în perspectiva unei acțiuni ce o credeau neînălăturabilă. La 1850, cu ocasiunea evenimentelor din 1848-49 cari turburară confederațiunea germană ast-fel că Prusia și Austria erau aproape să ajungă în conflict armat; la 1856 cu afacerile de la Neufchatel; și la 1859, în timpul resbelului Italiei. Multe experiențe a dobândit armata prusiană din acele mobilisări, multe

lacune, multe lipsuri le-a putut împlini trăgând în vătăminte cari îi aũ servit minunat mai târziu.

Acum era și pentru armata noastră momentul de a se proba nu numai ce valora organizațiunea ei în sineși, dar și îndemânarea de a se folosi de dînsa, iscusința de a o face să producă rezultate reale și tangibile în întîmpinarea unei agresiuni exterioare, și mai ales în conducerea unei acțiuni ofensive.

Mobilisarea oștirea românească, prevădută și pregătită chiar în iarna lui 1876, se decretă, în mod general și decisiv, la 6/18 aprilie 1877, și își ajunse complecta ei evoluțiune la 25 ale aceleiași luni. În interval de 19 zile reservele fuseseră întrunite, echipate și încadrate în corpurile respective; efectivele acestora purtate de pe piciorul de pace pe cel de rebel, și nu numai unitățile în ființă primiseră toate complementele necesarii pentru mobilizare, dar noii regimente: 8 de infanteriă (dorobanți) 2 de artileriă, 1 de cavaleriă (călărași) fuseseră formate peste cele existente. În fine toate serviciile auxiliare ale unei armate în campaniă, administrațiune, intendența, trenuri, ambulante, se constituiseră pe deplin.

Negreșit că nu lipsiră obstacole și dificultăți în toate aceste operațiuni ale mobilisării unei armate cu organizațiune complexă, avînd pentru trupele teritoriale sistemul recrutării regionale și al garnisónelor stabile — sistem avantajos repedei treceri de la starea de pace la cea de rebel, dar care, din considerațiuni diverse, nu este întins la noi și

la armata permanentă. Negreșit că se arătară imperfecțiuni, se iviră lacune, însă obstacolele și dificultățile fură învinse de silințele desfășurate; imperfecțiunile și lipsurile se înlăturară pe cât fu cu putință, și serviră de experiență la îmbunătățirile ce urmau a se aduce în organismul nostru militar. Ast-fel mobilizarea română realisă problema de a purta o oștire al cărei efectiv de pace, prin budgetul anului 1876, era stabilit la cifra de 28,469 ómenî (17,169 armată permanentă, 11,300 armată teritorială, a patra parte sub arme) cu 6,440 cai și 120 tunuri, la cifra de 52,340 ómenî cu 11,916 cai și 180 guri de foc; adică, cu o mică diferență, de a înduoî armata de prima liniă a țerei. Și puterile României nu se mărgineaŭ numai aci. Milițiile mobilisate puteau da încă un contingent de 30,000 ómenî, la care adăogându-se, la cas extrem, 20,000 ómenî din garda orășenescă, se constituia un total de 100,000 apărători. În acest număr nu se co-prindea al patrulea element al instituțiunilor noastre militare prevădut de legi, dar neavând organizațiune înființată, rădicarea glótelor.

Ast-fel, dar, România putuse să pună în picioare forțe nu tocmai neînsemnate în raport cu întinderea, populațiunea și mijlócele sale. Ea fu gata a intra în campaniă în același timp cu cei duoî puternici ai ei vecini cari începeau lupta, Rușii și Turcii.

Dar în afară de aceste rezultate atinse în mobilizarea trupelor noastre prin inteligența, activitatea

și neobositul zel al organelor competente, mai sunt alte cerințe ce nu este destul a se înscrie în legile și regulamentele unei armate, dar cari trebuiesc să fiă adânc săpate în inima fiă-căruia dintre membrii ei, spre a se dice că acea armată este însuflețită de un adevărat spirit militar. Cerințele acestea sunt: simțul de datoriă, de devotament și de sacrificiū; și ele fură împlinite fără margini de ostașii români.

Ca și soldații, cetățenii fură la înălțimea împrejurărilor. Membrii claselor culte și avute, acésta am avut ocasiune a o spune într'un capitol precedent, se puseră în serviciul țerei, unii lucrând pentru armată, alții alergând sub stéguri spre a lupta alături cu meseriașul din orașiū și cu muncitorul de la țeră. Armata română presenta ast-fel imaginea corpului social; orī-ce deosebiri de opiniuni, orī-ce inegalități de stare și pozițiune dispăruseră în fața unui singur și înalt sentiment: apărarea Patriei. Dacă în cercurile de sus asemenea simțiri sunt nobile și frumoșe, cât nu sunt ele de meritorii și de orī-ce laude vrednice când se întâlnesc până în pozițiunile cele mai modeste și în masa mare a poporului! Țeranul român se arată demnul, și la fire neschimbatul urmaș al gloriosului legionar, al cărui braț puternic era tot atât de ager spre a brazda cu plugul ș'a definde cu spada pământul strămoșesc. Recrut, soldat, rezervist, milițian, nici unul nu lipsi la apel, nici unul nu rămase înderēt

de la datoriile sale, și toți ca *Peneș*, legendarul dorobanț, puteau ȃice cu drept și cu mândrie :

Din cȃmp, de a casȃ, de la plug
 Plecat-am astȃ-vȃrȃ
 Ca sȃ scȃpȃm de Turci, de jug,
 Sȃrmana, scumpa țȃrȃ.

Intratȃ în acțiune, armata romȃnȃ nu desminte nici sentimentele patriotice, nici spiritul și însușirile militare ce le arȃtase de la început. Cu cȃt campania înaintȃzȃ, cu atȃt aceste aptitudini rȃsboinice se desvȃltȃ și dau mȃsura nescȃduței valorii a oștȃnului romȃn. Viața taberilor și a bivua-curilor se potrivea de minune cu deprinderile acestor ómenii trȃiți la cȃmp și în aer liber, îi ținea sȃnȃtoși, sprinteni și veseli. Alarmerile și ostilitȃțile ce se întȃrețineau ȃilnic de pe un țȃrm al Dunȃrei pe cel-lalt îi fȃceau ageri, isteți și gata de luptȃ. Acȃstȃ primȃ periodȃ a campaniei fu pentru armata romȃnȃ o bunȃ preparațiune la rolul ce avea sȃ îi incumbe mai tȃrȃiũ. De patru luni ea se afla în mișcare continuȃ cu mobilizarea și adunarea la Focșani, Galați, București și Craiova ; apoi cu îndreptarea ei spre Dunȃre la Oltenița, Giurgiũ, Calafat, și în urmȃ cu concentrarea la Corabia. Cu tȃtȃ primȃ-vȃrȃ ploiósȃ care îngreunase comunicațiunile, desfundase drumurile, trupele nȃstre sevȃrșiserȃ cu înlesnire marșurile ce aveaũ a percurge.

Pedestrimea romȃnȃ, fȃcȃnd etape pȃnȃ la 60 kilometri pe ȃi, dovedi vȃrtoșia la ȃmblet a țȃrani-

lor noștri deprinși a străbate pe jos distanțele mari cari despart adesea satele unele de altele. Ajuns la conac, ciobanul său bouarul sub haină de liniar, de dorobanț orî călăraș, depunea arma, lua fluerul, și regimentul se prindea vesel în horă fără ca nimeni să se gândească la ostenelă. Dar nu numai apținutudine la marș, rezistență la oboseli, ușurință în mișcări, făceau o bună trupă din infanteria noastră. Armamentul ei, constând din puscă Peabody pentru vânători și liniă, era excelent; dorobanții, de și n'aveau o armă tot atât de perfectă ca pușca Peabody, înlocuiseră puscile Dreyse prin puscă de sistem Krnka. În luptele de ante-posturi și de tiraliori avute cu Turcii, soldații români putuseră să și încerce armele și să dobândească încredere într'însele.

Cavaleria fusese și ea până aici în necurmată mișcare prin marșuri de concentrare, prin servicii de ante-posturi, și arătase inteligență și mobilitate. Ca un exemplu al acestei din urmă calități se poate cita, între altele, marșul escadronului de călărași de Ialomița care străbătuse, la începutul mobilizării, 120 kilometri de la Călărași la București în 36 ore, și pornise de aci imediat pe calea ferată peste Olt. Călărașii noștri, întrebuințați în timp de pace ca geandarmeria județenă, deprinși cu lungi călătorii de urmărire și iscodiri în interesul securității publice, dedați, în fine cu servicii cari cer deșteptăciune și inițiativă din partea ómenilor, destoinică și ducere la ostenelă din partea cailor sobri și neobicinuiți cu îngrijiri luxoase, erau foarte

apți pentru misiunea de priveghiare și siguranță care incumbă cavaleriei unei armate în campaniă, și în acéstă privință, călărașii români puteau susține comparațiunea cu Casacii ruși.

Din toate armele aceia care fusese mai des și serios angajată până aci, era artileria. De la primele acțiuni de la Calafat și Oltenița, unde tunurile noastre de câmp priimiră lupta cu artileria inamică covârșitoare și în numărul, și în calibrul gușilor de foc din cetățile Vidinului și Turtucaiei, și până la bombardarea și căderea Nicopolei, artileria română dovedi în toate împrejurările reale și incontestabile calități. Armamentul, constând din tunuri de oțel Krupp, nu lăsa nimic de dorit; munițiunile erau excelente, și pe când artileria turcăscă (cea de campaniă, și în mare parte și cea de piață) armată și dînsa cu tunuri Krupp, avea egalitate cu artileria noastră în privința armamentului, sub raportul munițiunilor, însă, se arătă de multe ori în evidentă inferioritate, fiă că aceste munițiuni îi se predaseră de la început de próstă calitate, fiă că se deterioraseră din neîngrijire. Fórte des, și mai ales la începutul ostilităților, obusele turcesci nu se spărgeau și rămăneau fără efect, pe când proiectilele artileriei noastre aveau în tot-d'a-una urmări apreciable. Servanții deștepți și viguroși, caii țepeni și dresați, hamutul îngrijit, cu un cuvânt întreaga ținută a artileriei noastre făcea fórte bună întipărire și dovedea o trupă alésă.

Ceia ce contribuia însă și mai mult a'i cresce

mandamentul și administrațiunea trupelor. Statul-major general, ca și diferitele state-majore ale corpurilor și divisiunilor, posedau organe speciale, oficiali competenți cari și lărgiseră cercul studiilor făcute în țară prin cunoștințe culese în școli superioare de rebel și de stat-major din afară, precum și prin experiența dobândită în armate străine pe lângă cari mulți din oficialii noștri fuseseră atașați spre a urma mari manevre și chiar campanii făcute de acele armate.

Un personal de administrațiune și de intendență se afla înființat în armata română încă din timp de pace. În momentul mobilizării el își putu începe imediat acțiunea sa atât de importantă, concentrând, pentru îndestularea trupelor, nu numai aprovizionările normale prevăzute de alocațiunile budgetare, dar și sporurile și adaosele extraordinare dobândite prin mijlocirea legii de recușițiune pentru trebuințele armatei în timp de rebel, precum și prin ofrandele generoase și patriotice în cai, vite, produse, furagii, articole de alimentațiune și de trebuințe de tot felul, în bani și în natură, făcute cu nesecată dărniciă de particulari, de la cei mai avuți până la cei cu mijlocele cele mai modeste. Aprovizionările se făceau ast-fel fiă direct de corpuri sub controlul organelor competente, fiă, când împrejurările și mijlocele locale nu permiteau această, prin intervenirea administrațiunii militare centrale. Depozite se stabiliră pe punctele cele

mai priincioase pentru regulata alimentare a trupelor; manutanțe și brutării de campaniă fură înființate; carnea se procura saũ prin vite în picioare, saũ prin conserve predate corpurilor.

Una din cerințele cele mai serioase pentru armatele în campaniã fiind aceia a transporturilor de tot felul, mai ales pe teatre de operațiuni unde rețelele de cãi ferate sunt restrânse saũ lipsesc cu totul, acestã cerințã nu se pôte satisface numai cu mijlocele normale ale timpurilor de pace, orĩ cãt de complete și bine organizate ar fi acele mijloce. Trebuia, dar, pentru acesta ca administrațiunea noastră militarã sã ia mësuri extraordinare, și ministerul de resbel prescrise ca fiã-care județ sã dea pe cale de recuisițiune 150 trãsuri înhãmate cu 3 cai, ceia ce făcea pentru tótã țera cifra de 4,800 de trãsuri și de 14,400 cai. Cu cel mai mare și patriotic devotament purtã populațiunea tóte aceste grele sarcini în interesul țerei și al armatei, sarcini la cari se adãogiaũ în același timp și cerințele de transporturi pentru armata rusã, indemnitate, este adevãrat, dar cari absorbeaũ cu atãt mai mult izvórele de acest fel, și nu puteaũ sã nu aducã perturbațiune în liniștitele obicĩnuințe și necesități ale fiã-cãruĩ. Mulțumitã, însă, spiritului public plin de abnegare și preocupat numai de dorința de a face totul pentru a înlesni misiunea oștirea naționale intratã în luptã, administrațiunea și intendența militarã, ajutate de concursul tuturilor autoritãților și de admirabilul avânt al cetățenilor,

putură să împlinască și să îndestuleze cu zel și activitate trebuințele de aprovizionare, subsistență și transporturi ale armatei.

Serviciul sanitar putu corespunde, și dînsul, umanitarei sale misiuni. În prima periodă a operațiunilor defensive ale armatei noastre, când numărul bolnavilor și răniților nu atinsese cifra mai însemnată la care avea s'o urce luptele ofensive și rigórea ano-timpului înaintat, personalul medical militar, instruit și devotat, putu împlini trebuințele cari se iviră, sprijinit fiind întru acésta de tóte organele medicale din țeră, de efortiile spitalelor civile din Bucuresci și din Iași, de societatea *Crucei Roșie* română și alte asociațiuni filantropice; de publicul întreg, în fine, care punea o deosebită rîvnă pentru a procura tóte alinările putincióse oștenilor ce aveaũ să întîmpine rănii și suferințe în lupte pentru patriă. Reorganizat și dires de pe la anul 1851 de un medic frances, doctorul C. Davila, care prin nepregetată colaborare la înființarea de instituțiuni utile și umanitare a sciut să răsplătéscă prîmirea cu care 'l a îmbrățișat acésta țeră, serviciul medical militar român 'și a atras prin zelósă și inteligentă activitate în acest resbel, gratitudinea armatei și laude din partea străinilor cari 'l aũ vedut funcționând.

Acest serviciu instituiuse încă din timp de pace, afară de spitalele militare din Bucuresci, Iași, Galați, Craiova și secțiuni de spitale în garnisónele cele mai importante, câte 3 medici, 1 farmacist și

o despărțire de 24 infirmieri pentru fiă-care regiment de infanteriă; pentru regimentele de cavaleriă și artileriă 2 medici, 1 farmacist și 12 infirmieri; pentru bataliônele de vênători și geniù 1 medic, 1 farmacist și asemenea 12 infirmieri. Fiă-care regiment și batalion formând corp în parte posedă 1 trăsură specială, cu farmaciă de campaniă, instrumente chirurgicale, aparate de pansament, furnituri de spital, etc. și 1 cort mare pentru bolnavi. La această organizațiune se adăose în momentul mobilisărei, pe lângă cele 4 divisiuni active ale armatei, câte o ambulanță sub ordinile unui medic superior cu 2 medici secundari, 1 farmacist, 1 secțiune de 100 infirmieri și brancardieri, având ca material fiă-care ambulanță 6 trăsuri cu câte 4 paturi suspendate pentru răniții greu; alte 10 căruțe pentru răniții mai ușor și bolnavi, 6 furgóne pentru aparate, medicamente, furnituri diverse și cuhniă de campaniă. Apoi fiă-care ambulanță mai dispunea de 12 corturi mari putând să conțină câte 15 ómeni, de 6 corturi mai mici pentru căutarea ofițierilor, de 1 colónă de catîri, servind pentru transportul buriilor cu vin, cu apă, și la încărcarea lemnelor de foc. Afară de cele 4 ambulante divisionare se mai afla la cuartierul-general o a 5-a ambulanță de rezervă.

Tóte aceste întocmiri ale serviciului nostru sanitar al armatei fură, precum am đis, îndestulătóre pe cât timp trupele române operară pe malul stâng al Dunărei. Când ele trecură în Bulgaria, trebuințe mult mai mari se iviră, și vom arăta la locul său

nuoile încordări cari se făcură până atunci pentru a îndestula acele trebuințe, precum și concursul mai presus de orî-ce laudă ce se dete de medicii civili și de doctorii noștri cei mai distinși, de către toate spitalele țerei, de către toți cetățenii în genere, și mai ales de către femeile române sub înaltul patronagiū al Doamnei Elisaveta. România fiind fost aderat cu câți-va ani înainte de evenimentele actuale la întocmirile convențiunei internaționale de la Geneva pentru îngrijirea răniților în timp de resbel, societatea *Crucei Roșie* română și președintele ei, principele Dimitrie Ghica, care se afla tot de-odată și în capul eforiei spitalelor civile din București, își câștigară nemărginita recunoscință a țerei și a armatei prin impulsivitatea ce dete strănerii de tot felul de ajutóre medicale pentru trupele române, prin activitatea desfășurată în organisarea și trāmiterea de ambulante pe cāmpul de resbel, în instituirea de numeroase spitale suplimentare în București și în alte orașe unde se îngrijeau soldații nostri bolnavi și răniți.

Ast-fel, dar, prin prevēdetóre pregătiri în timpii liniștiți ai păcei, prin supreme silințe făcute în momentul mobilisārei, se presinta armata română în pređiua trecerei sale peste Dunāre. Așa cum era, această armată își afla toate rosturile în organisațiunea ei propriā, în elementele autonome și naționale din cari se compunea, și contrariū de ceia ce s'a înaintat de unii scriitori nesciutori de întocmirile noastre și cari au confundat lucruri din

resbelul actual al Românilor cu fapte și împrejurări petrecute aiurea, oștirea românească n'a avut și nu putea să aibă în rândurile sale corpori de auxiliari și de voluntari de alte naționalități, ofițeri străini veniți din afară spre a o comanda și a îi da direcțiunea. Este sciut că legile țerei nu primesc decât Români de nascere sau naturalizați în serviciul militar. La începerea războiului se propusese a se face o excepțiune printr'o lege specială pentru admiterea ofițerilor de origină română cari au servit în armate străine, spre a se înlesni înrolarea câtor-va ofițeri congeneri, mai ales din Austria, cari făcuseră campanii în acele armate. Însă se întâmplă, din diferite împrejurări, că nici unul din cei cari s'ar fi putut avea în vedere nu intrară în rândurile oștirii noastre.

Luptele urmate până aci pe Dunăre contribuieră a oțeli trupele române, a da mai mult avânt spiritului lor ostășesc, a le cresce încrederea în sine și în capi lor. În contactul ce avură cu trupele rusești, care de aci înainte avea să devină și mai apropiat, oștenii noștri vădură că fără a se depărta de la modestia, fără prea mare închipuire de sine-și, nu puteau negreșit să aibă pretențiunea de a întrecerile noastre trupe o armată cu tradițiuni vechi, cu îndelungată practică a războielor a unei mari împărății ca Rusia, dar de a emula cu dînsa, de a studia și compara întocmirile reciproce, de a trage, în fine, folose din învățămintele ce acest contact punea în lumină. Din acel studiu și din acele com-

parațiunii, oștirea noastră putu să-și facă convingerea că corpul ei ofițieresc nu era nici mai puciu devotat, nici, în genere, mai puciu instruit în meseria sa decât acel al armatei aliate; că soldatul român nu este nici mai necumpetat, nici mai nedat cu ostenele și greutate, mai slab împărțit cu inteligență firască și cu iubire de țară de cât soldatul rus. Ea observase că în unele privințe avea chiar avantajii, bună-ora în armamentul artileriei, cel român fiind, după părerea tuturilor persoanelor competente și după cum dovediră experiențele făcute pe câmpul de război, mai bun de cât cel rusesc. Asemenea și pentru armamentul infanteriei, puștile Peabody din mâna soldaților români erau evident superioare puștilor Krnka ale infanteriei rusești, și cel puciu egale puștilor Berdan cu cari erau armate unele corpuri și garda imperială.

În fine încă o observațiune pe care o puteam face nu numai noi, dar care o împărțeau și confirmau militarii străini, ofițerii franceși, austriaci, germani, engleși, etc. atașați pe lângă ambele armate, era că oștirea românească, cu elemente ale ei caracteristice și naționale, avea însă de prototip, de model, armatele occidentale, căutând a-și apropria pe cât cu putință nu numai organizațiunea, dar și înfățișarea, și spiritul care le însuflețese.

În armata rusă era evidentă, din contră, altă direcțiune, tindând a înlătura imitațiunii din afară. Acesta făcea că bătrânii noștri cari și aminteau

trupele rusesci din 1828—1834, că acei din generațiunea noastră cari priviseră soldații strășniciți sub disciplină de fer ai Impăratului Nicolae de la 1848 și 1853, recunosceaă cu greu armata ce vęduseră altă dată. Imbrăcămintea și echipamentul ei cari pe atunci semănaă—cel pucin în corpurile regulate—cu ținuta și echipamentul celor-l'alte armate apusene, se depărtaă acum mai mult de dınsele și căutaă a se apropia manifest de portul național și popular rusesc.

Privirea exterióră de rigiditate neînduplecată în ținută și în mișcări care era distinctivă în trecut armatei ruse, dispăruse spre a face loc unei mănțineri mai libere, mai nesilite. Oficierii, cari odinóră puneă mult preț pe haine strălucite, pe echipamente bogate, pe cai arătoși și de pur sânge, își făceaă acum fală din aspect mai pucin îngrijit, din uniforme fără podóbe, din cai, șelării și căpisterii căsăcesci; și ei priveăă cu mirare și ca lucru de prisos ținuta corectă și elegantă, în strictețea ei reglementară, a oficierilor noștrii. În regimentele luxuóse ale gardei imperiale nu se mai îmbuldea atât de mult, ca altă dată, tinerimea claselor înalte ale societăței rusesci; ea se angagia acum de preferență în Casaci de Don, de Kuban, de Terek, de Caucas, cu moravuri originale, cu porturi pitoresci, mai mult asiatice decât europene.

Precum în înfățișarea exterióră, așa și în spiritul armatei rusesci se puteăă observa aceleași tendințe. În instrucțiune, ca și în deprinderile ei

militare, ea căuta a păstra originalitatea temperamentului slav și a depărta ce îi părea luat de aiurea. Reglementele tactice și chiar modul de a combate, erau puse în acord cu natura soldatului rus, care, cu minunată abnegațiune, nu ține seamă de jertfe cât de mari și tinde a ajunge la rezultat mai mult prin impetuositate, prin atacuri directe și descoperite, prin putere materială, în fine, decât prin acele combinațiuni precugetate, acele operațiuni preliminare ale luptei, căror se dă astăzi atâta importanță în celelalte armate spre a pipăi mai întâi pe adversar, a-i recunoște forțele, a-i ghici intențiunile și a-i încrucișa planurile; operațiuni având de scop a atinge ținta cu pierderi și sacrificii pe cât se poate mai restrânse, și făcând din ce în ce mai mult din arta resbelului o știință în care, fără reflexiune și calcule bine nemerite din partea șefilor, bravura trupelor nu mai este de ajuns.

Caracteristic iarăși în armata română, alăturată de cea rusă, era practicarea limbilor străine. Rușii, renumiți pentru perfecțiunea cu care își însușesc aceste limbi, nu păreau a le acorda acum în armată aceiași favoare; și p'între ofițerii cei tineri, mai ales, nu se aflau așa mulți cari să se exprime ca altă dată în limba franceză sau germană cu înlesnirea graiului matern. Mirați erau ofițerii ruși vedând marele număr al ofițerilor români vorbind aceste limbi.

Făcând aceste apropieri între ambele armate chiămate a lucra împreună, n'avem cugetul, care

ar fi presumțios din parte-ne, de a lua sarcina să emitem aprecieri critice asupra armatei ruse, precum n'avem nici nesăbuirea d'a voi să înălțăm peste această armată cu organizațiune mai vechiă, cu mijloce mai mari și mai puternice, oștirea românească. Asemenea nu ne a putut trece prin minte a contesta sau micșora ceia ce este îndelung și prea bine stabilit, adică înaltele calități, neîntrecuta vitejiă, nemărginitul devotament al trupelor ruse. Ce am voit a arăta este caracteristica acestor două oștiri în momentul când evenimentele ce se desfășurară în anul 1877 le impuse alianța și confraternitatea de arme în contra unui inamic comun. Armata rusescă intra în arenă escortată de prestigiul unei din cele mai mari puteri europene, și de cortegiul bogat al unui șir de lupte gloriose începând în timpii moderni, mai sus de Pultava, și ajungând la eroica apărare de la Sevastopole. Cea română reprezenta forțele unui Stat modest, care de mult nu mai apăruse pe câmpiile de bătăiă unde figurase odinióră cu onor. Acastă armată trebuia să-și renoiască acum titlurile de nobleță militară, să justifice și să resplătescă jertfele ce d'atâta timp își impuseseră țera pentru dînsa. Căci instituțiunile ostășesci sunt ca ghinda aruncată în pământ, anî îndelungați trebuie să trecă până să se înalțe stejărosa și puternica pădure care pune stavilă vânturilor, sparge furtunile, și la a cărei umbră se adăpostesce o țeră întregă.

Fără înșelată așteptare, cu îndreptățită mândriă privea dar națiunea română la fiii sei sub arme, la juna sa armată. Cu devotament, cu îndemănare, cu rezoluțiune se purtase dînsa de la prima și în care patria o chiămase să 'i apere onórea și existența ei. Greutăți, osteneți, nevoi ce putuse să în-tîmpine, ea le purta de patru luni cu mulțumire, le primea cu plăcere ca lucruri de mult așteptate. Lupte, sacrificii, gloriă pentru țeră, ce inimă de oștén, ce suflet de Român nu fusese fréméntat de acest vis care înturna vécurile trecute și ființa iarăși măririle unde atinsese neamul românesc? La Plevna se arăta Românilor că are să începă împlinirea aceluï vis; la Plevna, pe dealuri și pe văi sângerate, acolo chiăma pe oștenii români dorul tainic și ferbinte al vitejilor!

PARTE A DOUA.

LUPTELE IN BULGARIA.

CARTE A ȘEASEA.

TRECEREA DUNĂREI.— SOSIREA ÎNAINTEA PLEVNEI.

Posițiunile ocupate de divisia 4-a peste Dunăre până la trecerea armatei române. — Ofensiva românescă începe cu mișcările detașamentelor de cavaleriă și de ante-gardă însărcinate a pregăti și acoperi trecerea grosului armatei noastre. — Brigada de cavaleriă a divisiunii a 3-a este trimisă peste Dunăre la Nicopole, și de acolo peste Vid. — Ante-garda divisiunii a 3-a trece Dunărea la Corabia, ocupă Măgura și Ghighen și se întinde pe malul stâng al Iskerului. — Restul trupelor divisiunii a 3-a trece succesiv Dunărea pe pontone la Corabia, întăresce ante-garda și se întinde pe valea Iskerului. — Bănuială despre un atac al Turcilor asupra armatei române în marș de desfășurare peste Dunăre. — Atacul turcesc se îndreaptă în contra armatei rusești din'naintea Plevnei la Zgalince și Peleşat. — Corpul al IV-lea rus susține și respinge atacul. — Osman pașa aflând înaintarea armatei române, reintră în Plevna. — Valea Iskerului adoptată ca liniă primitivă de operațiunii a armatei noastre. — Motivele care determinară modificarea acestei linii și înlocuirea ei prin liniă Vidului. — Divisia 3-a primesce ordin a se strămuta de pe valea Iskerului pe valea Vidului. — Divisia de rezervă, cu Domnul Carol în cap, trece Dunărea

pe podul de la Siliștióra-Măgura. — Inalt ordin de ȃi către armată. — Proclamația către națiunea română. — Domnul Carol ia comandamentul trupelor aliate ruso-române formând *Armata de Vest* și stabilește cuartierul seú general la Poradim. — Marșul trupelor române spre a ajunge pe pozițiunile lor înainte Plevnei. — Atacul asupra Lovcei. — Compunerea și efectivele *Armatei de Vest*. — Pozițiunile ocupate de acéstă armată înainte Plevnei la 25 august (6 septembre).

Ofensiva românéscă în Bulgaria își luă începutul în ziua de ¹²/₂₄ august cu mișcările detașamente-
lor cari primiră însărcinarea a trece pe malul drept al Dunărei pentru a pregăti și susține acolo naintarea întregéi nóstre armate de operațiuni. La menționata dată se afla în jurul Nicopolei divisiunea 4-a, a cărei misiune consta, după cum s'a arătat în partea întâia a acesteii scrieri, în a ocupa și apăra pe de o parte acéstă cetate, spre a permite Rușilor a retrage dintr'însa trupele lor și a le îndrepta către Plevna; iar, pe de altă parte divisiunea română, aflată pe malul drept, avea a sprijini iminenta trecere a celor-lalte trupe ale nóstre, și a acoperi stînga lor de vre-o întreprindere din partea vrăjmașului.

Situația forțelor rusesci înainte Plevnei mai adăogea la rolul divisiunei a 4-a sarcina de a ajuta trupele imperiale rusesci, acum aliate ale trupelor românesci, în cazul unui atac al lui Osman pașa. Acéstă din urmă sarcină obligă pe comandantul divisiunei a 4-a a împinge ante-posturile sale mai departe în drumul Plevnei, pentru a fi în mai de

apropo contact cu forțele ruse ale corpurilor al IV-lea și al IX-lea, postate în fața pozițiilor turcesci. Comandantul român nu trebuia, însă, să se depărteze prea mult de linia Vidului, spre a putea, la timp oportun, acoperi colónele române când vor trece Dunărea și se vor ivi pe liniile lor de operațiune între Vid și Isker. Din îndeplinirea întregitei însărcinări care incumba divisiunii a 4-a din a doua jumătate a lui iulie, până la mijlocul lui august st. v., rezultară pentru dînsa dese marșuri și contra-marșuri cari nu erau lipsite de osteneți, dar pe cari trupele sale le duseră cu înlesnire.

Colonelul Angelescu A. lăsase în Nicopole efectivul strict necesar pentru a ține garnisóna cu regimentul rus de infanteriă Kostroma, și cu o bateriă rusescă de câmp adăogită la artileria piăței; acest efectiv se compunea din regimentul al 14-lea de dorobanți, 2 escadróne din regimentul al 7-lea de călărași și 1 bateriă. Iar restul divisiunii sale se aședase pe platoul din marginea dréptă a Vidului, care forma un triunghiú avênd vîrfurile spre Șeicova-Kreta, și basa la Brislan-Riben *). Din acest triunghiú, și din punctele intermediare situate pe laturile său înaintea lui, Kopriva, Calîm-Ceșme, Kalișovaț, comandantul român se ținea în legătură, prin Kojulovce, Trestenik și Karagaci-Bulgarski, cu trupele rusesci, și se sprijinea tot de-o-dată pe Vid, de unde putea să susțină stînga armatei române între acest

*) Veđi cartă aci alăturată.

rîu și Iskerul. Iar cavaleria divisiunii a 4-a, împreună cu cavaleria rusescă a generalului Loșkaref, priveghia malul stîng al Vidului.

În aceste pozițiuni se afla divisiunea a 4-a cînd începură mișcările detașamentelor speciale de cavaleriă și de ante-gardă însărcinate cu recunoscerea și observarea terenului pe malul drept al Dunărei, și cu acoperirea grosului armatei române care avea să trecă în Bulgaria pe podul a cărui terminare și aședare era apropiată.

Comandamentul armatei române ordonase, la $11/23$ august, brigadei de cavaleriă a divisiunii a 3-a, întărită de regimentul al 4-lea de călărași, a se afla a doua zi la Turnu-Măgurele, a trece Dunărea la Nicopole, a păși de acolo peste Vid, și, împingînd recunosceri și curățînd înaintea sa terenul de iscodele și de partidele inamicului, a sprijini trupele cari aveau să desbarce între Corabia și Măgura, și a le pune în legătură cu divisiunea a 4-a de pe malul drept al Vidului. Tot în aceeași zi de $11/23$ august, divisiunea 3-a primi ordin a forma un detașament de ante-gardă compus dintr'un escadron din al 2-lea regiment de roșiori (luat din rezervă) din regimentul al 8-lea de liniă, al 10-lea și al 12-lea de dorobanți și 1 bateriă din regimentul al 3-lea de artileriă. Prin mijlocire de bărci, plute, pontone și portiere remorcate de șalupele cu vapor *Bucur* și *Rîndunica*, acest detașament avea să fiă asvêrlit peste Dunăre a doua zi $12/24$ august, d'a-

supra satului Măgura, spre a deschide și neteși calea oștirea noastră.

Brigada Formac, având pe maiorul Lahovary I. ca șef de stat-major timporar, sosese, cum i se ordonase, la $12/24$, în Măgurele. Comandamentul român ne având stabilite pe acel punct al zonei de operațiuni rusesci mijloce de transport ale sale peste Dunăre, se pusesse în înțelegere cu comandamentul rus pentru a se înlesni de acesta, cu gătirile ce stabilise pe acel punct, trecerea brigădei de cavaleria română la Nicopole. Marele-duce Alexi Alexandrovici, care comanda serviciile navale ale armatei imperiale pe Dunăre, primise de la capul armatei rusesci ordine a pune la dispozițiunea trupelor române cari avea să trecă fluviul la Nicopole, îmbarcațiunile necesari. Dar mijlocele de comunicațiune ale Rușilor între țermul stâng și Nicopole erau în acel moment așa de limitate că, cu tot interesul și graba ce avea cuartierul-general rusc de a vedea cu un moment mai curând armata română în Bulgaria, brigada noastră de cavaleria întâmpină în trecerea-i multă anevoință și întârziere, de și se urma și noapte îmbarcarea și desbarcarea ómenilor, cailor și materialului. Pentru a grăbi împingerea înainte a detașamentelor de ante-gardă, comandantul armatei române rechiamnă din detașamentul colonelului Formac regimentul al 4-lea de călărași la Corabia, spre a trece pe acolo riul cu bărcile și pontónele noastre, rămânând a efectua trecerea la Nicopole

numai regimentele al 5-lea și al 6-lea de călărași și 1 bateriă călărăță din al 4-lea regiment de artileriă. La $13/25$ abia putuse trece regimentul al 6-lea care și pornise imediat din Nicopole, peste Osmu, la Turcamila (Ghiornosum) și peste Vid la Giulenți. Comandantul brigadei sosise la $14/26$ séra în Nicopole cu regimentul al 5-lea și bateria călărăță, și în aceeași séră pornise pe marginea Dunărei și valea Osmului la Ghiornosum, unde se aședase în bivuac, după ce stabilise prin Grădesci și Găurenî comunicațiunea cu regimentul al 6-lea, care forma capul colónei la Giulenți. Colonelul Formac trece a doua și Vidul cu regimentul al 5-lea de călărași, urmat de bateria călărăță, își întrunesc brigada la Giulenți și ia imediat contactul cu divisiunea 4-a, a cărei ante-gardă, cu colonelul Cantili, se afla la Riben; iar grosul divisiunei, pentru a putea susține în cas de luptă brigada Formac, execută un contra-marș de la Brislan spre Kreta, și pornesc pe loc. colonel Salmen cu două escadróne din regimentul al 7-lea de călărași a-și da mâna cu călărății noștri de la Giulenți.

În același timp în care detașamentul de cavaleriă pornit prin Măgurele și Nicopole se îndrepta spre valea Vidului și își urma mișcările, ante-garda divisiunei a 3-a care avea ordin a trece Dunărea cu mijlócele dispuse spre acésta la Corabia, își împlinea misiunea ocupând în ziua de $12/24$ august satele Măgura și Ghighen, pe teritoriul otoman. Roșiorii din acéstă ante-gardă încep pe dată a

explora terenul pe stânga, în direcțiunea Vidului, și se pun în contact cu brigada Formac ; iar o companiă de infanteriă, pornind din Ghighen și aflând un vad al Iskerului, trece pe malul stâng al acestei gârle spre a sprijini detașamentul de pontonieri, însoțind ante-garda, care începuse a arunca un pod peste Isker. O colonă volantă compusă de 1 batalion din al 8-lea regiment de liniă, de trupe de cavaleriă și artileriă, și condusă de colonelul Ipătescu, trece la $14/26$ pe acest pod, ocupă pozițiunile de la Bešli pe platoul care înainteză între țărmul stâng al Iskerului și malul drept al Dunărei, împinge spre Apus până la Vadin, spre Miadă-ți până la Crușoveni și Bragar în valea Iskerului, și curăță această regiune de pâlcuri de bașibozuci și Cerkezi cari sunt puși pe gónă și fug spre Rahova.

În ziua de $14/26$ ante-garda oștirea noastră în Bulgaria începe a fi întărită de restul trupelor divisiunii a 3-a, cari trec succesiv Dunărea tot pe pontóne împreunate la Corabia, și trecerea lor se urméză în ziua de $15/27$ și $16/28$. Aceste trupe desbarcă una după alta, și una după alta înainteză și ocupă liniile paralele cu Dunărea Bešli-Măgura-Cercelan și Crușoveni-Ghigen-Brest, fiind acoperite pe front de detașamente cari cutreieră neconținut valea Iskerului până la Bragar și Starovierce, pe malul drept, până la Slavovița, Rahovița, Cingane-Sarai și Stîrcea, pe malul stâng al acestui rîu. Flancul drept al trupelor române este păzit de regimentul al 4-lea de călărași care patruléză între Vadin,

Ostrov și Galov; comandantul acestui regiment, colonel Grădișteanu, împinge recunosceri înaintate până spre Selanovce și Leșcoveț, la 6 kilometri de Rahova. Flancul stâng al divisiunii a 3-a este acoperit de brigada Formac, care pe dată ce află înaintarea acestei divisiuni pe malul drept al Dunărei, se împarte în două colone: prima, compusă de regimentul al 6-lea de călărași și 1 secțiă din bateria călărăță, sub ordinile colonelului Arion G., pornesc imediat spre Brest pentru a se pune în legătură cu trupele desbarcate. A doua colonă, formată din regimentul al 5-lea de călărași, cele 2 escadrone din regimentul al 7-lea și 2 secții de artilerieă călărăță, și condusă de comandantul brigadei, pornesc în sus pe valea Vidului luându-o în de-aprope observare și cercetând neconținut satele Zlocuța, Komarevo, Mîrteviță, Demirkioi, până la Semeret-Trestenic, unde colonelul Formac se pune în comunicațiune cu vedetele și patrulele regimentului al 3-lea de călărași, care, împreună cu divisiunea de cavalerieă rusescă a generalului Loșkaref, priveghază drumurile ce es din Plevna.

Brigada Formac servea ast-fel de legătură între ambele divisiuni române ce se aflaă acum peste Dunăre, și punea în comunicațiune, prin Brest-Giulenți-Creta-Riben, divisia 3-a, aflată între Isker și Vid, cu divisiunea 4-a, postată pe malul drept al acestei gârle.

În aceste cinci zile de la $12/24$ la $16/28$ august, detașamentele noastre de cavalerieă și de ante-gardă

împlinesc misiunea lor, și scopul ce comandamentul român avusese în vedere, împingându-le peste Dunăre, este atins. Ele percurseseră terenul d'între Vid și Isker și văile acestor râuri; recunoscuseră căile de comunicațiune ducând de la pozițiunile din 'nainte Plevnei spre basa noastră de operațiuni la Corabia-Siliștióra; curățiseră regiunea de anteposturile și de partidele de neregulați ale vrăjmașului, și stabiliseră legătura între divisia 4-a, aflată pe teritoriul inamic, și divisia 3-a, care 'și efectua atunci trecerea pe dînsul. Pe lângă brigada de cavaleriă a colonelului Formac, precum și pe lângă ante-garda trecută pe malul drept al Dunărei, erau atașați oficiali de cavaleriă și artileriă din divisiunile a 3-a și de rezervă, cu însărcinare a studia tărîmul, drumurile și localitățile acestei zone d'între Isker și Vid, pentru a putea conduce cu siguranță coloanele armatei noastre în marșul lor înainte.

Colonelul Formac primesce, în ziua de 17/29 august, înștiințarea de la comandantul divisiunii a 4-a că serviciul de informațiuni și spionagiū al mișcărilor inamicului adusesse vestea că Turcii proiectează a face o eșire din Plevna cu 20,000 ómeni, spre a străbate liniile noastre și a merge a recuceri Nicopole. Comandantul trupelor ruse înainte Plevnei, pentru a zădărnici acéstă tentativă a inamicului, întinde forțele sale în direcțiunea Kojulovcei; iar divisiunea 4-a, spre a susține pe Ruși, se concentrează pe pozițiunile de la Brislán. Colonelul Ange-

lescu A. prescrise brigadei Formac a acoperi drépta divisiunii a 4-a despre Riben.

Colonelul Formac înaintéază atunci pe dată cu regimentul al 5-lea de călărași, cu cele 2 escadróne din regimentul al 7-lea călărași și cu 2 secții de artileriă, la Mírtevița și Demirkioi, pentru a sprijini trupele nóstre de la Riben, iar fracțiunii din brigada sa condusă de colonelul Arion G. și formată din regimentul al 6-lea de călărași și 1 secțiă de artileriă, 'i ordonă a lua pozițiune pe drépta la Semeret-Trestenik, și a nu perde legătura cu divisia 3-a. Tot de o-dată colonelul Formac informă și acéstă divisiune de intențiunile inamicului și de mișcările brigadei.

Provisorii comandant al trupelor ruse înaintea Plevnei până la sosirea comandantului cap, Domnului Carol, generalul Zotof, comunică, în ziua de 18/30 august, colonelului Formac, că proiectul de eșire al Turcilor ar putea, asemenea, să aibă de scop atacul asupra armatei nóstre care își efectuéază acum trecerea la Corabia. Generalul rus învită pe comandantul brigadei de cavaleriă română a preveni și despre acéstă eventualitate trupele nóstre aflate între Vid și Isker. Colonelul Formac transmite informațiunea la divisia 3-a, aședată pe linia Brest-Ghighen-Bešli, precum și la divisia 4-a peste Vid, și modifică pozițiunea și mișcările brigadei sale în sensul următor:

Câteși 10 escadróne (al 5-lea, al 6-lea regiment, 2 escadróne din al 7-lea regiment de călărași) și

bateria călărăț, se concentrează la Mîrtevița, unde artileria se așează pe platoul dominând valea Vidului spre Plevna, și pe unde inamicul ar fi putut deбуșa, sau pentru ca să atace în flanc divisiunea 4-a, sau ca să înainteze la Brest în contra divisiunii a 3-a. Pe acest platoū se rēdică imediat lucrări sprijinitore pentru tunuri. Un lanț de ante-posturi lēgă pe stînga brigada noastră de cavaleriă cu batalionul al 2-lea de vênători, 1 bateriă și regimentul al 8-lea de călărași, trupe cari sunt postate peste Vid și formează ante-garda divisiunii a 4-a sub colonelul Cantili. Un al doilea lanț de ante-posturi stabilește pe drēpta, spre Semeret-Trestenik și Rahovița, legătura cu capetele de colone ale divisiunii a 3-a, și cu regimentul al 4-lea de călărași făcēnd serviciul de siguranță al acestei divisiuni pe valea Iskerului. Tot de o-dată brigada Formac trimite tari patrulă în recunoscere dincolo de Demirkioi și Semeret-Trestenik, unde în ziua aceea nu se arată nici o mișcare de înaintare a vrăjmașului. Peste noapte aceste patrulă iaū contact cu vedetele inamice, cu cari schimbă câte-va focuri, și călărașii noștri fac un prizonier turc, pe care îl aduc la bivuac spre cercetare.

În ziua de 19/31 august proiectul de eșire al Turcilor din Plevna se pune în executare. În acea zi, pe la orele 6¹/₂ dimineța, forțe însemnate otomane pornesc din liniile lor, însă în loc de a înainta, ast-fel cum erau suposițiunile, spre Nord pe dru-

mul Plevna-Nicopole, saŭ pe valea Vidului, pentru a se desfășura între acest rîu și Iskerul și a-și îndrepta atacul asupra armatei române, colónele turcesci es din retransamentele lor de la Radișovo și se direg către Est, spre Pelișat și Zgalince. Acéstă țintă reală a atacului părea așa de pucin probabilă generalului Zotof, încât el o ținea la început drept o diversiune destinată a masca lovirea efectivă care avea să fiă dată saŭ în contra Românilor de pe drépta Vidului, și în special divisiunei a 4-a, saŭ în contra divisiunei a 3-a d'între Vid și Isker. De aceia comandantul rus nici nu adună la începutul acțiunei tóte forțele sale spre stînga pozițiunei rusesci, asupra căreia se îndreptă atacul Turcilor, și unde se afla numai corpul al IV-lea. El mănține la centru corpul al IX-lea, și previne divisiunea 4-a română a se stabili solid pe pozițiunile sale de la Kalișovaț și Brislan, ca să pótă întîmpina acolo lovirea turcescă.

Pe le amiađi atacul turcesc spre Pelișat și Zgalince se desină din ce în ce mai mult ; 20,000 pîná la 25,000 Turci, cu cavaleriă și cu vre-o 40 tunuri, acoperă platoul care se întinde între Tucenița și Grivița, în fața satelor Pelișat și Zgalince. Din partea corpului al IX-lea rus, la centru, și a divisiunei a 4-a română nu se semnala aparițiunea inamicului. Atunci generalul Zotof întăresce corpul al IV-lea cu o brigadă din corpul al IX-lea, și ordonă celui d'ântéiú a se apăra energic și a respinge pe inamic. Un moment, violenta agresiune a

acestui amenința să isbutescă ; Turcii resping pe Ruși din Zgalince și înainteză spre Poradim, dar regimentele Șuja și Sierpucof, sprijinite de 24 guri de foc, se aruncă asupra vrăjmașului și iaă înapoi pozițiunea de la Zgalince. Atacul asupra Pelișatului fusese asemenea respins, și, pe la 3 ore d. a. Turcii se retrăgeaă pe tătă linia, slab urmăriți de Rușii sdruncinați de lupta ce susținuseră, mai ales corpul al IV-lea asupra căruia apăsase tătă puterea atacului.

Am spus că generalul Zotof se temea mai mult de o agresiune pe centru saă pe dreptă sa, în direcțiunea Nicopolei și a trupelor române, și nu cutezase până în sfirșit a-și slăbi centrul trămițând în acțiune corpul al IX-lea, pe care îl ținuse în rezervă, nici a trage în rađa luptei divisiunea 4-a română, pentru a nu goli valea Vidului. Acéstă divisiune, din pozițiunile sale de la Kalișovaț, Brislan și Riben, se afla, dar, prea depărtată de câmpul de bătăiă de la Pelișat și Zgalince spre a-și putea da concursul forțelor rusesci, și misiunea divisiunei române, în acea ți, consta în a face față unui eventual atac în contra dreptei rusesci, saă în contra trupelor nóstre cari treceaă Dunărea.

Ast-fel fu cursul luptei de la $19/31$ august la Pelișat, în fața Plevnei, care costă pe Ruși 240 ómeni morți și 735 răniți. Perderile turcesci aă fost evaluate ca la 3,000 ómeni. Acesta fu rezultatul singurei încercări ofensive făcută de Osman pașa de la $8/20$ iulie, și de la cele două victorii repurtate de

dînsul în fața Plevnei, exceptându-se marșul de la ¹⁴/₂₆ iulie asupra orașului Lovcea, pe care Turcii isbutiseră a se face stăpâni fără greutate, Rușii fiind pucini la număr pe acest punct și retrăgându-se.

Proiectul de eșire al lui Osman pașa, pentru a reuși, trebuia executat mai înainte de junctiunea nouelor forțe române cari intrau în luptă, cu forțele rusesci din fața Plevnei, și comandantul turcesc se putea crede îndreptățit în calculul că va câștiga această înaintare de timp, căci trecerea armatei noastre, începută la ¹²/₂₄, nu era încă sêvêșită la ¹⁹/₃₁ august; podul pentru strămutarea peste Dunăre a divisiunei de rezervă, a materialului greu, trenurilor etc., nu era încă aședat la acea dată. Dar din indiciile dobândite la ¹⁶/₂₈, ¹⁷/₂₉ și ¹⁸/₃₀, din mișcările în acele zile ale detașamentelor noastre de ante-gardă și de cavaleriă, s'a deșteptat, negreșit, grijă, s'a u străcurat înduoeli în cugetele căpeteniei otomane. Aparițiunea spre Nord-Vest de Plevna a capetelor de colone ale oștirea românesci; înaintarea ante-gardei și cavaleriei sale nu pe malul drept al Vidului, spre a lua pozițiune și a intra în rând cu trupele rusesci, ci pe malul stâng, și mai ales pe valea Iskerului; înaintarea ante-posturilor noastre pe această vale la Crușoveni, Bragar, Rahovița, Stîrcea, și ciocnirea lor cu vedetele turcesci spre Semeret-Trestenik, adică tot la Nord-Vest de pozițiunile turcesci, erau emne cari nu puteau scăpa ochirei militare a

unuî comandant cu experiența rebelului ca Osman pașa. Aceste semne dovedeau evident că linia de operațiuni ce armata română părea a-și fi ales nu era valea Vidului, ci valea Iskerului, ceia ce era și de fapt în acel moment, precum vom avea ocașiune a expune mai departe.

În asemenea stare de lucruri Osman pașa era amenințat de a vedea armata română sosind despre Nord-Vest, din valea Iskerului, prin Semeret-Trestenik și Etropol, sau prin Mahaleta-Dubnik, pe soseua Orhanie-Plevna în costa stângă, ori în spatele pozițiunei turcesci. Era, deci, în primejdiă de a fi luat în revers de această armată pe când s'ar fi luptat în față cu forțele lui Zotof. Această situațiune nu-i mai permitea comandantului otoman să și execute eșirea cu totalitatea forțelor sale; el era nevoit să le dividă și să păstreze în Plevna o parte care să facă față oștirea românesci în cazul când dînsa, prin marș forțat, ar fi străbătut distanța de vre-o 25 kilometri de la Rahovița, 16 kilometri de la Semeret-Trestenik, care separa de Plevna detașamentele sale înaintate și când această oștire ar fi alergat în ajutorul Rușilor lui Zotof. De aceea nu putea Osman pașa să și execute întreprinderea din ¹⁹/₃₁ august cu întregimea puterilor sale; de aceea, când vădu că atacul seî asupra Pelișatului și Zgalincei fu respins, nu cuteză a și împucina reservele, temându-se de sosirea Românilor despre Vest, prin valea Iskerului, care se desina ca linia lor de operațiuni.

Și nu era în eróre mușirul otoman asupra mar-

șului strategic al armatei române și a liniei sale de operațiuni peste Dunăre. Intr'adevăr, prin concentrarea armatei noastre la Corabia și prin pregătirile de stabilire a podului la Siliștioara ; prin înaintarea ante-gardei pe malul stîng al Vidului și pe valea Iskerului, statul-major general român avusese în vedere, la început, această vale ca liniă de operațiuni a oștirei noastre în Bulgaria. Pe când alianța română-rusă nu era încă stabilită de fapt, pe când era vorba ca armata noastră să și urmeze acțiunile deosebite pe un teatru de operațiuni al ei, această liniă a Iskerului oferea un înduoit folos. Ea nu amesteca Româniî cu Rușii, lăsând acestor din urmă zona lor din rîul Vid spre Răsăritul Bulgariei, și sarcina de a și urmări ofensiva asupra Plevnei, a înfrînge rezistența ce întîmpinaseră acolo și a păși înainte la atingerea obiectivului lor. Armata română, înaintînd între malul drept al Dunărei și valea Iskerului, își reserva zona ei de acțiune în Apusul Bulgariei, și putea, de pe aceste linii, să se îndrepte spre Rahova, Cibru, Lom, și Arcer-Palanca pînă la Vidin, făcîndu-se stăpîna pe tot țărmul dunărean otoman pînă în Timok, și protegiînd, astfel, fruntariile României. Nu vor isbuti Rușii a sfărîma singuri împotrivirea turcescă de la Plevna, ceia ce nu putea fi admis atunci *a priori*, mai ales față cu însemnatele ajutóre chiămate din Rusia, și dovedi-va se nevoia ca Româniî să le mîergă imediat în ajutor, apoi linia Iskerului avea iarăși folosul că armata română putea lesne, de acolo, să

facă capul colónei la stânga, să trecă pe malul drept al Vidului, și să ia pozițiune în fața Plevnei pentru a 'și uni silințele cu acele ale armatei ruscă spre a se doborî cetatea ce improvisase Osman pașa.

Când alianța română fu cerută cu stăruință, când Domnul Carol avu, la ¹⁶/₂₈ august în Gorny-Studen, întrevederea de care s'a vorbit cu Impăratul Alexandru și cu marele-duce Nicolae, se desfășurase acolo și mai apriat înaintea căpeteniei române extrema gravitate a situațiunei armatei ruscă în Bulgaria. Silită, până la sosirea ajutoarelor din Rusia, a'și restrînge acțiunea în toate părțile pentru a se concentra și a face față ofensivei vigurose întreprinsă de Turci spre Balcani și spre Lom, precum și forțelor precumpënitore adunate pe Vid de Osman pașa, armata rusă era redusă a se mântine înaintea Plevnei, ca și pe cele-l'alte puncte, într'o laboriósă defensivă, și nu mai era nici cum cestiunea ca dînsa să pótă acum singură să ia ofensiva în acéstă parte numai cu cele 2 corpuri reduse ale lui Zotof și Krüdener. In asemenea condițiuni, nu numai obligațiunile morale ale aliatului și rațiunile de ordine politică pe cari le am expus în partea ântëia, dar și necesitățile militare, și interesul propriu al oștirea noastră cereau ca Românii se caute a da Rușilor grabnicul ajutor de care aveaă nevoieă, combinându-l în modul care putea fi cel mai eficace.

Comandantul armatei ruse și șeful seü de stat-major general, nu ascunseră Domnului Carol că, dacă s'ar ivi casul ca Osman pașa să atace cu o

parte a trupelor sale cele 2 divisiuni române cari își operaū acum trecerea peste Dunăre la Corabia și înaintaū pe valea Iskerului, depărtat de zona armatei rusesci, acéstă armată n'ar fi în stare a alerga în ajutorul trupelor române. Intr'o asemenea ipotesă care nu era imposibilă și merita, prin urmare, seriósă examinare, lupta nu s'ar fi angajat în condițiuni favorabile pentru oștirea noastră. Generalul otoman care se arătase omul hotărîrilor virile, și, pe lângă tenacitatea în lupte dovedită în ultimele două bătălii, lăsase să se vedă până aci prin repedele seū marș de la Vidin la Plevna că scie, la trebuință, să desfășure și mobilitate, generalul otoman putea, într'adevăr, să distragă din întregimea forțelor sale vre-o 30,000 ómeni, și să lase în pozițiunile Plevnei aprópe atâta număr de apăărători spre a'și masca mișcarea și a ocupa pe Ruși. Cu acești 30,000 ómeni cari se mai puteaū spori cu ajutóre trase fiă din Teliș, Orhanie, Sofia, fiă din Rahova, Cibru-Palanca, și se puteaū urca la 40,000 luptători, Osman pașa, de se arunca asupra nuoilor adversari ce soseaū pe valea Iskerului, putea să încerce cu folos sorții unei bătălii numai cu cele 2 divisiuni ale noastre care 'și operaū atunci marșul de desfășurare peste Dunăre, căror Ruși nu le puteaū veni în ajutor, și n'ar fi găsit, decí, alt sprijin, decât în divisiunea noastră a 4-a aflată peste Vid. Superioritatea numerică, familiaritatea terenului și folósele ofensivei ar fi fost, dar, tóte în partea musulmană.

Așa dar, în situațiunea actuală a forțelor beligerante în Bulgaria, și în împrejurările în cari se afla Rușii înaintea Plevnei, valea Iskerului, ca liniă de operațiuni, putea să devină primejdiosă pentru armata română. Osman pașa s'ar fi aflat în acea pozițiune atât de căutată de comandanții de oște, și cu care căpitanii cei mari aũ îndeplinit minunile ce le înregistră istoria, adică ar fi stat pe o basă strategică mijlociă între două armate protivnice—cea română pe Isker, și cea rusă, sub Zotof, înaintea Plevnei—și fiă care armată, in parte, inferiőră în număr trupelor mușirului otoman. Acesta ar fi putut să se asvêrle, după plac, cu forțe superiøre mai ântëiũ asupra unei din acele două armate, a o strivi, și a se întörce apoi asupra celei-l'alte. Căpetenia oștirei românesci recunoscũ pericolul acestei situațiuni, și, spre a'l para, hotărî să modifice liniã de operațiuni primitivă a armatei nôstre, și să o strămute din valea Iskerului în valea Vidului.

La întörcerea-i din Gorny-Studen la Corabia, Domnul Carol convocă aci în consiliũ de reșbel pe comandanții corpurilor armatei române, le arată situațiunea militară din Bulgaria, ast-fel cum o constatase la cuartierul-general rusesc, și le făcu cunoscut direcțiunea ce acéstă situațiune impunea acțiunei oștirei nôstre. Inalta căpeteniă le arată ceia ce era cerut atât de siguranța armatei române, cât și de nevoia în care se afla trupele rusesci pe tot teatrul de operațiuni, și mai ales în-

intea Plevnei. Deci, spre Nordul acestei pozițiuni și de-a lungul Vidului trebuia să îndreptate trupele noastre, spre a se alătura aci cu trupele aliate și a le sprijini. Cât de gravă este oricând, în sine, asemenea evoluțiune a schimbărei unei linii principale de operațiuni, schimbare pe care numai motive puternice o pot determina, cât de serioasă era ea și de astă dată, căci, împreună cu schimbarea acestei linii trebuia strămutată și linia comunicațiilor noastre cu basa, prin urmare și podul pe Dunăre de la Siliștioara urma a se desface și duce spre gura Vidului, comandanții români, ca și căpetenia lor supremă, recunoscătoare că era și de oportunitate strategică pentru securitatea desfășurării armatei noastre peste Dunăre, și de absolută urgență pentru situațiunea aliaților nostri înaintea Plevnei, de a se înlocui linia Iskerului prin linia Vidului pentru înaintarea și operațiunile ulterioare ale oștei românesce. După ce această oște va fi trecută întregă peste Dunăre, podul avea să se descheie, să se pogore, sub conducerea și priveghiarea serviciului de pontonier și al flotilei, în jos pe Dunăre până la Turnu-Măgurele, și să se reșeșe între acest oraș și cetatea Nicopolei, care avea folosul de a fi un cap de pod în ființă, ce nu mai trebuia a se pregăti și a se întări.

În urma acestor decisiuni Domnul Carol ordonă, pe de o parte, ca divisia 3-a, de pe valea Iskerului, să și începă imediat mișcarea spre stânga pentru pășirea în valea Vidului, iar divisia de rezervă

să'și efectueze chiar de a doua ȃi trecerea peste Dunăre, trecere cu atât mai zorită, că se priimise la cuartierul nostru vestea telegrafică despre atacul îndreptat în acea ȃi de $\frac{19}{31}$ august de Osman pașa, cu o parte a trupelor sale, asupra lui Zotof, la Pe-lișat și la Zgalince.

În nóptea de $\frac{19}{31}$ august spre $\frac{20 \text{ august}}{1 \text{ septembre}}$ podul nostru de la Siliștóra era terminat pentru ca divisia de rezervă să 'și efectueze trecerea. Acéstă divisiă fu strînsă în ȃiua de $\frac{20 \text{ august}}{1 \text{ septembre}}$ pe șesul din dreptul podului spre a fi trecută în revistă înainte de pornirea ei. În câmp și în fața trupelor se oficia mai ânteiú serviciul divin de către episcopul de Rîmnic, și se imploră binecuvîntarea a Tot-Puternicului asupra armelor române. Apoi în prezența miniștrilor și președinților Corpurilor legiuitoare, veniți într'adins spre a fi față la acest memorabil eveniment, în prezența unei mulțimi de spectatori, viú mișcați, cari alergaseră din tóte părțile spre a saluta încă o-dată pe cei ce porniaú a'și face datoria către patriă, Suveranul și Căpetenia supremă a armatei României, însoțit de statul seú major, străbătu călare rândurile și le adresă următorul ordin de ȃi :

Oștenî !

«A trecut anul de când lupta de peste Dunăre, «între Turci și Creștini, pune în primejdiă hotarele «nóstre. Pentru a le apăra, țera a făcut apel la voi. «La glasul ei, v'ați părăsit căminele cu avêntul

«ómenilor cari au conștiință că de la devotamentul
«lor atěrnă ființa Statului român.

«Pe cât timp oștirile operaă în depărtare și noi
«nu eram amenințați de cât de năvălirile unor cete
«de jefuitori, ne puteam ține numai în apărarea țěr-
«murilor. Acum, însă, resbelul se apropia de hota-
«rul nostru, și dacă Turcii ar fi învingători, este în-
«vederat că ar năvăli cu toții asupra țerii, aducând
«cu dînșii măcelul, prădarea și pustiirea.

«In acéstă pozițiune, ca să scăpăm țera de sělbă-
«teciile năvălitorilor, este de dătoria noastră a merge
«să-i combatem pe chiar těrēmul lor.

«Ostași Români! voi știți cât de mult a suferit
«patria noastră, în timp de peste 200 ani, în care
«vi-se răpiseră mijlócele de a mai apăra bărbătesce,
«pe câmpurile de bătăia, drepturile ei. Astă-đi aveți
«ocasiune d'a arăta din nou vitejia vóstră, și Europa
«înrégă stă cu ochii țintiți spre voi! 'Nainte dar,
«cu inimă románescă, și lumea să ne judece de pe
«faptele nóstre.

«Reîncepem astă-đi luptele glorióse ale străbu-
«nilor alătura cu numéroșele și bravele armate ale
«uneia din cele d'ântei puteri din lume. Armata ro-
«mână, de și mică, se va distinge, sum sigur, prin
«bravura și disciplina ei. Ea va reda ast-fel Româ-
«niei rangul ce a avut altă dată, și care i se cuvine
«între națiunile europene.

«Acésta este și credința augustului Imperatore
«al tutului Rusiilor. D'aceia nu numai Români vor
«lupta alături cu Ruși p'același câmp și pentru ace-
«lași scop, dar încă comanda superióră a ambelor
«armate despre Plevna imi este încredințată mie.

«Acésta este o onóre care se resfrânge asupra
«țerei, asupra vóstră.

«Faceți, dar, să falfăie din nou cu gloriă drapelul
«románesc pe câmpul de bătăia unde strămoși vos-

«tri aũ fost, secolĩ întregi, apărătorii lezei și ai libertăței.

«'Nainte dar, ostași români, 'nainte cu bărbăția, «și în curênd vê veți întorce în familiile vóstre, în «țera vóstră, liberă prin voi însi-vê, acoperiți de «aplausele întregêi națiunii.»

Dat în cuartierul Nostru Domnesc, la Corabia, 20 august 1877.

CAROL

Apoi în sunetul rêsboinic al musicilor și al cântecelor iusuflețite de simțiri eroice și patriotice, cu Domnul și Căpitanul lor în frunte, cu stégurile mândru desfășurate în vânt, bataliónele, escadrónele, bateriile române porniră în lungi șiruri pe podul întins peste luciul larg și măreț al Dunărei, în ale cărei unde rașele sórelui rêsfrângeaũ miĩ de schĩnteĩ de pe oțelul săbiilor, al baionetelor și al tunurilor. Imposant și solemn moment ! Un frémêt adânc, o emoțiune nespusă coprinsese pe toți. Părea că de-o dată inaintea tutulor a dobândit ființă simbolică imagină a țerei; că România însăși s'a întrupat aci tînără, frumósă, înviată la gloriă și la neatêrnare, și întrarmată și în platoșă, dînsa pasă acum 'nainte cu fiii ei peste hotar spre a-și apăra dreptul, a restatornici cădintă și onórea numelui seũ. Nesfîrșite aclamări isbucniră din tóte pepturile și însoțiră pe vitejiĩ pornind să lupte și să móră pentru patriă. Și precum pre dînșii în ăst loc așintite erau tóte privirile, pre dînșii urmăreaũ ochii înduioșați de lacrimi ai unui părinte, unei mame, soțiĩ saũ rudeniĩ veniți din lungă cale a da

celui iubit rămas bun și sărutul, poate cel din urmă, așa de departe și de pretutindenă unde bătea o inimă românească, călduros urmărită era armata noastră care trecea acum Dunărea și mergea să împrăști urmele victorioase ale străbunilor. Dincoci de rîu era corpul României, dincolo, în acele momente pururea neuitate, erau gândul și sufletul ei.

Suveranul adresă din Bulgaria o proclamație către națiune prin care se deslușia marele pas săvârșit de dînsa *)

*) Proclamația avea următoarea cuprindere :

Români !

«După două secole de slăbiciune și de înjosire națională, voi, «astăzi, ați reluat arma în mână. Oștirile țerei ați trecut Dunărea.

«Punându-mă în fruntea apărătorilor drepturilor și independenței patriei, simț trebuința de a'mi împărtăși cugetările și speranțele cu națiunea care'mi a încredințat destinatele sale.

«Intrând în Bulgaria, noi intrăm în partea activă a unui rebel pe care nu-l am dorit, nu l'am provocat, pe care, cu toții, «am căutat să-l deturnăm, dără pe care, o dată fiind nevoiți a'l «priimi, vom sci a'l purta cu coragiul și statornicia unui popor «care are conștiința drepturilor sale, care are virtutea de a le «susține.

«Încă pe când ați început neînțelegerile politice între Imperiul «Rusiei și între Pórta Otomană, neînțelegeri cari până în sfîrșit «aveau să provoce în Orient rebelul de față, îngrijindu-ne de «complicațiunile și nenorocirile ce cërta între puternicii noștri «vecini avea să aducă asupra țerei noastre, și Guvern și Camere, am «stăruit pe lângă toate marile puteri europene ca să afile mijlocul «de a chezași României, pe timpul marelui conflict, drepturile

În prețuia trecerei restului oștirea române peste Dunăre, se făcuse următoarele modificări în personalul comandamentului ei. Generalul Cernat, până

«unei bine-făcătoare neutralități, pe care ele ni le asiguraseră în «timpul păcii.

«Din nenorocire, stăruințele noastre au rămas zadarnice. Marile «puteri nu s'au creșut în pozițiune de a ne feri dinsele de peri- «colele unui rebel, pe care noi singuri încă mai pucin îl puteam «depărta de la hotarele noastre. Cu totă prudența ce, guvern și «națiune, am arătat în aceste îngrijitoare împrejurări, și acesta «numai și numai că dădă am putea a ne feri de a fi învéluiți «în conflictul oriental, Pórta nu a voit să țią sémă de greutateile «pozițiunii României, și ántăile ei loviri au fost îndreptate în «contra noastră!

«Ea a bombardat orașele noastre deschise, a făcut góna vaselor «nóstre de comerț până în láuntrul porturilor noastre, și spre a «le desființa cu mai mare iuțélă, a întrebuintat până și petroliul; «ea ast-fel a nimicít comerțul nostru maritim și fluvial. Satele «nóstre, holdele și averea populațiunilor noastre dunărene au fost «date pradă rapacității bașibuzucilor și Cerkezilor, sute de ómení «nevinovați și nearmați au fost, parte luați în robie, parte uciși «și mutilați; în fine un rebel de crușime și de barbarie s'a în- «tins asupra țermurilor noastre de la Calafat până la Marea Négră.

«În fața acestei dureroase stări de lucruri, Corpurile noastre «legiuitoare s'au rostit în unicul mod, potrivit cu demnitatea, cu «drepturile și cu interesele țerei! Am rupt vechile legături reu «definite cu Înalta Pórta, am proclamat independența absolută a «României, și, la lovirile ce ni se adresaú în mod neleal și barbar, «am răspuns printr'o francă declarație de rebel.

«Aú trecut de atunci mai mult de trei luni. Doritori de a «cruța țera cât se va putea mai mult de relele rebelului, am «cáutat în tot acest interval de timp, a ne ține în defensivă, a ne «mărgini numai în a ne apăra, pe cât e cu puțință, hotarele noastre,

atunci ministru de rebel, remise portofoliul acestui departament d-lui I. C. Brătianu, președinte al consiliului, și îi se încredință comandamentul superior

«cu toate că devastățiunile și crușimile de-a lungul Dunărei din și în și luaș proporțiuni mai întinse!

«Tóte le răbdam, fiind-că speram că rebelul isbucnit între Rusia și Turcia va ajunge la un curênd sfêșit, fiind-că credeam că moderațiunea arătată de noi ne va crea titluri precumpênitoare la regularea condițiunilor păcei de către marele puteri européne.

«Din nenorocire însă rebelul de dincolo de Dunăre se prelungește peste așteptare, acest rebel capătă din partea musulmanilor un caracter din ce în ce mai înverșunat și mai fanatic în contra creștinilor, și, într'acest timp sórta României din și în și se înăspresce mai mult.

«Décă Europa întrégă din cauza rebelului suferă stagnațiune mai în toate ramurile activităței sale economice, apoi mai cu dinadinsul România încercă toate anevoințele acestui rebel, căci putem dice că prin pozițiunea noastră geografică, noi îi purtăm mai toate sarcinile. De aceia pe niminea efectele desastrose ale luptei nu ating mai mult decât pe țera noastră.

«Și așa chiar, cu arma la braț, pe când numai oștirile imperiale ruse ar continua a susține lupta sângerósă, nu este mai pucini adevêrat că tot pământul nostru ar suferi mai mult, fiă în avuțiă publică, fiă în avuțiă particulară. Cu cât acéstă stare de lucruri ar deveni mai înfricoșată când armatele turcesci s'ar vedea în lesniciósa pozițiune de a lua ofensiva, și de a transporta teatrul rebelului în însuși coprintul hotarelor noastre!

«Este dar de datoria noastră de a pune toate forțele noastre spre a împedica o asemenea teribilă eventualitate. Espuși a perde prin pasivitatea noastră chiar și ceea ce mai posedăm, neavând nici o garanțiă că Turcia ar face o deosebire între rebelul defensiv, datori a coopera pe lângă armatele imperiale ruse, pentru ca, cu orî-ce preț, să grăbim finitul acestui rebel, acțiunea ne

al armatei de operațiuni, având ca șef de stat-major general pe colonelul Barozzi. Acastă armată, cu cele 3 divisiuni cari o compuneaă și aveaă să se

«este reclamată de împrejurări, dictată de interesele noastre naționale și economice, imperios impusă de însuși simțimintele de «conservațiune!

Români!

«Acastă dură extremitate, ér nu ambițiunea personală, nu pofta de gloriă saă de cuceriri ne scóte din pozițiunea defensivă. Bulgaria este pustiită; populațiunile ei creștine sunt date pradă crușdimei ordelor nedisciplinate ale Asiei; resbelul de esterminațiune «este declarat la tot ce pórtă numele de creștin. Nu avem dar nici «un temeiă de a crede că, mulțumită pasivității noastre egoiste, o «sórtă mai bună ar aștepta pe România, când succese statornice ar «pune armatele turcesci în putere de a călca pământul românesc.

«Intru cât vor sta în picioré cetățile turcesci de la Adakale până «la Măcin, păstrate nu spre a împedica treceri de armate străine, nu «spre a ține pept altor cetăți inamice, ci numai spre a bombarda «orașele noastre deschise, spre a nimici comerțul internațional și «local pe marele nostru fluviă; întru cât timp un regim de umanitate și de legalitate nu va fi stabilit în Bulgaria, până când drepturile și demnitatea omului nu vor fi asigurate și creștinilor din «Turcia, România nu póte, nu are dreptul de a se sci în pace, a se «crede ferită de presente și de viitoare catastrofe. La înlăturarea «acestor rele cari o amenință în tótă ziua, în tótă ocașiunea, la statornicirea în vecina Bulgariaă a unei stări de lucruri reclamată de «justiția și civilizațiunea modernă, are dar și România datoria de a «contribui pe cât îi compórtă forțele și mijlócele ei. Acésta 'i se «impune de trecutul ei glorios, de interesele sale cele mai sacre «ale prezentului, de asigurarea viitorului seă!

«Și apoi, noi Români! nu suntem creștini? Aă interesele orientale nu ne privesc și pe noi? Aă în marea cestiune a eman-

adune sub Plevna, era sub comandamentul suprem al Domnului Românilor, împreună cu cele 2 corpuri de armată rusești aflate înaintea acelei pozițiuni,

«cipărei creștinilor resăriteni n'avem și noi dreptul și datoria
«de a ține un cuvânt, de a da un concurs, de a coopera la o
«mântuitoare soluțiune? Numai meschinul egoism, numai órba pa-
«sivitate trebuie să fie politica națiunii noastre? Dar izolându-ne
«din marea luptă, dar nedând sprijin acelora ce luptă pentru o
«causă de umanitate și de dreptate. óre România, prin însuși
«acésta, în ora pericolului nu se desbracă de dreptul de a re-
«clama concursul altora? Trebuie-va ca pururea să ne rezimăm pe
«umerile altora, și nici o-dată să comptăm pe propriile noastre
«forțe, pe propria noastră vitalitate?

Românî!

«După stăruințele a trei generațiuni, după suferințele și sacri-
«ficiile părinților noștri, și mulțumită generósei protecțiuni a ma-
«rilor puteri européne, Statul român s'a format. A sosit acum
«timpul ca acest Stat să dovedéscă și el Europei, prin energia și
«abnegațiunea tuturilor claselor societăței sale, și mai ales prin
«brațul filor seî, că România are vitalitate, că ea are forțe pro-
«prie ale sale, că ea are consciința misiunii sale la gurile Dunărei,
«că ea are bărbăția de a o putea împlini.

«Puterile européne creștine au avut îndestule ocaziuni de a apre-
«cia că Româniî știu a cumpeni aspirațiunile lor în marginile pru-
«denței politice! Acum prin participarea armatei noastre la resbel,
«prin valórea și disciplina ei, a venit momentul să le dovedim
«că România este, și póte fi un element inteligent și solid spre a
«contribui la întemeierea ordinii și stabilităței în Orient. Tóte
«aceste considerațiuni de mare valóre sunt atâtea datoriî pentru
«națiunea noastră, ca și noi să intrăm în luptă, ca și noi să punem
«umérul, ca și noi să împreună-lucrăm la curmarea unui resbel,
«care, cu cât se va prelungi, cu atât mai mult va seca forțele
«noștre morale și materiale.

precum și cu orî-ce trupe imperiale cari aveaû să se adune acolo și să formeze *Armata de Vest*, comandată de Domnul Carol. Ca șef de stat-major al

«Deci, pentru apropiata dobândire a păcei mult dorite, pentru «intemeierea solidă a drepturilor noastre de națiune liberă și de «sine-stătătore, pentru întărirea stimei și încrederii către noi a «națiunilor străine, invocând numele marilor noștri Domni eroi «o-dată energicii apărători ai creștinismului în Orient, luând esem- «ple de la bătrânele noastre oștiri, cari, în timpurile de gloriă, aû «preumblat triumfătore drapelele române de la marea Neagră până «la țărmurile mării Baltice, noi am trecut Dunărea! Invocând pe «Dumnezeû în mâna căruia este sórta bătăliilor, bătrâni și tineri oș- «tenii ai României, noi scim ce națiunea așteptă de la brațul nostru: «Domn, oficiali și soldați, noi ne vom face datoria.

Români!

«Alături cu drapelul augustului Imperatore al tuturilor Rusiilor, «pe care stă scrisă: emanciparea popórelor creștine din Orient, «să înălțăm și noi drapelul nostru care pórtă semnul de vieță de «sine stătătore, semnul de independență al Statului Român.

«Iubirea cu care veți susține și îmbrățișa pe frații și fii voștri «cari aû trecut Dunărea spre a afirma vitalitatea și forța Ro- «mâniei, va înđeci avéntul și valórea lor.

«Cu deplină, dar, încredere în concursul unanim și necurmat al «tuturilor claselor Națiunei și în convingerea că vă veți îndeplini «toți cu sântenie, de la mic până la mare, și în orî-ce împre- «jurare, datoriile vóstre către patriă, noi intrăm fățiș în luptă înăl- «tând vechiul strigăt cu care mai ades aû învins părinții noștri:

«Inainte cu Dumnezeu pentru țera noastră, pentru legea noastră!».

Dat în cuartierul Nostru Domnesc la Poradim la 27 august (8 septembrie) 1877.

CAROL

Contrasemnați: I. C. Brătianu, M. Kogălniceanu, P. S. Aurelian, G. Chișu, I. Cămpineanu.

armatei aliate română-rusă se numi generalul Zotof, comandantul corpului IV-lea rusesc, iar generalul Krylof înlocui pe generalul Zotof în comandamentul aceluï corp.

La $\frac{21 \text{ august}}{2 \text{ septembrie}}$ la 5 ore séra, Domnul Carol sosi la Poradim înaintea Plevnei, unde fu priimit de generalul Zotof, și luând imediat prin ordin de ȃdi posesiune de înaltul seũ comandament, își stabili aci cuartierul general. A doua ȃdi de diminéȃă sosiră la Poradim locotenenȃii-generalĩ baron Krüdener și Krylof, comandanȃii corpurilor al IX-lea și al IV-lea rusesci, cu șefii de stat-major ai corpurilor, și se presintară comandantului-căp de către generalul Zotof, care 'și începuse funcȃiunile de șef de stat-major general. Tot aci se înfăȃșară și 4 oficeri de ordonanȃă rusesci atașati pentru serviciũ pe lângă căpetenia armatei de Vest, și acești oficeri fuseseră detașati din Petersburg și făceau parte din regimentul de cavaleri ai gardei, din regimentul de cuirasieri ai Impăratului și din regimentul Impăratesei. Domnul încălecă și porni pe liniile ocupate de trupele imperiale de sub comandamentul seũ, și le trecu în revistă, putând observa chiar în acea ȃdi slabele efective ale acestor corpuri și trebuinȃa care se impunea de a le întări cât mai grabnic cu noũ ajutor. Vom arăta mai departe compositiunea acestor trupe; pentru moment ne întórcem la armata română și la mișcările sale pentru a sosi pe posiȃiunile din 'naintea Plevnei.

Am văzut că în urma consiliului de rebel ținut în ziua de $19/_{31}$ august la Corabia, în care se hotărîse schimbarea liniei de operațiuni a armatei române, divisia 3-a priimise ordin a apuca spre stînga și a trece de pe valea Iskerului pe aceia a Vidului. Pentru a îndeplini acest ordin, divisia 3-a rechiamnă la $\frac{20 \text{ august}}{1 \text{ septembrie}}$ detașamentele sale aflate pe malul stîng al Iskerului, strînse podul care se aruncase pe acest rîu, și divisia făcu capul colónei la stînga și se îndreptă prin Brest la Giulenți *). Divisia de rezervă, care în aceeași zi trecu Dunărea pe podul de la Siliștióra, esecută și dînsa marșul de flanc spre a sosi în valea Vidului, păși peste această gârlă și se stabili pe malul drept, la Găurenî. A doua zi, la $21/_{2}$, divisia 3-a se formeză în două colóne: brigada 2-a de infanteriă cu 2 baterii din regimentul al 3-lea de artileriă, sub colonelul Gramont, pornesce pe malul drept al Vidului și ia pozițiune la Riben, unde se întrunesc cu brigada de cavaleriă Formac, care acoperise acest marș pe malul stîng și trecuse apoi Vidul la Mîrtevița spre a se întîlni cu brigada Gramont. Brigada 1-a de infanteriă a divisiunii a 3-a, condusă de comandantul ei, colonelul Ipătescu, cu restul artileriei divisionare se stabilesc în spatele brigadei a 2-a la Kreta, pe malul drept al Vidului.

În acest timp colonelul Sachelarie O. înaintase cu brigada 1-a de infanteriă din divisia de rezervă,

*) A se vedea schița de cartă.

la $\frac{21 \text{ august}}{2 \text{ septembrie}}$, de la Găurenă la Șeicova și Kopriva având ante-posturi spre Kreta pentru a se lega cu divisiunea a 3-a, iar cavaleria de rezervă pornise înainte spre Brislan și Kalișovaț, spre a stabili contactul cu divisiunea 4-a. Colonelul Cerchez, comandantul divisiunii de rezervă, pornesce tot de odată pe stânga a 3-a sa brigadă de infanteriă cu colonelul Vlădescu prin Grădescă la Muselimselo, pe Osmu, pentru a se ține în comunicațiune cu Nicopole, spre care se strămutase acum linia noastră de operațiuni, devenind această cetate capul nostru de pod pe Dunăre. Iar brigada 2-a de infanteriă a colonelului Budișteanu C. rămâne între Giulenți și Mocrișani, de unde observă malul stâng al Vidului și țărmul Dunărei spre Rahova. La $\frac{23 \text{ august}}{4 \text{ septembrie}}$ divisia de rezervă priimesce ordin a înainta și mai mult spre Plevna și a-și întruni cele trei brigade de infanteriă cu artileria divisionară la Brislan, iar cavaleriei de rezervă cu bateria călărăță, i se prescrie a acoperi spatele acestei divisiuni, dincolo de Vid, spre Giulenți și Mocrișani, și flancul spre Giulenți-Mîrtevița.

Mișcarea de strămutare a liniei noastre de operațiuni, de pe valea Iskerului pe acea a Vidului, era îndeplinită a treia zi de la începerea ei, și câteși 3 divisiunile române se află, la $\frac{24 \text{ august}}{5 \text{ septembrie}}$ pe malul drept al Vidului. Înaintarea oștirei noastre spre pozițiunile inamice urmază; divisia 4-a este împinsă mai departe și se concentrează la Verbița; divisia 3-a vine de ia locul acestei divisiuni la

Kalişovaţ-Riben; cele 3 brigade ale divisiunii de rezervă se aşedă în spatele divisiunilor a 3-a şi a 4-a la Brislan şi Kojulovce. Iar cavaleria acestor 2 din urmă divisiuni acopere flancul lor pe malul drept al Vidului spre Riben, Kacemuniţa, Susurlu (Bivolar) până înaintea poziţiunilor inamice despre Opanez, pe când colonelul Creţeanu, cu cavaleria de rezervă, priveghiéază malul stâng al Vidului şi patruléză neconţinut pe platoul d'între acel riú şi Iskerul, la Nord-Vest de Plevna.

Se îndeseaú dar, ast-fel, spre méđă-nópte trupele din faţa Plevnei, şi se împuternicea zăgazul menit a stăvili rēversarea oştilor lui Osman paşa pe flancul armatei ruseci şi pe basa ei de operaţiuni spre Nicopole şi Sistov. Generalul turcesc era însă cu totul liber în mişcările sale spre Apus şi Méđă-đi, pe soselele Plevna-Orhanie şi Plevna-Lovcea, şi pe aceste căi el putea să continue a-'şi trage nesupērat tóte ajutórele şi aprovisionările în ómeni şi material. Prin posesiunea Lovcei, muşirul otoman lăsa încă să planeze neconţinut asupra armatei Ţarului primejdia unei loviri, fiă pe centru în direcţiunea Selvi şi Tîrnova, fiă spre Balcani, căci din Lovcea prin Trojan, pasul Rosalita şi Kazanlık, Osman avea comunicaţiune cu Suliman, şi ambii generali puteaú opera junctiunea forţelor lor în contra Ruşilor. Incercarea de eşire din ¹⁹/₃₁ august era o dovadă próspectă de posibilitatea unor asemenea întreprinderi, şi, pentru siguranţa situaţiunei în faţa Plevnei, ca şi pe centrul rusec, era

neapărat, cu tótă strîmptorarea de forțe în care se aflău Rușii, a se face o silință spre a scóte pe Turci din posesiunea Lovcei.

Pregătítă cu mare discrețiune, acéstă silință se și făcu de quartierul-general rus care calculă, nu fără cuvênt, că ultimile atacurî nereușite din partea lui Soliman la Șipka, lui Osman la Pelișat, vor suspenda pentru câte-va zile ofensiva turcéscă în acele părți. Marele-duce Nicolae adună forțele ce inacțiunea în care intraseră Turciî la Șipka îi permise a încropi de pe centru — 15,000 ómenî — și le porni din Selvi, sub conducerea generalului principe de Imeritia, spre a ataca Lovcea. O recunós-cere, esecutată cu pucin mai 'nainte de către generalul Skobelef II. constatase că se aflău ca la 9000 Turci pe cari Osman pașa, după prima bătăliă de la Plevna, îi detașase acolo, unde se stabiliseră și se fortificaseră, avênd drept căpeteniă pe bătrânul, dar energicul Adil pașa. Principele Imeritinski, cu concursul generalului Skobelef, atacă la $\frac{22 \text{ august}}{3 \text{ septembrie}}$ Lovcea, și o luă după o crîncenă luptă; iar Adil pașa, fără a fi tare supêrat în retragere de Ruși, se res-frânse cu restul trupelor sale, din cari pierduse în luptă ca la 2000 ómenî, spre Plevna.

Detașamentul principelui Imeritinski și generalului Skobelef se puse la $\frac{24 \text{ august}}{5 \text{ septembrie}}$ în marș spre Plevna, unde ajunse în aceeași séră pe pozițiunile trupelor aliate formând armata de Vest, și acest detașament trecu și dînsul sub ordinele Domnului Românilor.

Ostea aliată înaintea Plevnei se compunea, dar, din următoarele forțe :

Armata Română.

- 1° Divisia 3-a de infanteriă, 12 bataliône și 6 baterii.
- 2° Divisia 4-a de infanteriă, 12 bataliône și 5 baterii.
- 3° Divisia de rezervă de infanteriă, 17 bataliône și 6 baterii.
- 4° 1 brigadă de roșiori, 8 escadróne, 1 bateriă călărețã.
- 5° 2 brigade de călărași, 20 escadróne.
- 6° 2 escadróne de gendarmi de escortã.
- 7° 1 batalion de geniù.

Efectiv 35,000 ómeni cu 108 guri de foc.

Armata Rusă.

- 1° Corpul al IV-lea, 24 bataliône și 12 baterii.
- 2° Corpul al IX-lea, 21 bataliône și 11 baterii.
- 3° Detașamentul Imeritinski, 16 bataliône și 8 baterii.
- 4° Divisia 4-a de cavaleriă, 40 escadróne și 3 baterii călărețe.
- 5° Divisia 9-a de cavaleriă, 18 escadróne și 2 baterii călărețe.
- 6° 2 bataliône de săpători.
- 7° 20 tunuri de asediù.

Efectiv 30,000 *) ómeni cu 282 guri de foc.

La $\frac{25 \text{ august}}{6 \text{ septembre}}$ séra armata de Vest ocupă următoarele pozițiuni concentrice înaintea Plevnei :

La Verbița, pe platoul d'înaintea Griviței, era tăbărită divisia 4-a română, având în spatele ei, la Kalișovaț, divisia 3-a, și la Brislan divisia de

*) S'a arătat mai sus că efectivele corpurilor rusesci înaintea Plevnei erau foarte reduse prin luptele anterióre.

reservă. Cavaleria acestor divisiuni le acoperea pe dreapta până la Vid spre Riben, Kacemunița, Sursurlu, și patrula malul stâng al acestei gârle spre Mîrtevița-Demirkioi și Semeret-Trestenik.

La Zgalince și Pelișat, între șoseua Plevna-Bulgăreni și drumul Pelișat-Plevna, corpul al IX-lea rusesc pe două linii; în linia d'înainte se afla și 12 tunuri de asediu, iar 8 în a doua liniă, în rezervă. Divisia de cavaleriă (a 9-a) a generalului Loșkaref stabilea legătura între corpul al IX-lea și divisia 4-a română.

Între Pelișat și înălțimile înaintea Radișovei se afla corpul al IV-lea rus, asemenea pe două linii. La Tucenița, în spatele corpului IV-lea, era detașamentul Imeritinski, sprijinit pe stînga de divisiunea de cavaleriă (a 4-a) a generalului Leontief, care forma tot de-o-dată și flancul stîng al armatei de Vest spre șoseua Plevna-Lovcea și în fața pozițiilor inamice de la Krișin.

Ast-fel, dar, de la 2 corpuri de armată și 1 divisiă de cavaleriă cu un total care abia se urca la 25,000 ómenî, cât erau cu cincî zile mai 'nainte forțele rusesci cari se afla în fața celor 60—65,000 Turci ai lui Osman pașa, puterile aliate ruse-române înaintea Plevnei se spoiseră la ^{25 august}/_{6 septembrie} la 65,000 ómenî cu 390 tunuri, și în acest efectiv peste jumătate era dat de trupele nóstre. Situațiunea în acéstă parte a teatrului de operațiuni era, deci, cu mult îmbunătățită, și intrarea Românilor în acțiune părea a justifica prognosticile augurlii

cu cari o priimiseră Rusii. Intr'adevăr, de la data acestei intrări în acțiune și a alianței formale rusă-română, norocul începea a fi mai puciu crunt și semăna să surîdă iarăși armelor rusesci; succesul de la 19/31 și respingerea eșirei lui Osman pașa la Pelișat, luarea Lovcei la $\frac{22 \text{ august}}{3 \text{ septembrie}}$ erau, împreună cu mănținerea pozițiunilor de la Șipka, primele izbânde ce de mai bine de o lună le era dat a celebra armatelor Țarului în Europa.

Trecem acum la narațiunea evenimentelor cari se desfășurară în urma împreunării forțelor române cu cele rusesci înaintea Plevnei.

CARTE A ȘEAPTEA.

GRIVIȚA.

Consiliul de resbel pentru a hotărî operațiunile armatelor aliate română-rusă în contra Plevnei. — Părerile statului-major rusesc. — Părerea Domnului Românilor. — Atacul general asupra Plevnei este decis. — Descrierea pozițiunilor ce urmau a se ataca. — Armata lui Osman pașa. — Bombardare de patru zile care precedă atacul. — Ordinile Domnitorului către trupele armatei de Vest pentru executarea acestei bombardări. — Divisia 4-a română ia pozițiune în fața Griviței. — Prima zi de bombardare la 26 august, (7 septembrie). — Divisia 4-a înainteză peste noapte bateriile sale mai aproape de pozițiunile inamicului; divisia 3-a se aședă dimineața în fața Bucovei. — A doua zi de bombardare, 27 august, (8 septembrie). Atacul redanului din 'naintea redutei Grivița de către regimentul al 3-lea de dorobanți și un batalion din regimentul al 5-lea de liniă. — A treia zi de bombardare, 28 august; (9 septembrie). — Incercarea de eșire a Turcilor spre Etropol; lupta cavaleriei române care respinge pe vrăjmaș. — A patra zi de bombardare, 29 august, (10 septembrie). — Ordinele și pregătirile pentru lupta generală; formațiunea colónelor de atac. — Ajunul bătăliei. — Ziua de 30 august, (11 septembrie). — Inceperea bătăliei de către trupele generalilor Sko-

belef și Krylof. — Cursul bătăliei la 2 ore. — Atacul Românilor. — Divisia 3-a întâlnește a doua redută de la Grivița. — Mórtea maiorului Șonțu și a căpitanului Valter Mărăcinenu. — Atacul divisiunii a 4-a; respingerea lui. — Al doilea atac. — Al treilea atac împreună cu Rușii, respins asemenea. — Al patrulea atac. — Luarea redutei Grivița.

După ce luase posesiune de importantul seǔ comandament, după ce inspectase cu deamănuntul în ȃdilele de $\frac{22}{3}$, $\frac{23}{4}$ și $\frac{24}{5}$ $\frac{\text{august}}{\text{septembre}}$ atât trupele rusesci, cât și pozițiunile defensive și ofensive ale Plevnei, comandantul armatei română-rusă din Bulgaria apusenă porni în dimineața ȃdilei de $\frac{25 \text{ august}}{6 \text{ septembre}}$ la Radenița, unde se afla cuartierul marelui-duce Nicolae, comandant al armatei imperiale de operațiuni, spre a hotărî împreună mersul acțiunii ulterioare care avea să incumbe forțelor aliate înaintea Plevnei.

În marele consiliu de resboiu care se ținu între ambele căpetenii, și la care luară parte șefii statelor-majore generale, se accentuă, de la început, o deosebire de vederi în privința modalității prin care puterile române-ruse concentrate la Vestul eșichierului de operațiuni în Turcia, urmau să-și atingă scopul. Acest scop în sine era clar și bine determinat. Trupele strânse de Turci pe aripa dréptă a armatei rusesci trebuiaǔ, înainte de tóte, conținute și oprite de a lua ofensiva; acțiunea lor amenințătoare trebuia stânjinită și anulată așa ca ele să nu mai constituie, ca până aci, un obstacol la desfășurarea planului de campaniă adoptat de

statul-major rusesc, și la mersul înainte al armatei Țarului pentru a-și atinge obiectivul ei strategic definitiv, Constantinopole.

Dacă rezultatul la care trebuia să tindă armata română-rusă din Vestul Bulgariei se înfățișa limpede și fără contestare, mijlocele de a ajunge la acel rezultat diferea în dînsese. Acastă diferență împărțea și părerile în consiliul de resboi.

Statul-major rusesc stabilea în principiu că puterile ruse și române, adunate acum înaintea Plevnei, fiind considerabil sporite, trebuia fără amânare să trecă la o acțiune energetică și imediată, să pășescă la ofensiva cea mai intensă și viguroasă, să atace toate pozițiunile inamice din înaintea lor, și, cucerindu-le cu asalt, să desființeze obstacolul ce ôstea imperială întâlnește neașteptat în calea ei. Comandamentul rus nu se înduoia de reușita acestui plan. El conta că forțele lui Osman pașa, pe cari le evalua la cifra de 40,000 până la 50,000 ômeni, erau în inferioritate numerică față cu 65,000 Ruși și Români; că moralul trupelor turcesci din Plevna trebuia să fiă clătinat de cele două prospete insuccese ce întâmpinaseră în eșirea de la Pelișat din ¹⁹/₃₁ august, și luarea Lovcei, că armata lui Suliman pașa din Sudul Balcanilor, negreșit slăbită de atacurile infructuoase de la Șipca, nu era în stare de a veni în ajutorul lui Osman.

Domnul Românilor nu împărtășea vederile statului major rusesc, în ceia-ce privea acest mod de executare al acțiunii în contra Plevnei, și desvoltă

consiliului cuvintele pe cari își întemeia părerea sa deosebită. Intru cât privea situațiunea numerică a forțelor respective, Domnul Carol observă că evaluarea efectivelor lui Osman pașa nu era basată pe științe sigure și positive. Se crede în statul-major rusesc că se urcă la 50.000 luptători. Dar cifra putea să fiă mai mare, erau chiar multe probabilități pentru a se admite această de pe îndelungul timp de o lună și jumătate trecut între ultimile atacuri ale Rușilor, de pe îndeletnicirile ce avusese mușirul otoman de a se întări cu omenii și material pe linia de operațiuni ce-i sta încă deschise. Armata lui Osman putuse, fără pedică, de la ¹⁸/₃₀ iulie încôci, să sporască și să egaleze în număr armata rusă-română.

Moralul trupelor turcesci din Plevna — acesta o admitea Domnitorul — putea să fi simțit momentan atingere din neisbutirea atacului de la Pelișat și din pierderea Lovcei. Inșă această influență a cătat să fiă, de nu cu desevârșire ștersă, dar fără înduoială mult slăbită de înrîurirea celor două învingeri succesive repurtate de ostașii lui Osman pașa pe pozițiunile lor actuale.

Apoi inamicul avea încă un folos merit a-i cresce puterile, atât materiale cât și morale, chiar și fără sosirea de contingente nouă.

Acésta era extraordinara desvoltare ce Turcii putuseră să dea, neturburați, lucrărilor de întărire din jurul Plevnei, retransamentelor, șanțurilor, redutelor cu mult sporite de cele ce avuseseră în

ultima luptă de la $18/30$ iulie, și de cari în zadar, și cu pierderi crude, se isbiseră atunci aproape 40,000 oameni de trupe rusești. Comandantul armatei de Vest putuse să se încredințeze însuși prin inspecțiunile ce făcuse în aceste trei ultime zile, despre numărul și puterea acestor fortificațiuni, și, pentru Domnul Carol, era netăgăduit că tabăra întărită de la Plevna devenise o pozițiune având o valoare defensivă ce nu se putea nici cum disprețui. Un atac de forță asupra acestei pozițiuni, chiar reușit, avea să însumeze pierderi enorme pentru năvălitor, fără certitudine că dînsul 'și va ajunge scopul final. În urma acestor pierderi mari și cari nu puteau fi puse în îndoială — luptele de la $8/20$ și $18/30$ iulie erau spre acéastă dovadă — slăbita armată de Vest fi-va în stare de a trage fructele succesului seú, de a urmări pe vrăjmaș, a'l desființa cu totul și a'l împedica de a rădica pe linia sa de retragere o nouă Plevnă, unde totul ar fi iar de început?

Chiar de s'ar răspunde afirmativ la acéastă întrebare, căpetenia română o însoțea numai decât de altă cestiune pentru a desluși deosebirea părerii sale de acea emisă în consiliul de resboiú. Admițînd ipotesa reușitei aceluí atac general, și abstracțiune făcînd de sacrificii, fi-vor Rușii în stare, numai cu forțele lor actuale și 'nainte de trei, patru săptămâni și de sosirea ajutoarelor așteptate din Rusia, a-'și urma pe dată operațiunile ofensive, a trece Balcanii și a merge asupra Constantinopolei?

În fața acestor considerațiuni pe cari le motivă în consiliul ținut cu marele-duce Nicolae și cu comandantii ruși, Domnul Românilor expuse că planul de atac general și imediat nu 'i părea oportun, și 'și desvoltă vederile sale asupra chipului ce 'l credea mai nemerit cum trebuia să procedă armata ce comanda. Domnul Carol îndemnă mai ântăi de toate pe aliații sei a nu se ademeni cu iluziunea că Plevna va fi așa lesne de luat. În această credință îl întărea pe comandantul armatei de Vest atât ceia ce văduse la fața locului, cât și propria sa experiență militară. Pozițiunile de la Düppel ale armatei danese în contra căreia principele Carol de Hohenzollern combătuse în 1864, se asemăna, într-o cât-va, cu pozițiunile lui Osman pașa la Plevna. Armata prusiană, după ce recunoscuse că prin asalt imediat nu se putea face stăpână pe șanțurile de la Düppel decât cu mari și disproporționate pierderi, se hotărî a le ataca sistematic prin lucrări de apropiere, paralele, întăriri de contra-batere, etc. Operațiunile se prelungiră, negreșit, dar rezultatul fu mai sigur și scuti sacrificii prea grele.

Acest precedent la care se împărtășise și 'l experimentase, Domnul Românilor îl înfățișă statului-major rusesc ca soluțiune tactică a problemei ce se presinta armatei rusă-română 'nainte de Plevna. Prin preferința atacului regulat și progresiv, ast-fel cum îl propunea căpetenia română, asupra asaltului imediat recomandat de statul-major ru-

sesc, partea strategică priimea, și dînsa, o neme-rită deslegare.

Domnul Carol aminti comandanților rusesci situațiunea armatelor francesă și germană la 1870 înaintea Metzului. Principele Frederic-Carol împresurase pe Bazaine, îl împedicase de a amenința spatele său flancul armatelor germane și de a turbura marșul și operațiunile lor asupra Parisului, respinsese cercările de eșire și de străbateră a liniei de investiment, fără a da însuși asalt pozițiilor franceze, și silise ast-fel, până în sfîrșit, armata Metzului la capitulare.

Acesta era, după părerea comandantului armatei de Vest, modul cel mai practic care urma a se întrebuinta în contra oștirea lui Osman pașa, și Domnul Carol mai adăugea că, adoptându-se chiar acest mod de procedere, totuși efectivul actual al armatei de Vest mai trebuia sporit la 100,000 ómenî pentru ca dînsa să și pótă îndeplini misiunea. Iar pentru un atac general și imediat, efectivul present al acestei armate era *a fortiori* neîdestulător în fața unui vrăjmaș egal în număr, hotărît la apărare și sprijinit pe bune întăriri.

Urma faptelor, ca și opiniunea ce emise în înalta sa competență și autoritate ilustrul general Todleben, când fu chiămat 'nainte Plevnei, dovediră cât de limpede și judicios aprețuise Domnul Românilor situațiunea militară; dar în perioda de față momentul psihologic nu era încă sosit pentru

ca statul-major rus să adopte o părere atât de înțelept alcătuită.

Comandamentul rusesc era, atunci, asuprit de motive grele cari îl îmboldeau a pași cu orice preț la o acțiune pe un punct oare-care al teatrului de operațiuni. De o lună și jumătate atât în Asia, cât și în Europa, armatele Țarului fuseseră silit să se oprască; Turcia, care părusese perdută la primul moment, desfășurase neașteptată energiă; *omul bolnav* dovedea însănătoșare și surprinzătoare vitalitate. Cu cât crescea prestigiul Turciei, cu atât scădea cel rusesc. Opiniunea publică a lumii întregi era uimită și deconcertată de nisce rezultate cari părușeră atât de pucin probabile, depreșiunea morală în Rusia era simțitoare.

Considerațiuni politice se împreună cu necesități militare spre a sili pe Ruși să facă o nouă opintire. Timpul era înaintat, iarna în apropiere. Comunicațiunile pe drumurile rele și noroioase din Bulgaria aveau să devină atât de grele, încât să pună mari obstacole operațiunilor și aprovizionărilor; podurile pe Dunăre aveau să fiă amenințate de ghiețuri, viscole și furtuni. Provincia bulgară era de pe acum tare încercată de cursul războiului, și nu oferea nici destule înlesniri de hrană, nici cantonamente și adăposturi cuviincioase în orașele și satele jumătate ruinate și arse când de Turci, când de Bulgari spre represalii. Iernatul în asemenea condițiuni în Bulgaria devenea imposibil pentru glóte mari de trupe. Rușii se temeau să nu fiă ne-

voiți să trecă înapoi Dunărea, să'și amâne scopurile la o a doua campaniă dacă un eveniment favorabil, o întreprindere norocită nu venea să schimbe fața lucrurilor până mai era timp.

Dar acéastă întreprindere nu putea fi cercată nici la centru, unde Rușii la acea dată n'aveau în fața forțelor superioare ale lui Suliman pașa de cât 2 corpuri (al VIII-lea și al IX-lea) reduse prin luptele de la Șipca la 35,000—40,000 ómení, și unde înaintarea rusescă n'ar fi putut fi urmată de aripă; nici pe stânga unde marele-duce moștenitor, cu cel mult 55,000 luptători, era din ce în ce strîmtorat de ofensiva armatei lui Mehemet-Ali, care număra aproape 80,000 ómení. Era chiar de așteptat că trupele turcesci din Sudul Balcanilor își vor începe iarăși dintr'un moment intr'altul asalturile asupra Șipcei, și nu mai departe ca în ajun, la $\frac{24 \text{ august}}{5 \text{ septembrie}}$ țarevi-ciul fusese din nou atacat la Kaceljevo și nevoit a da înderét de pe Lomul-Negru spre Iantra.

Singura parte unde condițiunile erau relativ mai bune, unde forțele ruse-române numărau la o laltă ca la 70,000 ómení, era la Plevna. Acolo unde Osman pașa sta ca un dureros ghimpe înfipt în cónsta armatei rusesci acolo, numai, se putea lua ofensiva atât de imperios reclamată de situațiunea politică și militară rusescă. Tóte aceste considerațiuni fură puse înainte cu multă insistență, și căldurose apeluri de concurs eficace în grele împrejurări fură făcute Domnului Românilor în consiliul de resbel de la $\frac{25 \text{ august}}{6 \text{ septembrie}}$ la Radenița.

Posiția Domnitorului era gingașă. Căpeteniei unei armate importante, i-se cerea urmarea și punerea în aplicare a unui plan al cărui principiu inițial nu'l aproba. Dar Domnul și oștirea românească trecuseră Dunărea și alergaseră la Plevna spre a da ajutor Rușilor, și Rușii declaraū că, în cugetul lor, singurul mijloc de a'î ajuta serios era o acțiune imediată, un atac energic și general asupra Plevnei. Ca general, Domnul Carol își făcuse rezervele în privința planului rusesc. Dar nu putea Domnul Românilor să ia asupra'si sarcina de apreciator mai bun și mai competent al intereselor ruse, decât Rușii înșii, precum nu putea Suveranul națiunii române, amică și aliată a celei rusesci, dovedi că aceste interese actuale și urgente ale aliatului seū 'i sunt indifferente. Intrunind sub comandamentul seū o ôste pe care se întemeia acum tótă nădejdea, o ôste în care elementul rus intra în parte aprópe egală cu elementul român, putea căpetenia acestei ôste să refuze concursul ce 'i se cerea?

Mai era, în sfirșit, o considerațiune care nu se putea trece cu vederea. Dacă armata românească ar fi fost o armată vechiă, încercată în lupte, botezată în foc, ar fi putut stărui Domnitorul să impună părerea sa. Dar armata română nu'si făcuse încă probele; refusul comandantului ei de a o băga în greū ar fi semēnat cu îndoială din parte'i în valórea și energia ei, și nu numai inamicii, dar chiar amicii și aliații ar fi simțit mirare de o oștire care

pornesce să culégă lauri și refusă de a'i aduna la ântâiul prilej ce 'i se oferă.

Tóte aceste cuvinte făcură pe Domnul Românilor a priimi planul rusesc pentru operațiunile în contra Plevnei, de și nu convins în apreciațiunea sa militară și îndoindu-se de eficacitatea lui. Căpetenia armatei de Vest declară marelui-duce Nicolae și statului-major rus că priimesce a aplica acest plan, fără a răspunde însă, ca comandant, de succes și de reușită. Domnul Carol ceru, însă, ca idea fundamentală a acestui plan, atacul general asupra pozițiunilor inamice ale Plevnei, să nu se execute fără prealabilă și îndestulătoare pregătire a luptei, și pentru acésta stărui ca artileria să nu mai fiă mărginită la rolul restrîns al unei acțiuni preliminare de câte-va ore cum fusese în ultimele lupte de la $8/20$ și $18/30$ iulie. Ea trebuia acum, din contră, să deschidă calea atacului prin bombardamente energice și intensive cari să țină mai multe zile dea-rîndul; trupele aveaū să se retranșeze repede, cum făceaū, pe dată, trupele române pe tărîmul pe care înaintaū; bateriile aveaū să se aproprie treptat de întăririle inamice spre a le sdruncina și a face mai anevoiósă apărarea lor; în fine infanteria avea să se îndrumeze cât mai mult acoperită cu tranșee, șanțuri și gropi ocrotitoare spre pozițiunile și redutele inamice, pentru a scurta distanțele de parcurs la asalt și a micșora, pe cât cu putință, perderile enorme ce armele moderne impun năvălitorului în atacuri de front și descoperite.

Cererile Domnitorului fură priimate, și se hotărî ca un bombardament de trei zile să precédă atacul general care avea să fiă dat la $\frac{29 \text{ august}}{10 \text{ septembre}}$.

De vreme ce se raliase, pentru motivele arătate, la planul de acțiune al statului-major rusesc, comandantul armatei de Vest luă toate măsurile pentru energica și complectă lui executare. Pentru acest sfârșit întorcându-se de la Radenița la cuartierul său general din'naintea Plevnei, prescrise în acea zi de $\frac{25 \text{ august}}{6 \text{ septembre}}$ dispozițiunile ce avea să se îndeplini de trupele de sub comandamentul său.

Înainte de a face expunerea acestor dispozițiuni credem de trebuință, spre mai bună deslușire, a da aci o sumară descriere a pozițiunilor ce urma să se ataca, și a întăririlor pe cari le rădicaseră Turcii în timpul care se petrecuse de la primele lupte din $\frac{8}{20}$ și $\frac{18}{30}$ iulie, până în momentul în care avea să urmeze a treia bătălie de la Plevna.

S'a arătat în partea ântîia a acestei scrieri importanța strategică a Plevnei, ca nod a 5 mari căi de comunicațiuni cari se încrucișează în acest oraș:

1. Nicopole-Plevna-Sofia;
2. Sistov-Plevna-Sofia;
3. Rusciuk-Plevna-Sofia;
4. Plevna-Lovcea-Selvi-Tîrnova;
5. Plevna-Lovcea-Carlovo-Filipopole, și Plevna-Lovcea-Selvi-Gabrova-Filipopole.

S'a descris tot acolo și configurația terenului accidentat, înconjurând acest oraș cu dealuri în amfiteatru, cu muchii și crête numărătoase, cu văi și vâlcele seci, sau cu pâraia, cari brăzdau locul în toate direcțiunile, teren pe care se putea lesne al-

cătui obstacole defavorabile atacului, favorabile apărării. Asemenea obstacole sciuse a improvisa Osman pașa spre a opri înaintarea armatei rusești, și a'i inflige două sângerose învingeri.

Întăririle pe cari Turcii le rădicaseră neașteptat din pământ la Plevna, fuseseră considerabil sporite în intervalul de la ultima luptă din 18/30 iulie și data presentă de ^{25 august}_{6 septembrie}. Ele se înfățișau acum într'un semicerc pornind de la Nordul orașului, din malul drept al Vidului spre Est, trecând prin linia satelor Opanez, Bucova, Grivița, pogorând de aci la Sud-Est spre satul Radișovo, și cărmind apoi prin satele Krișin și Olceagaș, la Vest, spre a se întorce iarăși spre malul drept al Vidului *).

Figura acestei linii de întăriri s'a asemănat cu o imensă potcôvă ca de 40 kilometri circumferență, care ar avea ambele colțuri răsimate de malul drept al Vidului, și încovăitura potcôvei, sau partea convexă a acesteia, întorsă spre Grivița și Radișovo. În năuntrul potcôvei, aproape de Vid și mai jos de confluența acestui rîu cu gârlele Bucovei, Griviței și Tuceniței, este situat, într'o vale strîmtă, orașul Plevna, acoperit și ascuns de muchile și delurile platoului din prejur. Țermul drept al Vidului, în acéstă parte, este mai înalt și domină țermul stîng, și pozițiunea turcească nu putea fi atacată de cât despre Nord, Est și Sud. De pe aceste părți

*) Veđi planul Plevnei aci alăturat.

din cari puteau veni atacurile, își combinase și împărțise Osman pașa întăririle.

Aceste întăriri constau din trei linii de *tabii* sau redute în număr de mai bine de 20, așezate la intervale pe puncte favorabile și alese cu minunată pricepere. Ele erau legate între dînsele prin șanțuri și drumuri acoperite, erau protegiate de baterii, sprijinite înainte și pe flancuri de tranșee de adăpost și de gropi pentru tiraliori. Artileria și trupe de infanterie ocupau redutele cari aveau profile puternice, parapete tari, șanțuri adânci.

Frontul Nord al pozițiunilor turcesci se întindea de la satul Opanez, lângă malul drept al Vidului, pe cîma delurilor cu povîrnișuri drepte și repede cari domină valea Bucovei și scursórea acestei văi în valea Griviței. Acest front era din fire împărțit în două linii prin înălțimile de d'asupra văilor Bucovei și Griviței. Linia spre Nord-Vest, numită de Turci *Bucova-Tabia*, avea drept centruri de apărare redutele Opanezului și Bucovei; cea despre Nord-Est d'asupra satului Grivița, se numea de Otomanî *Abdul-Kerim-tabia*, și de Ruși și Români *marea redută de la Grivița*. Acestă tabiă, sprijinită înainte printr'un redan, se vedea din pozițiunile ruse și române ca formând o unică și puternică redută care se considera ca cheia pozițiunei în acea parte. Inapoi acestui front și sub apărarea lui, se afla o tabără de trupe turcesci. Trupele române erau în fața acestui front Nord al întăririlor Plevnei.

Frontul Est se întindea pe cîma dealurilor des-

părțitoare între văile Griviței, și consista dintr'un grup de redute și întăriri construite de pe același sistem ca ale frontului Nord. Reduta principală aci era numită de Turci *Hafiz pașa* și de Ruși *reduta de la Radișovo*. Inapoi a acestei linii de întăriri era asemenea o tabără turcăscă, și frontului acestuia stăteau în față corpurile al IX-lea și al IV-lea rusești.

Frontul Sud al întăririlor Plevnei începea la stânga gârlei Tuceniței, pe cόμεle cari se întind până la malul drept al Vidului. Aci se aflau iarăși mai multe linii de redute și retranșamente solide pe créstele *Muntele Verde*; ele se numiau tabia sau redutele de la *Krișin*. In fața lor sta detașamentul principelui Imeritinski, trecut mai în urmă sub ordinea generalului Skobelef.

Ast-fel se înfățișau la o repede ochire întăririle pe cari Osman pașa, cu nepregetată activitate și punând să lucreze la dînsele nu numai oștirea, dar și populațiunea din Plevna, le rădicase până la data de ^{25 august}/_{6 septembrie}. Aceste fortificări, suntem nevoiți de cadru acestei narațiuni care îmbrățișează generalitatea faptelor și evenimentelor petrecute, a le descrie în mod foarte sumar, dar lucrările Turcilor, cari fură notabil sporite încă în timpul investmentului Plevnei, precum și diversele și importante fortificări cari se edificară acolo de armatele aliate române și ruse, constituiesc un subiect de studiu atrăgător și plin de învățăminte mai ales pentru specialist, pentru inginerul militar.

Acum când s'a'ă arătat întăririle în contra căror armata română, împreună cu cea rusească, avea să se lupte, să ȳicem un cuvânt și de inamicul ce avea să combată, de trupele otomane din Plevna. Efectivul acestor trupe se socotea, la ^{25 august}_{6 sseptembre}, de statul-major rusc, la cifra de 45—50,000 ómenī. La căderea Plevnei, numărul Turcilor cari depuseră armele, cu oficiali cu tot, se urca cam la 50,000 ómenī validi, și se aflău în oraș soldați turci bolnavi și răniți peste 7,000, cari, Plevna fiind cu totul împresurată, nu se mai putuseră evacua. In eșirea de la 28 noembre, Turcii perduseră 6,000 ómenī morți și răniți. Dacă în momentul când se predară, după 5 luni de lupte, de grele lipsuri și suferințe ce le impusese înconjurarea, forțele turcesci tot mai însumaū ca la 65,000 ómenī, nu este nici de cum urcată socotélă a le evalua la deschiderea din nou a acțiunei în contra Plevnei, la finele lui august și începutul lui septembre, la numărul de cel pucin 65,000, egalând, deci, atunci, puterile române-ruse ce le stéteaū în față.

Armata turcéscă de la Plevna nu era compusă tótă din aceleași elemente. Parte eraū nizami, redifi și chiar trupe de elită ale gardei imperiale a Sultanului; parte neregulați și contingente din Albania, Bosnia și provinciile asiatice. Cadrele nu aveaū tóte organizațiune complectă. In multe companii *imanii*, adică preoții, înlocuiaū pe oficiali și aveaū mai multă autoritate decât dînși, dar pentru soldat ce alt este oficialul, în răsboiū și în primejdiă,

decât un preot care trebuie să slujescă la altarul patriei, și să-și pună viața jertfă pentru dînsa. Trupele turcescî erau armate cu perfecte puscî Peabody-Martini, Snider, Remington și carabine cu repetițiune Winchester cu câte 14 și 18 focuri. Artileria avea 100 tunuri; 88 de cîmp de 8 și de 9 cm. Krupp, 12 de munte. Munițiunile, pentru puscî mai ales, erau fôrte abundente, ceia ce se vedea din întrebuițarea fără margini ce făceau Turcii de focurile de infanteriă. Mareșalul comandant, Osman pașa, avea ca șef de stat-major pe *liva* (general de brigadă) Tahir pașa; comandant al geniului era *liva* Tefic pașa; Ahmet pașa, era cap al artilierei; fiă-care front al apărării era comandat de un pașă; *ferik* (general de divisiă) Adil pașa, un bêtân erou al răsboiului Crimeiei, comanda frontul Nord spre partea Românilor. Cum se bătură soldații otomani, faptele ce povestim vor arăta.

Conform înțelegerii stabilite în urma consiliului de la Radenița de a se pregăti atacul Plevnei printr'o întinsă bombardare, comandantul armatei de Vest dete următorul ordin general:

DISPOZIȚIA PENTRU ARMATA DE VEST.

Poradim, 25 august 1877.

Astăzi, 25 august, la 6 ore seera trupele armatei de Vest vor părăsi bivuacurile lor actuale spre a ocupa pozițiuni ofensive în fața părții Sud-Est a taberei întărită Plevna. Pentru acêsta se ordonă:

1) Corpul al IX-lea va ocupa pozițiile d'între șoseua Bulgăreni-Grivița și drumul de la Pelîșat la Plevna. După ce va ocupa aceste poziții, va începe imediat construcția terasamentelor pentru baterii, și a întăririlor pentru infanteriă. Acest corp va înainta în liniă de bătaie 3 regimente de infanteriă cu toate bateriile de 9, iar 3 regimente cu bateriile de 4 vor forma rezerva corpului. Un regiment și o baterie de 4 se vor detașa la rezerva generală.

Două baterii de asediu, una cu 12 și cea laltă cu 8 guri de foc se vor înălța pe linia de bătaie a corpului IX-lea, în locuri alese de mai 'nainte; acest corp este însărcinat a le construi și a le arma, adăpostindu-le.

2) Corpul IV-lea va trimite 3 regimente din divisia 16-a de infanteriă cu cele 5 baterii de 9 ale corpului pentru a ocupa înălțimile aflate înainte de Radișevo, unde vor începe imediat construcția de lucrări de apărare pentru bateriile înaintate în liniă de bătaie, și de retransamente pentru infanteriă. 1-a brigadă din divisia 30-a de infanteriă, cu patru baterii de 4, vor forma rezerva corpului, iar a 2-a brigadă a aceleiași divisiî cu două baterii de 4 va face parte din rezerva generală.

3) Divisia 4-a română se va dispune în jurul satului Verbița, și 3 regimente de călărași vor ocupa pozițiile la dreapta Verbiței până la Vid, în fața frontului Nord al întăririlor inamice.

4) Cavaleria generalului Loșkaref compusă din regimentele de dragoni de Astrakan și Kazan, din lancieri de Bug și din Casaci de Don No. 9, cu două baterii călărețe, va ocupa șoseua Grivița, va acoperi flancul drept al liniei întregi și va mănține comunicațiile cu divisia 4-a română. 1-a brigadă a divisiiei a 4-a de cavalerie va ocupa înălțimile între *Tucenița* și *Radișevo* și va acoperi flancul stâng al liniei

generale. Regimentele de Don, comandate de colonelul Tchernozubof, vor menține comunicațiile între flancul stâng al corpului IV-lea și brigada de Casaci de Caucas; ele vor observa șoseua d'între Plevna și *Lovcea*, trimițând eclerori cât se poate mai departe la Vest de șosea.

Regimentele de husari de Kiev și Mariupol cu bateria călărăță n° 8, vor face parte din rezerva generală. 3 sotnii din al 34-lea regiment de Don sunt hotărâte pentru a forma escorta comandantului armatei de Vest.

5) Reserva generală compusă de 3 regimente de infanteriă, din 3 baterii de 4 și 1 brigadă de husari cu bateria n° 8 călărăță, se va aduna 'nainte a satului Pelisat.

6) Comandantul armatei de Vest se va ține lângă rezerva generală.

7) Trupele armatei de Vest vor fi îmbrăcate în modul următor: în tunici cu pantaloni albi și kepiurile învelite cu alb. Rănițele se vor lăsa pe locurile de unde va începe mișcarea asupra pozițiilor. Se vor forma în fiă-care regiment escuade speciale din soldații slabi, și se vor lăsa, parte pentru a păzi rănițele, și parte pe lângă trenuri.

8) Trupele vor lua cu ele: chesónele de artileriă și cu cartușe, lazaretele mobile atașate la divisiu, precum și căruțele pentru bolnavi. Parcurile volante ale corpului IX-lea vor fi la Zgalince; acele ale corpului al IV-lea pe înălțimile între Tucenița și Bogot; parcurile mobile ale corpului al IX-lea lângă podurile de la Bulgăreni, iar ale corpului al IV-lea aproape de acelea de la Lejan. Restul trenurilor trupelor va rămânea în localitățile actuale: pentru corpul al IX-lea înapoi de Karagaci-Bulgarski, și pentru corpul al IV-lea înapoi de Poradim.

9) Soldații vor avea cu dînși fiă-care două livre de carne fêrtă și patru de pesmeți.

10) Ambulanțele corpului al IX-lea se vor stabili lângă cele trei puțuri pe drumurile ce duc de la Zgalince la Pelișat, și acelea ale corpului al IV-lea pe rîulețul Tucenița.

11) Pretorii ambelor corpuri vor aduna cât se pôte mai multe cară recuisiționate în satele vecine, lângă ambulanțe.

12) Lucrările săpătorilor sunt arătate într'un ordin special.

13) Scopul acțiunei este comunicat verbal comandanților de corpuri de armată.

CAROL.

De o-dată cu aceste dispoziții generale privitoare la întrêga armată de sub comandamentul seŭ, Domnitorul dase următorul ordin special oștirei sale :

*Domnului general Cernat,
comandantul armatei române de operațiuni.*

Poradim, 25 august (6 septembre) 1877.

Indată după priimirea acestui ordin, veți lua dispozițiunile următoare :

1) Divisia 4-a va înainta de la Verbița la Grivița luând pozițiunile alese mai înainte pentru artileriă. Aceste pozițiuni sunt șoséua ce conduce de la Plevna la Bulgăreni, și drumul ce conduce de la Grivița la Verbița.

La Grivița se vor așeđa 8 baterii ; pe lângă cele divisionare se vor complecta cu baterii din rezervă.

Divisia a 4-a se va pune imediat în legătură prin flancul seŭ stâng cu brigada rusă din corpul al IX-lea, care forméză flancul drept al acestui corp.

Cavaleria generalului Loskaref a priimit ordin să ia pozițiuni înderëtul divisiiei a 4-a și a flancului drept al corpului al IX-lea rus.

Indată ce divisia își va lua pozițiunile ei, chiar astă nópte va lua măsurii a se întări; 3 regimente de călărași vor ocupa pozițiunea între Verbița și Vid, în fața întăririlor inamice.

II) Divisia de rezervă se va afla la Verbița, unde își va lua pozițiunea în locul divisiiei a 4-a. Se va detașa de la divisia de rezervă 4 bataliône cari vor merge la Pelișat pentru a întări reserva generală a armatei de Vest; drumul ce vor urma aceste 4 bataliône de la Kojulovce la Pelișat va fi prin Zgalince.

Nici o colónă nu va pleca fără călăuze.

III) Divisia 3-a va păstra până la noui ordine pozițiunile ce ocupă.

CAROL.

Nóptea de $\frac{25}{6}$ spre $\frac{26 \text{ august}}{7 \text{ septembrie}}$ era întunecósă și fără lună 'naintea Plevnei, vântul bătea spre partea opusă Turcilor. Acésta favorisă lucrările de aședare a bateriilor nóstre cari aveau să deschidă bombardarea a doua di, fără ca Turcii să le fi simțit și împedecat prin focul lor. Săpătorii ruși ai corpurilor al IX-lea și al IV-lea, mai apropiați de pozițiunile unde aveau să 'și stabiléscă tunurile, începură a construi apărările pentru guri de foc de câmp și pentru cele 20 tunuri de piață de calibru 24. Se lucră tótă nóptea, și 2 baterii de asediū erau instalate, una la drépta satului Radișovo, care primi numirea de *bateria Catartului* din cauza unui observator înalt rēdicat în acea parte spre a priveghia în depărtare terenul, armată cu 12 tunuri

marî. Cea de a doua, cu 8 asemenea tunuri, era aşezată între satele Radişovo şi Tuceniţa.

Colonelul Angelescu Alexandru ordonase divisiunii a 4-a a'şi strînge bivuacul de la Verbiţa şi a se pune în marş spre Griviţa. Ea se vădu silită să facă un ocol spre a ascunde inamicului înaintarea ei; acésta îi prelungi drumul, şi când ajunse spre diuă în poziţiunile ce avea să ocupe, nu mai avu timp a'şi termina adăposturile pentru baterii până la apropiata oră a deschiderii bombardamentului. Divisia 'şi începu, însă, acţiunea la ora hotărîtă, trăgînd în câmp deschis, şi 'şi isprăvi parapetele chiar în timpul focului.

Semnalul porni la 6 ore dimineţa din bateria Catartului printr'o salvă trasă de dînsa; 168 tunuri începură de-o-dată a tuna asupra întăririlor şi oraşului Plevna. Ruşii aveau în bateriă 120 tunuri. Bateriile române cari intrară în acţiune în acea zi, erau 1-a, 3-a, 5-a din regimentul al 3-lea; a 4-a 5-a din regimentul al 4-lea; 1-a, a 2-a şi a 6-a din regimentul al 2-lea de artilerie; 48 tunuri. Poziţiunile pe cari acestea se aşezară fuseseră recunoscute în ajun de comandantul divisiunii a 4-a, împreună cu şeful seû de stat-major şi cu comandantul artileriei divisionare. Întăririle Plevnei fuseseră cu de amănuntul studiate de trupele rusesci cari se aflaû în faţa lor de o lună de zile; situaţiunea lor se redicase pe plan şi o copiă fusese dată de statul-major rusesc statului nostru major.

Ordinea aşezării bateriilor nóstre era următoarea:

linia focului începea la șoseaua Bulgăreni-Plevna, d'asupra satului Grivița, lângă flancul stîng al corpului al IX-lea rusesc. Prima bateriă consta din 12 guri de foc ale bateriilor 1-a din regimentul al 3-lea și a 5-a din regimentul al 4-lea de artilerie sub comandamentul majorului Crătunescu. Bateria lovea pe de o parte în lucrările inamice din stînga șoselei spre Radișovo, pe cari le bătea și artileria rusescă ; pe de altă parte obiectivul bateriei române era Abdul-Kerim-tabia, numită de noi reduta mare de la Grivița. Dincolo de întăririle protivnice de la Radișovo, se zăreau mișcări de trupe în tabăra turcescă care 'și strîngeau repede corturile, indicând că inamicul nu se aștepta în acea zi la deschiderea focului.

A doua bateriă română era așezată pe dealul acoperit cu vii d'asupra satului Grivița. Ea era formată din 36 guri de foc ale bateriilor 1-a, 2-a, 6-a, din regimentul al 2-lea ; a 3-a, 5-a din regimentul al 3-lea ; a 4-a din regimentul al 4-lea de artilerie, și era sub comandamentul maiorului Vartiade.

Pe cînd se urma bombardarea, trupele de infanterie acoperite în vâlcelele și încovăiturile de teren, stăteau în vecinătatea bateriilor, gata de luptă în cazul unui atac din partea vrăjmașului. Linia înțetă, cât se putea mai apropiată, era formată de brigada Cantili, care trămisese ante-posturi înainte și luase contactul cu ante-posturile inamice ; brigada Borănescu, în a doua liniă. Inapoi a acestei linii, pe platoul din dreapta șoselei Bulgăreni-Plevna,

se stabiliră ambulanțele divisiunii a 4-a și ambulanța de rezervă.

Simultan cu acțiunea artileriei române începu și aceea a artileriei rusești. Corpul al IX-lea, în stânga șoselei și în prelungirea flancului stâng al divisiunii noastre, își concentra focul asupra frontului Est al pozițiunii inamice. Apoi linia focului cărmea spre satul Radișovo, unde corpul al IV-lea bătea același front despre Miață-ți. Pe stânga armatei aliate, spre întăririle turcești de la Krișin la malul Vidului, detașamentul generalului Imeritinski, călare pe șoseaua Plevna-Lovcea, era mai depărtat de pozițiunile inamice și avea mai mult drum de străbătut spre a se apropia de dînsele. Acest detașament se stabilă număi după amiazi pe muntele Roșu, în fața primei crête a muntelui Verde, unde își aședă bateriile dispunându-se a participa a doua ți la bombardament.

După primul moment de surprindere, Turcii deschiseră imediat focul din redutele și întăririle lor, și la sgomotul celor 168 guri de foc ruse-române se întovărăși glasul tunurilor otomane de pe fronturile bombardate. Tragerea turcescă era regulată, fără grabă, însă, în genere, bine îndreptată; bătaia tunurilor otomane era foarte depărtată, obuse d'ale lor ajunseră până aproape de Verbița. Se vedea că inamicul studiase bine pozițiunile, poseda bună apreciere și cunoștință exactă a distanțelor. Cu toate acestea focul seă la început nu pricinui daune seriose, și artileria aliată își manifestă superiori-

tatea sa numerică. Era vizibil că Turcii erau prudenți și își economiseau munițiunile de artilerie; procedere înțeleptă din partea lor spre a își păstra tot efectul pentru momente decisive.

Comandantul armatei de Vest, Domnul Carol, însoțit de șeful de stat-major general, încălecă la 7 ore dimineața și porni spre a inspecta pozițiunile de bătaie luate de trupele aliate. În apropiere de șoseaua Bulgăreni, generalul Cernat, comandantul armatei române de operațiuni, întâmpină pe Domnitor și îi dăte raportul despre dispozițiunile luate pe dreapta liniei. Domnul urmă din diferite baterii acțiunea artileriei, studiând efectele, convorbind cu comandanții și dându-le ordine verbale de a întări liniile infanteriei prin lucrări repezi de adăpost, spre a fi pregătiți pentru or-ice întreprindere din partea vrăjmașului. Prețioasa lopată a trupelor române le servi mult la îndeplinirea acestui ordin.

Pucin după amiazi sosi pe teren Impăratul Rusiei cu marele-duce Nicolae și numeroase suite. Domnul Carol merse de salută pe monarcul Rusiei, care se aședă înapoia centrului pe un platoū la stânga șoselei Bulgăreni, de unde privirea putea să îmbrățișeze linia circulară a bateriilor aliate. Ziua acesta de ^{26 august}/_{7 septembrie} era aniversarea încoronării lui Alexandru al II; trupele rusesci aclamaū cu entusiasm în trecerea îi pe Țar.

Dacă era sărbătore dinastică în armata imperială, sărbătore națională era în acea zi în oștirea românească. Tunurile ei bubuiaū pe pământ osman-

lîu luat cu silniciă de la creștini; vulturii cu crucea în plisc de pe stégurile sale și luaseră sborul peste Dunăre și scuturau voioși aripile, gata să se avînte pe vizuinele dușmanului.

Energici și veseli, după fericita fire a Romînului, își îndeplineau tunarii noștrii datoria. Mai tótă ziua ei traseră descoperiți în cîmp, căci am spus cuvîntul pentru care nuși putuseră stabili peste nopte apărările. Dar ei nesocoteau pericolul și erau mulțumiți, căci acéstă împrejurare le da prilej de a se arăta la lucru, și le atrăgea numérose vi-site din partea ofierilor din statul-major rus și atașatilor militari străini, pe care artileristii noștrii îi priimeau curtenesce, făcîndu-le onorurile bateriilor. Era la început *modă* — căci ca salónele cîmpul de bătăia își are și dînsul modele sale inspirate de emulațiunea de a se distinge prin înfruntarea primejdiei și disprețul morței — era o adevărată modă, în primele zile ale bombardărei, d'a merge a visita pozițiunile 'naintate ale Romînilor.

„Ați fost să vedeți bateriile Romînilor?“ întreba colonelul Gaillard, atașat militar al Franciei, pe un adjutant al Impăratului Rusiei. „Eū vin de la dînșii, urma ofierul francez, „și am fost cu deosebire mulțumit de ce am vîdut; dar ce am observat mai ales este îndemânarea și priceperea cu care șefii lor de baterii, cari adesea nu sunt decât locotenenți, îndeplinesc misiunea ce la d-v., „Rușii, este generalmente încredințată ofierilor superiori, comandanți de baterii. Veți vedea că

„aũ să fiã sdraveni micii Români, (*ils seront crânes, les p-tits Roumains*).“

Nimic nu caracterizã mai bine ca aceste cuvinte ale colonelului francez, cu deosebire simpatic Românilor, juvenila ardóre a trupelor române, cari, de la ântëia și a intrãrei lor în acțiune la Plevna, se înfãțișarã în chip mulțãmitor alãturi de vechia armatã a Rusiei.

Bombardarea ținu pânã la 6 ore sãra. Pe la 5 ore, comandantii corpurilor rusesci și generalul Cernat, comandantul corpului român, se întrunirã la observatorul unde se afla cãpetenia armatei de Vest cu Impãratul și marele-duce Nicolae. Comandanții presintarã raportul lor asupra rezultatului și observațiunile ce fãcuserã. Se constatase cã inamicul nu se aștepta la bombardare. Focul turcesc, de și bine îndreptat, avusese mai pucinã intensitate decãt al nostru, și superioritatea numericã a artileriei se vëduse a fi în partea nôstrã. Nicãieri, însã, focul inamic nu fusese stins, întãririle turcesci nu pãruserã sdruncinate. Domnul Carol ordonã continuarea pe a doua și a acțiunei care avea să fiã sporitã cu baterii nouë române-ruse, și prescrise întãrirea trupelor pe pozițiunile lor. În cursul nopței aveaũ să se tragã salve la intervale, spre a împedica pe inamic a și repara și îmbunãtãți întãririle. Impãratul și marele-duce se întórserã la Radenița, Domnul Carol la cuartierul seũ de la Poradim.

A doua și, ^{27 august} _{8 septembre}, cele 2 corpuri rusesci și divisia 4-a romãnã încep bombardarea la 6 ore dimi-

néța. Pe aripa stângă a noastră, detașamentul Imeritinski urma a se face stăpân pe pozițiuni de unde să se pótă apropia spre a bate redutele vrăjmașe ce avea în față; vom nara mai departe acțiunea acestui detașament în ziua de 27/8.

Divisia 4-a înaintase peste nópte bateriile sale până la 1,400 metri de întăririle turcesci, și tot în acea nópte colonelul Barozzi, șeful statului-major general al armatei române, ordonase majorului Lahovari Iacob a porni cu oficeri din statul-major al marelui cuartier român, și escorte de cavaleriă, spre a recunósce valea Bucovei și pozițiunile pe cari urmau a se așeđa bateriile divisiunei a 3-a, care avea să 'nainteze a doua zi spre Plevna. Aceste recunósceri împinseră până în linia ante-posturilor turcesci cari le priimiră cu focuri, și oficerii de stát-major observară atât punctele ce aveaú să se ocupe de trupele divisiunei a 3-a, cât și pozițiunile inamicului ce trebuiaú să le serve de obiectiv.

Linia focului românesc se întări, dar, a doua zi prin întrarea în acțiune a divisiunei a 3-a, cărei Domnitorul ordonase a porni la 5 ore diminéța din Kalișovaț și a înainta către Bucova, unde avea a se stabili pentru a participa la bombardare. Colonelul Angelescu George adusese divisiunea a 3-a, la 8 ore, pe pozițiunile ce'i se indicase, și așeđase neîntârđiat 30 tunuri d'asupra văei Bucovei spre a bate grupul întăririlor frontului Nord, numite Bucova-tabia, și a lua în flanc Abdul-Kerim-tabia, bombardată în față de divisiunea 4-a; 78 tunuri

românesci erau acum în lucrare. Tot de odată brigada de călărași a colonelului Roznovanu străbătu platoul din fața Bucovei, salutată fiind în trecere de obusele inamice, și după ce detașă un regiment la cuartierul general român la Verbița, aședă cele-lalte regimente în bivuac în spatele divisiunii a 3-a, stabilind garde mari, posturi de observațiune și vedete pe flancul drept, până la Susurlu și malul Vidului.

Intrarea în liniă a divisiunii a 3-a, executată ziua, nu se putuse ascunde vederei vrășmașului vigilant din redutele și observatoriile sale. El își îndreptă pe dată tunurile asupra acestei divisiuni, mai cu sémă asupra lucrătorilor cari rēdicaū apărările pentru artilerieă ; dar tunarii nostri își sēvērșiaū trēba în liniște, rēspundēnd cu vigōre focului inamic.

În acēstă a doua zi a bombardărei, acțiunea în partea armatei aliate fu și mai viuă ; 250 guri de foc ruse și române, căror rēspundea glasul a 100 tunuri turcesci, tunaū în jurul Plevnei. Sgomotul artileriei era atât de puternic, încât oficierii ruși mai bētrāni afirmaū că de la Sevastopole nu mai auđiseră asemenea bombardare. În întinsul amfiteatru de dealuri și costișe, cât coprindea zarea ochilor, nu se vedeaū decât mari rotocōle de fum înălțāndu-se în pīlcuri, ca nisce nuori albi și îndeșați cum e vata, peste tăbiile și bateriile cari, de departe, păreaū una cu pāmēntul. Ascunsă în văi cotite, Plevna nu se vedea din liniile nōstre ;

dór prin orientare îi se ghicea pozițiunea în dosul întăririlor vrăjmașe. În depărtare nici un sunet omenesc ; numai detunările repetite ale tunurilor, șuierul bombelor și crăparea obuselor lăsaă să se presimță patima și lupta ómenilor, cari, îngropați în șanțuri, ascunși în tufișuri, pitulați prin vâlcele și văgăuni, își trimiteaă răni și ucidere fără a se vedea uni pe alții.

Din ȃi de diminéță comandantul armatei de Vest era pe câmp, în inspectarea pozițiunilor și bateriilor. Pe la amiađi sosiră iarăși Impératul Alexandru și marele-duce Nicolae, și se opriră la observatorul unde stétuseră în ajun. Domnitorul inspectând la ora 1 d. a. pozițiunile divisiunei a 4-a, vėdu aci că întréga artileria a acestei divisiuni nu lua parte la bombardare, și 2 baterii trebuiseră să se retragă în rezervă din cauza pozițiunei unui *redan* turcesc care flanca tabia Abdul-Kerim, și, prin focul seú de infanteriă, la 900 metri de pozițiunile nóstre, ne pricinuia multă pierdere împedecând, în partea aceia, acțiunea artileriei. Comandantul divisiunei a 4-a raportând împrejurarea Domnitorului, ceru autorisația de a face să dispară acel obstacol, respingēnd pe inamic de pe dínsul. Căpetenia armatei române, apreciând necesitatea acestui atac parțial pentru a scuti trupele nóstre de repetite și simțitóre pierderi, precum și spre a le permite desvoltarea artileriei și apropierea de întăririle vrăjmașului,

autorisă pe comandantul divisiunii a 4-a să procedă la executare.

Colonelul Angelescu A. își luă imediat dispozițiunile pentru a ataca redanul chiar în acea zi. Batalionul al 2-lea (maior Lecca) al regimentului al 13-lea de dorobanți, comandant loc.-colonel Petrovan, se afla în ante-posturi. La 2 ore d. a. se aduse al 2-lea batalion (maior Macri) al acestui regiment; și batalionul 1-iu (maior Iarca) din regimentul al 5-lea de infanteriă, comandant loc.-colonel Fotea, fu pus ca susținere, împreună cu 1 secțiă a bateriei 1-a din regimentul al 3-lea de artileriă. Cele-l'alte 5 bataliōne ale brigadei Cantiliera în rezervă. La 3^{1/2} ore colonelul Angelescu A. dete ordinul de a se păși la atac, cu a căruî conducere fu însărcinat șeful de stat-major al divisiunii, loc.-colonel Voinescu Sergiū. La un semnal dat, tiraliorii batalionului 2-lea din regimentul al 13-lea de dorobanți pornesc cu viuciune înainte și deschid focul asupra sentinelelor inamice de carī se apropia când descoperiți, când ocrotiți de orī-ce depresiune de teren, de cel mai mic tufiș sau moșoroiū de pămēut ce întâlnesc în cale. Batalionul 1-iu al aceluiași regiment urmēză în liniă desfășurată, avēnd la drēpta compania 1-a care înconjură flancul stâng al pozițiunii inamice; la stânga noastră, și drēpta inamică, compania 3-a. După compania din centru urmēză compania 2-a, cu drapelul regimentului. Ante-posturile turcesci își descarcă armele și se retrag înaintea tiralio-

rilor nostri asupra redanului; tabia Abdul-Kerim, al cărui foc fusese până aci mai rar, își întetește canonada trămițând șrapnele asupra colónei de atac. Loc.-colonel Voinescu, în capul regimentului al 13-lea de dorobanți, se avântă cu dînsul la asalt, susținut pe drépta de batalionul 1-iu al regimentului al 5-lea de infanteriă de liniă, și înapoi de secția bateriei 1-a din regimentul al 3-lea de artileriă care 'și precipită focul. Bravii dorobanți intră în redan asvêrlindu-se cu baioneta asupra inamicului. Turcii fug spre reduta d'înapoi, acoperind, însă, în retragere trupele nóstre cu focuri de infanteriă, pe când reduta turcescă sporea focurile tunurilor sale căror răspundea cu egală energiă bateriile nóstre d'asupra Griviței. Indată ce trupele române intrară în redan, bateria a 3-a a regimentului al 3-lea de artileriă înaintéză, și începe a bate tērêmul d'înapoi spre a împedica înaintarea susținerilor turcesci; iar soldații nostri, sub direcțiunea oficierilor, se pun îndată la lucru pentru a se stabili pe pozițiunea cucerită și a o întórce în contra inamicului.

Acest atac al infanteriei române — botezul seú de foc și prima ei luptă pept la pept cu vrăjmașul — se sêvêrșise cu minunată vigóre. Nu numai oficierii, și în fruntea lor inimosul conducător al asaltului, loc.-colonel Voinescu, fură la înălțimea nobilei lor sarcini, dar soldații, mai vîrtos, dovediră în ce țesetură trainică e urzită firea ostășescă a Românilui, și ce se póte întreprinde cu dînsul, bine po-

vățuit. Dorobanții, a căror organizația, am avut prilej a spune într'alt loc, era puciu prețuită, arătară că în ce privesce vitejia, devotamentul și însușirile militare, ei pot să se pună alături de orî-ce trupe de liniă.

Artileria, în astă luptă ca în tóte împrejurările în cari luă parte în campaniă, mănținu considerația ce începuse a'și câștiga pentru sciința și destoinicia ei. Secția bateriei care însoți atacul și'l susținu înaintând tunurile sale în câmp deschis până la 800 metri de focul inamic, și comandantul ei, locotenentul Hartel, își împlini liniștit datoria fără a se turbura de glónțele cari cădeaū în juru'î lovind pe tînerul, dar hotărîtul oficier de artileriă. Cu locotenentul Hartel mai erau oficierî răniți în acest atac: căpitanul Morțun, din al 13-lea regiment de dorobanți, și locotenentul Marinescu, din al 5-lea de liniă; perderile nóstre se însemnaū în tot la 16 morți și 113 răniți.

Fericită era întîmplarea că dorobanții din județele Iași și Vaslui merseră la asalt alături cu frații lor Munteni, învêrtind împreună acum la 1877, și în focul dușmanului, vecinica nedespărțită horă a unităței naționale, ca în 1859, și la viață cu unire și la mórte cu 'nfrățire!

La ora în care urma acéstă luptă în partea Românilor, detașamentul generalului Imeritinski susținea și dînsul lupta pe aripa stîngă. Am spus că acest detașament se afla mai depărtat de întăririle inamice decăt centrul și drepta nóstră. Pentru ca

artileria detașamentului Imeritinski să'și pótă desvolta acțiunea asupra întăririlor turcescide la Krișin, trebuia să se apropiă și să se facă stăpână pe créstele Muntelui Verde, pe cari Turcii își săpaseră șanțuri și tranșee de unde căutaă a ține în respect pe protivnici, și le pricinuiaă perderi prin focuri de infanteriă. Comandantul armatei de Vest prescrise principelui Imeritinski a'și înainta trupele spre pozițiunile inamice, cum se făcuse la centru și la aripa dreptă; și generalul Skobelef II fu însărcinat a respinge, cu ante-garda detașamentului, pe Turci de pe crésta din fața satului Brestoveț. Acest general înaintéză la 4 ore d. a. regimentul al 5-lea de infanteriă (Kaluga) având în rezervă regimentul de Estonia, asupra créstei, dar bataliónele împinse de avântul lor, trec de acéstă créstă și daă peste glóte mari inamice cari se adunaseră pe a doua créstă, și primesc pe năvălitori cu un foc fórte întetít. Rușii sunt nevoiți a da înapoi cu perderi simțitóre; însă generalul Skobelef isbutesce a se mănține pe crésta d'ântei și a'și stabili aci tunurile, adunându-și răniții până la ivirea nopței. Detașamentul Imeritinski perdu în acéstă luptă ca la 900 ómeni.

Nóptea nu aduse cu sine liniște desevêrșită în liniile protivnice. Am đis că trupele divisiunei a 4-a română, îndată ce ocupaseră redanul luat în cursul đilei de la Turci, îl transformaseră într'o mică redută spre a servi de sprijin ante-posturilor nóstre, cari înaintaseră în acea parte până la 700 metri de întăririle inamice. După ce înoptă, Turcii

pornind din întăririle Abdul-Kerim, înaintară asupra redanului în nădejde de a surpinde pe Români; dar posturile înaintate ale acestora deteră alarma, și încercarea de atac a musulmanilor fu respinsă. Apoi totul intră în liniște, numai artileria română-rusă urmă a trage la intervale, peste noapte, pentru a împedica repararea întăririlor turcesci.

Dar acésta tragere de noapte n'avea mult spor, căci când se făcu ziua la ^{28 august}_{9 septembrie} întăririle turcesci pe toate fronturile apărură în aceiași stare în care se aflau în ziua întâi. Cu nepregetată hărnicie reparaū peste noapte locotenentii lui Osman, și serviciul seū de geniū, stricăciunile produse de bombardarea de peste ȃi, și tăbiile și redutele turcesci se înfățișeau diminéța următore neclătite și corecte, par'că n'ar fi suferit nici o lovire.

La 6 ore diminéța artileria română-rusă începe a treia ȃi de acțiune, mai puternică, mai eficace ca în ȃilele trecute, căci bateriile înaintaseră pe toate fronturile, și 220 tunuri rusesci, 78 românesci, erau în liniă.

De observat, în acest uriaș duel de artilerie, era că întăririle turcesci, după prima ȃi de schimb de obuse cu bateriile române, se fereau manifest în urmă de a priimi lupta cu acestea, îndreptându'și mai mult tragerea asupra bateriilor rusesci. Causa acestei feriri, evident că nu era numai distanța mai apropiată a bateriilor române. Pentru prima óră, dacă nu ne înșelăm, se întîmpla ca tunuri Krupp să se întâlnescă ca adversari pe câmpul de bătăiă;

artileria românească și artileria turcească aveau armament de același sistem. Se scie influența ce exercită asupra soldatului încrederea în arma sa. Tunurile turcesci ne având superioritatea numerică, și vedând Turcii că artileria noastră nu le este inferioară în tragere și bătaia, ei își îndreptară mai bucuros acțiunea asupra bateriilor rusesci, cu care sperau a eși mai lesne la capăt.

Comandantul divisiunii a 4-a, după ocuparea redanului luat de la Turci, ordonase a se așeza în stânga acestuia, pe o movilă naturală, o baterie de susținere. Bateria 3-a din regimentul al 3-lea de artilerie fu desemnată spre acest serviciu, și comandantul ei, căpitan Lupașcu, construi în noaptea de $27/8$ spre 28 august 9 septembre pe această movilă, la 900 metri de întăririle turcesci, o baterie îngropată în pământ și astfel dispusă, că nu oferea un punct de ochire lesnicios inamicului. Când în dimineața de $28/9$ se începu iarăși bombardarea, această baterie deschise la distanța ei apropiată un foc foarte viu asupra tăbiei Abdul-Kerim, și efectul era mult supărător pentru Turci. Ei răspunseră cât-va timp cu energie, concentrându-și mai ales tragerea asupra bateriei căpitanului Lupașcu. Dar vedând greutatea de a lupta cu această baterie bine acoperită, tunarii din reduta turcească retraseră tunurile despre fața făcând front către Români, astupară cu gabióne deschideturile pentru tunuri, și urmară tragerea numai despre fața întorsă spre Ruși. Celelalte întăriri turcesci, mai

pucin expuse, continuară focul asupra înaintatei noastre baterii de la movilă.

Divisia a 3-a își urmă bombardarea asupra obiectivului său, întăririle de la Bucova; iar divisia de rezervă se întări pe platoul de la Verbița, săpând tranșee spre a acoperi flancul drept al pozițiunei române.

Domnul Românilor se duse în acea zi de dimineață la ambulante, spre a visita pe răniții nostri în lupta luărei redanului. Cea mai mare parte dintr'înșii, după primul pansament făcut la ambulantele divisionare, fuseseră evacuați spre spitalele stabilite pe liniile d'înapoi ale trupelor, la Mecika și Muselimselo; numai răniții mai greu, cari nu se putuseră încă transporta, se mai aflau în căutare la ambulantele din prima liniă. Domnitorul adresă acestor viteji cuvinte de laudă și de mângâiere, și îi recomandă bunelor îngrijiri ale personalului medical; apoi înaltul comandant merse la pozițiunile trupelor, unde se întâlni cu Impăratul și cu marele duce Nicolae. Monarchul Rusiei și căpetenia armatei imperiale în Bulgaria, felicitară călduros pe Domnul Românilor pentru succesul trupelor sale în ajun, și pentru bravura ce arătaseră. Acest succes exercitase o înveselitoare influență nu numai asupra trupelor române, dar și în armata rusescă din jurul Plevnei. Acastă izbândă era primul atac reușit înaintea Plevnei de aproape două luni de zile; Rușii îl consideraū ca o augurliă făgăduință pentru marea întreprindere care era în perspectivă. „Bravi

„Români!“ strigați oficerii ruși cu frățescă bucurie,
 „iată ei dovediră că nu este cu neputință a se lu
 „întăririle Plevnei.“

Impăratul Alexandru trămise pe adjutantul seü, colonelul principe Demidof-Lapuchin, însoțit de oficerul de ordonanță al Domnitorului, loc.-colonel Blaramberg, în liniile române spre a aduce felicitări, în numele Țarului, regimentelor al 13-lea de do-robanți, al 5-lea de liniă și artileriei noastre pentru vrednica lor purtare. Apoi la dejunul luat în câmp de Suveranul Rusiei cu Domnul Românilor, cu marele duce comandant și suitele ruse și române, Impăratul rădică un toast „in sănătatea armatei române, vitéza aliată a armatei ruseci.“ Țarul Rusiei ordonă a se distribui 50 cruci ale ordinului militar al S-tului George trupelor române cari luaseră parte la luptele din trecutele două zile.

Domnitorul merse apoi în tabăra divisiunii a 4-a, unde exprimă colonelului Angelescu A. înaltele sale mulțumiri pentru nemeritele dispozițiuni ce luase acest comandant spre a face să isbutescă primul atac al trupelor noastre. Domnul lăudă în fața trupei pe loc.-colonel Voinescu, care dovedind un coragiü egal cu inteligența la asaltul redanului, dirigiase avântul ostașilor nostri, și înalta căpetenie atěrnă pe peptul bravului oficer *Stéua României*. Supremul comandant al armatei române decorează asemenea înaintea frontului pe oficerii și soldații din bataliönele și bateriile cari se distinseră mai cu osebite, iar regimentului al 13-lea de

dorobanți care se afla înșirat sub arme, îi adresă în cuvinte de acelea cari s'guduie inima oșténului bărbătesci mulțumiri, și, spre mărturie și pildă neuitată a vitejiei acestui corp, Domnul decoră drapelul regimentului cu marea cruce a *Stelei României*. Nesfârșite urale răspunseră înaltului comandant; trupele erau entusiasmăte, spiritul lor minunat. Ele adăstaū cu nerăbdare momentul de a fi trāmise iarăși în foc, spre a se întâlni cu dușmanul care sta pitulat în dosul meterezelor sale, necutezând a eși la luptă dréptă, pept la pept.

Insă în mijlocul entusiasmului, căpetenia armatei române nu uita seriosul situațiunei, nici perdea din vedere tótă greutatea întreprinderii ce avea să se execute de trupele de sub comandamentul seū. După rezoluțiunile luate în consiliul de resbel despre care am vorbit la începutul acestui capitol, se împlineaū cele 3 ȃile de bombardare pregătitoare ce se hotărise a se urma înainte de a se executa atacul general asupra pozițiunilor Plevnei, și acel atac ar fi trebuit acum să se dea a doua ȃi, la ^{29 august}_{10 septembrie}. Dar comandantul armatei de Vest avusese și mai mult prilejul a se convinge cât de justă era părerea sa, și cât de pucini sorți de reușită avea acel atac general. Cu tótă vigurósa bombardare de până acum, cu tótă superioritatea de artilerieă a armatei aliăte, focul inamicului, rărit cu evidentă intențiune spre a cruța munițiunile, nu era nici cum stins; întăririle lui, neconținut drese, nu eraū de loc sdruncinate. Poziția sa

era tot atât de puternică. Numai cele două singure mici atacuri parțiale date în ziua precedentă, pe dreapta de Români asupra redanului, pe stânga de Rușii lui Skobelev asupra Muntelui-Verde, costaseră mai bine de 1000 ómeni. De aci se putea vedea câte sacrificii va impune atacul general în condițiuni atât de nefavorabile, cu distanțe încă mari de străbătut de către colónele de atac. Comandanții corpurilor rusesci erau ei înșiși convinși de acésta, și se rugaseră a se mai întârzia atacul cel puțin cu o zi, pentru a mai înainta spre pozițiunile inamice și a apropia bateriile. Domnitorul aprobase cererea lor și se amânase pe a treia zi, ^{30 august} _{11 septembrie} atacul general.

Fără iluziuni asupra rezultatului final, de și hotărît, pentru cuvintele ce s'aũ expus în acest capitol, a da urmare planului dorit de statul-major rusesc, Domnul Românilor, cu prudența șefului care prevede și sórta protivnică, se îngrijise a asigura pozițiunile d'înapoi ale armatei și linia ei de operațiune și de retragere. Pentru acésta prescrisese armatei române a complecta și spori întăririle de la Brislan, Kalișovaț, Kreta și Riben, cari fuseseră construite pe triumghiul aceluĩ platoũ când îl ocupa divisia 4-a, și a se aședa acolo, pentru a le mănține, 2 batalióne din divisa 3-a și regimentul al 4-lea de cãlãrași, spre Gãurenĩ. In cas de insucces al atacului și de ofensivă puternică din partea Turcilor, armata română ar fi aflat înapoi pozițiuni solide spre a se opune înaintãrei inamicului. Acésta mẽ-

sură prevădătoare a capului armatei române este îndeajunsă dovadă că el nu se momea cu nădejdea unei sigure izbândi.

Bombardarea urmă până séra la $\frac{28 \text{ august}}{9 \text{ septembre}}$ energetică din partea noastră, mai rară din partea vrăjmașului al cărui foc era cumpetat, dar nu biruit. La 4 ore d. a. la schimbarea ante-posturilor divisiunei a 4-a și întărirea lor pentru serviciul de nópte, Turcii zărind trupele noastre, cređură că înaintéază la atac ca în séra precedentă, când năvăliseră asupra redanului. Ante-posturile turcesci și reduta Abdul-Kerim deschiseră un foc tare, cărui tiralioriî nostri respunseră; dar vedënd că trupele noastre nu atacă, Turcii se liniștiră.

În ziua de $\frac{27 \text{ august}}{8 \text{ septembre}}$, la asaltul redanului, pedestreimea românescă fusese botezată în foc, precum în zilele de mai nainte și încă în cursul luptelor de pe malul stâng al Dunărei, artileria noastră își primise acel botez. În ziua de $\frac{28}{9}$, călărimea avea să priméscă și dînsa acéstă sântîre a oștenilor.

Brigada de roșiori compusă din regimentele 1-iu și al 2-lea (mai pucin 1 escadron care se detașase spre escortă la cuartierul-général al comandantului armatei de Vest) și brigada Formac, cu regimentele al 5-lea și al 6-lea de călărași, împreună cu o bateriă călărétă din regimentul 1-iu de artileriă a căpitanului Hepites, se constituiseră, la $\frac{24 \text{ august}}{5 \text{ septembre}}$ în divisiune de cavaleriă independentă sub comandamentul colonelului Crețeanu, și primise ordin a se intruni la $\frac{26}{7}$ cu divisia 9-a de cavaleriă rusescă

(Loșkaref) spre a lua împreună în priveghiare drumurile pornind din Plevna spre Nord-Vest la Rahova, spre Sud-Vest la Orhanie și Sofia, a observa și semnala imediat orî-ce mișcări ale trupelor lui Osman pașa pe liniile lor de retragere. Generalul Loșkaref, care se aflase pînă atunci pe șoséua Bulgăreni-Plevna, porni cu regimentele de dragoni al 8-lea (Astrakan) și al 9-lea (Kazan) al 9-lea de ulani (Bug) al 16-lea de Cazaci de Don și 2 baterii călărețe, și sosi la $\frac{26}{7}$, la 9 ore séra, la Riben, unde se întruni cu divisia de cavaleriă română. Ambele divisiuni formară un corp de cavaleriă, constând din 8 regimente și 3 baterii călărețe ruse-române sub ordinele generalului Loșkaref, ca oficier mai înalt în grad.

A doua zi, $\frac{27 \text{ august}}{8 \text{ septembre}}$, la 6 ore dimineața, totă această cavaleriă porni spre Semeret-Trestenik, de unde divisia românească, cu bateria ei, înainteză la Dolny-Etropol și aședă ante-posturi cu fața spre Plevna, la 2 kilometri de podul de pétră peste Vid, urmând pe stînga, spre Nord, malul Vidului în jos pînă în dreptul satului Susurlu, unde aceste ante-posturi iaă contact cu vedetele brigadei Roznovanu de pe malul drept al Vidului. Iar la drépta, spre Sud, divisia Crețeanu își întinde ante-posturile pînă la șoséua Plevnei care trece lângă Dolny-Dubnik, și aci vedetele române dau mâna celor rusesci. Divisia Loșkaref se aședă la Dolny-Dubnik, înaintând și dînsa ante-posturi de la flancul drept al cavaleriei române pînă spre Gorny-Dubnik, d'a

lungul șoselei, și între șosea și Vid. Dîua de 27 se petrecu în partea cavaleriei de la Vestul Plevnei fără incidente însemnate, afară de prinderea de către patrula a unui convoi de vite escortat de omeni armați, care se cerca a se introduce în Plevna, și afară de o recunoscere întreprinsă de câte-va escadrone turcesci, însoțite de infanteria, cari eșiră pe la 4 ore d. a. din Plevna simultaneu spre Dolny-Etropol și Dolny-Dubnik, și se retraseră când se vedură primite de focurile ante-posturilor române-ruse și câte-va obuse ce le trămiseră bateriile călărețe.

La $\frac{28 \text{ august}}{9 \text{ septembrie}}$, la 5 ore dimineța, cavaleria aliată pornise iscóde la Nord, spre Semeret-Trestenik și Demirkioi, la Vest spre Isker, la Sud-Vest pe șoseua Orhanie, spre Gorny-Dubnik. Patrurile despre Trestenik, Isker și în josul Vidului nu întălniseră pe vrăjmaș; cele ce înaintaseră la Vest, pe șosea, daseră peste câte-va detașamente de Cerkezî pe cari le puseseră pe fugă, și recunoscuseră înapoi de Gorny-Dubnik o tabără de infanteria turcésă destul de însemnată.

Pe la 2 ore d. a. ante-posturile divisiunei române semnală mișcări de glóte inamice îndreptându-se spre Dorny-Etropol. În curênd Turciî trec podul și înainteză pe malul stâng, către cavaleria română, cu un lanț de tiraliori, înapoi pedestrime în colónă, cu artileria și cavaleria pe aripî; în tot 6 tabore (batalióne) de infanteria, 4 escadrone de cavaleria și 4 tunuri. În același timp bateriile ina-

mice de la Opanez deschid un foc violent spre a susține atacul turcesc, început cu îndrăznelă și energiă. Vedetele noastre se resfrîng asupra guardelor-mari, pe când divisia română, încalecă și se gătesce de luptă, avisând și divisia rusescă despre atacul turcesc. Colonelul Crețeanu lasă pe platoul Etropolului 2 escadróne din al 6-lea de călărași cu 1 secțiã a bateriei sale, cărei 'i prescrie a începe imediat focul și a lua în piez pe inamic care trece podul; iar cu regimentele de roșiori și cu restul regimentelor de călărași, comandantul divisiunii pogorã în șesul care desparte platoul de țermul Vidului spre a face front atacului, pe când celelalte secțiuni ale bateriei călărețe pornesc în galop spre a lua pozițiune pe flanc, de unde deschid un foc de cea mai mare intensitate asupra colónei turcesci care 'nainta în ordine strînsã.

Generalul Loșkaref, pe datã ce auđise tunul pe stînga și fusese informat despre atacul asupra Etropolului, pornise brigada de dragoni cu 1 bateriã pentru a sprijini lupta Românilor, 2 escadróne din al 8-lea regiment (Astrakan) descalecã, și înaintând acoperite de porumbiști înalte cari le ascundeau de vederea inamicului, se apropiã de flancul stîng al acestuia și încep a'l isbi cu focuri de carabinã bine îndreptate; iar cele 6 tunuri rusesci întovărășesc acțiunea lor cu aceia a tunurilor românesci. Bătute ast-fel în flanc de dragoni și de artileria rusescã, în front de obusele și șrapnelele artileriei noastre, luate în pieđiș de tunurile

române de pe platoul Etropolului, taborele turcesci sunt silite a se opri. Regimentul al 9-lea de dragoni ruși, care rămăsese călare, desină atunci un atac pe flancul stâng al vrăjmașului asupra artileriei și cavaleriei turcesci. Tunurile inamice își părăsesc iute pozițiunea și trec repede podul înapoi. Cerkezii se retrag în grabă asupra infanteriei lor, producând desordine în rândurile acesteia. Colonelul Crețeanu profită numai decât de acel moment, și dispunând brigada de roșiori în eșelone, năvălesce cu dînsa în furagiori asupra dușmanului. Turcii încep pe dată retragerea, care, în fața viguroasei înaintări a roșiorilor noștri pe front, și a dragonilor ruși pe flanc, degeneră în fugă resfirată spre podul Vidului, unde învălmășeala inamicului este crescută de focul artileriei noastre care se concentra acum asupra glótei de la capul podului, și pricinuia multă pagubă în rândurile turcesci.

Năvălirea roșiorilor asupra vrăjmașului se execută cu multă intrepiditate și avânt, și 'l sili a se retrage, părăsindu-și scopul. Generalul Loșkaref, care venise pe câmpul de bătăiă, adresă trupelor căldurose felicitări. Călărimea românescă, luptând cu cavaleria și infanteria turcescă sprijinite de artilerie, primise ast-fel bărbătesce botezul ei de foc în ziua de $\frac{28 \text{ august}}{9 \text{ septembrie}}$. Perderile noastre în această încăierare nu se urcară de cât la 3 ómeni și 5 cai uciși; 1 oficier, sub-locotenentul Constantiniu Ión, 17 soldați și 20 cai răniți. Perderile inamicului fură

mult mai simțitóre; numai pe câmpul de luptă se găsiră 31 morți și 24 greū răniți, afară de cei ce fuseră rădicăți de Turci, sau căduseră dincolo de Vid.

Pe malul drept al Vidului, înaintea întăririlor Plevnei, artileria română-rusă începu la rēversatul ȑorilor din ^{29 august}_{10 septembre}, bubuitul ei puternic din 320 guri de foc cari vērșau pohoii de foc și de fer peste tăbiile și meterezele osmanlii. In acēstă a patra ȑi de bombardare, acțiunea bateriilor nōstre își ajunse culmea. Turcii trag mai rar și se păstrēză pentru lupta supremă pe care, negreșit, o presimt; dar focul lor cumpētat este, totuși, fōrte eficace din cauza scurtărei distanțelor prin energica 'naintare a artileriei nōstre. Perderile în rândurile române, ca și în cele rusesci, fură, decī, mai simțite ca în cele lalte ȑile. Bateria căpitanului Lupașcu de la movilă, întărită de 1 secțiă a bateriei a 2-a din regimentul al 2-lea de artileriă, avu mai mulți ȑmeni uciși și răniți (locotenentul Paraschivescu G. rănit) mai tōte afetele și rōtele de la tunuri fură atinse, și unele sfărāmate.

Pe când bateriile își urmaū cu tărie bombardarea, comandantii începeau a'și regula pregătirile pentru lupta cea mare care avea să se dea a doua ȑi. La 4 ore d. a. se ținu un consiliū de resboiū pe platoul de la Observator de către Domnul Romānilor, comandant al armatei aliate de Vest, și de marele-duce Nicolae, căpetenia armatei rusesci de operațiuni. La consiliū erau față șefii corpurilor al IV-lea, IX lea, șeful corpului român, acela al detașa-

mentului Imeritinski, șeful de stat-major general al armatei imperiale, general Nepokoitchiski, și ajutorul seǔ, generalul Levitzki; șeful statului-major general al armatei de Vest, general Zotof. Se citiră, se examinează încă o-dată și se aprobară ordinele de luptă pentru trupe; ceasornicile fură regulate după al comandantului armatei de Vest, apoi consiliul se despărți, șefii porniră spre a aduce la îndeplinire dispozițiunile pentru ziua de bătăia.

Aceste dispozițiuni aveau următórea coprindere:

ORDIN DE LUPTĂ PENTRU TRUPELE ARMATEI DE VEST.

Poradim, 29 august 1877.

- 1) Atacul general al tabărei întărite Plevna este hotărît pentru mâne, 30 august (11 septembre).
- 2) În rēversatul zorilor tóte bateriile vor deschide focul cel mai viǔ asupra întăririlor. Acest foc va urma până la ora 9 dimineța. La 9 ore focul trebuie să înceteze de o-dată pe tótă linia. La 11 ore focul artileriei trebuie să reîncepă și să țină până la ora 1 după amiazi. De la ora 1 la 2 $\frac{1}{2}$ focul va fi din nou suspendat în tóte bateriile. La ora 2 $\frac{1}{2}$ bombardamentul va reîncepe cu tăriiă, și numai bateriile cari prin focul lor pot împedica marșul trupelor de atac trebuie să opréscă tragerea lor.
- 3) La ora 3 după amiazi trebuie să începă mișcarea care precedă atacul.
- 4) Corpul român va ataca reduta aflată la Nord. Pentru a coopera la acest atac o brigadă din al IX-lea corp rus cu 2 baterii de 4 va înainta de la satul Grivița spre a protege stânga armatei române de orice încercare a rezervelor inamice; 2 bataliône

din această brigadă trebuie să atace reduta de Nord în același timp cu armata română, dar din partea Sud-Vest.

5) Restul trupelor corpului al IX-lea va opera între Grivița și Radișovo.

6) Corpul al IV-lea va înainta asupra taberei întărite de la Est de Plevna, susținut de rezerva principală.

7) Comandantul armatei de Vest se va afla lângă rezerva principală.

8) Detașamentul prințului d'Imeritia va ataca tabăra întărită, urmând șoseua Lovcea-Plevna.

9) Cavaleria generalului Leontief, acoperind aripa noastră stângă și operând spre șoseua Sofiei, va încerca a face joncțiunea sa cu cavaleria generalului Loșkaref.

10) Brigada de călărași a colonelului Roznovanu va urma a protege flancul drept al corpului român.

11) Regimentul de husari de Kiev va rămâne pe șoseua Bulgăreni-Plevna, având de misiune să lege trupele corpului al IX-lea cu corpul român.

12) În ceia ce privesce ținuta, trenurile, ambulantele, spitalurile, hrana pe două zile ce vor avea soldații cu dînșii, se vor urma instrucțiunile date în ordinul de bătaia de la 26 august (7 septembrie).

13) Ordinele complementare vor fi date pe câmpul de bătaia.

14) Trei oficeri din fiă-care corp de armată 'mî vor fi trămiși ca oficeri de ordonanță.

CAROL.

Șef de stat-major general, general Zotof.

Pe lângă acest ordin general al căpeteniei armatei de Vest către toate corpurile din jurul Plev-

neî, corpul român primise de la comandantul seî direct, general Cernat, un ordin special și amînîtit coprinîdînd instrucțiunî pentru trupe î în privința formațiunei colónelor de atac, și a chipului cum dînsele trebuiesc să execute asaltul *).

*) Reproducem aci coprinîderea acestor instrucțiunî :

Ordin de î No. 54.

Mîne, 30 august, corpul de armată român va da asalt reduteî celeî mari care se aflî î fața pozițiunilor sale. Divisia 4-a va da pentru atac o colónă de 4 bataliîne sub ordinile unui comandan-special ; acîstă colónă va fi adunată î vîlcîua care se aflî î dosul aripei drepte a pozițiunei sale î naintate, la ora 5 de dimînîetă.

Divisia a 3-a va da asemenea o colónă de 4 bataliîne care trebuie se fiă adunată î aceiași vîlcea, la drîpta divisiei a 4-a la ora 12 din î ; bataliînele acestei colóne vor fi aduse pe pozițiune pe rînd la o oră și jumîetate unul dupî altul, ast-fel ca la ora 12 din î se fiă tóte adunate î îisa vîlcea. Acîstă colónă va avea un comandant special.

Formațiunea colónelor de atac va fi cea următóre :

Cel d'întîiî batalion î tiraliori, avînd printre ei pelotóne cari vor duce scările, fascinele, gabiónele, sacii de pămînt ; aceste pelotóne vor avea pușca î bandolieră și nu trebuie nici o-dată să tragă.

Cel d'al doilea batalion se va urca la asalt, format î colóne de companiă. Bataliînele al 3-lea și al 4-lea vor urma î colónă de atac sub comanda imediată a comandantului colónei.

Colónele formate de cele din urmă douî bataliîne trebuie să urmeze la distanță cât mai apropiată, și să dea asalt cu ori-ce preț, dacă cele din linia întîiî nu reușesc.

Trebuie să se facă cunoscut tutulor ómenilor ce compun colónele de atac că perderile vor fi neînsemnate dacă ajung la redută fără a se opri și fără a trage, dar perderile vor fi mari

După ce înseră, tunurile române și ruse își urmară tragerea la lungi intervale. O noapte întunecată se întinsese peste câmpii, cerul se acoperise de nuori groși cari se revărsară în ploiă abundantă până la ziuă. Umedă și rece fu pentru oștile de pe

dacă oamenii se opresc în drum, și mai cu seamă dacă se retrag.

Tiraliorii trebuie să înainteze fără a trage; ei nu vor începe focul decât când vor fi ajunși pe drumul acoperit la marginea șanțului, și vor trage numai asupra inamicului care se află pe parapete; în acest timp pelotónele de lucrători se pogor în șanțuri și pregătesc urcarea cu uneltele cari le au; se va întrebuița pentru acesta, afară de fascine, gabióne și cele-l'alte, toate uneltele de cari vor putea dispune corpurile.

Colónele de companiă destinate a da asaltul se pogor imediat în șanțuri și urcă parapetul.

Indată ce focul inamicului devine tare, toți ofițerii trebuie să strige «Inainte!» și să alerge pe drumul acoperit până la marginea șanțului.

Tiraliorii trebuie să rămâie tot pe drumul acoperit, să ochiască bine pe inamic care se apără pe parapet.

Direcțiunea colónelor este cunoscută șefilor de colóne. Colóna divisiiei a 3-a va avea n° 1. Colóna divisiiei a 4-a va avea n° 2.

În același timp o colónă rusescă de 2 batalióne se va urca la asalt despre partea satului Grivița.

Pentru a protege flancul drept al asaltului și a bate ajutóarele inamice cari ar sosi redutei, divisia 3-a va da încă o colónă de 3 batalióne sub un șef special, care va primi instrucții pentru punctul de plecare și direcțiunea marșului său. Acastă colónă se va aduna la punctul de plecare, la ora care se va fixa mâne.

Toți oamenii trebuie să fie bine hrăniți și să aibă cu dînșii pâne și brânză pe 2 zile, și apă în bidóne. Vor avea toate cartușele cu dînșii, vor fi în tunici fără rănii și fără mantale, chipiurile albe, dorobanții vor fi în mantale.

délurile și din văile Plevnei acest ajun al luptei, astă vecerniă a bătăliei; și negreșit că pentru odihna trupului și sufletului ostașului care are să înfrunte a doua zi atâta trudă și primejdiă, o noapte caldă și dulce este o adevărată fericire. N'avură acest noroc trupele aliate; mulți, deci, nu dormiră bine, orî nu dormiră de loc în noaptea de 29 spre 30 august st. v. în jurul Plevnei. Mișcarea și pregătirile unui fapt însemnat se simțiau încă târziu prin tabere; călăreții ducând ordine, șefi făcând un rond saū o ultimă inspecțiă, furgóne mergend să reînnoiască munițiunile, treceaū prin umbra nopței. Peste corturile ofierilor, ca și în jurul focurilor de tăciuni jumătate stinși din campamentele și bivua-curile soldaților, greū se anină somnul pe vreme așa de neplăcută și în momentele serióse ale unui

Divisia 4-a va trămite supa colónei sale la locul unde s'a ordonat a se aduna.

Mă voiū afla înaintea rezervei de infanteriă, între divisia 3-a și a 4-a, de la orele 12¹/₂ înainte. Reduta fiind luată, șefi de colóne nu vor lăsa înăuntru decăt numărul necesar de ópeni pentru a ocupa linia de foc a redutei; se vor aduna rezervele pe flancurile sale întărindu-se imediat.

Divisia 4-a va da artileria trebuincióasă spre a arma îndată reduta după luarea ei, restul artileriei acestei divisiuni va căuta pozițiuni pe flancurile redutei, de unde se póte mai bine bate terenul înainte.

Trupa și trásurile bateriilor vor fi reaprovisionate; colónele de muniții se vor conforma ordinului n° 50. Momentul atacului se va da mâne.

Dat la Verbița la 29 august (10 septembre) 1877.

General Cernat.

asemenea ajun. Oștile atunci cugetă, și gândurile atâtor miî de capete, simțirile atâtor miî de inimi cari privesc liniștit mórtea în față, pe cari câte-va ore, numai, le despart, póte, de veciniciă și de glorios sfîrșit, tóte aceste gânduri, tóte aceste simțiri se topesc într'o singură și mare gândire, într'un sentiment unic și puternic care devine cugetul tutulor, spiritul armatei întregi care atunci cercețază, judecă, hotărésce.

Să vedem care era acel cuget, acel spirit general care însuflețea armatele română și rusească în ajunul a treiei bătălii ce avea să se dea înaintea Plevnei.

Am spus motivele strategice, necesitățile politice de ordine internă și externă cari determinaseră pe comandamentul superior rus a pune mare stăruință în a se da acésta bătăliă. Nu numai statul-major, marele-duce Nicolae și însuși Impăratul doreau cât mai curênd să se începă acésta luptă ; armata rusească întrégă o chiăma cu mare nerăbdare ca răsbunarea înfrângerilor suferite, ca restabilirea prestigiului atins. De la general până la soldat, nimeni nu punea în îndoială rezultatul, toți erau siguri că Plevna va cădea a doua-ți, și téma cea mai mare a Rușilor fusese pân'aci ca nu cum-va Osman pașa, cu oștirea'î, să se retragă, cum se presupuse un moment în cuartierul rusesc de pe demonstrațiunile de eșire ale Turcilor spre Vest, în partea cavaleriei nóstre de peste Vid. „Nopte bună,“ diceau în séra de 29 august bravii oficierî ruși cari

nu se îndoiaă de vitejia și devotamentul soldaților ce comandaă, „mâne séră să dormim în Plevna !“ Multe nopți, și nópte vecinică pentru mulți, avea încă să 'i despartă d'acea fericită nópte. Dar Rușii erau convinși atunci că numărul trupelor și superioritatea în tóte privirile erau in partea lor. „Ordonăți, Măria Vóstră,“ ăicea Domnitorului colonelul Novitzki, sub-șeful de stat-major al generalului Zotof, „ordonăți, și Plevna va cădea.“ Acéstă încredere a Rușilor mai era crescută printr'un alt argument, nu de domeniul strategiei, este adevărat, dar care dovedea cât de adînc și atingător este cultul soldatului rus pentru Țar. Țiua bătăliei era și ăiua S-tului Alexandru, patronul Impăratului. Nu se putea ca în asemenea ăi și sub ochii suveranului seă, fiă-care ostaș rus să nu lupte ca un leă, să nu facă imposibilul și să nu fiă învingător.

„Soldați,“ ăicea Napoleon, „ađi este aniversara când ați învins la Marengo ;“ saă „vedeți ! asta e sórele de la Austerlitz ;“ dar pe lângă sóre saă aniversară vestită, marele căpitan căuta și alți auxiliari, se îngrijea mai vîrtos de acei factori tactici și strategici cu cari 'și asigura victoria.

Nu același ca în armata rusească era sentimentul armatei române în séra de 29 august. Dînsa scia — căci orî cât de discrete ar fi părerile, orî cât de tainice decisiunile consiliilor de răsboiă, din aplicațiunea ce li se dă, din măsurile ce se iaă, oficeri inteligenți și o întrégă armată nu pot să nu afle, să nu ghicéscă ceva — dînsa scia că Domnul

eî nu împărtășia, vederile statului-major rusesc asupra planului de atac în contra Plevnei. Dispozițiunile înțelepte de a se asigura și întări liniile de retragere, dovedeau armatei române că comandantul eî nu se amăgia cu nălucirea unei sigure izbândi, și 'și lua zălôge în contra întîmplărei. Ea mai vedea înaintea eî pozițiunile și tăriile vrăjmașului, și era destul de deșteptă ca să apretuiască și să judece.

Cu tôte acestea, mare era dorința și mare nerăbdarea oștirei românesce de a merge la luptă, chiar și dacă nu era cert rezultatul în părerea șefului, ca și în propria eî părere. O adîncă mulțumire era în sufletul acestei oștiri vędënd pe Domnul seü neînduoindu-se de al eî devotament, rezimându-se în a eî vitejiă și pornind'o, și cu sorți protivnici, în bătăiă. Nobilă și virilă încredere reciprocă între căpitan și ôste, răsad pururea viü și puternic de fapte mari! „Îți suntem recunoscători,“ grăia în cugetul și lucia în ochiü fiă-căruï ostaș român, „îți „suntem recunoscători, Căpetenie și Voivod al „nostru, că nu te sfiesci la greü să mergi cu noi, „căci acolo s'arată omul, acolo ne-a trămis Téra, „acolo ne sciü mamele, sociile, surorile cari plâng, „dar se mândresc. La greü, nu la ușure mers-aü pä- „rinții noștri la Rovine și la Valea-Albă, la Codrul „Cosminului, la Călugăreni și în atâtea locuri de „credință a bărbăției lor ; la greü, nu la ușure vrem „să dovedim că aü bîrfit aceia cari aü đis că a „perit virtutea strămoșescă din némul românesc.“

Se luase toate măsurile în armata aliată pentru împlinirea dispozițiilor prescrise de Domnul Românilor pentru bătăliă. Colónele de atac ale armatei române se formară în modul următor :

Colónele de atac ale divisiunii a 3-a.

No. 1.

Comandant, colonel Ipătescu, șeful brigadei 1-a.

Regimentul al 8-lea de liniă, comandat de loc.-colonel Poenaru.

Batalionul 1-iu comandant căpitan Valter Mărăcineanu.

Batalionul al 2-lea, comandant maior Macca.

Regimentul al 10-lea de dorobanți, comandant loc.-colonel Măldărescu.

Batalionul 1-iu, comandant maior Șonțu.

Batalionul al 2-lea, comandant maior Lipan.

Colóna de flanc.

Comandant colonel Gramont A. șeful brigadei a 2-a.

Batalionul al 2-lea din regimentul al 2-lea de liniă, comandant maior Paladi.

Regimentul al 9-lea de dorobanți, comandant loc.-colonel Holban.

Batalionul 1-iu, comandant maior Stroja.

Batalionul al 2-lea, comandant maior Handoca.

Colóna de atac a divisiunii a 4-a.

No. 2.

Comandantul colónei colonel Borănescu, șeful brigadei a 2-a.

Batalionul al 2-lea de vânători, comandant maior Candiano-Popescu.

Batalionul 1-iu din regimentul al 5-lea de liniă, comandant maior Iarca.

Batalionul 1-iu din regimentul al 14-lea de dorobanți, comandant maior Arabu.

Batalionul 1-iu din regimentul al 16-lea de dorobanți, comandant maior Jipa A.

Celelalte trupe ale divisiunii a 3-a formaŭ reserva specială la dispozițiunea comandantului divisiunii, colonelul Angelescu G. iar reserva divisiunii a 4-a, aședată în retransamentele din fața tabiei Abdul-Kerim și în redanul luat la 27 august, și ținută sub mâna comandantului divisiunii, colonel Angelescu A., se compunea din regimentul al 15-lea de dorobanți, din batalionul al 2-lea al regimentului al 5-lea de liniă, din regimentele al 7-lea de liniă, al 13-lea de dorobanți, și din al 2-lea batalion din regimentul al 14-lea de dorobanți. Divisia de rezervă, după ce lăsase înapoia liniei de bătaia 3 batalioane pentru paza parcurilor, ambulanțelor și a cuartierului general de la Verbița, înaintase pe platoul d'asupra văiei Bucovei și luase pozițiune între divisiunile a 3-a și a 4-a, în spatele lor. Aci colonelul Cerchez se ținea cu 14 batalioane ale divisiunii sale sub arme, și forma reserva generală a armatei române la dispozițiunea comandantului, general Cernat, care, din marginea aceluï platoŭ, spre Grivița, dirigea bătălia pe aripa dreaptă, în partea Românilor.

Incepură a se lumina zorile de ^{30 august}_{11 septembrie}, *ziua de sânge udă*, cum a numit-o cântărețul bătrînelor și tinerilor vitejii ale ostașilor noștri. Fost'a de Dumnezeu ursorită astă lună august a coprinde în sine două date mari în fastele noastre militare? 13 august 1595, Călugăreni — sóre sus pe cer înainte de sănțit; 30 august 1877, Grivița — răsărit de sóre, răsărit de gloriă românească.

Plóia ostiase despre ȃiuă, dar aburii de cétă désă și umedă se întindeau ca trâmbe de pînă pe deluri și pe câmpii. Din ȃi de diminétă colónele de atac se puseseră în mișcare, la orele și în ordinea prescrisă, spre locurile de adunare unde trebuiau să sosescă și să adaste, ascunse de vederea inamicului, momentul atacului. Trupele strîng bivuacurile lor muiate și merg să 'și ocupe pozițiunile de bătăiă. Pămêntul, defundat de plóia de peste nópte, era noroios și îngreuna rótele tunurilor și pașii soldaților. Conform ordinilor, artileria își începuse, în faptul ȃilei, acțiunea.

La 8 ore Domnitorul își părăsise cuartierul și pornise la pozițiunile armatei, însoțit de adjutanții seii, de marele-duce Nicolae fiul și de principele Alexandru Battemberg cari, în acea ȃi, făceau serviciul de oficeri de ordonanță pe lângă comandantul armatei de Vest. Pe la 10 sosi Impêratul cu marele-duce Nicolae pe platoul de la Observator. În câmp, înaintea liniei a doua a trupelor, se sluji Te-Deum pentru ȃiua S-tului Alexandru, și rugăciuni pentru Țar să împreunare cu rugăciuni pentru armate. Cucernic și mișcător fu acel moment când atâtea miî de ómenî, de la simplul soldat până la Domn și la Impêrat, îngenuchiară împreună cu umilință în tină spre a înălța rugă Dumneȃului oștirilor ca să miluésca cu isbândă armele creștine.

Timpul urma închis, negura de cétă și burhaiu devenise atât de désă, încât abia se putea vedea la o

sută pași. Între 10 și 11 ore se aud neașteptat salve de puscă pe stânga armatei. Domnitorul trimite după informațiunii oficeri cari aduc scirea că trupele generalului Skobelef, punându-se în mișcare spre a ocupa o pozițiune înainte, fuseseră zărite de Turcii cari deschiseră focul asupra lor. Se pornesce ordin generalului a adăsta ora mișcării generale. Spre amiazi, pe când trupele mâncau de prând, se servea pe platoul de la Observator dejunul Impăratului la care luară parte Domnul Românilor, marele-duce Nicolae și suitele; și acum își luaă iarăși locul fala și mărirea împărătescă, manifestate prin lux și bilșug, cari făceau contrast cu traiul frugal și chinuit al răsboiului, cu dispozițiunile de spirit și simțirile grave cari încleștau în acele momente toate inimile. Impăratul Alexandru închină un pahar pentru vitejii cari aveaă să învingă. *Ave morituri, Caesar vos salutat!* Gladiatorii cei vechi, înainte de luptă și de mórte, salutaă pe Impărat; Impăratul, aci, saluta pe cei ce erau să móră.

Dejunul împărătesc nu era încă sfîrșit, când de o-dată, pe stânga pozițiunilor nóstre isbucnesc, mai apropiat și mai deslușit, țări răpăituri de puscă și strigăte de ura. Era pe la 1, două ore înainte de momentul hotărît pentru atac. Domnul Carol, mirat de aceste începeri fără vreme și nerăbdător a vedea însuși ce se petrece, încalecă și pornesce, însoțit de marele-duce Nicolae, spre pozițiunile rusesci. Aci află că Turcii, deșteptați de înaintarea generalului Skobelef și neliniștiți de mișcările

acestui pe flancul și linia lor de comunicațiuni și de retragere, adunaseră în acea parte mari forțe, și luaseră ofensiva în contra stânzei armatei aliate; corpul al IV-lea rusesc, care se afla la dreapta trupelor generalului Skobelef, înșelat de ceta și de apropiatele pușcături de pe flancul seǔ, creǔu că atacul Turcilor este îndreptat asupra-î, și fu, astfel, târit în luptă. Comandantul corpului, generalul Krylof, porni o colónă de atac asupra primei redate a întăririlor turcesci despre Radișovo, dar Rușii fură respinși cu mari perderi. Acțiunea se opri aci, așteptându-se ora atacului general. In același timp, pe stânga, detașamentul generalului Skobelef urma a fi învêluit într'o luptă ferbinte cu glótele turcesci cari se adunaseră în fața sa pe cresta Muntelui-Verde, spre Krișin, și detașamentul rusesc avusese simțitóre perderi de ómeni.

Acesta era, dar, pe la 2 d. a. cursul bătăliei începute înainte de ora fixată, fiă prin mișcările intempestive ale stânzei rusesci, fiă din propria ofensivă a inamicului. Se vedem care era atunci starea lucrurilor pe dreapta, în partea Românilor.

Aci artileria, cu tótă ceta îngreunând țintirea, își continuase bombardarea până la 1; atunci, cum îi se prescrisese, făcu o paușă până la orele 2½. De și aușiseră pușcături și sgomot de luptă pe stânga lor, totuși trupele române, nepriimind nici un ordin care să modifice dispozițiunile, așteptaă în liniște ora atacului. In liniște; — dar în trei-deci și cinci mii pepturi în cari băteaă inimă rómânesci, fost'a

una singură care să nu zvâcnescă puternic în acel moment înaintea Plevnei, așteptând ora 3 ? Nu; căci nu preocuparea luptei care avea să se încingă, nici apropierea primejdiei, nici păsul de răni, de suferințe și de mörte se înfățișeau acum gândului soldaților noștri. Nu; o vedeniă obidită și durerosă care turbura până chiar și visurile îmbătătoare de izbände și de falnice biruinți, muncea sufletul oștenilor români și le amintea nedrepta, de trecut și de istoriă desmințita tagă a vredniciei lor răsboinice; și acea vedeniă întăritată cerea, în acest de cumpănă ceas, răsburare pentru hula vrăjmașă și pizmătarită cu care defăimătorii cercaseră de atâtea ori să surpe și să întunece cinstea numelui românesc. Acum venise ziua de judecată și de hotărîre. O singură îndoială în foc, o singură slăbiciune în primejdiă, și osândit avea să fiă ostașul român, perdută slăvita lui moștenire. Acum trebuia s'arate cum scie el să lupte și să möră.

În sfîrșit sosi ora. Colónele nóstre de atac aveau să iasă din vâlcelele în cari staă ascunse, și să se asvërle asupra faimóseii redute sângerată de atacurile zadarnice ale Rușilor la 18/30 iulie, și înaintea căreia, atunci, regimentul Penza fusese jumătate distrus; asupra redutei celei mari de la Grivița, care se considera ca Malakoful Plevnei și cheia taberei întărite turcesci despre Nord. Acest asalt avea să se dea de 11 batalióne române, și de 3 batalióne ale regimentului Arhangelgorod din divisia 5-a rusescă, cărora se ordonase să atace de

o-dată cu Româniî reduta spre fața Nord-Est. Generalul Cernat trâmisesese la 9 ore dimineța un oficier al cuartierului român la generalul Schilder-Schuldner, comandant al divisiunei a 5-a rusesci, spre a'i comunica precis locurile de unde vor porni colónele nóstre, și itinerarul ce vor urma spre a da atacul care se va începe la 3 ore punct, conform ordinilor. Generalul răspunse că este gata, și că la aceeași oră cele 3 batalióne rusesci vor ataca reduta, împreună cu bataliónele române.

Céța începuse a cădea în bură de plóie subțire și rece. Bateriile nóstre, cari la 2½ își deschiseseră iarăși focul, tunaă cu furiă. La semnalul comandantilor, bataliónele pornesc fără sgomot și încep a urca cósta vâlceleî care le desparte de platoul unde se afla reduta inamică. Colóna divisiunei a 3-a, la drépta atacului, având în cap batalionul 1-iũ din regimentul al 10-lea de dorobanți în tiraliori, cu pelotóne de lucrători purtând sape, fâscine, scări de asalt, urmat de batalionul 1-iũ din regimentul al 8-lea de liniă în colónă de atac, și de cele-l'alte 2 batalióne de liniă și dorobanți ca susținere, percurge o distanța de 900 metri și ajunge sus pe creastă în fața reduteî.

Un moment de solemnă și înfiorătoare tăcere urmază atunci; artileria română își oprise focul spre a nu lovi în propriile nóstre trupe. În reduta turcésă nici o mișcare.

Turciî vor evident să lase pe Români să se apropie și să deschidă apoi focul, ca să sguduie așa

mai lesne moralul tinerelor noastre trupe. Creștând tiraliorii noștri că, dacă au urcat dealul, vor fi numai decât la pôlele întăriri, gata a se asvêrli pe dînsa, ei zăresc neașteptat între dînșii și reduta inamică un nou obstacol, cum se presintă adesea pe acest teren tăiat și accidentat din jurul Plevnei, nevêđut la distanță, pămêntul pârênd oblu. Acest obstacol consta dintr'o nouă vâlcea, largă de 600 metri, cu suiș repede și dominat de o tranșee despre inamic, vâlcea care s'a numit d'atunci de soldații noștri *valea sângelui*, în urma dureróselor perderi ce avură în astă vale. Dar bravii dorobanți nu se opriră înaintea acestei pedici; ei pogorîră în vale urmați de trupele tovarășe și începură de aci să urce repede cel-lalt povârniș, întîmpinând anevoință prin desfundarea pămêntului de plóie și prin noroiul alunecos care le îngreuna mersul și i silea să se acate de tufêrișuri și buruieni, sau să se sprijine în baionetă spre a ajunge la cóma.

În acel moment, apărătorii din tranșeea de pe muchia clinei încep focul asupra tiraliorilor cari ajunseseră sus și asupra celor ce urcâu, pricinindu-le perderi simțitóre; dar ei nu se turbură și înaintéză mereu asupra retranșamentului. „Na-
inte!” strigă îndrăznețul comandant, maior Șonțu, care mergea în fruntea lor, dar care cade lovit de mórte în momentul când soldații sei gonesc pe vrăjmaș din retranșamentul din 'naintea redutei.

Batalionul următor al colónei, 1-iul din al 8-lea de liniă, urcase în timpul acesta pe muchia dea-

lului din fața redutei. O gróznică surprindere adăsta aci pe năvălitori.

Tabia Abdul-Kerim, ce trebuia să atace, nu forma o singură întărire cum în timp de o lună și jumătate fusese recunoscută de statul-major rusesc, și cum era însemnată pe planul acestuia comunicat Românilor. Din liniile noastre de pe muchiele văilor Bucovei și Griviței, tabia turcască se vedea, este adevărat, ca o singură și mare redută care se numise reduta Griviței, cum era indicată și de Ruși, și așa se presintase recunóscerilor ce făcuseră oficerii noștri de stat-major în cele patru zile, numai, de când armata română era 'nainte Plevnei. Dar lucrarea turcască consta, realmente, din două redute legate printr'un șanț care forma un fel de curtaină, și configurația terenului, cu încovăitură aprópe de șanț, nu punea în evidență decât fețele Nord și Sud; fața Est era ast-fel acoperită, încât întărirea părea a nu forma decât una și aceeași redută. Acéstă situațiune care nu se putu lămuri decât în momentul atacului, făcu ca armata română, în loc de a lupta cu o singură redută, cum prescriaū dispozitivele, avea să lupte în contra a două redute de o potrivă puternice.

Acésta fu uimitórea descoperire ce făcură trupele colónei divisiunei a 3-a când sosiră pe muchia dealului și vădură, în fața lor, o redută nouă la pólele căreia se aflaū, și la stânga acesteia, la 300 metri, altă redută asupra căreia se îndreptase colóna divisiunei a 4-a. În acéstă gravă împrejurare

ce era de făcut? A schimba frontul atacului și a se dirige către reduta din stânga? La acesta nu era de gândit nici din cauza terenului, nici a focului redutei și drumului acoperit între ambele întăriri sub cari se afla colóna. A da înapoi, a se retrage făr'a da asaltul? Nu, iubită țeră, n'aveau fi tei să'ți aducă astă necinste!

„Nainte, copii!“ comandă cu tótă fatala descoperire colonelul Ipătescu, șeful colónei de atac, și la glasul seú bataliónele române se avêntară cu nepăsare de rănile și mórtea ce loveau în tovarășii din 'nainte și din juru-le. Când vèðură pe ai noștri dând năvală asupra lor, Turcii deschiseră de o-dată focul tunurilor cari asvêrliau șrapnele, pe când infanteria lor, trăgênd din șanț, de pe banchetă și de pe parapetul redutei, forma trei caturî de unde pornea o nesfirșită grindină de glónțe, căci fiă-care trăgêtor avea lângă sine o ladă de tinichea plină cu cartușe, din care 'și umplea neconținut pușca Peabody și Winchester, și întreținea un foc neîntrerupt.

Tiraliorii noștrii și pelotónele de lucrători, dorobanții împreună cu soldații de liniă, înaintară spre drumul acoperit. „După mine, băieți!“ ȃice căpitanul Valter Mărăcineanu, și în capul batalionului se repede spre șanț, unde valorosul căpitan cade pătruns de glónțe.

Strălucita purtare și voinicésca mórte a maiorului Șonțu și a căpitanului Mărăcineanu au fost o pildă pe care toți tovarășii lor voiau s'o urmeze pe 'ntrecute,

și aceste două nume de eroi, împreună cu numele acelor cari, ca dînșii, se jertfiră în astă zi, vor rămânea neșterse în cartea de gloriă a óstei românesce! Acésta 'și va aminti pururea de oficerul, inteligent și frumos bărbat, de tînărul maior Șonțu, iubit în salóne ca în casarmă pentru firea sa plăcută și eleganta lui prestanță ostășescă. Ea va vorbi în tot-d'a-una de oficerul modest și laborios, de căpitanul Valter Mărăcineanu care, de mic, arăta nobilele și vitejescile lui inclinări *), punctual și exemplar în îndeplinirea datoriilor sale militare, și, ca toți eroii, cu înduioșată inimă și ferbinte iubire fiéscă pentru bătrîna lui mamă care n'avea de cât p'acest copil.

Căduseră acești bravi, dar nu se opriseră coragioșii lor tovarăși. Toți, oficeri și soldați, făceau supreme opintiri spre a înainta spre parapetul drept ca un zid și de 3 metri înalt, de unde vrăjmașul îi trăsnea, pe când Turcii din vâlceua de pe laturea redutei, spre Bucova, îi loveau în cóstă, fără ca ai noștri să fiă apărați din acea parte, căci

*) Scriitorul acestor rînduri a petrecut pe banca școlei cu căpitanul Valter Mărăcineanu. El era îndatoritor și de nespusă bunătațe; în jocurile de copii reclama în tot-d'auna partea cea mai grea, mai îndrăsnéță și eroică. Țera și armata aŭ perdut într'insul un mărinos fiŭ și un bun oștén, cei ce l'aŭ cunoscut d'aprópe plâng un cald și iubit prieten; noi împlinim aci o îndatorire de inimă dând astă piósă amintire camaradului de arme și tovarășului de copilărie.

colóna de flanc, destinată a acoperi drepta atacului, nu putusa interveni la timp priincios. In zadar șefii regimentelor al 10-lea de dorobanți și al 8-lea de liniă, loc.-coloneliu Măldărescu și Poenaru, mai bagă în foc și cele-lalte 2 bataliône ale maiorilor: Lipan, care fu rănit în capul trupelor sale, și Macca; în zadar comandantul atacului, colonel Ipătescu, căruia i-se ucise calul sub dînsul, își îniméză trupele; șanțurile și împrejmuirile ucigașei redute se umplu cu trupurile străpunse de glónțe, cu leșurile sfârticate de obuse și de baionete ale oștenilor români. Aci fură uciși căpitaniu Carcalia, Panu; locotenentul Stănescu; sub-locotenențiu Horia, Ulescu, Iarca și Marcovici; fură răniți; Maiorul Lipan; căpitaniu Vălcescu, Manolescu, Șișman, Dobrovolschi; locotenentul Teleman; sub-locotenențiu: Ene, Nicolescu, Georgevici, Dincă, Elefterescu, Paciurea, Dimitrescu, Stanciu, Brociner, Crăciunescu, Merișescu, și, împreună cu acești oficeri, 1200 soldați erau puși afară din luptă, uciși sau răniți.

Colóna de atac a divisiunei a 3-a fusese potopită de focul năprasnic și nesleit al vrăjmașului din ređută și din drumul acoperit al acesteia, care comunica cu tabăra turcească de la Bucova. Dar nu fu o clipă, măcar, de 'ndoială sau de 'napoiere în vitejele nóstre ránduri; companii în cari toți oficerii fuseseră uciși sau răniți și rămăseseră fără comandanți, urmau înainte lupta.

Comandantul divisiunei, colonelul Angelescu G.

vădând că trupele pân'aci în acțiune perduseră 26 oficiali și jumătate din efectivul lor; că cu 3 batalioane ce-î mai rămăseseră nebăgate în bătăiă, era peste putință a reîncepe o întreprindere în care 4 batalioane fuseseră sdrobite, și nu era chip a se lua o redută atacată numai pe o singură față, și pentru al cărei asalt pe ambele laturi 14 batalioane se creșuse de trebuință,—comandantul divisiunii socoti că tot ce pôte cere puterea omenească și onórea militară se îndeplinise cu prisos, —și retrase din foc crâmpiele eroice și sângerânde cari mai rămăseră din colóna de atac. Atunci Turcii din redută sevêșiră un fapt neomenos; ei eșiră din șanțuri și se aruncară ca fiarele asupra nenorociților răniți cari zăceau pe câmpul de luptă, îi schinguiră și-i omorîră, batjocoriră trupurile morților cari căduseră mucenici ai datoriei către steag. Corpurile maiorului Șonțu și căpitanului Mărăcineanu fură înfipite ca oribile și desonorátore trofee pe parapetul redutei. *)

Colóna de atac a divisiunii a 4-a pornise și ea punct la 3 ore, de o-dată cu colóna divisiunii a 3-a, și avea să lovescă fața *a b* **) a redutei Grivița, care, după dispozitivul de bătăiă, urma a fi atacată în același timp pe dreapta de divisiunea a 3-a, pe

*) Aceste crușimi fură pe dată încurosciınțate guvernului nostru de comandantul armatei, și d Kogălniceanu, ministru de externe, adresă o notă cabinetelor străine spre a supune asemenea barbare fapte osândeii lumii civilizate.

**) A se vedea alăturata schiță a redutelor Grivița.

stânga de cele 3 batali6ne ruses6i. Terenul fiind mai strîmpt în ac6stă parte a atacului, col6na putuse s6 înainteze acoperit6 de o v6lcea care se afla la 900 metri de redut6. Aci comandantul trupei-
lor de atac, colonelul Bor6nescu, c6rmi pucin la stânga spre a le sprijini flancul de o movil6 care se afla la 150 metri de înt6rirea atacat6, și desf6șur6 batalionul al 2-lea de v6n6tori în tiraliori, urmați de batalionul 1-iu al regimentului al 16-lea de dorobanți în col6ne de compani6, și de batali6nele regimentelor al 5-lea de lini6 și al 14-lea de dorobanți în rezerv6. C6pitanul de stat-major Groza mergea cu capul col6nei; loc.-colonel Voinescu, șeful de stat-major al divisiunei, cu trupele de atac. Bateriile n6stre înaintate susțineau, cu tragerea lor accelerat6, înaintarea. V6n6torii, cu pelot6nele de lucr6tori, pornesc în pas gimnastic. Turcii întrebuint6z6 și aci tactica adoptat6 în contra divisiunei a 3-a, și las6 pe n6v6litori s6 se apropie.

Ura! și Rom6ni6 se av6nt6 la asalt. *Alah! Alah!* r6spund din t6te puterile Turcii din șanț, de pe banchet6, de pe parapet, deschid6nd pe dat6 o pușc6tur6 strașnic6, alc6tuit6 în trei r6nduri de foc; și gl6nțele și șrapnelele turcesci trag brazde adînci în col6nele n6v6litor6 „Nainte!“ comand6 oficerii. Trupele n6stre s6 n6pustesc spre șanț, dar șirurile lor sunt rupte și desf6cute de apriga ap6rare a dușmanului care asv6rl6, ca dintr'o tulumb6, fer și foc. Ataș6ții militari ai diferitelor armate str6ine, cari f6cuser6 mai multe campanii și asis-

taŭ la acéstă bătăliă, declaraŭ că rare-orî aŭ vëdŭt foc atât de viu, și mărturiseaŭ că Turcii se înțelegeaŭ de minune a obține cel mai mare efect de tragere posibil.

Cu tótă vitejia trupelor nóstre, primul atac fu respins, și ele se adunară în spatele movilei spre a-și reîntocmi rândurile și a aștepta intrarea în acțiune a divisiunei a 3-a și a Rușilor, ca, cu toții, să facă o noua opintire. Căci colóna română n° 2 a divisiunei a 4-a nu cunoscea atunci motivul neîmpărtășirei la atacul ei a colónei n° 1, care întâlnește a 2-a redută, și era surprinsă vëdënd că colóna din dreapta nu cooperase la luptă, precum nu cooperaŭ pe stânga nici bataliónele rusești. Colonelul Angelescu A. porni pe loc.-colonel Voinescu a raporta căpeteniei armatei mersul acțiunei, și a-și supune că se pregătesce a reîncepe atacul, în care se ruga a fi susținut de colónele române și ruse destinate a-i da concursul.

Din pozițiunea pe care sta comandantul armatei de Vest, între aripa stângă a armatei române și dreapta armatei rusești, se îmbrăcișa centrul bătăliei; aripa dreaptă era sub direcțiunea generalului Cernat, căruia Domnitorul trãmise pe sub-șeful de stat-major, loc.-colonel Pilat, a cerceta cauza pentru care divisia 3-a nu atacase până acum, dându-i ordin să atace imediat. Tot de o-dată Domnul transmite generalului Krüdener ordinul a înainta bataliónele rusești cari trebuiaŭ să susțină atacul asupra redutei Grivița. Generalul Cernat vëduse

cele petrecute pe flancul drept: lupta iscată cu a 2-a redută turcăscă, și primise raportul comandantului divisiunii a 3-a. Generalul informă despre acel incident pe Domnitor, încunoscindu-l tot de o dată de imposibilitatea în care era colóna n° 1 de a urma atacul, ca și de critica pozițiune în care se afla drépta nóstră, pozițiune care'l silea pe generalul Cernat a concentra cele 14 bataliône ale divisiunii de rezervă pe pozițiuni mai apropiate, pentru a face față forțelor număróse inamice din tabéra întărită despre Bucova, în cazul când acesta ar pronuncia o mișcare ofensivă asupra dreptei nóstre.

Era atunci 4 ore. Colonelul Angelescu A. își reîntocmesce trupele pentru al doilea atac, la care pornesc cu minunată bărbățiă. În viforul de glónțe care se rădică încă o dată din întărirea turcăscă, ele înaintéză din nou cu hotărîre ca pe câmpul de manevră, cu stégurile desfășurate, musicile cântând răsboinic, tobele și trumbițele sunând la atac. „*C'est superbe!*“ exclama Don Carlos de Bourbon, Pretendentul tronului Spaniei, care venise să urmeze ca amator actuala campaniă și privea în acel moment atacul Românilor; „ómenii aceștia“ — dicea cunoscătorul în vitejiă duce de Madrid adjutanților sei generalului Boët și vicontelui de Monserat — „ómenii aceștia se duc mândrii în foc „ca Spaniolii mei de la Huescar; cu adevărat că „ei ne sunt frați de sânge și de eroism.“

Domnul Carol se aședase pe o movilă care domina

atacul divisiunii a 4-a, în rața focului, și unde un obus turcesc veni de se sparse în mijlocul statului-major. Inimate și mai mult prin prezența căpeteniei lor, batalioanele române cu oficerii în frunte, dându-le exemplu, se reped încă o dată pe redută, sosesc la șanț, dar aci voinicescul lor avânt se frânge de îndărătnica apărare a vrăjmașului ; atacul este respins, cărări de sânge arată drumul străbătut de ostașii noștri. Abia atunci, pe la 4 $\frac{1}{2}$ ore, colona rusescă care trebuia să atace simultaneu, se vede venind spre movila în dosul căreia se adăpostiseră trupele noastre, ca să resufle de cele două crâncene lupte ce susținuseră singure până aci. Pe puternica și faimósa întărire a Griviței, pentru al căreia atac se destinaseră 14 batalioane, 4 batalioane române se aruncaseră de două ori cu neînspăimântată bravură. Colona rusescă, încelată de negură și de cétă, își perduse drumul și, rătăcind, ajunsese înapoia redutei unde hărțuise cât-va timp cu focul rezervelor inamice, fără a fi putut lua parte la aceste două atacuri ale batalionelor române. Ea se oprise de două ori spre a se orienta ; marșul ei fusese, astfel, întârziat și îngreunat de terenul noroios, și abia acum putuse sosi a lua parte la atac.

Apropierea batalionelor rusesci crescú în trupele române aprinderea și mânia luptei cu or-ce preț. Ațîțate și mai mult de îndemnul mai pre sus de or-ce laudă al oficerilor, de cuvintele și de pildele bărbătesci ale loc.-colonel Voinescu, maior Candiano-Popescu, căpitani Groza, Pruncu și toți acei cari

mai rămăseseră în picioare, rândurile române se alcătuesc de iznóvă. „Nu vë lăsați băieți, că vin Muscalii să ia reduta, și ne fac de rușine!“ strigă într'un glas acești viteji și se reped pentru a treia óră, despre Vest, pe când Rușii vin despre Est. Și bataliÓnele rusesci, și bataliÓnele române fură iarăși respinse; d'ntre Ruși cad o mulțime de oficeri și soldați, șeful regimentului Archangelgorod este ucis. Românii își înmulțiră jertfele: peste 40 de oficeri și mai bine de 2000 soldați căduseră până acum morți și răniți din rândurile lor. Și reduta nu era luată!

Cată a se mărturisi ăst adevăr, apărarea fu de o potrivă vîrtósă și neîmlădiată, ca și năvălirea. Turcii dovediră în atacurile acestei țile o îndârjire la luptă, o statornicie și un dispreț față cu primejdia, înaintea căror și vrăjmașul trebuie să se închine. În picioare sus pe parapete, ei așteptau neclintiți pe protivnici; când glónțele și ghiulele îi doborău și le spărgeau șirurile, alți apărători le luaū îndată locul și făceau zid din pepturile lor. *Imanū* îi îmbărbătau invocând numele Profetului, și mórtea era pentru ei ușa raiului.

Gravă, decî, era situațiunea bătăliei pe la 5 ore sêra. La drépta, în partea Românilor, atacul divisiunei a 3-a respins și trupele acestei divisiuni în neputință a'și reîncepe acțiunea; trei asalturi consecutive asupra Griviței ale divisiunei a 4-a, și asaltul bataliÓnelor rusesci, asemenea neisbutite. La centru, generalul Krylof dase asupra întăririlor de la

Radișovo două atacuri la cari 7 regimente luaseră parte. Aceste fuseseră respinse cu pierderi mari, peste 5000 morți și răniți. La aripa stângă generalul Skobelef luptase cu noroc schimbăcios, luase două redute spre Krișin, le perduse, le ataca, acum, iarăși, dar avea mai bine de 4000 ómenî afară din luptă. Acestea erau întristătóarele raporturi aduse unul după altul comandantului armatei de Vest, care, scim, nu'și făcuse iluziuni asupra rezultatului deșert; dar realitatea venea să 'i dea prea mare dreptate. Aceste crude sciri, în loc de vestile îmbucurătóre de triumf cu care se spera a-î se sərbători ñiua, fură duse Împěratului Rusiei la observatorul unde stătuse în timpul bătăliei, și de unde adînc mîhnit și cu inima strivită de atâtea pierderi, se depărtă și se întórse la cuartierul seú de la Radenița.

În astă ñi înnorată și ploioasă nóptea veni de vreme. În amurgul serei lupta nu mai urma decăt spre stînga, în partea generalului Skobelef, și pe drépta, în partea Românilor, unde trupele colonelului Angelescu A. și cele 3 batalióne rusesci erau pe pozițiunea înaintată din fața redutei inamice.

Domnitorul călări spre divisia 4-a și întâlni mai întěiú un pîlc de soldați din batalionul al 2-lea de vênători. Obosiți de luptă, ñeciuiți de mórte, bravii noștri oșteni se acioaú în jurul stégului lor în fața redutei vrăjmașe, de unde mai porneaú din când în când fulgere de puscî și trăsnete de tunuri. — „Ce faceți aci copii?” le strigă Suveranul. — „Ce

să facem, Măria Ta," răspuse în naiva sa cuvântare un sergent cu fața încă aprinsă de truda și de emoțiunile acestei zile, „ne-aș prăpădit păgâni și uite câți aș mai rămas din noi".— „Cum?" dișe Domnul, „dar voi toți câți sunteți față sunteți „sdraveni și voinici, și colo mai vedă alți tovarăși „d'ai voștri. Adunați-vă, mergeți 'nainte cu vitejiă, „ș'a voastră va fi isbânda, voi veți scăpa cinstea „zilei de astăzi!" *) Cu puternic *ura!* răspunseră vîrtoșii vînători astor cuvinte de îmbărbătare; în curînd rîndurile lor se alcătuiră de iznóvă, batalionul se reformeză arđînd de dorința de a porni iarăși în foc.

Domnitorul convorbi apoi cu comandantul diviziunii a 4-a asupra situațiunei, îi prescrise a se mîntîne cu ori-ce preț pe pozițiunea câștigată, a se întări pe dînsa și a observa dacă nu cum-va priveghiărea vrăjmașului din ređută slăbesce peste nópte, spre a se folosi de acésta și a încerca încă un atac. Înalta căpetăniă, după ce încunosciință pe toți șefii de corpuri că 'și va așeđa în acea nópte bivuacul d'asupra Griviței între liniile armatei ruse și române, porni spre a visita ambulantele unde valoroșii noștri răniți soseaă cu sutele, aduși de brancardieri și de trăsurile serviciului sanitar, și unde personalul medical își împlinea, cum făcuse și în cel mai expus foc, umana și durerósa lui

*) A se vedea în privința acestui episod *Monitorul oficial* din 1878, pag. 5080, col. 3-a.

datoriă. Mișcător era aci spectacolul suferințelor, dar și al răbdărei și tăriei de suflet a soldaților noștri. În mijlocul chinurilor, cei căror le rămânea graiul să vorbească nu se plâneau de sortă-le, dar cereau să dovedească că 'și au făcut datoria de oșteni. „Uite pușca, domnule doctor“, diceau ei în momentul când acesta se pregătea să le sondeze rana, „primesce-mi pușca să nu se dică c'am aruncat-o, ori c'am lăsat-o în mâna Turcului ș'am necinstit arma stăpânirei!“ Sublimă vorbă în simplitatea ei soldățească, ș'în nimic mai prejos de cuvântul vestit al Spartiaților că ostașul nu trebuie să se întorcă din luptă fără pavăza'i, τὰν ἢ ἐπὶ τὰν, viu, dedesub, mort d'asupra'i.

Dacă atât de tari și neînduplecați erau acei care eșiseră sângerăți, zdrobiți, schiloși din cruntul măcel, cu cât mai aprinse și mai întăritate erau simțirile acelor cari luptaseră ca zmeii, cari dedeseră trei asalturi și nu biruiseră, cari vedeau în fața lor blestemata redută teafără ș'în mâna dușmanului trufaș. Ei n'aveau astempăr până nu vor smulge cu or-ce preț din ghiara Turcilor ucigașa întărire, care răpusese viața, la atâția voinici. Șefii împărtășeau ardorea soldaților; în aceste dispozițiuni colonelul Angelescu A. însărcină pe la 6^{3/4} séra pe loc.-colonel Voinescu și pe căpitanul Groza, din statul-major, a strînge încă o-dată trupele și a le duce la un ultim atac. Pentru a patra oră, deci, în timp de 4 ore, acești neînfricoșați ostași porniră la asalt. Soldații din batalionul al 2-lea de vânători,

grupându-se cu aceia ai batalionelor din regimentele al 14-lea, al 16-lea de dorobanți și al 5-lea de liniă, se asvêrliră încă o-dată pe reductă. În sfârșit împizmata împotivire a vrăjmașului se clătină d'atâta stăruință, se surpă d'atâta îndârjire: trupele noastre, cu maiorul Candiano-Popescu A. în frunte, intră în reductă. Un moment de scurtă, dar înviersunată luptă pept la pept se petrecu atunci, luptă la care iaă parte și batalioanele rusesci cari, pe când Româniî atacaseră fața Vest, atacaseră și ele fața Sud-Vest a redutei, și pătrunseră innăuntru cu maiorul Kwitka. Româniî și Rușiî dobor tot ce resistă și nu se predă, multe leșuri de dușmanî umplură atunci reducta. Turciî își caută în fugă scăparea, și învâlmășiala și înfrângerea îi silesc să lase în mânele noastre 5 tunuri și un stég pe care'l cuceri, luptând cu port-drapelul și cu cei ce'l apăraă, soldatul Grigore Ión ajutat de sergentul Stan Gheorghe și de caporalul Nică Vasile, câteșî trei din batalionul al 2-lea de vênători. Aceste fură trofee biruinței, rêsplata strălucitei purtări a ostașilor noștri.

Dar scump erau plătite. În aceste patru atacuri unul după altul ce dede divisiunea 4-a, ea avu 27 oficeri și 1300 soldați răniți sau uciși. Printre morți erau căpitanul Bușilă, sub-locotenentul Christodorescu, din al 14-lea de dorobanți; căpitanul Romano, sub-locotenentul Botescu din al 5-lea de liniă; locotenentul Mihăescu din al 2-lea batalion de vênători. Răniți: căpitan Maican, că-

pitan Cocoș, căpitan Popovicî, căpitan Costin, căpitan Samurcaș, căpitan Codrescu, căpitan Dimi-trescu, locotenent Pastia, locotenent Mateescu, sub-locotenent Nenișescu, sub-locotenent Măcărescu sub-locotenent Dimitriu, sub-locotenent Marcu, sub-locotenent Aurelian, sub-locotenent Handoca, sub-locotenent Mănescu, sub-locotenent Georgescu, sub-locotenent Ionescu Fotache, sub-locotenent Dimi-trie Constantin, sub-locotenent Bălteanu, elevul din șcôla militară Albu.

Pe la 8 ore séra, când se luă reduta de trupele nóstre, nici armata, nici Domnitorul la locul unde era tăbērît la un foc de bivuac în liniile trupelor, n'aveaũ cunoscință de acest rezultat. Nóptea se întinsese cu desevêrșire, întunecimea adîncă și plôia care turna nu lăsaũ să se vedă nimic pe câmpul de bătaiă. În depărtare se auđiaũ numai pe drépta și la extrema stîngă pușcături, când mai rare, când mai vii, și în intervale gemetele răniților din ambulante și ale celor de pe câmp, pe cari 'i căutaũ și adunaũ sanitarii la jalnica lumină a torțelor și fălinarelor. Lungă și cernită séră pentru cei ce o trăiră; tristă ca și cugetările cari învêluiaũ cu negru zăbranic mințile tuturilor. După o ȃi de luptă și nemêsurate silințe, oștirile române și ruse se aflaũ în aceiași pozițiune ca diminéța, dór numai cu mari și dureróse goluri, cu perderi cari nu se cunosceaũ încă exact, dar se scia că întrec 10,000 ómeni. Și cu acésta, o situațiune plină de îngrijiri, căci cine putea s'asigure că vrăjmașul, nărăvindu-

se de succesul obținut până'aci prin atâtea atacuri victorios respinse, 'nu va năvăli acum, la rândul seǔ, luând ofensiva pe care armata aliată română-rusă, sgduită de atâtea perderi, ar fi întâmpinat'o în condițiuni fórte nepriincióse. Acéstă îngrijire determinase pe Domnul Românilor a petrece nóptea pe cǎmp în rândurile armatei sale, spre a fi cu dînsa la or-ce întâmplare, mai ales la creparea zorilor când, obicînit, se fac întreprinderile răsboinice. Și căpetenia armatei rusesci, marele-duce Nicolae, împărtășind aceleași îngrijiri, mase și dînsul în acea nópte în bivuac.

In asemenea posomorîte dispozițiuni ale spiritelor sosi oficierul, întârziat de nópte și de greutatea drumului, cu raportul colonelului Angelescu A. despre cucerirea redutei Grivița. Imbucurătórea veste fu rađa de lumină care licări în întunericul sufletelor și al cǎmpului de bătăiă. Marele-duce îmbrățișă pe Domnitor și'l felicită pentru statornica vitejiă a oștenilor seǔ, și toți, Ruși și Români, c'un glas izbucniră în acel strigăt care avea să resune mândru a doua ți peste Dunăre până în Carpați:

Trăiască învingătorii Griviței!

CARTE A OPTA.

INAINTEA PLEVNEI.

Consecuentele celei de a treia bătălii de la Plevna. — Schimbarea tacticei urmate până aci în contra pozițiunilor turcesci. In locul atacurilor generale se hotărăsce de comandamentul rusesc și român a se împresura Plevna și a sili armata lui Osman pașa să se predea. — Recunoscerea vitejiei cu care luptase oștirea română. — Scrisoarea Impăratului Rusiei către Domnul Românilor. — Turcii iaă ofensiva la 31 august (12 septembrie) în contra redutei Grivița cucerite de Români și în contra celor 2 redute ocupate de generalul Skobelef. — Românii resping pe Turci. — Generalul Skobelef, după ce luptă totă ziua, părăsesce cele 2 redute. — Românii încep lucrările de apropiere în contra redutei Grivița n° 2 și acele pentru întărirea liniei lor de împresurare. — Se presintă Domnitorului stégul luat de ostașii noștri în lupta de la 30 august (12 septembrie). — Respingerea de către Osman pașa a cererii de armistițiu pentru a se rădica răniții și a se îngropa morții. — Suferințele răniților noștri rămași pe câmpul de luptă și crușimile turcesci. — Atacul de la ²/₁₄ septembrie al Turcilor în contra redutei ocupate de Români. Turcii sunt respinși. — Cuvintele pentru cari trupele române întreprind o nouă acțiune în contra redutei Grivița n° 2. — Atacul de la ⁶/₁₃

septembre.—Operațiunile cavaleriei române și ruse pe malul stâng al Vidului, la Vestul Plevnei. — Lupta roșiorilor și călărașilor la Knéja ; cucerirea unui stindard. — Intrarea în Plevna a primului convoi turcesc cu aprovizionări de hrană și munițiuni. — Formarea corpului român de observațiune între Vid și Isker pentru asigurarea liniilor de comunicațiuni ale armatei noastre.—Lucrările de întărire ale Românilor înaintează cu activitate ; scurt resumat al acestor lucrări până la mijlocul lui septembrie. — Sosirea generalului Todleben înaintea Plevnei. — Inspectarea pozițiilor Plevnei de acest general împreună cu Domnitorul și cu marele-duce Nicolae.—Laude făcute Românilor pentru fortificările săvârșite de dânșii.— Generalul Todleben numit ajutor al căpeteniei armatei de Vest. — Demonstrațiunea generalului Krylof cu cavaleria rusă-română în contra Rahovei.— Călărașii români prind un convoi turcesc care voia să intre în Plevna. — Recunoșterea divisiunii a 2-a română, susținută de cavaleria de peste Vid, a pozițiunii turcesci de la Opanez.—Intrarea celui de al doilea convoi turcesc în Plevna. — Generalul Arnoldi înlocuesce pe generalul Krylof în comandamentul cavaleriei ruse și române de peste Vid. — Ordin de zi al generalului Krylof.—Lucrările de întărire ale Românilor de la ¹⁶/₃₇ septembrie la ⁶/₁₈ octombrie. — Greutățile întâmpinate de soldații noștri în săvârșirea acelor lucrări și în serviciul de tranșee. — Motivele care determinară a treia acțiune în contra redutei Grivița n° 2. — Atacul divisiunii a 4-a la ⁷/₁₉ octombrie.

A treia bătălie de la Plevna fu mai însemnată decât cele două precedente de la ⁸/₂₀ și ¹⁸/₃₀ iulie și prin numărul trupelor cari luară parte la dânsa, și prin silințele, prin jertfele făcute sub ochii Țarului, Domnului Românilor și marelui-duce Nicolae. Una sută trei-zeci mii oameni au format totalul

puterilor românesce, rusesce, turcesce, întrunite în rađa de acțiune în ziua de $\frac{31 \text{ august}}{11 \text{ septembre}}$.

Cât de disproporționat cu aceste puteri, silențe și jertfiră era însă rezultatul pentru armata aliată rusă-română. O singură întărire,—ređuta Grivița—cucerită în partea Românilor, fără ca acéstă isbândă izolată să aibă urmarea importantă ce se nădăjduia, căci la 300 metri de dînsa se afla altă ređută, tot atât de puternică, care anula folosul acestei cuceriri. În partea Rușilor, la extrema stîngă, generalul Skobelef, după uriașe trude, isbutise a ocupa spre Krișin două întăriri turcesce; dar atât de slăbite de crâncena luptă erau trupele acestui general, încât ele nu 'și putură păstra pozițiunile, și corpurile rusesce d'alături erau prea sdruncinate de atacurile lor neisbutite pentru a mai putea da ajutor.

Ș'apoi chiar dacă generalul Skobelef ar fi putut păstra aceste întăriri, rezultatul ar fi fost acelaș care se dovedi spre cucerita ređută a Griviței. Adică armata aliată ar fi întâlnit alte tăbi, alte întăriri formidabile, asupra cărora ar fi trebuit să dea asalt, căci agerul și prudentul Osman pașă, cu o activitate vrednică de admirat, rădicase peste 20 asemenea întăriri cari închideau calea năvălitorului și făcea dintr'un neînsemnat, și pân'aci necunoscut tîrguleț, o pozițiune militară de cea mai mare însemnătate.

A doua și după sângerósa bătălie se putu face socotéla exactă a jertfelor ce ea costase. Totalul perderilor Românilor și Rușilor, la o-laltă, fu de 60

oficieri și peste 3000 soldați morți, de 232 oficieri și 11,000 ómenî răniți. Oștirea românescă, singură, avea 15 oficieri (1 oficier superior și 14 oficieri subalterni) și 1333 soldați uciși; 1 oficier superior, 40 oficieri subalterni și 1176 soldați răniți. Se întâlnește aci un fapt rar în statisticele câmpurilor de bătăiă, unde, în luptele cele mai aprinse, se socotesc 1 ucis la 6 sau 7 răniți. În bătălia de față numărul ucișilor în armata noastră fu mai mare de cât numărul răniților; dovadă elocuentă despre neînfrânta și până la mórte statornica hotărîre a oștenilor români.

Perderile Turcilor nu se putură cunósce atunci, și armata aliată n'avea măcar consolațiunea de a sci că vrajmașul suferise ca și dînsa în această luptă. În oștirea otomană, în genere, asemenea sciințe nu sunt exact controlate. Tot ce s'a putut afla mai târziu din părerile apreciatorilor competenți, din relațiunile diariștilor străini și ale personalului medical internațional care se afla la acea epocă în spitalele și ambulantele turcesci din Sofia, Andrianopole, Constantinopole, este că numărul ostașilor turci răniți și uciși în aceste patru zile de bombardare, și în bătălia de la ^{30 august}_{11 septembre} la Plevna, fu ca de la 8000 la 10,000 ómenî. După aceste mărturii, numărul răniților și morților otomanî a fost mai ales însemnat în întăririle Abdul-Kerim, la reduta luată de Români. Aci Turciî avură 3 pașale afară din luptă; liva (general de brigadă) Arab-Achmet pașa fu ucis de două spărturî de obuse;

ferik (general de divisiă) Hasan paşa și liva Rifaat paşa fură amândouă răniți.

Bătălia de la 30 august avu două rezultate însemnate. Cel d'ântăi și de imediată înrîurire, fu că statul-major rusesc se domiri, în sfîrșit, cât de dréptă era părerea Domnului Românilor că Plevna nu se putea lua cu atacuri de forță. Dacă cucerirea a trei redute, din cari două ocupate și apoi pierdute de generalul Skobelef, costase 16,000 ómenî (cu perderile de la $\frac{27}{8}$ inclusiv), cât trebuia să se jertfescă spre a se lua cu asalt cele 20 redute inamice cari formaú trei linii de apărare în jurul pozițiunii turcescî?

Domnul Carol declară, decî, comandamentului rusesc că acum, după ce consimțise a se face acé-stă încercare spre a se vedea dreptatea opiniunii sale și a se dovedi că armata română nu se dá în lături de la greú, a urma planul adoptat pân'aci, ar fi vinovată încăpăținare, și, încât îl privesce, nu mai póte duce în asemenea condițiuni răspunderea comandamentului, nici impune jertfe inutilele oștirea sale. Impératul Alexandru însuși începu a se convinge de nefolosința sistemii întrebuintate pân'aci de comandamentul rus, sistemă care costase pe armata sa în aceste trei bătălii înaintea Plevnei 25,000 ómenî. Statul-major rusesc se alătură, dar, la părerea Domnului Românilor, și părăsi, pentru moment, idea atacurilor generale și a asalturilor directe. El înclină acum mai mult spre adoptarea operațiunilor sistematice, spre înconju-

rarea și închiderea armatei inamice,—singurele operațiuni raționale cari se puteau întrebuița în fața unor întăriri improvizate, este adevărat, dar cari dobândiseră o însemnată putere prin natura priincioasă a tărâmului, prin iscusința cu care erau ele dispuse, prin apărarea lor aprigă și focul sdrotitor al armelor moderne.

Al doilea rezultat însemnat al bătăliei de la ^{30 august} _{11 septembrie} fuse de a dovedi atât armatei rusești, cât și lumii întregi, ce este și ce poate oștirea românească. Nu fusese un moment în care chiar aliații noștri, siguri că vor duce și fără noi la capăt lupta cu Turcia, puneau la îndoială eficacitatea concursului ce le putea da această oștire? Și fără a mai vorbi de cugete amăgite cari nu simpatisau cu noi, sau căror displăcut era tot ce putea să înalțe națiunea românească, au nu se aflau chiar printre noi de nenorocirea vremilor de restriște copleșite dughuri cari și aminteaă că, după aproape două vécuri de scădere și de umilință, abia se îngăduise acestei încercate țări ași înființa o modestă organizațiune militară, cu care să înlocuiască poterile de Arnăuți și de mercenari străini? Este, deci, de mirare dacă în unele din acele dughuri întunecate de nevoi și suferințe ale trecutului, mai stăteaă îndoeli că din micul sîmbure, din smerita *stréjă pămêntenescă*, va cresce și va înverdi atât de iute așa de măreț frunđis, că vor învia așa de repede cetele neînfricoșate ale lui Mircea și lui Vlad, ale lui Ștefan și Mihaiu? Coste străpunse de sulițe și răni ca să le pipăia

cer necredincioșii spre a mărturi în înviere; dovezi netăgăduite trebuiau să vină să arate celor obidiți că proroci erau poeții cari, ca tînărul și înflăcăratul Cârlova, străvedeau în viitor și prețeauă împropătată gloria armelor române; ca maturul Ión Văcărescu când, la înființarea oștirea naționale în 1830, striga: „La rând, Românilor, eșiți, mergeți pe calea dréptă, slava strămoșilor vestiți în cale vă așteptă.“

Óstea românească impunea acum tăcere cugețelor amăgite și duhurilor întunecate; realisa profețiile poeților, scriitorilor, patrioților cari nu des-nădėjduiseră de neamul lor. De o potrivă în fața datoriei fuseseră comandanți și soldați. Tinerii noștri oficeri arătaseră că nu slujesc numai de po-dóbă și paradă, cum uni slabi de ângerî se 'mbiau a'i ponosi; că sciũ să plătéscă cu sângele onórea de a fi în fruntea vitejilor. 32 de companii alcătuiau cele doué colóne române în ziua de ^{30 august}/_{11 septembre}. Dacă se socotesce cifra maximă de 1 căpitan și 3 oficeri subalterni de companiă, cifră care însă nu era completă în tóte companiile nóstre, reese un total de 128 oficeri subalterni cari intraseră în foc cu trupele lor. Totalul real nu trecea însă cu mult de sută; jumétate, dar, 54 din acești tineri șefi, fuseseră răniți sau uciși în acea și pe câmpul de bătăia. Nu mai pucină nepăsare de mórte, mai pucin devotament și iubire de țéră, arătaseră soldații cari deteră aci dovadă că firea rêsboinică a Românilor este ca bine-cuvêntatul și mánosul seũ

pământ: ori cât de îndelung ar rămânea țelină, o singură brazdă este de ajuns spre a'l întorçe în rodnic și îmbilșugat ogor.

Că cele ce dicem aci despre înrîurirea bătăliei de la $\frac{30 \text{ august}}{11 \text{ septembre}}$, încât privesce armata noastră, nu sunt fălôse și peste măsură de sineși închipuirî, că acêsta fu, dinpotrivă, hotărîrea dréptă pe care se întemeiă de aci înainte judecată asupra destoiniciei și valôrei ôstei românesci, o dovedesc nu numai aprecierile delegaților presei, internaționale cari asistaseră la bătălia de la $\frac{30 \text{ august}}{11 \text{ septembre}}$, dările de sémă și articolele diferitelor organe de publicitate din acel timp; dar o dovedesc încă scrieri speciale publicate mai târziu, precum broșura căpitanului belgian și profesor la șcôla de resbel din Bruxelles, d. Fisch; scrierea oficierului frances care subsemnă „un tacticien“ relațiunea ce face despre resbelul Orientului din 1877, și alte asemenea publicațiuni. Dar dacă faptele n'ar sta față și ar mai fi trebuință de doveđi, ele sunt manifestate în chip solemn și strălucit într'un atac emanând de la o persónă augustă care fusese acolo pe câmpul de bătăiă, sub ai căruî ochi, în ziua de $\frac{30 \text{ august}}{11 \text{ septembre}}$, se aflase armata românescă și care putuse să vedă și să judece purtarea ei. Acéstă persónă atât de sus pusă era Impêratul Alexandru II, și acel act este rescriptul în următórea coprindere, ce Monarcul Rusiei adresa Suveranului Românilor, dupě a treia bătăliă de la Plevna*).

*) Acest rescript a fost publicat în „Monitorul Oficial“ No. 8 din¹²/₁₄ ianuarie 1878.

Inălțimeș, Sale Domnuluiș Românieș.

Gorny-Studen, 5 septembrie 1877, la Poradim.

«Trupele române, unite cu acele ale armatei mele
«puse sub comandamentul Inălțimeș Vóstre, aș dat,
«în zilele de 30 și 31 august, dovedí de eroică vi-
«tejiăș luptând sub cel mai omorítor foc al vrájma-
«șului.

«Dorind a consânși amintirea acestei frății de
«arme, am conferit Inălțimeș Vóstre ordinul S-tului
«George, ale cărui însemne vi le-am ímmănat. Rog
«pe Inălțimea Vóstră a primi asigurarea sincerei
«mele iubiri.

«ALEXANDRU.»

Impăratul trămise prin adjutantul seș, contele Ungern-Sternberg, a 4-a clasă a ordinului S-tului George, generalului Cernat, comandant al armatei de operațiuni române. Maiorul Candiano-Popescu, care intrase în reduta turcésă în fruntea batalionului al 2-lea de vânători, primi aceeași distincțiune. Comandanții și oficierii români cei mai meritanți, fură asemenea onorați de suveranul Rusiei cu diferite ordine; în fine Țarul, spre a dovedi stima sa armatei române în întregul ei, ordonă a se distribui în bataliónele, escadrónele și bateriile nóstre tot atâtea însemne ale decorațiunei militare, câte se distribuiră și în corpurile rusesci, 150 cruci de S-tul George fură ast-fel împărțite soldaților români spre resplată a vitejiei lor.

Din ȃi de dimineta, la ^{31 august}/_{12 septembre}, Turcii luase-
 ra ofensiva atat de temuta, spre intaririle Abdul-
 Kerim, asupra redutei cucerite de Romani, care
 priimise acum denumirea de reduta Grivitei n° 1,
 pentru a se deosebi de reduta d'alaturi ramasa in
 mana vrajmasului. Turcii pasira in același timp
 la ofensiva pe stanga armatei aliate, indreptand
 din intaririle de la Krișin o actiune forte violenta
 asupra detașamentului Imeritinski. Ei pusera aci-
 silinte crancene și desvoltara mari puteri pentru a
 scoate pe generalul Skobelef din pozitiunile ce ocu-
 pase, de unde linia de comunicatiuni și de retra-
 gere a lui Osman pașa spre Sofia și Orhanie era
 amenintata. Romanii, cu tota opintirea facuta de
 vrajmas și pozitiunea expusa in care se afla, au
 luata sub focul redutei Grivitei n° 2 care era numai
 la 300 metri de reduta lor, resistara victorios ata-
 cului turcesc. Generalul Skobelef sustinu o lupta
 ferbinte tota ziua; insa detașamentul sef fiind
 forte obosit și slabit de numeroasele pierderi ce su-
 ferise, neputend primi ajutoare de la cele-lalte
 trupe rusesci, tare incercate și dinsele in ajun,
 fu nevoit, catre sera, a parasii redutele ce ocupase
 și primi ordin a se aseza inapoai, in fata Muntelui-
 Verde, pe pozitiuni mai favorabile pentru aparare.

Diverse au fost apreciarile ce sa-au facut asupra
 rezultatului acestei lupte a generalului Skobelef
 in ziua de ^{31 august}/_{12 septembre}, precum n'a lipsit nici critica
 in privinta bataliei din ajun. Consecutii cu ho-
 tarirea nostra de a fi numai narator al eveni-

mentelor petrecute, al faptelor cari ne-a fost dat a le vedea înși-ne în cursul acestei campanii, sau a le cunósce prin informațiuni culese de la persoane cari s'aú împărțesit la dînsele, lăsăm altora cu mai multă autoritate desbaterea acelor critice și tragerea conclusiunilor isvorînd dintr'însele. Ne vom mărgini numai a consemna aci că generalul Skobelef, în primul moment de mâhnire, când vedu că zadarnice rămaseră tóte silințele și jertfele trupelor sale cari fuseră nevoite de atacurile înverșunate ale Turcilor a părăsi cele două redute cucerite, se plânse amar, bravul general, de a fi fost lăsat fără ajutor ; și aceste plângeri erau mai ales îndreptate contra generalului Levitzki, sub-șef de stat-major general. Dar dreptatea cată să mărturisescă că plângerea generalului Skobelef, explicabilă din cuvinte psihologice și din privirea neastempărului și nobilei sete de slavă a acestui tînér general care atrăsese asupra-'și privirile prin fapte îndrăznețe, nu era aci întemeiată pe considerațiuni racionales și tactice. Chiar dacă s'ar fi trāmis generalului Skobelef un sprijin care nu 'i se putea da, în realitate, în starea de sguiduire a armatei de Vest dupē însemnatele perderi din ajun, chiar dac'ar fi putut māntine acele două redute ce cucerise, este învederat că soluțiunea problemei pusă armatei aliate 'naintea Plevnei nu s'ar fi deslegat prin acēsta. Resultatul n'ar fi fost altul decāt a se reîncepe, în condițiuni și mai nefavorabile, bātălia cu trupe sdruncinate de așa mari perderi cari le

mai redusese, încă, efectivele, și le pusese în incontestabilă inferioritate numerică față cu armata protivnică exaltată de succes, apărată de întăriri, a căror putere, a căror acțiune zdrobitoare și al căror foc omorîtor se putuse aprecia. Generalul Skobelev, în răpirea luptei, era coprins atunci de aceiași iluziune de care fusese dominat până aci statul-major rusesc, aceia de a crede că Plevna se putea birui numai cu atacuri de forță, și tînărul general se ademenea cu nădejdea că va ajunge la ținta dorită cu atîta stăruință, dar cu așa pucin temeiū rațional—că va lua Plevna cu asalt fără mai lungi pregătiri. Tot ce s'ar fi luat, pôte, era cele două redute despre Krișin cari trebuiră a se părăsi, și, pôte, încă vr'una saū două redute. Dar alte miī de ómenī ar fi trebuit să se jertfescă, și armata de Vest să se reducă ast-fel, încât să fiă în neputință a'și urma succesul; și încă două linii de apărare, încă vr'o 15 redute puternice ar fi rămas în posesiunea prevădătorului, și în împotrivire aprigului Osman.

Aceste fură motivele cugetate, rațiunile tactice impuse de situațiunea lucrurilor pentru cari generalul Zotof, șeful de stat-major al armatei de Vest, din ordinul capului acestei armate, prescrise generalilor Imeritinski și Skobelev, în ziua de ^{31 august}_{12 septembrie} a se ține în defensivă spre a stăvili pe vrăjmaș, și a se retrage către séră pe pozițiuni mai solide în fața Muntelui-Verde.

Ordinul acesta era consecuența sistemii de ope-

rațiunii care se adoptase acum în privința acțiunii ce avea să desfășure de aci înainte armata aliată de Vest în contra taberei întărite a lui Osman pașa. Scriitori competenți, autori militari, au ținut că bătălia de la $\frac{30 \text{ august}}{11 \text{ septembre}}$ a fost cea de pe urmă eróre, înaintea Plevnei, a statului-major rusesc, care voise a lua prin atacuri de forță și asalturi directe o pozițiune ce devenise atât de tare. Am arătat la locul seú că comandantul armatei de Vest nu împărțise vederile statului-major imperial în privința planului de atac asupra Plevnei; și am spus cuvintele pentru cari, fără a'și face iluziuni asupra rezultatului, Domnul Românilor se hotărîse a pune în lucrare acel plan în bătălia de la 30. La lipsurile și nepotrivirile acestui plan semnalate atunci de Domnul Carol; la greutățile tactice și strategice; la realitatea puterii dobândite de pozițiunea vrăjmașului; la insuficiența forțelor trebuincioase întreprinderii; la învederatele, peste orî-ce proporțiuni perderi ce avea să impună asaltul asupra unor asemenea întăriri, ca și la neputința de a le birui prin colone de atac cari urmau să străbată, descoperite, mari distanțe sub un foc mai presus de orî-ce silințe și zădărnícind orî cât de mare energiă, — la toate aceste neajunsuri se mai adăogiră, în cursul bătăliei, incidente fatale ca acel al începerii intempestive a luptei în partea generalilor Skobelef și Krylof, și al izolării acestei lupte de acțiunea generală ordonată pentru 3 ore; ca descoperirea unei a doua redute la Grivița, ca întârzierea, în fine, a

colónei rusescei din corpul al IX-lea de a coopera cu divisia a 4-a română la primele asalturi asupra redutei Grivița n° 1.

A doua zi de bătăliă, statul-major rusesc se convinge de dreptatea părerei Domnului Românilor. Cu firăscă reacțiune care urmază adese speranțelor încelate, comandanti rusescei fură un moment atât de impresionati de neisbânda atacului de la ^{30 august}_{11 septembrie}, încât în consiliul de rebel care urmă, generalii Nepokoitchiski, Levitzki, și însuși marele-duce Nicolae, emiseră părerea de a se retrage armata de Vest pe Osmu, sub acoperământul cetății Nicopole și mai în apropiere de Dunăre. Domnitorul, împreună cu generalul Miljutin, ministru de rebel al Rusiei, se opuseră acestui curent pesimist, opinând că trupele aliate trebuie să stea locului. Împăratul Alexandru se alătură la această din urmă părere, adoptându-se pentru operațiunile ulterioare planul Domnitorului. Ideea asalturilor generale fu părăsită. Procedarea tactică ce o propusese căpetenia armatei de Vest în consiliul de război de la Radenița, avea de acum înainte a fi pusă în lucrare; trupele din jurul Plevnei urmau a se ține în defensivă, a se întări prin linii de apărare, a împresura și închide pozițiunea inamică. Cavaleria de pe malul stâng al Vidului urma să și îndoiescă priveghiarea, să taiă comunicațiunile armatei lui Osman cu Orhanie, Sofia, Rahova și Vidin, să împedice aprovizionările sale în hrană și în munițiuni. Atacuri generale n'aveau a se mai da, armata aliată

păstrând de-o-cam-dată defensivă și restrângând cât mai mult cercul ei de împresurare. Numai când cerințele tacticei obsidionale, când necesitățile de a ocupa pozițiuni cari să strîmpteze brîul de foc în jurul vrăjmașului, ar reclama absolut, numai în cazul acesta trupele române-ruse aveau să atace cu cât mai multă circospecțiune și cruțare de pierderi prea mari. Negreșit că cu asemenea procedare rezultatul avea să fiă mai întîrziat, dar mai sigur, și el trebuia, până în urmă, să determine predarea Plevnei și a trufașului mușir otoman cu întreaga sa oștire.

Neapărat că și pentru asemenea tactică, puterile cari constituiau atunci armata de Vest nu erau îndeustulătoare, și ele trebuiau sporite cu noi contingente. S'a spus în partea aintea a acestei scrieri că, după a doua bătălie înaintea Plevnei, Impăratul Alexandru ordonase chiamarea sub stéguri a 185,000 ómeni din milițiile imperiului, și mobilizarea altor 6 corpuri de armată. Din aceste corpuri cari erau acum în marș spre Dunăre, avea a se aduce trupele necesarii spre a întări armata din Vestul Bulgariei. Până la sosirea acelor ajutóre, sarcina acestei armate consta întru a ține în loc pe Osman, a'l împedica d'a eși din Plevna pentru a nu'și opera junctiune nici cu Suliman la Sud, nici cu Mehemet-Ali la Est.

În trăsuri generale acésta fu tema care se stabili în urma celei de a treia bătălii din 'naintea Plevnei în sfaturile urmate între comandantul armatei

rusesci și căpetenia oștirei române; și această temă primi și deplina sancțiune a Impăratului Rusiei. Acțiunea în această parte a teatrului de rebel având, dar, a intra într'o fasă cu totul alta de cea prevădută la început de planul de operațiuni al statului-major rusesc, și fiind-că acțiunea în jurul Plevnei avea să ia caracterul războiului de împresurare, Țarul și comandamentul rusesc hotărîră a chema din Rusia pe ilustrul apărător al Sevastopolei la 1854, pe generalul Todleben, care, până aci, se lăsase neîntrebuințat pe câtă vreme domnea încrederea că se va termina campania de față în mod grabnic și strălucit prin isbânditoare și nestăvilită înaintare a Rușilor până la porțile Constantinopolei.

Pentru Români, planul adoptat acum era bine venit, căci acest plan era cel pe care îl propusese căpetenia lor încă de la $\frac{25 \text{ august}}{6 \text{ septembrie}}$, și ei ar fi dorit să-l vedă primit de la început. Cu bucurie și cu ardore se puseră ei pe lucru când li se ordonă urmarea lui, căci Domnitorul, după adoptarea vederilor sale, nevoind a perde un moment spre a-l pune cât mai nezăbovit în execuțiune, prescrisese a se începe de armata română, chiar din a doua zi a bătăliei, la 31 august, lucrările de întărire. De și, precum am mai spus, armata noastră cu fiă-care mișcare importantă, cu fiă-care înaintare a ei spre inamic, nu neîngrijia d'a se întări repede pe pozițiunile ocupate, însă în această zi de $\frac{31 \text{ august}}{12 \text{ septembrie}}$ se înfipseră pentru întâiași dată hotărît sapele și tîrnă-

cópele românesce în pământul din jurul Plevnei, ce avea să fiă atât de scormonit spre a rădica acele lucrări, șanțuri, paralele, lunete și redute cari făceau la început chiar mirarea Rușilor pentru repeđi-ciunea, îndemănarea și corectitudinea cu cari se sêvêrșiaũ; cari fură date de pildă armatei sale de marele-duce Nicolae, și atraseră laude din partea competentului și vestitului inginer militar, a generalului Todleben, când sosi înaintea Plevnei.

Prima grije a trupelor române, după ce cuceriseră reduta Griviței n° 1, fusese d'a se stabili într'insa și a-i face păstrarea putincioasă, căci la distanța de 300 metri la care se afla de cea-laltă redută n° 2, era desêvêrșit dominată de focul acesteia și al întăririlor inamice de la Bucova. Comunicația era tare primejdiósă, trupele nóstre de susținere fórte expuse, și rezervele, destinate a da ajutor în cas de atac, trebuiaũ să se țină la prea mare depărtare, 1500 metri, pe când trupele turcesci se aflaũ la 6—700 metri de reduta nóstră și surpinderile erau, ast-fel, înlesnite vrăjmașului. Garnisóna română a redutei avu din aceste priciní destul de simțitóre perderi pâna când se desêvêrșiră lucrările interioére de apărare, pâna se înălțară și se defilară parapetele, se rădicară traverse, ceia ce se efectua de la 31 august pâna la $\frac{2}{14}$ septembrie. Tot de o-dată spre a se asigura ajungerea ocrotită a rezervelor la redută, se începu în nóptea de 31 august la $\frac{1}{13}$ septembrie săparea unui drum acoperit pornind din valea Bucovei la reduta Gri-

vița n° 1. Compania 3-a de geniu (căpitan Pitisténu) cu concursul a 3 companii de infanteriă, lucra și și nópte la acest drum acoperit pe o întindere de 1113 metri lungime, cu 4 metri lărgime, 1 metru adâncime, și un parapet de 1 metru 30; lucrarea se sêvêrși în 3 zile așa că la $\frac{4}{16}$ septembre era terminată.

Atacurile pe cari Turcii le îndreptară în contra generalului Skobelef și în contra redutei Grivița n° 1, în dimineța de $\frac{31 \text{ august}}{12 \text{ septembre}}$, făcură ca tótă ziua trupele armatei române-ruse să stea sub arme, gata a se opune inamicului în casul când ar fi pășit cu totalul forțelor sale la ofensivă generală. Acéstă ofensivă însă nu urmă. După ce se respinse de către Români încercarea Turcilor de a lua înapoi reduta Grivița n° 1, și după ce aceștia reintrară în posesiunea celor două redute spre Krișin, ei se opriră. Ca și în cele două prime bătălii din iulie, Osman pașa se mulțumi cu izbânda, netăgăduit vrednică de tótă lauda, de a fi ținut pept cu atâta tăria, și pentru a treia óră, armatelor Țarului, sporite de astă-dată și cu óstea României. Generalul turcesc cređu că nu era neînsemnat rezultatul de a fi zădărnicit cele mai mari silințe ale acestor oști, cele mai nemăsurate ale lor jertfe, fără ca ele să-și ajungă scopul; în fine de a fi silit pe marele-duce comandant al armatei imperiale de operațiuni a sta pe loc, de asemenea și pe Domnul Românilor și pe însuși puternicul Impêrat al Rusiei. Dacă din punctul de vedere strategic ar fi putut și ar fi

trebuit, printr'o energică mișcare înainte, printr'o puternică ofensivă asupra adversarului respins și sdruncinat, să fiă mai bine folosite isbândile de la 8/20, 18/30 iulie și $\frac{30 \text{ august}}{11 \text{ septembre}}$ ale mareșalului otoman, din punctul de vedere al védeii, însă, ce-î deteră aceste isbândi, al renumelui și al falei ce-î atraseră, el a trebuit să se simță mulțumit, și cu dreptate este a mărturisi că temeiū avea numele de victorios, de *Gazi*, ce Padișahul conferi lui Osman pașa după a treia bătăliă de la Plevna.

Din zori, la $\frac{31 \text{ august}}{12 \text{ septembre}}$, căpetenia armatei de Vest era călare, și pornise cu marele-duce Nicolae a priveghia și dirige mișcările ordonate trupelor pentru a se împotivi înaintărei inamicului. In acea diminéță se înfățișă Domnului Românilor și marelui-duce, chiar pe câmpul de bătăliă, stégul turcesc luat în séra din ajun de trupele nóstre în reduta Griviței. El era purtat de cuceritorul seū Grigore Ión, însoțit de caporalul și sergentul ce l' ajutaseră în acéstă vitejie, și câte-trei conduși de comandantul batalionului al 2-lea de vênători în timpul asaltului, maiorul Candiano-Popescu A. care, după obiceiul ostășesc, aruncă la piciórele înalților comandanți trofeul luat de la vrăjmaș. Domnitorul și marele-duce mulțumiră dând laude acestor voi-nici și punându-le pe pept, Suveranul României, *Virtutea militară*, și marele-duce, din partea Impăra-tului, crucea S-tului George. Acéstă scenă răsboi-nică înălță entusiasmul armatei aliate, și mai ales al oștenilor români cari avuseseră succesul a cu-

ceri, împreună cu reduta, 3 tunuri și un stég în bătălia din ziua precedentă.

Domnul, împreună cu Impăratul care sosi spre améđi, și cu marele-duce Nicolae, merse de visită la ambulante pe răniții ruși și români, și mai la fiă-care dintr'înșii rosti cuvinte de mângăiere. Personalul medical român își împlinea datoria cu meritoriă și de recunoscință vrednică abnegațiune, cu umană și frățescă iubire. Fără preget în cunoscuta-i activitate era inspectorul-general al serviciului nostru sanitar, doctorul Davila, care dirigea, cu autoritatea și experiența ce culesese în persónă în resboiul din 1870, însemnatul seú serviciú, veghiând la operațiuni și îngrijiri, la ușurarea putinciosă a suferințelor vitejilor cari răbdaú dureri pentru patriă. Mulți din răniții noștri, după primele pansamente, se putură evacua, chiar în acea ți saú în ȃilele urmátore, spre ambulantele de a doua liniă la Mecica și Muselimselo, și spre spitalele din țeră. În timpul luptei răniții erau aduși la locurile de pansament cari se aflaú în apropierea trupelor; sanitarii și brancardierii înaintău cu eroic devotament până sub glónțele vrăjmașului și rēdicaú pe cei căđuți. Domnitorul conferi bine meritate rēsplăți, decorând mai mulți medici și infirmieri cari se distinseră prin așa nobilă jertfire de sine. Tótă nóptea și a doua ți, personalul medical cutreeră câmpul de bătăiă, cercetă văile, scotoci tufișurile spre a descoperi pe cei cari, în neputință a se scula, zăceaú printr'însele.

să străcuraă noptea afară din șanțurile și redutele lor, despuiaă și batjocoreaă morții, schinguaă și măcelăreaă raniții. Deslușit se aușiră, în nopțile de 31 august și 1 septembrie, de ante-posturile și de garnisóna redutei nóstre, gemete ale răniților rămași pe câmp înaintea întăririi vrăjmașe, țipete de desnădejduire ale celor ce priimiaă lovitura de mórte de la ucigași. Cu inima răsvrătită și turbată, soldații noștri s'ar fi asvêrlit pe acei mîrșavi dacă n'ar fi fost opriți cu mare silă de oficeri, spre a nu se încinge lupte neordonate; și ei erau nevoiți să îngăduiă asemenea odiose fapte sêvêrșite în apropierea lor. Tot ce putură să facă unii dintr'înșii, fu d'a eși câte unul, doi, în întunericul nopței, d'a se târi în direcțiunea de unde porneaă plângeră ca să descopere pe nefericitul ce zăcea acolo, d'a 'l încărca pe umeri și d'a fugi cu dînsul spre reduta nóstră, înainte ca sentinelele turcesci să prindă de veste și să tragă foc asupra lor.

Acéstă neomenósă purtare a Turcilor cu răniții români și ruși, s'a constatat atunci în mod formal de toți corespondenții preseii străine cari aũ fost martori oculari și le-aũ descris în cele mai însemnate ñiare europene. Asemenea fapte ar desonora numele lui Osman, dacă nu s'ar sci că aceste crude deprinderi aũ fost pururea în firea soldaților musulmani, și că orî-ce comandant turcesc este neputincios a le opri. În rêsboiul de față, ca în cele anterióre, ele se sêvêrșiră, din nefericire, pretutindenî de oștirile otomane: la Șipka, de armata lui

Suliman; la Haidarkioi, la Karahasankioi, de armata lui Mehemet-Ali; în Asia, de către aceiea a lui Muktar. Negreșit că cu atât mai mare căta să fiă și tăria de suflet a oștenilor luptând cu așa fanatici protivnici de la cari n'au să întâmpine nici o cruțare; dar cu atât cresce și mânia, cu atât se înăspresce și hotărîrea d'a învinge sau d'a lupta până la mörte.

Acestea erau simțirile cari ferbeau în inimile Românilor, și ei erau nerăbdători de nou prilej de luptă, spre a se răsbuna. Il aflară în curënd în ziua de $2/14$ septembrie. Turcii, după ofensiva ce îndreptaseră la $\frac{31 \text{ august}}{12 \text{ septembrie}}$ asupra stâncei noastre, și după luarea înapoi de la generalul Skobelef a celor 2 redute, voiau să ajungă la acelaș rezultat și pe drépta în contra Românilor, scoțându-i din stăpânirea cuceritei redute. De unde tötă ziua de $1/13$ septembrie vrăjmașul stëtuse liniștit, la $2/14$, pe la 5 ore séra, el deschide o viuă bombardare asupra redutei noastre care îi răspunde pe dată, și schimbul de ghiulele ținu două ore. Pe înserat, mai multe tabore de infanteriă turcésă es din întărirea Griviței n° 2 și din șanțurile despre Bucova, și pornesc la atac asupra întăririi noastre. Dar soldații români îi așteptaū neclintiți. Se schimbaseră acum lucrurile; Turcii erau năvălitori, Români în apărare. Acestia lăsară colóna de atac inamică să se apropie la 100 metri de șanțul redutei, și deschiseră de o-dată un foc năprasnic. Rândurile turcesci, sfâșiate și amestecate, tot nu se opriră, și se repeziră

cu hotărîre la șanț. Dar aci vitejii noștri le priimă cu baioneta, pe cînd apărătorii d'înăuntrul redutei, de pe banchetă și parapet, aruncau foc și trăsnet asupra lor. După aprópe o oră de luptă, musulmanii fură siliți la retragere, lăsând peste 100 din ai lor morți în șanț și înaintea redutei; numărul răniților ce avură nu se putu constata, dar negreșit că a trebuit să fiă mai mult de înduoit. Trupele române avură 80 morți și răniți la o-laltă.

Împăratul Alexandru, mulțumit de acéastă nouă probă de destoiniciă a trupelor nóstre, de virtutea ostășescă ce dovedeau neconținut, priimi în ziua de $\frac{3}{15}$ septembre, din mînile Domnitorului, marea cruce a ordinului Stelei României ca mărturiă a stimei sale pentru națiunea română și vitéza ei armată, ca amintire a luptelor susținute de dînsa în frățescă înțelegere cu armata imperială. Marele-duce Nicolae și Domnitorul inspectară a doua zi pozițiunile și întăririle rēdicate pe liniile române. Căpetenia armatei rusesci și statul seú major fură surprinși de activitatea și priceperea cu care armata nóstră, în aceste patru zile, de la $\frac{31}{12}$ august septembre, își rēdicase întăririle în scop de a se apăra în contra vrăjmașului și a'l închide, ca într'o cursă, în meterezurile sale. Intr'adevăr, în acea zi de $\frac{4}{16}$ septembre, armata română terminase drumul acoperit de 1113 metri lungime legând valea Bucovei cu reduta cucerită; transformase și întorsese în contra inamicului acéastă redută, și, la drépta re-

danului luat la $\frac{27 \text{ august}}{8 \text{ septembrie}}$, artileria divisiunii a 4-a, construisă 1 baterie cu 8 tunuri, spre a bate reduta Grivița n° 2 și întăririle turcesci de la Bucova. Divizia 3-a rădicase, după 30 august 3 noi baterii armate cu 18 tunuri; două trăgeau cu 12 tunuri tot asupra Griviței n° 2; a treia baterie, cu 6 tunuri, bătea în tabăra turcescă d'asupra Bucovei. Afară de acesta, trupele noastre de geniu, ajutate de despărțiri de infanterie, începuseră a lucra cu mare activitate redutele *Alexandru* și *Verbița*, pentru a opri o eventuală încercare ofensivă a Turcilor, cari ar fi putut să înainteze pe valea Bucovei și să se arunce asupra flancului nostru drept, și, între aceste redute, se construisă o linie de apărare pentru infanterie, compusă din retranșamente ocrotitoare și gropi de tiraliori. Spre a împiedica asemenea pe vrăjmaș din pozițiunile de la Opanez d'a întorci aripa noastră dreaptă și a o lovi în spate, se construiau în același timp două redute la Kalișovaț și la Riben.

Marele-duce Nicolae era atât de mulțumit de acest nepreget d'a se întări al oștirea românească, încât chiar a doua zi, $\frac{5}{17}$ septembrie, adresă de la cartierul său din Radenița următoarea depeșă Domnului Românilor: „Te rog a ordona stăruitor „flancului stâng al corpului al IV-lea rusesc și divisiunii a 2-a Imeritinski, să se fortifice tot așa „de tare cum a făcut oștirea Ta.“ Căci, pe când trupele noastre lucrau cu atâta ardere la întărirea spre a-și face aciolări în contra vrăjmașului, și

apropieri din cari să-l pôtă ataca și lovi mai sigur, trupele rusesci d'alături de noi nu începuseră încă mai nici o lucrare seriósă de întărire. Adevărat este că regimentele rusesci erau mai pucin bine căpuite cu uneltele de lucru trebuinciose, și că afară de ce posedaū cele două bataliōne de săpători făcēnd parte din corpurile al IX-lea și al IV-lea, se aflaū fōrte pucine sape și tîrnăcōpe prin corpuri; soldații ruși n'aveaū, ca soldații noștri, prețioasa sapă Leemann. Lipsa de asemenea unelte, care se lecui mai târdiū, se simțise tare de Ruși în bătălia de la 30 august. Generalul Skobelef se plânsese oficial că, în parte, și din acēstă pricină nu putuse să se întărească repede și să-și păstreze pozițiunile pe cari înaintase la 27; că în ziua de 30 suferise iarăși mult din acea lipsă, și că soldații seifuseseră nevoiți a-și săpa cu baioneta gropi de adăpost și a scōte pămēntul cu capacele bidōnelor.

Dar este așijderea adevărat că soldatul rus, în genere, nu punea mare preț pe întăririi; ele îi păreaū de prisos socotind că cea mai bună întărire este peptul oștenilor. Efect, precum am đis într'alt loc, al temperamentului plin de abnegațiune, de nemărginit devotament și neîntrecută vitejiă a ostașului rus; — dar sciința este sciința, și tot la dînsa trebuie a se recurge pentru a-și cere mijlōce de ocrotire în contra îngrozitōrelor ei descoperiri, metode de apărare în contra modernelor invențiuni de distrugere. A fost nevoiă de tot renumele și de

tótă autoritatea vestitului inginer militar, a generalului Todleben, spre a reînoi în soldații ruși deprinderea lucrărilor de întăriri; a trebuit, spre a reîntórce stima către dînsele în gloriósa armată care, cu două-șeci și unu de ani înapoi, arátase lumei în admirare cum sciuse să întrebuinteze și să foloséscă fortificările de la *Mamelonul Verde* și de la *Turnul Malakofului*, a trebuit ca ilustrul apărător al Sevastopolei să vină însuși să le amin-téscă valórea fortificațiunilor improvizate.

După ce terminară inspectarea pozițiunilor și întăririlor din liniile nóstre, Domnitorul, împreună cu căpetenia armatei rusesci, trecură în revistă oștirea românéscă, atât trupele din retransamente și din imediata apropiere a inamicului, cât și rezervele cari se aflău sub arme în ordine de bătaia. Marele-duce Nicolae salută în românesce rândurile cu urarea „sănătate copii!” și apoi, în numele fratelui seú, Impératul, ca și din partea sa însă-și, comandantul cap al armatei rusesci le aduse laude și mulțumiri cari fură traduse soldaților de Domnul lor. Frumósă peste orî-ce cuvîntare era pe câmpia, în fața vrăjmașului, tînéra nóstră óste care avea îndemn d'a se mândri; și înaintea acelor șiruri peste cari trecuse mórtea, înaintea acelor stéguri peste cari suflase vijelia bătăliei, orî-cine trecea acum cu respect. Priveliștea marțială a trupelor, duhul lor pornit spre rêsboire și rîvnitor de fapte mari, făceau bărbătéscă și plăcută întipă-rire.

Domnul îndreptă oștirei sale următorul ordin de ȃi :

„Ostaș !

«In bătălia de la 30 august, ca în luptele cari au precedat și urmat această memorabilă ȃi, voi ați dovedit că virtuțile străbune n'au perit din rândurile oștenilor români. Sub focul cel mai viu al inimicului ați înfruntat mórtea cu bărbăția, ați luat o redută, un drapel și trei tunuri.

«Țera vĂ va fi recunoscĂtoare de devotamentul, de abnegațiunea vĂstră ; iar EĂ, Domnul și Comandantul vostru, sunt mĂndru de voi și vĂ mulțumesc.

«De și am avut simțitoare pierderi, de și deplĂngĂmpreună cu voi pe vitejii camarađi cĂduți pe cĂmpul de onĂre, dar sĂngele vĂrsat nu va fi în zadar : dintr'Ănsul va rodi mĂrirea și independența Patriei !

«Dat în domnescul Nostru cuartier general al armatei de Vest, Poradim, în 5 septembrie 1877.

«CAROL»

Trofeele luate în reduta Grivița n° 1 se împărțiseră frĂtesce între RomĂni, cari avuseseră cele mai multe trupe la atacul ĂntĂriri, și cele 3 bataliĂne rusesci din corpul al IX-lea. RomĂni pĂstrară stĂgul luat de vĂnĂtori și 3 tunuri ; Ruși auură cele l'alte tunuri. Domnitorul ordonĂ a se duce în Bucuresci de maiorul Candiano-Popescu tunurile, Ămpreună cu stĂgul purtat de cei trei cuceritori Ăi lui, și prin ordinul de ȃi care urmĂzĂ, fĂcu cunoscutĂ armatei destinațiunea ce hotĂrĂse a se da mĂrturiilor ei de biruință.

Ostași!

«In ziua de 30 august virtutea vóstră a cununat
 «cu victoria stégurile române. Regimentul al 14-lea
 «de dorobanți și batalionul al 2-lea de vênători, îm-
 «preună cu trei bataliône din gloriósa armată rusă,
 «aũ luat din mânilé inamicului reduta ce el apăra
 «cu atâta învierșunare, și un drapel și trei tunuri aũ
 «fost cucerite de trupele nóstre.

«Aceste trofee Eũ ordon a se trãmite în capitala
 «Țérei și a se păstra acolo ca o vecinică dovadă a
 «vitejieii armatei românesce. Drapelul se va aședa
 «de o cam dată în Arsenal, până se va hotărî defi-
 «nitiv locul unde are să se păstreze.

«Iar tunurile luate de la vrăjmaș, douë se vor a-
 «ședa de ambele părți ale statuei lui Mihaï Vitézul.
 «Umbra mărétă a gloriosului Domn va vedea ast-
 «fel că oșteniî români aũ rămas până astăzi fii ai
 «eroilor de la Călugăreni.

«Cel d'al treilea tun se va aședa înaintea marelui
 »corp de gardă de la Palatul domnesc, pentru a fi
 «pururea, pentru brava nóstră armată, un glorios
 «exemplu de imitat.

«Dat în domnescul Nostru cuartier al armatei de
 «Vest, în Poradim, la 5 septembre 1877.

«CAROL»

Cu tóte lucrările de acoperire și defilare de focul
 inamicului cari se făcuseră în cucerita redută
 Grivița n° 1, ocuparea ei era tare îngreunată prin
 primejduitoarea vecinătate a întărireii n° 2, rămasă
 în mâna Turcilor și aflându-se numai la 300 metri
 de reduta nóstră. Apărătorii redutei Griviței n° 1
 erau fórte expuși tragerei turcesce, și aveau dil-

nice și simțitoare perderi; ei încercau alarme continue din amenințarea întorcerei ofensive a inamicului ș'a unui atac pornit din apropiere. Pentru a întări, dar, pozițiunea trupelor noastre spre Grivița, pentru a le scuti, în acea parte, de perderi de toate zilele și a le asigura o priveghiare mai sigură și mai liniștită, respingerea vrăjmașului din reduta Grivița n° 2 era pe atât de trebuincioasă, pe cât și de dorită. Domnitorul convocase, în ziua de 4/16 septembrie, pe comandantul corpului român, generalul Cernat, pe câte-și trei comandanți ai diviziunelor și pe comandanții armelor speciale în consiliu de resbel, pentru a se cerceta mijlocele cele mai nemerite spre a scote pe inamic din pozițiunea lui înaintată, și a'i lua din stăpânire reduta Grivița n° 2. Nu era aci de loc vorba de o acțiune ca cele ce se urmaseră 'nainte' Plevnei în luna lui iulie și la ^{30 august}_{11 septembrie}; n'avea a se eși din sistemul de procedere care se alesese, n'avea a se da atac de o-dată și pe totă linia cu întregul forțelor armatei de Vest. 3 bataliōne, numai, aveaū a se destina la acēstă acțiune, care urma a se sēvērși prin înaintare la atac ocrotită de lucrări de apropiere cari să scurteze mai mult spaciul de parcurs descoperit. Recunoscēndu-se în consiliul de resbel necesitatea acestei acțiuni pentru asigurarea pozițiunei armatei române, se recunoscū asemenea și urgența cu care trebuia întreprinsă, căci se vedea cum Turcii lucrau necontentit, de la 31 august, la acea redută, și nu trebuia a le lăsa timp a'i spori

tăria. Se decise, deci, a treia zi, $6/18$ septembrie, pentru atac, și Domnul ordonă ca în acest interval trupele noastre să lucreze zi și noapte spre a executa două ramuri de apropiere și o paralelă, la 350 metri de reduta turcă.

Impreună cu aceste dispozițiuni menite a asigura rezultatul și a împucina, pe cât era cu putință, perderile, se ordonă pentru acea zi o demonstrațiune spre reduta inamică, atât pentru a vedea gradul de priveghiare al inamicului și forțele ce el ținea în redută, cât și pentru a recunoște amănunțit tărâmul dinaintea redutei, spre a nu se mai întâmpina în atac obstacole și surprinderi fatale ca la 30 august. Două companii ale căpitanilor Botez și Irimia, din regimentul al 13-lea de dorobanți, priimără ordin a executa această recunoșcere. Ele porniră din drumul acoperit la 3 ore d. a. și compania căpitanului Botez înaintă spre redută, desfășurându-se în tiraliori; compania căpitanului Irimia urma ca susținere. Indată ce inamicul zări înaintarea trupelor noastre, el deschise focul asupra lor, la care tiraliorii noștri răspunseră fiind susținuți și de bateria noastră de la Redan, care începuse a trage asupra întăririi turcesci. În acest foc locotenentul de artilerie Paraschivescu fu greu rănit de un glonț; iar companiile noastre, împlinindu-și scopul și constatând că Turcii sunt pe pază, se retraseră în bună ordine, având un sergent ucis și 4 soldați răniți în scurta recunoșcere.

Ordinile de executare a atacului se dedeseră de comandantul corpului român pentru $\frac{4}{16}$ septembrie. În acea zi artileria își începu la 6 ore dimineața acțiunea, și o prelungi până la ora 1 d. a. conform ordinului special al Domnitorului, spre a sdruncina mai tare parapetul redutei inamice și a înlesni sarcina batalionelor noastre; iar atacul avea să înceapă la ora 1. Colóna de atac avea următoarea formațiune:

Comandant, colonelul Sachelarie O. comandant al 1-ei brigade de rezervă.

Batalionul al 2-lea din regimentul al 15-lea de dorobanți, comandant maior Nicolae Ión.

Batalionul al 2-lea din regimentul al 9-lea de dorobanți, comandant maior Handoca.

Batalionul al 2-lea din regimentul 1-iu de liniă, comandant maior Rădulescu.

Suținere: regimentul al 7-lea de liniă, comandat de loc.-colonel Grigore Ión.

La ora 1 colonelul Sachelarie dete semnalul de atac. Maiorul Nicolae Ión pornesce cu batalionul al 2-lea din regimentul al 15-lea de dorobanți și îl desfășură în tiraliori, având între rânduri ómeni purtând gabióne pentru umplerea șanțului și scări de escaladare a parapetului. Dorobanții se reped fără a trage foc asupra retransamentului inamic din'aintea redutei, de unde, după o scurtă luptă cu baioneta, resping pe Turci cari fug spre redută. Imediat după acest prim succes, maiorul Nicolae Ión comandă soldaților sei a păși 'nainte, și, în capul lor, se repede asupra redutei, ajunge la șanț

unde se încinge o ferbinte încăierare cu vrăjmașii așezați într'însul, și cu cei din redută. Bravii dorobanți isbutesc prin voinicescul lor avânt a ocupa șanțul; ei pun scările spre a începe suișul parapetului, dar aci toate opintelele lor se frâng de înălțimea verticală, dreptă ca zidul, a peptului de pământ formând escarpa, precum și de focul crâncen pornit de pe bancheta redutei. Vitézul maior Nicolae Ión cade lovit de glonț; din cei patru comandanți de companiă, unul e ucis, 3 sunt răniți. În timpul acesta batalionul al 2-lea din regimentul al 9-lea de dorobanți, în colóne de companiă, alérgă în ajutorul batalionului care luptă în șanțul redutei, dar Turcii concentréză asupra acestei trupe un foc atât de omoritor de glonțe și de șrapnele care o lovesce în front, din redută, și în flanc din întăririle de la Bucova, încât în curênd comandantul batalionului, maior Handoca, și un mare număr de oficeri sunt răniți și puși afară din luptă, rândurile sunt sdruncinate și înaintarea este oprită. Atunci comandantul colónei, colonelul Sachelarie, spre a întări atacul ș'a-î da impulsione, pornesce batalionul din regimentul 1-iu de liniă, care, condus de maiorul Rădulescu, ajunge până la retransamentul în care se adăpostiseră celelalte trupe și de unde schimbau focuri cu reduta turcescă. Dar și acest al 3-lea batalion întâmpină mari pierderi în oficeri și soldați; între oficerii cari cădură din acest batalion fu și căpitanul Că-

linescu D. de la cuartierul-general, care însoțise trupele de atac și fu ucis de un glonț în frunte.

Bravii noștri oșteni puneau eroice, dar zadarnice silințe spre a învinge îndărătnica împotrivire a Osmanliilor; cele 3 batalioane cari intraseră în foc și perduseră mulți dintr'ăi lor, erau copleșite de numărul vrăjmașului din redută și de rezervele turcesci cari alergaseră în forțe covârșitoare din tabăra întărită de la Bucova. Cu toate acestea, comandantul atacului voi să mai facă o ultimă opintire cu cele 2 batalioane din rezervă, și ordonă regimentului al 7-lea de liniă, care se afla în paralela noastră ântăia, a merge în ajutorul trupelor învăluite în luptă. Batalionul 1-iu al acestui regiment, cu maiorul Pega în cap, sare cu hotărîre peste parapetul paralelei și se asvêrlă 'nainte, dar abia sosit pe povîrnișul (glacisul) redutei, acest batalion plătesce și dînsul cu prisos sângerósa deciuială a morței.

Domnitorul priveghia de pe platoul redutei Grivița n° 1 peripețiile luptei. Vêdênd că, cu tótă stăruința și statornicia batalionelor cari atacaseră, nu se putuse înfrânge numai cu dînsele împotrivirea vrăjmașului, și chibzuind că a trămite în foc alte trupe, ar fi a încăiera o acțiune întinsă și generală care nu era în intențiunile comandamentului și în sistema de procedere adoptată, precum și a impune oștirea noastră mari pierderi, disproporționate cu scopul la care se tindea, căpetenia armatei române transmise, dar, colonelului Sachelarie ordinul a suspende atacul și a retrage din foc trupele sale,

acoperindu-le cu batalionul al 2-lea din regimentul al 7-lea de liniă. Lupta se termină ast-fel pe la orele 5 séra.

Și în acéstă lovire, ca în cele precedente și în cele următóre, oficerii și soldații noștri dovediră rësboinică vitejiă, voinicesc avênt; și invederată mărturiă a mărinimiei cu care își vërșau sângele pentru țéră, este chiar numărul perderilor, în porțiune cu efectivul restrîns de trupe cari luară parte la luptă. In cele 3 bataliône de atac și în cele 2 de susținere, căduseră 20 oficeri (5 morți și 15 răniți); și 123 soldați uciși, 452 răniți; total 595 ómenî afară din luptă. Oficerii cari jertfiră aci viața pentru onórea stégului fură: maiorul Nicolae Ión, comandantul batalionului al 2-lea din regimentul al 15-lea de dorobanți; căpitaniî: Năstase Ión, din același regiment; Bogdan Nicolae, din batalionul al 3-lea de vênători, atașat la marele-cuartier domnesc; locotenentul Călinescu Dimitrie, oficer de ordonanță al comandantului corpului de operațiunî; sub-locotenentul Dănescu din al 15-lea regiment de dorobanți. Oficerii răniți erau: maiorul Handoca, din regimentul al 9-lea de dorobanți; căpitaniî: Andronescu Grigore, Rusu Ioachim și Hacik, din al 15-lea regiment de dorobanți; Ionescu, din al 9-lea de dorobanți; Veropol Neagoe din 1-ul de liniă; Davidescu și Mihăescu George, din al 7-lea de liniă. Locotenențiî: Nicolaevici, din al 15-lea de dorobanți; Rătescu Dimitrie din al 9-lea de dorobanți; Rădulescu Ión și Macri, din 1-ul de

liniă; Georgescu Stefan, din al 7-lea de liniă. Sublocotenenții: Nicolescu George și Valentinénu, din al 15-lea de dorobanți.

Nici de rândul acesta Turcii nu se depărtară de la sêlbatecul lor obiceiú d'a măcelări pe răniți și batjocori pe morți. Trupurile maiorului Nicolae Ión și căpitanului Năstase, morți în șanțul redutei, fură sfârticate cu topóre; răniții noștri cari în retragere nu se putură rēdica din acel șanț, fură uciși. Serviciul nostru sanitar se folosi de lumina ȓilei spre a aduna răniții de pe câmpul de luptă, însă nu fără a fi expus focurilor inamicului, care, nerespectând semnul Crucei-Roșie, căuta să'i împedice în acéstă umană îndeletnicire. Dacă revenim asupra tristelor incidente de acest fel, o facem spre a desluși cum prin îngăduința unor asemenea barbarii își ofilise armata otomană gloria, își înstrăinase firescile simpatii datorite oștenilor care își apără cu bărbăția țera.

După încetarea luptei, Domnitorul merse de cercetă răniții noștri la ambulanță. Printre dînșii se afla și căpitanul Bogdan, lovit de mórte d'o spăr-tură de obus care'i sfâșiase pântecele; rana nu mai da nici o nădejde de scăpare, și tînêrul oficier încetă din viață peste nópte, răbdând cu tăria de suflet slăvita muceniciă pentru patriă. Căpitanul Bogdan făcea parte din mările-cuartier ca oficier de ordonanță. Adjutanții și oficierii de ordonanță domnesci erau atunci 13, și superstițioșii — căci și armatele aú superstițioșii lor printre toți acei ómenii

hotărîți a'și jertfi viața — superstițioșii luați în glumă de camaradi, nu lipsiră a se gândi la piaza rea a numărului 13. Pe câmpul de bătăiă Domnitorul ordonase căpitanului-adjutant Vlădoianu și la doi oficialeri de ordonanță, între cari căpitanul Bogdan, a porni la paralela de unde avea să începă atacul și a aduce sciințe despre mersul luptei. Câte-și trei acei oficialeri însoțiră colóna de atac, și în acéstă împrejurare fusese lovit căpitanul Bogdan. Domnitorul visită la ambulanță pe distinsul oficialer care își păstră până în ultimul moment tóte simțirile, fără a'și face ilusiuni despre apropiatul seú sfîrșit, declarând că este fericit a'și da viața pentru Țéră și Domn. Capul armatei îi trămise în acea séră Stéua României, pe care valorosul căpitan avu mulțumirea s'o vedă lucind pe pept înainte d'a 'și da eroicul suflet.

Pe când trupele române de pe marginea dréptă a Vidului lucrau a'și întări pozițiunile, acțiunea corpului nostru de cavaleriă de la Vestul Plevnei dobânda o însemnătate și mai mare prin tactica adoptată acum de comandantul armatei în atacul Plevnei. Acéstă cavaleriă nu mai avea să se mărginéscă la un rol de observațiune și să acopere flancul nostru drept, cum fusese sarcina ei până la 30 august. De vreme ce se hotărîse a se împresura Plevna, ea trebuia să concure în mod activ la împresurare, închidênd inamicului liniile sale de comunicațiuni și de retragere spre Orhanie și Sofia, la méďă-ďi, spre Rahova și Vidin la méďă-

noapte. Ea trebuia să curețe de orî-ce adunări de trupe vrăjmașe rađa din jurul Plevnei între Vid și Isker, să'și pună tóte silințele spre a împedeca sosirea de ajutóre de ómenî și aprovisionări oștirea lui Osman pașa.

S'a vëdut în ce chip onorabil își primiră botezul vitejilor, călăreții noștri în ziua de $\frac{28 \text{ august}}{9 \text{ septembre}}$. Ei adăugiră în curënd cinstea ce 'și dobândiseră în ochii fraților de óste, printr'un nou fapt de arme. Comandantul divisiunei de cavaleriă română, colonelul Crețeanu, în înțelegere cu comandantul întregului corp, generalul Loșkaref, pornise din Dolny-Etropol, în zilele de $\frac{30, 31 \text{ august}}{11, 12 \text{ septembre}}$, $1/13$, $2/14$, $3/15$ și $4/16$ septembre, escadróne de roșiori și de călărași spre Mahaleta, Semeret-Trestenik și Kacemunița spre a priveghia drumul către Rahova, pe când cavaleria ruséscă făcea același serviciu de siguranță pe drumul Plevnei, spre Dubnik și Teliș. Aceste escadróne se întălniră în mai multe rânduri cu detașamente de Cerkezi veniți spre a furagia și face pléscă prin acele sate; roșiorii și călărașii îi luară în gónă uciđënd și rănind din cei ce steteaũ la luptă. În aceste hărțuirî ai noștri n'avură de cât un om omorît de glonț și câți-va cai uciși sau răniți. În ziua de $5/17$ septembre se petrecu însă o ciocnire mai seriósă, în care călăreții noștri se purtară în chip strălucit.

Escadronul al 3-lea din regimentul 1-iu de roșiori și un detașament de 30 călărași din regimentul al 5-lea pornise în acea ți din Mahaleta, trecuse Iskerul spre a merge în recunóscere spre Bieloslatina

și valea Skitului, pe unde pogoră un drum de comunicația cu Rahova. Înaintând spre Knéja, dincolo de Isker, comandantul recunoscerei află de la țărani bulgari că acest sat este ocupat de călărime turcescă venită despre Rahova, și condusă de însuși caimacamul acestei cetăți, care voia să intre în Plevna spre a lua înțelegere cu Osman pașa. Comandantul român se hotărăsese a ataca pe Turci spre a recunoște forțele lor, și ordonă călărașilor a face un ocol împrejurul satului și a cădea în spatele inamicului, pe când roșiorii, pornind drept pe drumul cel mare, vor lovi în front. Vedetele turcesci din capul satului zăresc înaintarea roșiorilor și dau alarma; Turcii, în număr de 2 escadrone Cerkezi, încalecă și își strâng repede rândurile, pregătindu-se a primi lupta. Cerkezii, înarmați de ofițierul superior care-î comandă, țin pept năvalei soldaților noștri, și o luptă viuă, călăreț cu călăreț, se încinge între Turci și Români. În același timp călărașii înconjuraseră marginea satului și veniau despre partea opusă. Turcii vedându-se isbiți din două lături, încep retragerea, încolțiți de ai noștri cari îi luaă în săbii. În această luptă susținută cu mult avânt de cavaleria noastră, vrăjmașul perdu un stindard și 3 morți; 11 răniți turcesci rămăseră pe teren, împreună cu mai mulți cai și arme. Călăreții noștri n'aură de cât 1 soldat și 1 cal ucis, 7 ómeni și mai mulți cai răniți.

Stindardul luat de la vrăjmaș fu înaintat de colonelul Crețeanu comandantului suprem al armatei

române, la cuartierul general de la Poradim, și sosi aci în séra de 7/19 septembre. Domnitorul ordonă ca acest stindard să se trămită la Bucuresci și să se așede în Arsenal, alături de cel cucerit de trupele noastre la asaltul Griviței.

Atențiunea comandantului armatei de Vest era mult atrasă spre Apus de Plevna și țărmul drept al Vidului, unde pozițiunea noastră era mai slabă. Căci dacă pe țărmul stâng al acestei gîrle, la Nord și la Răsărit, înconjurarea taberei turcesci înainta cu vigóre, la Apus și la Mădă-nópte de Plevna se afla liniile de comunicațiune și de retragere ale inamicului, și acele linii urmau a fi priveghiate cu vigilență. Până la sosirea ajutoarelor ruse și române, nu se putea trămite infanteriă pe țărmul stâng al Vidului; acea zonă trebuia, deci, ținută cu trupe de cavaleriă. Pe d'altă parte, ajutoarele române cari mai sosiră din țeră priimiră destinațiunea a forma un corp de observațiune însărcinat a întări și a păstra liniile de comunicațiuni și de retragere ale armatei noastre, scutindu-le de orice atac care ar fi putut porni despre Rahova sau Vidin cu scop de a amenința și tăia acele linii de basa noastră de operațiuni și de podul peste Dunăre de la Măgurele-Nicopole. Acest corp de observațiune se constitui la 11/23 septembre, și fu pus sub comandamentul colonelului Slăniceanu, având de șef de stat-major pe loc.-colonel Dimitrescu Maican D. Comandantul armatei de Vest dispuse, dar, a se întări corpu de cavaleriă de pe malul stâng al Vidului, și, spre

acest sfârșit, se rechiamnă generalul Loșkaref cu cele 3 regimente din divisiunea 9-a rusescă și cu regimentul al 16-lea Casaci de Don, de pe malul stâng al Vidului, și se aședă la aripa stângă a armatei de Vest ; iar la aripa dreaptă, peste, Vid, se trâmiseră trupe mai odihnite, adică regimentele 21 și 22 Casaci de Don (brigada Tchernozubof), regimentele de Casaci de Kuban și Vladicaucas (brigada Tutolmin) și regimentele al 4-lea ulani, al 4-lea husari și al 4-lea dragoni cu 4 baterii călărețe. La aceste regimente rusești se alipiră regimentele 1-iu și al 2-lea roșiori (brigada Crețeanu) al 5-lea și al 6-lea călărași (brigada Formac) și o baterie călăreță din regimentul 1-iu de artilerie. Comandamentul acestui corp de cavalerie format din 11 regimente și 5 baterii ruse-române, reprezentând în total peste 6000 săbii și 30 tunuri, se încredință fostului șef provisoriu al corpului al IV-lea rusec, loc.-general Krylof, care își începu însărcinarea la $7/19$ septembrie. Înainte de a se despărți de regimentele românesce pe cari le avusese până atunci în divisiunea sa, generalul Loșkaref dede un ordin de ți lăudând serviciile aduse de acele regimente.

Tocmai în timpul înlocuirii generalului Loșkaref prin generalul Krylof, corpul de cavalerie de peste Vid adunase științe despre marșul spre Plevna a unei tari colone inamice escortând un convoiu cu aprovizionări și munițiuni, și acele științe anunțau că colona ar fi venind despre Ra-

hova, Generalul Krylof pornesce în recunoscere la Nord, spre Rahova, 2 escadróne roşiori, 2 escadróne rusesci şi 2 tunuri din bateria călărăţă română; iar la Sud, spre Teliş, trãmite alte 4 escadróne rusesci cu 2 tunuri. Escadrónele despre Rahova trec Iskerul şi împing cercetările lor prin satele Knéja, Tîrnak, Bieloslalina, pânã în valea Skitului, însã, afarã de câte-va cete de başibozuci pe cari le împãrştiã, aceste escadróne nu descoperã înaintarea vre-unei glóte inamice. Tãrãniã bulgari spun cã tocmai la Sud, spre Vraţa, s'ar afla o colónã mare de Turci cu vr'o 2000 carã. Recunoscerea rusescã pornitã spre Teliş dã, chiar în prãjma acestui tîrg, peste detaşamente numëroase turcesci cu cari susţine o scurtã luptã, însã comandantul recunoscerei, colonelul Stakelberg, nesimţindu-se destul de tare, se întorçe fãrã a fi putut constata numãrul vrãjmaşului.

Se vedea, dar, prin acãsta, cã scirea înaintãrei colónei despre Rahova fusese rãspãnditã într'adins pentru a trage în acea parte atenţiunea cavaleriei, şi cã în adevãr ajutorul turcesc venea despre Orhanie. Comandantul corpului de cavaleriã ordonã atuncã brigadei de Casaci Tutolmin, împreunã cu 2 escadróne din regimentul al 5-lea de călãraşi şi 8 tunuri, sã pornescã la 9/21 septembrie spre Teliş şi sã recunoscã forţele inamicului. Colonelul Tutolmin, atacãnd pe Turci cu energiã, îi silesce a'şi desfãşura puterile, şi constatã, ast-fel, cã ei dispun de 10 tabore infanteriã, 2 regimente

cavaleriă și 6 tunuri, peste tot vre-o 8000 ómenî. Aceste trupe se porniseră de Șefket pașa, din Orhanie, sub ordinile lui Ahmet-Hafzi pașa, și escortău un convoi cu aprovizionări de hrană și munițiuni ca de 2000 caré. Aci generalul Krylof cădu în greșala a aștepta în pozițiunile sale de la Dolny-Dubnik pe inamic, în loc ca, conform și instrucțiunilor ce avea, și menirei tactice a cavaleriei, să înainteze cât mai mult spre dînsul și mai departe de Plevna, și cu glóta de 6000 călăreți și 30 tunuri de care dispunea, să caute a'l copleși cu artileria, a'î amenința flancurile, a'l împedica în marș, a'î rupe din numărósul convoiú care nu se putea mișca decât încet.

În loc de acésta, generalul Krylof se expuse a fi luat între două focuri, cum se va vedea îndată. Colóna turcésca înaintase în ziua de $10/_{22}$ septembrie, la 10 ore dimineța, din Gorny-Dubnik spre Dolny-Dubnik. Comandantul corpului de cavaleriă încunosciiță pe colonelul Crețeanu că începe lupta cu cele 7 regimente rusesci, cu regimentul al 5-lea de călărași și cu 4 baterii, iar colonelului român îi prescrie a asigura stînga și linia de retragere cu brigada de roșiori, cu regimentul al 6-lea de călărași și cu bateria călăréță română. Generalul Krylof deschide o acțiune de artileriă care opresce colóna turcésca, dar, pe la 2 ore d. a. es din tabéra întărită a Plevnei două colóne turcesci, din cari una, formată de 2 batalióne infanteriă și 6 escadróne cavaleriă, înaintează sub protecțiunea întă-

ririlor de la Opanez asupra vedetelor noastre de la Etropol; iar a doua colónă, mai numărósă, pogóră de pe Muntele-Verde și se îndreptă spre Dolny-Dubnik. Colonelul Crețeanu informă pe comandantul corpului despre aceste mișcări ale inamicului, și ordonă bateriei călărețe a deschide focul asupra colónei d'înaintea sa. Focul căpitanului Hepites stînjinesce înaintarea vrăjmașului, iar generalul Krylof, vędându-se luat între două focuri de bataliónele lui Ahmet-Hafzi venind despre Dubnik, de acele ale lui Osman eșind din Plevna, începe a se retrage spre Semeret-Trestenik, lăsând ca 'napoi-gardă la Etropol brigada de Casaci Tchernozubof și brigada de călărași Formac. Șoséua între Dolny-Dubnik și Plevna rămânënd ast-fe deschisă, colóna și convoiul turcesc ajunseră la destinațiune în acea nópte și în diminéța țilei de 11/23 septembrie.

S'a vędut că oștirea románescă începuse chiar de a doua țil de bătălia de la ^{30 august} _{11 septembrie}, a lucra cu mare activitate la întăriri, și că acéstă activitate atrăsese mulțumirea marelui-duce comandant al armatei rusesci și fusese dată acesteia drept pildă. Am arătat asemenea lucrările de fortificațiuni care se sēvērșiseră saũ se începuseră în acele patru țile până la 4/16 septembrie. De atunci aceste lucrări se urmaũ fără preget. Comandantul artileriei armatei noastre de operațiuni, generalul Manu, ajutat de comandanti de artilerie ai divisiunelor, coloneliĩ Arion E., Dabija și Herkt, recunoscuse și

hotărîse punctele cele mai priincioase pentru aşedarea nouilor baterii ce aveau a se construi, şi armamentul ce trebuia să primescă. Comandan-tul geniului, loc.-colonel Berendeiū, trăsese împre-ună cu oficerii acestui serviciū planul lucrărilor de întărire: drumuri acoperite, drumuri de apropiere, paralele, retransamente, săgeţi, lunete şi re-dute cari aveau să ésa din pământ între liniile ro-mâne, şi să transforme poziţia noastră într'o tabără întărită tot atât de puternică ca a lui Osman.

Grămădirea de fapte şi de întâmplări însemnate ce ne-am propus a reaminti, nu îngăduie acestei cărţi a intra în prea întinse desvoltări particulare. Aşa dar, chiar din acest cuvânt, descrierea amē-nunţită a număróselor lucrări de fortificaţiuni trecătoare, cari se făcură neobosit şi nopte de armata noastră în jurul Plevnei, nu ne-ar fi cu pu-tinţă a o face aci, şi nu mai este nevoie să adău-gim că, pentru asemenea descriere, ar trebui o competenţă tehnică la care, de la început, am spus că nu pretinde modesta naraţiune de faţă. Distinşi ai noştri camarađi, oficeri de artilerie şi de geniū, au desvoltat, şi de sigur vor desvolta încă această materie cu mult mai mare autoritate şi pricepere de cât noi, şi în această privinţă se află desluşiri preţioase în meritoriul curs de fortificaţiune ţinut de d. maior Crainicenu la şcola de aplicaţiă de artilerie şi de geniū din Bucuresci, curs publicat cu aprobarea consiliului superior al armatei. Noi ne vom mărgini a face aci, pentru înţelegerea fap-

telor ce povestim, un scurt resumat al fortificărilor redicate de trupele nôste în jurul Plevnei, și cari se pot urma pe schițele alăturate unde se copriind atât pozițiunile armatei române cât și acele ale armatei ruse în fața taberei întărite turcescî.

De douë feluri erau aceste fortificări. Pe de o parte se făceau lucrări ofensive în contra redutei Grivița n° 2, rămasă în mâna vrăjmașului, și care trebuia din ce în ce mai mult strînsă și îmbrînată spre a'i paralisa acțiunea ș'a o pune în neputință d'a vătămă pozițiunea nôstră din reduta Grivița n° 1; pe d'altă parte se executaă lucrări defensive a întregii linii de împresurare avënd menire a o întări pe front, pe flancuri și 'napoi. În ordinea lucrărilor cari aveaă reduta turcescă de obiectiv, se îndeplinesc, în prima jumătate a lunii lui septembrie, pe lângă baterii nouë de care am vorbit la pagina 368 și pe lângă drumul acoperit de 1113 metri lungime, o seriă de lucrări de apropiere cari luaă în fiă-care și dezvoltări mai mari. După deschiderea de către divisiunea 4-a a paralelei a 2-a, la 150 metri de reduta turcescă, se lărgise acéstă paralelă, se începuse, la $10/22$ septembrie, a 3-a paralelă la 70 metri distanță de inamic sub focul seă violent de obuse și de glónțe, se terminaseră lucrările de comunicațiune între paralela 2-a și 3-a, se stabiliseră piețele de arme între paralela 1-a și 2-a, se redicaseră traversele. La $12/24$ septembrie timpul devenise ploios, ceia ce îngreuna lucrările; cu tôte acestea ele urmaă cu mare stăruință. La $14/26$ pa-

ralela 3-a era isprăvită, și se pregăteau apărări pentru a așeza în acea paralelă o baterie de mortiere care să asvêrle bombe în reduta vrăjmașă. Se făceau, în același timp, lucrări pentru construirea paralelei a 4-a *)

Pentru întărirea pozițiilor armatei noastre și împresurarea celei inamice, se armase reduta Alexandru cu 4 tunuri de 9 cm. și se ocupase cu 2 companii de infanterie, pe când alte 2 companii erau așezate pe flancuri. Redutele Verbița, Kalișovaț și Riben **) se lucraseră asemenea, și pe lângă aceste două din urmă redute se mai instalaseră 2 baterii armate cu tunuri de 9 cm. spre a bate în vâlcelele lăturalnice care se încrucișau în jurul acestor redute. În fine, între Riben și Kalișovaț, se mai ridicase o *lunetă* pentru 2 companii de infanterie care aveau a priveghia drumurile venind de la Opa-nez și eșind în valea Kalișovațului.

La început Turcii părură surprinși de această nouă tactică întrebuințată în contra lor; ei se așteptau a vedea urmându-se sistemul atacurilor generale ca acele din iulie și ^{30 august}/_{11 septembre}, și negreșit că acest sistem de înaintare descoperită asupra întăririlor cari-i adăposteau și de unde puteau să pricinuiască mari pierderi năvălitorului, le convenea mai bine decât asemenea pășire spre dînșii mai încet, dar mai sigur, care amenința a-i închi-de cu vreme într'un neînfrânt cerc de fer și de foc.

*) Veđi pe plan lucrările de apropiere spre reduta Grivița n° 1.

**) Veđi schița de plan a întăririlor Plevnei.

Ei începură de pe acum a se îngriji de comunicațiile și de aprovizionările lor. S'a vădut cum isbutise a se străcura, în ziua de $11/23$ septembrie, convoiul cu hrană și munițiuni al lui Ahmet-Hafzi; și Șefket pașa, care comanda la Orhanie, priimi însărcinare a aduce la fiă-care două săptămâni câte un asemenea convoi în Plevna.

Prin resbelul de asediū început acum, armata română trecea și dînsa la alt-fel de traiū. Activitatea trupelor în campaniă executând marșuri și contra-marșuri, avântul lor mereū hrănit de mișcarea înainte, de schimbarea priveliștelor, de ivirea altor întîmplări, tóte aceste erau acum înlocuite pentru soldații noștri prin popăsirea pe același câmp, prin mănerea în fața aceluiași orizont și împlinirea periodică a acelorași lucrări, a acelorași ocupațiuni. Acésta contribuie neapărat a se cere ca armatele, în operațiuni de asediū, să desvolte, póte într'un grad și mai mare, răbdare, statorniciă, încordare energică a voințelor și caracterelor. Imprejurarea de față fu, dar, pentru óstea românescă, o nouă încercare, o de iznóvă dare la menghină a răsboinicelor ei însușiri. Nu numai cu pușca, cu spada, cu tunul, dar și cu sapa și cu tîrnăcopul trebuiaū să lupte soldații noștri, să restórne pământul ca s'el facă grópă, șanț orî movilă cari să năbușescă pe vrăjmaș. Câte silințe, câte trude nu sunt ei nevoiți acum să desfășure muncind cu mintea, de o potrivă ca cu trupul, spre a sta în neconțință pază, în neadormită veghiare. O parte

din trupe este rânduită pentru lucrările cari se sèvêrşesc, altă parte face serviciul în tranşele, iar restul stă în bivuacuri gata a lua armele la cea d'ânteiu alarmă. Cu cât apropierea noastră înainteză spre reduta atacată, cu atât focul acesteia devine mai primejdios. Turcii trag fără preget pentru a împedica pe lucrători, cari sunt siliţi a munci mai mult nóptea ca să sustragă lucrările vederei inamicului. Dar şi atunci acesta, cunoscând scopul la care tindem şi bănuind lucrarea noastră, întreprupe tăcerea nopţii prin focuri dese şi violente. Câţi viteji, plecaţi pe unelta cu care 'ntorc pământul, nu cad loviţi de glonţ în tăcere şi 'n întuneric, fără să aibă cel puţin gloriosul sfîrşit al oşténului în exaltaţiunea luptei şi la lumina sórelui!

Serviciul în tranşele era mai ales obositor pe ceta umedă şi pe ploile acestui ano-timp, în nopţile reci şi nesfîrşite în cari nu era permis a aprinde focuri din cauza vecinătăţii vrăjmaşului. Trăgând necontenit cu urechia la cel mai mic sgomot, ţintind mereu cu ochii înainte spre a se feri de orice surprindere, soldaţii, împreună cu ofierii lor, petreceau zile şi nopţi întregi cu picióarele în noroiu, până în genuchi, cu trupul pătruns de plóia şi de umedélă. Multă tărie fizică, şi mai multă tărie morală se cere spre a duce asemenea traiu; însă bravii noştri ostaşi întîmpinau tóte greutăţile, răbdau tóte neajunsurile cu energia pe care le-o da consciinţa că 'şi împlinesc datoria către ţeră, şi că tóte

aceste silințe, lupte și jertfiră au s'o facă liberă, neatârnată, mândră de fiii ei.

La 17/29 septembrie sosi 'naintea Plevnei loc.-general Todleben și se presentă comandantului armatei de Vest, Domnul Românilor. Simpatică figură, acela a eroului de la Sevastopole, purtând fără îngâmfare și cu simplitatea duhurilor înalte, faima ce își dobândise. Indată după sosirea-î, vestitul inginer militar porni mai multe ȝile d'a rândul cu Domnitorul și marele-duce Nicolae în examinarea pozițiunilor din jurul Plevnei, spre a'și da părerea asupra chipului ce 'l credea mai nemerit pentru a se birui împotrivirea oștirei turcesci și a îndărătnicului ei comandant. După un studiu amănunțit al terenului și fortificărilor vrăjmașe, generalul Todleben osândi cu desevârșire sistemul atacurilor descoperite și asalturilor nesprijinite de lucrări protectore, declarând că, în starea de lucruri 'naintea Plevnei, asemenea sistem nu putea s'ajungă la alt rezultat de cât la desființarea trupelor cari'l întreprind. Singura tactică rațională, după ilustrul general, era împresurarea vrăjmașului cu contraîntăriri, era, în sfirșit, tactica propusă de capul armatei române, de Domnul Carol. Ast-fel pronunciă, ca autorizat arbitru, genialul oficier care povățuise apărarea unei cetăți memorabile, și, prin nescocirile priceputei sale minți, ținuse locul în Crimeea, la 1855, timp de un-spre-ȝece luni oștirile a patru mari puteri militare.

In inspecțiunile ce făcu împreună cu Domnul

Carol și cu căpetenia rusescă, generalul Todleben observă cu mirare, dar cu deplină mulțumire, lucrările săvârșite de Români. Renumitul inginer ostășesc fericită pe Domnitor pentru iscusința și înțelegerea oștirei sale în această ramură a științei războiului, și aceleași laude le făcu înaintea Impăratului Rusiei și marelui-duce Nicolae. Generalul văduse, asemenea, trupele noastre în tranșele înaintate, și rămăsese deplin satisfăcut de chipul cu care dînsele îndeplineau acel greu și periculos serviciu, cu deșteptăciune, cu energiă și sânge rece, întocmai ca și armatele îmbetrânite în lupte. Tóte aceste amănunte privind oștirea noastră atrăseseră cu atât mai mult atențiunea generalului Todleben, că, până la data sosirei sale la armata de Vest, trupele rusesci rădicaseră pucine și neînsemnate întăriri; iar singurile lucrări de apropiere prin paralele, drumuri de înaintare (*cheminements*) etc. în fața inamicului se făcuseră numai de trupele române; cele imperiale nu întrebuintară ast-fel de lucrări de apropiere nici mai în urmă, până la căderea Plevnei.

Comandamentul rusesc, luminat acum și de vederile generalului Todleben, hotărî a le pune energic în lucrare. Aceste vederi erau, cum s'a arătat, în desevârșită conglăsuire cu ale Domnului Românilor, și negreșit că nu putea fi mai naturală și mai nemerită cugetare, de cât aceia d'a însărcina pe generalul Todleben a lucra, împreună cu comandantul armatei de Vest, pentru aducerea la îndepli-

nire a unor idei cari se întâlniseră de la început. Generalul primi cu mulțumire această însărcinare sub Domnul Carol, și ast-fel, la finele lui septembrie st. v. loc-general adjutant al Impăratului, E. de Todleben, fu numit, prin ordin de ȃi, ajutor (rusesce *pomojnik*) al comandantului armatei de Vest. De o-dată cu numirea generalului Todleben, se mai făcură și următoarele mutări în statul-major general al numitei armate: generalul Zotof, până aci șef de stat-major general, trecu înapoi la comandamentul corpului al IV-lea care 'l îndeplinise provisoriu generalul Krylof, înainte de a fi numit comandant al cavaleriei. Loc-general principele de Imeritia fu numit șef de stat-major general al armatei de Vest, în locul generalului Zotof, și, ca sub-șef de stat-major, se rândui colonelul principe Cantacuzino. Divisia care o comandase până atunci principele Imeritinski fu încredințată generalului Skobelef II. În armata de operațiuni română nu urmară schimbări esențiale.

Concordanța de vederi în privința operațiunilor în contra Plevnei între Domnul Românilor și generalul Todleben, exista și asupra efectivului cu care trebuia să se execute acele operațiuni. În consiliul de resbel de la Radenița, Domnitorul își expusese părerea că numărul trupelor aliate, chimate a opera în contra Plevnei, nu era îndestulător, de și statul-major rusesc credea altmintrelea, și arătase că este de trebuință a se urca acel număr cel mai pucin la 100,000 ómenî. Generalul

Todleben declară așijderea că efectivul armatei în fața Plevnei trebuia urcat chiar mai sus de această cifră, și că numai cu asemenea condițiuni poate răspunde de succes. Vom vedea că și această propunere a comandantului armatei de Vest, ș'a ajutorului seǔ, fu îndeplinită de comandamentul rusesc prin considerabilă sporire a trupelor acestei armate. Până la sosirea acestui spor, îngrijirea generalului Todleben se îndreptă, ast-fel cum fusese îndreptată și îngrijirea Domnitorului, către partea slabă a pozițiunei armatei împresurătoare, către țărmul stâng al Vidului, unde se aflaǔ liniile de comunicațiuni ale inamicului spre Rahova, Vidin, Orhanie, Sofia. Câtă vreme aceste linii nu erau desvêrșit închise, armata lui Osman, aprovisionată cu hrană și munițiuni, sta în picioare, putea să-'și urmeze în nesfîrșit împrotivirea, putea, la nevoie, să-'și opereze retragerea pe acele linii, ba putea chiar să soséscă pe dînsele armata de despresurare pe care Turcii se îndeletniceaǔ s'o formeze la Sofia. Cavaleria care era peste Vid, de și numérosă, nu era însă îndestulătoare spre a închide în mod permanent acele linii; ea ar fi trebuit să fiă sprijinită de infanteriă, ceia ce nu se putea face atunci din lipsă de trupe. Această nevoie se mai învederă încă o-dată în ultimele zile ale lui septembrie, prin faptul ce povestim mai la vale.

Corpul de cavaleriă rusă-română al generalului Krylof, care se retrăsese la ^{11/23} septembrie la Semeret-Trestenik înaintea colónei lui Ahmet-Hafzi

și a trupelor turcesci eșite din Plevna, porni la ^{13/25} pentru a face o demonstrație asupra Rahovei, isgonind câte-va cete de bași-bozuci ce întâlneau în cale și tăind liniile telegrafice între Rahova-Plevna și Rahova-Vidin. Acastă demonstrație, făcută din propria inițiativă a generalului Krylof, căci comandantul armatei de Vest n'avea încă atunci intențiunea a se da asupra Rahovei atacul pe care avea să'l ordone mai târziu, acastă demonstrațiune rămase, în definitiv, fără nici un rezultat apreciabil, dór numai de a se cunoște ceia ce se scia, că Rahova era întărită cu 3 redute și conținea o garnisonă ca de 3000 ómeni. Generalul Krylof deschise focul asupra acelor redute în ziua de ^{14/26} septembrie; canonada se auzi peste Dunăre de bateriile noastre de la Bechet, cari deschiseră și ele focul asupra cetății turcesci. Comandantul corpului de cavaleriă opri aci acțiunea, „neîmpingând“, dice dînsul în raportul seú, „atacul mai departe, avênd în vedere imposibilitatea de a păstra, numai cu cavaleriă, piața în urma luărei ei, și neputênd a'î da foc fiind mai mult bulgărescă decât turcescă.“ Negreșit că dacă nu era a se obține alt rezultat, demonstrația asupra Rahovei fusese inutilă de la început.

În timpul cât lipsise spre Rahova corpul principal de cavaleriă, brigada de călărași Formac și brigada de Cazaci Tchernozubof prinseseră, în două rânduri, 2 convoiuri turcesci cari voiaú a intra în Plevna, unul de 20 altul de 100 caré cu făină, orđ

și furagiū. Grosul corpului de cavaleriă pornise la $16/_{28}$ septembrie la Riben, unde se reaprovisionase cu hrană și munițiuni, și sosise la $18/_{30}$ la Semeret-Trestenik, de unde împinse în aceiași zi un detașament sub colonelul Levis pe soséua Sofia prin Teliș, Cervenibreg, Rupcea și Radomircea, căci generalul Krylof aflase că inamicul profitase de lăsarea în nepreveghiare a acelei căi către care atențiunea comandantului cavaleriei aliate ar fi trebuit să fiă îndreptată, cu mai mult temeiū de cât spre drumul Rahovei, și înainta acum din nou un mare convoiū spre a'l străcura în Plevna.

Pentru ziua de $\frac{19 \text{ septembrie}}{1 \text{ octombrie}}$, se ordonase de capul armatei de Vest o recunoscere asupra întăririlor Opanezului, în vecinătatea cărora se aflase de la Bulgari fugiți din Plevna și de la desertori turci, căși avea tabăra Osman pașa. Acéstă recunoscere avea să se execute de comandantul divisiunii 2-a*). Generalul Cernat ceruse generalului Krylof a susține cu cavaleria sa de peste Vid acéstă operațiune, făcând demonstrațiuni în fața Opanezului spre a nelinisci și din acea parte pe inamic. Colonelul Cerchez îndeplini ordinul pornind dimineța asupra Opanezului cu 1 regiment infanteriă, 1 escadron călărași din brigada Roznovanu, și 4 tunuri. Intâlnind anteposturile turcesci, colonelul Cerchez deschide fo-

*) Inaltul ordin de zi n° 63 din $9/_{21}$ septembrie prescrisese ca divisiunea de rezervă a colonelului Cerchez, împreună cu artileria și cavaleria ei, să ia denumirea de a 2-a divisiă a corpului român de operațiuni al armatei de Vest.

cul spre a sili pe inamic să-și desfășure puterile. În același timp generalul Krylof înaintase de la Etropol brigadele de călărași Formac și de Cazaci Tchernozubof cu 1 bateriă, dar inamicul adunând în josul Opanezului, spre Vid, un detașament important din câteși trele arme, întregul corp de cavaleriă român-rusesc primi ordin a se pune în marș din Trestenik spre Etropol. Colonelul Crețeanu, cu brigada de roșiori și cu bateria sa, ia pozițiune în fața Opanezului și deschide focul, care, după o viuă și energică canonadă cu cele 2 redute inamice aflate spre Vid, impune tăcere tunurilor turcesci. O colónă de infanteriă otomană înainteză și cată a lua în cóstă pe roșiori, dar bateria lor, ajutată de bateria brigadei de Cazaci, își îndreptă focul la 1600 metri asupra pedestrimii turcesci, și o silesce să se opréscă. Cavaleria inamică se desfășură pe aripă, și cercă a câștiga flancul cavaleriei noastre. Dar căpitanul Hepites schimbă repede pozițiunea tunurilor sale, și trage asupra călăreților inamici mai multe lovituri cu șrapnele cari aduc desordinea în rândurile lor. Colonelii Crețeanu, Formac și Tchernozubof își formaū pentru atac escadrónele de roșiori, călărași și Cazaci spre a le asvêrli înainte, când le sosese ordinul comandantului corpului de cavaleriă a opri acțiunea, care încetase în același timp și în partea trupelor noastre după țermul drept al Vidului. Intr'adevêr generalul Krylof fusese însciințat de colonelul Cerchez despre ordinul venit de la

căpetenia armatei de Vest d'a se suspenda focul pe totă linia, în urma trămiterei unui parlamentar din cartierul nostru general în tabăra inamică, cu o scrisoare către Osman paşa, spre a'i cere un armistițiu pentru rădicarea morților noștri din fața șanțurilor turcesci, și carizăceaă acolo neînarmorântați de la 30 august și 6 septembrie. Trupele române și ruse se retraseră pe pozițiunile lor de mai înainte; trupele turcesci reintrară în Plevna și în întăriile de la Opanez.

Detașamentul de cavaleriă pornit spre Teliș înaintase până la Radomircea, și avusese mai multe întâlniri în satele Denika, Cervenibreg, Rupcea și Lucovița, pe șoséua Plevna-Orhanie, cu detașamente de Cerkezi și bași-bozuci cari nu erau de cât vârfurile colonei escortând un al duoilea convoi cu hrană și munițiuni pornit din Sofia spre Plevna. Comandantul recunoscerei, colonelul Levis, hărțui de la $18/30$ la $\frac{23 \text{ septembrie}}{5 \text{ octombrie}}$ cu acele detașamente inamice, le prinse câte-va care cu sare, medicamente și chinină, și aproape 1000 capete de vite pe cari Turcii le luaseră de pe la Bulgari spre a le duce la Plevna. Dar în ziua de $24/6$ colonelul Levis se vede atacat de ante-garda unor trupe numérose venind de la Sud, despre Iablanița. Acéstă colónă de 5000 ómeni infanteriă, 2000 cavaleriă și 5 tunuri, însoțea convoiul de 2000 care, și era condusă de Șefket paşa însuși, însoțit de Kiasim paşa, cumnat al Sultanului. Pe când Șefket atacă în front pe colonelul Levis, altă colónă turcescă eșită din Plev-

na lovea în spate detașamentul rusesc și căta a'ia tăia drumul. Colonelul Levis fu nevoit, ast-fel, a trece Iskerul și a se retrage prin Kumakovița la Mahaleta. Șoséua Teliș-Plevna rămase, dar, iarăși deschisă Turcilor. Convoiul întârziat în cale-i de drumurile desfundate de ploî, de gârlele umflate, de poduri distruse, nu intră în Plevna de cât la

30 septembrie

12 octombrie

Generalul Krylof comise și de astă-dată greșéla de a sta cu grosul escadrónelor sale la prea mare depărtare de Teliș-Lukovița-Iablanița, pe unde avea să se ivéscă colóna și convoiul inamic; de a imobilisa un însemnat corp de cavaleriă cu o numărósă artileriă pe pozițiunea de la Semeret-Trestenik, în drumul Rahovei, de unde era lesne de vedut că nu puteau sosi mari ajutóre de ómeni și de aprovizionări; în fine generalul Krylof nu se folosi de întâmplarea întârzierei convoiului turcesc prin greutatețile ce întâmpină în cale, și, când se hotări a se pune în mișcare pentru a sustine detașamentul colonelului Levis, găsi Dolny și Gorny-Dubnik ocupate tare de Turci. Negreșit că dacă ar fi fost sprijinit de trupe de infanteriă, s'ar fi putut opune cu mai multă tăriă colónelor și convoiurilor turcesci, cari de doué orî, isbutiră a intra în Plevna sub ochii comandantului corpului de cavaleriă ruso-română. Dar totuși se putea aștepta mai mult de la o glótă de peste 6000 călăreți cu 30 tunuri, cari, în tóte întâlnirile cu vrăjmașul, dovediseră învederată superioritate asupra cavaleriei turcesci și iscusință

chiar, în tactica luptei pe jos, ceia ce para, óre-cum, lipsa de infanteriă. Acésta fu și aprețuirea comandamentului în privința direcțiunei date până aci însemnatei și frumoșei cavalerii aliate operând la Vestul Plevnei, și, printr'un ordin de ți de la finele lui septembrie, generalul Krylof fu înlocuit prin generalul Arnoldi. Vom țiice în trecét aci, că întru cât privesce în deosebı cavaleria românescă, atât aceia care forma corp cu cavaleria rusescă peste Vid, ca și aceia care apăra flancul și liniile de comunicații ale armatei române tăbărıte înaintea Plevnei (brigadele Roznovanu și Cernovădeanu), ea dovedise în tóte imprejurările agerime în mișcări, hotărıre și avént bărbătesc în 'naintarea asupra vrăjmașului. De la $\frac{25 \text{ august}}{6 \text{ septembrie}}$, de când se constituise din brigada de roșiori și brigada de călărași Formac o divisiune independentă sub ordinele colonelului Crețeanu, care se trămisese la Vestul Plevnei, și până la finele lui septembrie, acéstă călărime fusese în neconținut serviciu de siguranță, de patrulări și recunósceri, împreună cu cavaleria rusescă; și pe când acésta din urmă putu să aibă înprospétare și odihnă prin înlocuirea divisiunei a 9-a (Loșkaref) cu divisia 4-a (Krylof) în obosıtorele trepădări ce impunea misiunea de priveghiare peste Vid, divisia de cavaleriă românescă rămase neschimbată la post, îndeplinindu-și sarcina: roșiorii nu cu mai puțină corectitudine, inteligență și mobilitate de cât cavaleria de liniă rusescă, iar călărașii rivalisând în istețime și îndrăznélă cu Ca-

zaciî de Don și de Caucaz, renumiți pentru a lor aptitudine în serviciul de ante-posturi. Călăreții noștri puseră pe fugă în toate părțile cavaleria inamică, cuceriră de la ea un stindard, făcu prizonieri, îi luă mai multe convoiuri; în sfârșit în toate întâlnirile și luptele cu vrăjmașul, dovediră netăgăduită vitejiă, precum recunoscură cu mulțumiri, prin ordine de ȃi, generalii ruși sub a căror direcțiune fu chiămată cavaleria noastră a opera *).

Dacă oștirea lui Osman pașa putuse să mai priimască un spor de puteri și de aprovizionări aduse în două rânduri de Ahmet-Hafzi pașa și de Sefket pașa, situațiunea armatei aliate din jurul Plevnei se întărea și ea din ȃi în ȃi prin fortificările cari se rēdicaū neconținut pe liniile de împresurare, și

*) Iată ordinul de ȃi pe care 'l dete generalul Krylof când remise generalului Arnoldi comandamentul:

«Luptele de la Teliș, Gorny-Dubnic, Semeret-Trestenik, precum și diferite expedițiuni încredințate de mine cavaleriei române, au dovedit într'un mod strălucit bravura, ținuta perfectă și exactitudinea în serviciū a brigadelor de roșiori și de călărași, precum și a bateriei de artilerieă călăreță română. Aceste mari cualități sunt datorite, mai cu osebire, meritului comandanților de brigade, coloneli Crețeanu și Formac, și comandanților celor 4 regimente de cavalerieă, precum și perfectei distincțiunii a întregului corp oficeresc.

«Chiămat de Majestatea Sa Impēratul la altă destinațiune, voiū păstra în tot-d'a-una o aducere aminte de sinceră stimă pentru regimentele de elită română ce am avut onórea a avea sub ordinile mele.»

Loc.-general Krylof.

prin sporul de trupe cari începeau a sosi. În urma părerilor date de generalul Todleben, și a numirii sale de ajutor al comandantului armatei de Vest, statul-major rusesc luase decisiunea a aduce înaintea Plevnei cea mai mare parte a ajutoarelor chemate în Bulgaria, și între acestea era și garda împărătească, cea oște alésă a Rusiei. La $\frac{27 \text{ septembrie}}{9 \text{ octombrie}}$ ajunsese înaintea Plevnei brigada de tiraliori ai gardei; în curând avea să sosescă și celelalte divisiuni de infanterie, precum și cavaleria, spre a întări pe acea aflată acum peste Vid, și care se pusese în întregul ei sub comandamentul loc.-generalului Gurko.

Sub impulsivitatea atât de competentă a generalului Todleben, și sub înalta autoritate a căpeteniei armatei de Vest, fortificările din jurul Plevnei luară o energică dezvoltare, fiindcă Rușii se puseseră acum și dinșii hotărât pe lucru. Iar Românii, înimați și mai mult de aprobarea ce aflaseră din partea unui din cei mai iluștri ofițeri de geniu, își urmară, cu hărnicia ce dezvoltaseră de la început, întăririle pe liniile de împresurare și în fața redutei Grivița n° 2. Astfel, în a doua jumătate a lui septembrie, se mai ridicase pe délul Kalișovațului o nouă baterie, și, pentru a se întări flancul armatei noastre rezemat pe Vid fără a slăbi trupele aflate în pozițiunile din fața Plevnei, se ordonase colonelului Slăniceanu a detașa din corpul său de observațiune d'între Vid și Isker 1 batalion din al 12-lea regiment de dorobanți, 6 companii din al

2-lea și 3 companii din al 6-lea de dorobanți, cari porniră din Kreta și Găurenii și se așezară pe linia Kacemunița-Riben. Aci la Riben se construiseră de compania 1-a de geniū un pod peste Vid spre a înlesni comunicațiunile trupelor noastre de pe malul drept cu cele ce se află trecute și aveau să mai trecă pe malul stâng, și, pentru apărarea aceluī pod, se croiseră între Demirkioi și Semeret-Trestenik re-tranșamente de infanteriă și un redan pentru 2 tunuri. Comandantul artileriei, generalul Manu, însemnase locul pe care se ridică de divisiunea 3-a 1 bateriă armată cu tunuri de 9 cm. spre a bate în revers tabăra turcescă de la Bucova. Reduta *Craiova* și luneta *Iași*, terminate și ele, se ocupară cu trupe din divisia 2-a.

Spre reduta turcescă lucrările erau asemenea împinse cu mare vigōre de serviciul nostru de geniū. Se deschisese o a 4-a paralelă, care pe flancul ei drept, nu mai era de cât la 65 metri de șanțul întăririi turcesci. Românii și Turcii, îngropați în pământ, se apropiaseră cu meterezele atât de mult, în cât se audea vorba de la unii la alții. Bateria noastră de mortiere asvêrlea necontenit bombe în reduta turcescă; soldații, pitulați pe banchetele parapetelor, pe cari stău întinse în rând puscile încărcate, pândeau orice mișcare și îndată ce zăreau ceva în reduta vrăjmașă, trăgeau focuri. Dar nici Turcii nu stăteau în nepază și nelucrare; glōnțele și obusele lor ne plăteau peșin glōnțele și obusele noastre, și, precum se apărau și răspundeau

cu arma, tot ast-fel cătau să ne răspundă și cu sapa. În noaptea de $\frac{21 \text{ septembre}}{3 \text{ octobre}}$ ei începură a construi un șanț de contra-apropiere pe flancul drept al lucrărilor noastre, spre a le ocoli și a le bate în răspăr prin focul lor. Dar în noaptea următoare, trupele noastre de geniū, cu lucrători din infanteriă, încep a croi un șanț spre a tăia contra-apropierea turcască. La așa scurtă distanță, cu tot întunericul, lucrătorii de o parte și de alta se aușiau; o viuă, și din cauza micii depărtări, sângerósă împuscătură se încinse, noi avurăm 1 sergent, 1 caporal și 6 soldați din compania 3-a de geniū uciși sau greū răniți. Ziua se suspendau lucrările; dar atunci începea lupta cu puscile și cu tunurile, luptă aprigă care pricinuia perderi amândoror protivnică; dar nu slăbea îndârjirea lor. Tunurile noastre produsură în ziua de $\frac{25 \text{ septembre}}{7 \text{ octobre}}$ o exploșiă într'una din întăririle turcesci din spatele redutei atacate, și se vedu rădicându-se în aer o colónă de fum și de foc. La $\frac{26}{8}$ urmă o nouă încăierare, inamicul, voind a schimba gardele din șanțuri, fu zărit de Români; aceștia deschid focul asupra lui. Turcii trămit atunci ajutóre și cercă a ataca retransamentele noastre, dar sunt respinși lăsând un mare număr de morți și de răniți. Dar și noi avurăm în tranșee, la $\frac{27}{9}$ și $\frac{29}{11}$, 4 soldați uciși și 14 răniți.

Și nu mórte numai de glónțe și de obuse ne se cera đilnic rândurile; pe lângă acéstă curmare de đile care este cea mai frumoasă pentru oștén, vitejii noștri mai trebuiau să rabde și alte greutăți, alte

suferințe pentru cari se cere soldatului nu mai puțină coragiósă statorniciă decât în luptă și în foc. Am spus că de pe la a doua jumătate a lui septembrie st. v. vremea devenise nefavorabilă și de timpuriu iernatică; ploii continue cu vânturi reci și cu spic de zăpadă, înghiăța ómenii siliți a bivuaca, și mai ales pe cei de serviciu în retranșamentele pline de apă. Se luaseră, fără îndoială, tóte măsurile spre a face putinciósă șederea în tranșee; se practicaseră șanțuri de scurgere, podeli, etc., dar orice s'ar fi putut face, nu era chip a birui plóia care turna neconținut peste pământul móle și lesne noroios din jurul Plevnei. Cât de vêrtósă, deci, fiă constituția omului, sunt margini peste cari natura nu se póte silui, și negreșit că numărul bolnavilor, cu totul neînsemnat până atunci în armata nóstră, a cătat să devină mai simțitor, fără să atingă, însă, proporțiuni anormale și îngrijitoare, mulțumită firei pilóse a soldaților nóstri, nededați la traiu molesit, și deprinși, la ei acasă, de îndeletnicirile agricole a petrece în câmp până în apropierea iernei. Mai ales se ivi degerarea picórelor la acei cari trebuiau să stea în șanțuri cu noroiu și cu apă până la genuchi, și pătrunși de plóia și de umedélă.

Acéstă împrotivítóre vreme mai aduse o întâmplare care ar fi putut avea grave urmări pentru sigura și regulata aprovizionare a oștirea nóstre, dacă, prin măsuri energice, n'ar fi fost grabnic înlăturată. Vânturile și furtunile din acele zile sdrun-

cinară, la $\frac{25 \text{ septembrie}}{7 \text{ octombrie}}$, podul de la Măgurele-Nicopole; otgónele fură rupte, ancorele, cari nu mușcau de cât anevoiă pe fundul stâncos al rîului în acel punct, fură desrădăcinate, câte-va pontóne fură luate de apă. Dar compania de pontonieri a căpitănului Vasiliu, aședată la pod, ajutată de trupele de pază aflate acolo, de serviciul nostru de flotilă sub maiorul Murgescu, de autoritățile administrative din țera, în fine, restabili peste pucine ȃile podul, și ast-fel dispăru repede amenințarea pentru armata noastră de a fi întreruptă linia ei de comunicațiuni și de aprovizionare.

Dar tóte aceste nevoi, tóte aceste greutăți fură un prilej mai mult pentru ca oștenii noștri, cari sciau că țera și lumea are ochii asupra lor, să dovedescă neînduplecata lor tăriă de suflet, nemărginita lor credință și iubire către patriă. Bólă, primejdiă, mórte, nimic nu-î oprea când era vorba a ține sus drapelul României, și ei erau hotărîți a nu se întórce cu dînsul; de cât încununat cu dafinii biruinței. Precum cu vrăjmașul, așa și cu elementele vor lupta inimoșii noștri soldați, vor răbda de apă, de frig și de viscol; și ceia ce rěstórnă și dărămă plóia și vėntul, vor zidi ei și vor rėdica la loc. Parapetele și retransamentele sunt drese, șanțurile scurse și adîncite, paralela 4-a este lărgită spre a servi de piață de arme la 2 batalióne cari să pótă porni împreună la asalt. Acéstă activitate, cu tot timpul împrotivitor, surprinde și pe vrăjmaș care încetase lucrările; dar nevoind a rėmănea mai pre

os, începe și dînsul ași urma contra-aproprierea spre lucrările noastre. După ce trupele române stabiliseră în șanțul care trebuia să taie lucrarea Turcilor un *cavalier* de pe care pușcașii noștri loveau pe lucrătorii lor, contra-aproprierea inamică fu tăiată la $\frac{3}{15}$ octombrie. Turcii vădînd că li s'a închis drumul spre noi pe sub pămînt, aședă lângă șosea, între Grivița și Plevna, o bateriă de tunuri mari de calibru 12, cu care deschid a doua și focul asupra retranșamentelor noastre și ne pricinuesc pierderi; avurăm 2 soldați uciși și 10 răniți în ziua de $\frac{4}{16}$ octombrie.

Lucrările făcute de trupele noastre în interval de o lună fuseseră în adevăr enorme; ele siliseră pe vrăjmaș să stea în acest răgaz de vreme și nopți în priveghiare și apărare, și, de la $\frac{1}{13}$ septembrie, lupta pe linia de împresurare nu ținuse necurmată de cât pe dreapta, în partea Românilor, (căci aliații noștri se înșanțuiseră pe pozițiunile lor, dar nu făcuseră nicăiri lucrări de apropiere) și pe extrema stîngă rusescă, în partea generalului Skobelef, care înaintînd succesiv din creastă în creastă spre Muntele-Verde, avusese dese lovirii cu Turcii. De aceste lucrări, saū mai bine de activitatea și de energia statornică cu care fuseseră redicate, se minunaū chiar Rușii, și am spus măgulitorea aprobare ce ele aflaseră din partea generalului Todleben. Nu mai pucină favóre avură ele și pe lângă oficierii străini atasați la armata rusă-română. În monotonia vieții aședate în același loc

ce duceauă trupele aliate, visitarea lucrărilor săvârșite de Români avea interesul unei diversiuni și constituia un brevet de bravură pentru cei ce înfruntau de bunăvoie primejdiile de tot momentul, plóia de glónțe și de ghiulele, care se vërseau asupra lor. Retranșamentele nóstre oferiră la mulți prilej d'a se distinge; acolo fu decorat principele Arnulf al Bavariei care venise să viziteze armata din jurul Plevnei; în reduta nóstră *Alexandru* se expuse în foc însuși Impăratul Rusiei, și priimi din partea Domnitorului semnul de vitejiă al Românilor, medalia de *Virtute militară*.

Dar aceste lucrări erau acum atât de înaintate spre reduta turcescă, în cât înfățișau un pericol permanent pentru vrăjmaș, ca și pentru noi, și pricinuiau și de o parte și de alta perderi ținice și simțitoare. Atacul era, deci, impus, și, în cazul când nu s'ar fi făcut de noi, inamicul putea să ia inițiativa, căci la acea apropiere, unul din cei două adversari trebuia să respingă pe cel-lalt pentru a dobândi aer. Luarea redutei Grivița n° 2 nu era să aibă, negreșit, un rezultat imediat în privința scopului general, și n'avea să determine căderea Plevnei; dar pierderea ei avea să esercite o înrîurile morală asupra vrăjmașului, și, pentru linia nóstră de investiment, reduta aceea forma un colț amenințător care trebuia desființat spre a se da acestei linii liniște și securitate. În fine armata, care desfășurase atâta energiă în săvârșirea acestor lucrări, ardea de dorința să curme astă luptă de

sobolî în întuneric, și să dea pept cu vrăjmașul
 ȃia și la lumina sórelui. Ca satisfacțiune a nevoi-
 lor ce răbdase, ea cerea cu stăruință asaltul, căci
 lupta este răsplata dorită a vitejilor.

Domnul Românilor, cumpênind motivele cari
 militaă în favórea atacului, ordonase generalului
 Cernat a'l îngădui, însă cu restricțiunea de a nu
 se transforma în luptă generală în cas de neisbu-
 tire, obiectivul final la care se tindea nefind con-
 condiționat de acest succes. Generalul Cernat însărcină
 ast-fel pe colonelul Agelescu A. a executa acel
 asalt cu trupe din divisiunea sa, lăsându-ı latitu-
 dinea dispozițiunilor și alegerea momentului opor-
 tun, prescriindu-ı numai a nu da prea multă întin-
 dere întreprinderii, și a cruța pe cât cu putință,
 perderi prea mari. Comandantul divisiunei a 4-a
 începu a 'și lua măsurile în ȃia de $5/17$ octombre.

Pentru a nu lăsa pe vrăjmaș să bănuia că
 asaltul este hotărît, lucrările de apropiere nu fură
 suspendate. Asemenea spre a ține pe Turci în nesi-
 guranță asupra momentului atacului real, și tot de
 o-dată spre a le pipăi forțele ce aveau în ređută,
 colonelul Angelescu A. ordonă, în ȃilele de $5/17$ și
 $6/18$, simulări de atac la ore diferite. Prima de-
 monstrațiune, inamicul o luă în serios ; el răspunse
 pe dată focului violent deschis din partea nóstră,
 bancheta redutei turcesci se umplu de apărători
 cari trăgeau cu mare repeđiciune. Tunurile din
 întărirea vrăjmașă și din cele din 'napoi intrară
 în acțiune. În acéstă demostrațiune noi avurăm un

tun ușor vătămat de un obus inamic, 2 soldați uciși. La al doilea atac fals din $6/18$, Turcii răspund mai slab din redută ; numai bateria lor cu tunuri de piață de la șosea, trage energic.

Colonelul Angelescu A. hotărî atacul real pentru $7/19$ octombrie la amiédi. Colonelul Dona priimi comandamentul colónei de atac care se compunea din batalionul 1-iu de vânători (maior Comăneanu) batalionul al 2-lea (căpitan Hasnaș) din regimentul al 5-lea de dorobanți; batalioanele 1-iu (maior Lecca) și al 2-lea (maior Macri) din al 13-lea de dorobanți. Un peloton din compania 3-a de geniū, sub direcțiunea căpitanului Pitișteanu, împreună cu voluntari din diferite corpuri ce se presintară la apelul comandantului divisiunei, trebuiaū să însoțescă colóna de asalt cu fascine și gabióne pentru trecerea șanțului, cu scări, sape și unelte spre a întorce apoi în contra inamicului reduta, îndată după ocupare. Atacul avea să fiă susținut din reduta noastră Grivița n° 1 de regimentul al 7-lea de liniă, care trebuia să ia sub focul seū spatele pozițiunei atacate spre a împedica sosirea ajutórelor ; de bateriile divisiunei a 4-a, cari urmaū să 'și îndrepteze focul asupra redutei turcesci, asupra bateriei de asediū de la șosea și asupra întăririlor de la Bucova, unde se aflaū rezervele inamice cari aveaū să fiă tot de o-dată bătute și de artileria divisiunei a 3-a. Tóte aceste dispozițiuni se luară cu precauțiune și în cea mai mare tăcere, pentru a nu deștepta

băgarea de sémă a inamicului și pentru a 'l putea lovi pe neașteptate.

La 12 $\frac{1}{2}$ colonelul Angelescu A. care se afla în paralela 3-a, lângă rezervă, dete semnalul de atac printr'o salvă de mortiere. Colonelul Dona pornește peste parapetul paralelei a 4-a batalionul 1-iu de vênători și batalionul al 2-lea din regimentul al 5-lea de dorobanți, cari, cu comandanti lor în cap, se aruncă în pas gimnastic asupra șanțului redutei. Distanța fiind atât de mică, soldații noștri nici nu trag foc spre a nu'si perde timpul cu pușcături zadarnice, și se aruncă cu baioneta asupra vrăjmașului care ocupa șanțul și *caponiera* ce se afla într'insul. Dar Turcii se păzeau și nu putură fi surprinși. Pe când voinicii noștri săreau în șanț și luptau pept la pept cu apărătorii lui, garnisóna sporită a redutei deschise un foc viu, și tóte bateriile de la Bucova își concentrau tragerea asupra bataliónelor române și le secerau rândurile. Bateria cu tunuri de calibru mare de la șosea începuse, și dînsa, a lua sub foc cumplit trupele nóstre de susținere din paralela 4-a; rânduri întregi erau doborîte, fiă-care obus culca 4—5 ómeni de o-dată la pămênt și înaintarea era imposibilă. Comandantul divisiunei vëdënd că surprinderea nu reușise, că bataliónele cari înaintaseră erau atât de sdruncinate încât singure nu'si puteau îndeplini însărcinarea și ar fi fost nevoit a expune înnoite forțe, ordonă colonelului Dona a suspenda atacul și a retrage trupele în paralele.

Bateriile noastre urmară însă un foc violent, care ținu până la 4 ore séra, asupra redutei și asupra rezervelor inamice.

Intențiunea colonelului Angelescu A. era de a dărâma prin acest foc apărările și parapetul redutei inamice, precum și de a depărta de la dînsa rezervele, iar la ivirea nopței să mai încerce încă un atac, când, pôte, vrăjmașul ar fi obosit de luptă și slăbit de bombardarea îndreptată asupra-i. Pentru acest sfîrșit regimentul al 5-lea de liniă înlocui în reduta noastră pe al 7-lea de liniă; iar acest regiment fu așezat în paralela 4-a, de unde avea să pornescă la asalt împreună cu batalionul 1-iu de vânători și regimentele al 13-lea și al 5-lea de dorobanți. Când însera aprópe de 7 ore, făr'a se trage o pușcă făr'a se slobozi un tun, și numai la comanda: *înainte!* a șefului seú, loc.-colonelul Grigore Ión, regimentul al 7-lea întreg trece peste paralelă și se repede în fugă, cu baioneta întinsă, asupra șanțului redutei. Loc.-colonelul Grigore Ión urmat de soldații seí, sare în șanț, și o luptă de mórte se încinge atunci între năvălitori și apărători. Șanțurile sunt umplute de leșuri, ca și de gabióne rostogolite spre ași face trecere; Turcii sunt uciși, și cei cari scapă de baionetele Românilor își caută mântuirea în redută. Voinicií noștri, înferbîntanți de luptă și de îndemnul oficierilor, aședă scările și încep a urca escarpa cu vânătorii batalionului 1-iu, cari alergaseră în ajutor. Cu bărbătesc strigăt de *ura!* ei ajung pe parapet și în-

cep a pogori în redută; Turcii sunt respinși. Atunci se aduse raport comandantului divisiunii că reduta este luată, și că soldații noștri sunt într'însa.

Eroic succes, dar care nu putu rămâne desevêșit. Apelul bate cu furiă în tabăra turcêscă și adună pe Osmanlîi din tôte părțile. Lupta fiind mărginită numai asupra acestui singur punct, ei își putură strânge nu numai rezervele, dar și aduna o mare parte din forțe spre a le asvêrli în ajutorul redutei. Lupta uriașă, crâncenă, începe de iznóvă în întunericul nopței; dar cu tótă vitejia ce desfășură ai noștri, ei sunt nevoiți a da 'napoi în fața numărului covêșitor al vrăjmașului, când vêd că mórtea le seceră și le răresce rândurile, că mai toți oficierii sunt căduți, și că bravul lor colonel Grigore Ión, rănit, este rêdicat pe brațe și scos din luptă. Vitéz, și ca furtuna nestăvilit fusese asaltul soldaților noștri, și numai marea lor disproporțiune numerică față cu vrăjmașul îi putuse opri. Acest atac îndreptăți și dînsul judecata unui bărbat competent, a tacticianului frances care a scris asupra rêsboiului din 1877, în mod mai apriat, este adevêrat, despre armata rusêscă de cât despre oștirea nóstră, dar care ñice: „nu putem intra în amê-
„nunte asupra atacurilor violente ale Românilor,
„dar fiă-ne permis a spune aci în trecêt că, într'unul
„singur din aceste atacuri, Românii perdură mai
„mult de 2000 ómenî, ceia ce arată tãria și bra-
„vura tinerei armate care 'și făcea proba focului,
„și acêsta privesce atât armata activă, cât și pe

„acea teritorială. Acéastă ténără oștire a dat dovada
 „unei abnegațiunii, solidități și energii cari făcură
 „serviciile ei cel pucin tot atât de folositoare ca
 „acele ale armatei rusesci.“ *)

Colonelul Angelescu A. vădënd că și al duoilea atac de nópte nu putu lua fără veste pe vrăjmaș și că, spre a înfrânge superioritatea numărului acestuia ar fi trebuit să trămită în foc întreaga divisiă, dete ordin trupelor a înceta asaltul și a se retrage în paralele.

Multe acte individuale de coragiū și de devotament se sēvērșiră în acest atac de oficerii și soldații noștri. P'între numărósele fapte ale acestor din urmă merită a se înregistra acela al sergentului-maior Călin Petre, din compania 2-a, regimentul al 5-lea de dorobanți, care, după rănirea comandantului de peloton, locotenent Marotineanu, se puse în capul pelotonului și'l duse cu mare bravură în foc. Asemenea când în compania 3 din același regiment cădură răniți căpitanul Toporanu și locotenentul Oprea, și soldații începeau a slăbi, sergentul-maior Pascu Dimitrie asvêrlindu-se în fruntea companiei, strigă tovareșilor sei să nu facă ne cinste regimentului și să nu dea 'napoi; și compania porni cu nouă energie în luptă. Sergenții Marin Ión, Nica Stan și soldatul Marinescu Pîrvu, tot din al 5-lea de dorobanți, se luptaseră vitejesce înconju-

*) La Guerre d'Orient de 1877 — 78 par un tacticien, Paris, J. Dumaine, 1880, a 6-a fasciculă, pag. 650.

rați de vrăjmași, în șanțul redutei. În sfârșit port-drapelul regimentului al 5-lea de dorobanți, sub-officierul Petcu Ilie, cădând rănit de o spărtură de obus care rupse și prăjina drapelului în partea de sus, sergentul Hristea Toader rădică de jos stégul strigând: „după drapel, copii!“ se repede în mijlocul glónțelor și îniméză prin acéstă pildă eroică pe tovarășii sei.

Lung și cu neșterse slove scris este în cartea de cinste și de vitejii a óstei românesce slăvitul poemnic al acelor cari aflară în acéstă luptă mórte saú răni pentru țeră. Noi avurăm 23 oficeri, 36 sergenți și 674 soldați morți saú răniți. Oficierii uciși fură: căpitanul Gănescu Dimitrie, sub-locotenentul Lemnea Dimitrie, din regimentul al 7-lea de liniă. Răniți: loc.-colonel Grigore Ión, comandantul regimentului al 7-lea de liniă; căpitani: Toporanu Scarlat, Scriban Ión, Dimitriu N. Vasile, din al 5-lea de dorobanți; Pitișteanu Alexandru, din batalionul de geniú; Groza Moise, din marele stat-major; locotenenții: Ștefănescu Vasile din al 13-lea de dorobanți; Marotineanu Petre, Oprea Vasile, din al 5-lea de dorobanți; Epureanu Dimitrie din batalionul 1-iú de vênători; Gafencu Vasile, din al 14-lea de dorobanți; Tîrșorénu Nicolae, din al 7-lea de liniă; sub-locotenenții: Ionescu Ión, Papasolu Constantin, Stamatopol Simeon, Scărlătescu Filip, Vasilescu Ión, Gălușcă Eugeniú, Vasilescu Grigore, din al 13-lea de dorobanți.

banți; Donescu Nicolae, din al 14-lea de dorobanți;
Dinulescu George, elev al școlii militare de infanterie și cavalerie, comandant de peloton în batalionul 1-iu de vânători.

CARTE A NOUA.

LUAREA RAHOVEI.—CĂDEREA PLEVNEI.

Greutățile întâmpinate de trupele aliate 'nainte Plevnei se măresc din timpul iernatic, din starea comunicațiilor și din condițiunile sanitare defavorabile.—Ingrijirile din cauza prelungirii resbelului; silințele făcute în țără spre a veni în ajutorul armatei cu cele trebuincioase.—Neajunsurile pricinuite de cadavrele rămase neîngropate în fața Plevnei, amenințare de epidemie.—Nouă propunere făcută lui Osman pașa pentru încetare de arme spre a se înmormânta morții de ambe părți, căduți în luptele precedente.—Propunerea este priimită. Îngroparea morților la $\frac{9}{21}$ octombre.—Sosirea ajutoarelor din Rusia. Garda imperială împreună cu alte trupe rusesci trimise 'nainte Plevnei, sunt puse sub comandamentul Domnului Românilor.—Turcii formeză o nouă armată la Sofia pentru despresurarea Plevnei.—Comandantul armatei de Vest decide a se tăia liniile de comunicații și de retragere ale lui Osman pașa spre Nord-Vest și Sud-Vest.—Atacul Gorny-Dubnikului și Telișului de trupele gardei rusesci; atacul Dolny-Dubnikului de trupele românesce la $\frac{12}{24}$ octombre.—Concursul dat acestor atacuri de brigada Cantili. Demonstrațiunile armatei de împresurare de pe malul drept al Vidului.—Operațiunile detașamentului colonelului Slăniceanu între Vid și Isker.—

Colonelul Slăniceanu priimesce ordin a ataca Rahova.— Corpul de observațiune de la Calafat are ordin a bombarda Vidinul și a împedica trămiterea de ajutóre din acéstă cetate.— Cufundarea monitorului turcesc la Canapa.—Atacul și luarea Rahovei la $7/_{19}$, $8/_{20}$ și $9/_{21}$ noembre.— Insemnătatea acestei izbândi.— Scrisórea marelui-duce Nicolae către Domnul Românilor.— Ordin de ți al Domnitorului.— Scrisorile Domnitorului către colonelul Crețeanu, căpitanul Merișescu și vėduva maiorului Ene.— Dispozițiunile luate de comandamentul armatei de Vest pentru a sili armata turcescă din Plevna a se preda.— Ordinea de bătăiă a armatei române.— Generalul Gurko are misiune a opera spre Sudul Plevnei și a opri înaintarea armatei de despresurare ce Turcii adună la Sofia.— Lucrările de întăriri, de apropiere și de mine sėvėrșite de Români până la cãderea Plevnei.—Somațiune făcută lui Osman pașa de a se preda; respingerea ei.— Impărțirea armatei române-rusesci în sectori, dispozițiuni pentru a întâmpina pe vrăjmaș în casul unei eșiri.— Prinșii turcesci și fugariți din Plevna aduc sciințe despre starea oștirea turcesci și despre pregătirile de eșire — Eșirea lui Osman pașa la 28 noembre st. v.— Bătălia.—Predarea și cãderea Plevnei.

Se împlinea anul jumėtate de la deschiderea acestei lupte care sguduia Rėsăritul și ținea ațintite asupra-i privirile lumei întregi. Incepută în aprilie 1877 cu convingerea nu numai a Rusiei, dar și a celei mai mari părți a opiniunii în afară, că în douė, trei luni ea va ajunge la un repede desnodământ prin neputința Turciei de a se împotrivi mai îndelung puternicului ei adversar, astă luptă urma încă 'nainte fără ca nimeni să pótă spune cu siguranță cât mai avea să se prelungescă și să pună

în nelinisce îngrijatele interese politice, financiare și economice ale Europei.

Cât ținuse primă-véra și véra, cât timpul fusese frumos și înlesnitor operațiunilor militare, armatele beligerante nu întâmpinaseră de cât neînsemnate și trecătoare greutăți în privința marșurilor, a transporturilor și aprovizionărilor de tot felul ce se cer pentru glóte de ómenii adunați cari trebuie să se hrănescă și să lupte. Dar cu înaintarea vremei și cu apropierea iernei, situațiunea armatelor beligerante română-rusă cari operaă în Bulgaria, devenea din ce în ce mai anevoiósă și nu era scutită de întemeiate îngrijiri. Cu un mare rîu în spate, între basa și liniile lor de operațiuni, cu un rîu ca Dunărea care, în ano-timpul ploilor, se umflă și 'și vérsă prisosul puternicilor sale ape la mari distanțe de țermuri ; care, cu intrarea în iarnă, începe să se prindă de ghețuri căror nici vase, nici pontóne nu li se pot împotrivi, problema comunicațiunilor cu România și Rusia a oștirilor aliate avea să devină mult mai grea, aprovizionarea lor mult mai nesigură. Provincia bulgărescă îmbilșugată, de altminteri, în ródele pământului, suferise neapărat de urmările răsboiului ce se petrecea într'insa de șése luni, și nu putea să îndestuleze multiplele și diversele trebuințe ale unor însemnate oștiri. În lipsă de comunicațiuni repeđi și sigure, marșul trupelor, înaintarea convoiurilor pe drumuri noroióse și defundate de ploii abundente, întâmpinaă nespuse dificultăți, și aceste pedici înrîureaă

în chip nepriincios asupra combinațiunilor militare.

Vremea aspră care 'și începea acum domnirea între Dunăre și Balcani preschimba condițiunile climaterice ale teatrului de operațiuni, și făcea să 'i se simță urmările și asupra stărei sanitare a trupelor. Afară de umeđelă, de frig, viscole și zăpeđi ce oșteniî aveau să rabde, pe părțile unde ei erau mai grămădiți aerul era stricat și nesănătos prin mulțimea leșurilor de vite cădute cu sutele din anevoința drumurilor, și rămase în marginilor, nefiind în tot-d'a-una timp a se distruge sau îngropa acele leșuri. În jurul Plevnei, chiar, unde atâtea mii de ómeni stăteau îndesați pe același loc de trei luni de ăile, condițiunile igienice, cu tóte măsurile riguros ordonate de comandantul armatei de Vest, nu puteau să fiă perfecte.

Armatele române și rusesci aveau ast-fel să lupte nu numai cu un vrăjmaș neîmlădiat, dar mai trebuiau încă să învingă și tóte aceste greutăți ale ano-timpului înaintat, ale climei și considerațiunilor locale de pe teatrul de operațiuni militare.

Înainte de a urma narațiunea faptelor și întîmplările răsboinice, fie-ne permis a ne întórcce un moment privirile peste Dunăre către țeră, spre a cerceta preocupările cari frământau mințile, grijile grave și emoțiunile adînci cari mișcau acolo tóte inimile.

Am spus în partea ănteiă a acestei scrieri hotărîrea cu care poporul român întîmpinase evenimentele ce se iviră în primă-véra anului 1877, și

chiămară România a 'și împlini rolul de factor îndreptățit și necesar în deslegarea problemei de reconstrucțiune politică a Orientului european. Avântul care rēdicase tótă țera, spori față cu agresiunile nejustificate și cu lovirile materiale și morale date de Pórtă teritoriului și drepturilor nóstre, și lupta defensivă a armatei române pe țermul stâng al Dunărei, da đilnică hrană entusiasmului. Cu mare devotament, cu desevêșită uitare de sine și supunere interesului general, îngăduiseră locuitorii orașelor și satelor mărginașe dunărene, tóte păgubile și neajunsurile rēsboiului: case dērimate și arse de bombardările cetățitorilor și flotei otomane, populațiunii pacinice măcelărite de incursiunile ne-regulațiilor și bași-bozucilor turcesci.

Când armata nóstră începu operațiunile ei ofensive, când stégurile sale purceseră peste Dunăre, ele duceau în cutele lor speranțele și urările întregii suflări românesce. În orașe, ca în sate și în cătune, viața părea momentan oprită, și afară de puciniia ómenii validii împedicații de însărcinări publice sau de neînăturabile îndatoriri, nu mai întâlneai de cât femei, copii și bētrâni: flăcăii și bărbații în flórea vârstei porniseră, și, mândri feciori de óste, luptau și mureau pentru moșiă.

Situațiunea militară 'naintea Plevnei, unde se afla oștirea nóstră, dobândise o deosibită însemnătate prin bătăliile sângeróse cari se dedeseră fără ca acest zăgaz al împotrivirei musulmane să se fi putut doborî. Ingrijate erau, deci, atunci la noi în

țără cugetările, căci resbelul se prelungea, sórta sta în cumpănă, și sfîrșitul nu se vedea nici apropiat, nici sigur. Dar cu cât mai multiple deveneau cerințele, cu cât mai numeroase greutatețile și primejdiile, cu atît mai mari erau și energiile, cu atît mai d'a firea faptele și jertfele spre a întinde încordările obștești la înălțimea împrejurărilor. Mișcata adînc de bărbăția cu care fii ei înfruntau trude, privațiuni, răni și mórte, tresăltând de mândriă și de recunoscință la auđul vitejiilor sêvêrșite de dînșii peste Dunăre, țera era încinsă de dragoste ferbinte, de devotament nemărginit pentru oștenii seî. Ea desfășura nepregetate silințe, duióse și de mamă îngrijiri spre a le înlesni sarcina, a le procura trebuinciósele, a le împlini lipsurile și ușura nevoile. Minunate erau bunele voinți, sîrguitoarele rîvne și grăbirea în ajutor. Mari și mici își deschiseseră inimile, avuți și neavuți își desnodaseră pungile, și ca îmbilșugate isvóre curgeau din tóte părțile concursuri iubítóre, sprijine darnice și mărinimóse.

Subscriptioni voluntare în tóte județele, în tóte comunele, produsera însemnate sume bănesci pentru cumpêrarea de arme; ofrande în natură de tot felul, cai, vite de consumațiune, produse și articole de subsistență, veșminte călduróse, medicamente și obiecte spitalicesci, se adunau în magaziiile militare și reînnoiau depozitele. Mulțumită interesului și solitudiniei generale, misiunea organelor competente fu mult înlesnită, și interimarul ministru

de resbel d. I. C. Brătianu, cu neobosită activitate, dirigea și priveghia multiplele servicii de aprovizionare și întreținere a armatei în campaniă, afla în acel interes și solitudine publică un sprijin puternic pentru sarcina grea ce luase asupra-și.

Și, simptom îmbucurător și vrednic de laudă, nu numai clasele culte și luminate din orașe, dar încă și marea clasă a muncitorilor de pământ lua parte însemnată în acest concurs de cugete și de porniri patriotice. Săténul, după darea de mână a fiă-căruși, aducea și dînsul modestul, dar spornicul seü prinos: banița de grâu or de porumb, putineiu de lapte, coșul de brînză, serviciile cu carul în trebuințele oștirei. De mare folos fură aceste din urmă servicii cerințelor de recuișițiuni și de transporturi militare la mari distanțe unde nu erau căi ferate, și pe drumurile anevoióse ale Bulgariei, țeranii făcënd de bună-voiă sute de kilometri pentru a duce provisiunile armatei, a evacua bolnavii și răniții ei. Cuvine-se a se da aci datoritul tribut de recunoscință acestor umilii fi ai țerei, a căror inimă simplă simțea însă atât de românesce. Ne-a fost dat și noă a vedea de multe ori în cursul acestei campanii țeranii și țerance veniți din depărtare pe marginea Dunărei și până în fața Plevnei spre a-și vedea fii, frați sau soți sub stéguri, și era mișcător a observa cu ce mândră mulțumire, cu ce bărbătesci cuvinte îmbrățișeau pe acei viteji. „Ăsta'i făcut de flăcării noștri, „Dumneđu să le ajute!“ exclama cu fală, trecënd

podul pe Dunăre la Nicopole, un bătrân sătén cu plete albe și cu peptul desfăcut în mijlocul lui noembre, care mergea la Plevna să ducă un cojoc și merinde fiului seú.

De sus și până jos, decî, străbătea puternic curentul de entusiasm și de patriotism, și în aceste memorabile zile cu adevărat că, după vechia și frumoasa noastră dicetóre, țera, *de la opincă până la vlădică*, era strînsă în aceleași simțiri și dorințe de a sfărâma de veci umilitórele pretențiuni de vasalitate turcésă și a dobândi, prin ea însași, cu lupte și sacrificii virile, neatêrnarea și suveranitatea în afară.

Una din trebuințele armatei către care se îndrepta îngrijirea tuturilor, era ajutorul medical al bravilor noștri oșteni cari căpătaú răni și bóle făcêndu-și datoria pe câmpul de bătăiă. Am arêtat la locul seú care era în timp de pace și până la izbucnirea resbelului, organizarea serviciului nostru sanitar militar, și cum funcționase acesta câtă vreme operațiunile se mărginiră în defensivă. Atunci vrăjmășiile între Români și Turci de la un țerm al Dunărei la cel-lalt, nu pricinuiră un număr însemnat de răniți, iar timpul frumos și vèratic mântinuse în trupele nóstre favorabile condițiuni de sănătate. Dar cu luarea ofensivei și cu începearea luptelor sângeróse în Bulgaria, cerințele deveniră mai mari, și noú silințe trebuiră a se desfășura. Mijlócele medicale civile fură chîamate în ajutorul mijlócelor militare, se făcu apel la con-

cursul și sprijinul general. Societatea *Crucei-Roșie* română, sub președința principelui D. Ghica, aduse neprețuite servicii prin neobosita activitate ce desvoltă în înființarea de ambulante și spitale, în adunarea de fonduri și material. Acastă societate deschise subscripțiuni publice în țără cari produsera suma de 524,565 lei *), sumă destul de însemnată dacă se ține sémă de greutatea vremilor și de tóte cele-lalte contribuțiuni ce 'și impuneaú cetățenii, precum subscrieri pentru cumpărare de arme, ofrande de tot felul pentru armată.

Funcționarea îngrijirilor medicale se împărți în două mari secțiuni: secțiunea de pe teatrul de operațiuni pe malul drept al Dunărei, sub direcțiunea inspectorului general al serviciului sanitar al armatei, doctorul C. Davila; și secțiunea de pe malul stâng, în țără, sub directorul general al serviciului sanitar civil, doctor Capșa. Prima secțiune dispunea de elementele proprii ale armatei, cu personalul medical militar crescut cu adaosele create din inițiativa privată. Armata avea pe lângă dînsa peste Dunăre 7 mari ambulante complete, din cari 2 erau înființate și trãmise pe câmpul de rebel de *Crucea-Roșie* română; apoi ambulanta dómnelor din Iași și ambulanta societăței israelite.

*) In darea de sémă a *Crucei-Roșie* română despre activitatea ei în timpul resbelului, vedem că de peste Carpați s'aú adunat lei 51,000; că în fruntea județelor cari aú contribuit cu sumele cele mai mari staú Putna, cu 13,000 lei; Prahova, cu 11,762; Brăila cu 10,973 și Bacău cu 10,295 lei.

Cinci din aceste ambulante erau stabilite în imediata apropiere a trupelor în dosul platoului Griviței, sub direcțiunea inspectorului general în persoană și doctorilor Otremba, Ștefănescu, Vercescu, Leonte, Grigorescu, Istrate, Cantacuzino, Asaki, Ruso jun., Cociu, etc. Pe liniile de comunicațiuni Plevna-Nicopole se află 2 ambulante de evacuatiune, una la Mecica, sub doctorul Fotino; alta la Muselinselo, sub doctorul Cernătescu. Tóte aceste ambulante de pe câmpul de luptă puteau da îngrijiri la 2200 răniți și bolnavi.

Pe malul stâng al Dunărei se organizase de serviciul sanitar civil, cu concursul medicilor din țără, ambulante și spitale pentru tratamente mai îndelungate. Capul liniilor de evacuare era la Turnu-Măgurele, unde se află 5 spitale cari puteau conține 2000 bolnavi, sub direcțiunea distinsului doctor Kalendero, ajutat de medicii români și străini, francesi, englesi, germani, danesi, suedesi, trâmisi de guvernele lor sau de asociațiuni filantropice internaționale. Din Turnu-Măgurele porneau trei linii de etape de evacuatiune spre calea ferată, care, prin 2 trenuri sanitare pe zi, transporta bolnavii și răniții la Bucuresci și la spitalele din celelalte orașe.

În capitală, la spitalele Colțea, Colentina, Filantropiei, la spitalul de copii și spitalul Brâncovenesc, erau rezervate paturi pentru soldații armatelor beligerante, și Români, Ruși și Turci, primeau aci de o potrivă îngrijiri medicale. Mare

parte din casarme fuseseră asemenea transformate în spitale. Eminentul și regretatul doctor Marcovică avea, în Bucuresci, direcțiunea serviciilor medicale pentru armată. Lângă palatul de la Cotroceni se află baracele-spitale înființate de Dómna Elisaveta, care căuta însași pe suferinși, ajutată de dómnele societăței bucurescene.

La Iași comitetul instituit de dómnele Maria Roznovanu, Natalia și Elena Suțu, Lucia și Elisa, Liteanu, Eugenia Conduratu și Sofia Aslan, stabilise, afară de ambulanțele trămise 'nainte Plevnei și la Măgurele, încă un spital special pentru răniți.

În Ploesci dómnele Ecaterina G. Cantacuzino, Maria T. Văcărescu și Smaranda D. Moruzi, cu concursul dómnelor ploiescene, împlineaș sarcina de surori de caritate în spitalul de răniți ce organisaseră acolo.

La Turnu-Măgurele, pe lângă spitalele *Crucei-Roșie*, dómna Maria C. A. Rosetti fundase „Ospiciul Independenței“, unde socia vestitului publicist român, împreună cu dómnele Z. Sturdza, I. Câmpineanu, M. Fălcoianu, A. Kalendero, etc. dau devotate îngrijiri bolnavilor și răniților cari soseaș de pe câmpul de luptă. Într'un cuvânt, mijloce de ajutor medical pentru armată se creaseră ast-fel în toate orașele țerei, și până chiar prin sate. Așa la proprietatea Buftea, de către princessa Maria Știrbeiș, la moșia Epurenă, de d. Manolache Costache și fiicele sale princessa A. Bibescu și dómna Esarcu,

precum și în multe alte comune rurale ale căror nume ne scapă, se înființaseră spitale pentru oșteni români.

Aceste unanime și generoase silințe își atinseră scopul și asigurară pe deplin, în tot timpul războiului, trebuințele medicale ale armatei noastre.

Ne pare rău că spațiul în care suntem restrânși nu ne permite a reproduce aci în întregul lor dările de seamă și raporturile publicate de medicii străini cari au funcționat atunci la noi, căci ele conțin amănunte și aprecieri interesante, ca acele ale doctorului german Bruberger și medicului frances L. Henriet. Dar toate dau dreptate încordărilor și bunelor voințe ale tuturilor, și recunosc cu laude atât inteligența și devotamentul personalului nostru medical, cât și însușirile ostășesci ale soldaților, tăria de suflet a răniților români*). Mari

*) D. Dr. Bruberger dăce în raportul său: « Se înfățișă un tablou războinic de totă frumusețea, când sosi seara târziu lungă colónă de caré cu hămutul lor alb (boi) pe piața din fața spitalului central din Turnu-Măgurele. Fără nici un țipet de durere se descărcară răniții (între cari erau unii cu răni grave, cangrene și tetanos) după un transport de 3 zile, spre a-i duce în spitalul unde-i așteptau cele mai bune îngrijiri.»

Apoi într'alt loc: «Nici unul din răniți nu se plângea de frig, căci soldatul român este foarte obișnuit cu frigul nopții; adesea ori se vede țeranul român încă în luna lui noiembrie îmbrăcat cu o cămașă deschisă de la gât până la brâu, având peptul cu totul neacoperit.»

D. Dr. Henriet în corespondența sa de la 2 octombrie 1877, din Turnu-Măgurele, scrie: « Să vorbim acum de răniți.

titluri la recunoștința armatei și a țerei 'și-au dobândit, prin activitatea lor în rebel, asociațiunea *Crucei-Roșie* română, precum și medicii noștri.

Dar dacă ar urma a se împărți finic și a se distribui cunună în întrecerea de pilde bune cari ilustrară evenimentele ce povestim, pe cel d'ânteiu plan apare chipul radios al femeiei, născătoare a eroismului, hrănitore a îndemnelor de slavă și de mărire. De la a Suveranului augustă soție, până la modesta tovarășă casnică a meseriașului și la harnica muiere a săténului, minunate aũ fost mărinimiile, devotamentele și creștinesca dragoste cu cari Româncele aũ împlinit împuternicirea dată din cer femeiei de înălțătoare a sufletului, de mângăietore în dureri și nenorociri.

Neuitată va rămânea pagina pe care 'și-a înscris'o în istoria acestui resboiũ Dómna Elisaveta, pe când soțul ei, în fruntea vitejilor, scria pagina

Nu sciũ dacă acesta vine din apropierea luptătorilor și din condițiunile tragerei, dar rănile presint un caracter de gravitate remarcabil. . . . Vẽ spuneam adineaori că soldații români s'aũ purtat bărbătesce pe câmpul de luptă; n'am constatat acesta prin mine însumi, dar ceia ce pot afirma este că, pe patul de operațiuni, ei sunt incomparabili. 'I-am vęduț venind în piciore, fără a voi să fiã susținuți, la masa de operațiã, suportând fără strigăt, chiar neanestisați, o mutilațiã gravã, cerend o țigaretã și ducenduse pe piciore înapoi în salã.»

Doctorul Henriet se întreabã, să fiã acesta sensibilitate de nervi mai teșită la soldații români, sau forțã moralã? Și conchide dicend: «Cred mai mult că este acesta din urmă, căci ei vorbesc cu curagiũ și nu cer de cât a se întorce pe câmpul de luptã.»

sa. Supunând cu farmecul înaltului ei duh pe Imperatul, pe membrii familiei imperiale și pe bărbații de stat ai Rusiei care se aflați atunci p'între noi, geniala femeie pe a cărei frunte lucesce întreita corónă a poeziei, a artei și a măririi regale, slujea și apăra și dînsa, cu nestăvilata putere a grației și a minții, interesele țerei sale; iar inima-î duiosă și atinsă de aripa suferinței, îngrijea cu nemărginită iubire de oșteniî noștri cari, de atunci, îi dederă frumosul nume de *Mamă a răniților*.

Aceiași compătimire, același păs de îngrijire și de alinare pentru cei ce se jertfeați pe câmpul de bătăie, mișca sufletul tuturilor femeilor române. Veghiând la căpătîiul bolnavilor, dându-le cu însași mâna lor doctoriile, oblojindu-le rănile, sprijinindu-î și mângăindu-î în durerose operațiuni, dómne de cea mai înaltă tréptă socială, alături cu femeii din popor, sêvêrșeați de bună voie împreună sublima sarcină de suroră de caritate. Dar și câtă resplată priimeați ele în admirațiunea soldaților, în naivele și mișcătorele demonstrațiuni de recunoscintă ale acestor naturi simple cari nu uitați bunătatea ce li se dovedise, și mult timp încă după campanie și întorși la satele lor, veneați să mulțumescă acelei ce îngrijise de dînșiî la spital. Fără îndoială crunt și sângerous lucru rêsboiul, dar avênd și partea sa consolătore în solidaritatea patriotică ce stabilește între tóte clasele unei națiuni, în avêntul de jertfe și fapte nobile prin care firea omenescă se înalță către ideal.

Să ne întorcem acum la evenimentele de pe câmpul de luptă, la marea dramă care se desfășura înaintea Plevnei. Aci ni se înfățișează mai întâiu, în ziua de $6/18$ octombre, o durerosă scenă, una din acele privilegii triste ce aduc cu sine conflictele armate. S'a vădut câtă nepăsare, câte pedici puneau Turcii la adunarea și îngroparea celor uciși în lupte. Mii de cadavere rămaseră ast-fel pe câmpul de bătăiă. In cele 3 atacuri din august, septembrie și octombre ale Românilor, aproape 2,000 din al lor căduseră morți între redutele Grivița n° 1 și 2; și la acest număr mai trebuie a se adăogi cadaverele turcesci rămase neredicate în atacurile ce vrăjmașul îndreptase asupra noastră. Tóte aceste trupuri zăcând neîmmormântate pe acel îngust spațiu de teren, putredeaă acolo, corumpeaă aerul împrejur și amenințaă cu isbucnirea unei epidemii.

Acéstă situațiune nu se mai putea tolera atât din priviri sanitare, cât și din priviri morale. Cultul și respectul morților este în firea omului, are rădăcini adânci în inima creștinului, și se scie simțirile cucernice și religiose ale Românilor, în deosebi, de a se întorce spre vecinica odihnă pământului rămășițele celor ce nu mai sunt. Multă întristare pricinuia soldaților noștri gândirea că frați ai lor rămân ast-fel aruncați în câmpia fără mormânt, și fără cea din urmă bine-cuvântare a preotului. Jertfe noui căduseră de curând în atacul din $7/19$ octombre pe acest strîmpt și sângerat tărâm d'între reduta turcescă și românescă, și adu-

narea lor fusese iarăși împedicată de focul vrăjmașului. Domnul Carol hotărî a mai face un nou și stăruiitor demers pe lîngă Osman pașa spre a se îngădui armistițiul necesar pentru îngroparea celor uciși, și însărcină pe ajutorul seü, generalul Todleben, a scrie în acéstă privință mușirului otoman. Generalul Todleben trämise, în ziua de 8/20 octobree, prin parlamentar, o scrisóre comandantului turcesc din Plevna, prin care îi propuse a se urma, pentru îngroparea morților, chipul care fusese primit de armele luptătóre de la Sevastopole. În sfîrșit Osman, cedând negreșit atât uritei impresiuni produse pretutindenî de refusul de a se împlini acéstă omenéscă datoriă, cât și necesităței în care se aflaü propriile sale trupe de a scăpa, și ele, de vecinătatea acelor cadavere în discomposițiune care, corumpeaü aerul, primi propunerea, și ziua de 9/21 octombree fu hotărîtä pentru adunarea și îmmorméntarea lor.

În acea zi, dupë cum se convenise, se presintă la 9 ore dimineța un parlamentar turcesc cu stég alb 'nainteä redutei Grivița n° 1. Indată fu înălțat asemenea stég alb pe parapetul redutei nóstre, și focul încetă numai decăt pe tótă linia de impresurare. Turcii scóseră atunci din întăririle lor un șir de sentinele fără arme, pe care le aședară la 2 metri distanță una de alta de-a-lungul liniei lor, cu fața spre noi. Era învederat că ei înfățișau aci ómenî aleși din cei mai arătoși și mai bine echipați. În momentul în care se posta ast-fel lanțul turcesc,

eșiau din ređuta și din tranșeele noastre un lanț de soldați fără arme, pe cari oficierii îi rânduira cu fața spre sentinelele turcesci, rămând între amândouă lanțurile un spațiu neutru ca de 20 metri. Comandanții români, printr'o neconcertată, dar curiosă potrivire, căutaseră asemenea ca ómenii lor cari se presentaú înaintea inamicului să fiă îngrijiți în ținută — marțială cochetăria a câmpurilor de răsboiú unde oștirile protivnice își pun cinste întru a avea înfățișare corectă și a face bună întipărire una asupra alteia.

Pe locul între ambele lanțuri circulaú despărțiri de ambulancieri și brancardieri, sub direcțiunea medicilor, cari rēdicaú pe morți, și detașamente de soldați cu sape, lopeți, etc. comandate de oficierii și însoțite, de partea noastră, de preotul regimentului. Brancardierii noștri rēdicaú morții inamicului, îi duceaú în spațiul liber și neutru, de unde Turcii îi luaú și îi îngropaú în dosul liniei lor; tot asemenea procedaú și brancardierii turcesci cu morții români pe cari ai noștri îi depuneaú într'o mare grópă săpată de soldați în spatele tranșeelor noastre, și preotul ȑicea asupra mormântului o ultimă rugăciune. Multe cadavere erau în așa stare de decompozițiune, în cât nu mai puteaú fi transportate, și trebuiaú a se îngropa pe loc; uniú au pretins că pentru a ajunge la acest rezultat refuseră Turcii, până aci, a se primi rēdicarea și îngroparea morților, spre a nu se mai putea constata slutirile făcute cadaverelor.

Acéstă tristă formalitate urmă trei ore, și în timpul cât ținu, trupele române-rusesci, ca și cele turcesci, folosindu-se de încetarea de arme, ocupaă parapetele nu atât spre a privi la funebra ceremoniă, cât spre a se vedea unele pe altele. În război omul ajunge a se obicîni cu spectacolul morței, și el nu ți mai face nici o impresiune; ceia ce deștepta curiositatea acestor protivnici cari luptaă cu atâta îndârjire uniă contra altora, era de a se privi, în acele pucine ore de liniște, și de a se studia reciproc. În acest scurt contact între adversari, domni curteniă și cuviință ostășescă; oficerii români și turci se salutaă cu deferență, soldații ambelor oștiri, chiar, păreaă că aă uitat luptele crâncene ce avuseseră împreună până aci, și cari aveaă să începă iarăși peste câte-va momente. Ei schimbaă la distanță cuvinte inofensive și glumețe; aă noștri aruncaă Turcilor tutun, aceștia răspundeaă prin prietenesc *evala!* și aruncaă din parte-le lulele saă mici obiecte orientale. În fine, ură nu părea că există între aceste ființe cari până aci se ucideaă între dînsele; atât de adevărat este că înaltul Ziditor a voit să fiă pe pământ pace și între ómenī bună-voire, și că numai patimile și interesele lumesci îi abat de la acéstă dumnezească lege.

La amiaăi îngroparea morților era terminată; trupele turcesci și românesci reintrară în liniile lor respective, stégurile albe se deteră jos și focul reîncepu cu aceiași vigóre de o parte și de alta.

Noi avurăm în paralelele noastre 6 soldați uciși, 14 răniți.

Operațiunile armatei aliate română-rusă aveau să intre de acum înainte într'o fasă decisivă prin ajutoarele cari începeau să sosescă. De trei luni înaintarea armatei Țarului era oprită în Europa înaintea unui orașel care n'avusese, pân'aci, nici o însemnătate militară; care nu fusese alcătuit nici cu fortificări permanente, nici cu pregătiri de împotrivire, la începerea războiului. Agerimea comandantului turcesc făcuse din acest târguleț o piață de arme de întâia ordine, și un zăgaz puternic pentru apărarea patriei sale; aci câștigase acest comandant trei izbândi cari restabiliră cinstea armelor otomane și arătară lumei în admirațiune câtă valoare ostășească are încă neamul musulman. Aci se învederă încă o-dată bătăria dăcătoare a părinților noștri experimentată în secularele lor lupte cu Osmanliul: „Teme-te de Turc după meterez!“ Ceia ce făcuse puterea rezistenței lui Osman pașa, pe lângă neînvinga și tenacea lui energiă, nu erau numai șanțurile și redutele cu cari înconjurase Plevna, dar era mai ales neîndestulătorea mobilizare a forțelor rusesci intrate în campaniă, lipsa de oștiri cari să țină tot-d'odată în frâu armatele turcesci din cuadrilaterul bulgar și cele din Balcani, și să împresore Plevna cu desăvârșire, împedicând intrarea ajutoarelor și aprovisionărilor. Acastă lipsă avea să fiă acum înlăturată. Șapte divisiuni de infanteriă, două de cavaleriă și o brigadă de tira-

liori sosiră din Rusia pe teatrul de operațiuni din Bulgaria ; acestea erau : corpul gardei împărătesci, format din 1-a, a 2-a, a 3-a divisiune de infanteriă și a 2-a divisiune de cavaleriă a gardei ; apoi a 2-a și a 3-a divisiune de grenadieră, a 24-a și a 26-a divisiune de infanteriă, a 14-a divisiune de cavaleriă.

Până la izbucnirea războiului, marele-duce moștenitor al Rusiei avusese comandamentul corpului gardei imperiale. Se credea că acest corp, sosind în Bulgaria, avea să fiă pus éráși sub ordinele comandantului seú, și trămis la armata de pe Lom, din 'naintea Rusciucului și cuadrilaterului. Inșă aci situațiunea strategică a Rușilor se mai îmbunătățise din ceia ce era în luna lui august, când Mehemet-Ali, înlocuind pe Abdul-Kerim, luase ofensiva și obținuse patru succese consecutive la Iazlar, Karahasankioi, Kaceljevo și Popkioi. Dar din cauza intrigilor și insubordonanței locotenenților seú, Mehemet-Ali fu silit să și suspendă ofensiva, și lăsă timp țareviciului a și concentra armata și a i da mai multă închiągare, ast-fel că, la $\frac{9}{21}$ septembrie, respinse și bătú pe Turci la Țercovna. Acest eveniment adusese disgrăția lui Mehemet-Ali pe lângă consiliul de resbel superior din Constantinople numit *dari-șura așkeri*, care avea pretențiunea de a dirige d'acolo operațiunile de pe teatrul de resbel ; și singurul comandant otoman, care, împreună cu Osman pașa, dovedise talente militare în luptele din Bulgaria, fu înlocuit cu presumțiosul Suliman

paşa, care nu isbutise pân'aci de cât să'şi jertfescă în zadar oştirea înaintea pasului Şipcei. Armata turcască din cuadrilater nu mai întreprinse nimic serios până la începutul lui noembre st. v.

În asemenea condiţiuni comandamentul rusesc credu de ajuns pentru armata țareviciului, compusă din al XII-lea și al XIII-lea corp, și susținută pe aripa dreaptă, spre Osmanbazar, de corpul al XI-lea, a-î trămite în ajutor numai divisia 24-a de infanteriă.

Divisia 26-a merse de întări corpul al VIII-lea înaintea Şipcei; iar restul trupelor cari soseau, adică: brigada de tiraliori și trei divisiuni de infanteriă ale gardei, două divisiuni de granadier și a 2-a divisiă de cavaleriă a gardei, fură îndreptate spre locul unde se juca sôrta resbelului, spre locul de la care depindeau operațiunile ulterioare și rezultatul întregii campanii, spre Plevna. Tôte aceste trupe se încorporară în armata de Vest pusă sub ordinele Domnului Românilor, având de *ad latus*, de ajutor, pe generalul Todleben, și ast-fel această armată coprindea 3 divisiuni de infanteriă și 1 divisiune de cavaleriă română, și, ca trupe rusesci, 3 divisiuni de infanteriă și brigada de tiraliori din corpul gardei, a 5-a și a 31-a divisiune de infanteriă (IX-lea corp) a 16-a și a 30-a (IV-lea corp), a 2-a divisiune a armatei, 2-a și 3-a divisiune de granadier, a 4-a brigadă de tiraliori, și divisiunile de cavaleriă a 4-a, a 9-a de liniă, a 2-a de gardă. În

tot, mai bine de 13 divisiuni de infanterie și 4 de cavalerie, peste 125,00 ómeni.

Primele trupe ale gardei începură a se aduna înaintea Plevnei pe la finele lui septembrie st. v. Mai întâi sosi cavaleria, apoi urmară succesiv infanteria și granadierii în primele săptămâni din octombrie. Domnitorul le trecu în revistă în Poradim, și apoi ele porniră spre a 'și ocupa pozițiunile în jurul Plevnei. După sosirea gardei, Impăratul Alexandru își strămută cuartierul seú de la Gorny-Studen la Poradim. Acest modest sat bulgăresc în care nu se aflaú de cât 2 próste căsuțe în paiente și vre-o 50—60 bordeie în pământ, conținea acum pe puternicul monarc al tuturilor Rusiilor cu adjutanții seí generali și strălucite și numeroase suite și escorte, și pe Domnul Românilor, comandant al armatei de Vest, cu cuartierul seú. Marele-duce Nicolae se aședase cu comandamentul armatei rusesci în apropiatul sat Bogot, iar generalul Todleben se afla în cătunul Tucenița.

Prin neînduplecata putere a împrejurărilor, Plevna devenise nodul înfricoșatei acțiuni militare ce de șese luni se desfășura în Răsăritul Europei, și dumnezeésca ursită voise sus a înălța neluata mai 'nainte în sémă oștire românească, făcându-i un rol însemnat în acéstă mare dramă. Acea oștire pe care mândria rusescă abia consimțea, la început, s'o priimésca să coopereze la operațiuni secundare, la servicií de etape, convoiări și ținere de garnisóne, nevoia silise a o chema la locul cel mai de

primejdiă în care ea se arată peste orî-ce așteptări vrednică, la locul de gloriă și de onor, unde se prinse la voinicéscă trântă cu neînfrântul Osman, băgă în strîmptóre pe *Gaziul*, și dete putere sdruncinatei armate a Țarului ca să aștepte sosirea ajutoarelor din Rusia și să opréscă saltul pân'la Dunăre al leului de la Plevna. Acum începe ultimul act al sguditorului spectacol răsboinic la care din tóte părțile se privea cu luare aminte; garda ruséscă sosise spre a figura în sângerósa apoteosă, și, alături cu dînsa, ochii lumei mirate aveau să vedă oștile României nerémânênd în nimic mai prejos de astă alésă óste a Rusiei, și împărtășind cu dînsa lauriu biruinței. Mare fu răsplata, mare fu cinstea ce Domnul puterilor, Domnul tare în răsboiú, revérsă asupra oștirea românesci.

Sub directul comandament al Suveranului și căpeteniei supreme militare a Românilor, se rânduieră acele strălucite oștiri care veniseră din Rusia și generalii din cei mai distinși care 'și făcuseră renume în armata ruséscă: Skobeleff, cuceritorul Kokandului și învingătorul Lovcei; Imeritinski, tovaréșul seú în acéstă prospétă isbândă; Gurko, conducătorul îndrăzneței treceri de peste véră a Balcanilor; în fine Todleden, vestitul apărător al Sevastopolei. Dar precum vrednică se arată armata românéscă de a combate umér lângă umér de asemenea viteji, așa și înaltul ei povéțuitor îndreptăți onorurile și încrederea ce 'i se dovediră punêndu-se în capul celei mai însemnate părți de

oștire pe care Rușii o desfășurară pe câmpiile Bulgariei. Din zori până séra călare în inspectarea pozițiunilor și a câmpului de bătăiă, și lucrând încă nóptea târziu cu diferiții comandanți și capi de serviciu; cu mintea, cu inima neconținut îndreptate către marea și de grea răspundere legată lui sarcină, Carol Vodă nu uita că este înduoit moștén al slavei casei sale și al marilor noștri Domni, de cari tremura odiniórá dușmanul cu care luptam acum, și trámiteaú în țéri depártate resunetul numelui român. Indemn și pildă bună pornite de sus, harnică și înțeléptă împlinire a înaltei autorități de șef și poruncitor, unită cu inimósă împártășire a primejdiilor și greutăților soldatului, tóte aceste însușiri ale Căpeteniei oștirea românesci aflară recunóscere și respect în oștirea rusescă. Rescripte împărătesci, ordine de ȃi, scrisori oficiale ale Țarului și ale marelui-duce Nicolae aduse la cunoscința trupelor, și pe cari le vom reproduce la locul cuvenit, tóte acestea staú dovadă că, împreună cu întréga armată rusescă, atât comandantul acestei armate, cât și însuși monarcul Rusiei, prețuiră dupe cădintă acele însușiri ale supremului comandant al armatei românesci, precum, asemenea, prețuiaú și vitejia, și însemnatul concurs al acestei armate.

Cu sosirea gardei și ajutórelor priimate de către armata de împresurare a Plevnei la sfírșitul lui septembrie și în primele ȃile ale lui octombre st. v. începe să se îngreuneze pozițiunea lui Osman pașa,

căci, cu toate fortificările pe cari comandantul otoman nu încetase a le înmulți de la ultimul atac general din $\frac{30 \text{ august}}{11 \text{ septembre}}$, cu toate șanțurile și redutele din nou construite pentru apărarea taberei întărite turcesci, disproporțiunea puterilor devenea acum simțitoare între cei 55—60,000 luptători de cari dispunea mușirul, față cu numărul de peste 125,000 omeni ai armatei aliate rusă-română adunați în préjma lui. De aceia n'aŭ lipsit critici spre a mostra pe Osman că a stat în Plevna și a așteptat acolo venirea însemnatelor forțe cari aveau să 'l impresore desevêrșit, în loc să se retragă până mai era timp și cât încă avea deschise liniile Rahova-Vidin și Orhanie-Sofia. Tot ast-fel nu lipsiseră critici spre a osândi pe Osman că nu luase vigurosă ofensivă după izbândile sale din iulie, și chiar după bătălia de la $\frac{30 \text{ august}}{11 \text{ septembre}}$. Dar asemenea apreturii apodictice sunt mai lesne de făcut din cabinet, de cât în mijlocul focului acțiuneii, a peripețiilor câmpului de bătăiă și a stărei morale a trupelor cu cari se susțin luptele. Dacă Osman nu luase ofensiva și nu pusese sulița în costa Rușilor, după nesuccesele lor, spre a 'i arunca în Dunăre, cum ar fi cerut uniî, este că probabil mareșalul turcesc își cunoscea mai bine puterile; că oștirea sa, bună pentru defensivă, și, de pe firea turcescă, minunată în dosul întăririlor, n'avea, se vede, aceiași destoiniciă pentru ofensivă, nu poseda însușirile tactice, deprinderile de manevră, organizațiunea și pregătirile cerute pentru asemenea opera-

țiuni. Comandantul turcesc a cređut, negreșit, că de cât a se expune la neizbândă și a perde ródele ce dobândise, făcea mai bine rămânând în Plevna, către care va atrage tóte puterile protivnicului, împedecând și întârđiând ast-fel invasiunea patriei sale. Și ținerea în loc a armatei rusesci în timp de cincă luni dovedi că, din acéstă privire, avusese dreptate Osman pașa.

Dar rămânerea în Plevna a căpeteniei turcesci până la începutul lui octombre, când soseaă aliaților în Bulgaria ajutórele cari, și din svon public și din țiare, se sciaă că erau adăstare, este mai greú a se justifica din punctul de vedere strategic. Inșă după câte s'aú putut afla atunci, după sciințele ce s'aú cules apoi de la încetarea rėsboiului, nu lui Osman pașa trebuie a se mustra acéstă vină. El vėđuse că la urma urmelor nu 'i va mai sta în putința a se împrotivi, și că va fi copleșit de puterile vrăjmașului. Plevna era un frumos și plin de gloriă episod, o minunată pozițiune de oprire și întârđiere, dar nu era pregătită cu tot ce se cere spre a sustine un asediú îndelung, nu era o cetate zidită în acest scop. Aproxionări de hrană și munițiuni pentru mult timp nu existaă și trebuiaă aduse din afară; armata n'avea casernamentele, depozitele, spitalele necesari; echipamentul și îmbrăcăminteá ei, chiar, întimpinaă multe lipsuri față cu strășnicia vremei care începea.

Osman pașa ceruse, dar, cu stăruință în mai multe rânduri să-i se dea voiă a porni din Plevna

înainte de a fi cu desevêrșire închis. Dar acea voiă n'o dobândi la Constantinopole de la acel faimos areopag militar al imperiului care avea semeția a voi să dirigă, din salonul consiliului, mișcările de pe câmpul de rêsboi; care punea și distitua generalii, trâmitea prin telegraf comandantilor de oștiri nesăbuite planuri de campaniă și ordinii de atacuri și de bătălii, fără ca acei consiliarii să vină în foc să vėdă cum staū lucrurile. Multe din nenorocirile Turciei în acest resbel se datoresc aceluī consiliū care paralisă acțiunea singurilor generali otomani cari dovediră talente în acéstă campaniă — Mehemet-Ali, Osman, în Europa; Muktar, în Asia. În acest consiliū Mahmud-Damat, cumnatul Sultanelui, conducea pe colegii seī, și acel sfetnic determinându-i a nu îngădui lui Osman a se retrage la timp din Plevna, avea în vedere a ține rêsboiul cât mai mult peste Balcani și departe de Stambul, spre a nu neliniști pe Sultan.

Se trâmise dar lui Osman, cu multe laude și măguliri din partea Padișahului, ordin de a sta în Plevna făgăduindu-i că va fi susținut, asigurându-i-se că i se vor aduce provisiuni și tóte trebuinciósele. Șefket-pașa și Kiasim-pașa, alt cumnat al Sultanelui, erau însărcinați a i aduce aceste asigurări. Două mari convoiuri cu hrană și munițiuni isbutiră, în adevêr, cum s'a vėdut, a intra în Plevna în decursul lui septembrie. Osman se încredu, și, soldat ascultător și credincios, urmă a și face, cu nespusa i energiă, datoria. Dar între făgădueli și împlinire

rămâne adesea golul încelatelor nădejdi, și așa se întâmplă bravului Osman.

Ajutorul promis, armata care trebuia să'l susțină și al căreia miez avea să'l constituia trupele lui Șefket, vr'o 15,000 ómenî reslătiți d'alungul drumului de 100 și mai bine kilometri d'între Plevna și Orhanie, armata de despresurare, în fine, întârșia de a se alcătui și a prinde chiag. Mehemet-Ali, a cărui cădere sub intrigile subordonaților se se recunoscă în sfîrșit că era nedreptă, fu însărcinat, la $16/28$ octombrie, a forma armata destinată a scăpa pe Osman, și al căreia număr trebuia să fiă urcat la 60,000 ómenî. Dar cu tóte silințele sale, Mehemet-Ali nu putu aduna în termen de o lună, între Sofia și Orhanie, decăt vr'o 15—20,000 soldați de calitate inferióră, mustehafizi și milițiani, căci cele mai bune oștiri ale Turciei erau aiurea în campaniă, și trupele ce se mai aflaă în Constantinopole se țineaă acolo spre a păși pe Sultan.

Evenimentele se precipitară; faptele ce vom povesti și cari apropiaă catastrofa finală la Plevna nu mai lăsară vreme lui Mehemet-Ali a'și împlini sarcina și a scăpa pe Osman.

Cea d'ânteiă grijă a comandantului armatei de Vest și a ajutorului seă, generalul Todleben, după sosirea întăririlor de oștiri 'naintea Plevnei, fu de a întări partea slabă din cercul de împresurare și a tăia liniile pe cari Osman mai comunica în afară, pe unde putea să primescă ajutóre și să'și

opereze retragerea. Prin atingerea acestei ținte mîșirul otoman avea să fiă cu desăvîrșire închis în Plevna, și acéastă localitate nefiind organizată pentru un asediū îndelung, împrotivirea turcéscă nu mai era decăt o cestiune de sêptemâni și de ȝile, și Osman pașa era să fiă atunci constrîns a se preda cu tótă oștirea lui. Liniile Orhanie-Sofia, și în special șoséua Plevna-Sofia spre Sud, și liniile Rahova-Vidin spre Vest, urmaū, decî, să fiă cu totul tăiate, și oștirile aliate trebuiaū să pună deplină stăpînire pe dînsele.

Aceste linii fiind situate peste Vid, se întăriră trupele aliate aflate pe malul stîng al acestei gîrle. Cavaleria română-rusésă care opera la Vestul Plevnei, trecută sub ordinele generalului Arnoldi, fu sporită cu a 2-a divisiune de cavaleriă a gardei comandată de generalul Gurko, și tótă călărimea operând independent, fu pusă sub ordinele acestui general. Apoi se mai trămiseră peste Vid divisiunile 1-a și a 2-a de infanteriă a gardei, precum și trupe românesce. Divisia năstră a 4-a, sosită aintăiū peste Dunăre și înaintea Plevnei, avusese să ducă cele mai multe greutăți și oboseli de la începutul operațiunilor ofensive; ea întîmpinase pierderile cele mai însemnate în atacurile de la $27/8$ și 30 august 11 septembrie, $6/18$ septembrie și $7/19$ octombrie, ocupând lucrările năstre cele mai apropiate de vrăjmaș, unde acéastă divisiă suferise asemenea mai mult de ostenelile serviciului și de focul turcesc. Acéastă divisiune avea nevoiă de vremelnică odihnă, și la

^{8/20} octombrie îi se dăte ordin a se aşeza în bivuac înaintea satului Verbița, după ce fu înlocuită în tranșee de a 2-a brigadă și de 3 bataliōne din a 3-a brigadă a divisiunei a 2-a. Generalul Racoviță luă comandamentul divisiunei a 4-a, avēnd de șef de stat-major pe colonelul Boteanu E. iar colonelul Angelescu A. se numi șef al artileriei corpului de observațiune de la Calafat ; loc.-colonel Voinescu trecu ca șef de stat-major la acest corp. Odată cu aceste schimbări în divisia 4-a, se făcu și numirea colonelului Fălcoianu St. de șef de stat-major general al armatei române de operațiuni, înlocuind pe colonelul Barozzi C. care fu chiămat în funcțiunile de director-general al ministerului de resbel. După un repaus de trei zile, brigada Cantili, din divisia 4-a, fu trāmisă peste Vid unde luă pozițiune la Etropol și Demirkioi, spre a se împărtēși cu trupele gardei rusesci la operațiunile cari aveau să începă la Vestul Plevnei.

Linia de împresurare pe țermul stāng al Vidului, care se compunea până aci numai de cavaleriă, se întări dar acum cu 3 divisiuni de infanteriă (1-a și a 2-a a gardei rusesci, brigada de tiraliori și 8 bataliōne române) și mai dispunea și de 3 divisiuni de cavaleriă aliată, cu numărōsă artilerie. Comandantul armatei de Vest hotărî a întreprinde cu aceste puteri o vigurōsă acțiune spre a închide din tōte părțile armata lui Osman pașa. Pentru acest sfirșit trebuiaă să se atace pozițiunile pe cari le ocupase inamicul la finele lui septembrie st. v. pe șosēua

Plevna-Orhanie-Sofia, de-alungul căreia Şefket, în înţelegere cu Osman, stabilise o liniă întărită de etape şi de adăposturi pentru convoiurile cari urmau a se trămite în Plevna, având ca centruri de împotrivire satele Dolny-Dubnik, Gorny-Dubnik şi Teliş, unde Turcii aşedaseră garnisóne mai numeroase sprijinite pe redute şi întăriri. Generalul Gurko, căruia i se încredinţase comandamentul preste toate forţele din armata de Vest operând pe stânga Vidului, primi ordin a lua din stăpânirea vrăjmaşului acele centruri de împotrivire între Plevna şi Radomircea.

Generalul Gurko luă dispoziţiunile destinând pentru atacul Gorny-Dubnikului divisia 2-a de infanteriă şi brigada de tiraliori din gardă, 6 escadróne de cavaleriă şi 48 tunuri. Colonelul Tcherevin cu 12 sotniî de Cazaci, 8 escadróne de călăraşi români şi 12 tunuri, avea ordin a lua poziţiune spre Apus de Gorny-Dubnik, pentru a susţine atacul asupra acestei poziţiuni, şi călăraşii (brigada Formac) înaintară spre acest sfîrşit spre Cervenibreg pentru a opri trupele turcesci din acea parte, a priveghea ţermul drept al Iskerului şi a tăia retragerea inamicului din Gorny-Dubnik spre Vest. Cu atacul Telişului fu însărcinat regimentul de vânători ai gardei, împreună cu 2 brigade din divisiunea 2-a de cavaleriă şi 20 tunuri. Atacul Dolny-Dubnikului trebuia să se săvârşescă de generalul Arnoldi cu 2 batalióne de infanteriă românească din brigada Cantili, cu divisiunea 4-a de cavaleriă rusescă şi

artileria ei, cu brigada de roșiori și bateria ei călărăreță. În fine, între Dolny-Dubnik și Demirkioi, se afla regimentele al 14-lea de dorobanți, al 7-lea de liniă, 1 batalion din al 2-lea de dorobanți, 1 batalion din al 16-lea de dorobanți, 1 regiment de Cazaci și 2 baterii românești, sub ordinile colonelului Cantili. Aceste trupe aveau însărcinarea de a împiedica oricare eșire a Turcilor din Plevna spre a merge în ajutorul Dolny-Dubnikului. Reserva generală era între Gorny și Dolny-Dubnik, și consta din 1-a divisiă de infanterie și a 3-a brigadă de cavalerie de gardă rusă, cu 44 tunuri. Asaltul asupra Gorny, Dolny-Dubnik și Teliș se hotărîse pentru 12/24 octombrie.

Pe când pe țărmul stîng al Vidului se lua aceste dispozițiuni, comandantul armatei de Vest ordonase asemenea trupelor de pe malul drept, așezate pe linia de împresurare despre Nordul și Răsăritul Plevnei, a executa în ziua atacului, la 12/24, energice demonstrațiuni spre a neliniști pe Osman pașa însuflându-i grija că are să se dea asalt general asupra Plevnei, și silindu-l a-și ține trupele în toate părțile, fără a le putea concentra și trimite în ajutorul pozițiunilor cari se ataca pe Vid. Aceste demonstrațiuni de atac urmau a se face mai vîrtos pe aripa dreaptă și stîngă a liniei de investiment, adică de Români și de detașamentul Skobelef. Trupele române începînd de la Susurlu, colonelul Roznovanu, cu a sa brigadă de călărași, cu companiile de dorobanți și secția de artilerie ce avea sub or-

din, trebuia să execute mișcări de trupe în fața Opanezului, având a fi susținute aceste mișcări de brigada de infanteriă Sachelarie, care forma ante-garda pozițiunei noastre pe malul drept al Vidului. Divisiunile noastre a 2-a și a 3-a se adunaseră sub arme în ordine de bătaia; trupelor cari ocupău paralelele și lucrările înaintate, li se prescrisese a deschide din și de dimineță un foc viu și întezit cu 70 tunuri asupra taberei întărite de la Bucova, a redutei Grivița n° 2 și asupra drumului acoperit unde stăteau rezervele inamice, și aceste trupe române urmau asemenea să facă o demonstrațiã de atac adunându-se în piețele de arme, trăgând salve de infanteriã și asvêlind cu mortiere bombe asupra redutei vrăjmașe.

Aripei stângi se ordonaseră mișcări identice, ce aveau să se execute de trupele rusesci pentru a imobilisa forțele Turcilor din acea parte. *)

*) Generalul Todleben trãmise generalului Zotof, comandantul corpului al IV-lea rusesc, următorul ordin :

Pentru a stabili în jurul armatei inamice o împresurare completã, Înãlțimea Sa Comandantul armatei de Vest a bine-voit a ordona:

a) De a se încredința E. V. ocuparea șoselei Plevna-Lovcea punându-vi-se la dispozițiune a 16-a divisiune de infanteriã, a 3-a divisiune de infanteriã a gardei, etc.

b) Ante-garda (a 16-a divisiune cu artileria, 3 bataliõne din a 3-a brigadã de tiraliori, 1 regiment din a 3-a divisiune a gardei, etc.) va fi comandatã de loc.-genera Skobelef, și, dupã dispozițiunile ce veți lua, va ocupa și întãri pozițiunile de pe șoseaua Plevna-Lovcea, adicã prima créstã a Muntelui-Verde și înãlțimea la Vest de Brestoveț. Dupã ce vor ocupa și întãri aceste pozițiuni,

Conform acestor măsuri, acțiunea începu la $12/24$ octombrie dimineața. Pentru prima oră Osman pașa fu aci încelat în prevederile sale. Creștând, negreșit, că puterea principală a atacului aliaților avea să se desfășure ca pân'aci pe țărmul drept al Vidului; pus în înduioială prin mișcările pe frontul pozițiunii sale, el nu se preocupă în destul de spatele seș spre a întări trupele d'acolo, unde însă era acțiunea de viață pentru dînsul, unde se afla liniile sale de comunicațiune și de retragere.

Generalul Gurko atacă cu trupele ce îi fuseseră puse la dispozițiune, adică: 2 divisiuni de infanteriă de gardă rusescă, o jumătate divisiune românescă, și numărósă cavaleriă și artileriă aliată, peste 30,000 ómenî cu 159 guri de foc, forțele turcesci din Dolny, Gorny-Dubnik și Teliș cari nu întreceau 15,000 ómenî cu 12 tunuri. Puterea atacului era îndreptată contra Gorny-Dubnikului; trupele cari atacaú Teliș și Dolny-Dubnik trebuiau să opréscă acolo pe inamic și să'l împedice să

trupele se vor mănține pe dînsele până la cea din urmă estremi tate, dar sub nici un cuvânt nu vor trece în ofensivă.

c) Generalul Loșkaref, comandantul divisiunii a 9-a de cavaleriă care a operat la stînga șoselei Lovcei până la Vid, va cura la mișcarea ofensivă a detașamentului pus sub ordinele E. V. și va întreține comunicația între acesta și detașamentul generalului Gurko. Cuartierul generalului Loșkaref va fi la Kadikioi, se va stabili acolo o stațiă telegrafică.

d) Adjutantul general Gurko va înainta peste Vid la 12 octombrie fórte de dimineața; cuartierul seș general este stabilit la Ieni Bărkaci, unde se va afla o stațiă telegrafică, etc.

mérgă în sprijinul Gorny-Dubnikului. Cele 6 batali6ne din brigada Cantili, și cavaleria și artileria de la Etropol și Demirkioi, erau însărcinate a zădărnici eșirea și alergarea în ajutor a trupelor turcesci din Plevna.

Garda rusescă luptă cu mare vitejiă și consacră încă o dată al ei tradițional renume; dar Turcii se împotriviră cu o tăria vrednică de admirațiune. Ahmet-Hafzi pașa n'avea la Gorny-Dubnik decât 6,500 6meni cu 4 tunuri. El resistă, însă, de dimineță până séra strașnicelor atacuri a 18,000 Ruși cu 60 de tunuri; le ucise saũ le răni ca la 4,000 6meni, și după ce Turcii perdură peste jumătate din trupele lor—3,500 soldați scoși din luptă—bravul comandant otoman fu silit să se predea cu micul numér de ostași cari nu mai puteau urma împotrivirea. Atacul asupra Telișului fu mai pucin norocos pentru Ruși. Acéstă localitate, ca și Dolny-Dubnik, trebuia, în planul generalului Gurko, să fiă mai mult observată, atacul asupra ei fiind numai demonstrativ pentru a împedica trupele vrăjmașe de acolo (6 până la 7 tabore, ca la 6,000 6meni cu câte-va cete de Cerkezii și bași-bozuci) a se duce în ajutorul Gorny-Dubnikului. Inșă regimentul de vênători ai gardei, urmând temperamentului rusesc de a nu ține sémă de întăririi, și voidind a sustine reputațiunea corpului de elită din care acest regiment făcea parte, porni pe dată la asaltul pozițiunei turcesci. Dar vênătorii ruși fură

striviți și respinși cu mari pierderi, aproape 1,000 ómenii uciși și răniți.

Maí bine isbutiră Românii în însărcinarea ce li se dase în contra pozițiunei de la Dolny-Dubnik. Aci Turcii aveau ca la 3,000 ómenii infanteriă cu 4 tunuri. Brigada de roșiori cu bateria ei călărétă, și 2 regimente de cavaleriă rusescă cu 1 bateriă, înaintaseră la 7 ore dimineța până la 2 kilometri de Dolny-Dubnik, și se aședaseră între acéstă localitate și Gorny-Dubnik. Turcii deschiseră imediat focul din 3 redute ce aveau rēdicate de-alungul șoselei. Artileria aliată se puse pe dată în bateriă și începu a trage asupra redutelor, pe când roșiorii și un regiment de husari rusesci sēvērșiaū o năvălire care punea pe fugă un detașament inamic ascuns în porumburi din dosul unei înălțimi care domina a 3-a redută turcescă. Tragerea tunurilor nóstre, cu bătăia maí depărtată ca a celor rusesci, sili în curēnd tunurile turcesci să'și rărăscă focul. Pușcăturile vrăjmașului din redută nevoiseră cavaleria română-rusă să se opréscă. În vremea asta, batalionul nostru al 2-lea de vânători și 1 batalion din regimentul al 16-lea de dorobanți cari operaū cu detașamentul Arnoldi, se retransaseră repede, și din întăririle ce 'și rēdicaseră peste nópte, la 500 metri de pozițiunea inamică, începuseră un foc fórte viu. Aci se vede iarăși în chip caracteristic metoda de a combate, în acest resbel, a trupelor române alăturate de cele rusesci. Pe când aceste din urmă nu se îngrijesc a'și face întăririi și adăposturi, ina-

întâind descoperite și cu singura putere a avântului la asalt asupra vrăjmașului, infanteria românească întrebuintează îndată retrașamente repeși și tranșee de bătaia. Cu această metodă trupele române, la atacul de la Dolny-Dubnik, isbutiră pe deplin în sarcina ce le fusese încredințată; ele ținură în loc pe Turci, îi tăiară de Gorny-Dubnik, și Românișii avură perderi neînsemnate mulțumită ocrotirii ce le dederă întăririle trecătoare ce întrebuintăseră.

Pe când se urmau aceste lupte la Dolny-Dubnik, Gorny-Dubnik și Teliș, cele 6 batalioane românești cu 2 baterii ale brigadei Cantili se opunea, la Dolny și la Gorny-Etropol, eșirei Turcilor din Plevna spre a merge în ajutorul liniilor atacate în spatele lor. Pe țărmul drept al Vidului, de la Opanez până la Grivița, trupele românești susțineau atacul ce se da la Vestul Plevnei, prin demonstrațiunile cari erau ordonate. Bateriile noastre din fața redutei turcesci n° 2 și a taberei de la Bucova esecuta, strașnică bombardare asupra țărilor turcesci, și trupele din lucrările noastre înaintate deschiseră la 12° ore un foc viu de puscă și de mortiere. Se zărea deslușit din liniile noastre cum vrăjmașul, convins că are să 'i se dea un asalt, înglota numeroase trupe în astă parte, cari stau gata de luptă în șanțurile de comunicațiuni și pe drumurile acoperite. Bateriile turcesci respunseră viguros focului nostru, și apărătorii redutei vrăjmașe ne acoperea, tranșeele cu glonțe. Această înferbîntată acțiune de ambe părți fu însoțită de simțitoare perderi. Avurăm

uciși aci pe locotenentul Rosetti din al 3-lea batalion de vânători, împreună cu 10 soldați; colonelul Budișteanu C. comandantul brigadei a 2-a din a 2-a divisiune de infanteriă, fu greu rănit în paralela 4-a, pe când îndrepta focul soldaților sei. Asemenea fură răniți în tranșee loc.-colonel Șișman, căpitanul Abu, locotenentul Ostian, sub-locotenentul Vlădescu și 34 soldați.

În tot timpul cât ținu bătălia, de la $12/24$ octombrie, comandantul armatei de Vest, Domnul Carol, stētu călare, împreună cu ajutorul seŭ, generalul Todleben, la centrul mișcării generale pe șoseua Plevna-Lovcea. Domnitorul se oprise cât-va timp în satul Brestoveț, cu generalul Skobelef spre a observa mișcările Turcilor pe înălțimile de la Krișin. O jumătate oră după plecarea de acolo a Domnitorului, Turcii 'naintând ocupară acest sat pe care Rușii 'l luară înapoi peste nópte. Ce noroc pentru Turci dacă soseaŭ mai de vreme, și ce triumf ar fi fost la Constantinopole dacă s'ar fi luat prins acela pe care trufia otomană 'l privea ca pe un vasal răsculat!

Trupele române, atât cele de pe marginea dréptă, cât și cele de pe marginea stângă a Vidului, aŭ conlucrat, dar, în mod activ împreună cu garda imperială rusescă la izbânda de la Gorny-Dubnik. Acésta aŭ recunoscut-o atât generalul Arnoldi, *)

*) În raportul îndreptat comandantului armatei de Vest de general-maior Arnoldi asupra acestor operațiuni, ȳice: «Imi permit « a aduce la cunoscința M. V. că în cele șapte ȳile de activitate

cât și însuși dobânditorul acestei izbânde, energicul general Gurko, într'un ordin de ți de mulțumiri pe care'l reproducem mai departe. Prin cucerirea Gorny-Dubnicului, situațiunea oștirilor turcesci din Plevna începea să devină foarte critică. Telișul, de și nu se putuse lua la ¹²/₂₄ octombre,

« ale trupelor detașamentului meu înaintea Dolny-Dubnikului, toate
 « părțile de armată română, infanteria, cavaleria și artileria, și-au
 « împlinit datoria cu conștiință și cu multă abnegațiune, și au fost
 « de mare folos: infanteria a trebuit să stea patru zile d'a rândul
 « în retrașamente fără să pótă aprinde focuri nóptea; cavaleria
 « a împlinit toate misiunile ce 'i s'au încredințat cu o precisiune și o
 « repeđiciune minunată; toate recunóscerile, mai ales, au fost făcute
 « fără cea mai mică greșelă; artileria a stat sub focul a 3 redute
 « pricinuind vrăjmașului mult rău prin focul ei sigur și necurmat.
 « Iau îndrăznéla s'atrag generósa atențiune a M. V. asupra activi-
 « tăței colonelului Crețenu, a cărui brigadă s'a distins printr'un
 « serviciu exemplar, ceia-ce probéză că cavaleria sa a fost pregătită
 « în timp de pace prin exercițiuri bine îndreptate. În artileria s'a
 « distins mai ales căpitanul Hepites, comandantul bateriei călărețe.
 « Oficierii de stat-major, locotenent Lambrino și locotenent Lupu,
 « au dirigit toate lucrările de întăriri lucrând în înțelegere cu ofi-
 « cieri de stat-major rusesc, și în toate părțile rezultatul a probat
 « zel și cunoștințe din parte-le. Colonelul Cantili, comandant al
 « brigadei de infanteria, căpitanii P. Gusí și B. Negoeseu, precum
 « și comandantul brigadei de călărași, colonel Formac, merită
 « asemenea să atragă generósa M. V. atențiune. Oficierii de ordo-
 « nanță atașați pe lângă persóna mea, sub-locotenentii Nisipeanu și
 « Danielopulo, au desfășurat mare activitate, fiind tot-d'a-una gata
 « a aduce serviciu și a transmite ordinele mele fără a băga în sémă
 « împrejurările primejdióse.»

Lângă Dolny-Dubnik, 18 octombre 1877.

Comandantul cavaleriei rusă-română peste Vid,
General-maior Arnoldi.

înconjurat însă de 16 batalioane cu 66 tunuri, fu nevoit a se preda patru zile mai târziu după 3 ore de bombardare, împreună cu comandantul său, Ismail-Haki paşa, cu 7 ofiţeri şi 3,000 ómeni. Garnisona turcescă ne mai putându-se ţine în Dolny-Dubnik şi temându-se de aceiaşi sórtă, se retrase în Plevna. Comunicaţiunile lui Osman paşa cu Orhanie şi Sofia erau acum tăiate, şi Şefket paşa care îşi luase sarcina a le apăra şi ţine deschise, când află căderea Gorny-Dubnikului şi Telişului, se retrase în grabă cu 12 tabore ce avea, de la Rodomircea la Orhanie. Tótă întinderea şoselei Plevna-Sofia până la Iablaniţa era acum în stăpânirea armatei aliate.

Pentru închiderea desevărsită a Plevnei şi rădicarea putinţei d'a 'i veni în ajutor despre Nord-Vest, ca şi despre Sud-Vest, era nevoia a se întreprinde operaţiuni şi pe zona între Isker şi Ogost, şi în prima linie asupra oraşului întărit Rahova, care, prin comunicaţiunile ce avea cu Vraţa, Bercoveţ, Belgradjic şi localităţile de pe Dunăre în sus până la Vidin, putea să fiă întrebuintat ca punct de adunare al puterilor turcesci din Vestul Bulgariei şi de dincolo de masivul apusén al Balcanilor. Comandantul armatei de Vest, de odată cu operaţiunile asupra Dolny, Gorny-Dubnikului şi Telişului, hotărîse a se începe asemenea operaţiuni cari să pregătéscă atacul asupra Rahovei, şi însărcinase cu aceste operaţiuni trupele române aflate între Vid şi Isker sub colonelul Slăniceanu. Conform ordinelor ce primise de la căpetenia armatei, detaşamen-

tul Slăniceanu pornise la ¹⁷/₂₉ octombrie din Ghi-
gen o recunoscere compusă din 5 companii de do-
robanți, 3 escadrone de călărași și 2 tunuri spre
Crușoveni și Vadin. Acastă localitate era apărată de
1 redută ocupată de infanteria inamică. Cele 2 tunuri
românesce deschid focul la 1,800 metri spre a sili pe
vrăjmaș a'și arăta puterile, și dorobanții înainteză
asupra redutei. Turcii garniră pe dată parapetul și
începură a trage asupra trupelor noastre, dar obu-
sele române, bine îndreptate, produsură o exploziă
în depositul de munițiuni din redută. Impresionați
de această împrejurare și vedând că dorobanții îna-
intaseră până la 400 metri de întărire, Turcii nu
mai stătură la luptă și părăsiră reduta, fugind spre
Rahova. Escadronul de călărași de Gorjiu se pune
în gona lor. In această ciocnire vrăjmașul avu 14
uciși, mai mulți răniți și 11 prinși. Noi avurăm un
oficier, locotenentul Cătănescu N. din regimentul
al 8-lea de călărași, rănit; 1 sergent-major și 1 sol-
dat uciși, 3 soldați răniți. Colonelul Slăniceanu cu-
răți ast-fel terenul d'între Isker și Rahova, și sta-
bili un pod pe Isker pentru trecerea trupelor sale.

In urma înaintării detașamentului de pe Isker,
Domnul Românilor ordonă colonelului Slăniceanu
a păși la atacul Rahovei pe care avea să'l execute
despre Resărit, având a fi susținut la Apus de
trupe de cavaleria detașate din armata d'înaintea
Plevnei. Tot-de-odată generalul Lupu, comandantul
corpului de observațiune de la Calafat, primise
ordin a lua dispozițiuni pentru a se susține, de pe

malul stâng al Dunărei, acțiunea ce trupele noastre de pe malul drept aveau să întreprindă în contra Rahovei. Generalul Lupu trebuia să remită comandamentul în fața Vidinului colonelului Angelescu A. și să meargă la Bechet împreună cu loc.-colonelul Voinescu, spre a lua direcțiunea forțelor adunate acolo, și cari, în ziua atacului asupra Rahovei, aveau să concure cu focul bateriilor aflate în fața acestui oraș pe țărmul stâng, și să trimită trupe de desbarcare pe malul turcesc. Bateriile de la Calafat aveau asemenea ordin a întreține în toate zilele, cu începere de la $\frac{1}{13}$ noembrie, un bombardament viu asupra cetății Vidinului, spre a distra atențiunea vrăjmașului și a-l împedica să detașeze trupe în ajutorul Rahovei.

Intre Vidin și Rahova, circula pe Dunăre un bastiment de rebel turcesc. Maiorul din flotilă Dimitrescu-Maică N. primise ordin a-l priveghia și a-l opri să se îndrepteze spre Rahova. Pentru a îndeplini ordinul, maiorul Dimitrescu-Maică se puse în urmărirea monitorului inamic, și aflându-l la înălțimea insulelor Ciftele, între Rîiosul și Canapa, recunoscând că prin *abordagiū* nu putea ataca vasul turcesc, căci el se apăraseră cu un înduoit zăgaz în susul și în josul apei. Oficierul de marină românescă se hotărî a stabili la Rîiosul și la Canapa baterii de costă, pe cari le armă cu mortiere pentru a obține o tragere curbă și a lovi cu armele ce avea la dispozițiã singura parte vulnerabilă a monitorului, puntea, care avea numai o fôia de fer de 7 — 8 mm. gro-

sime, cu o căptușelă de lemn de 6 cm. Pe lângă bateria cu mortiere destinată în special a ataca monitorul, comandantul român, spre a întâmpina focul tunurilor ce inamicul avea în bateriă pe țărm pentru protecția bastimentului de resbel, mai stabili încă 2 baterii în cari aședă tunuri de câmp din bateria a 3-a, regimentul 1-iu de artileriă, detașate de la corpul de observația de la Calafat. Tóte aceste dispozițiuni fură luate de maiorul Dimitrescu-Maică cu concursul locotenentului Perdicari, din artileriă, și al sub-locotenenților Mănescu și Mardari, din marină, cari toți se deosebiră prin inteligență în timpul pregătirilor, și prin bravură în timpul acțiunei.

În ziua de 7/19 noembre, pe când trupele noastre atacaū Rahova, monitorul turcesc din fața Canapei era, și dînsul atacat, și după o canonadă la care inamicul răspunse cu vigóre, la a 77-a lovitură vasul turcesc fu spart și cufundat.

Din cele trei bastimente de resbel pe Dunăre cari periră în asemenea chip în acest resbel, cel de la Măcin fusese atacat și distrus la 14/28 maiu cu concursul maiorului de marină românescă Murgescu; cel de la Canapa, la 7/19 noembre, fu desființat de maiorul Dimitrescu-Maică N. Amêndoî acești oficeri, vechi elevi ai școlei navale din Brest, făcură ast-fel ca modestul, dar inteligentul corp al flotilei noastre să aibă și dînsul pãrticica sa de cinste alături cu frații lor de óste.

Orașul întărit Rahova fusese recunoscut în dife-

rite rânduri prin detașamente de cavaleriă rusă-română, și se scia că el este apărat la Est de o redută mare și de alta mai mică, armate cu artilerie și legate între dînsele prin șanțuri ocrotitoare; iar la Apus se afla altă redută, asemenea cu artilerie, și flancată de retranșamente. Alte lucrări nu se mai înființaseră, garnisóna se compunea din 3,000 ómeni infanteriă (nizamî) și câte-va cete de neregulați, Cerkezî și bași-bozucî.

Puterile cu cari avea să se întreprindă atacul numărau în total 6,500 ómeni, și se împărțeau astfel: 1) detașamentul colonelului Slăniceanu, constituit din regimentul al 10-lea de dorobanți, batalionul 1-iu din regimentul 1-iu dorobanți, batalionul al 2-lea din regimentul al 4-lea dorobanți, 1 batalion din al 15-lea dorobanți, compania 4-a din al 6-lea dorobanți, compania 1-a de geniú, 3,700 ómeni infanteriă prezenți sub arme. Cavaleria detașamentului era compusă din regimentele al 2-lea, 7-lea și 9-lea călărași, 1,160 ómeni; artileria, 3 baterii Krupp din regimentul al 2-lea de artilerie și 1 baterie teritorială cu tunuri Lahitte, 22 guri de foc. 2) Detașamentul generalului rusesc Meyendorf, trămis de la armata d'înaintea Plevnei spre a întări trupele colonelului Slăniceanu, și compus din brigada de roșiori, (7 escadróne) al 4-lea regiment de ulani ruși, (4 escadróne) bateria călărétă Hepites și 1 baterie călărétă rusescă, în total 1,200 ómeni.

La 6 noembre séra, colonelul Slăniceanu sosi cu

detașamentul seü d'asupra platoului de la Selanovce, ca la 4 kilometri de Rahova, în fața aripei stângi a pozițiunei inamicului. In acea și generalul Meyendorf pornise cu trupele sale din Knéja, și sosise în acea séră la Bucovița, unde bivuacă după ce pornise 2 escadróne de roșiori înainte atât pentru a recunósce pozițiunile între Skit și Ogost și trecétórele acestor gîrle, cât și pentru a se acoperi pe flancul drept despre Cibru-Palanca și a tăia telegraful între Rahova și Vidin. In întálnirea ce avură generalul Meyendorf și colonelul Slăniceanu, hotărîră să dea atacul a doua și, la 7/19 noembre. Generalul Meyendorf, a cărui cavaleriă fu întărită cu batalionul al 2-lea din regimentul 1-iü de dorobanți luat din detașamentul Slăniceanu, avea misiune a face o demonstrațiă de atac la Vestul pozițiunei inamice, spre a atrage într'acolo atențiunea Turcilor și a'i sili să'și împartă puterile, pe când colonelul Slăniceanu avea să dea atacul real la Est, asupra celor 2 redute vrăjmașe. Prin înțelegerea stabilită cu generalul Lupu de la Bechet, bateriile nóstre din acéstă localitate aveaü să deschidă focul despre Dunăre îndată ce vor auđi canonada pe țermul drept, și un batalion de dorobanți trebuia să se imbarce la Bechet pe pontóne și să fiă transportat de maiorul Murgescu cu șalupa cu vapor *Săgéta* pe malul bulgar, pentru a lua în spate pozițiunea atacată. Un regiment de călărași ținea legătura între trupele generalului Meyendorf și ale colonelului Slănicénu.

În ziua de $7/19$ noiembrie dimineața, cețea nu permise colonelului Slăniceanu a întreprinde atacul de cât la 9 ore, când aședă în bateriă cele 22 tunuri ale sale și deschise, la 2000 metri, focul asupra întăririlor turcesci. Generalul Meyendorf înaintase timpuriu bateria Hepites la 1500 metri de întărirea flancului drept inamic; ea deschisese la 8 ore focul, la care răspunse viguros artileria redutei turcesci. Tot-de-odată generalul postase la podul de la Hêrlek, peste Skit, pe șoséua Rahovei spre Lom-Palanca și Vidin, 2 companii de dorobanți cari 'și făcură aci repede șanțuri de adăpost; 2 escadrone de roșiori priveghiaū drumul în direcția Cibru și Lom-Palanca, iar restul cavaleriei și bateria rusescă sta sub arme înaintea Bucoviței, făcând front spre Rahova.

La amiazi colonelul Slăniceanu, după ce mai înaintase tunurile sale, aprețuind că bombardamentul de 3 ore sdruncinase de ajuns lucrările vrăjmașului, formă colóna de asalt compusă din regimentul al 10-lea de dorobanți condus de comandantul seū, loc.-colonel Măldărescu. Soldații noștri se repeziră cu minunat avânt asupra primei redute și a retranșamentelor înaintate, și cu tot focul crâncen al dușmanului, ei goniră cu baioneta pe Turci, cari fugiră spre întărirea d'înapoi și spre reduta inamică. Loc.-colonel Măldărescu avu în acest atac calul ucis; pe jos, el urmază a 'și conduce și însufleți soldații până ce un glonț 'i străpunge amândouă piciórele. Locotenentii Radovic și Bordeanu

căduseră morți. Lupta ținuse o oră. Colonelul Slăniceanu ocupă îndată reduta cucerită cu trupe de infanterie și cu 1 baterie care începe a trage în reduta cea mare; aședă altă baterie pe flanc spre a lua în peșș a doua întărire a vrășmașului; a treia baterie română își urma focul din pozițiunea în care se afla.

Canonada mai ține două ore asupra redutei celei mari de la Răsăritul Rahovei, unde Turcii își concentraseră împotivirea. Colonelul Slăniceanu înainte din nou la atac batalioanele din regimentele 1-iu, al 4-lea, al 6-lea de dorobanți, având în rezervă regimentul al 10-lea și batalionul din al 15-lea. Vitejii dorobanți iaă, una după alta, tranșeele și lucrările aflate înaintea întăririi. Pentru a slăbi rezistența dușmanului în acea parte ș'a înlesni atacul trupelor sale, colonelul Slăniceanu pornesce cerere generalului Meyendorf a da un atac pe stânga noastră asupra redutei de la Vest, și a atrage mai mult în acea direcțiune puterile turcesci. Generalul Meyendorf, de și afară de cavaleria sa n'avea disponibile, din batalionul de dorobanți ce îi se dedese, de cât 2 companii (căci cele-lalte 2 le aședase la podul de la Hêrlek spre a se apăra de o mișcare inamică care ar fi venit despre Cibru și Lom-Palanca, precum și de pe linia de retragere a Turcilor din Rahova), nu stētu însă la îndoiială a da colonelului Slăniceanu sprijinul cerut, nădăjduind că o surprindere a inamicului va fi puțin ciósă. Comandantul batalionului, maior Mateescu,

primesce ordin a înainta cele 2 companii asupra redutei de la Vest și a-i da asalt, și, spre a sprijini această mișcare, colonelul Crețeanu înainteză de pe șoséua Rahova-Vidin brigada de roșiori cu 2 tunuri rusesci, precum și una din cele 2 companii aflate la podul de pe Skit, amenințând flancul redutei. „Dorobanții“, dice generalul Meyendorf în raportul seú, „înaintară cu cea mai mare tărie și cu un curagiú mai presus de ori-ce laudă, și ajunseră până la șanțul ocupat de vrășmaș. Dar aici ei întâlniră un foc atât de omoritor, încât comandantul lor, maiorul Mateescu, fu rănit, aprópe 100 din ai lor cădură, și ei fură nevoiți a se trage înapoi, dar la scurtă depărtare, și urmând pușcătura cu vrășmașul care nu cuteza a eși ș'a-i urmări.“

Retragerea se operă în bună regulă, ocrotită de escadrónele de roșiori, de compania de infanteriă și de cele 2 tunuri rusesci conduse de colonelul Crețeanu.

În același moment trupele colonelului Slăniceanu cari, cum s'a văduț, cuceriseră una din cele două redute de pe stânga pozițiunei inamice și se făcuseră stăpâne pe retransamentele d'înaintea celei de a doua redute, dau asaltul și asupra acesteia. Soldații noștri năvăliră cu o nespusă bravură și ajunseră până la 40 metri de șanț. Maiorul Giurescu muri ca adevărat eroú stimulând soldații pe linia tiraliorilor; maiorul Ene fu ucis în fruntea batalionului seú; maiorul Burileanu avu calul ucis și urmă a lupta pe jos; sub-locotenentul Spiroiú,

rănit și cu obrazul plin de sânge, rămâne în foc și conduce trupa. Dar cu totă vitejia soldaților și a ofițierilor noștri, avântul lor se sdrobesce de neprasicul foc al vrășmașului. Incepuse a se însera, și a doua redută nu se putuse lua. Colonelul Slăniceanu vedând că sosise noaptea, că trupele sale erau tare obosite de lupta care ținuse timp de 9 ore și că soldații și sleiseră cartușele, se hotărî a ocupa iarăși pozițiunea pe flanc de la Selanovce, spre a da odihnă trupelor și a le distribui munițiuni.

A doua zi, 8/20 noembrie, o negură desă, cum se ridică de multe ori pe Dunăre în acest ano-timp, oprea cu desevârșire vederea la dece pași înainte și împedea totă ziua orice operațiune. Trupele noastre se ținură sub arme pe linia lor de împresurare în jurul Rahovei. Un escadron de cavaleriă, trimis în recunoșcere spre Lom-Palanca, prinse un convoi turcesc de cară cu făină ce se îndrepta spre Rahova. Turcii simțindu-se împresurați de toate părțile pe malul drept, vedând mișcările de imbarcare începute de trupele generalului Lupu la Bechet spre a-i lua în spate, demoralizați de energicele atacuri de peste zi și temându-se de a fi înconjurați și tăiați despre Vest, se hotărîră a evacua Rahova și a se retrage spre Ogost către Cibru și Lom-Palanca. În noaptea de 8/20 spre 9/21 ei își făcură pregătirile, și la 2 ore dimineața se puseră în marș. Generalul Meyendorf, în bănuiala unei asemenea mișcări, concentrase în seara de 8/20 întregul batalion din 1-iul de dorobanți la podul de la Hêrlek, căci malul

de o parte rîpos, și de alta mlăștinos al Skitului, și adîncimea apelor sale nu ofereau vad în altă parte. Batalionul de dorobanți care, în urma gravei răniri a maiorului Mateescu la atacul din ajun, trecuse sub comandamentul căpitanului Merișescu, se întărise aci cu șanțuri, și generalul Meyendorf îi dăduse ordin a se împotrivi cu ori-ce preț și a opri pe Turci, pentru a da timp trupelor colonelului Slăniceanu a sosi pe călcâiele vrășmașului. Bateria Hepites și 2 escadróne de roșiori luaseră pozițiune în vecinătatea podului. La 3 ore de dimineță întréga garnisónă din Rahova, ajutată de întuneric și de cęța care o învéluia, ajunsese în fața podului de la Skit, și tótă glóta vrăjmașă de 2000 Turci năboiesce ca un troian peste cei 600 Români de la capul podului. Inscințați de vedetele nóstre înaintate despre apropierea inamicului, dorobanții îl așteptă neclintiți, și, la scurtă distanță, deschid un foc strașnic asupra lui. Dar și năvala Turcilor este desnădejduită, căci numai pe aici au vad, și ei se prěvălesc cu furiă asupra soldaților noștri. O luptă ferbinte se desfășură aci, o trântă crâncenă în care o mână de dorobanți Mehedințeni țin pept mai bine de trei ore unui număr întreit de vrăjmași, fără ca aceștia se pótă birui neînfrânta lor împotrivire. Căpitanul Merișescu, care în ajun se distinsese în conducerea batalionului după rănirea șefului seú, se ilustră aci prin vitéza sa apărare. Vėdënd că numărul mai mare al Turcilor amenință să'l copleșescă, el se

pune în frunte a 2 companii, schimbă rolurile, și din năvălit făcându-se năvălitor, ese din șanțuri și se asvêrle înainte cu baioneta asupra vrăjmașului, care uimit de atâta îndrăznélă, dă înapoi.

Mulți Turci își cătară scăparea sārind în Skit, unde se înecară. Dar expus la rîndul seũ de a fi înconjurat, căpitanul Merișescu se întorce cu soldații seĩ în tranșee, de unde urméză apārarea. Improtivirea de la pod a dorobanșilor fu mult ajutată de focul bateriei Hepites, care se aședase pe o înălțime de unde lua în respër colóna inamică, și de focul a 4 tunuri rusesci cari trăgeaũ asupra pădurei din marginea Skitului în care se adăpostea taborele turcesci.

Turcii desnădējduind d'a putea străpunge la podul apārat cu atâta tārriă de dorobanși, își făcură un vad peste Skit mai jos și aprópe de gura lui în Dunăre, rēsturnând în apă carē cu saci de făină și de orez, corturi, etc. și stabilind ast-fel un pod improvisat. Ei deshămară tunurile, trecură afetele pe brațe; caii dederă înnot, și ocrotiți de văgăunele și de povēnișurile malului Dunărei, Turcii se străcurară fugind uniĩ peste acel zăgaz, alții pe sub cósta Dunărei saũ dând prin apa Ogostului, unde mulți se înneacă. Roșorii și ulaniĩ ruși se luară în góna lor trecēnd prin săbiĩ și suliți pe cei cari ı ajungeaũ și se improtiveaũ, luând prinși pe cei ce se predaũ, punēnd stăpânire pe tot convoiul de bagagiuri și munițiuni încārcate în 147 carē. Din cauza terenului nefavorabil cavaleriei,

tăiat de mlăștine și de rîpe d'alungul Dunărei, urmărirea nu se putu împinge mai departe, și sfărămăturile garnisónei din Rahova datoriră acestei împrejurări scăparea lor spre Lom-Palanca.

Pe când Turcii erau ast-fel respinși de dorobanții de la podul Skitului și urmăriți de cavaleria noastră, generalul Meyendorf însciințase pe de o parte pe colonelul Slăniceanu despre retragerea vrăjmașului, și pe de altă parte pornise un peloton de roșiori spre a recunósce dacă reduta de la Vest s'a evacuat de inamic. Maiorul Rasti care conducea însuși acea recunós cere, constată că reduta este părăsită, înaintéază și intră în Rahova, trămițénd o ordonanță generalului Meyendorf spre a'l anunța că orașul, golit de inamic, este în stăpânirea noastră. Pe când maiorul Rasti străbătea în oraș despre Sud, soseaŭ trupele generalului Lupu cari desbarcaseră de la Bechet. La 12 ore detașamentele generalului Meyendorf și colonelului Slăniceanu intraŭ asemenea în Rahova despre Vest și Est. Oștile liberatóre fură primite cu aclamațiuni de populațiunea bulgară, avénd în cap clerul cu arhimandritul Constantin. Impreună cu orașul Rahova cădu în mânilé trupelor noastre un însemnat material de munițiuni de infanteriă și de artileriă, un un calibru 9 cu care era armată una din redute, și un deposit mare de aprovizionări constând din peste 3,000 chile grâu, porumb și orz.

In cele două zile de luptă pentru cucerirea ace-

stui oraș întărit, oștenii români, șefi și soldați, se purtară bărbătesce. Din 7 ofițeri superiori cari comandară trupele trâmise la asalt, 4 cădură morți sau răniți în luptă; al cincilea (maior Burileanu) avu calul ucis sub dînsul. Loc.-colonel Dimitrescu-Maică D. șeful de stat-major, avu calul rănit; loc.-colonel Rosetti St. comandantul regimentului al 9-lea de călărași, avea mantaua ciuruită de glonțe. Căpitanului Chivu i se ucise calul la atacul redutei, și 'și conduse trupa pe jos; sub-locotenentul Spiroiu, rănit, nu 'și părăsi soldații. Pe sub-locotenentul Ghica Gr. A. ofițer de ordonanță, un glonț 'l lovise în obraz, dar el își urmă serviciul oprindu-și sângele cu batista. Electrizați de asemenea pilde din partea ofițerilor, soldații se întreceau în fapte de devotament. Nenumărate acte de bravură individuală se sêvêrșiră aci, pagine întregi ar trebui pentru a le descrie. Generalul Meyendorf, din garda rusescă, care comanda detașamentul din stînga, în raportul seû dice: „dacă mă mărginesc a cita „nume, nu este că'mi lipsesc prilejuri de laudă. „Pentru a fi cu desêvêrșire esact, ași trebui să fac „ôre-cum apelul nominal al celor 2 regimente de „roșiori. Artileria a fost la înălțimea reputațiunei „care și-a dobândit'o așa de legitim, și se pôte dice „despre dorobanți că lor le revine onorul de căpeteniă în cele două afaceri de la 7 și 9.“ *) Negreșit

*) În raportul seû către comandantul armatei de Vest, generalul Meyendorf, arătând numele celor ce s'aû distins mai cu osebire,

că se plăti cu sânge acéastă strălucită izbândă, dar sângele românesc vărsat aci stropi sémênța de vitejiă pe care o aruncaseră odinióră în ogórele din jurul Rahovei oștenii lui Mihaiu, sémênță acoperită de noianul vremilor, dar care nu perise, ci încolțea de iznóvă acum puternică și plină de rod. Perderile nóstre însuma 9 oficeri (2 oficeri superiori, 2 oficeri subalterni, uciși; 2 oficeri superiori, 3 oficeri subalterni, răniți) și 307 soldați (129 morți, 178 răniți). Perderile Turcilor aũ fost, pe lângă 60 prinși, 655 morți și răniți. Numai în jurul podului de la Hêrlek, unde cu atâta statorniciă se impro-

spune următoarele: «Colonelul Crețeanu a dovedit prezență de spirit, liniște și energiă vrednice de cele mai mari laude. În ziua de 7 a îndreptat fórté iscusit operațiunea flancului stâng; lui i-se datoresce retragerea din foc în bună ordine a companiilor de dorobanți după ce comandantul lor a fost pus afară din luptă, și perderile relativ pucine ce aũ întâmpinat ele atunci, dacă se ține sémă de avântul cu care trupa înaintase, și de marea apropiere de vrăjmaș. Colonelul Crețeanu a știut, în nóptea de 8 spre 9, să ia măsurile potrivite cu împrejurările, și a probat în tóte ocașiunile un merit eminent.

«Maiorul Mateescu, și apoi când dînsul fu greu rănit de două glónte, căpitanul Merișescu, cari aũ comandat aceste tinere trupe a căror educațiune militară se socotea abia începută, aũ știut aménduoii să dea soldaților tária și avântul cari se întâlnesc la oștenii cei mai deprinși în rêsboiũ, și 'i aũ împărțit cu eroismul de care acești șefi erau ei înșiși însuflețiți.

«Căpitanul Hepites, comandantul bateriei de artileriă románescă, sub focul de obuse și de șrapnele fórté bine hrănit al vrășmașului, a condus acéastă bateriă cu un talent și sânge rece însemnat.

«Locotenentul de stat-major Lambrino a desfășurat o activitate, o inteligență și o bravură trecute la dînsul în obiceiũ.»

tiviseră dorobanții mehedințeni, zăceaă aprópe 200 trupurí turcescî.

Luarea Rahovei avea netăgăduită însemnătate și în privința operațiunilor generale ale beligeranților în Bulgaria, și în ce se atingea mai în special de pozițiunea armatei române-rusesci d'înaintea Plevnei. Prin stăpânirea acestui punct se lărgi baza de operațiuni a trupelor aliate, se luă din mîna Turcilor un oraș din care pornise și puteau să mai pornescă lovirí asupra teritoriului român; de unde se amenința aripa dreptă a armatei noastre, ca și a armatei rusesci. Nu'í mai rămînea vrăjmașului alt centru de împotrivire serios în susul Dunareii de cât depărtata cetate a Vidinului. Liniile de comunicațiuni și de retragere ale lui Osman pașa erau acum tăiate spre Nord și Nord-Vest, cum fuseseră ele tăiate spre Sud și Sud-Vest prin luarea Gorny-Dubnikului și Telișului.

În sfîrșit, luarea Rahovei era o izbîndă curat românescă. În 6,500 ómení cari atacaseră acéstă pozițiune, Rușii avuseseră numai 4 escadróne și 1 bateriă, ca la 600 ómení; tot restul erau trupe românescî. Comandantul armatei rusesci recunoscú atît consecuențele, cât și caracterul acestei izbîndí în scrisórea de felicitățiuni *) ce îndreptă Domnului Românilor, în care dicea :

*) Atât scrisórea prin care Domnitorul confera comandantului cap al armatei rusesci medalia de Virtute militară, cât și răspunsul marelui-duce Nicolae, pe care'l reproducem în cele următóre, s'au publicat în *Monitorul oficial* n° 274 din $\frac{9}{21}$ decembre 1877.

«Inălțate Dómnne. Doresc să Vă asigur că prețuesc
 «fórte mult onórea ce mi-ați făcut conferindu-mi me-
 «dalia Vóstră pentru virtutea militară, și că sum
 «adînc mișcat de îngrijirea ce ați pus a adăogi că
 «acéstă medaliă îmi va putea aminti împrejurările
 «în cari am avut sorții norocoși de a mă afla pe lângă
 «Inălțimea Vóstră sub focul vrăjmașului. Binevoiti
 «a'mi permite a mai spune iarăși și cu acéstă impre-
 «jurare, că am fost tot-d'a-una fericit a recunósce
 «vitejia și solidele calități militare ale oștirea româ-
 «nesci. Inălțimea Vóstră scie asemenea cu ce incre-
 «dere O vęd concurënd cu trupele Sale la întreprin-
 «derile nóstre, și amintirea frăției nóstre de arme
 «îmi va rămânea pururea scumpă.

«Izbânda de la Rahova aparține întrégă armelor
 «române, și în afară de ceia ce póte atinge interesul
 «general al operațiunilor nóstre, cum observați, mă
 «asociez din tótă inima la mulțumirea ce trebuie să
 «simțiți ca Suveran și căpeteniă supremă a unei ar-
 «mate cărei ați dat atâtea îngrijiri.

«Nădējuiesc că Inălțimea Vóstră V'ați putut da
 «sémă de sentimentele de devotament și de adîncă și
 «respectósă iubire ce trupele rusesci, puse sub or-
 «dinele Inălțimei Vóstre, sunt în tot-d'a-una fericite
 «a Vă dovedi. Aflu eũ însumi cea mai mare mulțumire
 «a vedea talentele militare ale Inălțimei Vóstre așa
 «de înalt prețuite. Insoțindu-mă cu aceste senti-
 «mente mai simț încă pe acele ale unei adevărate
 «recunoscințe pentru concursul luminat, ferm și în-
 «datoritor pe care l'am aflat în tóte împrejurările
 «din partea Inălțimei Vóstre în comandamentul
 «Seũ peste trupele aliate d'înaintea Plevnei.

«Vă rog, Inălțate Dómnne, a priimi expresiunea
 «înaltei considerațiunii și din inimă dragoste cu care

«rămân al Înălțimei Vóstre fórte iubitor vër și de-
«votat amic.»

«Bogot, 18/30 noembre 1877.

«NICOLAE.»

Armata română de sub Plevna sərbători la 12/24 noembre, printr'un serviciu religios izbânda de la Rahova, mulțumind Dumnědeului oștirilor pentru ajutorul dat armelor nóstre. Domnitorul trecu în revistă trupele aședate în paradă, cari, cu tóte greutățile campaniei de iernă la care erau supuse, aveau o înfățișare frumósă și corectă, și le rosti următóarele cuvinte :

«Ostași !

«Vitejia armatei nóstre a avut o nouă izbândă de «mare însemnătate. Luarea Rahovei va fi scrisă cu «litere neșterse în analele nóstre, alături cu luarea «redutei Grivița. Dea Dumnedeu ca încă și prin «alte fapte strălucite bravura oștenilor români să «rămână de a pururea neuitată. Ați vërsat, și sun- «teți gata a vërsa sângele vostru pentru indepen- «dența scumpei nóstre țeri. Spre amintirea îndepli- «nirii santei vóstre datorii, voiú institui o medaliă «pe care va fi scris: *Apărătorilor Independenței Ro- «mâniei*. Să unim acum puternic vocea noastră în «fața vrăjmașilor noștri seculari, și, sub bubuitul «tunurilor să strigăm : Trăiască România de sine- «stătătoare !»

Căpetenia armatei nu uita pe voinicii cari răs- pândiseră o nouă strălucire peste numele românesc. Soldați și comandanți primiră meritele răsplăți.

Domnitorul îndreptă comandantul cavaleriei noastre la Rahova următoarele rânduri :

«Scumpul Meū colonel Crețeanu, regimentele
 «Mele de roșiori, întrunite în brigadă sub coman-
 «damentul d-tale, s'aū deosebit în felul cel mai ono-
 «rabil în tóte afacerile la cari aū luat parte de la
 «începutul acestui rēsboiū, și prin disciplinā, valóre,
 «și chip inteligent și devotat cu cari 'și aū împlinit
 «datoria, ele aū cāștigat stima aliaților noștri și
 «domnésca Mea mulțumire. Vitejia ce ele aū desfā-
 «șurat, și serviciile ce aū făcut cu ocasiunea luāreī
 «Rahoveī, aū adāogit și mai mult la acēstā stimā și
 «mulțumire. Te însārcinez, dar, a mulțumi brigadeī
 «de roșiori în numele Țēreī și în numele Meū, și a'ī
 «anunța că drept rēsplatā a bravureī și devotamen-
 «tului ei, M. S. Impēratul Rusieī a destinat 14 cruci
 «de S-tul George spre a se împārți gradelor infe-
 «rióre, câte 2 de escadron; și Eū din parte-mī confer
 «56 medalii pentru Virtute militarā spre a se dis-
 «tribui acestor grade, câte 8 de escadron. Aștept
 «raportul d-tale pentru resplātirile ce aū meritat
 «gradele oficierești în zilele de 7, 8 și 9 noembre.

«Iar în ceia ce te privesce, pentru energia și me-
 «ritul cu cari ai condus trupa a căreī comandā 'ți-am
 «încredințat, Imī fac o plăcere a'ți acorda dreptul
 «de a purta domnésca Mea cifrā cu eguiletele sta-
 «tului Meū major ca o distincțiune pentru brigada
 «ce comandī, și o dovadă pentru d-ta personal, a
 «înalteī Mele mulțumiri. Dumneđeū să crēcā și să
 «îmmulțēscā izbāndile ósteī romānescī!

«CAROL.»

Căpitanului Merișescu, comandantul batalionului 1 din regimentul 1-iū de dorobanți, Domnul îi îndreptă următoarele rânduri :

«Căpitane, batalionul I din regimentul 1-iu de
 «dorobanți s'a purtat cu cea mai mare vitejiă înain-
 «tea Rahovei. După ce bravul seü comandant, ma-
 «iorul Mateescu, fu rănit, d-ta ai condus acéstă trupă
 «care a desfășurat la apărarea podului de la Hêrlek
 «un nespus eroism. Te însărcinez a mulțumi voini-
 «cilor dorobanți în numele Țerei și în numele Meü,
 «a distribui din partea M. S. Impêratului Rusiei 8
 «cruci de S-tul George, câte 2 de fiă-care com-
 «paniă, și 24 medaliï de Virtute militară, câte 6 de
 «fiă-care companiă. Iar spre a rêsplăti bravura și
 «inteligența ostășescă ce ai dovedit personal, te nu-
 «mesc maior și-ți confer medalia de aur pentru Vir-
 «tute militară.

«CAROL.»

Nici amintirea vitejilor cari 'și jertfiseră vieța
 pentru țeră, nu era uitată. Printr'o atingătoare sim-
 țire, Suveranul adresă văduvei maiorului Eni ur-
 mătórea scrisóre :

«Dómnă, soțul d-tale, bravul maior Eni, a murit
 «de mórte de eroü în strălucita luptă din 'naintea
 «Rahovei. Patria a pierdut într'însul un nobil fiü,
 «armata și Eü un oficer vítéz și distins. Orï cât de
 «mare este durerea d-tale, ea va fi alinată de mân-
 «gâierea că numele iubitului d-tale soț va rêmânea
 «neuitat, și că Țera, ca și Mine, își va aduce puru-
 «rea aminte de acest devotat ostaș. Ceï ce a lăsat
 «în urma lui vor deveni familia de adopțiune a na-
 «țiunei românesci. Primesce, dómnă, împreună cu
 «viua Mea condolență, asigurarea distinsei Mele
 «considerațiuni.

«CAROL.»

În urma luării Gorny-Dubnikului și Rahovei, comandamentele armatelor ruse și române hotărîră a împinge cât mai departe zona de operațiuni la Nord-Vestul și Sud-Vestul Plevnei, spre a întinde pânza de oștiri din jurul lui Osman pașa, și a împedea orice sosire de ajutor care ar cerca să-l despresore. Prin ordinul de zi n° 30 al Domnitorului, armata românească se constituise în modul următor: Corpul I-iu, care făcea parte din armata de investiție a Plevnei, urma a-și păstra pozițiunile sub comandamentul generalului Cernat, avînd de șef de stat-major pe colonelul Fălcoianu St. Acest corp era compus din 3 divisiuni de infanterie și anume: a 2-a, sub colonelul Cerchez, cu loc.-colonel Algiu ca șef de stat-major; a 3-a, sub colonelul Angelescu G. avînd pe loc.-colonel Mărculescu de șef de stat-major; a 4-a, sub generalul Racoviță cu maiorul Argetoianu șef de stat-major. Corpul al II-lea avea să opereze pemalul drept al Dunărei, în Bulgaria apusénă, sub comandamentul generalului Haralamb, avînd de șef de stat-major pe colonelul Boteanu E., și compus din 1-a divisiune de infanterie, sub colonelul Lecca, cu loc.-colonel Băicoianu ca șef de stat-major, și din divisiunea de rezervă la Calafat, sub-colonelul Slăniceanu, cu loc. colonel Dimitrescu-Maică D. ca șef de stat-major. Cetatea Nicopole trecea de sub comandamentul și administrațiunea rusă sub cele românești; generalul Lupu era numit comandantul ei și al trupelor ce o ocupa, avînd pe loc.-colonel Coslinski, ajutor.

Orașul Rahova, cu fortificările și garnisona sa, era pus sub comandamentul colonelului Mavrichi.

Operațiunile de la Sud și de la Sud-Vest de Plevna, generalul Gurko priimise însărcinarea a le dirige. Fiind-că alte 2 divisiuni de infanteriă, a 2-a și 3-a de granadieră rusești, sosiseră la armata de Vest, se putură sustrage, fără a slăbi armata de împresurare, 1-a și a 2-a divisiă de infanteriă a gardei, brigada de tiraliori și a 3-a brigadă de cavaleriă a acestui corp, cu cari generalul Gurko avea să și începă mișcările spre Teteven, Etropol și Orhanie la Sud, spre Vrața și Bercovița la Sud-Vest,—pentru a ține pe Turci cât mai departe de Plevna și a împedeca sosirea armatei de despresurare ce Mehemet-Ali era însărcinat a constitui la Sofia. Generalul Gurko, în momentul când avea să pornescă pentru a executa aceste operațiuni, și se despărțea de restul trupelor cari fuseseră sub comandamentul seŭ pe malul stâng al Vidului, în jurul Plevnei, adresă acestora mulțumiri pentru concursul ce'i daseră până atunci, și cuvintele cari privesc pe trupele române ce avusese sub ordine dovedesc serviciile ce ele aduseră în operațiunile de împresurare desvârșită a pozițiunei vrăjmașe, și chipul cum își îndepliniseră datoria în luptele cari se petrecuseră.*)

*) Reproducem aci acest ordin de zi al generalului Gurko purtând n° 44 și data de $\frac{3}{15}$ noembre 1877, către trupele ruse și române de peste Vid.

«Despărțindu-mă de trupele cari rămân aci, și cari aŭ fost sub comandamentul meŭ, îmi fac multă plăcere a le adresa în genere

Nu vom intra în amănuntele mișcărilor ce s'vârși la Mădă-ți și Apus de Plevna detașamentul generalului Gurko, căci, de și acele mișcări erau în legătură strategică cu obiectivul armatei din jurul Plevnei, dar trupe românesce ne mai făcând parte din acel detașament, ne vom întorce cu narațiunea la evenimentele ce se petrecură pe zona pe care se afla oștirile noastre, și mai întâi la locul de căpeteniă, la Plevna, unde sfârșitul dramei se apropia.

În capitoul precedent s'a făcut o sumară descriere a lucrărilor de întăriri redicate pe linia de împresurare ocupată de Români la Nordul și Vestul taberei întărite a Plevnei. Aceste lucrări nu

la toate mulțumirile mele pentru serviciul folositor ce au făcut, și le doresc din inimă să ajungă la ținta ce ne am pus: a lua prinsă armata lui Osman pașa care este în Plevna. Sum mai mult de cât sigur că vom ajunge la această țintă, pentru că Turcii nu vor putea eu nici un preț să trecă prin rândurile noastre și ale magnificei armate române, aliata noastră. Simț ca plăcută datoriă a mulțumii din inimă trupelor române cari au fost sub comandamentul meu, și cari s'au ținut în tot-d'a-una și în toate împrejurările la înălțimea datoriei lor, nelăsând nimic de obiectat asupra-le, și cari au meritat considerațiunea ce le-a acordat M. S. Impăratul, și aliatul nostru, A. S. Domnul Carol. Doresc ca această alianță care a existat între cele două armate, să fiă un prilej pentru consolidarea în viitor a frăției de arme între aceste armate. Mulțumesc cu această ocaziune din totă inima mai cu seamă generalului Racoviță, comandantul diviziunii a 4-a românească; comandantului brigădei de roșiori, colonelului Crețeanu; comandantului brigădei de călărași, colonelului Formac, șefului brigădei de infanterie, colonelului Cantili, și tuturilor trupelor române. Acest ordin dispun a se citi în toate escadronele, companiile și bateriile.»

«Loc.-general Gurko.»

conținută; pe fiecare din ele erau sporite și completate spre a înmulți pedicele înaintea vrăjmașului, dacă ar fi cercat să străpungă prin pozițiile noastre. Generalul Manu, comandantul artileriei armatei române de investiment, recunoscuse mereu pozițiile pe care se adăugiau bateriile; loc-colonel Berindei, directorul lucrărilor de inginerie militară, ajutat de maiorul Gheorghiu, comandantul batalionului de geni, hotărâse traseul întăririlor care se întindeau pe 3 linii de apărare succesive: Grivița-Susurlu-Gorny și Dolny-Etropol; Verbița-Kacemunița-Demirkioi; Verbița-Kalișovaț-Riben. Aproape 30 lucrări de diferite forme și dimensiuni, săgeți, lunete, redane și redute fură construite de trupele noastre pe zona pe care erau aședate în fața Plevnei. Cele mai însemnate erau redutele *Verbița, Alexandru, Marele-duce Nicolae, Tudor, Craiova, Bucuresci, Kalișovaț, Riben, Todleben, Etropol*. Apoi erau lunetele *Iași, Turnu*; săgețile, *Susurlu* n° 1 și 2, și afară de toate acestea, mai multe redane și numeroase linii de baterii, șanțuri și tranșee de adăpost. *)

Trupele noastre executaseră ast-fel nu numai întăririle care se întindeau de la flancul lor stâng, din șoseaua Bulgăreni-Plevna până la malul drept al Vidului la Susurlu, dar de odată cu trecerea brigadei Cantili peste Vid, compania 4-a de geni (locotenentul Munteanu) executase și acolo 2 re-

*) Vezi planul întăririlor Plevnei.

dute la Vest de Dolny-Etropol, o lunetă în fața Dolny-Dubnikului, și diferite lucrări până aproape de Gorny-Dubnik, pe cari le ocupă mai târziu diviziunea de granadierî. Trupele noastre puseră asemenea în stare de apărare satul Gorny-Etropol, întărind 6 case din marginea acestui sat. Apoi după o inspecțiune la lucrările săvârșite de Români, făcută de către Domnitor împreună cu generalul Todleben, care, și cu această împrejurare, aduse laude oștenilor noștri pentru hărnicia lor, se dete ordin a se face un zăgaz, începând de la Susurlu, pe malul drept al Vidului, și tăind acest rîu până la stînga redutei *Todleben*, spre a abate și rēversa apa în șesul de pe malul stîng al Vidului ce se întinde în fața satului Dolny-Etropol, șes pe care trebuia să'l trecă inamicul în cas de eșire spre Nord-Vest. Zăgazul avea de scop a'î împedica, prin inundațiune, trecerea p'acolo. Un detașament din compania 4-a de geniū sub conducerea locotenentului Crăiniceanu, cu ajutorul a 1000 lucrători pe di, români și ruși, începu la $\frac{3}{15}$ noembre rēdicarea acestui zăgaz care, pe întindere de 960 metri lungime a thalwegului rîului, avea 5 m. înălțime, 19 grosime la basă și 5 la vîrf; dar în ajunul de a fi terminat Osman își execută eșirea. Afară de aceste întăriri pe linia de împresurare, trupele noastre mai împinseseră lucrările de apropiere în fața redutei Grivița n° 2. La $\frac{30 \text{ octombre}}{12 \text{ noembre}}$ se deschisese a 5-a paralelă, și la $\frac{6}{18}$ noembre se mai înaintă cu o a

6-a, *) care nu era de cât la 30 metri de fața întăririi protivnice, și soldații noștri aruncau acum pe dînsa granade de mână. Asemenea se asvêrleaŭ din paralele nòstre rachete cu pyroxilină, cari, pe lângă rēul ce puteaŭ să producă vrăjmașului, înrîureaŭ și asupra moralului seŭ.

Compania 2-a de geniŭ (căpitan Sorescu) începușe la $\frac{18}{30}$ octombre lucrarea a douē galerii de mină; cea din drépta pornea din spatele paralelei a 4-a, cea din stânga pornea din flancul stâng al paralelei a 6-a, și amēndouē ajungeaŭ sub șanțul redutei. Galeria eraŭ legate între dînsele printr'o ramură transversală înaintea redutei; galeria din drépta avea 4 furnale, cea din stânga 3; și ele aveaŭ să fiă încărcate îndată ce se da ordin. Se putea ca inamicul să simță aceste lucrări sub pămēnt și să cerce să le opună contra-mine, cum unii din desertorii turcesci afirmaŭ, chiar, c'ar fi făcēnd. Se practicara, deci, ascultători spre a se observa dacă se face acēsta, dar nu se descoperi nimic. Minele pregătite de trupele nòstre aveaŭ de scop a rēsturna parapetul redutei inamice în momentul asaltului, și a înlesni ast-fel năvălirea soldaților noștri. Aceste mine se terminară la $\frac{26 \text{ noembrie}}{8 \text{ decembrie}}$, dar aflându-se prin desertori și spioni pregătirile de eșire ale lui Osman pașă, atacul devenea acum de prisos, căci avea să se dea lupta supremă cu oștirea turcēscă.

*) Veđi planul întăririlor Plevnei.

Din toate cele de mai sus se poate vedea harnica energie ce puse în lucrările de împresurare ale Plevnei armata românească, lucrări cari, în zona ocupată de dînsa, avură mai multă dezvoltare decît pe fronturile rusesci. Ast-fel trupele românesci, în genere, și armele speciale în particular, stat-major, artilerie, geniū, pe lângă bărbăția și valoarea individuală, împreunată și silințele minții, aplicațiunile științei și intiligenței fără de cari armatele nu se pot mîntîne la înălțimea cerințelor de astăzi, și nu pot să-și asigure rezultatele la cari tind. Când se ține seamă, însă, că afară de pricepere și de cunoștințe tehnice cari erau de trebuință pentru îndeplinirea cu bine a sarcinei ce avea oștirea românească înaintea Plevnei, mai era nevoie, în executarea lucrărilor de fortificațiuni, încă și de întocmiri și de rosturi speciale, de material priincios ca lemnăria, scîndurăria, etc., care nu se afla pe loc și trebuia adus de peste Dunăre, din România, se va vedea câte pedici și greutatei mai întîmpină și trebui să învingă această oștire, pe lângă cele ce întîmpina din strășnicia vremei iernatice, din oboselile unui campament de trei luni pe pozițiuni rău adăpostite, din primejdiile, în sfîrșit, de cari trebuia să se apere, pornind de la un vrăjmaș neîmblîndit. Dar răsplata silințelor avea să urmeze în curînd.

De la $16/_{28}$ octombrie, după luarea Gorny-Dubnikului și Telișului, Osman pașa era cu desevîșire închis în Plevna, și căderea Rahovei îi ridicase ori

ce nădejde de a fi sprijinit despre Nord, ca și despre Sud. Provisiunile de hrană ce avea cu dînsul abia puteau să-î ajungă pentru o lună, șese săptămîni, și cercul care-l împresura nu-î mai lăsa putința de a-și reînnoi aprovizionările. Munițiunile de răsboi pentru infanterie erau încă îmbilșugate, dar cele pentru artilerie începeau a scădea simțitor. Aceste științe armata aliată de împresurare le dobîndea de la prinșii cari se făceau la ante-posturi, de la soldații turcesci desertori cari se înmulțeau zilnic, de la numeroșii fugari din populațiunea orașului cari căuta să scape în liniile noastre. Numărul acestor fugari creștina devenea din zi în zi mai mare, și comandamentul armatei de împresurare se îngriji ca această fugă să nu fiă îngăduită, ba chiar îndemnată de vrăjmaș, spre a scăpa de guri netrebuincioase și a-și economisi, ast-fel, provisiunile de hrană pentru trupe. Domnul Carol și ajutorul său se gîndiră un moment dacă n'ar trebui respinși acei fugari cînd se înfățișau înaintea liniilor noastre. Dar o cestiune de umanitate se presinta aci, și acei nenorociți declara că mai bine preferă să fiă uciși de ante-posturile noastre, de cît să se mai întorcă și să îngăduie suferințele și mórtea din mîna Turcilor care putea să vină peste ei, și mai ales peste desertori. Ei fură, deci, priimiți de trupele noastre. Prin același mijloc se dobîndeau amănunte asupra raționărei zilnice a armatei turcesci din Plevna, și asupra stărei sale morale. Tóte declarațiunile concorda întru a spune că de la

¹⁶/₂₈ octombrie, hrana a început a fi scădută în armata lui Osman paşa; că este nevoie de unele articole de subsistenţă precum lemnele de foc şi sarea, şi că din lipsa acestei din urmă vitele de consumaţiune încep a peri; că trupele, vedându-se înconjurare şi închise, arată descoragiare de greutăţile ce sunt silite să ducă cu serviciul neconţinut în tranşee, expuse la asprimea timpului şi lipsite de echipamentul necesar precum cojóce, cisme, etc. Numărul bolnavilor şi răniţilor creşcea mereu, fără a se dispune de mijlócele de îngrijire necesarii, simptome epidemice de tifos încep a se înmulţi; oraşul pătimea şi dînsul de înconjurare şi de bombardament. Arătările desertorilor şi fugarilor concordau tóte în a declara că partea în care oştirea turcésca suferea mai mult de focul protivnic, era cea despre Abdul-Kerim tabia, adică despre trupele românesce, şi acesta se explică prin apropierea paralelor şi prin tragerea eficace a artileriei nóstre cu armament superior celui rusesc.

În faţa acestor împrejurări şi în urma înaintărei spre Sofia a trupelor generalului Gurko, cari se făcuseră stăpâne pe Teteven şi Vraţa, rēdicând astfel din ce în ce mai mult putinţa pentru oştirea turcésca din Plevna de a fi despresurată de Mehemet Ali, comandamentele armatelor aliate hotărîra a îndrepta lui Osman paşa o somaţiune de predare spre a pune capēt unei situaţiuni care, din dî în dî, devenea mai critică pentru dēnsul şi nu-î lăsa nici o nădejde. Spre a-î înlătura umilirea, şi póte

chiar răspunderea de a se fi închinat capului unui Stat pe cari Turcii îl țineaă de supus lor, se decise ca marele-duce Nicolae să scriă lui Osman pașa spre a'l îndemna să depună armele. La finele lui octombre st. v. comandantul armatei active rusesci adresă o scrisóre în acest sens căpeteniei turcesci din Plevna. Dar Osman dovedi și în acéstă împrejurare că era din acele suflete cari se înalță împreună cu primejdia și sórta protivnică, și respinse propunerea ȃicând că nu se va abate de la aceia ce 'i poruncesce datoria. *)

*) Dăm aci în traducțiune din limba franceză, scrisórea marelui duce și răspunsul lui Osman pașa, neperitor model de simțiri și de hotăriri vrednice a sta pururea pildă despre chipul cum trebuie a'și înțelege însărcinarea căpeteniile de oști în fața vrăjmașului.

Bogot. 31 octombre (12 noembre) 1877.

«*Domnule Mareșal,*

«In urma împotrivirei energice ce am întâmpinat din partea armatei puse sub comandamentul Vostru, a trebuit să iaă dispozițiunii spre a înconjura cu desevêrșire Plevna și a Vě pune în neputință de a fi ajutat. Pentru acésta, garda imperială, sub ordinele generalului Gurko, a luat cu forța pozițiunile de la Gorny-Dubnik la ¹²/₂₄; trei ȃile în urmă întăririle de la Teliș și garnisóna care le apăra, aă fost nevoite a se preda. Dolny-Dubnik s'a părăsit apoi de soldații Voștri, și trupele mele au ocupat succesiv Teteven, Osikov și Vrața. Fiind-că în acéstă situațiune ori-ce următóre împotrivire din partea Vóstră n'ar putea să pricinuească de cât nefolosil tóre vêrsare de sânge, am cređut de datoria mea, de datoriă de umanitate, a comunica E. V. aceste informațiuni și considerațiuni.

Imi place a nădejdui, d-le Mareșal, că Veți prețui motivele cari m'aă îndemnat la demersul de față, și 'mă fac o plăcere a Vě asi-

Nu primise, deci, a se preda neînduplecatul muşir, declarând că este hotărît, el şi oştirea lui, a'şi vărsa cea din urmă picătură de sânge. De la un om cu energia ce dovedise Osman paşa, era de adăstat că acestea nu erau numai vorbe, şi că 'şi va pune în faptă hotărîrea. Se putea, dar, considera ca sigur că armata turcască va căuta să se mănţină până la ultima şi cât va mai avea ce să mănânce, şi că apoi va face o supremă încercare, o crâncenă şi desperată opintire spre a căuta să frângă cercul de împresurare şi să străbată prin-

gura că voi şti în tot-d'a-una să onorez în persóna Vostră, ca în personalul vitezelor trupe puse sub comandamentul Vostru, nisce răsboinicî demni de stimă şi de consideraţiă.»

Comandantul cap al armatei imperiale de operaţiuni.

NICOLAE.

Răspunsul lui Osman paşa :

«Inălţime,

«Am priimit scrisórea ce 'mi aţi făcut onórea a'mi adresa cu data de 31 octombre (12 noembre), prin care mă încunoscînţaţi că «în urma împotrívirei energice ce aţi înfîmpinat din partea armatei puse sub comandamentul meu, a trebuit să luaţi dispoziţiunile trebuincióse spre a înconjura Plevna şi a pune acest oraş în neputinţa de a fi ajutat.» Cu tóte că împărtşesc simfîrea de umanitate ce I. V. a bine-voit a aréta, şi că 'I mulţumesc de demersul ce a avut bunátate să facă în scop de a înlătura vërsare de sânge, orî-carî ar fi, însă, dispoziţiunile ce s'aú putut lua pentru a înconjura Plevna, nu mă pot opri un singur minut la ideea de a îndemna pe vitejii mei soldaţi să depună armele.

Dacă garda imperială sub ordinile generalului Gurko a luat Gorny-Dubnik şi Teliş, şi daca generalul însărcinat cu apărarea acestei din urmă pieţe s'a predat, nu urnéză de aci că trebuie să

tr'insul. Comandamentul armatei de Vest își luă, dar, măsurile pentru a întâmpina asemenea încercare, a o zădărnici și a lua prinsă totă oștirea turcască. Domnitorul, împreună cu ajutorul său generalul Todleben, dispuse armata de împresurare în vederea acestei eventualități. Acastă armată care acum, după detașarea corpului generalului Gurko spre Sud, se compunea din 3 divisiuni de infanteriă române, și, ca trupe rusești, din corpul IX și IV, din a 4-a brigadă de tiraliori, a 3-a divisiune de infanteriă a gardei, 2 divisiuni de granadier, a 4-a și a 9-a divisiune de cavaleriă rusască, și de totă cavaleria românească, număra peste 100,000 ómen, și era mai bine ca îndoită de cât armata împresurată. Linia de înconjurare a armatei aliate ocupând un perimetru de 75 kilometri în jurul liniei de apărare turcască, care avea ca la 40 kilometri, se sub împărți în zone sau sectori care și aveaă fiă-care comandantul său și trupele hotărâte pentru apărare. Acești sectori

judec ca I. V. că situațiunea Plevnei este critică. În toate casurile, voiș sci să nu mă depărtez de la datoriile ce'mi impune comandamentul meu, și suntem dispuși, brava mea armată și eă, a vërșă până la cea din urmă picătură a sângelui nostru pentru cinstea patriei nòstre și apărarea drepturilor ei.

Bine-voiți a priimi, Înălțime, expresiunea înaltei mele considerațiuni.»

Comandantul cap

Osman.

Cuartierul general de la Plevna $1/_{13}$ noembre 1877.

erau următorii: 1-iul sector, de la Susurlu pe malul drept al Vidului, până la șoseua Bulgăreni-Plevna, 18 kilometri întindere; coprindea divisiunile a 2-a și a 3-a de infanteriă române, și era sub comandamentul generalului Cernat. Al 2-lea sector, de la șoseaua Bulgăreni-Plevna până la reduta Halici, la Vest de Radișovo, 10 kilometri; era ocupat de corpul IX rusesc (afară de o brigadă din divisiunea 5-a) sub ordinile generalului Krüdener. Al 3-lea sector, de la reduta Halici la valea Tuceniței, 7 kilometri; a 2-a divisiune de infanteriă rusescă și 1 batalion de tiraliori, comandant general Zotof. Al 4-lea sector, de la valea Tuceniței la valea Tchernialka, 9 kilometri; a 16-ea divisiune de infanteriă, 3 batalioane de tiraliori și al 9-lea regiment de Cazaci sub generalul Skobelef II. Al 5-lea sector, de la valea Tchernialka până la malul drept al Vidului, 11 kilometri, coprindea a 3-a divisiune a gardei rusesci și 2 escadrone de Cazaci, sub ordinile generalului Kataley. Al 6-lea sector, de la malul stâng al Vidului la satul Tinnen prin Gorny, Dolny-Dubnik și Dolny-Etropol până la malul stâng al Vidului în față de Susurlu, 20 de kilometri; coprindea a 2-a și a 3-a divisiune de granadierii, 1 brigadă din a 5-a divisiune de infanteriă rusescă, a 4-a divisiune de infanteriă română, 4 regimente de cavaleriă rusescă și 2 regimente române de călărași sub ordinile generalului Ganetzki. Afară de 1-ul sector de 18 kilometri ocupat de trupele române, acestea se

mai întindeaŭ încă vr'o 7 kilometri pe malul stâng al Vidului de la Demirkioi până la Dolny și Gorny-Etropol, și pe acest spațiu se afla întréga divisiune a 4-a sub generalul Racoviță, și brigada de călărași Formac, servind de rezervă corpului de granadieră. Ast-fel Româniŭ aveaŭ sub pază aprópe a treia parte din întregul perimetru de împresurare în jurul Plevnei.

Comandanții fiă-cărui sector priimiseră instrucțiuni de la comandantul armetei de Vest asupra mișcărilor ce aveaŭ să îndeplinéscă în cas de atac în contra sectorului lor, saŭ celui vecin; se determinase precis ce trupe aveaŭ să mérgă în ajutor, și, spre a le aduce pe punctul amenințat, se măsuraseră distanțele și se calculase timpul trebuincios. Drumurile de comunicațiune erau puse și ținute în stare bună, spre a înlesni ori-când înaintarea și mișcărilor repeđi pe dînsele; poduri și podisci se aruncaseră peste girle și vâlcele ce erau de trecut, stâlpă indicatoră erau aședați d'a lungul acestor drumuri, spre a scuti ori-ce râtecire și pierdere de timp. Semnale optice de ăi și de nópte, pornind din fiă-care sector, aveaŭ să anunțe restului trupelor punctul pe care ar începe lupta; sectorii erau legați între dînșii prin telegrafia electrică.

În fiă-care diminéță, despre ăiua, când trebuie mai ales a se păzi de întreprinderile răsboinice, se făceaŭ apeluri, trupele erau puse sub arme, și ele nu reintraŭ în bivuacuri de cât după ce recunós-cerile trâmise înainte aduceaŭ scire că nu se simte

nici o cercare ofensivă din partea vrăjmaşului. Trupele trebuiau să aibă în tot-d'a-una pregătită hrană pe trei zile, spre a o lua cu dînsele în cas de pornire. Intr'un cuvânt toate măsurile pe cari le pot lua prevederea şi îngrijirea povăţuitorului de oştă, erau îndeplinite, şi căpetenia armatei de Vest nu se mulţumea numai cu darea ordinilor şi instrucţiunilor, ci se încredinţa însuşi prin necontenite inspecţiuni, că aceste ordine şi instrucţiuni erau executate; făcea probe cu trupele punându-le a se aduna la locurile unde urmau să se afle în cas de atac, controla distanţele, timpul pus spre a le străbate, şi, cu chipul acesta, şefii şi soldaţii erau deprinşi cu tot ce trebuiau să sêvêrşescă în cas de luptă.

Se examinaseră de comandament eventualităţile de eşire ale armatei turcesci, şi punctele pe cari se putea opera; toate dispoziţiunile se luaseră în consecuenţă, îngrijindu-se, însă, a se ţine pept şi pe alte puncte unde vrăjmaşul putea executa atacuri false spre a distrage atenţiunea de la punctul principal al atacului.

După toate probabilităţile, eşirea reală trebuia să se îndrepteze asupra sectorului al 6-lea, unde se afla şoséua Plevna-Sofia şi drumul spre Vidin; acest sector, dar, se umpluse cu trupe mai numeroase: 2½ divisiuni de infanteriă rusesci, 1 divisiune românescă şi 6 regimente de cavaleriă aliată.

Ora supremă era aprópe. Prin desertori turci şi fugari creştini din Plevna se aflase că oştirei tur-

cesci, de pe la 20 noembre şt. v. nu 'i se mai da decât 50 grame de pâne, câți-va ştuleți de porumb și pucin orez pe di; carne nu-i se mai da decât la două zile. Provisiunile erau sleite, soldații cereau cu stăruință eșirea.

De la $\frac{26 \text{ noembre}}{8 \text{ decembre}}$ tunurile turcesci își slăbiseră focul; la 27 îl încetaseră cu totul. Cuartierul general al armatei priimise vestea, la $\frac{25}{7}$ și $\frac{26 \text{ noembre}}{8 \text{ decembre}}$, că Osman paşa făcuse inspecțiunea armelor, și distribuise soldaților câte 150 cartușe de fiă-care; că la $\frac{27}{9}$ dimineta, 10 tunuri și 5000 ómení pogoriseră pe șoséua Sofiei, unde se aflau adunate ca la 500 caré; pe acestea se încarcaseră lădile cu munițiuni și bagage. Tot în acea di, parte din provisiuni cari mai rămâneaú în Plevna se distribuiră trupelor, parte se încarcară. Ante-posturile și patrulele nóstre de cavaleriá semnalaseră în nóptea de $\frac{27}{9}$ — $\frac{28}{10}$ sgomotul unei mari adunări de ómení peste Vid, pe șoséua Sofiei, și tot de o-dată se audea cum Turcii lucrau la aședarea unui pod provisoriu pe acéstă gârlă, în apropierea podului de pétră. Tóte aceste indicii arătau deslușit că vrăjmașul se pregătesce să-și facă eșirea spre al 6-lea sector. Căpetenia armatei de Vest prescrie prin telegraf generalului Ganetzki, comandantul trupelor ruse-române din acel sector, a-și lua dispozițiunile de luptă, și transmise ordine șefilor celorlalți sectori a pune în executare pregătirile pentru a merge în ajutorul punctului atacat.

Zorile unei zile de iernă înveluită de negură și

de ceta începura încet a se lumina la ^{28 noembre}_{10 decembre}; pământul era înghiătat de frigul de peste noapte. La 7 ore Turcii deschid focul din baterii din nou stabilite pe malul drept al Vidului, și încep atacul în contra pozițiunilor rusești dincolo de Vid, la Vest de Dolny-Etropol. Dispozițiunile comandamentului turcesc erau simple; el împărțise întréga lui armată în două părți aprópe de o potrivă. O parte, în număr de 20,000 luptători, avea să se asvêrle cu Osman în frunte asupra liniilor de peste Vid, și să le spargă. A doua parte a oștirea turcescî, compusă iarăși din 20,000 luptători, nu trebuia să înainteze decât după 2 ore de la începerea atacului de peste Vid; iar până atunci avea să apere flancurile și spatele colónelor cari operaú eșirea. Spre acest sfirșit, de către acéstă a doua fracțiune a armatei se mântinuseră ca la 6,000 ómeni, cu artileria, în redutele de la Opanez și de la Krișin, de unde trebuiaú să opréscă trupele române și ruse din acele părți d'a înainta spre Plevna și d'a lovi pe d'napoi armata turcescă, dând ast-fel timp lui Osman pașa să străpungă linia de impresurare d'înaintea sa.

La 7^{1/2} Turcii trecură peste pod și se desfășurară pe șesul din stânga Vidului. Insuflețiți de neînspăimântatul și iubitul lor șef care mergea în fruntea lor, ânimați de vitejia și încrederea lui Osman încurêndu-și liniștit, în mijlocul grindinei de glónțe și de obuse, falnicul armăsar misirliú, dar al Sultanului, soldații otomanî străbătură cei vre-o 3

kilometri cari 'i despărțeau de întăririle granadierilor rusesci fără ca nimic să'i pótă ține din cale. Ca vârtej de vijeliă și de furtună, ei se asvêrliră asupra șanțurilor și tăriilor protivnice. Cu tótă pregătirea Rușilor, cu tóte măsurile îndelung chibzuite pentru acest atac, năvala Osmanlîilor fuse atât de silnică și neoprită în cât în mai pucin de o jumătate oră tranșeele înaintate, reduta n° 3 și 3 baterii rusesci cădură în mâna lor. Granadierii regimentului de Siberia cari apărau șanțurile și reduta, fură sfărâmați și respinși; Turcii cuceriră 6 tunuri după ce uciseră pe tunari. Prima liniă a Rușilor era străpunsă, și, pe la 9 ore, Osman pașa ordona imediat atacul asupra liniei a doua. Otomani se aruncă cu același avânt înainte pe redutele n° 4 și 5, și pe întăririle de lângă dînsele apărute de regimentul de granadierii ai Miceî-Rusii; ei cuceresc cu baioneta reduta n° 4, tóte lucrările din jurul ei și alte 4 tunuri rusesci. Singură reduta n° 5 mai resistă, dar a doua liniă de apărare rusescă este sdorbită, aripa stângă a Turcilor înaintéză spre Gorny-Etropol. Totul depinde acum de la rezervele luptătorilor. Sosi-vor mai ântei cele rusesci, înaintarea vrăjmașului se va putea opri; sosi-vor ale Turcilor mai îngrabă, victoria este a lor, eșirea a isbutit. Atunci se uită Osman pașa peste Vid și așteptă, ferbând de nerăbdare, înaintarea celor 20,000 ómeni lăsați înapoi, cari trebuieau să'l urmeze după două ore de la începerea atacului. Este 10^{1/2}; sunt trei ceasuri de la începerea luptei, și ei încă nu se ved.

Comandantul turcesc pornesce ordonanțe peste ordonanțe ca să aducă mai redepe restul oștirea sale, căci de la acesta depinde acum succesul. Vom vedea pentru ce acei 20,000 ómenî nu putură sosi, și cum Româniî smulseră izbânda jumătate câștigată din mâna mușirului otoman.

Dar în restimpul acesta generalul Ganetzki, comandantul sectorului în care se petrecea lupta, căuta a'și aduna tóte puterile. A 2-a brigadă din divisia 3-a de granadierî alérgă din Gorny-Etropol în ajutorul 1-ei brigade care fusese respinsă; a 2-a divisiă de granadierî aflată în rezervă la Dolny-Dubnik, înaintéză asupra flancului stâng al vrăjmașului; divisia 4-a românéscă postată între Dolny-Etropol și Demirkioî, se apropiă de flancul stâng rusesc; și tóte aceste trupe susțin întórcerea ofensivă a granadierilor pe întréga liniă. Redutele și șanțurile fură luate înapoi de Ruși, împreună cu cele 10 tunuri ce perduseră; ei cuceriră acum la rândul lor 7 tunuri și un stég de la Turci. Un moment de pausă se poduse atunci; era 11½ ore și patru de la începerea bătăliei. Rușiî se opriseră și 'și alcătuiău bataliónele. Osman pașa aștepta mult dorita sosire a celor 20,000 ómenî ai sei lăsați în urmă.

Dar aceștia nu'î mai puteau ajuta, căci iată ce se petrecuse pe țérmul drept al Vidului pe când comandantul turcesc ataca și străpungea linia de apărare a granadierilor rusesci pe țérmul stâng al acestui rîu.

La 6 $\frac{1}{2}$ ore dimineața generalul Cernat priimise depeșa comandantului armatei care-i prescria a porni 4 batalioane (brigada Sachelarie) și 3 baterii spre Demirkioi pentru a întări sectorul atacat. La aceeași oră comandantul corpului român avusese înștiințare din partea colonelului Cerchez că, în faptul zilei, loc.-colonel Cotruț, comandantul trupelor noastre din tranșee, observând o mișcare de retragere a inamicului din reduta Grivița n° 2, trimisese un mic detașament cu un ofițer și soldați de geniu spre a se încredința despre acesta și a examina dacă reduta este minată: în acest caz a tăia și stinge oricel fitil său conduct ar afla. Iar după acesta trupele noastre ocupaseră reduta vrăjmașă. Colonelul Cerchez mai raporta că acum înaintază cu a 2-a și a 3-a brigadă ale divisiunii sale asupra taberei întărite de la Bucova. Generalul Cernat porni numai decât pe maiorul de stat-major Lahovari spre a recunoște starea lucrurilor spre Demirkioi și Opanez; loc.-colonel Berindeiș, șeful genului, plecă asemenea spre Bucova pentru a îndrepta acțiunea colonelilor cari înaintau la atacul acestei pozițiuni, și comandantul corpului, cu statut-major, se transportă la reduta Alexandru pentru a dirige mișcările trupelor române. Era atunci 7 $\frac{1}{2}$ ore, adică momentul când Osman pașa trecuse podurile de peste Vid și începea atacul asupra sectorului al 6-lea.

Colonelul Cerchez înaintase cu cele 2 brigăzi ale divisiunii sale de la reduta Grivița n° 2 asupra

stângei înălțimilor de la Bucova, și, în același timp, colonelul Angelescu G. cu divisia 3-a, ocupase pe stânga aceluiași înălțimi satul Bucova, așa că la orele 9 de dimineață această liniă de întărire la Nordul Plevnei era în stăpânirea trupelor române. Inamicul se retrăsese pe a doua liniă a sa de întărire despre Opanez, unde 'și concentrase apărarea. La 9 $\frac{1}{2}$ o deputațiune de orașeni din Plevna, se presintă pe muchia Bucovei înaintea colonelului Cerchez, și arătându-i că orașul este evacuat de oștirile turcesci, îi ceru ajutorul trupelor noastre spre a' l ocroti de bântuirea făcătorilor de rele. Comandantul divisiunii a 2-a trâmise 1 batalion din regimentul al 6-lea de liniă cu loc.-colonel Algiu, pe care 'l numi comandant al pieței până la noii dispozițiuni. *) Loc.-colonel Algiu porni cu acel batalion care intră pe la 10 ore dimineața în oraș, în urale și strigăte de bucuria ale populațiunii. Aceste trupe române fură cele d'ântei cari intrară în Plevna.

Căpetenia armatei de Vest, îndată ce priimise scirea telegrafică că Turcii încep mișcarea de atac pe țărmul stâng al Vidului, pornise din cuartierul seü de la Poradim, și trecând prin Grivița, întîmpină aci raportul că trupele române aü înaintat pe înălțimile de la Bucova, și că un detașament dintr'insele plecase spre a ocupa Plevna. Domnitorul vedu de pe acele înălțimi cum soldații noș-

*) Raportul n° 2405 din 29 noembrie (11 decembre) 1877 al generalului Cernat către căpetenia armatei.

tri pogoraă în oraș, și trămise o depeșă Impăratului Alexandru la Poradim spre a-i anunța acest rezultat. Apoi se îndreptă spre reduta Craiova pentru a dirige atacul asupra ultimei linii de rezistență a vrăjmașului de pe muchiile de la Opanez, a cădea în spatele oștirei turcesci care lupta în front cu granadierei peste Vid, și a o lua astfel între două focuri. Pe la 10 ore atacul trupelor noastre asupra Opanezului era început, brigada Sachelarie din divizia 2-a, și brigada Borănescu din divizia 4-a, ocupaseră chiar atunci 3 redute, și schimbaă dese focuri cu inamicul care se retrăsese în a doua liniă de redute și retransamente, mănținându-se cu înviersunare aci, spre a împedica pogorirea colónelor noastre în valea din 'nainte orașului Plevnei și în spatele armatei turcesci. Pe când brigadele Sachelarie și Borănescu se făceaă stăpâne pe prima liniă a Opanezului, căpetenia oștirei noastre porni în recunóscerea celei de a doua liniă a vrăjmașului pe șeful de stat-major, colonel Fălcoianu, ordonându-i a lua dispozițiunile de atac asupra redutei celei mari de pe acest front, și asupra lucrărilor cari o sprijineaă. Generalul Manu luă direcțiunea artileriei de atac, și însărcină pe maiorul Variade a aședa bateria Crimineanu și a deschide un foc fôrte viu asupra redutei celei mari. Colonelul Fălcoianu formă colónele de atac compuse din batalionul al 2-lea, (maior Pruncu C.) din regimentul al 5-lea de dorobanți, compania a 2-a din batalionul 1-iu al aceluiași regiment, batalionul 1-iu de vână-

tori, regimentul 1-iu de liniă. Colónele conduse de colonelii Sachelarie și Dona, se aruncară asupra redutei înfruntând focul violent al vrăjmașului, și pătrunseră în reductă respingând pe Turcii, cari trăsniți de toate părțile de tunurile noastre, loviți în același timp de trupele divisiunilor a 2-a și a 3-a pe flanc și în spate, încetară aci lupta și depuseră armele. Numai în acest punct cădură în mânilor noastre 1 pașă, peste 2000 prinși, arme, munițiuni și 3 tunuri.

Acestea se petreceau pe la ora 11, adică în momentul când generalul Ganetzki, pe malul stâng al Vidului, începuse mișcarea înainte și lupta spre a lua înapoi liniile sale de întăriri pe cari Turcii isbutiseră a se face stăpâni, și în acel cias de cumpănă când Osman pașa aștepta sosirea oștirea sale lăsată înapoi, ca să vină a'l ajuta să-și mântină pozițiunile câștigate și să împingă înainte succesul dobândit. Dar această fracțiune a oștirea turcescă era învăluită, cum se vedu, în ferbinte luptă cu Români la Opanez; peste 2,000 ómeni dintr'insa depuneaă atunci armele acolo, alți 3,800 Turci fuseseră prinși în întăririle de la Krișin, tot pe malul drept al Vidului, de divisia 3-a a gardei imperiale când înaintase și d'insa spre a-și lua pozițiunile ce-și fuseră desemnate, pe malul stâng, pentru a întări sectorul generalului Ganetzki.

Trupele divisiunilor a 2-a și a 3-a române pogo-rau acum repede pe călcăile vrăjmașului care se retrăgea de pe înălțimile Opanezului în valea din

gura Plevnei, la spatele armatei turcesci. Două baterii otomane, aședate pe șosea, cătau în zadar să oprască înaintarea colónelor nóstre; lupta se încinsese între tiraliorii regimentului al 4-lea de liniă și între garda din 'napoi a părții de armată turcescă pe care Osman pașa o lăsase pe țermul drept al Vidului, și care, după ce fusese viguros atacată de Români, era acum scósă din întăririle de la Bucova și Opanez, tăiată de orașul Plevna și înghesuită în valea d'între oraș și țermul drept al Vidului. Acéstă vale era coplesită de peste 3,000 caré și arabale de tot felul, atât ale oștirea turcesci, cât și ale populațiunei musulmane void să pornéscă din Plevna, care încărcase tot ce avea pe aceste trăsuri și aștepta ca Osman să și deschidă cale. Obusele a trei baterii române din rezervă aședate pe muchia Opanezului, precum și focul trupelor nóstre cari luară pe Turci din spate, izbeau nu numai în rândurile tescuite ale ostașilor protivnici, dar și în acea mulțime alcătuită de mii de fugari, — bărbați, femei, copii, unde pricinuia o nespusă înfricoșare și desordine. Incurcată în acéstă învâlmășelă, grămădită pe un teren restrîns pe care nu se mai putea desfășura, strâmtorată, în fine, de înaintarea neoprită a Românilor, armata turcescă de pe malul drept al Vidului era pusă în neputință a mai urma lupta. Cinci tabore turcesci, înconjurate de trupele nóstre, depun armele și se predaă, împreună cu 3 tunuri. Colonelul Cerchez pornesce numai de cât prinșii sub escortă de că-

lărași la reduta Craiova; colónele divisiunilor a 2-a și a 3-a, fără a-și înceta focul, înaintéză spre glóta vrăjmașă improșcată din tóte părțile, și din care se rēdica strigăte de : *Aman! Aman!* Soldații turcesci încep a asvērli la pāmēnt armele, înălțând basmale și stéguri albe. Colonelul Cerchez ordonă trupelor sale a suspenda focul.

Acēsta era situațiunea oștirea turcesci de pe malul drept al Vidului la amiadī, când pe malul stâng al acestei gırle, în fața generalului Ganetzki, se oprise un moment lupta de recucerire de către Ruși a liniei de întăriri pe care Turcii izbutiseră a se face stăpāni în primul atac. Aceste erau tristele sciri ce se aduceau lui Osman pașa de la oștirea sa de peste Vid, respinsă, înconjurată, bătută de Romāni, și care perduse pān'aci, afară de răniți și uciși, peste 8,000 ómeni luați prinși în întăririle de la Opanez, de la Krișin și pe șoséua de la gura Plevnei. Comandantul otoman se convinse atunci că ne mai putēnd fi susținută, eșirea sa nu mai era cu putință, și se hotărî a se retrage înapoia Vidului.

Pucin după 12 ore, Turcii încep acēstă mișcare. Generalul Ganetzki îndrēptă asupra lor focul întregi artilerii a divisiunei a 3-a de granadierī, întărită de bateriile Alexandrescu și Grămățescu din brigada Cantili, care, înaintând către aripa drēptă a vrăjmașului, îl lovesc în flanc, pe când bateriile romāne de pe muchia dominantă a Opanezului, pe malul drept al Vidului, vedēnd mișcarea

înapoi a Turcilor, trag asupra glótelor inamice cari se adună și se înghesuie spre poduri. Granadierii rusesci, brigada 1-a a divisiunei a 5-a din armata imperială și brigada română Cantili încep a înainta asupra inamicului în retragere și îl urmăresc cu salvele lor. Un nou incident nenorocit se ivesce atunci pentru armata otomană. Calul lui Osman pașa este omorît de o spărtură de obuz, și mușirul însuși este rănit de un glonț care îi străpunge piciorul stâng. Când ved cădând pe poruncitorul care îi însuflețise pân'atunci cu neînfrânta lui tăria, Turcii îl cred ucis; scirea morței sale se răspândește ca fulgerul, o desevêșită descoragiare se străcóră în rândurile oștenilor sei, retragerea se preschimbă în neoprită dosire. Rêsturnând tunurile, chesónele și tot ce le împedica calea, Turcii se prevălesc asupra podului de pétră și asupra celui improvisat diminéța, se îmbulzesc unii peste alții, dau prin apă spre ași face drum mai curênd, și în acea neînfrênată învâlmășală, în acea nespusă desordine, obusele rusesci și românesci fac un cumplit seceriș. Oștirea aliată îi urmăresce d'aprópe și ajunge până la riú, culegênd în urma fugarilor tunuri, lăđi pline cu munițiuni, arme mulțime. În acéstă urmărire trupele nóstre (brigada Cantili) prind 2 baterii turcesci. *)

Osman pașa, rănit, fusese transportat într'o că-

*) Raportul n° 2.387 din 29 noembre (11 decembre) 1887 al generalului Racovița către generalul Cernat.

suță care se afla pe malul drept al Vidului, sub muchia unui deal de lângă șoseua Sofiei la capul podului de pétră. Colónele române despre Plevna inaintaseră pe șosea, aprópe de pod, și înconjura-seră glótele turcescǐ cari, cum am vădút, rēdica-seră stégul alb și lăpēdaseră armele. Un oficer superior turcesc se presentă înaintea colonelului Cerchez și îi spuse că Osman pașa cere a'i vorbi. Colonelul român se duse fără întârziere la locuința unde era capul oștirea turcescǐ, și aflându-l rănit, comandă îndată o companiă de gardă din regimentul al 3-ea de liniă. Colonelul Cerchez, însoțit de coloneli Arion E., Berendeiú și de mai mulți oficeri din statul-major român, intră în acea mică și sărăcăciósă colibă unde găsi pe mușirul ședēnd pe o ladă golită de cartușe, cu piciorul rănit descălțat și întins, iar bētrānul doctor Hassib-bey sta îngenuchiat înaintea șefului seú și cerceta cu bāgare de sémă rana asupra cārei aplica un pasament. Suferința morală, mai mult de cât durerea fizică, era întipărită pe fața lui Osman; în jurul seú mai mulți pași și înalți oficeri steteau trisți și în tăcere. Colonelul Cerchez salută cu respect pe eroicul comandat al armatei otomane care îi dīse, prin tǎlmaciú, că, dupē ce a făcut tot ce datoria îi poruncia, doresce să sciă condițiunile sub cari este priimită predarea sa și a armatei sale. Colonelul Cerchez răspunse în limba franceză că n'are în acéstă privință instrucțiuni, si că va trimite a lua ordinile căpeteniei armatei de Vest. In același

timp porni un oficer spre a raporta Domnitorului cele ce se petreceau.

Pe când colonelul Cerchez se presintase înaintea lui Osman paşa, trupele din al 6-lea sector de peste Vid, granadierii rusesci şi batalioanele române, ajunseseră la pod unde Turcii rădicaseră asemenea stégul alb. Generalul rus Strukof se înfăţişă înaintea lui Osman paşa, şi îi declară că este trimis înainte de către generalul Ganetzki, care comandă trupele din al 6-lea sector, spre a-i aduce la cunoştinţă că acel comandant neavând nici un ordin din partea capului armatei de Vest, nu poate oferi muşirului de cât predarea fără nici o condiţiune. Peste pucin sosi şi Generalul Ganetzki, care confirmă cele spuse de generalul Strukof. Osman mai ântei tăcu; apoi cu glas întristat şi liniştit dîse medicului seŭ în turcesce: „Dilele trec, dar nu se asemănă; unele „fericite, altele nenorocite.“ Plecându-şi capul se cufundă câte-va momente în cugetări; apoi la observaţiunea generalului Strukof că se face târziu, căpetenia turcescă îşi descinse încet de la brîu sabia dăruiată de Sultanul, cu mâner împodobit cu petre scumpe, o privi un minut cu înduioşare şi o dete, fără a dîce un cuvânt, generalului Ganetzki. Ochiî paşilor şi oficerilor turcesci d'împrejur scânteaŭ de lacrimi, emoţiunea coprinsese inimile oficerilor români şi ruşi prezenţi la acéstă durerosă scenă. Apoi Osman făcu un semn bătrânului Adil paşa, indicându-i să se ducă să predea oştirea. Acesta salută cu respect punënd, după obiceiul musul-

man, mâna la inimă și la frunte, și eși spre a transmite ordinul șefului seǔ.

Domnitorul, care priveghiase de pe înălțimile Bucovei asaltul trupelor române asupra Opanezului și îndreptase apoi marșul colónelor nóstre asupra spatelui oștirea turcescǎ, priimise defileul a 7,000 prinși făcuți în luptă de oștirea nóstră. Venindu-ı raportul despre predarea lui Osman și a oștirea sale, porni o depeșă telegrafică Impăratului Alexandru, care se afla pe platoul d'asupra Radișovei de unde urma bătălia, și 'ı anunță strălucitul rezultat. Apoi căpetenia armatei române pogorî de la Opanez pe șoseaua Plevnei spre Vid, unde, în trecere, era aclamat cu strigări entusiaste și de nepusă bucuriă a oștenilor seı.

Câmpia care se întindea din marginea orașului până la podul Vidului, înfățișa una din acele priveliști cari nu se mai șterg din mintea celor ce le aǔ văduț. Cât coprindeau ochii nu se zărea de cât fesuri, turbane și cialmale roșii, albe, verđi, de tóte fețele, ale soldaților și locuitorilor musulmani din Plevna, cari steteau înșesați în jurul miilor de căruțe înhămate cu boi, orı cu cai slabi și costelivi. În aceste căruțe erau grămădite, unele peste altele, turcóice cu iașmacurile trase pe obraz, copii, bagage și unelte casnice. Pe fețele întristate ale acestor ómeni se citea suferința privațiunilor îngăduite; scânteie de ură la vederea creștinului învingător luceau în ochii unora, dar în genere fisioniemiile oglindeau *kismetul* islamit, supunerea la ne-

norocire și la sôrtă protivnică. Jur-împrejur, astă mulțime care coprinde tótă valea, este împresurată de trupele și de tunurile nôstre, cari, pe măsură ce bataliônele otomane lapedă armele și'si reiaă rândurile, se constituie în escorte și pornesc cu prinșii turcesci spre întăririle nôstre, unde 'i închid sub pază. Apoi mai 'nainte, de amêndouă laturile șoselei, staă în grămeđi pe pămênt miș de puscă, cartușiere, săbii, iatagane și arme de tot felul depuse de Turci.

Acı pe șosea se întâlne Domnitorul cu marele-duce Nicolae care venea despre Plevna, și ambele căpetenii se îmbrățișară și se felicitară pentru marea izbândă câștigată de armatele aliate. Pucın după acêsta se apropia pe șosea, îndreptându-se spre Plevna, trăsura în care se aședase mareșalul otoman rănit, avênd în față pe medicul seă. Trăsura, escortată de un peloton din al 3-lea regiment de călărași înainte, de un alt peloton din ulani ruși de Bug înapoi, și însoțită de pași, de oficerii turci călări saă pe jos, se opri înaintea înalților comandantș. Osman se rēdică, sprijinindu-se de coșul trăsurei, și salută. Domnitorul și marele-duce întinseră mâna valorosului comandant, felicitându-l pentru frumoșa lui apărare. Osman se înclină mulțumind prin câte-va cuvinte întrerupte de emoțiunea de care era coprins, și se aședă éráși în trăsura care porni spre oraș, unde comandantul turcesc fu locuit într'o casă spațioșă, dându-se o compania de trupe românesci ca gardă de onóre.

Impreună cu căpetenia oștirea otomane, se pre-dară armatei aliate 10 pașale : mușirul Osman pașa; ferikul Adil pașa; livalele Tahir pașa, șef de stat-major general; Tefik pașa, comandantul geniului; Ahmet pașa, comandantul artileriei; Atif pașa; Sadik pașa; Toir-Omer pașa; Husein-Tasi pașa și Edhem pașa. Apoi 130 de ofițeri superiori 2,000 ofițeri subalterni, 40,000 ómenî de infante-riă și artilerie, 1,200 călăreți și 77 tunuri. Drapele, afară de unul cucerit de Români în reduta Opane-zului, și de altul luat de granadierî ruși în lupta peste Vid, nu se găsiră, dovadă că oștirea tur-céscă le desființase spre a nu cădea aceste odóre ostășesci în mâna vrăjmașului. Turcii perduseră în bătălia de la $\frac{28 \text{ noembrie}}{10 \text{ decembrie}}$ mai bine de 6.000 ómenî uciși și răniți. Dar și perderile nóstre fuseseră simțitóre, mai ales acelea ale granadierilor rusesci în iuțita năvălire a lui Osman; ei avură ca la 1,800 ómenî morți și răniți. Perderile Românilor e-rau mai pucin însemnate.

Spada lui Osman fu presintată de comandanti armatelor aliate Impăratului Alexandru II, ca înaltă satisfacțiune pentru Suveranul care stătuse până în sfirșit înaintea Plevnei, împărtășind greutățile oștirilor, dovedind stăruință și răbdare chiar în momente în cari descoragiarea începuse a se stră-cura în inimile statului-major rusesc.

A doua zi, $\frac{29 \text{ noembrie}}{11 \text{ decembrie}}$ Țarul Rusiei, Domnul Româ-nilor și marele-duce Nicolae, însoțiți de un nume-ros stat-major rusesc și românesc, intrară în triumf

în Plevna, aclamați ca liberatori de întreaga populațiune creștină. Aci se presintă înaintea Impăratului și căpetenilor oștirilor aliate mareșalul otoman, sprijinindu-se, din cauza ranei sale, pe medicul lui și pe dragomanul cuartierului general rusesc. Suveranul Rusiei laudă vitejia cu care se luptase comandantul turcesc, și, în semn de stimă pentru dînsul, îi înapoiă spada. Când eși Osman de la audiența Impăratului, mulțimea de oficeri români și ruși adunați în fața cuartierului imperial se descoperi cu respect înaintea șefului otoman, și'l aclamă strigând în limba franceză : „Trăiască valorosul Osman pașa !“ Mareșalul, care se oprise aci spre a se odihni un moment pe un scaun de ostenéla ce'i pricinuia prospéta rană, adînc mișcat de aceste semne de considerațiune din partea protivnicilor, răspunse tot în limba franceză : „Mulțumesc domnilor oficeri ruși și români, și'mi pare bine vedênd că aprobă, ca oșteni, că'mi-am făcut datoria mea de oștén.“

Ast-fel cădu Osman și vitéza lui oștire care câștigase trei însemnate biruințe asupra vrăjmașilor sei, și luptase neconținut o sută patru-șeci și patru de zile ca să țină în loc armatele rusesci și românesci. 50—60,000 luptători turci, cu 100 de tunuri, găsiseră mijloc să întărescă neașteptat un orașel deschis și nepregătit, așa încât să prelungească cincî luni de zile împrotivirea în contra a 120,000 de vrăjmași cu 600 tunuri, fără ca nimic să pótă îmlădia statornicia óstei otomane și a

energicului ei comandant. Și în sfârșit, când această oștire și acest comandant sunt împresurați de toate părțile, ne mai comunicând în afară și ne mai primind nici ajutóre, nici aprovisionări; când nu'și mai pot evacua răniții și bolnavii pentru cari lipsesc medicamentele; când tifosul începe a se încinge în oraș și în rândurile soldaților; când nu mai rămâne hrană decât pentru cinci zile, acesta se împarte trupelor, și, într'o ultimă și supremă opintire, comandant și oștire se asvêrlă asupra dușmanului și cêrcă, cu arma în mână, a'și face drum, smulgând încă o dată, daca nu izbânda, dar cel pucin admirațiunea protivnicilor și a lumii întregi. În ziua de $\frac{28 \text{ noembrie}}{10 \text{ decembrie}}$, eși pentru ultima oră din gura tunurilor otomane răcnetul leului de la Plevna; și nu se umili Osman *Gaziul* a'și scrie predarea pe un petec de hârtiă, ci cu însuși sângele seü pecetlui gloriósa lui cădere. Făra a iscăli vre-un act de capitulare, comandantul turcesc, rănit, oștirea lui sfărâmată în luptă, se predară la discrețiunea adversarului. Ori-ce s'ar dice, respect și închinare cuvine-se a da oștenii unui asemenea oștén, și drept aú a se mândri națiile născând ast-fel de viteji cari, și în nenorocire, răspândesc încă atâta cinste asupra lor. Drepte, deci, și meritate aú fost semnele de considerațiune ce se dederă de armatele aliate lui Osman pașa; drepte și meritate erau demonstrațiunile de recunoscință și de iubire cu cari Sultanul și populațiunea musulmană din Stambul primiră pe acest cap de óste,

la întorcerea lui din captivitate. *) Apărarea Plevnei va figura pururea spre fala apărătorilor, ca și a năvălitorilor, între operațiunile de război cele mai vestite de felul acesta din timpii moderni, alături de liniile de la Torres-Vedras, de apărarea Sevastopolei, a Duppelului, de asediurile Strasburgului, Metzului, Belfortului și Parisului.

*) Credem că nu este fără interes a reproduce aci, de pe o corespondență din Constantinopole publicată în *Moniteur universel*, priimirea ce se făcu lui Osman în capitala Turciei la 12/24 martie 1878, când se întorse din Harkov, în Rusia, unde fusese internat până la încheierea păcii, și cuvintele ce adresă Sultanul generalului său.

«Osman pașa, dice corespondentul, vitézul, de și nenorocitul apărător al Plevnei, este astăzi simbolul viu al onorei otomane; de aceea nația umilită și învinsă se grăbesce în jurul lui spre a saluta cu iubitoare admirațiune pe acel a cărui inimă n'a șovăit nici-o dată, al cărui caracter înalt și curat a rămas mai presus de orice bănuială.

«Populațiunea musulmană, informată de sosirea lui Osman pașa, voise să'i dovedescă cu strălucire recunoștința ei. Peste două sute mii privitori se adunaseră de la amiazi la locul unde vaporul care aducea pe mușir avea să desbarce. Indată ce Osman se pogorî spre a se urca în trăsură care trebuia să'l conducă la Palat, admiratorii lui se asvêrliră în jurul său; hodji, ulmale, softale, militari, hamali și ómenî din popor, toți voiau să'l privească, să'i sărute mâinile sau cel pucin póla hainei. Unii strigau *mașalah!* alții cu glasul înecat de lacrimi diceau: *părintele nostru, fii binecuvântat!* Modestia lui Osman, care este cea mai bună dovadă a meritului său, căta să se sustragă acestor demonstrațiuni ferbinți, și el dicea mereu: «Copii mei, dar n'am făcut nimic, de ce aceste laude? Mi-am făcut numai datoria»

«Semne și mai mari de admirațiunea recunoșcătoare ce inspira, îi așteptau la palat. Diarele turcesci au dat chiar textul cuvintelor atingătoare ce'i adresă Abdul-Hamid II.

Căderea Plevnei însemnă ca un mare eveniment în faptele războiului din 1877—1878, căci împreună cu acest oraș cădu cea din urmă stavilă pusă mersului triumfător al oștirilor rusești în Turcia și spre Constantinopol. Improtivirea Porței, precum se va vedea mai departe, nu mai putu de aci înainte opri izbânda definitivă a crucei asupra semi-luneii. Ziua de $\frac{28 \text{ noiembrie}}{10 \text{ decembrie}}$ este asemenea memorabilă în istoria României, căci în această zi fură răsplătite silințele și jertfele fiilor ei sub arme, în această zi se consânți pentru veciă cinstea și renumele de vitejiă a oștenilor români. Prin cooperarea trupelor noastre în tot timpul cât ținu anevoioasa împresurare a taberei întărite musulmane, precum și prin acțiunea lor hotărîtore chiar în ziua bătăliei de $\frac{28 \text{ noiembrie}}{10 \text{ decembrie}}$ cădând în spatele armatei turcesci, împedecând fracția acestei armate de pe malul drept al Vidului a merge în ajutorul părții care înaintase pe malul stâng, și silind pe vrăjmaș să

«Vino, vitézul meu.— îi duse Padișahul — tu ai făcut să strălucescă armele otomane, tu ai scăpat cinstea noastră ostășescă. Apropie-te, căci am făgăduit lui Dumneșeu să-ți dau îmbrățișare cu iubire în ziua în care ochii mei te vor vedea, și astăzi îmi pot împlini făgăduința.»

Osman răspunse : «Cea d'ântei a mea dorință este să îngenuchiū la picioarele Măriei Tale.»

Apoi Sultanul dete cu mâna sa lui Osman ordinul Osmanie în briliante și medalia militară. Suveranul porunci de 'i se aduse o sabiă pe care era scris *Gazi*, sabia care a fost a sultanului Abdul-Hamid I, și dând'o lui Osman, îi duse : «Nu cred că'ți pot da o mai meritată răsplată; această sabiă a fost a unui învingător ca tine.»

depună armele, prin toate aceste fapte armata română avu o parte însemnată în acest asediu, ca și în ultima bătălie, și contribui mult la rezultatul definitiv, la predarea lui Osman cu óstea lui întregă. Acesta s'a învederat nu numai de către comandantul oștirea rusescă prin ordinele de ți care le-a dat când s'a desființat armata de împresurare a Plevnei, ordinii de ți pe cari le vom reproduce în capitolul următor, dar această parte care se cuvine acțiunii românesce a fost recunoscută cu mulțumire, în ziua bătăliei și a doua ți, de însuși Suveranul Rusiei prin următoarele rescripte îndreptate Domnului Românilor :

Poradim, 28 noembre (10 decembre) 1877.
Telegramă, 7 ore 40 minute séra.

Inălțimeî Sale Domnului Româniez,

la Plevna.

«Vă mulțămesc din inimă pentru felicitări. Resultatul a fost desevêrșit, și Mă bucur de partea strălucită ce a luat la dînsul armata Inălțimeî Vóstre.

«Voiă fi în Plevna mâne la amiadî.»

ALEXANDRU.

Cuartierul general de la Poradim, în Bulgaria.
1/13 decembre 1877.*)

Inălțimiî Sale Domnului Româniez.

«După o împotrivire de cincî luni, silințele combinate ale trupelor aliate aũ fost încununat de

*) Acest rescript imperial s'a publicat în *Monitorul oficial* n° 8 din 12/24 ianuarie 1878.

«un deplin succes. Armata lui Osman paşa a depus
 «armele și Plevna a căzut. Dorind a consăni amin-
 «tirea acestei strălucite izbânde și a părții ce I. V.
 «a luat în persoană la dînsa, 'Mî este plăcut a 'I con-
 «feri cu acéstă împrejurare ordinul Meū al S-tului
 «Andreiū împodobit cu spade. *) Rog pe I. V. să
 «prijimescă însemnele acestui ordin ca o mărturisire
 «a sincerei mele iubiri, a cărei încredințare V'o re-
 «înoiesc.»

ALEXANDRU.

Indreptățit era, dar, poruncitorul óstei românesci
 a se făli de cele ce dînsa sêvêrșise, și a'î mulțumi
 prin următóarele cuvinte :

ORDIN DE ĐI PE ARMATA ROMĂNESCĂ.

Ostași !

«Străduințele vóstre, nobilele și eroicele suferințe
 «ce ați îngăduit, sacrificiile generóse ce ați făcut cu
 «sângele și cu viața vóstră, tóte aceste aũ fost rês-
 «plătite și încununatē în điuva în care îngrozitóra
 «Plevna a căzut înaintea vitejiei vóstre, în điuva în
 «care cea mai frumósă óste a Sultanului, cel mai
 «ilustru și brav general al seū, Osman *biruitorul*, aũ
 «fost biruiți și aũ depus armele înaintea vóstră și a
 «fraților voștri de gloriă, soldații M. S. Imperato-
 «relui Rusiei.

«Povestea faptelor mărețe ale trecutului, voi ați
 «îmbogățit'o cu povestea faptelor nu mai pucin mari

*) Ordinul S-tului Andreiū este cea mai 'naltă decorațiune a Rusiei, care, împreună cu dînsa, conferă tóte celel'alte decorațiuni imperiale. Acest ordin nu s'a dat *cu spade* de cât înaltelor căpetenii de oștiri învingătóre în rêsboiū.

«ce ați săvârșit, și cartea vécurilor va păstra pe neș-
«tersele ei foi numele acestor fapte, alături de nu-
«mele vostru.

«In curënd vă veți întórce în țeră, purtând fiă-care
«scris pe peptul seú virtutea sa de oștén și devota-
«mentul seú pentru patriă: *Crucea Treceréi Dunăreí*
«și *Medalia Apărătorilor Independinței României*. A-
«tunci când veți ajunge la căminele vóstre, în ora-
«șele, satele și cătunele în cari v'ați născut, veți
«spune părinților, fraților, rudelor vóstre, ce ați fă-
«cut penfru țeră. Bětrânií vė vor asculta amintindu'si
«de vremile de mărire ale neamului românesc de cari
«din moși, strămoși aú auđit; tinerii vor vedea în
«voí esemplul însufletit al datoriiilor lor viitóre, iar
«măréța figură a României va privi mândră și liniș-
«tită, căci vecinică í va fi vieța pe câtă vreme va
«avea fi cu inimí calde și brațe voinice ca ale vóstre.

«In numele Țerei, Domnul și căpetenia vóstră vė
«mulțumesc și vė dă fiă-cărui din voí sufletésca im-
«brățișare a vitejilor.»

Dat în Plevna, în ²/₁₄ decembre 1877.

CAROL.

CARTE A DECEA.

S M Ā R D A N. — V I D I N.

Nouile obiective ale armatelor aliute române-ruse după căderea Plevnei.— Impăratul Alexandru plécă din Bulgaria spre a se întorce în Rusia trecând prin Bucuresci.— Hotărârile în privința operațiunilor ce aũ a se executa de trupele noastre. — Armata instituită în scop de a împresura Plevna este disolvată.— Dislocarea trupelor române și rusesci. — Ordinul de ȕi al marelui-duce Nicolae.— Scrisórea de mulțumiri adresată Domnului Românilor. — Noua ordine de bătăia a oștirea noastre.— Asprimea iernei în Bulgaria. Greutățile aduse prin acésta operațiunilor și transportul prinșilor turcesci cari se evacuaũ spre România și Rusia. Sentimentele de compătimire și de umanitate ce li se dovediră în țera noastră.—Domnitorul se întorce în Bucuresci chiămat de trebile Statului.— Priimirea entusiastă ce i se face.—Corpul român de Vest, care ocupase Cibru-Palanca, înaintéză spre Lom-Palanca.— Divisiunea 3-a română ocupă Giurgiũ, Oltenița și Calărași.—Trupele noastre observă și izoléză de Vidin cetățuia Belgradjik, și iaũ în stăpânire Arcer-Palanca. Oștirea noastră înaintéză spre Vidin.— Lupta la Vitbol și Nazirmahala; Turcii sunt respinși. — Descrierea cetătei Vidinului și a întăririlor sale. — Posițiunile luate de corpul de Vest pentru împresurarea acéstei piățe despre malul

drept al Dunărei, și concursul dat împresurării de trupele noastre de la Calafat. — Înaintarea divisiunilor române de pe malul bulgar pentru a restrînge cercul în jurul Vidinului. — Impresurarea cetății Belgradjik de către brigada 2-a a divisiunii a 2-a. — Lupta la Novoselo, Rupce și Rainovce. — Pozițiunile de la Smărdan și Inova. — Atacul Smărdanului; luarea acestei pozițiuni și a celei de la Inova de oștirea românescă. — Eșirea garnisonului turcesc din Vidin la $13/25$ ianuarie spre a recuceri Smărdanul; respingerea Turcilor. — Bombardament de șese zile asupra Vidinului. — Armistițiul și ordinul de suspendare a ostilităților. — Convențiunea pentru predarea cetăților împresurate trupelor române; armata turcescă părăsesce Vidinul și Belgradjikul și se retrage spre Niș.

Căderea Plevnei dedea soluțiune unuia din termenii cei mai însemnați ai problemei care trebuia să deslege oștirile aliate române și ruse în operațiunile lor în Bulgaria. Pentru armatele Țarului, se rădicase pedica ce întâmpinaseră în atingerea celui de al doilea al lor obiectiv strategic, trecerea Balcanilor, după trecerea Dunărei, și se înlesnea mersul asupra obiectivului definitiv, capitala vrăjmașului. Pentru oștile române, prin cucerirea cetății ce și făcuseră neașteptat Turcii nu departe de Dunăre și de hotarele României, primejdia de a lua dușmanul învingător ofensiva și de a năpădi țara noastră, era acum înlăturată.

Armata imperială, desbărată de împotivirea ce întâmpinase pe flancul ei drept, avea să și urmeze înainte pe front mișcările, înaintând în Rumelia, pe când armata țareviciului și corpul generalului Zimmerman, din Dobrogea, avea să țină în loc pu-

terile turcesci din Răsăritul Bulgariei și din cetățile cuadrilaterului Rusciuc-Silistra-Varna-Șumla, spre a le opri de a merge în ajutorul oștirilor sdruncinate ce Otomanii mai puteau opune înaintărei victorioase a Rușilor. Operațiunile rusesci despărțindu-se acum de cele românesci, noi nu ne vom ocupa în istorisirea noastră de cât cu aceste din urmă, conform programei în care ne-am circuit.

Impăratul Rusiei, care mai bine de șese luni rămăsese pe lângă oștirile sale în campania împărțind cu dînsese grijă și greutate, socotise, după căderea Plevnei la care însuși fusese față, că a venit momentul de a se întorce în imperiul seü. La $2/_{14}$ decembre Suveranul își luă ziua bună de la trupele de impresurare, pe cari le trecu în revistă felicitându-le și mulțumindu-le pentru succesul ce dobândiseră. Cu acest prilej Domnitorul înfățișă și trupele române Țarului, care spuse că este fericit de a vedea aceste trupe înainte de plecare-î. A doua zi Impăratul porni din Poradim la cuartierul armatei de pe Lom a marelui duce-moștenitor, și de acolo, trecînd Dunărea pe la Petroșani, sosi la $5/_{17}$ decembre în Bucuresci, unde fu curtenesce primit de Dómna Românilor și de toate înaltele autorități ale țerei. Capitala și de astă-dată priimi cu deferență pe Monarchul aliat și vecin, salutându-l cu bucuriă pentru izbândile în care sângele oștenilor rosiani și români cursese amestecat. Simțitor pentru aceste manifestațiuni ale populațiunei țerei care făcea porsónei sale o primire tot atât de res-

pectuósă, pe cât de frăţesci fuseseră întîmpinarea şi sprijinul ce deduse oştirilor sale, Impăratul Alexandru II porni din Bucuresci la $6/18$ decembre spre St.-Petersburg.

În rolul ce evenimentele acestui război creaseră naţiunii române, şi care se împărţea în două faze deosebite: defensivă pe malul stîng al Dunărei, şi apoi trecerea rîului şi păşirea în ofensivă, Plevna ocupă un punct culminant. După căderea acestei improvizate cetăţi care, cât stetea în picioare, constituia o ameninţare permanentă pentru teritoriul nostru, rolul armatei române nu era de a trece Balcanii, a înainta în inima statului turcesc şi a împinge lupta până la porţile capitalei imperiului otoman. Porţa, fără să ne fi declarat război formal, întreprinsese, ea cea d'ântei, în contra noastră agresiunile cari s'au descris la începutul acestei naţiunii, lovise drepturile şi violase hotarele României. Pentru apărarea acestor hotare oştirea românească 'şi împlinise datoria la Calafat, la Olteniţa, la Giurgiū, Bechet, Islaz, şi pe tot malul stîng al Dunărei până în faţa gurei Timocului; apoi la Plevna. Acum, pentru îndeplinirea şi asigurarea deservită a acestei apărări, oştirea românească trebuia să caute a se face stăpîna pe ţerul dunăren de unde Turcii ar mai fi putut îndrepta loviri în contra noastră, din Rahova în sus până în Vidin; trebuia să impresore şi să facă să cadă această cetate în care se îngrădise, acum, totă împotivirea otomană din Răsăritul Bulgariei, şi de unde mai pu-

teaŭ porni agresiuni fiă în contra teritoriului român, fiă în contra extremei drepte a aliatului nostru.

După ocuparea Plevnei Domnul Carol regulă, deci, în cuartierul seŭ general de la Poradim tôte amênuntele privitoare la operațiunile ulterioare ale armatei române. Prin înțelegerea între ambele comandamente român și rusesc, se stabili că cetatea Nicopolei se va lua în priimire de Români, cari vor ținea acolo garnisónă; tot asemenea și orașul întărit Rahova rămase în păstrarea oștirea noastră care urma să mai ocupe Cibru, Lom, Arcer-Palanca, în fine tôte localitățile de pe ambi țermuri ai Dunărei din Turnu-Măgurele-Nicopole, în sus, până în hotarele Serbiei. In josul Dunărei trupele noastre aveaŭ să mai ia succesiv pozițiune la Giurgiŭ și la Călărași, spre a permite trupelor imperiale aflate acolo a trece în Bulgaria și a însoți corpurile din cari făceaŭ parte în operațiunile lor dincolo de Balcani.

Armata aliată rusă-română de împresurare a Plevnei, care purtase denumirea de armată de Vest, se desființă, și în momentul dislocărei corpurilor din cari fusese alcătuită, Domnul Românilor adresă trupelor imperiale ce avusese sub comandamentul seŭ un ordin de ți prin care le mulțumea pentru silințele, rîvna și vitejia ce desfășuraseră spre a atinge, în frățescă unire cu armata română, țința însemnată ce avusese înainte. *) Marele-duce Ni-

*) Acest ordin de ți s'a publicat în *Monitorul oficial* n° 278 din 14/26 decembre 1877.

colae, comandantul armatei active imperiale, îndreptă asemenea „valoroșilor soldați ai Rusiei și României“ un ordin de ȃi la $\frac{29 \text{ noiembrie}}{11 \text{ decembrie}}$ în care el ȃicea că: „din țără în țără a străbătut vestea despre căderea Plevnei și predarea lui Osman pașa cu „întreaga lui armată de 40,000 prinși, între cari 10 „pașale etc., cari sunt doveđi elocvente a neîntrecutei vitejii a oștenilor armatelor aliate.“ După ce marele-duce aducea la cunoșcința trupelor că Impăratul Rusiei a bine-voit a-î da însemnele de clasa 1-a ale ordinului S-tului George, el adaoga: „nu mie, dar „voe datoresc acastă supremă distincțiune militară, „ea va fi o mărturire că voi sunteți vitejii vitejilor. „Mulțumesc dar voe, eroi, mulțumesc pentru tot ce „ați sевърșit până acum. Urmați ast-fel și vrăjmașul nu va uita nici odată înspăimântătorul vostru „strigăt de: ura!“ Apoi, prin un alt ordin de ȃi de la $\frac{3}{15}$ decembrie prin care dispunea dislocarea trupelor rusesci cari formaseră armata de împresurare a Plevnei, comandantul cap al oștirea imperiale ȃicea: „Mă „cred dator a exprima recunoșcința mea Șefului, „I. S. Domnului Carol al României, care, de la $\frac{17}{29}$ „august, a comandat trupele aliate alcătuind armata „de Vest, și apoi armata de investment. Mulțumită „unei activități excepționale, I. S. a știut să stabilească coesiunea cea mai complectă între trupele „rusesci și românesci, să le grupeze într'un întreg „omogen, și să le îndrepteze spre ținta finală care „a încununat așa de strălucit opera comună. Esprim recunoșcința mea sinceră comandantului

„trupelor române ale corpului de investment, ge-
 „neralului Cernat, care a făcut să pătrundă spiritul
 „militar în trupe participând pentru întâiași dată
 „la lupte, și s'a'au arătat oțelite la toate greutățile
 „vieței ostășesci în condițiunile cele mai dificile;
 „care a știut să eșecute până la fine întréga sar-
 „cină ce 'i era încredințată. Mulțumesc din inimă
 „tuturilor comandanților de corpuri de armată, șefi-
 „lor de divisiuni, comandanților de brigade, regi-
 „mente, bataliône, escadrône, baterii, ofierilor su-
 „balterni din corpul de împesurare, pentru ostene-
 „lile și lipsurile ce a'au îngăduit în eșecutarea unei
 „sarcine grele; le mulțumesc pentru vitejia lor ne-
 „înfrântă față cu un vrășmaș care se lupta cu
 „desperare.“

În sfârșit printr'o scrisóre directă către Dom-
 nul Românilor, marele-duce Nicolae se exprima
 ast-fel: *)

Bogot, ¹²/₂₄ decembre 1877.

Inălțate Dómnne,

«Operațiunile armatei rusă-română fiind fost în-
 «cununate de o întregă și strălucită izbândă, trupele
 «carî se aflău sub comandamentul I. V. vor primi
 «alte destinațiuni. 'Mi-am făcut o datoriă a le mul-
 «țumi printr'un ordin de 'đi special ce am onóre a Vă

*) Acéstă scrisóre, precum și ordinele de 'đi ale căpeteniei ar-
 matei active rusesci către trupele imperiale și cele române cari
 alcătuiseră armata de Vest, a'au fost publicate în *Monitorul oficial*
 n° 285 din 22 decembre (3 ianuară) 1877.

«transmite aci, împreună cu acela care prescrie di-
«solvarea armatei de împresurare.

«Resultatele strălucite cari s'aũ obținut înaintea
«Plevnei sunt datorite în mare parte cooperatiunii
«vitezei armate românesce, precum și impulsiei ce
«trupele aliate priimeau de la comandantul lor ime-
«diat, al cărui coragiũ și devotament către datoria
«de oștén ele le admiraũ și se sileaũ a imita.

«Imi fac o plăcere cu totul deosebită a exprima
«I. V. aceste sentimente, precum și mulțumirea sin-
«ceră ce am simțit de a vedea frăția de arme între
«trupele rușesci și românesce stabilind legături noi
«între ambele popóre.

«Fericit că am fost în măsură a prețui cu acéstă
«împrejurare însușirile eminente cari disting pe I.
«V. și pe viteza oștire românescă, eũ voiũ păstra în
«tot-d'auna despre dînsele o adîncă și neștersă amin-
«tire.

«Bine-voiți a priimi, Înălțime, expresiunea senti-
«mentelor de înaltă considerațiune și de iubire din ini-
«mă cu care am onórea a fi al I. V. credincios amic.»

NICOLAE.

Pentru îndeplinirea nouilor sale însârcinări, ar-
mata română sub comandamentul suprem al Dom-
nitorului, și avênd pe generalul de divisiune Cernat
de maior-general, și pe colonelul Fălcoianu St. de
șef de stat-major general, priimi, prin înaltul ordin
de di n° 174 din 7/19 decembre, următoarea ordine
de bătaia :

Corpul de Vest

Comandant, general Haralamb.

Șef de stat-major, colonel Gramont.

Sub-șef de stat-major, loc.-colonel Voinescu.

1-a Divisiă de infanteriă.

Comandant, colonel Lecca.

Şef de stat-major. loc.-colonel Băicoianu.

Brigada 1-a :

Comandant, colonel Cruţescu.

Regimentul 1-iū liniă.

Regimentul 1-iū dorobanţi.

1 bat. reg. al 3-lea dorobanţi

Brigada 2-a :

Comandant, colonel Dona

Reg. al 9-lea dorobanţi.

1 bat. reg. al 15-lea dorobanţi.

1 bat. reg. al 4-lea dorobanţi.

Artileria :

Com. loc.-col Horbatzki.

Reg. al 2-lea de artileriă.

2 baterii teritoriale.

Cavaleria :

Com. col. Cernovodeanu.

Reg. al 2-lea călăraşi.

Reg. al 8-lea călăraşi.

Compania 1-a de geniū.

4-a Divisiă de infanteriă.

Comandant, general Angelescu G.

Şef de stat-major, maior Argetoianu.

Brigada 1-a :

Comandant, col. Sachelarie.

Batalionul al 4-lea vânători.

Regimentul al 2-lea de liniă.

Reg. al 12-lea de dorobanţi.

Brigada 2-a :

Comandant, colonel Ipătescu.

Batalionul al 3-lea vânători.

Regimentul al 8-lea de liniă.

Regimentul al 2-lea dorobanţi.

Regimentul al 7-lea dorobanţi.

Artileria :

Com. loc.-colonel D. Maican.

Bateria 1-a, 2-a, 5-a și 6-a

din reg. 1-iū de artileriă.

Cavaleria :

Comandant, colonel Formac.

Regimentul al 6-lea călăraşi.

Regimentul al 9-lea călăraşi.

Compania 4-a de geniū.

Divisia de rezervă.

Comandant, colonel Slăniceanu.

Şef de stat-major, colonel Boteanu E.

Sub-şef de stat major, maior Carcaleţeanu.

Infanteria :

Comandant, colonel Holban M.
1 bat. din reg. 3-lea dorob.
1 bat. din reg. 4-lea dorob.
Batalioanele de miliții.

Artilerie :

Com. colonel Angelescu A.
Bateriile de costă (Com. maior
D. Maican N.)
Bat. 3-a, 4-a din reg. 1.
Bateriile teritoriale.

Cavaleria :

Comandant, colonel Crețeanu
Regimentul 1-iu de roșiori.
Regimentul al 2-lea de roșiori.
Regimentul 1-iu călărași.

Geniul : *)

Comp. 3-a de săpători.
Comp. 6-a de telegraf.

Divisiї detașate. **)

2-a Divisiã de infanteriã.

Comandant, general Cerchez.
Șef de stat-major, loc.-colonel Algiu.

Brigada 1-a :

Comandant, colonel Cantili.
Regimentul al 7-lea de liniã.
Reg. al 14-lea dorobanși.
Reg. al 16-lea dorobanși.

Brigada 2-a :

Comandant, col. Budișteanu C
Regimentul al 4-lea de liniã.
Regimentul al 6-lea de liniã.
Reg. al 10-lea dorobanși.

Artileria :

Comandant, colonel Herkt.
Regimentul al 3-lea artileriã.

Cavaleria :

Regimentul al 5-lea călărași.

Compania 2-a de geniũ.

*) La dispoziția marelui cuartier.

**) Așa se denumiserã prin înaltul ordin de ȃi n° 174 divisiunile de infanteriã a 2-a și a 3-a cari, prin același ordin, priimirã de o cam-datã destinația : a 2-a divisiã, a ține garnisónele în Plevna, Nicopole și Rahoya ; iar a 3-a divisiã a escorta prinși de resbel porniți peste Dunãre în România. Se va vedea mai departe cã divisia 2-a merse apoi de se împreunã cu corpul de operațiuni în contra Vidinului și Belgradjikului, iar divisia 3-a luã pozițiune la Bucuresci, Giurgiu, Oltenița și Călãrași. Divisia de rezervã rã. mase la Calafat.

3-a Divisiă de infanteriă.

Comandant, general Racoviță.

Șef de stat-major, colonel Mărculescu.

Brigada 1-a :

Comandant, colonel Vlădescu.

Batalionul 1-iu vânători.

Regimentul al 3-lea de liniă.

Reg. al 8-lea dorobanți.

Reg. al 13-lea dorobanți.

Brigada 2-a :

Comandant, col. Borănescu C.

Batalionul al 2-lea vânători.

Regimentul al 5-lea de liniă.

Reg. al 5-lea dorobanți.

Reg. al 6-lea dorobanți.

Artileria :

Comandant, colonel Dabija.

Regimentul al 4-lea artileriă.

Cavaleria :

Comandant, col. Roznovanu.

Regimentele al 3-lea, 4-lea,
7-lea călărași.

Compania 5-a de geniū.

După ce prescrise toate măsurile în vederea nouilor operațiuni ce avea să urmeze oștirea românească, după ce regulă toate amănunțele privitoare la dislocarea și la mișcările trupelor noastre către obiectivul ce aveau acum înainte-le, Domnitorul, chiămat de însemnatele interese ale Statului, hotărî a se întorce în capitala sa de unde lipsea de cinci luni în campaniă, și a se îndeletnici acolo cu treburile publice până ce armata își îndeplinea marșul de concentrare în jurul Vidinului. Apoi înalta căpeteniă își propuse a merge spre a împărtăși, ca până aci, cu oștenii sei răsboinica lor muncă pentru țără. Domnul Românilor, care, precum am dis, își luase prin ordin de di rămas bun de la trupele imperiale ce avusese sub ordin, se

despărți asemenea în modul cel mai prietenesc de marele-duce Nicolae și de înalții oficiali rușesci cari făcuseră parte din armata de Vest, și pe cari îi pofti la un ospet în cuartierul general domnesc de la Poradim. Generalul Todleben, urând sănătate Suveranului nostru, dise că este fericit a putea tălmăci în această împrejurare sentimentele oficialilor roșiăni către I. S. Domnitorul Carol pentru caracterul seü cavaleresc, pentru energia și talentele militare prin cari a câștigat respectul, iubirea și admirațiunea tutului ; *) iar Domnul mulțumind, rosti că a fost mândru a avea alături, în operațiunile în contra Plevnei, pe ilustrul apărător al Sevastopolei.

În zilele de 7_|19, 8_|20, 9_|21 decembre, se rădică în tot basinalul mării Negre d'între Balcani și Carpați una din acele grele furtuni de iernă care, de astădată, avu o putere și o asprime cum rar se pomenise. Crivet înghiătat și viscolos sufla fără conținere zi și nopte ; zăpada cădută în troiene înomătase pretutindenî delurile și văile, închisese drumurile ; comunicațiunile erau întreprupte, liniile telegrafice distruse ; termometrul căduse la 25 grade sub zero. Podul pe Dunăre la Măgurele-Nicopole trebui a se strînge spre a nu fi sfărâmat de sloi. Tare avură a suferi de această strășnicia a vremei colonele de trupe surprinse în marș ; dar mai tare încă suferiră bietii prinși turcesci de la Plevna,

*) Veđi *Monitorul oficial* n° 281 din 17/28 decembre 1877.

cară erau pe cale de transportare, în echipamentul lor neîndestulător și stricat, lipsiți de mantale de iarnă, mulți chiar fără încălțăminte. Câți din acești nenorociți nu cădeau oboșiți și înghiățați pe drumuri, unde așteptau cu resemnățiunea și răbdarea musulmană morțea fără a cărti; și întristător era că în asemenea împrejurări sentimentele de milă și de umanitate rămăneau sterpe, neputându-se afla adăpost și ajutor în câmpiile deșerte și părăsite. Trupele de escortă aveau să lupte, și ele, cu aceleași greutate; fiă-care era silit să caute a se mântui pe sineși. Abia ajunși în România, nefericiții prisioneri putură afla ușurare și îngrijiri; aici li se dete hrana care le lipsise din cauza imposibilității convoiurilor de a urma pe drumurile închise de zăpadă, li se distribuiră veșminte calde, cei suferinși de bóle și osteneli se aședară în spitalele din Măgurele, Islaz, Roșiori-de-Vede, Caracal, Stolnici, Piatra, Bucuresci. Intr'un cuvânt, caritatea și compătimirea publică pentru acești oșteni nefericiți se manifestă într'un chip atât de general și atingător, în cât bieții prinși turci manifestaă adîncă recunoscintă, și cei ce erau destinați a porni spre a se interna în Rusia, se rugau a rămănea la noi și plecaă cu părere de rău mai departe. 15,000 din acești prinși de răsboi (între cari 2 pași și mai multe sute de oficeri) rămaseră în sarcina statului român, care-î căsărmui și le acordă o soldă de întreținere până la finele ostilităților.

Domnitorul, a cărui pornire de la Poradim fusese hotărâtă pentru ⁸/₂₀ decembre, trebui să-și amâne plecarea din cauza vremei până la ¹⁰/₂₂, și nu putu face drumul până la Nicopole decât călare. Intors în țeră, Suveranul și povățuitorul de oștiri izbânditor fu priimit pretutindenă cu nespus entusiasm; națiunea saluta într'însul propria ei gloriă. Intrarea în Bucuresci, la ¹⁵/₂₇ decembre, fu un adevărat triumf, o nesfârșită ovațiune. Ântăia purcedere a Domnului, în capitala sa, se îndreptă către Mitropolia țerei spre a duce la pólele altarului mulțumită și prinos de biruință, cum făceaū părinții noștri; din casa lui Dumneđeū Suveranul merse în casa Națiunei, în parlamentul român unde Cameră și Senat erau adunate, și unde suindu-se pe tron rosti următóarele cuvinte:

«Domnilor senatori și domnilor deputați, în anul
 «1866, când am pus piciorul pe pământul românesc,
 «am venit mai ântăiū în mijlocul reprezentă
 «țiunei naționale spre a spune țerei că, din aceea
 «đi, vom împărtăși sórta cea bună ca și pe cea rea.
 «Un-spre-đece ani aū trecut de atunci. Multe
 «greutăți, multe nevoi am avut de îvins. De șese
 «lunī mari și însemnate evenimente s'aū petrecut.
 «Locul meu, în asemenea împrejurări, era în frun
 «tea óstei care apăra moșia românească, onórea și
 «neatêrnarea ei. Țera scie cum armata 'și-a făcut
 «datoria, cum ea a realizat speranțele puse într'însa
 «justificând și nestrămutata mea încredere.
 «Intorcându-mă de pe câmpul de luptă, astăđi
 «când cele mai scumpe din dorințele de la 1866

«s'au îndeplinit, am voit a veni iarăși în mijlocul
 «d-vostre spre a vă mulțumi de felicitările ce 'mi-
 «ați transmis prin delegațiunea însărcinată a mă în-
 «tîmpina în Bulgaria. Din fericire evenimentele au
 «mers mai repede de cât se credea, și astăzi avem
 «o nouă pagină de înscris în istoria noastră : căde-
 «rea Plevnei.

«Sciū și am simțit că țera a fost într'un cuget
 «unită cu mine în toate grelele împrejurări prin care
 «am trecut, și că ea a tresăltat de bucuria la audirea
 «izbândelor armatei noastre.

«Sum mândru că am fost în capul ei când 'și-a
 «vărsat sângele pentru independența scumpei noastre
 «patrie. Dumnețeu să bine-cuvinteze România de
 «sine-stătătoare, și să întărească pururea viteza noastră
 «armată !»

In numele reprezentațiunii naționale, d. C. A. Ro-
 setti, președintele Adunării deputaților, răspunde :

«Măria Ta, ai primit coróna Principatelor-Unite
 «numai după ce Ți-s'a dat încredințarea că poporul
 «român, din sate și din orașe, neclintit rămâne în
 «tote anticile sale virtuți.

«Țera Te-a ales căci ești din seminția celor care
 «conduc o națiune la deplinirea destinărilor ei.

«Și Căpitanul, și oștirea arătară celor cari nu
 «mai credeaū, că din vultur, vultur nasce, din stejar,
 «stejar cresce. Cu spada Ta ai împropăt în gra-
 «nitele Balcanilor scrisoarea neștersă a independenței
 «române.

«Istoria va înregistra încă ca gloriă a Măriei
 «Tale, și faptul ce oferă România, aproape unic în
 «analele popórelor, d'a trece dăile grele ale unui
 «mare rebel și ale unei mari treceri de oștiri stră-
 «ine cu toate libertățile constituționale neatinse.

«Fiă bine venit în capitala Românilor Căpitanul
 «și Domnul constituțional care, din vitejia sa făcu
 «scut hotarelor și neatârării țerei, iară din virtuțile
 «sale, temelie neclintită a legilor. Națiunea hotărâtă
 «a Te urma pe calea cea mare, strigă din nou din
 «inimă și într'o singură voce, să trăiești Măria Ta!
 «să trăiască Dómna Românilor, dulcea mângâietóre
 «a răniților!»

Hotărâtă, cum dicea organul Adunărei, a urma
 pe calea cea mare pe Domn și oștire, națiunea 'și
 îndrepta acum privirile spre Vidin, unde avea să
 se petrecă, întru cât se atingea de acțiunea româ-
 néscă, epilogul sângeróseii drame la care țera nóstră
 fusese silită de împrejurări a se împărtěși. *)

Am văđut că după luarea Rahovei se formase,
 sub generalul Haralamb, un corp de două divi-
 siuni de infanteriă, cu cavaleria și artileria lor,
 care avea să opereze pe marginea Dunărei în Vestul
 Bulgariei: divisia 1-a a colonelului Lecca, pe țér-
 mul drept, iar divisia de rezervă, comandată de
 colonelul Slăniceanu, urma să susțină aceste ope-
 rațiuni de la Calafat și de pe țérmul stîng al Du-
 nărei. Chiar de la ¹⁶/₂₂ noembrie cavaleria din divi-
 sia 1-ă înaintă pe malul drept al rîului, de la Ra-

*) Autorul acestei scrieri neluând parte la operațiunile armatei
 nóstre după căderea Plevnei, diarul și notițile sale personale se
 opresc la acest eveniment. Pentru a face narațiunea faptelor ulterii-
 óre ale oștirii românesce și ale operațiunilor ei în contra Vidinului,
 am recurs la raporturile și la relațiunile oficiale ale marelui
 stat-major.

hova spre Kotuzlu, Hêrlek, Krustatarselo; *) și trupele noastre de pe malul stîng, în fața Lom-Palancei, deschiseră la $11\frac{1}{23}$ o viuă bombardare asupra acestui din urmă oraș. La $15\frac{1}{27}$ călărașii ocupară orașul Cibru-Palanca care fusese evacuat de Turci, și linia noastră se întinse spre Apus într'un arc de cerc care trecea prin Cibru-Palanca, Velcidrama și Krustatarselo, avînd centrul de rezistență la Kotuzlu. Aci se aședă un batalion de infanteriă care se întări pe acastă pozițiune; la Cibru-Palanca se afla un escadron de călărași; Rasgradmahala, Velcidrama, Hêrlek și Krustatarselo erau fiă-care ocupate de o jumătate escadron; la Galicia se afla un escadron.

Brigada de roșiori, după luarea Rahovei, se întorseră la Mahaleta spre a reintra în corpul de cavaleriă al generalului Arnoldi din care făcea parte. Aci priimi ordinul a porni la $13\frac{1}{25}$, și a se afla la $16\frac{1}{28}$ la Belibrod, de unde trebuia să esecute a doua și o recunoscere spre Lom-Palanca. Recunoșcerea se sêvêrși cu 2 escadrone și 1 secțiă de artileriă. Tot în acea și de $17\frac{1}{29}$ se pornise asupra acestui oraș în recunoscere, despre Cibru-Palanca, un peloton din regimentul al 8-lea de călărași, pe cînd colonelul Dimitrescu A. cu un detașament de do-robanți, milițieni și călărași, trecea Dunărea de pe malul stîng, spre a se întruni cu cavaleria care esecuta recunoșcerea pe malul drept. Aceste trupe

*) Veđi alăturata cartă a țermurilor Dunărei de la Rahova la Vidin.

constatară că în urma unui bombardament de 6 zile consecutive, Turcii părăsiseră Lom-Palanca și se retrăseseră spre Vidin. Români ocupară îndată orașul.

Pe câtă vreme Plevna sta încă în picióre, aceste trupe ale noastre de pe țărmul drept al Dunărei aveau ordin a înainta cu prudență, căci nu erau în forță îndestulătoare pentru a împinge operațiunile până sub cetatea Vidinului. Ele se mărginiră a acoperi Rahova, a lărgi baza de operațiuni a armatelor aliate, ținându-se în legătură cu corpul de cavaleriă al generalului Arnoldi, care opera la Vestul Plevnei. Din sciințele culese la cuartierul nostru general, situația forțelor inamice în acea parte era următoarea: la Arcer-Palanka se aflau întăriți 1,800 Turci cu artileriă; la Vîrtop era un detașament inamic retransat, având ante-posturi la Dobridol. Cetățuea Belgradjik avea o garnisónă ca de 2,000 ómenî cu 12 tunuri; la Orësc se afla un post înaintat cu artileriă. La Bercovaț erau 2,000 nizami; în fine în cetatea Vidinului se afla o garnisónă de 12,000 ómenî cu numărosă artileriă.

După căderea Plevnei, divisiunile a 3-a și a 4-a române devenind pe dată disponibile, a 3-a porni, cum s'a vădut, în escortarea prinșilor; a 4-a avea a se întruni cu corpul de Vest care urma a mai fi întărit de divisiunea a 2-a, pe măsură ce prinșii se evacuaă și trupe de rezervă rusesci veneaă să ia locul trupelor române în Plevna. După interna-rea prisionierilor cari reveneaă țerei noastre, și pre-

darea autorităților militare rusești a celor ce urmau a fi internați în Rusia, divisia 3-a luă în pază țărmul stîng al Dunărei începînd de la Giurgiu pînă la Călărași, unde își da mâna cu trupele rusești așezate pe Dunărea de jos, ast-fel că două părți din litoralul dunăren, de la Gruia la Călărași, era păzit acum de trupe românești. La Giurgiu se așezaseră 8 batalioane și 24 tunuri; aceste trupe, pentru unitatea de acțiune în contra Rusciucului, se puseră de Domnitor la dispozițiunea marelui-duce moștenitor care făcea asediul acelei cetăți. La Oltenița se aflau 1 batalion și 1 baterie; 2 batalioane și 1 baterie erau postate la Călărași. Apoi de la Petroșani în jos pînă la Călărași, 15 escadrone de cavalerie românească privegheau țărmul Dunărei. În spatele acestor trupe se afla o a doua linie ocupată de detașamente de rezervă rusești.

Pe timpul de viscol, de ger și de zăpadă care domnea în a doua săptămână a lunii lui decembre în Bulgaria, trupele române cari urmau a porni de la Plevna spre Răhova și Lom-Palanca, pentru a lua parte la operațiunile din Apusul Bulgariei, își sêvêrșiră marșul lor. Tot în acel timp comandantul corpului de Vest ordonase divisiunei 1-a de infanterie (care fusese întărită cu 2 batalioane de dorobanți sosite de la Calafat pe la Rast. și avea să mai fie sporită cu trupe ce erau în marș de la Plevna) a înainta spre Arcer-Palanca. La apropierea trupelor noastre, vrăjmașul începe a se res-

frânge către Vidin, părăsind posturile sale înaintate de la Vîrtop și Dobridol, evacuând și orașul Arcer-Palanca și retrăgându-se spre Nazirmahala și Vitbol. Divisia 1-a ocupă la $\frac{10}{22}$ decembrie Arcer-Palanca; cavaleria noastră își întinse rața pe linia Sabripașakioi, Vîrtop, Logosovce, Șipot și Corlevo. Satele Vitbol și Nazirmahala, situate în drumul d'între Arcer-Palanca și Vidin, erau puncte pe cari trupele române, operând pe malul drept al Dunărei, trebuia să se facă stăpâne pentru a se apropia de obiectivul lor, cetatea Vidinului. S'a vădut că după retragerea lor din Lom-Palanca, Turcii ocupaseră aceste sate. La $\frac{20 \text{ decembrie}}{1 \text{ ianuarie}}$ ei porniseră de la Vitbol 1 batalion de infanterie și 2 escadrone de cavalerie spre a recunoșce mișcările noastre, însă 1 companie de infanterie și 1 peloton de cavalerie române întâmpinară detașamentul inamic care, după schimbare de câte-va focuri, se retrase spre Vitbol.

Divisia 1-a fiind sporită cu regimentul 1-iu de linie, 1 batalion din regimentul al 11-lea, 1 batalion din regimentul al 14-lea de dorobanți și 3 baterii din regimentul al 2-lea de artilerie, marele quartier-general ordonă ca un detașament de 1,000 ómenii infanterie, cu 1 escadron de cavalerie și 1 secție de artilerie, să ocupe la $\frac{24 \text{ decembrie}}{5 \text{ ianuarie}}$ satul Rujince ca să observe trupele vrăjmașe de la Belgradjik, și să împedice eșirea și împreunarea lor cu trupe turcesci cari ar fi putut porni din Vidin. Tot în acest scop regimentul al 3-lea de dorobanți se aședă la

Osmanlia și Logosovce. Aceste trupe ținură dișele pozițiunii până la $\frac{28 \text{ decembrie}}{9 \text{ ianuarie}}$, când fură înlocuite cu brigada 1-a (Cantili), din divisiunea 2-a de infanteriă sosită de la Lom-Palanca.

Divisia 1-a se concentără atunci pe linia Clodnița, Vîrtop, Sabripașakioi și Carantina. Colonelul Lecca recunoscuse pozițiunea inamică de la Nazirmahala și Vitbol, ocupată de vr'o 2,000 ómeni infanteriă cu 4 tunuri, și conform ordinelor ce primise, luă dispozițiunile pentru a ataca acéstă pozițiune. La $\frac{29 \text{ decembrie}}{10 \text{ ianuarie}}$, la 10 ore dimineța, brigada 1-a a acesteï divisiuni înaintă pe înălțimile de la Jiglița drept asupra inamicului, și deschise lupta. Brigada 2-a apucând prin satul Cușovița trecu gârla Reca, unele trupe prin apă, altele pe o podișcă lângă o móră, și ocoli flancul drept al inamicului, amenințând a 'i tăia retragerea. Artileria divisiunei se stabili pe înălțimile de la Jiglița și de la Sud de Cușovița, și începu focul asupra satelor Nazirmahala și Vitbol. Lupta ținuu două ore, după care Turcii vedënd mișcarea ocolitóre a brigadei a 2-a și temëndu-se de a fi tăiați de Vidin, își începură retragerea cu precipitare, lăsând în mânilor trușelor române un însemnat material de munițiunii de resbel, corturi, efecte de îmbrăcăminte și un mare aprovisionament de produse. Divisia 1-a ocupă imediat Nazirmahala, Vitbol, Tîrnac, Bucovița, Sinacovcea, urmărind cu focurile infanteriei și artileriei pe Turci, a căror retragere fu acoperită prin forțe pornite din Vidin, dar cari sosiră prea târziu.

pentru a împedeca trupele noastre de a izgoni pe inamic din pozițiunile atacate. Scopul atacului fu, deci, atins; divisia 1-a se făcuse stăpână pe pozițiunile cari împedecau, spre Sud, înaintarea noastră și începerea investimentului cetăței.

Comandantul corpului de Vest, generalul Haralamb, își stabili acum cuartierul la Nazirmahala, și luă dispozițiunile pentru încongiurarea Vidinului, care avea să se esecute progresiv cu sosirea celorlalte 2 divisiuni, a 4-a și a 2-a, cari erau în marș. Dar pentru a se asigura această înconjurare despre Belgradjik, cuartierul general prescrise a se face o demonstrațiune cu trupe mai număroase asupra acestei cetăței, prin natură foarte tare, așezată pe vârful unei stânci, și a sili pe inamic a 'și demasca puterile ce avea acolo și cari puteau amenința flancul corpului nostru de operațiuni în contra Vidinului. La ^{30 decembrie}_{11 ianuarie} capetele de colone ale divisiunei a 4-a de infanteriă sosiră la Arcer-Palanca, Bela, Cladino și Ostrocavei. Comandantul divisiunei, generalul Angelescu G. conform ordinilor ce priimise, înaintă brigada 2-a (Ipătescu) spre Belgradjik, Bela și Vîrtop; iar brigada 1-a (Sachelarie) avea să'și urmeze marșul asupra Vidinului. Generalul Angelescu G. întreprinde în ziua de ^{31 decembrie}_{12 ianuarie} o recunoscere asupra Belgradjikului cu regimentul al 8-lea de liniă și 1 escadron din al 9-lea călărași, iar la ¹/₁₃ ianuarie fiind sosit restul brigadei Ipătescu la Vîrtop, Bela și Caluger, comandantul divisiunei a 4-a ordonă a se începe o

canonadă care ținu tótă ziua. Bombardarea urmă în zilele de $\frac{2}{14}$ și $\frac{3}{15}$ ianuarie, în care timp generalul Angelescu dispuse a se esecuta demonstrațiunii de atac de către regimentul al 8-lea de liniă și al 2-lea de dorobanți, pe când brigada 1-a (Cantili) din divisia 2-a înainta asemenea trupele de la Rujince, Scomgea și Orăsc. Turcii nu răspunseră de cât forțe slab din cele 3 redute și din fortul cari apărau orașul, și constatându-se ast-fel că, pentru a observa și conține garnisóna Belgradjikului, brigada Cantili va fi de ajuns, generalul Angelescu dete ordin brigadei a 2-a din divisia sa a se îndrepta spre Vidin, și a se împreuna acolo cu trupele de investment.

Cetatea Vidinului, aședată pe malul drept al Dunărei în față de Calafat, la vr'o 50 kilometri de Timok și de fruntaria Bulgariei spre Serbia, a jucat în tot-d'a-una un rol important în răsbóiele anterióre ale Turciei. Orașul cu o populațiune ședetőre ca de 25,000 locuitori, coprindea acum un număr aprópe înduoit de suflete, sporindu-se cu familiile musulmane din localitățile din prejur și chiar mai depărtate, cari, la înaintarea trupelor nóstre se refugiară aci sub protecțiunea cetăței. Acésta era constituită din două incinte. Una, alcătuită de lucrări permanente cu fronturi bastionate și șanțuri alimentate cu apă din gârla Pereșit care se aruncă în Dunăre la Vestul orașului. A doua incintă, formată de lucrări trecetőre sprijinite pe redute, înconjură suburbiile. Înaintea acestor incinte se află de tóte

părțile un tărâm mlăștinos care îngreunază apropierea de cetate. Punctul de atac mai lesnicios este despre Nord, unde terenul se înalță mai mult. Despre Dunăre Vidinul era apărat de un zid în *cré-maillère*.

Ast-fel întărită, cetatea turcască avea o garnisónă de 12,000 ómenî trupe solide, și era pregătită cu provisiuni de hrană și de munițiuni spre a putea susține un asediū mai îndelungat. Ea era comandată de un general cunoscut de energic și inteligent, ferikul (general de divisiă) Izzet pașa, care nu se mulțumi cu apărarea pasivă în dosul forturilor, ci se întinse peste linia lor înainte întărind, cum s'a vădūt, punctele Vitbol și Nazirmahala, Tatargik, Novoselo, Rupce, Rainovce, Capitanovce, Ceiselo; și mai ales importanta pozițiune de la Smărdan și Inova.

Pentru a putea păși la atacul forteretei, corpul nostru de Vest trebuia s'o împesóre de tóte părțile și să'i taie comunicațiunile atât cu Belgradjikul cât și cu Nișul. Isolarea de acéstă din urmă cetate otomană aședată la pólele apusene ale Balcanilor, avea să fiă înlesnită de intrarea în acțiune a Serbiei, care, după căderea Plevnei, declarase resbel Turciei la ²/₁₄ ianuarie 1878, și armata sêrbescă și începuse operațiunile în contra Adliei și Nișului. Generalul Haralamb prescrie dispozițiunile pentru împresurare. Ante-garda corpului ocupă satele Belarada și Musulmana, și brigada de roșiori porni în recunós cere la Nord spre Denkovîța, de unde res-

pingând pe inamic după o scurtă luptă, împinse până la Florentin, pe malul Dunărei la Nord de Vidin. Urmară apoi celelalte trupe întărite acum și de a doua brigadă a divisiunii a 4-a, care sosise din 'nainte de Belgradjikului, și de brigada a 2-a a divisiunii a 2-a (Cerkez) care își sèvresise la 9 ianuarie marșul ei de la Plevna și Rahova spre Vidin. Corpul de Vest ocupa la $11/23$ ianuarie următoarele pozițiuni: La aripa noastră dreaptă, divisia 4-a (general Angelescu G.) cu brigada 1-a (Sachelarie) la satul Vitbol, având posturi înaintate dincolo de pod pe șoseua Vitbol-Vidin, cam la 3,500 metri de cetate. Brigada 2-a (Ipătescu) ocupa satele Tîrnac și Bucovița, cu posturi înaintate spre Tatargik, unde se lega cu divisia 1-a (Lecca). Acastă divisiă executase la $2/14$ ianuarie, după sosirea brigadei Sachelarie, un marș ocolitor, respinsese la $8/15$ o demonstrațiune de atac a câtor-va tabore turcesci cu cavaleriă pornite din Tatargik și Novoselo, și se aședase cu brigada 1-a (Cruțescu) la Belarada și în viile din dreapta și stînga șoselei Adlie-Vidin. Brigada a 2-a (Dona) a acestei divisiuni ocupa satul Musulmana și viile din spatele satului Rupcea, în care se afla inamicul. Divisia 2-a (general Cerchez) avea până acum înaintea Vidinului numai brigada 2-a, împuternicită cu 2 escadrone din regimentul al 8-lea călărași sosite de la Lom-Palanca, cu regimentul al 9-lea dorobanți și 2 baterii date de divisia 1-a, și ocupa satele Gîrce și Dencovița. Brigada de roșiori și 4 escadrone din al 2-lea și al

8-lea de călărași, acoperea aripa stîngă a corpului de investiment și se întindea de la Negovanița și Halvagii până la Florentin. Numărul luptătorilor corpului de investiment, pe malul drept al Dunărei, era în ziua de $11/_{23}$ ianuarie de 15,435 baionete, 2,149 călăreți și 84 tunuri; pe malul stîng se mai afla la Calafat și Ciuperceni divisia de rezervă (colonel Slăniceanu).

Rađa de înconjurare a trupelor noastre ne fiind încă la distanță eficace spre a se începe bombardarea cetăței de pe malul drept al Dunărei, comandantul corpului dispuse, la $11/_{23}$ ianuarie, a se restrînge acea rađa ordonând divisiunii a 4-a a înainta asupra pozițiunii de la Tatargik; divisia 1-a avea să ocupe satele Rupcea și Rainovcea, și apoi Novoselo după ce'l va fi bătut de ajuns cu artileria sa. Divisia 2-a urma să înainteze și să ia cu forță satele Smărdan și Inova, și trebuia să începă atacul după ce divisiunile a 4-a și 1-a vor fi ocupat Rainovcea, Rupcea și Tatargik. Bateriile divisiunii de rezervă de pe malul stîng al Dunărei, aveaŭ să susțină prin bombardare viuă asupra Vidinului, atacul trupelor noastre de pe malul drept.

La $12/_{24}$ ianuarie atacul corpului de investiment al Vidinului a început pe tótă linia. La 7 ore dimineța, la aripa noastră dreapta, divisia 4-a (general Angelescu G.) a deschis focul celor 3 baterii de 12 tunuri construite peste noapte în dreapta și în stînga șoselei Vitbol-Vidin, și avînd de obiectiv fortul Sud, precum și colónele inamice ce ar fi

eșit din cetate spre a merge în ajutorul Tatargikului și Novoselei. Brigada Sachelarie era așezată în susținerea artileriei; brigada Ipătescu avea să înainteze asupra Tatargikului. La 7 $\frac{1}{2}$ ore această brigadă părăsesce bivuacurile, și regimentul al 8-lea de liniă, 1 batalion din regimentul al 2-lea de dorobanți și 1 peloton de geniū, sub comandamentul loc.-colonelului Poenaru, înainteză asupra Tatargikului. Restul trupelor acestei brigade, sub colonelul Papadopolu, era în rezervă. La 8 ore loc.-colonel Poenaru intră în Tatargik, unde se întâlnește cu trupele divisiunii 1-a (Lecca).

Acastă divisiă avea ordin a păși în acțiune simultaneū cu divisiunea a 4-a, cu care trebuia să concure în atacul asupra Tatargikului, a ocupa asemenea satele Rupcea și Rainovcea, și după acesta a ataca pozițiunea vrăjmașă de la Novoselo. Artileria divisiunii se aședase în 3 baterii construite peste nópte, din care 2 baterii de 18 tunuri luaū sub focul lor satul Novoselo și împrejmuirile lui, a 3-a bateriă, de 6 tunuri, la spatele satului Rupcei, bătea atât Novoselo cât și flancul pozițiunii inamice de la Smârdan. Brigada 1-a (Cruțescu) se pune în marș la 6 $\frac{1}{2}$ ore diminéța asupra Tatargikului, avēnd în linia întâiă bataliōnele 1-iī ale regimentelor 1-iū de liniă și 1-iū de dorobanți în a doua liniă al 2-lea batalion din regimentul 1-iū de liniă și 3 companii din regimentul al 11-lea de dorobanți, sub loc.-colonel Dănescu. In rezervă se aflaū 2 bataliōne din regimentul 1-iū de doro-

banți, sub maiorul Burileanu. Indată ce inamicul zăresce înaintarea trupelor noastre asupra Tatargikului, el deschide un foc viu de infanterie susținut de artileria din Novoselo, care însă nu pricinuesce pagube serioase din cauza tragerei nesigure și a ceței. Brigada Cruțescu înaintând cu hotărîre, Turcii, cari erau înșanțuiți în Tatargik, părăsesc această pozițiune și se retrag spre Novoselo; trupele noastre din divisiunea 1-a ocupă Tatargikul, unde se întîlnesc apoi cu colona divisiunii a 4-a condusă de loc.-colonel Poenaru. Compania de geniū se puse îndată a întări pozițiunea și a o întorce în contra Vidinului.

Pe cînd brigada Cruțescu înainta asupra Tatargikului, brigada Dona a divisiunii 1-a se îndrepta asupra satelor Rupcea și Rainovcea. 5 companii din regimentul al 4-lea și 1 batalion din regimentul al 15-lea dorobanți, conduse de loc.-colonel Herfner, porniră din viile de la spatele Rupcei și ocupară acest sat, care fusese evacuat de Turci. Tot-de-odată 1 batalion din regimentul al 3-lea de dorobanți ocupă Rainovce, de unde asemenea Turcii se retrăseseră. Ast-fel, pe la orele 10 a. m. pozițiunile Tatargik, Rupce și Rainovce erau în stăpînirea trupelor noastre cari se întăriră pe dînsese. Nu mai rămăneau acum în linia anterioară de apărare, în posesiunea vrăjmașului, decât pozițiunile de la Novoselo, Smârdan și Inova, la Sud și Est; de la Capitanovce, Kerimbeg și Ceiselo, la Nord.

Spre a păși la atacul Novoselei, punctul cel mai

apropiat de cetatea Vidinului și spre care nu se putea înainta decât pe șoseaua Adlie-Vidin, terenul fiind mlăștinos jur-împrejur, trebuia ca trupele noastre să se facă stăpâne mai ânteiu pe întăririle vrăjmașe de la Smârdan și Inova. Atacul acestor întăriri urma a se da de divisiunea a 2-a, după ce linia Tatargik-Rupcea-Rainovce va fi fost ocupată de divisiunea a 4-a și a 1-a. Pe la orele 11 comandantul corpului trâmise ordin generalului Cerchez a începe acum atacul asupra Smârdanului și Inovei, și în același timp, spre a face diversiune și a atrage atențiunea inamicului, regimentul al 8-lea de liniă primi ordinul a înainta asupra podurilor de pe digul șoselei Novoselo, și a desemna un atac asupra acestei pozițiuni. Regimentul al 8-lea de liniă înainteză asupra primului pod, și după o scurtă, dar sângerôsă luptă în care fu rănit de mörte sub-locotenentul Șerbănescu, și mai mulți soldați din acest regiment cădură uciși și răniți, podul d'ânteiu fu luat de trupele noastre și Turcii respinși asupra podului al doilea.

Generalul Haralamb aștepta acum începerea acțiunei divisiunei a 2-a. Ceața devenise atât de désă în cât artileria nu mai putea aprecia efectul tragerei sale. Generalul Cerchez își dispusese de diminéță trupele, având în viile din fața satului Dencovița câte un batalion din regimentele al 4-lea și al 6-lea de liniă; 1 companiă din regimentul al 4-lea era aședată la móra de pe păriul Topolovița, spre a servi de reazim flancului drept al infanteriei

și a susține escadronul din regimentul al 5-lea de călărași, care acoperea acest flanc spre Rainovcea. Regimentul al 9-lea de dorobanți, dat ca întărire de divisiunea 1-a, era în rezervă; 24 tunuri erau aședate în baterii pe delurile de la Dencovița, și bătea pozițiunea ce urma să se atace. Pe flancul stâng, 3 escadrone din regimentele al 2-lea și 8-lea de călărași ocupau Halvagi, priveghiând terenul d'înaintea Inovei și Capitanovcei, ocupate de inamic, și aceste escadrone se legaū pe stânga cu brigada de roșiori, care înaintase de la Negovanița în fața Capitanovcei și Kerimbegului, cu misiune a împedeca înaintarea de ajutóre turcesci din numitele puncte spre Inova și Smărdan.

În acéstă ordine adăsta divisia a 2-a rezultatul atacurilor asupra Tatargikului, Rupcei și Rainovcei, pentru a intra apoi în acțiune conform dispositivului de bătaia. Pe la 7 ore dimineța un detașament turcesc, tare de 200 ómeni infanteriă cu vr'o 60 călăreți, înainteză în recunóscere de la Smărdan asupra trupelor române aședate în viile de la Dencovița. Ante-posturile nóstre priimesc cu focuri vii pe vrăjmaș, și'l silesc a se retrage. La amiazi generalul Cerchez trămite relațiă comandantului corpului despre cele petrecute în linia sa, și cere ordin dacă, în urma ceței dese care îngreunéză mișcările trupelor, urméză totuși ca să dea atacul asupra Smărdanului și Inovei. Generalul Haralamb răspunde că aceste pozițiuni fiind de mare importanță

pentru trupele noastre, este necesar ca ele să se ocupe și atacul să se dea.

Smărdanul și Inova erau întărite cu 3 redute legate între dinsele prin tranșee de ocrotire, și apărate de vr'o 2000 ómeni cu artilerie. La orele 2 și 20 minute, generalul Cerchez dete semnalul atacului prin 3 salve de câte 12 tunuri ale bateriilor din vii. La acest semnal tiraliorií noștri es din șanțurile în cari erau adăpostiți, și trupele de atac, comandate de loc.-colonel Cotruțu, avênd în prima liniă batalionul al 2-lea din regimentul al 4-lea de liniă cu maiorul Stoilov în cap, și companiile a 3-a și a 4-a din batalionul 1-iu al ace-luiași regiment, atacă de front reduta din stânga pozițiunei inamice. O secțiã din bateria călărășã înainta împreună cu colóna de atac. În același timp cele-lalte 2 companii din batalionul 1-iu al regimentului al 4-lea, și batalionul 1-iu din regi-mentul al 6-lea de liniã, cu maiorii Teleman și Ulescu în frunte, acoperiți pe dreapta de escadronul 1-iu din regimentul al 8-lea de călărăși, fac o miș-care ocolitoare asupra satului Smărdan, spre a ataca reduta pe la spate.

Maiorul Stoilov, care înainta asupra redutei din stânga Smărdanului cu cele 6 companii din regi-mentul al 4-lea de liniã, profitã de un șanț vechiu d'înaintea ei prin care se putu apropia acoperit, precum și de negura désã care împedeca vederea inamicului, și linia tiraliorilor noștri, urmatã de aprópe de susțineri, ajunge, fără a trage o pușcã,

la șanț. Companiile noastre trec ca un vârtej peste dînsul, și în câte-va minute năvălesc asupra parapetului. Turcii, surprinși, se apără cu desnădejduire; o luptă din cele mai sângeróse se încinge, soldații noștri lucréză cu baioneta și cu lovituri năprasnice cu patul puscei. Oficierii combat în rînd cu soldații, toți se disting, dar mai ales căpitanul Vidulescu cu compania 8-a, și căpitanul Amăreșteanu cu compania 5-a. Tunariii otomani mor lângă tunurile lor; trupuri de nizamî încleștate în supremă luptă cu trupuri de Români, umplu șanțurile și zac înăuntru redutei. Dar și pierderile noastre sunt simțitóre; din cele 6 companii cari dedeseră asalt de front redutei, a treia parte a efectivului era afară din luptă, și maiorul Stoilov vedea apropiându-se momentul când va fi silit de sosirea rezervelor inamice să părăsescă cucerirea care costase atâtea șiróie de sânge.

De o-dată se aude în spatele redutei un puternic strigăt de *ura!* românesc care împrăscie îngrijirea maiorului Stoilov și a vitejilor sei soldați. Era maiorul Teleman, care, folosindu-se de cęta care îi ascundea mișcările, sėvėrșise ocolirea redutei și se aruncă asupra ei pe la gît. Cucerirea redutei era acum asigurată. Dar Turcii din a 2-a redută și din satul Smărdan împróșcau cu un foc viu de glónțe și de obuse trupele noastre din reduta căștigată. Atunci loc.-colonel Cotruț pornesce batalionul 1-iu din regimentul al 6-lea de liniă, și companiile a 5-a și a 8-a din regimentul al 4-lea de

liniă asupra redutei n° 2; iar batalionului 1-iu al regimentului al 4-lea de liniă și companiilor a 6-a și 7-a din același regiment, le ordonă să atace satul Smărdan. Tunurile maiorului Vartiade acoperiseră până aci cu obuse satele Smărdan și Inova, și redutele n° 2 și 1 cari mai erau ocupate de vrăjmaș. Maiorii Teleman și Stoilov în fruntea trupelor, pătrund în Smărdan; o încăierare crâncenă și ucigașă urmăzează aci. Soldații noștri sunt siliți a respinge pe Turci din ogradă în ogradă, din casă în casă, dar nu fără simțitoare jertfe și din partea noastră. Locotenentul Paladi fu rănit aci, sub-locotenentul Frunzeti cade ucis, străpuns de trei glonțe în momentul când, în capul pelotonului său, se repezea asupra casei baricadate în care Turcii aveau telegraful de comunicațiune cu Vidinul, și din care trăgeau focuri de pe ferestre, din podul casei, și se apărau cu îndărătniciă. Dar toate silințele vrăjmașului fură zadarnice; nimic nu putu opri minunatul avânt de voiniciă al oștenilor noștri. Satul Smărdan rămase în stăpânirea lor. Turcii erau isgoniți, parte își căuta scăparea în a treia redută despre Inova, parte fugea spre Vidin. Escadronul 1-iu din regimentul al 8-lea de călărași care urmăse aripa noastră dreapta în mișcarea ei ocolitoare, se puse în góna fugarilor și prinse vr'o 200 dintr'înșii, dar două escadróne de Cerkezi eșite din Vidin acoperiră retragerea Turcilor, și călărașii încetară urmărirea îngreunată de tărâm.

Pe când se urma această luptă în satul Smărdan,

maiorul Ulescu, cu batalionul din regimentul al 6-lea de liniă și cu cele 2 companii din regimentul al 4-lea de liniă, ataca reduta n° 2 cu mare energiă, pătrundea într'însa, și Turcii lăpădaū armele și se predaū. Vrajmașul respins din două redute și din satul Smărdan, nu mai ocupa acum de cât reduta n° 1 de pe flancul seū drept, și satul Inova. Generalul Cerchez dede atunci ordin regimentului al 9-lea de dorobanți, care se afla în rezervă, a păși la atacul redutei a treia și a satului. Dorobanții, conduși de comandantul lor loc.-colonel Holban și de maiorul Stroja, înainteză cu hotărîre la atac sub focul crâncen al apărătorilor redutei, avênd a învinge și greutatele tărîmului, căci trebuiaū să trecă pe ghiată și prin apă până la brîu, pârîul Delena, care se afla înaintea întărîrii inamice. Acéstă împrejurare întârziă marșul regimentului al 9-lea de dorobanți, și Turcii, vèdênd că nici focul, nici apa nu pôte opri înaintarea soldaților noștri, nu mai cuteză a aștepta sosirea lor, și, după ce mai trag câte-va descărcături de puscă și de tunuri cu mitralie, ei scot repede gurile de foc din redută și se retrag prin satul Inova spre Vidin. Regimentul al 9-lea de dorobanți, care în înaintarea sa încercase perderi în soldați și oficeri (pîntre aceștia sub-locotenentul Verbiceanu ucis, locotenenții Băjgoi și Argeșianu răniți) ocupă reduta și satul Inova.

Pe la 6 ore séra lupta era sfîrșită, și trupele nòstre ocupaū întréga liniă pe care o atacaseră diminéța, începênd de la Tatargik, la Sud, și până la Rupcea,

Rainovcea, Smărdan și Inova la Est și Nord-Est. Momentul principal al bătăliei fusese, cum s'a vădut, lupta de la Smărdan și Inova, care era pozițiunea cea mai tare a liniei înaintate de apărare a cetății Vidinului, și unde vrăjmașul desfășurase mai multă împotrivire. Trupele noastre cari deteră asaltul acestei pozițiuni, se purtară cu cea mai mare vitejiă; ele fură conduse cu energiă și cu inteligență de șefii lor. Intre aceștia se distinsese mai ales loc.-colonel Cotruțu, comandantul atacului din dreapta asupra redutei n° 1 și 2 și a satului Smărdan. El știu să se folosescă de tărâm și de împrejurări (ceța, surprinderea Turcilor) spre a-și sêvêrși mișcarea ocolitoare și a cădea în spatele inamicului, și tot de-odată trăgător dibaciū, acest oficer superior luase o pușcă în mână, încinsese o gibernă și, ca un simplu soldat, lua, liniștit în mijlocul glônțelor, la ochiū și culca la pământ tiraliori turcesci cari cercaū a opri cu focul lor înaintarea liniei noastre de atac. Maiorii Teleman, Stoilov și Ulescu dederă asemenea, prin pilda lor, avânt și entusiasm trupelor. Intr'un cuvânt, oficerii superiori și subalterni își făcură datoria. Ne pare rău că în acéstă scriere în care trebuie să îmbrățișăm generalitatea faptelor și întâmplărilor petrecute în întreaga periódă a resbelului, nu ne putem întinde a descrie nenumărate acte individuale de vitejiă și devotament sêvêrșite de oficeri și de soldați. Când s'ar culege și s'ar publica monografiile corpurilor, istoricul regimentelor noastre, s'ar vedea cât

sunt ele de avute în asemenea acte. Vom dice aci numai că plină de gloriă pentru armata noastră a fost ziua de $12/24$ ianuarie 1878 și lupta de la Smărdan și Inova, unde regimentele al 4-lea, al 6-lea de liniă și al 9-lea de dorobanți culeseră dafini nevestejiți și meritară ca Domnitorul să le încunune drapelele cu marea cruce a Stelei României. Vrajmașul perdu în acea zi pozițiunea sa cea mai tare înaintea Vidinului, avu ca la 400 ómenți uciși, un număr și mai mare de răniți și peste 300 prinși, între cari 4 oficieri. Restul trupelor turcesci din Inova și Smărdan, sfărâmate, se retraseră în cetate. 4 tunuri de oțel Krupp, unele din ele încă încărcate, atât de silnică și de iute fusese năvala oștenilor noștri, cădură în mânele lor, împreună cu număróse munițiuni de artilerie și infanteriă, și mai multe sute de puscă Peabody-Martini și Snider.

Ora era prea înaintată spre a se urma atacul; și trupele, cari de mai mult de 12 ore se aflaă sub arme, aveaă trebuință de repaus. Acțiunea asupra Novoselei se amână, deci, cu atât mai virtos că se putea aștepta cu siguranță o întórcere ofensivă a inamicului asupra Smărdanului și Inovei. Posițiunea era prea importantă pentru apărarea cetăței, pentru ca Turcii să nu încerce a o lua înapoi. Într'adever în timpul nopței se observă mișcări de trupe vrajmașe despre Capitanovce și Vidin, și a doua zi $13/25$ ianuarie, în zori, mai multe tabore de infanteriă turcescă avënd înainte un lanț de tiraliori, urmat de artilerie, se zăriră înaintând despre

Capitanovce și despre cetate către satele Inova și Smărdan. La 6 $\frac{1}{2}$ ore tunurile otomane deschid focul asupra pozițiilor noastre. Regimentul al 4-lea de liniă, regimentul al 9-lea de dorobanți și batalionul 1-iu din al 6-lea de liniă, cari ocupă Smărdanul și Inova, sunt sub arme, gata a primi atacul inamic. Brigada de roșiori se întinde pe stânga în fața Capitanovcei și Kerimbegului. Linia tiraliorilor turcesci înainteză cu hotărîre pînă la 300 metri de pozițiile noastre, urmată de colónele d'înapoi; dar lovită pe front de salvele infanteriei și artileriei române, amenințată pe flancul lor drept de brigada de roșiori care și desfășură escadrónele pe terenul aci șes și favorabil, și începe a năvăli, Turcii se retrag treptat și în ordine, nu însă, fără a întîmpina pierderi atît în 'naintarea cât și în 'napoierea lor în cîmp descoperit.

Pierderile noastre în zilele de 12 $\frac{1}{24}$ și 13 $\frac{1}{25}$ ianuarie au fost de 119 morți și 316 răniți. Ca în toate luptele precedente, oficierii plătiră cu bilșug nobilul tribut către patriă; 11 dintre dînșii cădură, 4 uciși, 7 răniți. Ceî cari aflare aci mórtea sunt: locotenentul Elefterescu Sache, din regimentul al 6-lea de liniă; sub-locotenenții Frunzeti Ión, din al 4-lea de liniă; Verbicénu Vasile, din al 9-lea de dorobanți; Șerbănescu Dimitrie, din al 8-lea de liniă. Răniți erau: căpitaniî Georgescu Constantin, din regimentul al 4-lea de liniă; Lecca Grigore, din al 3-lea regiment de dorobanți; locotenenții Bălănescu Ión, din al 6-lea de liniă; Cumpănaș Ilie, Paladi Ión,

din al 4-lea de liniă; Băjgoi Ión, Argeșianu Cristache, din al 9-lea de dorobanți.

Isbânda câștigată de armata noastră în ziua de $^{12}/_{24}$ ianuarie avu o simțită înrîurire morală, însuflând vrăjmașului temere și descoragiare. Intr'adevăr el nu numai nu cuteză de aci înainte a lua ofensiva în contra noastră, dar începu chiar în ziua de $^{13}/_{25}$ a părăsi pozițiunile sale înaintate de la Kerimbeg și Ceiselo, și în noaptea de $^{13}/_{25}$ spre $^{14}/_{26}$ evacua asemenea Capitanovce, pozițiuni cari fură toate ocupate pe dată de trupele noastre. Nu mai rămase în posesiunea Turcilor înaintea cetății de cât satul Novoselo, asupra cărui comandamentul corpului de investisment hotărî a nu se mai da atac cu forța, căci ocuparea acestui sat nu mai avea importanță în urma câștigărei de către trupele noastre a pozițiunilor de la Tatargik, Rupce, Rainovce, Smărdan, Inova, Capitanovce, Kerimbeg, Ceiselo și Cutova, cari închideau jur-împrejur cetatea Vidinului și o puneau sub dominațiunea tunurilor noastre.

Vidinul era acum împresurat de toate părțile și încins cu un brîu de foc despre malul drept și despre malul stâng al Dunărei. Cetățuia Belgradjik era asemenea priveghiată și conținută de brigada 1-a (Cantili) a divisiunei a 2-a de infanteriă, care, de la $^5/_{17}$ ianuarie de când rămăsese singură în fața acestei pozițiuni, prin mișcări, recunoscări și bombardări continue, ținea în îngrijire pe inamic. Prin această activitate brigada Cantili împlinea

lipsa unui efectiv mai numeros cu care să pótă ataca întăririle vrăjmașe, și în misiunea de observare ce îi era încredințată, ea dovedi energiă, inteligență, răbdare la greutate și osteneli.

La $15/27$ ianuarie corpul nostru de împresurare de pe malul drept, întărit cu al 2-lea batalion din regimentul al 4-lea de dorobanți, adus din Calafat; cu al 2-lea batalion din regimentul al 6-lea de liniă; cu batalionul al 2-lea de vânători și regimentul al 5-lea de liniă, sosite de la divisia 3-a; cu batalionul 1-iu din regimentul al 10-lea de dorobanți, deschide, cu 148 guri de foc de pe ambele țărmuri ale râului, bombardarea care avea să siléscă cetatea să se predea, sau să deschidă în zidul ei spărtura prin care avea să se asvérle colónele noastre de asalt. Bombardarea ținu în timp de 9 zile până la $\frac{23 \text{ ianuarie}}{4 \text{ februarie}}$. Vidinul ardea în flacări de tóte părțile, și se aflase prin desertori și locuitori refugiați în liniile române, că garnisóna era discoragiată, că tot orașul suferea într'atât de acest foc violent, încât notabilii musulmani și creștini merseseră, în numele populațiunei, la guvernorul civil și la comandantul cetăței spre a îi ruga să nu mai urmeze o luptă zadarnică, și a îi conjura, în numele umanității, să capituleze. Atunci sosi, prin cablul electric sub-dunărén, la $\frac{23 \text{ ianuarie}}{4 \text{ februarie}}$, scirea oficială în cuartierul general al corpului de Vest, despre încheierea armistițiului de la Andrianopole între Rusia și Turcia, și Domnitorul ordonă a se suspenda ostilitățile. La $14/26$ februarie se încheiă

între ferikul Izzet paşa şi şeful statului nostru major general, colonel Fălcoianu, în numele generalului Manu delegat al maiorului-general al armatei, următoarea convenţiune :

Intre E. S. Izzet paşa, comandantul cetăţii Vidin, şi E. S. generalul Manu, lucrând în numele E. S. maiorului-general al armatei române, s'a convenit următoarele .

I. Ziua evacuării cetăţii de către trupele imperiale otomane este fixată pe mâine $12/24$ ale curenteii, la amădi. Un singur batalion din aceste trupe va rămănea în calitate de sentinelă până la intrarea trupelor române.

II. Trupele imperiale se vor opri la Vitbol şi Nazir-mahala până ce, prin mijlocirea autorităţilor române, se va îngriji transportul provisiunilor şi selor trupe.

III. Trupele române vor intra la Vidin mâine, $12/24$ ale curenteii, la 3 ore séra.

IV. Autorităţile militare otomane se îndatoréză a desemna ofierilor armatei române, cari se vor presenta la orele 4 de dimineţa, locurile ce sunt a se ocupa de către sentinele, locuinţele şi cele-lalte.

V. Onorurile militare se vor da reciproc; statul-major român va priimi defilarea trupelor imperiale la eşirea lor din forteretă, şi vice-versa statul-major otoman va priimi defilarea trupelor române la intrarea lor în cetate.

VI. Autoritatea civilă otomană va priimi trupele române la intrarea lor în Vidin, spre a asigura acestor trupe o primire cordială şi a înlătura verice neorânduială.

VII. Autoritatea civilă va pune la dispoziţiunea trupelor române locuinţele de cari ea va putea dispune

pentru instalarea lor, și le va înlesni mijloacele de subsistență și de comunicație.

VIII. Evacuarea forteretei Belgradjik se va face în același mod ca aceia a Vidinului, adică trupele otomane formând garnisóna acestei cetăți vor efectua predarea ei imediat trupelor române, urmând însă a rămânea în orașul Belgradjik, până la trecerea trupelor din Vidin pentru a se împreuna aci.

IX. Comisiunea militară otomană însărcinată a efectua predarea cu inventariu a armelor, munițiilor și a altora ce urmează a se lăsa în deposit la Vidin, va fi oficial prezentată la marele-cuartier român de către E. S. Izzet pașa.

X. Trupele imperiale otomane ce vor cantona în cartierele de la Vitbol și Nazir până la plecarea lor definitivă, vor putea face aprovizionările necesare din Vidin pentru a nu atinge proviziunile lor de drum.

XI. Familiile militarilor ce însoțesc trupele imperiale otomane, și cari vor porni cu o noapte mai înainte de plecarea trupelor din etapele de la Vitbol și Nazir, nu vor fi întru nimic supărate în trecerea lor. Cât despre familiile militarilor cari vor rămânea la Vidin spre a aștepta deschiderea liberei navigațiunii a Dunărei, li se vor acorda de către autoritățile militare române toate înlesnirile pentru a reintra în căminile lor. Tot asemenea se va urma și cu familiile refugiaților.

XII. Autoritatea militară română se însărcinează a remite trupelor imperiale o scrisore deschisă, drept titlu, pe lângă autoritățile militare sârbe în scop de a asigura acestor trupe libera trecere printre liniile sârbe, conform itinerariului fixat prin art. 5 din protocolul de armistițiu.

Făcut în dublu pentru unul și același scop.

Pentru general Manu :

Șeful statului-major general al armatei române

Colonel Fălcoianu

Izzet.

Acéastă convențiune se comunică și colonelului Cantili care comanda trupele române din fața Belgradjikului, și care regulă cu Suliman-efendi, comandantul acelei cetăți, dispozițiunile evacuării ei.

Trupele turcesci predară, conform convențiunei de mai sus, Vidinul și Belgradjikul armatei românesci, care intră în cele două singure cetăți cari mai rămăseseră sub stăpânirea otomană în Vestul Bulgariei. Din Vidin pornise prima ghiulea turcescă care lovise în oștirea noastră; asupra Vidinului fuseseră mai ântâi îndreptate, din Calafat, la ^{26 aprilie}/_{8 maiu}, tunurile noastre cari bubuiră apoi la Oltenița, la Islaz, Bechet, Măgurele, de la Nicopole și Rahova în sus pe tot malul turcesc al Dunărei și până la Plevna, tunând în lume faimă de nume românesc. La Vidin — Diul părinților noștri — loc de lupte, loc de cinste pentru dînșii, acolò răsună pentru ultima óră în acest răsboiú sgomotul armelor noastre, acolò se încheiă ciclul epic, crugul de fapte și de vitejii prin cari oștenii noștri reîntineriră luminosul lor trecut și se arătară vrednici de marile tradițiuni militare ale străbunilor. Drama care sguaise răsăritul și îngrijase apusul Europei era terminată; se începuseră acum tocmeli de pace. Nu ne rămâne de cât a espune rezultatul lor.

CONCLUSIUNE.

Insemnătatea serviciilor ce adusesese imperiului otoman energica apărare a Plevnei, se vedu și mai bine când Osman, cu vitéza lui oștire, nu mai stétu în calea Rușilor. Nimic d'atunci nu'î putu opri. La finele lui decembre ei trecură Balcanii avënd a lupta mai mult cu greutățile drumului și cu asprimea iernei, decât cu armatele turcesci cari, nicăeri, nu mai fură în stare a le stăvili înaintarea către Constantinopole. Pórta, solicitând în zadar intervenirea puterilor, fu silită să cađă d'a dreptul la Rusia cu cereri de pace. Marele-duce Nicolae trăgăni negociările până ce oștile rusesci trecură de Adrianopole și înconjurară capitala Turciei, ajungënd la Galipoli și Dedeagaci, pe marea Egeă.

La 19/31 ianuarie se subscrise, în sfîrșit, în Adrianopole armistițiul și bazele prealabile cari aveaũ să serve la încheierea tractului definitiv de pace. La aceste acte România, stat beligerant, nu fu admisă a participa, avisul delegatului nostru, colonel

Arion E. nu fu cerut. În zadar cancelaria rusescă căută să justifice această înlăturare prin pretinse precedente de la Villafranca și de la Versailles. La Villafranca, Împăratul Napoleon III subscrie, într'adevăr, singur cu Împăratul Francisc-Iosif preliminările păcei, dar nu fără a fi luat mai întâi înțelegere cu aliatul său, Victor-Emanuel; și când fu nevoie să se prelungi, până la terminarea negocierilor, armistițiul care se încheiase la 11 iulie 1859, delegații piemontezii semnară la Zürich protocolul de prelungire, alături cu delegații Franciei și Austriei. Cât pentru armistițiul de la Versailles la 1871, apoi Împăratul Germaniei era cu totul în altă situațiune de drept față cu confederații și aliații săi. Actul constitutiv al confederațiunii Germaniei de Nord din 1867, și tractate formale, instituiau pe regele Prusiei cap al acestei confederațiuni, puneau sub comandamentul său direct puterile militare ale statelor confederate și aliate, îi de-aia dreptul a declara război și a încheia pace în numele lor. Nu în această situațiune juridică se afla Rusia cu România; convențiunea de la 4/16 aprilie asigură, din contră, acesteia o individualitate politică și națională deosebită.

Basele prealabile ale păcei stipulau, în ceia ce privea țera noastră, că independența României va fi recunoscută, că o despăgubire teritorială îndestulătoare îi va fi asigurată, că îndată după subscrierea armistițiului, ostilitățile vor înceta între armatele beligerante, și că trupele otomane vor

evacua cetățile Rusciuc, Silistra, Vidin și Belgradjik.

În a doua jumătate a lui ianuarie st. v. generalul Ignatief trecu din St.-Petersburg prin Bucuresci, spre a merge a lua parte la negociările păcei care avea să se desbată la San-Stefano. Prin mijlocirea acestui diplomat, cabinetul rusesc făcu guvernului român o propunere formală de a retroceda Rusiei partea din Basarabia întorsă României prin tratatul de la Paris din 1856.

Grija și nemulțumirea cari nelinișteau opinia publică din momentul în care se aflase subscrierea actelor de la Adrianopole, se schimbă într'un viș sentiment de măhnire și de amărăciune care se lăți de la o margine la cea-laltă a țerei când se cunoscu pretențiunea cabinetului rusesc, transmisă la Bucuresci de generalul Ignatief. De și cestiunea propusă de Rusia se presinta sub forma unui schimb de teritorii, de pe malul stâng, cu altele de pe malul drept al Dunărei, însă o spontană și firăscă răscolă stăpâna tôte inimile în fața stăruinței de a smulge de la țera ținuturi cari, din vechime, făcuseră parte din trupul ei. Simțiri generose și drepte, căci traficul cu suflete de ómenī și cu pământuri strămoșesci este în sine nelegiuit și urăcios; simțiri înțelepte și patriotice mai ales din partea națiunilor tinere și expuse, cari nu trebuie, nici o clipă măcar, să îngăduie a se străcura în cugetul lor sau în cugetul altora că ar putea ele răbda nepăsătoare ciuntirea și desmembrarea lor.

Ministerul nostru fu interpelat asupra acestei

propunerii în Adunarea deputaților și în Senat, și ambele Camere, în acord cu guvernul, votară, cu unanimitatea tuturor nuanțelor de opinii, moțiuni identice prin cari se declara că reprezentațiunea națională este hotărâtă a menține integritatea țerei și a nu admite o înstrăinare din pământul ei, sub nici o denumire și pentru nici o compensațiune teritorială sau desdăunare.

Trupele române aflate pe malul drept al Dunărei priimiră ordin a reintra în țără. Misiunea lor era terminată. Ele trecuseră Dunărea spre a împedica agresiunile turcesci îndreptate în contra teritoriului nostru, și a izgoni oștirile otomane din cetățile țermurene și din centrul lor de acțiune de la Plevna, de unde puteau porni atacuri asupra țerei noastre. Turcia, învinsă, renunța la luptă și cerea pacea, primejdia din parte-ii pentru noi nu mai exista. Pe de altă parte Pórta recunoscuse, prin bazele păcei, autonomia statului bulgar. Nu mai era, dar, motiv pentru a lăsa oștirea românescă în Bulgaria.

Manifestându-și în mod solemn și categoric voința de a nu ceda nimic din patrimoniul seú pe un schimb ori cât de mare și de avantajos, națiunea română sperase că guvernul rusesc, luminat asupra sentimentelor unanime ale unei țeri amice și aliate, nu va stărui în cerere-ii și va părăsi idea retrocedării districtelor băsărăbene. Ómenii de stat ruși nu ținură sémă de acest sentiment în tractatul de pace pe care l' încheiară cu Turcia, la $\frac{19 \text{ februarie}}{3 \text{ marte}}$, la San-Stefano. Nici la negociările și la subscrierea

acestui act, reprezentanții ai României, stat aliat și beligerant, nu fură admiși a participa. Acastă exclusiune se pôte și mai pucin justifica prin precedente ca cele ce fuseseră invocate de cancelaria rusescă pentru neadmiterea delegaților noștri la subscrierea armistițiului și baselor preliminară de la Adrianopole. Pacea de la Francfort ^{P/M.} între Franția și Germania fusese semnată de Impăratul Wilhelm, în numele confederațiilor seî, pe temeiul dreptului concedat de legile constitutive ale imperiului german, și afară de acêsta, statele aliante ale Prusiei, precum Bavaria, Württemberg și Baden, fură chiămate a adera la tractatul de pace și a pune semnătura ministrilor respectivi ai afacerilor străine. Pacea încheiată în urma resbelului Italiei în 1859, se semnă nu numai de reprezentanții Austriei și Franciei, dar și de ai celui-l'alt stat beligerant, ai Sardiniei. Precedentele pledaū dar pentru România, și argumentațiunea că Pôrta n'ar fi priimit delegații noștri la încheierea păcei de la San-Stefano nu se pôte sustine, căci, prin bazele de la Adrianopole, negociatoriī otomani se îndatoraseră a recunósce independența României. Turcia nu putea, deci, să refuze prima sanctiune din parte-ī a acestei îndatoriri, subscrierea instrumentului de pace de către reprezentanții unui stat pârtaș la luptă, și recunoscut ca independent de însași Pôrta. Apoi acêsta priimise condițiuni mult mai dureroșe pentru dînsa de cât acêstă formalitate, la care, în drept ca în practică, nu se putea opune.

Tractatul de la San-Stefano fu aspra impunere a învingătorului asupra învinsului. Turcia era ca desființată de fapt. Cuprinsul acestui tractat fiind în de obște cunoscut, vom lăsa de o parte cele l'alte clause, și vom aminti numai pe acelea cari privesc de-a dreptul România. Acestea sunt, în substanță că Pórta recunósce independența României, care va face să valoreze dreptul la o în demnitate de rebel ce se va desbata între ambele părți. Pâna la încheierea unui tractat direct între România și Pórta, supușii români se vor bucura în Turcia de tóte drepturile garantate supușilor celor-lalte puteri europene. Turcia cedéză sandjakul Tulcei (Dobrogea) către Rusia, pentru ca acésta să 'l pótă schimba cu partea Basarabiei întórsă României prin tractatul de la 1856. In sfirșit la un articol privitor la ocuparea Bulgariei de trupe rusesci până la organizarea definitivă a acestui principat, Rusia priimea de la Turcia dreptul de a păstra în timp de duoi ani comunicațiunile trupelor sale din Bulgaria prin România.

Este de prisos a insista asupra netăgăduitei nedreptăți, asupra atingerilor materiale și morale ce aduceau României stipulațiunile acestui tractat încheiat fără dînsa, despre ea, și, se póte dice, în contra ei. Independența reală a țerei era pusă în cestiune, căci Rusia trata despre interesele noastre în mod unilateral, pe când statul nostru se considera ca independent și fusese recunoscut ca

atare de însași Rusia prin aceea că dînsa tratase cu noi despre pace și resbel.

Se înțeleg dar lesne sentimentele de adîncă întristare, de amărîciune și desamăgire ce el produse asupra țerei noastre. Și nu numai asupra României, dar și asupra opiniunii lumii întregi acest tractat făcu o viuă impresiune de nemulțumire. Acéastă nemulțumire se manifesta în chip neîndoios printre populațiunile din Răsăritul Europei cari se simțeau lovite în drepturile saū în aspirațiunile lor. Grecii se vedeau jertfiți elementului slav din peninsula balcanică; Albanezii, de origină greco-latină, aveau aceiași nemulțumire; Sêrbiu se plîngeau de a nu fi obținut rectificarea teritorială la care credeau că pot pretinde în temeiul dreptului istoric și identității naționale. In sfîrșit în însuși organismul statului bulgar, se întrodusesese un aluat care putea dospî neînțelegeri și vrăjmășii între Bulgari și Sêrbi din cauza contestațiunilor de fruntarii între aceste două state spre Niș și Bregovo.

Tractatul da la San-Stefano atingea drepturi și interese colective ale marilor puteri europene hotărînd, fără dînsele, despre mutări de posesiune la gurile Dunărei, despre navigațiunea mărilor și trecerea strîmptorilor, cestiuni regulate prin tractate anterioré și cari priveau însemnate considerațiuni de comerciū, de schimb și înrîuriri economice și politice. Interese financiare internaționale, drepturi dobândite de creditorii de titlurile împrumuturilor de stat contractate și garantate de te-

saurul turcesc, erau asemenea periclitate, așa încât nu mai rămânea îndoială că imperiul otoman, redus la câte-va crâmpoie de provincii, n'avea să fiă în stare a-și ține angagiamentele contractate și a plăti dobândile datorite. Ast-fel instrumentul de pace de la San-Stefano amenința a deslănțui conflicte mai întinse și mai mari.

Încă de la încheierea armistițiului de la Adrianopole, cabinetul austro-ungar propusese puterilor adunarea unei conferințe pentru a examina bazele de pace stabilite între Rusia și Turcia, și a le pune în acord cu interesele Europei. Propunerea conferinței fusese priimită de cele-lalte cabinete. Dar când se află că, în temeiul armistițiului încheiat la Adrianopole, Rușii înaintaseră oștirile până la porțile capitalei otomane și la Galipoli, înconjurând ast-fel strîmptórea Dardanelelor, o emoțiune nespusă se rădică în Englitera, care vedea flota ei staționată la Besika tăiată de Constantinopole, peste care nimic nu mai oprea pe Ruși a se face stăpâni. Guvernul britanic dete ordin amiralului Hornby a trece strîmptórea Dardanelelor chiar cu forța, dacă Turcii s'ar opune, și a merge la insula Principilor, în fața Constantinopolei. Imprejurările deveneau atît de grave, încât erau temeri mari de un conflict direct între Rusia și Anglia; adunarea conferinței nu mai părea probabilă.

Tractatul de la San-Stefano, cu nemulțumirile ce am vădut că rădicase, creștea aceste temeri. Austria și Anglia mărturisiseră că interesele lor

erau atinse de stipulațiunile acestui tractat. Fran-
cia, Germania, Italia, declaraseră așijderea că dis-
pozițiunile actului de la San-Stefano cari privesc
interese generale, trebuiesc supuse deliberărei în
comun a celor-lalte puteri. La $\frac{23 \text{ februarie}}{7 \text{ martie}}$ Austria pro-
puse, și principele Bismarck priimi adunarea la
Berlin, în acest scop, nu a unei simple conferențe,
ci a unui congres al ministrilor afacerilor străine
ai marilor puteri. După două zile sosi adesiunea
tuturor celor-lalte cabinete ; guvernul Angliei, sin-
gur, fără a respinge propunerea, făcu însă reserve
formale cerënd mai ântëiî a se stabili că congre-
sul va discuta tôte cestiunile menționate în trac-
tatul încheiat între Rusia și Turcia, și că nici o
schimbare adusă stărei de lucruri antoriore nu va
fi recunoscută ca validă înainte de a fi adoptată și
sanționată de puteri, conform principiilor drep-
tului public reîntărite prin protocolul *ad-hoc* făcut
la Londra la 17 ianuarie 1871. Rusia căuta să se
sustragă de la acéstă îndatorire. Ea nu priimea dis-
cuțiunea de cât asupra acelor din stipulațiuni cari
s'ar recunósce că ating un interes european. Orî-
cât de subtilă ar părea distincțiunea, ea era, în
fond, seriósă, căci, din punctul de vedere rusesc,
tractatul de la San-Stefano avea să fiă despicat în
două părți deosebite : una asupra cărei Rusia con-
simțea să se facă discuțiune, alta pentru care acéstă
putere își reserva facultatea a nu admite desbateri,
considerând-o numai de domen direct între dînsa
și Turcia. Cabinetul engles cerea ca tractatul în-

treg, fără nici o rezervă și restricțiune, să fiă supus, examinat și discutat.

Guvernul rusesc și guvernul engles stăruiau fiecare în punctul seǖ de vedere, și nici unul nu voia să cedeze. Schimbul de note diplomatice care urmă până pe la jumătatea lui martie st. v. nu aduse nici un mijloc de înțelegere, negociările pentru adunarea reprezentanților puterilor fură încă o-dată întrerupte. Relațiunile între ambele puteri rivale se înăspriseră tot mai mult, demnitatea fiă-căreǖ intrase în joc considerând ca umilire a ceda celei-lalte, presa în ambele țeri devenise foarte agresivă una către alta, opiniunea publică era ațîțată în amândouă părțile.

Atunci fu trǎmis în misiune generalul Ignatief, disgrățiatul de la Gorny-Studen și triumfătorul, acum, de la San-Stefano, spre a da explicațiuni, ca autor al aceluǖ tractat, la Berlin și la Viena, și spre a căuta, mai ales, a împăca și a câștiga pe Austria la vederile și combinațiunile guvernului din St.-Petersburg. Dar pe când diplomatul rusesc se silea să se înțelégă d'a dreptul cu contele Andrassy și să'l despartă de Anglia, sosi în Viena și în celelalte capitale răsunătoarea circulară a marchisului de Salisbury, împreună cu vestea gravelor decisiuni luate la Londra. Acesta puse capăt misiunii generalului Ignatief. Austria voi să se reserve în fața nouilor evenimente.

Intr'adevăr Anglia hotărîse a dovedi că opozițiunea și protestările sale în contra tractatului de la

San-Stefano nu eraŭ numai platonice. Lordul Derby, care reprezenta în cabinet idei mai moderate, se retrase de la direcțiunea afacerilor străine; marchisul de Salisbury îl înlocui, și noul cap al Foreign. Oficiului adresă la $1/13$ aprilie agenților diplomați ai Marei-Britanii o apăsată circulară dată publicității, care combătea punct cu punct tractatul impus Porței, și declara că Rusia n'are nici puterea, nici dreptul d'a schimba singură, și în profitul seŭ, starea de lucruri din Orient statorită de Europa. În același timp șeful cabinetului, lord Beaconsfield, supuse la $2/14$ aprilie semnătorei Reginei două proclamațiuni prin cari se chiămaŭ sub arme reserva armatei și milițiile. Trupe englese se trămiteaŭ la Malta, și o numerosă flotă de transport priimea ordin să aducă acolo, prin canalul de Suez, cotingentele Indiilor. Leul britanic se deșteptase; parlamentul, în discuțiunea provocată asupra politicei esteriore a cabinetului, se pronunțase pentru dînsa cu însemnată majoritate; în meetinguri populare se reclama cu animațiune resbelul, dacă Rusia nu va ceda cererilor Angliei.

La înarmările englese Rusia răspunse prin alte înarmări. Trupele ruscă din peninsula balcanică și din jurul Constantinopolei priimiră întăriri; mobilisări complementare se făcură pentru a spori oștirile din năuntru imperiului, cari trebuiaŭ să apere cósțele mărilor și să respingă încercări de desbarcare ale flotei inamice.

O subscripțiune publică, sub patronagiul guver-

nului și președința marelui-duce moștenitor, se deschise în Moscova cu scop de a se cumpăra corăbii cari urmau să fiă armate și să se pună în góna bastimentelor de comerciú ale adversarului.

Acésta era în aprilie 1878 îngrijitórea situațiune a lucrurilor. Anglia și Rusia armând din respúterí; Austria luând precauțiuni și cerënd delegațiunilor imperiului credite pentru mobilizarea armatei, pe când presa acestei țeri reclama o alianță strînsă cu Englitera. Opinia publică în Francia, în Italia, aproba rolul de apărător al tractatelor luat de cabinetul engles. Turcia, din parte-í, făcea mari silințe sub direcțiunea lui Osman pașa, eroul de la Plevna, ajutat de mușirii Muktar și Mehemet-Ali, pentru a-și reconstitui puterile militare. Inlesnită de subsidiile englese, ea înjghiăbase, cu cei 60,000 prinși întorși din Rusia, o oștire de 130,000 ómení hotărîți a lupta cu desnădējduire; și, întrunită cu trupele englese adunate la Malta, susținută de flota celei mai mari puteri maritime din lume, acéstă oștire otomană ar mai fi putut cerca încă odată sórta rěsbóielor pentru a scăpa, printr'o supremă opintire, existența patriei.

Alături de marile puteri întrarmându-se și pregătindu-se la nouă și mai înfricoșată luptă, statele dunărene și balcanice, România, Serbia, Montenegro, Grecia, își încordaú și ele silințele, își culegeaú forțele pentru a fi gata a le arunca unde 'și-ar fi cređut interesele mai ocrotite.

De la o margine, decí, a Europei la alta, de la

Baltica și marea Nordului până în Asia și în Indii, șgomote de arme, pregătiri de rășboi, acésta era nota dominantă în luna lui marte și aprilie 1878. Dar în acésta învălmășeală, în acésta amenințătoare întorsătură a lucrurilor, care era situațiunea particulară a țerei noastre ?

În urma votului identic și unanim dat de Camere în privința propunerii Rusiei de a'i da în schimbul Dobrogei partea din Basarabia restituită României la 1856, d. Kogălniceanu, ministrul trebilor din afară, adresă la 9 marte cabinetelor o notă prin care deslușea motivele politice, economice și naționale, precum și considerațiunile de interes public europén la gurile Dunărei, cari determinau națiunea română a se rosti în contra acestui schimb și a'l respinge. Când se cunoscură preliminarile păcei de la San-Stefano, guvernul român protestă în mod energic în contra acestui tractat lovind în atributele suverane ale României, în situațiunea câștigată de dînsa în dreptul ginților prin tractatul de la Paris, și recunoscută din nou de însași Rusia prin convențiunea din 4/16 aprilie 1877. *) Într'adevăr, fără a mai vorbi de cele-lalte jicniri în interesele materiale și în relațiunile de comerciú și de navigațiune ale statului român despre cari Ru-

*) În privința independenței României care se înscrișese în tractatul de la San-Stefano, nota ministrului nostru de externe către cabinetele străine se exprima ast-fel : «Era de prisos a ni se con-
«firma ca o grațiă ceia ce cucerisem legiuit ca un drept, și acésta
«cu aprobarea tuturilor.»

sia tratase și dispusese fără mandat, punând prin această sub un fel de tutelă și dependență a sa directă o țară neatârnată de fapt, dar stipulațiunea prin care Rusia hotărâra cu Turcia cesiune eventuală de teritoriū român, era o lovire și o negațiune a articolului 2 al convențiunei subscrise de Rusia cu România în coprindere ca : „pentru ca nici „un inconvenient sau pericol să nu rezulte pentru „România din faptul trecerei trupelor ruse pe teritoriul seū, guvernul M. S. Impăratului tuturor Rusiilor „se obligă a mănține și a face a se respecta' drepturile „politice ale statului român, ast-fel cum rezultă „din legile interioare și tractatele existente, *precum* „și a mănține și a apăra integritatea actuală a României.“ Apoi Rusia, mai înscriind în articolul 8 al stipulațiunilor de la San-Stefano dreptul de comunicare și de trecere a armatelor sale din Bulgaria prin România, supunea teritoriul nostru la un fel de servitudine în timp de două ani.

În fața contestațiunilor cari se rădicaū din tôte părțile în contra tractatului de la San-Stefano, guvernul rusesc era foarte nemulțumit de energica opozițiune ce întîmpina acest act și din partea națiunei române. Cancelariul imperiului, într'o explicațiune ce avu la 15 marte cu reprezentantul României la Petersburg, generalul principe I. Ghica, declară acestuia că „cu tôte strigătele în țară și străinătate în afacerea Basarabiei, hotărîrea Rusiei este irevocabilă ; că ea nu va duce această cesiune înaintea congresului, căci ar fi o ofensă către Im-

păratul; că dacă altă putere va face această, Rusia nu se va asocia. Ea voește să trateze această cestiune numai cu România, dacă nu va reuși s'o facă să cedeze, apoi va lua Basarabia cu forța; dacă România va opune împotrivire armată, ea-i va fi fatală." *) Pucin mai în urmă, la 3 aprilie, principele Gortchakoff interpelă pe generalul Ghica dacă este adevărat că guvernul seü are intențiunea să rădice protest în contra articolului 8 al tratatului din San-Stefano, și'l însărcină să transmită cabinetului din Bucuresci că, dacă are de gând să protesteze și să facă opozițiune, apoi Impăratul, care era rău dispus în contra României din pricina Basarabiei, va da ordin a se ocupa România și a se desarma armata română. Guvernul român nu se opri înaintea acestor amenințări. El trămise reprezentantului seü la Petersburg instrucțiuni a răspunde cancelariului Rusiei că România a protestat și protestă contra tuturilor stipulațiunilor în privința ei din tractatul de la San-Stefano, prin urmare și în contra articolului 8. Iar cât pentru desarmarea armatei române, Domnitorul însărcină pe baronul Stuart, agent diplomatic al Rusiei la Bucuresci, și transmise asemenea ordin generalului Ghica la Petersburg, a declara principelui Gortchakoff că Impăratul fusese martor și văduse cu ochii seü cum scie să își facă datoria armata română; dînsa nu va suferi, dar, să fiă desarmată fără a fi mai întăiü strivită cu Domnul ei în frunte.

*) Veđi *Blue-Book*, Turkey, n° 26 din 1878.

Apoi în fața amenințărilor de ocupațiune și de desarmare ale Rusiei, fiind-că oștirile rusesci se înmulțeau în România și nu se mărgineaș numai în pozițiuni pe liniile lor de comunicațiuni și de etape spre Bulgaria, dar păreaș că voiesc să și întindă rașa lor, Domnitorul ordonă oștirea române a lua și dînsa bune pozițiuni defensive pe linia Slatina-Pitești-Tîrgoviște. Ast-fel aliașii pîna mai deună-șii cari combătuseră frășesce alături înaintea Plevnei, stăteaș acum față în față, privindu-se cu rēcělă și cu neîncredere. Șeful cabinetului român, d. I. Brătianu, se duse la $18/30$ marte la Viena, și de acolo la $24/5$ la Berlin, spre a apăra pe lângă imperiile Austriei și Germaniei drepturile României, și a cere pentru dînsese sprijinul acestor puteri, pe cînd principele Ion Ghica, trâmisiș în misiune la Londra, îndeplinea aceiașii însărcinare pe lângă guvernul engles.

Crisa în care era Europa și în care trăia țera noastră de cînd cu semnătura armistițiului de la Adrianopole, se prelungiș încă în lunile lui marte și aprilie st. n. Impreună cu acéșta crisă urmară armamentele în Rusia și în Anglia, precum și temerile unui îngrozitor conflict care putea pune în flacări Occidentul și Orientul. Dar cu cât trecea timpul, cu atîș se rēcējaș de o parte și de alta patimile aprinseș în primul moment de înferbintare, și se vedeaș mai deslușit primejdiile ce puteaș nasce dintr'un asemenea mare rēsboiș, pe care principele Bismarck, în limbajul seș pitoresc și rea-

list, îl numise lupta între chit și elefant. Lupta desemnată ast-fel în glumă, putea să aducă însă, rele incalculabile amêndouror țeri.

Dar când ori-ce nădejde de înțelegere părea peste putință, tocmai atunci apropierea se făcea pe tăcute. Rusia începea a vedea deslușit anevoințele situațiunei sale, pericolul în care putea fi pusă de a perde, printr'un nou rêsboi, ródele celui susținut pân'aci. Oștirile rusesci din Turcia Europei, din jurul Constantinopolei și din Asia, erau bântuite de epidemiile tifosului, frigurilor și disenteriei. Până în luna mai, intraseră în spitale 70,000 bolnavi din armata rusescă despre Dunăre, 24,000 din armata Asiei.*) Personalul medical chiămat a da îngrijiri era mai cu sémă secerat în chip îngrozitor; 50 medici militari și 54 chirurși muriră numai în luna lui aprilie, 114 medici și 360 chirurși se îmbolnăviră. Pe liniile de comunicațiuni ale oștinei, rêu se întinse până în Rusia; în februarie, 3 până la 400 persoane se îmbolnăveau pe di de tifos în St.-Petersburg; documente oficiale constatau că la 25 martie erau atinse de acéstă bolă 3747 indiviși în capitala imperiului. Armata rusescă în campaniă se topea, deci, di cu di înainte de a se deschide lupta care ar fi trebuit să reîncepă în condițiuni atât de defavorabile: cu Anglia vrăjmașă, cu Turcia setósă de a se rêsbuna, și unde încă acum mai

*) Veđi *Vestitorul Crucii Roșii*, *Raportul către societatea imperială de medicină din Caucas*, și colecțiunea *điarului Gólos* pe lunile februarie, martie și aprilie 1878.

erau sub arme și mai dedeau de lucru, oștirea rusescă, populațiunii musulmane răsculate ca Pomacii din munții Rodop; cu Grecii, cu Sărbii, cu Români, amărîți și nemulțumiți; cu Austro-Ungaria, în fine, înduioasă și împinsă, poate, în cele din urmă, a se alătura de adversarii cari s'ar fi rădicat cu arma în contra tractatului de la San-Stefano.

Apoi starea financiară a Rusiei care, în cursul anului de război susținut până acum se îngreunase, devenise și mai îngrijitoare. În ajunul campaniei se convocase un consiliu de finanțări la Petersburg, care declarase că Rusia poate cheltui 100 milioane ruble și face rebel trei luni de zile; rebelul ținuse zece luni și costase peste 800 milioane. Moneda hârtie a Rusiei pierduse în timpul războiului 45%. Financiele rusești erau sleite și nu puteau să lupte cu puterea bănească a Angliei.

Cabinetul britanic recunoscă că susținerea desinteresată a principiilor al căror apărător se constituise, nu putea afla sprijin material din partea celorlalte puteri cari nu erau dispuse să se alătore de dînsul și să apere, chiar cu armele, dreptul public, sântenia tratatelor, suveranitatea areopagului european. De vreme ce fiă-care putere se călăuzea mai înainte de toate de conveniențele și de interesele sale, se putea cere ca Anglia singură să aibă mai mult păs de drepturile Europei de cît Europa însași, și se putea muștra cabinetului engles de a se îngriji, la rîndul se, a ocroti interesele sale proprii? Obiectivul culminant în preocupăti-

nile politice și comerciale ale Angliei este drumul Indiilor și securitatea posesiunii acestui întins și avut imperiū peste mări. Acēsta povēțuiesce mai mult de cāt orī-ce acțiunea Engliterei în afară, acēsta determină linia ei de purtare în cestiunea Orientului. Dacă pe cale de negociări și de înțelegere, guvernul britanic dobânda putința să'și asigure calea Indiilor prin canalul de Suez, dacă Rusia făcea concesiuni în privința cesiunilor teritoriale impuse Turciei în Asia, așa încât să nu amenințe posesiunile indiene ale Engliteriei, apoi interesele speciale ale acestei țeri erau destul de ocrotite spre a nu mai fi silită a se expune la un rēsboiū pentru susținerea unor drepturi generale pe cari cele-lalte puteri le susțineau în mod cu totul platonice.

Rusia, deci, fiind dispusă a face concesiuni pentru motivele ce s'au arătat, și Marea-Britaniă a le priimi, negociările începură din nou pe la jumătatea lui aprilie st. v. și la $\frac{20 \text{ aprilie}}{2 \text{ maiū}}$ contele Schuvalof, ambasadorul Rusiei la Londra, obținu din partea lordului Beaconsfield și marchisului de Salisbury comunicarea condițiunilor de înțelegere posibilă între ambele state. Spre a da mai bune lămuriri Suveranului seū, contele Schuvalof fu chiămat la St. Petersburg, unde sosi după ce se întâlnise cu principele Bismarck la Friederichsruhe. Ambasadorul ședū în Petersburg până la $\frac{7}{19}$ maiū, căci nu fusese lesne a învinge influențele din jurul Țarului, lucrând la respingerea orī-cărei concesiuni, și la

măntinerea tractatului de la San-Stefano care măgulea ideile panslaviste. Contele Schuvalof se întorse la Londra cu hotărârile definitive de învoire ale Rusiei. La 18/30 mai negociările între Anglia și Rusia ajunseră la capăt, și învoirea între ambele puteri era într'atât desevêșită, încât ea se așternu într'un memorandum scris de ambele părți, și cu putere îndatoritoare chiar când în congres nu s'ar fi putut stabili înțelegere asupra altor puncte din tractatu de la San-Stefano. Acest memorandum fusese comunicat Germaniei care 'l priimise cu mulțumire, căci realisa scopul de împăciuire urmărit de principele Bismarck, și acest document diplomatic se aduse și la cunoștința Austriei.

Ast-fel, dar, înțelegerea între Rusia, Anglia, Austria și Germania era îndeplinită; cele-l'alte puteri n'aveau interese directe și atât de grave în joc spre a se despărți de majoritate. Cât pentru Turcia, ea era învinsă și nu 'i rămânea de cât să priimască or-ice îndulciri, fiă cât de slabe, la condițiunile ce 'i impusese învingătorul.

Rusia nu se mai opunea, decî, la discutarea în întregul seû a tractatului de la San-Stefano; dar acéstă discutare devenea acum teoretică, de vreme ce se stabilise acordul cu Anglia, Austria și Germania asupra punctelor esențiale. Acest acord, consemnat în memorandumul scris de contele Schuvalof și marchisul de Salisbury, coprindea un-spre-șce puncte, între cari cele mai de căpetenie priveau modificarea delimitărei Bulgariei sta-

bilită de tractatul de la San-Stefano, delimitare care trebuia să se opréscă la linia Balcanilor. Rusia se mai îndatora a nu 'și împinge mai departe cuceririle asupra posesiunilor Turciei în Asia, posesiuni cari, dicea memorandumul, „aveau de aci 'nainte să fiă „încredințate într'un chip special ocrotirei Engli- „tereî;“ iar orașul Bajazid și valea Alașkert în Armenia, cedate Rusiei de tractatul de la San-Stefano, aveaŭ să fiă întórse Turciei. Țarul dedea asigurarea că nu este în intențiunea sa a converti în anexiuni teritoriale indemnitatea de rășboiŭ, și că acéstă indemnitate nu rădică drepturile de creditor ale guvernului englez asupra Turciei.

In fine în privința cestiunei Basarabiei, articolul 11 din memorandum de la 18/30 maiŭ dicea :

„Guvernul M. S. britanice s'ar crede dator a rosti „adînca sa părere de rău pentru cazul când Rusia „ar stărui definitiv asupra retrocedărei Basarabiei. „Fiind însă îndestul de stabilit că cei-l'alți semna- „tari ai tractatului de la Paris nu sunt gata a sus- „ține cu armele delimitarea României statornicită „de acel tractat, Anglia nu se află destul de ime- „diat interesată în acéstă cestiune pentru ca să fiă „autorisată a lua singură răspunderea de a se opune „la schimbarea proiectată, și ast-fel se îndatoréză „a nu contesta hotărîrea în acest sens.“

Cu aceste concesiuni Rusia 'și asigura recunóscerea celor-l-alte stipulațiuni ale actului de la San-Stefano. Anglia, părăsind tărêmul apărării drepturilor generale pe care rămăsese izolată, se preo-

cupa numai de interesele ei speciale. Memorandul de la 18/30 mai, menționa, în termeni nehotărîți, că ocrotirea imperiului otoman de primejdiile ce ar putea să întîmpine în Asia va fi, de aci înainte, încredințată Engliterei. Nu trecu multă vreme și se află ce însemnaŭ aceste cuvinte. Intr'adevăr, în urma unor negociațiuni începute la Constantinopole în același timp când cabinetul din Londra căuta să ajungă la înțelegere cu guvernul Rusiei, d. Layard, ambasadorul britanic, hotărîse pe guvernul Sultanului să primescă o convențiune de alianță defensivă între Marea-Britaniă și Inalta Pórtă. Acésta convențiune, scrisă la $\frac{23 \text{ mai}}{4 \text{ iunie}}$ și ținută secretă până la deschiderea congresului, stipula că, în cazul când Rusia ar cerca să se facă stăpână pe orî-ce altă porțiune de teritorii ale Sultanului în Asia, peste cele hotărîte de tractatul definitiv de pace, Anglia se îndatoresce a se uni cu Turcia pentru apărarea acelor teritorii cu puterea armelor, iar, spre a pune pe Anglia în măsură de a asigura mijlócele trebuincioase pentru îndeplinirea îndatorirei sale, Sultanul consimte a da insula Ciprului pentru a fi ocupată și administrată de Englitera. Pin acest act dibaciŭ al politicei lordului Beaconsfield, încercările rusesci de cucerire în Asia aveaŭ să întîmpine acum în cale nu numai împotivirea Turciei, dar și pe aceia a Angliei. Acésta dobânda un drept precis și direct de intervenire, un protectorat exclusiv și recunoscut de Pórtă în provinciile asiatice, în cari dînsa se obliga a introduce

reforme sub controlul englez. O stavilă mai serioasă de cât puterea slăbită a Turciei, puterea britanică, se rēdica în fața poftelor de înaintare a Rușilor în valea Eufratului și în drumul Indiilor. În fine, prin trecerea Ciprului, care comandă cōstele Siriei și intrarea canalului de Suez în Mediterana, în mânilor Engliterei, dînsa, sprijinită pe Malta și pe Gibraltar, avea mijlóce și mai eficace pentru a apăra comunicațiunile cele mai scurte și repeđi cu imperiul seú indian.

Austria vēđu cu mulțumire înțelegerea între Anglia și Rusia, căci dînsa realisa adunarea congresului de la care cabinetul din Viena aștepta satisfacerea dorințelor sale: ocuparea Bosniei și Herzegovinei.

Protagonisții cei mai interesați fiind ast-fel împăcați și mulțumiți, principele Bismarck adresă din nou marilor puteri invitare la congresul care se adună acum definitiv la $\frac{1}{13}$ iunie la Berlin.

România își împlini până în cele din urmă datoria, apărându-și dreptul. Președintele consiliului de ministrii, d. I. Brătianu, și ministrul afacerilor străine, d. Kogălniceanu, se duseră pentru a susține cauza țerei lor înaintea congresului. În a noua ședință a împuterniciților statelor reprezentate, se discută dacă trebuie să se admită și să se asculte delegați români. Trămișii greci fuseseră priimiti în ziua aceea. „După ce a ascultat delegații unei națiunei care reclamă provinciile străine,” dîse marchisul de Salisbury, „congresul va

„lucra drept ascultând reprezentanții unei țări
„care cere să păstreze pământuri cari sunt ale ei.“
Se hotărî ascultarea trămișilor noștri, și, în ședința
a de cea de la ^{19 iunie}_{1 iulie}, ministrii români fură intro-
duși în congres.

D. Kogălniceanu dete citire unui memorandum
care arăta motivele naționale, politice și econo-
mice pentru cari Români nu puteau să consimță
la perderea Basarabiei; amintea că acest pământ
era românesc și că îmbucătățirea făcută la 1812 nu
se putea justifica nici prin faptul, nici prin dreptul
de cucerire. Tot așa de puțin ca la 1812 se putea
acum cere, în temeiul dreptului de cucerire, Basa-
rabia de la România, pe care Rusia, în tot timpul
ultimului război, a considerat'o ca un stat inde-
pendent și aliat căruia îi a garantat expres inte-
gritatea actuală prin convențiunea de la ⁴/₁₆ aprilie
1877. Memorandul mai cerea ca teritoriul român
să nu fiă supus dreptului de trecere a oștirilor ru-
sesci cât vor ocupa Bulgaria, ca delta Dunărei și
insula Șerpilor, posesiuni seculare ale României,
să îi se înapoieze. În fine, delegații țerei noastre, re-
clamau partea ce se cuvenea acesteia în despăgu-
birea de rebel cerută de la Turcia, în proporțiune
cu puterile militare puse în liniă; exprimau încre-
derea că independența statului român va fi recu-
noscută de Europa, și rosteau dorința ca neutrali-
tatea sa să fiă garantată.

După retragerea delegaților români, primul mi-
nistru al Angliei luă cuvântul și declară că a

vădută cu cel mai mare regret stipulațiunile articolului 19 din tractatul de la San-Stefano cari ating, fără nici o necesitate, articolele 4 și 20 ale tractatului de la Paris, și îndatoririle luate de Rusia față cu puterile europene pentru a se garanta libertatea de navigațiune a Dunărei. Lordul Beaconsfield atrăgea totă îngrijirea înaltei adunări asupra unei stări de lucruri atât de grave, și fără chiar a examina dacă schimbul de care este vorba este sau nu, sancționat de posesorul actual, împluternicitul Angliei deplângea această ingerență în tractatul de la Paris, și protesta în contra ei. De vreme ce cei-l'alți semnatori ai acestui tractat declinașeră ori-ce amestec în afacerea de față, primul ministru al Marei-Britanii nu putea povățui pe guvernul Reginei de a întrebuița puterea spre a mântine stipulațiunile tractatului de la 1856, dar protesta în contra acestei schimbări, și aștepta deslușirile ce colegii sei ruși vor fi în măsură să dea congresului asupra îndatoririlor ce Suveranul lor înțelege a lua pentru ocrotirea libertății Dunărei. Nici unul din reprezentanții celor-l'alte puteri nu rădicară glasul spre a susține protestul lordului Beaconsfield. Principele Gortchakof ținu un discurs care, după resumatul din protocolul ședinței, tindea mai ales a demonstra că retrocesiunea Basarabiei n'avea să exercite nici o înrîurire asupra libertății de navigațiune a Dunărei, și conchidea prin declarațiunea că guvernul seü este hotărît a nu ceda în această cestiune. Conte

Schuvalof mai adăogea la aceste cuvinte că afacerea Basarabiei putea să fiă considerată de Rusia ca o cestiune de ambițiune și de interes, sau ca o cestiune de onóre. Rusia a voit să o reducă la o cestiune de onóre, și de aceea nici n'a cerut părțile de teritoriū de la gurile Dunărei cu întregul Delta, a cărei posesiune ar fi putut să constituie o amenințare sau un amestec în libera plutire a râului. Conteșe Schuvalof era convins că România nu perdea în acest schimb, căci Ț se oferea un teritoriū mai întins, și cât pentru principiul integrităței și independenței României amintit de lordul Beaconsfield, reprezentantul Rusiei dișe că România n'ar putea să'și păstreze acéstă integritate și independență pe câtă vreme ar stărui să viețuiescă din despoierea (des dépouilles) unui mare imperiū care se crede în drept a'și revendica o fâșiă din vechiul seū teritoriū.

Nedreptatea fu consumată. În a două-decea ședință, la $1/_{13}$ iulie 1878, tractatul de la Berlin se subscrișe. Nu vom insera aci întregul acestui lung document în 64 de articole, căci el avut o publicitate destul de întinsă spre a fi în de obște cunoscut. Ne vom mărgini numai a aminti că cestiunile privind țera noastră au fost coprinșe în articolele 43 până la 47, stabilind în punctele de căpeteniă că înaltele părți contractante recunosc independența României, legând-o de următoarele două condițiuni: egalitatea confesiunilor și credințelor religioșe pentru folosința drepturilor civile și politice; întorce-

rea Basarabiei către Rusia în schimbul Dobrogei, limitată printr'o liniă pornind la Est de Silistra până în marea Négră, la Sud de Mangalia, cu delta Dunărei și insula Șerpilor.

Descrierea faptelor și evenimentelor ce am între prins în acéstă carte ne-a impus datoria a resuma, în urma narațiunei luptelor și bătăliilor, fazele diplomatice, rezultatele politice ale răsboiului din 1877—1878, în care împrejurările ce am desvoltat în introducerea acestei scrieri aũ adus țera nóstră în situațiunea de a interveni. Acéstă resumare co-prinde partea care se numesce *politica răsboiului* pe care nu puteam, fără lacună, s'o lăsăm neatinsă. Ne-am silit a face acésta în chip cât se póte mai obiectiv într'o lucrare adresată în special armatei, care trebuie să remână în afară de orı-ce polemici și discuțiuni politice. Căci, în cestiuni de asemenea natură, și mai vırtos în afaceri cari privesc acțiunea națională în afară, mintea oșténului n'are de cât o singură părere, aceia a guvernului țerei sale; ochii lui nu cunosc de cât o unică colóre, aceia a drapelului, veșmânt sântit al patriei. Apoi deși aũ trecut aprópe dece ani peste întîmplările ce povestim, ele sunt, totuși, prea próspete pentru a fi putut intra cu desevêrșire în domeniul rece și desbrăcat de patimi al posterității; multe acte ale procesului lipsesc, saũ sunt încă în discuțiune.

Dar din documentele cari staũ față și s'aũ adunat până acum spre a constitui dosarul causei desbătute în congresul de la Berlin, acea instanță supremă,

acea juridicțiune eternă și permanentă care este mai presus de cât miniștrii, de cât suveranii și de cât congresele, — înaltul tribunal al istoriei —, va privi nu fără un sentiment de stimă și de îndreptățită simpatie cum un popor mic la număr, dar mare prin consciința dreptului și prin iubirea de patriă, și-a apărat cu neșovăire pe tărîmul diplomatic, ca și pe câmpul de bătăie, pămîntul strămoșesc. Acest tribunal cercetându-și registrele, răsfoindu-și analele, va vedea că nu era dreptă alegațiunea că România, cerînd să păstreze Basarabia, „ar fi voit să trăească „din despoierea unui mare imperiū care se credea „în drept a și revendica o fășie din vechiul seu teritoriu.“ Căci istoria stă față spre a dovedi că Basarabia n'a intrat în posesiunea Rusiei decât la 1812, dată de Turcia care nu avea titlu legal spre a face acastă cesiune; că România stăpânise până atunci de cincă veacuri acest pămînt, și că numele chiar, al celei mai strălucite familii ai căror membrii au ocupat în timp de peste trei sute de ani tronul țerei, numele Domnilor Basarabi, este martur al acestei stăpîniri românesce.

Neputîndu-se tăgădui nici dreptul de posesiune, nici vechimea titlului, al duoilea împuternicit al Țarului la congresul din Berlin mai șise că Rusia nu făcea din cererea Basarabiei o cesiune de interes, ci o cesiune de onóre. Negreșit era greū a dovedi interesul de salute și de siguranță care ar fi cerut ca un imperiū de 2 milioane 262 mii miriametri pătrați întindere cu 90 milioane popu-

lațiune, să își însușescă un petic de pământ de 930 miriametri pătrați cu 137,000 locuitori. Cestiune de onóre, s'a ȃis la Berlin. Dar sântenia îndatoririlor luate, semnătura guvernului rusesc pusă pe convențiunea din $4/16$ aprilie 1877, nu erau și acestea cestiuni de onóre ?

Judecata nepărtinitóre a viitorimei cu greú va putea desluși că într'adevăr onórea șuveranului, securitatea și mărirea imperiului rusesc impuneaú o purtare atât de aspră față cu România, și acea judecată nu se va putea domiri cum o țără mare ca Rusia, o națiune puternică și evlaviósă, a putut să răsplătescă ast-fel altei națiunii de aceiași lege care îi a fost aliată leală, care îi a alergat în ajutor în ceasul de primejdiă, care a amestecat frătesce la Plevna sângele ei cu sângele rusesc. Vătămarea adusă României în congresul de la Berlin, dreptatea imanentă și nestrămutată a istoriei nu o va putea sancționa.

Nu ne stă în cuget, precum n'avem nici îndeletnicire, nici cădintă, a aprecia aci politica conducetóre a unui alt stat în ceia ce privesce interesele sale exclusive. Dar întru cât acea politică se resfrânge asupra intereselor nóstre atingându-le direct și simțitor, ca în evenimentele pe cari le povestim, avem și dreptul, și datoria, a o cerceta și a o studia din privirea acestor speciale interese. Cercetarea și studiul acesta atent trebuie să'l facă ori-ce Român care voiesce bine să se lumineze

asupra cauzelor și asupra efectelor ultimului rășboi.

Aceste cauze și aceste efecte, noi ne-am silit a le descrie pe cât a fost în puterea mijlócelor noastre. Prin titlul acestei cărți: *Luptele Românilor* în rebelul din 1877—1878, eram îndatorați a nu ne mărgini numai în narațiunea întâmplărilor militare, dar a face și un scurt resumat despre faptele națiunei întregi, căci, în acea memorabilă periodă, lupte aũ fost pentru națiune ca și pentru armată, lupte grele, lupte patriotice, lupte prin cari generațiunea de astăzi a arătat că a știut să se inspire de marile tradițiuni ce a moștenit de la generațiunile precedente, și că, la rândul ei, s'a făcut vrednică d'a fi luată de generațiunile viitoare drept pildă a împlinirii datoriei către țeră. Pentru cititorul care a bine voit a ne urma până aci, a trebuit, dar, să facem desvoltările coprinse în acest capitol încheiător spre a 'i pune în vedere, împreună cu rezultatele militare, și rezultatele politice ale rășboiului din 1877—1878.

Căci cată a se mărturisi, în cugetul multor din compatrioții noștri rezultatele politice nu le pricinuesc aceiași mulțumire ca rezultatele militare. Este netăgăduit că cu o oștire victoriósă, cu jertfe simțitoare, cu încordări mari și devotamente minunate din partea tuturilor claselor sociale, România n'a putut să scutescă perderea unei părți de teritoriũ, n'a putut să înlătore strâmbătatea care 'i s'a făcut la San-Stefano și s'a priimit la congresul din

Berlin. Însă dacă ceva p^ote am^orți asemenea durere, este, mai 'nainte de t^ote, simțim^ontul datoriei împlinite, este încrederea că ț^ora n'a eșit moralmente scădu^otă din aceste desbateri. Din protivă ea și-a dovedit, în acordul opiniei întregi din afară, vitalitatea, energia, t^oria consciinței ei naționale. Ea n'a cedat Rusiei, a trebuit să cedeze instanței cărei și mai mari de cât noi sunt siliți să se supună, concertului puterilor europene. Dar a fost nedrept congresul! Pentru prima o^ora însă se vedu acum în lume că și cei mari sunt supuși nedreptăței și răt^ocirei? Hotăririle congreselor, ca t^ote lucrurile imperfecte naturi omenesci, pot greși. Când congresul de la M^unster și Osnabr^uck, în 1648, proclama dreptul Ț^orilor-de-jos de a se constitui în națiune liberă și independentă, el făcea un act de dreptate care ține până astăzi. Dar când congresul din Viena 1815 unea cu sila națiunea belgiană cu regatul olandez, el făcea un act nedrept în contra liberei dispozițiuni de sinele a pop^orelor, și la 1830 Belgia se despărțea de Olanda. Când același congres din 1815 confirma independența și neutralitatea elvețiană, el făcea un lucru înțelept și dăinuitor. Când îmbucătea, însă, peninsula italică în o sumă de petice, și de guverne nesuferite, și, în mare parte, străine, așa în cât principele Metternich să p^otă dice că Italia nu este de cât o expresiune geografică, congresul făcea atunci un act ne-trainic; Italia este astăzi națiune liberă, mare, unită sub un rege italian.

Dar fără a mai căuta exemple în alte țări, țera și istoria noastră nu ni le dau ele înșile? Congresul de la Paris din 1856, atât de bine-voitor pentru noi, nu ne a refusat unirea Principatelor sub un singur Domn și monarhia ereditară, cereri naționale cari s'aũ realizat mai târziu? Nu; congresele diplomatice nu sunt fără păcat; dreptatea singură, ca dumnezeirea din care purcede, este eternă și neperitoare.

România n'are a se căi de a fi luat parte în evenimentele din 1877 — 1878. S'a ȃis de uniã că n'ar fi trebuit să încheiã convențiunea de la 4/16 aprilie. Dar atunci trecerea Rușilor prin țera noastră s'ar fi făcut ea în chipul în care s'a urmat, adică ca o trecere amică și îngăduită de noi, iar nu ca invasiunile violente, fără frâu și fără cruțare, cum se petrecuseră în trecut când cotropitorii se făceau stăpâni pe guvern, pe instituțiuni și pe toate izvórele țerei? Dar atunci fără convențiunea de la 4/16 aprilie, pe ce ne-am fi întemeiat noi spre a rēdica protest în contra neobservărei articolului 2 și nerespectărei integritătei noastre teritoriale, garantată prin acel articol? Convențiunea de la 4/16 aprilie a fost un act diplomatic care s'a înfățișat adesea în împrejurări analoge; asemenea act s'a încheiat și de libera și neutrala Elvețiã, la 1815, cu guvernele aliate ale căror oștiri mergeau să facă rēsboiũ în Francia. Convențiunea de la 4/16 aprilie mai avea pentru noi, în acele împrejurări, o mare însemnătate politică: pe lângă că dînsa rupea cu

precedentele invasiunilor din trecut, ea așeza încă de fapt ântâiul jalon la neatârarea și suveranitatea noastră în afară, punându-ne în putință a dispune noi înșine, după cum socoteam mai bine, despre interesele noastre externe fără Pórta, fără amestecul puterilor străine. Acéstă convențiune deslega fășile de nevêrstniciă în cari eram ținuti în cele din afară, și desnoda legăturile dureróse ce ne țineaă încătușati pe acel pat al lui Procust care ne făcea *parte integrantă* din imperiul otoman. Intr'o alcătuire diplomatică care era determinată tocmai de rêsboiul ce Rusia voia să facă acestui imperiū, noi ne rezervam și ne despărțeam sórta noastră de a lui. Opiniunile în străinătate nu s'au înșelat asupra acestei alcătuirii, și nu numai că nici o putere, afară de Turcia, negreșit, n'a protestat atunci în contra ei, dar dînsa a fost chiar aprobată și privită ca un act politic dibaciū din partea noastră.

S'a mai dis că România nu trebuia să întervină în rêsboiū; că dacă ar fi stat d'o parte, tot ar fi obținut independența. Se póte, este chiar probabil. Inșă pe când tóte cele-lalte state din rêsăritul Europei făcuseră atâtea silințe, atâtea jertfe pentru drepturile ce revendicaă, pentru neatârarea ce voiaă să 'și asigure; pe când Serbia luptase în 1876 până la copleșirea teritoriului și la secarea puterilor ei, și reîncepuse, cu tóte acestea lupta la 1878; pe când Montenegrul se bătea de doi ani cu minunată vitejiă; pe când Grecia însași, care 'și

făcuse probele de vitalitate și de eroism în lupta pentru independența ei de la 1821 la 1830, și totuși își trecu în 1878 oștirile peste fruntarii, și nu le retrase decât după asigurarea puterilor că interesele ei nu vor fi trecute cu vederea la încheierea păcei; — pe când această lucrare de viață și de energiă se petrecea în jurul ei, România singură și-ar fi obținut neatârarea fără luptă, fără nici un sacrificiu pentru dînsa. Ar fi fost ea tot atît de mândră? Oare acea neatârare așa de eftin dobândită n'ar fi avut mai mult caracterul unui dar benevol fiă din partea Rusiei, fiă din partea puterilor, și acest dar n'ar fi impus țerei noastre îndatoriri de grațitudine, dacă nu și de dependență și de smereniă cari i ar fi făcut o situațiune mai pucin demnă în concertul națiunilor libere și suverane? N'avem de cît să ne uităm în vecinătatea noastră, peste Dunăre, spre a avea răspunsul la această întrebare.

În sfîrșit abținendu-se, avea România mai mari sortți de a salva Basarabia? Documente și acte oficiale, între cari comunicarea contelui Schuvalof către contele Derby din $\frac{27 \text{ mai}}{8 \text{ iunie}}$ 1877, au dovedit hotărîrea de pe atunci a guvernului rusesc de a ne lua această provincie. Dacă alianța noastră militară, dacă concursul eficace și mergerea noastră în ajutorul Rusiei la Plevna n'a putut să schimbe această hotărîre, negreșit că nu abținerea din parte-ne putea s'o îmlădie și s'o facă mai favorabilă noe; această abținere ne-ar fi rădicat titlul și mai mare

pe care 'l dobândisem la ocrotirea Rusiei, și n'ar fi crescut pentru noi stima lumei, care, cel puciu, nu ne-a lipsit.

Istoria propriei noastre țeri, și în această privință, ne poate da bune învățăminte. La 1777, Turcia, tot prin abuzul de putere și călcarea de drept de cari avea mai târziu să se facă încă o-dată vinovată către noi, dă Austriei din teritoriul nostru Bucovina, și nimeni, în afară, nu se preocupă de nedreptatea ce ni se făcea, iar uciderea lui Grigore Ghica-Vodă spune cum răspunse Pórta la durerea țerei pentru această nelegiuită răpire. La 1812 Turcia dă éráși din pământul nostru tótă Basarabia Rusiei, și nici atunci nimeni nu se îngrijesce de vătămarea ce ni se aduce. Obținut-am la 1777 și la 1812 vre-o compensațiune, vre-o despăgubire, pentru teritoriile ce ni se luaă ?

Dar lucrurile cari se petrecuseră atunci când România era strivită de nenorocire, desarmată și fără apărare, nu se mai petrecură la 1878. Țera discută acum liber în năuntru, protestă și apără în afară drepturile ei; ea fu admisă a 'și dice cuvântul în congres, cestiunea fu privită ca o afacere generală interesând Europa întregă, care, singură avea cădere s'o resolve. România nu mai era acum cu scălușul în gură, ca la 1777 și 1812, nu mai era mută și desarmată; ea dovedise pe câmpiile de bătăiă valórea ei militară, precum dovedea în fața mesei diplomației consciința deșteptă a drepturilor ei naționale. Europa 'i recunoscă neatâr-

narea și suveranitatea de stat, și dacă, spre a depărta cauzele unui nou conflict pe care luase sarcina a-l înlătura, congresul de la Berlin adjudecă Basarabia Rusiei, el recunoscă însă României dreptul la o compensațiune teritorială care nu-i fusese acordată nici la 1777, nici la 1812. Areopagul puterilor celor mari îi dăte delta Dunărei și Dobrogea. Acesta era o despăgubire precum țera noastră n'o putuse obține atunci când nu mai era în măsură să arate vitalitate politică și ostășescă, și cel pucin, pe lângă acest beneficiu material pe care România nu'l ceruse, dar îi se recunoscuse ca un act de dreptate, ea mai dobândi un însemnat beneficiu moral care este un capital având și dînsul valoarea sa în relațiunile d'între popóre, acel al considerațiunei din partea opiniunei nepărtinitóre pentru energia ei patriotică.

Nu se pot, deci, tăgădui folósele cari aũ izvorît pentru România din ultimul răsboiũ ce dînsa a purtat. Printr'însul ea a făptuit aceia ce avem astăzi, și care întrece chiar visurile cele mai îndrăznețe ce puteaũ frēmênta duhurile generațiunilor precedente, care covêrșesce sarcina ce luase asupra'i generațiunea noastră și programul adoptat de toți cugetătorii, publiciștii, bărbații de stat și patrioții cari aũ luptat pentru renascerea noastră politică și națională. Intr'adevăr, acest program a fost formulat în mod solemn și neperitor în ceia ce s'a numit cele patru puncte ale divanurilor ad-hoc de la 1857. Dar acele puncte cari cereaũ unirea

Moldovei și Munteniei, autonomia țerei, guvern constituțional, Domnitor ereditar dintr'o dinastiă europeană, acel program nu cuteza a împinge dorințele până la ceia ce s'a îndeplinit acum, până la desevârșita neaternare în afară și la constituirea României în regat. Este sciut că divanurile ad-hoc, în rostirea dorințelor, avuseseră precauțiunea a reserva expres păstrarea legăturilor cari unea țera cu Inalta Pórtă; și mănținerea acelor legături se considera, până la răsboiul trecut, de generalitatea ómenilor politici de la noi, ca ocrotirea noastră cea mai sigură, ca un *palladium* al existenței noastre politice. De la răsboiú încóce nu mai este discutată, nu mai este pusă în contestațiune independența și suveranitatea externă a României; de la răsboiú încóce ea își are pozițiunea ei legală și juridică între state, rolul și înrîurirea ei îndreptățită între popóre.

Pârghia care servi națiunei românesce spre a ajunge la aceste rezultate, unélta care 'i dete puțință a eși cu onor din grelele evenimente pe cari le povestirăm, a fost armata. După domniile gloriose și răsboinice cari din vécul al XIV până în vécul al XVII străluciră peste aceste țeri, puterile lor militare—pe cât mai stătură în ființă—nu mai fură puse în serviciul intereselor naționale; ele nu mai avură decât un umilit și întunecat rol auxiliar în alte oștiri străine cari le târau după dînsele. La 1617 oștile muntenesce și moldovenesci ale lui Radu Mihnea și Alexandru Iliăș sunt silite a

merge cu oștirile turcescî ale lui Skender pașă asupra Polonilor; la 1620 aceeași Domni români se duc cu sultanul Osman la Hotin. La 1634 Turcii lui Abaza pașă iașu cu dînsii pe Mateiș Basarab și pe Moise Movilă la Kamenita. 20,000 Munteni și Moldoveni sub Vasile Lupu și Mateiș Basarab, la 1643, iașu înapoi, împreună cu Turcii, cetatea Azoifului de la Cazaci, și un an mai târșiu, aceeași Domni trămit cîte 1000 cālăreșî români lui George I Racotzi în contra Impăratului Ferdinand III. La 1662 și 1663 Grigore Ghica și Dabija duc cîte 10,000 ómeni în Ardeal vizirului Mehemet-Kiupruli, și se bat cu creștinii la Neuhaüsel și la St. Gothard. Ghica și Petriceicu pornesc la 1673 cu Turcii asupra Polonilor și asupra lui Sobieski; la 1678 Duca bėtrânul și Antonie Roset asedișă Tighina cu Osmanlii. În sfârșit Șerban Cantacuzino și Duca sunt tărșiti de ordiile vizirului Cara-Mustafa, la 1683, la împresurarea Vienei, și așa până la 1690, când Brâncoveanu este silit a intra cu Tătarii lui Calga-Sultan și cu Turcii serdarului Achmet, în Transilvania, pe la Bran, unde înving pe imperiali la Zernesci. Sub Fanarioșî nu mai era oștire națională, și de atunci până în șilele mai apropiate de noi, vitejia strămoșescă nu mai avea prilej de a dovedi că totușî n'a perit decăt în puterele de haiduci și de panduri, în legiunile de voluntiri cari se formașu cu ivirea fiă-căruș rėsboiș ce se petrecea în țeră la noi.

Dar pentru antėiașî dată, dupė atătea umilinte,

CONCLUȘIUNE.

puterea armată a României, constituită și organizată, luptă iarăși cu individualitatea ei întrégă și neînstrăinată pentru interesele speciale și exclusive ale țerei, pentru ținta și pentru aspirațiunile ei. Armata fu la înălțimea așteptărilor și răsplăti darnicile sacrificii făcute pentru dînsa *), căci cu ajutorul ei România apucă iarăși calea din care o abătuse viforul vremilor, cu ajutorul ei poporul român se întorse la seculara-î menire care făcuse de timpuriu dintrînsul, spre a trăi în mijlocul puternicilor vecini cari 'l înconjuraū, o națiune bărbată și ostășescă, și în aceiași vreme și un element de civilizațiune creștină, de libertate și de propășire în Europa răsăritenă. Prin faptele armatei sale, țera își consânțea acum dreptul la viață răsărită și vrednică; din tunurile cucerite de armata sa ea își făurea simbolul înnoitei sale măririi: coróna de oțel a Crăiiei românesce. Mulțumită faptelor acestei armate Româniū aū cuvânt a dice: „Prin noi înșine.“

Dând în acéstă scriere dreptatea care se cuvine

*) Istoria armatei nóstre, și, se póte dice fără greșela, istoria modernă a României, întréga ei activitate morală și materială, se împarte în două mari perioade distincte: înainte și după resboiul din 1877. Caracteristice în acéstă privință sunt cifrele bugetului mînisterului de resbel.

Acest buget însuméză :

	Credite bugetare	Credite extraord.	Total
In perióda de 14 ani de la 1863—1877 :	215.752.229	24.438.135	240.190.360
In perióda de 10 ani de la 1877—1887 :	233.534.104	130.650.340	364.418.444

armatei, povestind cu mândria oricărui inimă românească vitejiile ei, arătând însemnatele servicii ce dînsa a adus patriei, n'am căutat cătuși de puțin se însuflăm oștenilor noștri trufă deșertă, nemăsurată socotință de sine. Asemenea vătămătoare porniri lipsesc pe atât din cugetul nostru, pe cât sunt și de depărtate din spiritul iubiților noștri frați de arme, spirit pe care scriitorul acestor rânduri, nefiind străin de dînșii, crede a'l cunoște în deajuns. Ostașii români știu toți că armata este un instrument la a cărui perfectibilitate trebuie a se lucra necurmat; că orî cât de bun ar fi, el nu este nici-odată desevêrșit, și că vai! de oștirile, chiar cele mai gloriose, cari adorm pe laurii lor. Ostașii români știu asemenea că la dînșii mintea trebuie să 'și păstreze pururea ascuțiș și agerime ca și spada, că numai nepregetată muncă, simțiri încordate, sus înălțate inimă sunt al faptelor mari nesecat izvor.

Dar istoriei aparțin astădî faptele ce am povestit aci; judecata lor n'am făcut-o noi, a făcut-o opiniunea în genere, aș făcut'o și alte armate. Când în urma căderii Plevnei, Capul Statului Frances și Impêratul Germaniei trămiteaș Domnului Românilor decorațiunii de acelea cari acolo nu se dau de cât comandantilor de oștiri victoriose, *medalia militară* a Franciei și ordinul „*Pentru merit*“ al Prusiei, negreșit că legiuitele și înaltele căpetenii ale armatelor franceză și germană, onorând pe supremul comandant al ôstei românești, aș recunoscut

și au onorat însușirile, precum și vitejiile acestei oștiri.

Sarcina ce ne-am luat prin scrierea de față este terminată. Avem, negreșit, conștiința nedesăvârșirii lucrării noastre în raport cu întinderea subiectului ce am cutezat a tracta, subiect cu atât mai bogat și nemărginit, cu cât el nu coprinde numai isbândețile oștirei, dar și abnegațiunea, devotamentele, faptele de strălucit patriotism ale țerei întregi în memorabila perioadă a războiului din 1877 — 1878. Dar îngăduința cu care se priimesce la rădicarea unei zidiri, alături cu meșteri iscușiți și cu geniali arhitecți, chiar și salahorul cel mai modest, ne dă nădejde că se va întâmpina cu bună voire și petricica ce am avut în cuget cucernic și noi să aducem la falnica zidire, la templul istoriei naționale și al măririlor Patriei.

Acesta a fost singurul îndemn care ne-a făcut să întreprindem această narațiune, iar nici cum dorința de a face apologia războiului în sineși, de a exalta luptele săngerose între omeni. Ca fiă-și-cine suntem și noi pătrunși de bine-facerile păcei, de neprețuitele folose ale frăției între popore. Dar ori-ce ar dice unii generoși filantropi și sentimentali moralisti, vedem că războiul este un fapt nedespărțit de omenire, un fenomen care se înfățișează în ordinea politică cu aceiași neînlăturată stăruință cu care se repetă, în ordinea fizică, unele mari și periodice sguduirii, precum cutremure, inundațiuni, incendiuri, epidemii, etc. cari răpun neînțeleș atâtea

vieți. Pentru filosoful care caută însă a se învoi cu lucrurile cum sunt, iar nu cum ar dori să fiă, pentru cugetătorul care năzuiesce a se împăca cu concepțiunea unei superioare și nepătrunse voinți a tot conducătoare și regulătoare, războiul, acest rău vechi ca și lumea, rămâne o nedeslușită taină care are neapărat și părți crunte și dureroase, dar care dă prilej firei omenesci să desfășure cele mai mari frumuseți morale. Da, în războiul omul se desface de lanțurile și de cătușele materiei, se desbară de boldurile egoiste și jositoare pentru a 'și împlini funcțiunea sa ideală pe pământ prin poririle curate cari îi stăpânesc atunci inima, prin simțirile de eroism, de devotament și de jertfire până la moarte pentru binele obștesc.

Nu trebuie, deci, hulit cu orîce preț războiul, căci el este un izvor de virtuți înalte și de iubire către patriă. El este și un trainic ciment al clădirilor naționale, o pavază și o ultimă ocrotire a onoarei și a libertății popoarelor; istoria ne învătă că el este mai în tot-d'a-una un premergător și un agent în dezvoltarea intelectuală și în civilizațiunea lor. În vechime, ca și în vremile mai apropiate de noi, după fiă-care perioadă războinică apare și o perioadă literară, artistică și filosofică.

Fiă-ne permis a dice, înainte de a termina, încă un cuvânt camarășilor noștri din armată căror această carte este special dedicată. Lipsindu-ne călăuze sigure, opere complete și făcând autoritate, cari să fi fost publicate păn'aci la noi asupra evenimentelor

ce am povestit, nevoiți a ne mărgini în amintiri și notițe personale și în bine-voitoare comunicațiuni, se vor afla, fără îndoială, lipsuri în lucrarea acésta a cărei sîrguire a fost, mai 'nainte de tóte, a fi cu adevăr și cu bună credință alcătuită. Multe fapte, multe nume ne-aũ scăpat, póte, din vedere, fără scire și fără voiă. Dar pentru a scrie cum se cuvine gloriósa epopeă a națiunei și a oștirea românesci în ultimul resbel, nu o slabă pénă ca a noastră este de ajuns; trebuie dalta puternică care sapă în piatră, trebuie tiparul în care se tórnă bronzuri de nemurire eroilor, de pomenire faptelor mari. Nu sarbedele rânduri ale unei sarbede cărți pot statornici neperitor vestea acelor fapte și fama acelor eroi: cu jertfe de 'naltă fire, cu nobil și generos sânge ele staũ scrise pentru vecinicia în cartea neamului românesc.

F I N E.

TABLA DE MATERII.

Pag.

Dedicația	VII—IX
Precuvântare la noua edițiune	XI—XV

INTRODUCERE. — PRELUDIUL RESBELULUI.

Insurecțiunile din Bosnia, Herzegovina, Bulgaria în 1876. — Serbia și Montenegro declară resbel Turciei. — Atitudinea României. — Conferința de la Constantinopole. — Neisbutirea ei. — România negociază în zadar recunoșcerea neutralității sale. — Rusia și Turcia armază. — Protocolul de la Londra. — Respingerea lui de către Pórta Otomană. — Resbelul între Rusia și Turcia declarat. — Situațiunea dificilă a României. — Convențiunea din $\frac{4}{10}$ aprilie 1—28

Partea Ântția. Apărarea Teritoriului.

CARTEA ÂNTEIA. — CALAFAT-OLTENIȚA.

Inaintarea armatei ruse în România. — Relele procederi ale Porței. — Ofensa făcută represintantului diplomatic al României la Constantinopole. — Agresiunile turcesci în contra teritoriului român. — Mobilizarea armatei române. — Ordinea ei de bătaia. — Posițiunile ocupate de trupele române. — Tunul românesc răspunde agresiunilor turcesci la Calafat și la Oltenița. 29—58

CARTE A DOUA. — INDEPENDENȚA ROMÂNIEI.

Declararea stărei de resbel între România și Turcia. — Proclamarea independenței Statului român. — Ențusiasmul națiunei. — Ofrande și daruri pentru armată. — Devotamentul femeilor române. — Ordinul de ȝi al Domnului. — Armata ro-

mână și cea rusă ocupă zone deosebite de operațiuni.—Canonade și fapte de rebel între trupele române și turcesci la Bechet, Corabia, Florentin, Gomotarnița.—Bombardarea Vidinului la $15/27$ maiu.—Importanța pozițiunei Calafatului.—Întărirea ei cu fortificațiuni nouă și cu trupele divisiunei a 3-a.—Luptele de la gura Oltului la gura Jiului.—Ovațiuni făcute Domnitorului la întorcerea sa de la Calafat.—Întărirea ofensivei rusesci.—Sosirea Țarului Rusiei la Ploiesci.—Visita Împăratului Alexandru Domnului Românilor în Bucuresci 59—86

CARTE A TREIA.—APĂRAREA DUNĂREI.

Nouă lupte la Calafat, Rast, Bistreț, Bechet și Islaz.—Pozițiunea trupelor divisiunei a 4-a română la finele lui maiu.—Bombardarea unor colone turcesci de artileria noastră de la Ciupercești.—Bombardarea Vidinului din nouile întăriri de la Calafat.—Turcii ocupă ostrovul Dunărei în față de Désa și cercă a desbarca pe teritoriul român. Sunt respinși și luați în gónă de călărașii noștri.—Defensiva română pe dreapta Jiului întărită de divisiunea 3-a. Pozițiunile ocupate de această divisiune.—Recunoscere întreprinse de trupele române pe teritoriul otoman.—Rușii trec Dunărea la Măcin, și mai pe urmă la Sistov.—Concursul dat acestor operațiuni de către armata română.—Acțiunea acestei armate continuă cu vigóre.—Infanteria română ocupă ostróvele Dunărei în față Vidinului.—Bombardarea și incendiarea Lom-Palancei de către artileria română.—Trupele divisiunei a 4-a trec pe malul stâng al Oltului.—Situațiunea politică și militară a României în urma trecerei Rușilor peste Dunăre.—Considerațiuni cari dispun spiritele pentru o acțiune energică a Românilor.—Ofensiva armatei noastre hotărîită în principiu.—Până la pregătirea tuturilor mijlócelor pentru această ofensivă, trupele române păstrează defensivă.—Distribuirea drapelurilor regimentelor din nou formate 87—129

CARTE A PATRA.—APĂRAREA DUNĂREI.

Repede ochire asupra evenimentelor petrecute peste Dunăre de la a doua jumătate a lui iunie până în primele zile ale lui iulie.—Actualul plan de campaniă al Rușilor și depărtarea de la planurile urmate în răsbóiele anterióre între Rusia și Turcia.—Armata rusă în Bulgaria se împarte în trei fracțiuni.—Centrul înainteză spre Balcani, stânga spre râul Lom, dreapta spre râul Vid.—Expedițiunea generalului Gurko

peste Baicani. — Cererea Rușilor pentru ca armata română să-î ajute în atacul asupra Nicopolei. — Motivele cari determină comandamentul român a ordona ca trupele noastre să participe la această operațiune. — Concursul dat de trupele române de la Turnu-Măgurele și Islaz la acest fapt de arme. — Prima luptă a Rușilor înaintea Plevnei și învingerea lor de către trupele lui Osman pașa. — Silințele desfășurate de Turci pentru energica continuare a rebelului. — Concentrarea forțelor rusesci pentru a răsbuna insuccesul din $\frac{1}{2}$ iulie. — A doua bătălie înaintea Plevnei. — Victoria Turcilor. — Perderile simțitoare ale Rușilor. 130—164

CARTÈ A CINCIA. — PREGĂTIRILE OFENSIVEI.

Consecuențele politice și militare ale celei de a doua bătălii de la Plevna. — Situațiunea critică a armatelor rusesci ale căror forțe se dovedesc insuficiente față cu oștirile ce Turcii adunaseră în Bulgaria. — Impăratul Alexandru chiamă noui ajutoare din Rusia, ele nu pot sosi, însă, decât târziu. — Rușii se conving că, spre a putea întâmpina greutățile prezente, au nevoie de ajutorul armatei române. — Generalul Krüdener cere comandantului divisiunii a 4-a română a ocupa Nicopole; generalul român ne având ordine de la comandantul seü, nu dă curs cererei. — Cuartierul-general rus intervine către Domnul Românilor, care mănține refuzul de a da trupelor române această destinațiune. — În urma primului insucces al Rușilor la Plevna, un detașament de trupe române trece la Nicopole. — Depeșa marelui-duce Nicolae după a doua bătălie de la Plevna. — Considerațiuni cari hotărăsc pe Români a merge în ajutorul Rușilor. — Negociări în privința cooperării armatei române cu armata rusă. Alianța Rusiei și României. — Modificarea planului primitiv pentru ofensiva românească în urma acestei alianțe și a schimbării obiectivului strategic al oștirei noastre. — Formarea armatei de operațiuni și a corpului de observațiune. — Divisia 4-a română ocupă Nicopole. — Cele-alte divisiuni ale armatei de operațiune încep marșul de concentrare spre Corabia. — Alegerea punctului de trecere în Bulgaria. — Aduccrea materialului de pod la Corabia-Siliștióra. — Inceperea lucrărilor de construcțiune ale podului peste Dunăre. — Domnul Carol invitat la cuartierul-general al Impăratului Rusiei, plăcă la Gorni-Studen. — Ingrijirile cari domnesc aci în privința greutății situațiunii armatelor rusesci în Bulgaria. — Țarul oferă Domnului Românilor comandamentul asupra trupelor ruse cari vor opera împreună cu cele române în contra Plevnei. — Ochire retrospectivă asupra activității

nóstre militare în perioda defensivă; considerațiunii generale asupra armatei române în ajun de a păși peste Dunăre. 166—226

Partea Doua. Luptele în Bulgaria.

CARTE A ȘEASEA.—TRECEREA DUNĂREI. SOSIREA ÎNAINTEA PLEVNEI.

Posițiunile ocupate de divisia 4-a peste Dunăre până la trecerea armatei române.—Ofensiva românescă începe cu mișcările detașamentelor de cavaleriă și de ante-gardă însărcinate a pregăti și acoperi trecerea grosului armatei noastre.—Brigada de cavaleriă a divisiunii a 3-a este trimisă peste Dunăre la Nicopole, și de acolo peste Vid.—Ante-garda divisiunii a 3-a trece Dunărea la Corabia, ocupă Măgura și Ghighen și se întinde pe malul stâng al Iskerului.—Restul trupelor divisiunii a 3-a trece succesiv Dunărea pe pontónelă Corabia, întăresce ante-garda și se întinde pe valea Iskerului.—Bănuială despre un atac al Turcilor asupra armatei române în marș de desfășurare peste Dunăre.—Atacul turcesc se îndreptă în contra armatei rusesce din'naintea Plevnei la Zgalince și Pelișat.—Corpul al IV-lea rus susține și respinge atacul.—Osman pașa aflând înaintarea armatei române, reintră în Plevna.—Valea Iskerului adoptată ca liniă primitivă de operațiunii a armatei noastre.—Motivele care determinară modificarea acestei linii și înlocuirea ei prin liniă Vidului.—Divisia 3-a primesce ordin a se strămuta de pe valea Iskerului pe valea Vidului.—Divisia de rezervă, cu Domnul Carol în cap, trece Dunărea pe podul de la Siliștióra-Măgura.—Inalt ordin de ȃi către armată.—Proclamația către națiunea română.—Domnul Carol ia comandamentul trupelor aliate ruso-române formând *Armata de Vest* și stabilește cuartierul seŃ general la Poradim.—Marșul trupelor române spre a ajunge pe posițiunile lor înaintea Plevnei.—Atacul asupra Lovcei.—Compunerea și efectivele *Armatei de Vest*.—Posițiunile ocupate de această armată înaintea Plevnei la 25 august (6 septembre). 229—265

CARTE A ȘEAPTEA. — GRIVIȚA.

Consiliul de resbel pentru a hotări operațiunile armatelor aliate română-rusă în contra Plevnei.—Părerile statului-major rusesc.—Părerea Domnului Românilor.—Atacul general asupra Plevnei este decis.—Descrierea posițiunilor

ce urmă a se ataca.—Armata lui Osman paşa.—Bombardare de patru zile care precedă atacul. — Ordinile Domnitorului către trupele armatei de Vest pentru executarea acestei bombardări. — Divisia 4-a română în poziţiune în faţa Griviţei. — Prima zi de bombardare la 26 august, (7 septembrie). — Divisia 4-a înaintază peste noapte bateriile sale mai aproape de poziţiunile inamicului; divisia 3-a se aşează dimineaţa în faţa Bucovei.— A doua zi de bombardare, 27 august, (8 septembrie). Atacul redanului din 'naintea redutei Griviţa de către regimentul al 3-lea de dorobanţi şi un batalion din regimentul al 5-lea de liniă.— A treia zi de bombardare, 28 august; (9 septembrie). — Incercarea de eşire a Turcilor spre Etropol; lupta cavaleriei române care respinge pe vrăjmaş. — A patra zi de bombardare, 29 august (10 septembrie).—Ordinele şi pregătirile pentru lupta generală; formaţiunea colónelor de atac. — Ajunul bătăliei.— Ziua de 30 august (11 septembrie).—Inceperea bătăliei de către trupele generalilor Skobelef şi Krylof. — Cursul bătăliei la 2 ore.—Atacul Românilor.— Divisia 3-a întâlneşte a doua redută de la Griviţa.— Mórtea maiorului Şonţu şi a căpitanului Valter Mărăcinénu.— Atacul divisiunii a 4-a; respingerea lui. — Al douăilea atac. — Al treilea atac împreună cu Ruşii, respins asemenea. — Al patrulea atac. — Luarea redutei Griviţa. 266—343

CARTE A OPTA.— ÎNAINTEA PLEVNEI.

Consecuenţele celei de a treia bătălii de la Plevna. — Schimbarea tacticei urmate până aci în contra poziţiunilor turcesci. În locul atacurilor generale se hotărăsece de comandamentul rusesc şi român a se împresura Plevna şi a sili armata lui Osman paşa să se predea.—Recunoscerea vitejiei cu care luptase oştirea română.—Scrisórea Impératului Rusiei către Domnul Românilor.—Turcii iaú ofensiva la 31 august (12 septembrie) în contra redutei Griviţa cucerite de Români şi în contra celor 2 redute ocupate de generalul Skobelef.—Românii resping pe Turci.—Generalul Skobelef, după ce luptă tótă ziua, părăsesce cele 2 redute.—Românii încep lucrările de apropiere în contra redutei Griviţa n° 2 şi acele pentru întărirea liniei lor de împresurare.—Se presintă Domnitorului stégul luat de ostaşii noştri în lupta de la 30 august (12 septembrie).—Respingerea de către Osman paşa a cererei de armistiţiu pentru a se rédica răniţii şi a se îngropa morţii.—Suferinţele răniţilor noştri rémaşi pe câmpul de luptă şi cruşimile turcesci.—Atacul de la ²/₁₄ septembrie

al Turcilor în contra redutei ocupate de Români. Turcii sunt respinși. — Cuvintele pentru cari trupele române întreprind o nouă acțiune în contra redutei Grivița n° 2. — Atacul de la $\frac{6}{18}$ septembrie. — Operațiunile cavaleriei române și ruse pe malul stâng al Vidului, la Vestul Plevnei. — Lupta roșiorilor și călărașilor la Knéja; cucerirea unui stindard. — Intrarea în Plevna a primului convoi turcesc cu aprovizionări de hrană și munițiuni. — Formarea corpului român de observațiuni între Vid și Isker pentru asigurarea liniilor de comunicațiuni ale armatei noastre. — Lucrările de întăriri ale Românilor înaintează cu activitate; scurt resumat al acestor lucrări până la mijlocul lui septembrie. — Sosirea generalului Todleben 'naintea Plevnei. — Inspectarea pozițiunilor Plevnei de acest general împreună cu Domniitorul și cu marele-duce Nicolae. — Laude făcute Românilor pentru fortificările săvârșite de dânșii. — Generalul Todleben numit ajutor al căpeteniei armatei de Vest. — Demonstrațiunea generalului Krylof cu cavaleria rusă-română în contra Rahovei. — Călărașii români prind un convoi turcesc care voia să intre în Plevna. — Recunoșcerea divisiunei a 2-a română, susținută de cavaleria de peste Vid, a pozițiunei turcesci de la Opanez. — Intrarea celui de al doilea convoi turcesc în Plevna. — Generalul Arnoldi înlocuesce pe generalul Krylof în comandamentul cavaleriei ruse și române de peste Vid. — Ordin de război al generalului Krylof. — Lucrările de întărire ale Românilor de la $\frac{16}{27}$ septembrie la $\frac{6}{18}$ octombrie. — Greutățile întâmpinate de soldații noștri în săvârșirea acelor lucrări și în serviciul de tranșee. — Motivele cari determinară a treia acțiune în contra redutei Grivița n° 2. — Atacul divisiunei a 4-a la $\frac{7}{19}$ octombrie. • 344--418

CARTE A NOUA. — LUAREA RAHOVEI. CĂDEREA PLEVNEI.

Greutățile întâmpinate de trupele aliate 'naintea Plevnei se măresc din timpul iernatic, din starea comunicațiunilor și din condițiunile sanitare defavorabile. — Ingrijirile din cauza prelungirei rebelului; silințele făcute în țără spre a veni în ajutorul armatei cu cele trebuincioase. — Neajunsurile pricinuite de cadaverele rămase neîngropate în fața Plevnei, amenințare de epidemie. — Nouă propunere făcută lui Osman pașa pentru încetare de arme spre a se înmormânta morții de ambe părți căduți în luptele precedente. — Propunerea este priimită. Îngroparea morților la $\frac{2}{21}$ octombrie. Sosirea ajutoarelor din Rusia. Garda imperială împreună cu alte trupe rusesci trâmise 'naintea Plevnei, sunt puse sub co-

mandamentul Domnului Românilor.—Turcii formeză o nouă armată la Sofia pentru despresurarea Plevnei.—Comandantul armatei de Vest decide a se tăia liniile de comunicațiuni și de retragere ale lui Osman pașa spre Nord-Vest și Sud-Vest.—Atacul Gorny-Dubnikului și Telișului de trupele gardei rusești; atacul Dolny-Dubnikului de trupele românești la ¹²/₂₄ octombrie.—Concursul dat acestor atacuri de brigada Cantili. Demonstrațiunile armatei de împresurare de pe malul drept al Vidului. — Operațiunile detașamentului colonelului Slăniceanu între Vid și Isker.—Coloșelul Slăniceanu primește ordin a ataca Rahova.—Corpul de observațiune de la Calafat are ordin a bombarda Vidinul și a împedica trămiterea de ajutóre din acéstă cetate. — Cufundarea monitorului turcesc la Canapa. — Atacul și luarea Rahovei la ⁷/₁₉, ⁸/₂₀ și ⁹/₂₁ noiembrie.—Insemnătatea acestei izbândi.—Scrisórea marelui-duce Nicolae către Domnul Românilor.—Ordin de ȃi al Domnitorului.—Scrisorile Domnitorului către colonelul Crețeanu, căpitanul Merișescu și vėduva maiorului Ene. — Dispozițiunile luate de comandamentul armatei de Vest pentru a sili armata turcescă din Plevna a se preda.—Ordinea de bătăia a armatei române. — Generalul Gurko are misiune a opera spre Sudul Plevnei și a opri înaintarea armatei de despresurare cė Turcii adună la Sofia.—Lucrările de întăriri, de apropiere și de mine sėvėrșite de Români până la cãderea Plevnei.—Somațiune făcută lui Osman pașa de a se preda; respingerea ei. — Impărțirea armatei române-rusești în sectori, dispozițiuni pentru a întâmpina pe vrăjmaș în cazul unei eșiri.—Prinșii turcesci și fugarii din Plevna aduc sciunțe despre starea oștinei turcesci și despre pregătirile de eșire. — Eșirea lui Osman pașa la 28 noiembrie st. v. — Bătălia.—Predarea și cãderea Plevnei. 419—515

CARTE A DECEA. — SMĂRDAN. — VIDIN.

Nouile obiective ale armatelor aliate române-ruse după cãderea Plevnei.—Impėratul Alexandru plėcă din Bulgaria spre a se întorce în Rusia trecėnd prin Bucuresci. — Hotăririile în privința operațiunilor ce au a se executa de trupele nóstre. — Armata instituită în scop de a împresura Plevna este disolvată.—Dislocarea trupelor române și rusești.—Ordinul de ȃi al marelui-duce Nicolae.—Scrisórea de mulțumiri adresată Domnului Românilor.—Noua ordine de bătăia a oștinei nóstre.—Asprimea iernei în Bulgaria. Greutățile aduse prin acėsta operațiunilor și transportului

prinșilor turcesci care se evacuaă spre România și Rusia. Sentimentele de compătimire și de umanitate ce li se dovediră în țera noastră. — Domnitorul se întorce în Bucuresci chemat de trebile Statului. — Priimirea entusiastă ce i se face. — Corpul român de Vest, care ocupase Cibru-Palanca, înainteză spre Lom-Palanca. — Divisiunea 3-a română ocupă Giurgiū, Oltenița și Calărași. — Trupele noastre observă și izoléză de Vidin cetățuia Belgradjik, și iaă în ștăpânire Arcer-Palanca. Oștirea noastră înainteză spre Vidin. — Lupta la Vitbol și Nazirmahala; Turcii sunt respinși. — Descrierea cetăței Vidinului și a întăririlor sale. — Posițiunile luate de corpul de Vest pentru împresurarea acestei piățe despre malul drept al Dunērei, și concursul dat împresurării de trupele noastre de la Calafat. — Inaintarea divisiunilor române de pe malul bulgar pentru a restringe cercul în jurul Vidinului. — Impresurarea cetățuiei Belgradjik de către brigada 2-a a divisiunei a 2-a. — Lupta la Novoselo, Rupce și Rainovce. — Posițiunile de la Smărdan și Inova. — Atacul Smărdanului; luarea acestei posițiuni și a celei de la Inova de oștirea românescă. — Eșirea garnisónei turcesci din Vidin la ¹³/₂₅ ianuarie spre a recuceri Smărdanul; respingerea Turcilor. — Bombardament de șese zile asupra Vidinului. — Armistițiul și ordinul de suspendare a ostilităților. — Convențiunea pentru predarea cetăților împresurate trupelor române; armata turcescă părăsesce Vidinul și Belgradjikul și se retrage spre Niș. 516—557

Conclusiune 558—600

INDICE

A

- Abaza pașa**, 595.
- Abdul-Azis**, Sultanul, e detronat 4.
- Abdul-Hamid**, Sultanul, ia tronul, 5, 512.
- Abdul-Kerim**, învingătorul, 7, Serdarul-Ekrem, 25, 133, generalissim, 53, la Sumla, 80, fu revocat 149, 167.
- Abdul-Kerim**, întăriri, 347, 353, înlocuit 438.
- Abdul-Kerim-Tabia**, spre Nord-Est a pozițiilor turcesci 279, lovită de tunurile române 288, 295, întărirea canonadei 297, înaintare de trupe 300, bombardată 301; deschide foc viu 306, 321, rău cunoscută de Ruși 328, 486.
- Achmet-pașa**, comandant al artileriei la Plevna 282, 508.
- Achmet-Eyub**, 168.
- Achmet-Hafzi pașa**, 386, 387. convoiul de hrană și munițiuni 391, colônă 396, aprovizionări 403, 453.
- Achmet-Kaiserli pașa**, 53; întărit la Calafat 117, 142, 150.
- Achmet Sultanul**, 595.
- Adakale**, (în fața Verciorovei) poporațiunea musulmană blocată, remisă Austriei de Turcia 8.
- Adil-pașa**, comandantul Lovcei 262, retragerea lui spre Plevna 262, 282, pradă oștirea 505, ferikul predat 508.
- Adjutanții domnesci**, 38.
- Adlerberg**, contele, ministrul casei imperiale, 82.
- Adlia**, operațiunile armatei sârbesci, 539.
- Adlie-Vidin**, șosea 540, 544.
- Adunarea deputaților**, interpelază ministeriul 561.
- Albanezii**, nemulțumiți, 564.
- Albania**, contingente de armată regulată, 281.
- Albu**, căpitan, rănit 450.
- Albu**, elev al școlii militare, rănit 342.
- Alexandru Nicolae**, brigadier 73.

Alexandroviciĭ Alexi, marele-duce primesce ordin a pune la dispoziția trupelor române imbarcațiunile necesare 233.

Alexandru II, Tzarul, ordonă ambasadorului său Ignatief a prezenta Porței un ultimatum pentru încheierea unui armistițiu de două luni 3, pronunță la întorcere în Moscova memorabile cuvinte 4, pornește la armată, declară războiul Turciei 13, scrisoare autografă 23, sosesc în Ploesci 82, sosesc în Bucuresci 84, un nou demers 174, primesce foarte cordial pe Domnul Carol 201, întrevederea cu Domnul Carol 245, inspectează pozițiile 290, întrunirea comandanților 292, se întorce la Radenița 292, sosit la observator 295, felicită pe Domnul Carol pentru succesul trupelor 302, distribue armatei române 50 cruci ale ordinului Sf. George 303, felicită reg. 13 de dorobanți, artileria și reg. 5 de liniă 303, toastul în onoarea armatei române 303, dorește începerea luptei 317, hotărârea atacului în ziua Sf. Alexandru 318, pe platoul de la observator 322, dejunul înainte de atac 323, întorcerea la Radenița 338, adresază un rescript Domnului Românilor 351, se alătură la părerea Domnitorului român 357, chiamă sub steguri 150,000 oameni 358, chiamă pe Todleben 359, primi Marea Cruce a Stelei României 367, laudele făcute armatei române de Marele-Duce Nicolae 394, își strămută cuartierul 440, apreciază meritul Domnului Carol 442, distribue 14 cruci ordinul Sf. George brigadei de roșiori 476, distribue alte 8 cruci ordinul Sf. George 477, primi spada lui Osman 508, mulțumesc Domnului Carol prin rescripte 512, 513, inspectează armatele aliate și plecă în Rusia 518, primirea în Bucuresci 518, dă Marelui-Duce Nicolae ordinul Sf. George 521, mâniaș pe Români 572.

Alexandru, redută 308, 390, 410, 481, 497.

Alexandru Iliăș Vodă, 594.

Alexinaț, cetatea 3.

Algiu Ión, loc.-colonel 39, 190, 498, 525.

Aller, general 65.

Alma, 6.

Amărășteanu, căpitan, se distinge 547.

Anatolienii, contingente pentru Turcia 149.

Andrássy, sfaturi bune pentru Pórta 7, tratări diplomatice 567.

Andrianopole, 133, 149, 168, 183, 347, armistițiu între Rusia

și Turcia 554, trecerea oștirilor turcesci 558, subscrierea armistițiului 558, 560.

Andronescu Grigorie, căpitan, rănit 378.

Angelescu A., colonel, peste Dunăre 193, a lăsat în Nicopole efectivul necesar 231, ordonă brigadei Formac a acoperi drépta divisiunii a 4-a 237, pornirea divisiiei a 4-a 287, darea ordinului de atac 296, primesce de la Domnul Carol expresia de înaltă mulțumire 303, 321, trâmite raport Domnitorului 334, încercă un noș atac 335, trupele continuă lupta 338, încercă un ultim atac 340, raporteză despre cucerirea redutei Grivița 343, hotări atacul 411, 412, dete signalul prin o salvă de mortiere 413, 414, ordonă retragerea 416, șef de artilerieă al corpului de observațiã 448, comandant în fața Vidinului 460, 525.

Angelescu George, general 293, 321, retrage trupele din foc 331, comandant al divisiiei a 3-a 478, comandant al divisiunii a 4-a 524, înainteză brigada a 2-a spre Belgradjik 537, 538, 540.

Anglia, propune conferința 3, trâmite Turciei munițiuni 5, nu sprijinesce neutralitatea României 12, aliată a Turciei 15, 565, 566, 568, 573, 574, 576, 577, în cestiunea Basarabiei 578, 579.

Anrep, asalturile Rușilor 117.

Antivari, vase de transport 149.

Antonie Roset Vodă, 595.

Apărătorii independenței României, instituire de medaliã 475.

Apostoliade Constantin, 40.

Arabu, maior 320.

Arab-Achmet pașa, 347.

Arabi, contingente turcesci 149.

Arcer-Palanca, 93, 105, 119, 224, 520, 533, 534, 535, 537.

Ardahanul, 150.

Ardeal, 595.

Ardelenii, sub Lascu 178.

Argeș, defensivă 22, 50, escadronul călărași 9.

Argeșianu, locotenent, rănit 549, 553.

Argetoianu, maior 478, 524.

Arhanghel-Gorod, reg. 17-lea 147, regimente 325, 337.

Arion Eracle, colonel 37, 125, 190, 197, 387, 559.

Arion G., colonel 236, 238.

- Armata de Vest**, formată de Ruși și Români 201, comandant Domnul Carol 257.
- Armata aliată**, înaintea Plevnei 263.
- Armistițiu** cu Serbia și Montenegro, 3, 11.
- Armenia**, 578.
- Armstrong**, obuse 76.
- Arnăuți**, 349.
- Arnoldi**, general rus 402, 447, 449, 454, 456, 533.
- Arnulf** al Bavariei 410.
- Asaki**, medic 428.
- Asia**, 12, 148, 149, armata lui Muktar 366, 570, 574.
- Aslan Sofia**, spitale pentru răniți 429.
- Astrakan**, dragoni 283.
- Atif-pașa**, 508.
- Aurelian**, sublocotenent, rănit 342.
- Austerlitz**, 318.
- Austria**, 7, 15, 215, 221, 559, 565, 567, 569, 575, 577, 580.
- Azoful** 595.

B.

- Bacău**, 33.
- Badea Sava**, tunar 49.
- Baden** 31, 562.
- Băicoianu**, loc.-colonel, șef de stat major 478, 524.
- Băilești**, pozițiuni defensive 22, regim. al 6-lea 45, cuartierul general al divisiiei a 3-a 93, 95, trupe concentrate 107, 117, divisiunea a treia ese din Băilești 195, Băilești-Corabia 195.
- Bajazid Fulger Sultanul**, 9.
- Bajazid**, oraș 578.
- Băjgoi**, locotenent, rănit 549, 553.
- Bălan Temistocle**, căpitan 39.
- Bălănescu Ioan**, locotenent, rănit 552.
- Balcani**, înaintarea inamicului 31, deschiderea căii 105, trecerea 131, liniă de apărare 136, 149, 170, 202, 245, 261, 437, 441, 445, 458, trecerea armatei rusești 517, 519, 520, 527, 539, 558, delimitarea Bulgariei 578.
- Bălsan**, vale 118.
- Bălțeanu**, sub-locotenent, rănit 342.
- Băneasa**, 33.
- Bărboși**, poziții defensive 22, întăriri 32, 34, podul 80, 99, fortificări 215.

- Bărcănescu Dimitrie**, maior 38.
- Barozzi**, șeful statului major general 255 ordonă o recunoșcere 293, director general al ministerului de război 449.
- Basarab Barbu**, maior 38.
- Basarabia**, nemulțumirea pentru cesiunea propusă de Rusia 571, art. II din memorandum 578, 581, schimbul cu Dobrogea 581, 585.
- Basarabii**, Domnii, 585.
- Batak**, măceluri și crușimii 2, 15.
- Batalioanele**, 3 de vânători 42, al 2-lea de vânători 42, al 2-lea de vânători la Corabia 90, bat. al 4-lea vânători la Calafat 94, compania 3-a din bat. al 3-lea de vânători la Plosca etc. 95 și 96, bat. al 3-lea vânători la Rast 190, bat. 1-iu de geniu 263, bat. de dorobanți imbarcat la Bechet 463, 467, 1 bat. de infanterie turcească execută o recunoșcere 535, 1 bat. de vânători 412, 413, bat. 1-iu de vânători pornesc la asalt 414, 417, 418, 499, 526, bat. al 2-lea de vânători 239, 320, 333, în frunte cu maior Candiano-Popescu intră în reduta turcească 352, 362, 454, 526, 554, bat. al 3-lea vânători, Bogdan Nicolae 378, 524, batalionul al 4-lea vânători 524.
- Battemberg**, 82, 321.
- Baterii**, 1-a în Nicopole 231, bat. 1-a călăreță spre Brest 236 260, 263, 284, între Radișovo și Tucenița 286, 288, bateria căpitanului Lupașcu bombardată 301, bateria călăreță a brigăzii rușilor 450, bateria călăreță a reg. de rușii 454, teritorială 462, bateria călăreță înainteză cu colona de atac 546,
- Bavaria**, 562.
- azaine**, 272.
- Beaconsfield**, politica engleză 568, 576, 579, 582.
- Beauharnais**, 31.
- Bechet**, jafuri 36, atac 44, împărțire de trupe 56, luptă de artilerie 67, 81, reg. 16 dorobanți 90, focul asupra Rahovei 103, diviziunea de rezervă 195, transportarea vaselor 198. baterii române 397, generalul Lupu 460, imbarcarea unui batalion de dorobanți 463, imbarcare de trupe 467, desbarcare de trupe 470, apărarea teritoriului 519, 557.
- Beikos**, tabere 5.
- Bela**, sosirea diviziunii a 4-a de infanterie 537.
- Belarada**, 540.

- Belfort**, 511.
Belgia, 115, 215, 588.
Belgrad, 7.
Belgradjik, 106, 168, 458, operațiunii 525, 533, 535, 537, tăierea comunicațiilor cu Vidinul 539, 540, brigada 1-a de infanterie 553, evacuarea 556, 560.
Bellbrod, brigada de roșiori 532.
Belokopitof, general 154, 159.
Bender, oraș 9.
Bercoveț, comunicațiunii 458, forțele turcesci 533.
Bercovița, mișcări de trupe 479.
Berdan, puscă 222.
Berendei, loc.-colonel 125, însărcinat cu stabilirea podului peste Dunăre 197, 388, 481, șeful geniului 497.
Bérlad, a doua colonă, 33.
Berlin, congresul 184, 566, misiunea lui Ignatief 567, dl. Ioan Brătianu la Berlin 573, subscrierea tractatului 583, 586.
Besika, flota engleză la Besika 565.
Besli, pozițiunii ale armatei 235.
Bestimac, 33.
Bibescu A., principesa, îngrijesce de răniți 429.
Biela, isbândi 137, 145.
Bieloslatina, recunoșcere 381, 385.
Bismarck, 6, conferința la Berlin 566, 580.
Bistreț, 46, desbarcare 88, 96, 107, divisia a 3-a 195.
Blaramberg Constantin, loc.-colonel 38, aduce felicitări de la Tzar 303.
Blejan Florea, sergent-major 57.
Boët, general 335.
Bogdan, Domnul Moldovei 60.
Bogdan Nicolae, căpitan 38, ucis 378, 380.
Bogot, înaintarea lui Skobelef 153, 158, parcuri volante 284, cartier al Marelu-Duce Nicolae 440, 522.
Boldescu Teodor, căpitan 38.
Borănescu Grigorie, colonel 43, brigada lui 288, comandant al colonei de atac, 320, 333, 499, 526.
Borănescu Ión, maior 40, 191.
Bordeanu, locotenent, ucis 464.
Bosfor, 7.
Bosnia, insurecția I, respingerea reformelor II, 15, lupte 78, trupe 281, ocuparea de Austria 580.

- Boténu Emanoil**, colonel 38, 448, 478, 524.
- Botescu**, sub-locotenent, ucis 341.
- Botez Ión**, căpitan 42, rănit 104.
- Botez**, căpitan, 474.
- Bragar**, 235, 242.
- Brăila**, a treia colónă rusă 33, evacuarea 34, primele detașamente rusesce 44, 99, 101.
- Bran**, 595.
- Brâncoveanu Vodă**, 595.
- Brătianu Constantin**, maior 37.
- Brătianu Dimitrie**, trimis la Constantinopole 110.
- Brătianu Ioan**, președintele consiliului de miniștri 188, ministru de război 425, activitatea sa 573, la congresul din Berlin 580.
- Bregovo**, 564.
- Breslan**, 146.
- Brest**, școlă navală 70, 461.
- Brest**, în Bulgaria, 236, 238, 239.
- Brestoveț**, sat atacat de Ruși 299.
- Brigade**: întâia de inf. 39, 41, 190, a doua brigadă de inf. 39, 40, 42, 43, brigada a treia 190, brigada a doua de inf. sub col. Gramont 259, brigada a treia de inf. cu col. Vlădescu 260, a doua a colonelului Budișteanu 260, întâia condusă de col. Ipătescu 259, 1 brigadă roșiori, 2 brigade de călărași 263, brigada colonelului Roznovanu 294, brigada Cantili de 5 bat. în rezervă 296, brig. de roșiori primi ordin a se uni cu divisia 9-a de cavaleriă rusă 306, 1-a 320, 2-a 320, 1-a de tiraliori ruși sosesc în Bulgaria 438, a 4-a de tiraliori 439, de tiraliori ai gardei dă atac 438, 2-a română 448, de roșiori atacă Dolny-Dubnik 448, 3-a de cavaleriă de gardă 451, 3-a de tiraliori, 3 ba-lióne 451, brig. de roșiori înainteză spre Dolny-Dubnik 454, 462, de roșiori înainteză pe șoséua Rahova sub comanda col. Crețeanu 466, brigada Sachelarie spre Demirkioi 497, brig. de roșiori în corpul generalului Arnoldi 532, a 2-a execută o mișcare ocolitoare 536, brigada Sachelarie înainteză spre Vidin 537, brigada de roșiori în recunoșcere 540, brigadele Ipătescu, Cruțescu și Dona 540, brigada 1-a spre Tatargik 542, brigada Dona înainteză spre Rupcea 543.
- Brislan**, 193, 237, 240, 260, 261 305.

- Brislan-Riben**, 231.
- Britania-Mare**, agenți diplomatici 568, 577, 578.
- Brociner**, sublocotenent, rănit 331.
- Bruberger**, aprecierea personalului medical și a armatei române 430.
- Buciuman Alecu**, brigadier 72.
- Buciumeni**, 46.
- Bucova**, 145, dél 146, 152, apă, întărituri 278, redută 279, vale, o recunoșcere 293, înaintare de trupe 294, întăririle bombardate 302, înaintarea divisiiei de rezervă 321, vale 328, tabăra turcască 331, 335, întăririi inamice 330, drum la reduta Grivița No. 1 360, șanțuri 366, întăririle turcesci 367, 376, 378, tabăra turcască 405, întăririi 412, 413, tabăra bombardată 451, 455, tabăra întărită 497, deputațiunea din Plevna la colonel Cerkez 498, armata turcască scosă din întăririi 501.
- Bucova-Tabia**, linia pozițiilor turcesci 279, bombardată 293.
- Bucovina**, redută 115.
- Bucovina**, țără dată Austriei 592.
- Bucovița**, trupele ruse sub arme 464, ocupată 536, ocupată de Români 540.
- Bucur**, șalupă 195, Bucur și Rôndunica 200, 232.
- Bucurescii oraș**, oștirea de rezervă 47, intrarea divisiiei române 65, arsenalul lucrăză cu o deosebită activitate 200, mobilizare 213, efortiile spitalelor civile 218, spitalele militare 218, șcôla de aplicațiă 388, transport de bolnavi și răniți 428, redută 481, sosirea și plecarea Tzarului 518, poziții 525, prisionieri și bolnavi în spitale 528, trecerea lui Ignatief 560, cabinetul din Bucuresci în opozițiă cu Rusia 572.
- Buda** (pașalic) 7.
- Budesci**, divisia a 2-a 46, divisia a 4-a 50.
- Budișteanu C.**, colonel 190, 260, rănit 456, 525.
- Buftea**, spital 429.
- Bug**, lăncieri 283, 507.
- Bulgăreni**, 146, 148, Bulgăreni-Plevna șosea 155, 288, 307, 313, 481, 490, strămutarea cuartierului general 170, parcuri mobile ale corp. 9-lea 284, șosea 290.
- Bulgăreni-Grivița**, șosea 283.
- Bulgari**, aprinși de dorul de luptă 8, asupriți 18, 144, 186, fugiți din Plevna 398, Bulgari și Serbi, neînțelegeri 564.
- Bulgaria**, răscolă 1, crușimi 6, reformele refuzate 11, și-

roie de sânge 15, înaintarea armatei rusești 63, războiul 78, ofensiva 82, armata de operațiune 101, detașare de forțe spre Răsăritul Bulgariei 119, împărțirea oștirilor rusești 133, 136, înaintarea Rușilor 145, stânga armatei române 176, pășirea oștirei românești 192; trecerea armatei române 197, 219, ofensiva românească 230, operațiunile oștirei române 244, proclamația Domnului Românilor 252, satele ruinate și arse 273, armata de Vest 358, ajutóre 404, insuficiența proviziilor 421, transporturi militare 425, îngrijirea răniților 426, ajutóre rusești 438, sosire de ajutóre 444, adunarea de trupe turcești în Vest 458, operațiile corpului al II-lea 478, 513, oprirea armatelor turcești 518, trecerea de trupe rusești 520, operațiuni ale corpului de armată român 531, viscol și ger 534, operațiuni române în Vest 534, fruntarii 538, ocuparea de către trupe rusești 563, delimitarea de la San-Stefano modificată 577, ocuparea 581.

Bulgarul, întăririle rusești în fața Nicopolei 108, tunurile române 142.

Burileanu, maior, calul seii ucis 466, 471, cemandant al rezervei 543.

Bușilă, căpitan, ucis 341.

Buzău, drumul primei colone rusești 33, escadronul 68, 95.

C.

Cabinetul, din St. Petersburg, propune încheierea unei convențiuni cu România 19.

Calafat, pozițiuni defensive ale armatei române 22, întăriri provisorii 32, corpul I-iu, atac 44, bombardarea asupra Calafatului 49, focul deschis de tunurile române 60, sosirea Domnului 74, ivirea armatei române 98, pierderi de vieți omenești 104, insulă 105, lucrări de fortificare 115, Calafatul împresorat 115, 119, corpul de observațiune 189, concentrarea divisiunii de rezervă 195, 212, primele acțiuni 214, corp de observațiune 448, bombardarea Vidinului 460, divisia de rezervă 478, apărarea hotarului 519, susținerea de operațiuni 251, divisia a 3-a de rezervă 525, două batalioane române plécă în Bulgaria 534, 538, 541, tunurile române 557.

Călărași, oraș, a treia colonă rusă 33, Călărași-București 213, ocupare de poziții 520, 525, poziția trupelor române 534.

- Calendero**, medic, director al spitalelor de la Turnu-Măgurele 428.
- Calendero A.** dómna, îngrijirea răniților 429.
- Calim-Cesme**, 231.
- Călin Petre**, sergent-major, conduce un peloton în foc 416.
- Călinescu Dimitrie**, căpitan, ucis 376.
- Calisovaț**, redută 481.
- Calga**, Sultan 595.
- Călugăreni**, 66, 319, 321.
- Caluger**, sosirea brigadei Ipătescu 537.
- Cămărășescu Alexandru**, intendent 41.
- Camerele române**, convocate pentru $14/26$ Aprilie 21.
- Câmpineanu I.** dómna, îngrijirea răniților 429.
- Canapa**, bateriile române 70, urmărirea monitorului turcesc 460.
- Candiano Constantin**, căpitan 41.
- Candiano-Popescu**, comandă bat. 2-lea de vânători 320, intră în fruntea bat. 2-lea în reduta turcescă 352, 362.
- Cantili Grigorie** colonel, 42, 47, 56 67, brigada întărită de divisiunea a 4-a 90, 141, ante-garda 153, la Riben 234, 239, brigada gata de luptă 288, brigada participă la operațiuni 448, împedecă eșirea Turcilor din Plevna 449, 453, 455, lăudat de către generalul Arnoldi 457, primesce mulțumită de la Gurko 480, trecerea preste Vid 481, 502, 503, prinde două baterii turcesci 503, 525, 527, 553, 557.
- Cantacuzino**, colonel rus, sub-șef de stat-major 395.
- Cantacuzino**, medic de ambulanțe 428.
- Cantacuzino G. Ecaterina**, îngrijesce de răniți 429.
- Căpitanénu Constantin**, maior 37.
- Capitanovce**, întărită 539, în posesiunea Turcilor 543, înaintarea brigadei de roșiori 545, mișcări de trupe turcesci 551, evacuată 553.
- Capșa**, medic, șef al direcțiunei sanitare 427.
- Cara-Mustafa**, vizirul 595.
- Caracal**, 47, aprovizionări 198, prizoneri bolnavi 528.
- Caragaci-Bulgarski**, retragere 160.
- Carantina**, concentrarea divisiunei întâia de infanterie 536.
- Carcalețenu Alexandru**, maior 42, 191, subșef de stat-major la divisia de rezervă 524.
- Carcalia**, căpitan, ucis 331.
- Cârlova**, 350.

CAROL I, Domnul Românilor. Convențiunea cu Rusia, 20, ordonă mobilizarea completă a oștirea 32, ia comandamentul 37, ordin de \dot{d} i către armată 65, plécă la oștire 73, la Calafat 73. 76, 80, pornesce la Poiana 115, ordin de \dot{d} i 128, consimțirea la cererea Marelui-Duce 139, ordin de a nu trece Dunărea 174, ordinul dat generalului Manu 176, înalt ordin de \dot{d} i 189, pornesce la Gorny-Studen 201, vizitarea lui Ignatief 204, pornesce la Corabia 205, sosirea în fața Plevnei 238, întrevederea cu Tzarul și cu Marele-Duce Nicolae la Gorny-Studen la $\frac{16}{28}$ august 245, consiliul de război de la Corabia 247, ordonă ca divisia 3-a să intre în valea Vidului 248, ordin de \dot{d} i 249, adresază din Bulgaria o proclamațiune către națiune 252, comandant al armatei de Vest 256, în Poradim 258, plécă la Radenița 267, nu împărtășește vederile statului-major rusesc 268, nu aprobă un atac general 271, 274, 275, întors de la Radenița în cuartierul general, ia dispoziții privitoare la armată 277, ordin către oștire 285, inspectarea pozițiilor 290, se întorce la Poradim 292, dá trupelor ordin de înaintare 293, inspectează pozițiile 295, dá autorizațiã pentru atac 295, ordin de înaintare 299, vizitează ambulantele 302, 303, decorază pe oficerii distinși în luptă 303, linia de operațiune 305, asigurarea liniilor de refragere 319, plécă la pozițiile armatei 322, pornesce spre pozițiile turcesci 323, dá ordin de atac divisiiei a 3-a 334, dá ordin de înaintare batalionelor rusesci 335, însuflețesc trupele 335, 338, 339, hotăresce a petrece noptea pe câmp 343, susține că Plevna nu se pôte lua cu atacuri de forță 348, defectele planului de atac 356, 357, prescrie lucrările de întăriri 360, pe câmpul de bătăiã 362, inspectează pozițiile 367, trecerea oștirea române în revistă 370, ordin de \dot{d} i 371, ordonă ducerea stégului și a tunurilor cucerite în Bucuresci 371, consiliul de război 373, privigherea de pe platoul redutei Grivița, n°. 1 377, cercetază răniții 379, ordonă ducerea la Bucuresci a stindardului cucerit 383, 393, dá Tzarului medalia «Virtutea Militară» 410, ordonă îngăduirea asaltului 411, măsuri igienice 421, cere armistițiũ pentru îngroparea morților 434, primesce comanda peste ajutóarele sosite 439, 440, zelul în conducerea armatei 442, întăresce armata de asediũ 446, hotăresce închiderea armatei dușmane 448, 450, observă mișcarea gene-

rală 456, hotărăsece atacarea Plevnei 458, institue medalia «Apărătorilor Independenței României» 475, împarte decorațiuni 476, 477, adresază o scrisoare văduvei maiorului Ene 477, inspectează lucrările săvârșite de Români 482, măsurile de împresorare 489, trimite Tzarului o depeșă la Poradim 498, primesce defilarea celor 7000 prinși 506, întâlnirea cu Marele-Duce Nicolae 507, primesce mulțumită de la Tzarul 513, decorat cu ordinul Sf. Andrei, dă ordin de 514, presintă Tzarului trupele române 518, regulază operațiunile trupelor după luarea Plevnei 520, primesce mulțumitele Tzarului pentru activitatea neobosită 521, pleacă la București 526, dă laude lui Dumneșeu pentru ajutor, vorbirea rostită în Cameră 529, pune la dispoziția marelui-Duce 8 batalioane și 24 tunuri române 534, decorează drapelele cu marea cruce a Stelei României 551, ordonă a se suspenda ostilitățile 554, însărcinează pe baronul Stuart să spună Tzarului și principelui Gortchakoff cum armata României scie a-și face datoria 572, ordonă oștirii române a lua pozițiuni bune pentru a întimpina orî-ce eventualități 573, primesce decorațiuni de la presidentul Republicei franceze și de la Impăratul Germaniei 597.

Carol, baterii, 73, 74, 92, 115.

Carpații, 243.

Cazaci, de Caucas 138, 168, de Don 146, 223, 384, 385, 387, 399, 402, de Kuban 146, al 9-lea reg. 152, în comparațiune cu călărașii români 213, sub Katalay 490, 595.

Catanele, 96, trecerea divisiunii de rezervă 195.

Cătănescu N., locotenent, rănit 459.

Catova, 97.

Cavaleria, 190, divisia a 4-a 232, patrula spre Mirtevița-De-mirkioi 264, botezul de foc 28 August (9 Sept.) 310.

Ceiselo, la Nord de la Vidin, 97, întărit 539, în posesiunea Turcilor 543, Turcii părăsesc pozițiunile 553.

Celei, sosirea rezervei 195.

Cerchez Christodol, colonel 39, 77, 190, 260, comandant a 14 batalioane 321, pornesce în contra Opanezului 398, comandant al divisiiei a 2-a de inf. 478, 497, înainteză asupra Bucovei 497, Osman pașa cere a-și vorbi 504, pornesce prinși 502, intră la Osman pașa 504, 525, 540, 544, 545, dă signalul de atac 546, 549.

- Cerkezi**, bande 35, cavaleriă 161, 162, invasiuni 194, 308, 310, căznirea rănișilor 364, detașamente 381, 382.
- Cernat**, general, ministru de război 73, remite portofoliul războiului d-lui I. C. Brătianu 253, comandant al armatei române de operațiuni 285, la observator 292, dă un ordin de răz 314, dirije bătălia 32, comunică planul de luptă 334, raport adresat Domnitorului 335, decorat de Tzarul 352, cere lui Krylof a susține recunoșcerea la Opanez 398, însărcinează pe colonel Angelescu a executa asaltul 411, 418, comandă diviziunea a 2-a și a 3-a 490, pornirea batalionelor spre Demirkioi 497, primesce mulțumită de la Marele-Duce Nicolae 522, 523.
- Cernătescu**, medic de ambulanțe 428.
- Cernavoda-Kiustendge**, liniă ferată 134.
- Cernăvodeanu Pavel**, colonel 39, brigada 402, comandant de cavaleriă 524.
- Cernavoda**, 138.
- Cervenibreg**, sat 398, 400, înaintare de trupe 449.
- Cetate**, escadrone 45, concentrări de trupe 68, inspectare de trupe 77, divisia a 2-a 94, 114, 117.
- Cetinje**, 7.
- Chichinețul**, insulă 107.
- Chiselet**, 36.
- Chișineu**, declararea războiului 13.
- Christodorescu**, sublocotenent, ucis 341.
- Chivu**, căpitan 471.
- Cibru**, armata română 88, 106, 244, ajutoare 246, drum 463, 464; 465, 467, 520, ocupat de călărași 532.
- Ciftele**, insulele, urmărirea unui monitor turcesc 460.
- Cingane-Sarai**, 235.
- Cipru**, insulă, oferită Angliei 579.
- Cirna**, 96, 195.
- Ciuguief**, ulani 153.
- Ciuperceni**, reg. 1-iu de liniă 45, inspecțiune 76, artileriă 91 reg. de dorobanți 94, 105, 116, 117, divisia de rezervă Slănicianu 541.
- Cladino**, sosirea diviziei a 4-a 537.
- Cladova**, câmp de bătălie 2.
- Clodnița**, concentrarea diviziei 1-a de inf. 536.
- Clotilda**, vapor 66.
- Cociu**, medic de ambulanțe 428.

- Cocoș**, căpitan, rănit 342.
- Codrul Cosminului**, 319.
- Codrescu**, căpitan, rănit 342.
- Colentina**, spital 428.
- Coslinski**, loc.-col., în Nicopole 478.
- Colțea**, spital 628.
- Comănănu**, maior 412.
- Comoșteni**, 195.
- Compania**, 1-a de geniu la Riben 405, 462, 524, la Tatargik 543, comp. a 2-a de geniu 483, 525, comp. a 3-a de geniu 361, 406, 412, 525, comp. 4-a de geniu 481, 482, 524, comp. 5-a de geniu 526, 547, comp. a 6-a de telegraf, 525.
- Conduratu Eugenia**, instalare de spital pentru răniți 429.
- Conferința**, de la Constantinopol 10.
- Congresul**, din Berlin 584, 588, din Paris de la 1856, 589.
- Constantin**, archimandrit, întâmpină trupele aliate 470.
- Constantin Ioan**, sub-locotenent, rănit 310.
- Constantinopole**, ținta armatei rusești 123, 133, 149, 162, 166, obiectivul strategic al armatei rusești 268, 347 359, 438, lui Osman nu i se îngăduie eșirea din Plevna 445, 456, înaintarea trupelor rusești 512, 558, 568, 574, 579.
- Convenția**, de la $\frac{4}{16}$ Aprilie 85, între Izzet-pașa și colonelul Fălcoianu 554, între Anglia și Turcia 579.
- Copăcenii**, pe Argeș 33.
- Corabia**, jafuri 36, 56, 67, 71, 81, reg. 14-lea de dorobanți 90, baterii 103, marșul strategic al armatei de operațiune 192, înaintarea armatei 195, Corabia-Siliștiora 198, torpile 200, concentrarea 212, desbarcarea trupelor 232, reg. 4-lea călărași 233, basă de operațiuni 237, 244.
- Corănescu Constantin**, șeful intendentei 37.
- Corlevo**, întinderea raței cavaleriei române 535.
- Corpul I de armată**, 38, II 41, IX rusec 240, IV rus comandat de Zotof 258, IV și IX 263, 264, VIII și IX rusec 274, 283, IV rus 283, IV și IX 284, corpurile IV și IX 288, 289, IV rus 324, IX întârzie cooperarea cu divisia română 357, 371, IV și IX 489, XII și XIII rus 439. VIII rus 439.
- Corpul I și II armată română** 478, corpul de Vest 533, 540.
- Costescu Alexandru**, căpitan 38.
- Costin**, căpitan, rănit 342.
- Cotroceni**, spitale 429.

- Cotruț**, colonel, comandant al trupelor din tranșee 497, comandă trupele de atac 546, 547, se distinge 550.
- Crăciunescu**, sublocotenent, rănit 331.
- Crăinicénu**, maior, curs de fortificații 388.
- Crăiniceanu**, locotenent 482.
- Craiova**, sosirea Domnitorului 73, 81, forțe concentrate 125, lucrarea podului terminată 197, mobilizare 212, spitale militare 218, redută 405, atacul asupra ultimei linii de rezistență 499.
- Crătunescu**, maior, comandant de baterie 288.
- Crețenu Victor**, colonel 40, 190, cu cavaleria de rezervă 261, comandant peste 2 brigăzi de cavalerie 306, 307, pregătiri de luptă 309, 310, comandant al divisiunii de cavalerie 381, prezentarea unui stindard turcesc cucerit 382, 386, în fața Opanezului 399, constituirea unei divisiuni independente sub Crețenu 402, lăudat de generalul Arnoldi 457, lăudat de generalul Meyendorf 472, felicitat de Domnitorul pentru bravură prin o scrisoare 476, primesce mulțumită de la Gurko 480, comandant de cavalerie în divizia de rezervă 525.
- Crimea**, 393.
- Criminénu**, bateria Criminénu 499.
- Crucea-Roșă**, 218, 364, nerespectarea din partea Turcilor 379 427, 431.
- Crușoveni**, 335, înaintarea anteposturilor române 242, recunoșcere 459.
- Cruțescu**, colonel, comandant al brigadei 1-a din divisia 1-a 524, brigada 1-a 540, 542.
- Cubeiu**, la Bolgrad 33.
- Cucu**, locotenent, se distinge 73.
- Culcer Vladimir**, locotenent 38.
- Cumpănaș Ilie**, locotenent, rănit 552.
- Curdii**, contingente pentru Turcia 149.
- Cușovița**, sat 536.
- Cutova**, 553.

D.

- Dabija**, colonel 387, comandant de artilerie divisia 3-a 526.
- Dabija Vodă**, 595.
- Dăbuleni**, 90.
- Daia**, regimentul 9-lea 46, 53.

Daily-News, diar 208.

Dâmbul, 82.

Dâmbovița, escadronul de Dâmbovița 95.

Dănăteul, 96.

Dănescu, sub-locotenent, ucis 378.

Dănescu, loc.-colonel, comandant al liniei a doua de bătăie 542.

Danielopolu, sub-locotenent, lăudat de generalul Arnoldi 457.

Dardanelele, 565.

Davidescu, căpitan, rănit 378.

Davila Carol, inspector sanitar general 38, 218, 363, 427.

Dedeagatch, pe Marea-Egeă 149, 558.

Delena, păriu 549.

Deligrad-Djunis-Krușievaț, perdută de Serbi 3.

Delta Dunărei, 383, 384.

Délul-Mare, 83.

Demian-Dăbulenÿ 195.

Demidof-Lapuchin, adjutantul Tzarului 303.

Demirkioi, sat 236, înaintarea colonelului Formac 238, 239, pornire de iscode 308, retranșamente 405, ocupare de poziții 448, împedecarea eșirii din Plevna 450, 453, 491, divisia a 4-a română 496, 497.

Denkovița, recunoșcere 539, ocupată de divisia 2-a (Cerchez) 540, bateriile aședate pe deluri 545.

Denika, sat 400.

Derby, ministru englez 13, se retrage de la conducerea afacerilor străine 563, 591.

Désa, escadrone 45, recunoșcerea 93, 117.

Diebitch, căpeteniă de armată rusescă 131.

Dimitrescu, sub-locotenent, rănit 331.

Dimitrescu, căpitan, rănit 342.

Dimitrescu A. colonel, trece Dunărea spre a executa o recunoșcere 532

Dimitrescu, Maican D. loc.-colonel, șef de stat major 383, 478,

Dimitrescu-Maican N., maior 74, însărcinat cu oprirea unui bastiment turcesc 460, 461, distrugerea monitorului turcesc 461,

Dimitrie Constantin, sub-locotenent, rănit 342.

Dimitriu, sub-locotenent, rănit 342.

Dimitriu N. Vasile, căpitan, rănit 417.

Dinca, sub-locotenent, rănit 331.

Dinulescu George, elev din scola militară, rănit 418.

- Divisia** 1-a 39, 2-a 40, 3-a 41, 1-a 191, 2-a 191, 1-a 478, 524, ocupă Arcer-Palanca 534, 535, divisiunea 2-a la Opancez 398, ocupă reduta Craiova și luneta Iași 405, 439, atac 449, 450, 456, 478, sub generalul Cernat 489, ține garnisona 525, întăresce corpul de Vest 533, 540, ia Smârdanul 540, rezultatul atacului de la Tatargik 545, divisiunea a 3-a primi ordin a forma antegarda 232, trecerea Dunărei la Corabia 234, la Giulenți 259, la Kalișovaț și Riben 260, 261, 263, păstrarea pozițiilor ocupate 287, 293, 302, 305, 326, colona de atac 331, 334, respinsă 337, ridică 3 noi baterii 368, în ordine de bătaie 451, 478, sub Cernat 490, escortarea de prinși 525, 533, 534, 554, divisia 4-a în Nicopole 230, pe teritor inamic 337, 338, la Verbița 260, 261, 263, 264, înainteză de la Verbița la Grivița 285, terminarea parapetelor 287, ambulanța la Bulgăreni-Plevna 289, bombardarea 292, 295, 299, atac 328, la reduta Grivița 332, 3 asalturi respinse 337, perderi la asalt 341, 357, 389, 447, 448, sub generalul Racovița 478, 491, între Dolny-Etropol și Demirkioi 496, 524, se intrunesc cu corpul de Vest după căderea Plevnei 533, în marș 537, ocupă satul Vitbol 540, înainteză spre Tatargik 541, divisiunea de rezervă stabilită la Găurenii 259, la Verbița 286, ia poziția între divisiunea 3 și 4-a 321, 478, 524, la Calafat 531, la Ciuperceni 541, divisiuni române înaintea Plevnei 439, la împresurare 489, în valea din gura Plevnei 501, divisii din garda rusescă 438, 447, 450, 451, 479, 489, 490, 495, 496, 503, divisiunea a 4-a decav. rusescă 402, 449, 489, divisiunea a 9-a de cav. rusescă 263, 264, 402, 489, divisiunea a 14-a de cavaleria rusescă 438, divisiunea a 16 de inf. rusescă 439, sub Skobelef 490, divisiunea a 24-a de infanteria rusescă 438, trâmise Tzarevi-ciului 439, divisiunea a 16-a de inf. rus. 438, la Sipca 439, divisiunea a 30-a inf. rus. 439, divisia 31-a inf. rus. 439.
- Dobridol**, anteposturi turcesei 533; Turcii părăsesc posturile 535.
- Dobrogea**, corpul 14-lea rusesc 133, 134, corpul gen. Zimmerman 517, în schimb pentru Basarabia 563, 584.
- Dobrovolschi**, căpitan, rănit 331.
- Doctoroff**, colonel rus, 73.
- Dolab**, 136, 137, Dolab-Sipca-Sistov 137.
- Dolgoruki** (principele), pornit la Bucuresei 23.

- Doljiu**, escadron 45, 94.
- Don Carlos de Bourbon**, admiră ținută armatei române 335.
- Don**, Cazaci, 146, 284.
- Dona**, colonel, comandantul colonei de atac 412, 413, 500, 524 brigadă 543.
- Donescu Nicolae**, sub-locotenent, rănit 418.
- Dolny-Dubnik**, șosea 307, pozițiunile lui Krylof 386, 387, 401, forțele turcesci atacate 452, planul generalului Gurko 453, înaintarea trupelor aliate 454, 455, 457 458, ridicarea unei lunete 482, 490, Dolny-Etropol înaintare de trupe 307, recunosceri 308, 381, brigada Cantili 455, ridicarea a 2 redute 482, 490, 494, 496.
- Dragnea Dumitru**, sergent 49.
- Dragomiroff**, general rus 101.
- Dreyse**, sistem de puscă 55, 213.
- Dubaschoff**, locotenent de marină rusescă 69.
- Dubnik**, 381.
- Duca Vodă** bătrânul 595.
- Dunăre**, armata imperială 33, 35, 49, bastimente turcesci 56, 63, trecerea Rușilor ^{19/22} iulie 101, 102, întinderea armatei române între Jiū și Olt 108, hotărîrea de a trece Dunărea 122, podul 125, linia de apărare 136, 149, declarațiuni făcute Marelui-Duce Nicolae 174, 181, primejdia pentru armata rusescă 186, 192, 193, primele detașamente române pe malul drept al Dunărei 194, 198, lărgimea Dunărei 199, prima perioadă a campaniei 212, treceri de trupe române 232, 235, 242, 246, desfacerea podului 248, amenințarea podului 383, 421, 423, un bastiment turcesc 460, 461, negură pe Dunăre 467, operațiunea corpului al II-lea 478, bombardarea Rahovei 463, trecerea Tzarului 518, defensiva armatei române 519, 520, escorte de prinși 525, pod 527, susținere de operațiuni pe malul stâng 531, trecerea de soldați români 532, 533, 534, 538, 540, forțele armatei române 541, bombardarea Vidinului 541, trupe române pe malul drept 560, schimbări de posesiuni la gurile Dunărei 564, interesele europene la gurile Dunărei 570, delta Dunărei posesiune seculară a României, libertatea de navigațiune 581, 582.
- Dunca Iuliu**, colonel 38.

Düppel, șanțuri 75, asemănarea pozițiilor daneze de la Düppel cu cele de la Plevna 271, 511.

E.

Edhem pașa, 508.

Marea-Egeă, 558.

Egiptul, trupe turcesci 5.

Elefterescu, sub-locotenent, rănit 331.

Elefterescu Sache, locotenent ucis 552.

ELISAVETA DOAMNA, pune înșasă pe peptul unui soldat crucea de onoare 67, trâmite o corónă de lauri pe mormântul unui sergent-major 57, caută pe soldații suferinzi 62, 429, în fruntea femeilor române 220, 431, primirea Tzarului 431, 432.

Elisabeta, tunuri 73, bateriă 92, 115.

Ene, sub-locotenent, rănit 331.

Eni, maior, mort 466, văduva maiorului Eni primesce de la Domnul o scrisore de condolență 477.

Episcopul de Rîmnic, oficiă serviciul divin 249.

Epureanu Dimitrie, locotenent, rănit 417.

Epurenii, spitale 429.

Esarcu, dómna, îngrijesce de răniți 429.

Escadróne, române înaintea Plevnei 263, 306, 2 escadróne române în recunoscere 385, 8 escadróne de călărași 449, 3 escadróne călărași 459. 2 escadróne de roșiori 463, 7 escadróne de roșiori 462, 464, la reduta de la Rahova 466, un escadron prinde un convoi turcesc 467, 468, recunoscere spre Lom-Palanca 532, la Rujince un escadron 535, 15, escadróne române priveghiază Dunărea de la Petroșani până la Călărași 534, 2 escadróne turcesci în recunoscere la Vitbol 535, 1 escadron de călărași gonesce pe fugarii turci la Smărdan-Vidin 548.

Eskizagra, retragerea colónei lui Gurko 167.

Eșref pașa, comandantul divisiunii de la Rusciuc 149.

Etropol, 243, luptă 309, vedetele române 387, 399, ocupare de poziții 448, cavaleria și artileria împedecă eșirea Turcilor 453, mișcări de trupe 479, redută 481, atacul asupra pozițiilor rusesci 494.

Euftrat, 580.

Europa, rășboiul început în Europa 149, Europa sprijinesce desvoltarea națiunii române 186, populațiunile din Răsă-

ritul Europei lovite în drepturile lor 564, crisă 573, interesată în rezolvarea cestiunii orientale 592.

F.

Fălcii, 33.

Fălcoianu St. colonel șef de stat major general 448, 478, formeză colónele de atac înaintea Plevnei, 499, înaintea Vidinului 523, negociază predarea Vidinului 555, subscrie convențiunea de predare a cetății Vidinului către armata română 556.

Fălcoianu, dómna, îngrijesce de răniți 429.

Fântâna Banului, regimentul 8 dorobanți 95, 116.

Ferdinand III, 595.

Filantropia, spital, 428.

Filipopole, 138, 145.

Filitis Constantin, loc.-colonel 38.

Fisch, profesor la scóla de resbel din Bruxelles 351.

Flămânda, bateriile rusesci 103, înaintări 108, tunurile române la Flămânda 142.

Florentin, mișcări de trupe 67, respingerea Tureilor 540, întinderea brigadei de roșiori 541.

Focșani, pozițiuni defensive 22, 33, mobilizare 212.

Fontainebleau, scóla militară specială 215.

Forbes, căpitan englez 208.

Foreign-oficiul 568.

Formac Constantin, colonel 42, brigada 233 trece Vidinul 233, acopere flancul stâng al divisiunii a 3-a 236, 259, brigada 387, prinde 2 convoiuri turcesci 397, 402, înaintarea brigadei spre Cervenibreg 449, lăudat de generalul Arnoldi 457, primesce mulțumirile lui Gurko 480, 491, comandant al cavaleriei divisiiei 4-a 524.

Fotea, loc.-colonel, cu trupele de susținere 296.

Fotino Androcle, medic 38, medic de ambulanțe la Mecica 428.

Fotino C., locotenent 52.

Francfort, 562.

Francisc-Iosif, împératul 559.

Francia, atitudinea față cu Turcia 6, aliata Turciei 15, monitoare construite în Francia 70, 178, 215, delegații 559, cere punerea în discuția a tratatului de la San-Stefano

566, opinia publică era pentru cabinetul englez 569, medalia militară a Franței 597.

Frățesci, 46, divisia a treia 53.

Friedrichsruhe, 576.

Frunzeti, sub-locotenent ucis 548, 552.

Fulger-Bajazid 178.

G.

Gafencu Vasile, locotenent rănit 417.

Gaillard, colonel, atașat militar al Franței 73, inspectează pozițiile române 291.

Galați, a treia colână 33, se evacuează 34, aruncarea de bombe 35, armata rusă 99, pregătirea aprovizionamentului rus 101, mobilizarea 212, spitale militare 218.

Galicea-Mare, reg. 7-lea și 8-lea 45, sosirea Domnului 73, trupe 107, ocupată de un escadron 532.

Galipoli, sosirea Rușilor 558.

Galov, patrula reg. 4 de călărași 236.

Gălușcă Eugeniu, sub-locotenent, rănit 417.

Gandgiova, 195, pogorirea materialului plutitor 197, 198.

Gănescu Dimitrie, căpitan, ucis 417.

Ganetzki, general rus 490, 493, caută a-și aduna puterile 496 începerea mișcării 500, focul întregii artilerii 502, primesce sabia de la Osman 505.

Gârleanu Emanoil, maior 41.

Găurenii, 193, 234, stabilirea divisiunii a 3-a 259, ocupare și întărire de poziții 305, 405.

Gazi, titlu conferit lui Osman 362.

Geanoglu Scarlat, căpitan 41.

Geneva, societatea Crucei-Roșie 220, semnul convențional de Geneva 364.

Georgescu Serban, medic 42.

Georgescu, sub-locotenent, rănit 342.

Georgescu Constantin, căpitan, rănit 552.

Georgescu Stefan, locotenent, rănit 379.

Georgevici, sub-locotenent, rănit 331.

Germania, neutrală 6, 178, confederațiune 559, cere delibărarea puterilor asupra tratatului de la San-Stefano 566, 577.

Ghecet, pozițiuni 101.

- Gheorghiu Zanfir**, maior 37, 191, ajută la trasarea întăririlor 481.
- Ghica Dimitrie**, principe președinte al Crucei-Roșie, 220, 427.
- Ghica Emil**, sub-locotenent 38.
- Ghica Grigorie Vodă**, 595.
- Ghica Gr. A.**, lovit de un glonț 471.
- Ghica Ión Gr.**, principe, general, represintantul țerei pe lângă guvernul Rusiei 174, 188, scusă pe Ignatieff 204, interpeiat de guvernul rusesc 572.
- Ghica Ión D**, principe, trimis al țerei la Londra 573.
- Ghighen**, sat, 68, 235, Ghighen-Mahala 193, recunoșcere 459.
- Ghighit**, șalupă rusă 69.
- Gibraltar**, 580.
- Gigurtu Petre**, maior 38.
- Giosan**, căpitan 125.
- Girce**, sat, ocupat de divisia 2-a (Cerchez) 540.
- Girila-Mare**, sat, spre Florentin, recunoșcere 91, 95, trupele de apărare 117.
- Giulenți**, sat, 234, divisia a 3-a 259, brigada 2-a de inf. 260, Giulenți-Mirtevița 260.
- Giurescu**, maior, ucis 466.
- Giurgiu Anton**, intendent 38.
- Giurgiū**, jafuri 36, 46, divisia a 2-a 46, 53, detașamentul lui Skobelef 65, ivirea armatei române 98, apărarea teritorului 519, ocupare de poziții 520, trupe române 532.
- Gladston**, ministru englez 6.
- Gorni-Studen**, cartierul împăratului Alexandru 170, 201, întrevvederea Domnului Carol cu Tzarul 245, schimbarea cartierului 440, 567.
- Gorni-Dubnic**, pornire de iscode 308, 386, ocupat de Turci 401, întărituri turcesci 449, forțele turcesci atacate 452, luat 478, întăriti 482, 484.
- Gorni-Etropol**, Turcii împedecați a eși 455, în stare de apărare 482, 491, aripa stângă a Turcilor înainteză 495.
- Gortchacoff**, cancelarul rusesc 9, 82, 131, interpelarea adresată d-lui Ghica Ión 571, discursul în congresul de la Berlin în cestiunea Basarabiei 582.
- Grădesci**, 193, 234, pornirea brigadei a 3-a de inf. 260.
- Grădinii**, sat în apropiere de Corabia 200.
- Grădiștenu**, colonel 236.
- Grămățicescu**, bateriă 502.

- Gramont A.**, colonel 259, 320, șef de stat major al corpului de Vest 523.
- Grecenu Ion**, colonel 38.
- Grecia**, mobilizare 569, oștirile trecuseră fruntariile 590.
- Grecii**, jertfiți elementului slav 564, 575.
- Grigore Ion**, loc.-colonel 375, 414, rănit 415, 417.
- Grigore Ion**, soldat 341, 362.
- Grigorescu**, medic 428.
- Grivița**, pârîu 144, înălțimi 146, asaltul gener. Veliaminof 153, redută 155, atacată din două părți 159, 160, 240, 278, mare redută 279, înaintarea divisiunii a 4-a 285, atacată de tururile române 288, 313, asalt general la 30 August 321, 325, două atacuri date de Români nereușite 336, trei atacuri respinse 337, Domnul la Grivița 339, cucerită de Români 345, reduta n° 2, 353, descoperirea unei a doua redute 356, reduta n° 1, cucerită 360, pierderile mari ale Românilor 364, 366, 372, Domnitorul pe platoul redutei n° 1 privighiază 377, lucrări ofensive 389, întăriri 404, luarea redutei n° 2 n'avea să determine căderea Plevnei 410, reduta n° 1, 412, ambulantele române 428, morții rămân neîngropați 433, reduta n° 2 bombardată 451, demonstrațiunii 455, lucrările de apropiere sunt respinse 482, retragerea Turcilor 497, căpetenia armatei de Vest trece prin Grivița 498.
- Grivița-Susurlu-Gorni-Dolni-Etropol**, liniă de apărare 481.
- Grivița-Verbița**, drum 285.
- Grojidipod**, sat 90.
- Groza**, căpitan în fruntea colonei de atac 333, îmbărbătează, trupele 336, 340, rănit 417.
- Gruia**, atac 44, 46, luarea terenului în pază 532.
- Gurko**, general rus 132, colona lui Gurko 135, la Balcani 137, colona 143, pornesce din Kazanlik 150, la Eskizagra 167, 182, 404, comandant al gardei imperiale 441, comandant al cavaleriei 447, 449, 452, 457, dirige operațiunile 479, ordin de ȃi 479, detașarea corpului seŃ spre Sud 489.
- Gusi P.**, căpitan, lăudat de generalul Arnoldi 457.

H.

- Hacik**, căpitan, rănit 378.
- Hafiz-pașa**, redută 280.

- Haidarkioi**, armata lui Mehemet Ali 366.
- Halici**, redută 490.
- Halitsch**, regimentul 20 inf. rusă 148, 159.
- Halvagii**, întinderea brigadei de roșiori 541, ocupat de călărași 545.
- Hamburger**, consilier de Stat rus 82.
- Hamdi-bey**, comandantul Siștovului 150.
- Handoca**, maior, 320, 375, rănit 376.
- Handoca**, sublocotenent. rănit 342.
- Haralamb**, general 189, comandant al corpului 2-lea de armată 478, comandant al corpului de Vest 523, formarea unui corp de armată 531, își ia cuartier la Nazirmahala 537, prescrie împresurare 539, 544, atacul Inovei și a Smârdanului 545.
- Hartel**, locotenent de artilerie, rănit 298.
- Hasan-pașa**, guvernatorul Nicopolei 142, ferik (general de divisiă) 348.
- Hasnaș**, căpitan 412.
- Hassib-bey**, bătrânul medic al lui Osman 504.
- Heimann**, general rus 150.
- Henriet L.**, medic francez, aprecierea sa asupra corpului medical și a armatei române 430.
- Hepites**, căpitan 387, deschide focul asupra inamicului 399, laudat de generalul Arnoldi 457, bateria călărească 462, bombardază forturile turcesci 464, bateria la Rahova 468, sprijinesc apărarea 469, laudat de generalul Meyendorf 472.
- Hefner**, loc.-colonel conduce trupele la ocuparea Rupcei 543.
- Herkt**, colonel 41, 387, comandant de artilerie divisiă 2-a 525.
- Herlek**, pod, postare de trupe 464, 467, 472, înaintarea cavaleriei române 532, ocupat 532.
- Herzegovina**, insurecțiune 1, reformele refuzate de Pórta II, 15, 18.
- Herzegovinenii**, 186.
- Hirșova**, pozițiuni 101.
- Hobart-pașa**, ofițier englez, în marina turcescă 70.
- Hohenzollern**, 31.
- Holban**, loc.-colonel 40, comandă reg. 9-lea dorobanți 320, 549.
- Holban M.**, colonel comandant de inf. de rezervă 525.
- Horbatzki**, loc.-colonel, comandant de artilerie 524.
- Horia**, sub-locotenent, ucis 331.

Hornby, amiral englez primi ordin a trece strâmtoarea Dardanelelor 565.

Hotaru, sat 195.

Husein-Sabri paşa, comandantul Ardahanului 150.

Husein-Tasi paşa, 508.

Hristea Ilie, sergent, cuceresce steagul la Griviţa 417.

I.

Iablanîţa, 401, şosea în stăpânirea armatei aliate 458.

Ialomîţa, 44, regim. 3-lea de călăraşi 67, 213.

Iamboli-Andrianopole, liniă ferată 143.

Ianca, 195.

Iantra, 136, retragerea Tzareviciului 274.

Iarca, maior, comandant de batalion 296, 320.

Iarca, sub-locotenent, ucis 331.

Iaroslav, regiment rus 157.

Iaşî, marşul oştirii ruseşti 33, comitet de dómne pentru îngrijirea răniţilor 429, lunetă la Plevna 481.

Iasen, mişcări de trupe tureceşti 68.

Iazlar, lupta între Turci şi Ruşi 202, succese pe partea Turcilor 438.

Ieni-Bârkaci, cuartierul general Gurko 452.

Ienizagra, recunoşceri îndrăzneţe din partea colónei lui Gurko 143.

Ignatieff, general rus 9, 82, 203, transmite la Bucureşti cererea Rusiei în cestiunea Basarabiei 560, în misiune la Berlin şi Viena 567.

Ilfov, escadron 67.

Imeritia (Imeritinski) principele, loc.-general rus, atacă Lovcea 262, la Krişin 264, 280, 289, 293, 299, pierde 900 ómenî 299, detaşamentul seu 313, primesce ordin a se ţine în defensivă 355, primesce ordin a se fortifica 368, numit şef de stat-major general al armatei de Vest 395, sub comandamentul Domnului Românilor 441.

Impăratul Germaniei 559, trâmite decoraţiunea de merit Domnului Românilor 597.

INDEPENDENTA, proclamarea independenţei României la 30 Aprilie (12 Mai) 61, independenţa României nu era formal recunoscută 120, recunoscută de tractatul din Berlin 583.

Independenţa, bateriă 115.

- Indii**, interesele britanice 6, 568, drumul Indiilor 576, 580.
- Inova**, pozițiune întărită 539, punctul de operațiune a trupelor române 541, atacul divisiiei a 2-a române 543, 544, reg. 2 și 8 călărași ca trupe de observare 545, atacată 548, 549, retragerea Turcilor spre Vidin 549, 550, restul trupelor turcesci se retrage în Vidin 551, 552, 553.
- Invasiuni**, în România 16, 17, 18.
- Ionescu**, căpitan, rănit 378.
- Ionescu Fotache**, sub-locotenent, rănit 342.
- Ionescu Ion**, sub-locotenent, rănit 417.
- Ipătescu Grigorie**, colonel 41, conduce o colônă volantă 235, comandant al brigadei 1 de atac 320, la reduta Grivița comandă înaintarea 329, comandant al brigadei 2-a inf. divisiunea 4-a 524, brigada la Vîrtop 537, brigada ocupă statele Tîrnac și Bucovița 540.
- Irimia**, căpitan, compania sa înainteză în recunoscere 374.
- Isaccea**, pozițiuni ocupate de trupele rusesci 101.
- Isker**, operațiuni ale armatei române 123, 181, 189, 231, podul preste Isker 235, Osman amenințat de sosirea armatei române 243, 244, 246, divisia a 3-a comandată spre valea Vidului 248, cavaleria aliată pornesce în iscodire 308, 381, recunosceri spre Knēja 382, 385, retragerea colonelului Levis 401, corpul de observațiune Slăniceanu 404, brigada Formac 449, operațiuni 458, pod peste Isker 459.
- Ismail Haki pașa**, capitulează la Teliș 458.
- Istrate**, medic de ambulanțe 428.
- Isvoranu**, locotenent de marină, în comisiunea însărcinată pentru stabilirea podului preste Dunăre 125.
- Italia**, pacea de la 1859, 562, cere deliberarea asupra tratatului de la San-Stefano 566, opinia publică pentru cabinetul engles 569, 588.
- Ivanovici**, maior, decorat 77.
- Izlaz**, bombardat 57, 60, focul tunurilor turcesci 66, 81, divisia 4-a la Islaz 90, cererea de sprijin din partea Marelui-Duce 139, artileria română de sub generalul Manu 141, marșul strategic al armatei de operațiuni 192, apărarea hotarelor 519, spital 528, 557.
- Izzet**, pașa, comandantul Vidinului 539, convențiunea între general Fălcoianu și Izzet 555.

J.

- Jighera**, patrulare române la Jighera 40, trupe 94, baltă 96, 107-
Jiglița, înălțimile atacate de brigada 1-a din 1-a divisiune
 536, artileria ocupă aceste înălțimi 536.
Jipa A., maior, comandant al bat. 1-iu din reg. 16 dorobanți
 320.
Jiu, jafuri la gura Jiului 36, detașamentul colonelului Cantili
 56, un bastiment rusesc 67, defensivă română 93, pogori-
 rirea materialului pentru pod 125, trecerea divisiunii a
 3-a 195, 197, 199.
Jomini, baronul 82.

K.

- Kaceljevo**, Tzareviciul atacat de Soliman 274, 438.
Kacemunița, 261, 264, 381.
Kadikioi, 136, cartierul generalului Loșkaref 452.
Kalendero, medic, îngrijirea răniților 429.
Kalișovaț, 231, divisiunea 4-a română 240, înaintarea cava-
 leriei de rezervă 260, divisia 3-a 263, înaintarea divisiiei
 a 3-a române 293, întăririle sporite 305, rețută 368, 390,
 dealul 404, divisia a 3-a 261.
Kamenskoi, 131.
Karagaci-Bulgariski, 231, ordin de di privitor la corpul
 IX-lea rusesc 284.
Karahasanskioi, forțe turcesci superioare 202, succesele Tur-
 cilor 438.
Kataley, general rusesc 490.
Katnovocul, ostrov 89.
Kazan, dragoni ruși 283.
Kazanlık, ocupat de Ruși 143, pornirea lui Gurko 150, 261.
Kerimbeg, în posesiunea Turcilor 543, înaintarea unei brigade
 de roșiori 545, întinderea brigadei de roșiori 552, părăsit
 de Turci 553.
Kiasim pașa, 400, aduce asigurări de ajutor 445.
Kiev, regiment rus 284.
Kilia, brațul Kiliei 34.
Kizilar, luptele lui Mehemet-Ali 234.
Knéja, sat 382, pornirea de trupe rusesci 463
Kneajevaț, în mâna Turcilor 3, isbândi turcesci 78.
Knorring, general rus 147
Kogălniceanu, ministru român al afacerilor străine 20, noti-

- fică puterilor crușimile turcesci 332, 570, la congresul din Berlin 580.
- Kojulovce**, 154, 231, întinderea forțelor ruse 237, trei brigade din divisiunea română de rezervă 261, Kojulovce-Pelișat 286.
- Kokandul**, cucerit de Skobelef 441.
- Kolomna**, regimentul rus 157.
- Komarevo**, sat 236.
- Kopriva**, 231, înaintarea brigadei 1-a de inf. română 260.
- Koslof**, regiment de inf. rusesc 155.
- Kostroma**, reg. 19 de inf. rusesc 146, la Nicopole 151, 194, 231.
- Kotuzlu**, înaintarea cavaleriei române 532.
- Kreta**, sporirea întăririlor 305, pornire de trupe române 405.
- Krișin**, 145, înaintarea lui Skobelef 153, colonelul Tutolmin la Krișin 155, pozițiuni inamice 264, întăririle turcesci 278, redute 280, 289, acțiunea lui Imeritinski 299, luptă 324, cucerirea celor două redute turcesci 338, 346, redutele recucerite de Turci 361, Domnul Românilor priveghiază mișcările Turcilor 456, 494, 3800 Turci prinși 500.
- Krnka**, puscă 213.
- Krüdener**, general rus 133, spre Nicopole 138, atacul la Nicopole 140, recunoșteri pe Vid 143, 153, atacul asupra Plevnei 154, 158, operațiunile pe Vid 172, propunerea făcută generalului Manu de a ocupa Nicopole 175, bătut 178, 182, legătura cu călărașii 193, 245, la Poradim 258, 490.
- Krupp**, tunuri 51, 214, 282, 551.
- Krustatarselo**, întinderea liniilor române 532.
- Krylof**, general rus, la Poradim 258, atacul dela Radișovo respins 324, 338, 356, în recunoșcere spre Rahova 385, comandant al cavaleriei 395, 396, atacul asupra Rahovei 397, 398, 399, lasă Turcilor calea deschisă 401, înlocuit prin generalul Arnoldi 402.
- Kumacovița**, 401.
- Kursk**, regiment rusesc 153, 156.
- Kutusoff**, 131.
- Kwitka**, maior rus intră în Grivița 341.

L.

- Lahitte**, tunuri 463.
- Lahovary**, maior, în statul-major 37, 233, în recunoșcere spre valea Bucovei 293, în recunoșcere spre Demirkioi 497.

- Lambrino**, locotenent, lăudat de generalul Arnoldi 457, lăudat de Meyendorf 472.
- Lascu**, cu Ardelenii, 178.
- Layard**, ambasadorul Engliterei la Constantinopole 579.
- Lazi**, contingente de armată pentru Turcia 149.
- Lecca Grigorie**, căpitan rănit 552.
- Lecca**, colonel, comandant al divisiiei 1-a române, 478, 524, 531, respinge pe Turcii la Nazirmahala 536, respinge pe Turcii la Tatargik și Novoselo, 540.
- Lecca**, maior, comandant de batalion la atacul redanului 296, comandant de batalion la atacul de la 7/10 octombrie 422.
- Leemann**, sistem de sape portative 215, 369.
- Lejan**, parcuri mobile 284.
- Lemnea Dimitrie**, sub-locot., ucis, 417.
- Leonte**, medic de ambulanță 428.
- Leontief**, general rus 313.
- Leșcoveț**, 236.
- Leuchtenberg Nicolae și Sergiu**, 82.
- Levis**, colonel rus, 398, 400, se retrage 401.
- Levitzki**, general rus, 167, 312, 354, 357.
- Libertatea**, reduta 115.
- Lipan**, comandant al batalionului al 2-lea regim. 10-lea de doboranți 320, rănit 331.
- Lișteava**, 195.
- Liteann Elisa**, îngrijesce de răniți 429.
- Liteanu Lucia**, îngrijesce de răniți 429.
- Livadia**, 4, șeful cabinetului român la Livadia 9.
- Logadi Ion**, colonel, comand. div. 1-a 40.
- Logosovce**, întinderea raței cavaleriei române 535, 536.
- Lom**, pericolul pentru Ruși 202, pericolul pentru Ruși 245, 518, 536.
- Lom-Palanca**, detașament turcesc 88, trupe turcesci 106, 119, armata română 244, două escadrone de roșiori în priveghiare 464, 465, retragerea Turcilor 467, sfărâmăturile garnisonei Rahova scapă din Lom-Palanca 470, 520, bombardare din partea trupelor române 532, evacuată de Turci 533, 534, plecarea a 2 escadrone 540.
- Londra**, 12, 13, 566, 567.
- Loris-Melikof**, general rus, 150.
- Loskaref**, general rus 176, pe malul stâng al Vidului împreună cu cavaleria div. 4-a română 232, cu reg. 3-lea de călă-

rași 236, 264, 283, 286, 307, trâmite ajutor Românilor 309, felicită trupele 310, 313, în înțelegere cu Crețianu 381, rechemat 384, înlocuit prin Krylof 384, 452.

Lovcea, 137, 151, 153, 155, înaintarea lui Krüdener 182, oraș 242, 261, cucerirea ei 262, 265, 268, șoseua 284, 313, 441, 451.

Lucovița, sat, 401.

Lukes, oficer austriac 208.

Lufti-djelil, monitor cuirasat, 70.

Lupascu, căpitan 57, comandantul bat. 3 reg. 3-lea artil. 301, 311.

Lupu George, general de brigadă 38, 68, 191, susține acțiunea de pe malul stâng al Dunărei 460, 463, imbarcare la Bechet 467, 470, comandant al Nicopolei 478.

Lupu, locotenent lăudat de Arnoldi 457.

M.

Măcărescu, sub-locotenent, rănit 342.

Maca, maior comandant al bat. 2-lea reg. 8 de liniă 320, batalionul seî intră în luptă 331.

Măceșul de jos, 96, 117, 195.

Măcin, întăriri 35, canalul Măcinului 69, Rușii stăpâni pe Măcin 101, isbândile Rușilor 137, construirea podurilor din partea Rușilor 200, distrugerea unui monitor turcesc 461.

Macri, locotenent, rănit 379.

Macri, maior, comandant de batalion 296, 412.

Magheru Romulus, căpitan 37.

Maglavit, 77, 95, 116.

Măgura, sat 68, pozițiunea bombardată 103, Măgura-Bulgărului 141, 193, 199, desbarcarea trupelor române 232, ocupată de antegarda divisiiei a 3-a 234.

Măgurele, brigada Formac sosesc la Măgurele 233, spital 528, 557.

Măgurele-Nicopole, pod peste Dunăre 383, 408, strângerea podului 527.

Mahaleta, 381, întorcerea brigadei de roșiori de la Rahova 532.

Mahaleta-Dubnic, sosirea armatei române 243.

Mahmud-Damad, conduce consiliul de răsboi 445.

Maican, căpitan, rănit 341.

Maican N. D., maior, comandantul bateriilor de costă 525.

- Maican D.**, loc.-colonel 383, are calul rănit 471, comandant de artilerie 524.
- Malta**, trimiterea trupelor engleze 568, sprijinul engliterii 580.
- Măldărescu**, loc.-colonel, comandant al reg. 10 de dorobanți 320, trimite în foc două batalioane 331, conduce colona de asalt, rănit 464.
- Malul-Roșu**, 54.
- Mamelonul-Verde**, fortificați 370.
- Mangalia**, limita Dobrogei 584.
- Mănescu**, sub-locotenent de inf., rănit 342.
- Mănescu**, sub-locotenent de marină, se distinge la atacul monitorului turcesc la Canapa 461.
- Manolache Costache**, înființare de spitale 429.
- Manolescu**, căpitan, rănit 331.
- Manu**, general de brigadă 42, 50, la Oltenița 52, 108, în comunicațiune cu comandantul rus 139, răspunde generalului rus că trupele române nu pot înainta fără ordinul Domnitorului 179, numit comandant al artileriei armatei de operațiuni 121, recunoște pozițiunile pentru aședarea de noi baterii 387, 405, 481, ia direcția artileriei de atac în bătălia de la 28 noiembrie 499, lucrează în numele maiorului general al armatei române și incheie convențiunea pentru predarea Vidinului 555.
- Mărăcineanu Valter**, căpitan comandă 1 bat. reg. 1 de liniă, ucis 320, corpul lui infipt pe parapetul redutei Grișița 332.
- Marafet**, 71.
- Marcoviți**, (doctor) directorul spitalelor în Bucuresci 429.
- Marcovici**, sub-locotenent, ucis 331.
- Marcu**, sub-locotenent, rănit 342.
- Mărculescu George**, loc.-colonel 41, șeful statului-major divisia 3-a 478, 526.
- Mardari**, sub-locotenent, se distinge la atacul monitorului turcesc 461.
- Marea-Neagră**, furtună 527.
- Marengo**, 318.
- Marin Ioan**, sergent, se distinge 416.
- Marinescu**, locotenent, rănit 298.
- Marinescu Pîrvu**, soldat se distinge 416.
- Mariopol**, regim. rus. în rezervă 284.
- Marotineanu Petre**, locotenent, rănit 417.

- Martini**, puscă 55.
- Mateescu**, locotenent, rănit 342, 464.
- Mateescu**, maior, rănit, laudat de Meyendorf 472.
- Mateiu Basarab V. V.**, 595.
- Mavrichi**, colonel, comandantul Rahovei 479.
- Mecika**, spitale 302, 363, ambulante 428.
- Mediterrana**, mare, interesele britanice 6.
- Mehedinți**, escadron 45, 95.
- Mehmet-Ali**, generalisim 149, serdar-ekrem 167, 168, 170, luptele la Iazlar și Kizilar 202, joncțiunea cu Osman 358, armata lui la Karahasanskioi 366, succese obținute 438, paralizat de consiliul de război 445, însărcinat a despresura pe Osman 446, 479, neputința a despresura armata din Plevna 486, 569.
- Mehmet-Kiupruli**, 595.
- Merișescu**, căpitan în comanda unui batalion de dorobanți 468, apără podul de la Hirlek 468, 469, laudat de Meyendorf 472, laudat de Domnul Românilor și înaintat la gradul de maior 476.
- Merișescu**, sub-locotenent, rănit 331.
- Metternich**, 588.
- Metz**, școală militară specială 215, situația armatelor franceză și germană 272, asediu 511.
- Meyendorf**, general rus, detaș. trimis înaintea Rahovei 462, cu Slăniceanu hotărâsc a ataca Rahova 463, înaintea Rahovei 464, 465, laudă pe dorobanți 466, 467, încunoscinteză pe Slăniceanu despre retragerea trupelor turcescilor 470, raport către Domnitorul Românilor 472.
- Michelson**, 131.
- Midhat-pașa**, 4, 8.
- Mihăescu George**, căpitan, rănit 378.
- Mihăescu**, locotenent, mort 341.
- Mihăescu Petre**, sergent-major 49.
- Mihalea Vasile**, tunar 73.
- Mihail**, marele-duce 13.
- Mihai-Vitezul**, 9, 31, 60, baterii 115, 178, 349.
- Milan**, principele Serbiei, adresază un apel împăratului Rusiei 3.
- Miljutin**, ministru de război al Rusiei 82, 357.
- Ministerul român**, interpelat în chestiunea Basarabiei 560.

- Ministrii români și președinții corpurilor legiuitoare** asistă la serviciul divin în câmp la Corabia 249.
- Mircea, Domnul** 9, 60, 349, bateria 73, 75, 115, 178.
- Mirtevița**, sat 236, înaintarea colonelului Formac 238, concentrarea reg. 5-lea, 6-lea și 7-lea călărași 239, 259.
- Mitescu Constantin**, maior 38.
- Mobilizarea**, română 37.
- Mocanu**, insulă 50.
- Mocrișani**, recunoșcere din partea lui Krüdener 193, brigada 2-a de inf. 260.
- Mohaci**, 7.
- Mohamed II-lea**, 9.
- Moldovenii**, sub Stefan I, 178.
- Monserat**, viconte 335.
- Montenegrenii**, apăsați 186.
- Montenegro**, intra în acțiune 2, succese 3, suspendarea ostilităților 3, prelungirea armistițiului 11, 16, 18, Soliman pașa în Montenegro 149, forțele turcesci aduse din Montenegro 167, pregătirea Montenegrului 569, 590.
- Morava**, 3.
- Morțun**, căpitan în reg. 13-lea dorobanți, rănit 298.
- Moruzi D. Smaranda**, îngrijesce de răniți 429.
- Moscova**, 4, o subscripție publică 569.
- Moțăței**, bat. 1-iu de vânători 45, reg. 10 și 12 de dorobanți 95, 107, 117.
- Movile-Trei**, 104.
- Muktar**, armata din Asia 366, 445, 569.
- Münster**, congres 588.
- Munteanu**, locotenent, comandant al companiei 4-a de geniu 481.
- Muntenii**, sub Mircea 178.
- Muntele-Roșu**, detașamentul Imeritinski 289.
- Muntele-Verde**, întăriri 280, Imeritinski în fața Muntelui Verde 289, poziții 299, luptă între Turci și Ruși 324, detașamentul Skobelef 353, pogorirea colonelilor turcesci 387, înaintarea lui Skobelef 409, 451.
- Murad**, înlocuesce pe Addul-Aziz, 5, 31.
- Murgescu**, maior de flotilă, se distinge la distrugerea unui monitor turcesc 69, 70, 408, 461, 463.
- Muscel**, escadron 94.

Muselimselo, pornirea brigadei cu colonel Vlădescu 260, spitale 302, 363, ambulante 428.

Musulmana, ocuparea satului de către ante-garda corpului român 539, ocupat de brigada Dona 540.

N.

Napoleon, 318.

Napoleon III-lea, 559.

Năstase Ión, căpitan, ucis 378.

Nazirmahala, 535, recunoșcere din partea colonelului Lecca 536, ocupată de divisia 1-a 536, întărită 539, 555.

Nedeii (balta) 96.

Nedelcu Mitrică, 49.

Negoesci, divisia 4-a română 46, 50.

Negoescu B., căpitan, laudat de Arnoldi 457.

Negoiu, 45, 96, 117, trecerea divisiunii de rezervă 195.

Negotin, câmp de luptă 2.

Negovanîța, întinderea cavaleriei române 541, 545.

Nelidoff, șeful cancelariei diplomatice a armatei rusești 82, 113.

Nenițescu, sub-locotenent, rănit 342.

Nepokoitschiski, șeful statului major rusesc 167, 188, 205, consiliul de război 312, 357.

Nestor Ión, intendent-adjunct 39.

Neues-Wiener-Abendblatt, ziar 208.

Neufchatel, 208.

Neuhaüsel, 595.

Neva, 82.

Nica Stan, sergent, se distinge în luptă 416.

Nica Vasile, ajută la cucerirea unui stég 341.

Nicolae Impăratul, ocuparea Principatelor 15, la 1848 și 1853, 223.

Nicolae, Marele-Duce ia comandamentul armatei rusești din Europa 13, în Bucuresci 64, 82, cu armata la Brăila 99, 132, cere sprijinul Românilor 139, 154, cere sprijinul oștirii române 174, declarațiunea generalului Ghica 174, cere prin o depeșă adresată Domnului Românilor ajutorul grabnic al oștirii române 180, conferințe între Domnul Românilor și Marele-Duce 205, întrevederea cu Domnul Românilor 245, adună trupe rusești la Selvi 262, inspecțiunea trupelor române 290, conferință 292, 295, consiliu

de război 311, Marele-Duce dorește începerea luptei la 3 August 317, dejunul cu Impăratul și Domnul Românilor 323, pornesce spre pozițiile rusești 323, petrece noaptea în bivouac 343, e de părere să se retragă armata de Vest pe Osmu 357, împreună cu Domnul Românilor dirije mișcările la 12 Septembrie 362, decorază ostași români 362, 367, cere ca trupele rusești să urmeze pilda ostașilor români fortificându-se 368, salută trupele române 370, cu Todleben și Domnitorul Românilor examinează împrejurimile Plevnei 393, 440, felicită pe Domnitorul Românilor 473, mulțumește Domnitorului Românilor pentru concurs 474, 475, reduta «Marele-Duce» 481, Marele-Duce Nicolae adresează lui Osman o scrisoare 487, 488, ordin de război către oștirea aliată 520, 521, adresează Domnitorului Românilor o scrisoare de mulțumire 522, 523, 527, 558.

Nicolae fiul, mare-duce 322.

Nicolae Ion, maior, în fruntea bat. 2-lea din regimentul 15-lea dorobanți 375, cade lovit de un glonț 376, 378.

Nicolaef, 9.

Nicolaevici, locotenent rănit 378.

Nicolescu, sub-locotenent, rănit, 331.

Nicolescu George, sub-locotenent, rănit 379.

Nicopole, 44, retragerea unei nave turcești 57, 81, 99, ținta trupelor turcești 106, corpul IX-lea rusesc 133, Krüdener împotriva Nicopolei 137, 138, acțiunea artileriei române 141, impresurarea Nicopolei 142, 143, 145, evacuarea 151, primejdia pentru Ruși 171, 174, se cere Românilor ocuparea Nicopolei 174, ocuparea Nicopolei de oștirea română 176, trecere de trupe române 177, 180, 181, divisiunea Manu în Nicopole 193, 194, 197, artileria română 214, divisia 4-a română în jurul Nicopolei 230, 261, 277, părerea Marelui-Duce de a se retrage oștirea 357, 426, sub comandamentul și administrația română 478, garnisona divisiiei 2-a română 525, 557.

Niș, comunicațiunile oștirii turcești 138, 168, 539, 564.

Nisipeanu, sub-locotenent, lăudat de generalul Arnoldi 457:

Novitzki, colonel rus 318.

Novoselo, întărit 539, respingerea unui atac turcesc 540, 541, 542, 543, rămas în mâna Turcilor 553,

O.

- Obilescă**, îndreptarea colónei a 3-a rusă 33.
- Obîrşie**, brigada Vlădescu la Obîrşie 68.
- Occidentul**, conflicte între Occident şi Orient 573.
- Odesa**, activitate militară 9.
- Oficierii**, de ordonanţă ai diferitelor state majore 38.
- Oficierii**, subalterni întraşi cu trupele în foc 350, 54 dintre aceştia răniţi şi ucişi 350.
- Ogost**, situaţia armatei române 181, închiderea Plevnei 458, 2 escadróne de rosiori în recunoscere 463, Turcii înecaţi în apa Ogostului 469.
- Oinacu**, sat, reg. 6-lea de călăraşi în patrulare 46.
- Olanda**, 588.
- Olceagaş**, întăririle turcesci la Plevna 278.
- Olteniţa**, apărarea teritorului 519, divisia 3-a română la Olteniţa 525, 1 batalion şi 1 baterie la Olteniţa 534, 557.
- Olt**, tunurile române la gura Oltului 56, desfăşurarea armatei rusesci 63, escadronul de călăraşi la Calafat 91, artileria română de la gura Oltului 140, recunoscere pentru aşedarea de trupe între Olt şi Jiú 197, marşul escadronului de călăraşi de Ialomiţa 213.
- Olteni**, fac ovaţiuni Domnului Românilor 81.
- Olteniţa**, poziţiile corpului 2-lea român 46, acţiunea de la 28 Aprilie 50, tunurile române 60, divisia 3-a 65, divisia 4-a se retrage 90, armata română stăvileşte invasiunile turcesci 98, 214.
- Omer-paşa**, 79.
- Opanez**, 145, trupele rusesci 146, trupe române 261, întăriri turcesci 278, redute 279, bateriile turcesci de la Opanez 309, redute române 368, întăririle române atacate 387, tactica întrebuintată de oştirea română 390, recunoscere asupra Opanezului 398, mişcări de trupe române 451, trupe române 455, dispoziţiunile comandamentului turcesc 494, succesele trupelor române, retragerea duşmanului 498, brigadele Sachelarie şi Boranescu 499, luptă 500, Turcii se retrag 500, cincî tabore turcesci depun armele predându-se oştirii române 501, Domnitorul Românilor la Opanez 506.
- Oprea Vasile**, locotenent, rănit 416, 417.

- Ordine de di**, ale Domnitorului Românilor 249, 250, 371, 514, 515, ale Marelui-Duce Nicolae 521, 522.
- Orăsc.** trupe turcesci la Orăsc 533, brigada Cantili 538.
- Orhanie**, comunicațiunile oștirii turcesci 138, noui trupe turcesci 145, Osman amenințat de armata română 243, ajutoare turcesci 246, Crețenu cu Loșcaref 307, 308, linia de retragere a lui Osman amenințată 353, 357, 380, 385, Sefket pașa la Orhanie 391, 396, greșala lui Osman pașa 443, 447, linia de comunicațiune a lui Osman tăiată, Sefket pașa se retrage 458, mișcări de trupe turcesci 479.
- Orient** interesele britanice amenințate 6, informațiile lui Ignatief 204, Europa interesată 568, 573.
- Orla**, marșul strategic al armatei române 195.
- Osmu**, focul deschis de trupele române 103, desfășurarea strategică a Rușilor 137, divisiunea a 5-a rusescă 140, inf. turcescă gonită de Ruși 141, 171, recunoșteri din partea Românilor 176, reg. al 5-lea român de liniă 177, reg. al 5-lea și al 6-lea de călărași 234, impresiunea Rușilor 357.
- Osman pașa**, 78, statul major român semnalază retragerea lui Osman spre Vest 137, Osman amenințător pentru Ruși, activitatea lui 145, cursele întinse de Osman 147, un detașament turcesc respinge pe Ruși 151, respingerea Rușilor la a 3-a redută 157, 161, 168, armata rusă amenințată 171, cererea ajutorului român 179, 181, armata română indispensabilă pentru Ruși 184, ofensiva primă a lui Osman 241, importanța armatei române 243, 245, schimbarea liniei de operațiuni a armatei române 217, 248. Zotof atacat de o parte a trupelor lui Osman 249, 261, în comunicațiune cu Suliman 261, Lovcea e luată de Ruși 262, Rușii resping eșirea lui Osman 265, importanța strategiceii Domnitorului Românilor 269, 274, valoarea lui Osman 278, strategica lui Osman 279, 280, 282, 300, linia de retragere observată de Români și Ruși 307, părerea greșită a Rușilor 317, redicarea de întăriri pe linia de retragere 346, linia de retragere spre Orhanie amenințată 353, 357, nu profită de isbândi 361, i se conferă titlul de Gazi 362, rolul cavaleriei române 381, retragerea lui Krylof 387, aprovizionarea armatei lui Osman 396, armata lui Osman spre Opanez 398, cererea de armistițiu pentru îngroparea morților 400, Osman acordă în sfârșit armistițiul în acest scop 434, energia lui Osman 437, critica împotriva gre-

șelei strategice a lui Osman 443, motivele tacticei lui Osman 443, cere să i-se permită retragerea 444, oprit de consiliul de război din Constantinopol 445, înșelat în prevederile sale 452, comunicațiunile făcute 458, 473, planul de a împedea despresurarea lui Osman 478, eșirea lui Osman 482, Osman închis de toate laturile 484, 485, lipsa de hrană 486, Osman refuză a se preda 487, 488, face inspecțiunea armelor 493, Osman încercă eșirea cu 20,000 ostași 494, 495, 496, 500, 501, primesce sciri triste 502, calul lui Osman ucis și însuși mușirul rănit 503, transportat în o căsuță pe malul drept al Vidului 503, 504, colonelul Cerchez primesce propunerea lui Osman de a se preda, Ganetzki primesce spada lui Osman 504, 505, Domnitorul Românilor încunoscinteză pe Tzarul despre predarea lui Osman 506, Osman felicitat de Domnitorul Românilor și de Marele-Duce pentru frumoasa sa apărare 507, salutat de ofițerii români și ruși 509, Impăratul Rusiei înapoiază spada lui Osman pașa 509, aprecierea valorii lui Osman 510, 511, ovațiunile ce îi se fac la întorcerea sa din captivitate 511, 512.

Osmanbazar, trupe rusești 151.

Osmanlia, reg. al 3-lea dorobanți 535.

Osmanlii, 377, 415, 495, 595.

Osnabrück, 588.

Osman Sultanul, 595.

Ostian, locotenent, rănit 456.

Ostrocava, divisia a 4-a de inf. română 537.

Ostrov, reg. 4-lea de călărași în patrulare 235.

Ostroveni, încercările de desbarcare ale Turcilor 89.

Otomanii, 495.

Otremba, medic, de ambulanțe 41, 428.

P.

Paciurea, sub-locotenent, rănit 331.

Padișah, 149, conferă lui Osman titlul de Gazi 362.

Paladi, maior, comandant al bat. 2-lea din reg. 2-lea de liniă 320.

Paladi Ión, locotenent, rănit 548, 533.

Panu, căpitan, ucis 331.

Papadopol, colonel 39, la Tatargik 542.

Papasol Constantin, sub-locotenent, rănit 417.

- Paraschivescu G.**, locotenent, rănit 311, 374.
- Paris**, tratatul de la 1856, 120.
- Paskievitch**, 131.
- Pașale**, 10 pașe turcesci se predau 508.
- Paștia**, locotenent, rănit 342.
- Păun Ión**, brigadier 49.
- Peabody**, sistem de arme 55, 222, 282, 329, sute de puști cad în mâna Românilor 551.
- Pega**, maior, la reduta Grivița 377.
- Pelișat**, retragerea Rușilor 158, înaintarea colónelor turcesci 240, 241, atacul Turcilor respins 243, atacul lui Osman împotriva lui Zotof 249, 264, 268, corpul IX-lea rusesc 283.
- Peloton**, 1 de cavaleriă română respinge pe dușman 535, 1 de geniu la Tatargik 542.
- Pencovicí Eustatie**, șef de stat-major 41.
- Peneș**, legendarul dorobant 212.
- Penza**, regimentul 159, jumătate distrus 325.
- Perdicari**, locotenent, se distinge 461.
- Pereșit**, la Vidin, gîrlă 538.
- Perez**, loc.-colonel 50.
- Pesta**, studenții maghiari trimit sabiă de onore lui Abdul-Kerim 7.
- Petcu Ilie**, sub-oficier, rănit 417.
- Petersburg**, întorcerea Tzarului 4, oficeri rusesci de ordonanță detașați din Petersburg 258, întorcerea Tzarului 519, plecarea lui Ignatief 560, guvernul din Petersburg voia să câștige pe Austria 567, reprezentantul României la Petersburg 571, tifos 574, 575, contele Schuvalof se întorce la Petersburg 576.
- Piatra**, pornire de trupe române 47, spitale 528.
- Petrescu Zaharia**, medic 40.
- Petroff**, locotenent în marina rusescă 69.
- Petroșani** trecerea Tzarului 518, trupe române de priveghiere 534.
- Petrovan**, loc.-colonel, comandantul reg. 13-lea de dorobanți 296.
- Pilat**, loc.-colonel 334.
- Pitiștenu**, căpitan, compania 3-a de geniu 361, 412, rănit 417.
- Plevna**, tratarea prinșilor de Români 27, importanța 137, 138. rolul divisiiei 5-a ruse 140, 143, 144, 30-a divisiă rusescă

comandată la Plevna 151, adunarea de forțe rusești 151, priveghiarea drumului spre Plevna 153, gravitatea luptelor precedente 166, urmarea evenimentului de la $\frac{9}{20}$ Iulie 175, 179, 181, 182, primejdioasă pentru Români 186, 192, desastrelor suferite de Ruși 202, combinarea acțiunii trupelor aliate 205, activitatea trupelor române de geniu 215, vitejia străbună 226, comandantul trupelor ruse împedecă eșirea Turcilor 237, armata turcescă amenințată de oștirea română 243, detașamentul Imeritinski și Skobelef 262, Adil pașa se retrage 262, pozițiile armatei de Vest 263, armata aliată sporită 264, întăririle Turcilor 269, 278, situația orașului 278, atacul hotărât 282, bombardată de 168 tunuri 287, 294, armata rusescă încurajată de succesele Românilor 302, înainte de atacul general 304, drumurile priveghiate 307, recunoșterii turcesci 308, bombardarea dela 29 August (10 Septembrie) 311, ordin general către trupele din jurul Plevnei 313, 314, însuflețirea armatelor aliate 317, importanța luptei a 3-a 345, 354, nu se poate birui cum credeau Rușii 355, însemnătatea corpului de cavalerie română 380, 381, 382, atențiunea comandantului armatei de Vest era îndreptată spre Apus de Plevna 383, colónă inamică spre Plevna 384, fortificările române 389, sosirea lui Todleben 393, garda împărătescă 404, condițiunile igienice 422, situația militară și îngrijirea țerei 423, 424, vizitarea ostașilor de către rudeni 425, morții neîngropați 433, tăria Plevnei 437, ajutoare noue de trupe pentru armata aliată 439, 440, rolul Plevnei în acest război 440, tactica comandantului turcesc 444, situația oștirii turcesci 454, cavaleria ruso-română sub Arnoldi 447, convoiurile turcesci 449, trupe române 450, demonstrațiuni 450, trupele turcesci sunt împedecate a eși din Plevna spre Gorni-Dubnik 453, trupele române susțin atacul pe termenul Vidului 455, 456, închiderea deseversită 459, importanța luării Rahovei în raport cu Plevna 471, armata română dela Plevna sărbători luarea Rahovei 475, împingerea zonei de operațiuni spre Nord-Vest și Sud-Vest 478, împedecarea ajutoarelor turcesci 479, sporirea întăririlor române 484, energia armatei române 484, Plevna închisă 484, întăririle dela nordul Plevnei sunt în stăpânirea oștirii române 498, apărarea Plevnei ca operațiune de război 511, căderea Plevnei 512, desființarea armatei

de împresurare 513, importanța cuceririi 517, 519, după ocuparea Plevnei 520, 521, trupe române ca garnisone în Plevna 525, transportarea prinșilor 527, operațiunile ulterioare ale trupelor române 533, înlocuirea trupelor române din Plevna 533.

Plevna-Lovcea, 261, 289, 456, Domnitorul Românilor pe șosea 456, Plevna-Lovcea-Carlovo-Filipopole 277, Plevna-Lovcea-Selvi-Gabrova-Filipopole 277, Plevna-Lovcea-Selvi-Tirnova 277, Plevna-Nicopole 240, Plevna-Orhanie 261, 400, 446, 449, Plevna-Sofia 447, șoseaua Plevna-Sofia în mâna oștirii aliate 459, 492.

Ploiesci, 33, Marele-Duce Nicolae la Ploiesci 64, cartierul Tzarului 82, spitale pentru răniți 429.

Plosca, sat, compania 3-a din batalionul 3-lea de vânători 96, 195.

Podgorița, 15, bastiment cuirasat 56.

Poenaru, loc.-colonel de stat-major 37, comandant al regim. 8-lea de linie 320, bagă în foc alte 2 batalioane 331, înainteză asupra Tatargikului 542, conduce colona diviziei a 4-a 543.

Poiana, bat. 2-lea din reg. 2-lea dorob. 45, Căpetenia oștirii române la Poiana 77, esc. de geandarmi Iași și București și 2 reg. de roșiori 95, împărțirea drapelurilor 128.

Polizu, colonel comandant al reg. 7-lea de călărași 193.

Polomarce, înaintarea trupelor rusești 136.

Polonii, 595.

Pomacii, din munții Rodop 575.

Pontonierii, 191.

Popescu, maior, comandă bateriile din Calafat 49, decorat 77.

Popkioi, succesele Rușilor 136, succesele Turcilor 438.

Popovici, căpitan, rănit 342.

Poradim, succese rusești 154, respingerea Rușilor și înaintarea Turcilor 241, sosirea Domnitorului Românilor 258, ordin de zi 282, 65, 66, întorcerea Domnului Românilor la Poradim 292, 383, cartierul Tzarului 440, Domnitorul Românilor primesce scirea despre atacul Turcilor 498, scrisorile Tzarului adresate Domnitorului Românilor 513, plecarea Impăratului spre Rusia 518, operațiunile armatei române după ocuparea Plevnei 520, óspeți la cartierul general domnesc 527.

Pórta, acordă pacea Serbiei sub condiții aspre 3, Ignatief pre-

sentă Porții un ultimatum 3, Pórta nu primesce protocolul dela Londra 13, față cu România 30, adresază circulaři împotriva Românilor 48, aspirațiunile Românilor 98, 110, Pórta cere intervenirea puterilor 558, recunoște autonomia statului bulgar 561, alianța defensivă cu Engli-tera 579.

Porțile de-fer, 125.

Potelu, reg. 7-lea de călărași 90, 195.

Prahova, escadronul 95.

Președintele guvernului român, salută în Crimeea pe Tzarul 9, președintele republicei franceze trâmite Domnitorului Românilor decorațiune 597.

Principatele, unirea principatelor române 589.

Principilor, insula. 565.

Proclamațiã, câtrã națiunea română 252.

Pruncu, căpitan la Grivița 336.

Pruncu C., maior comandă bat. 2-lea din reg. 5-lea de dorobanți 499.

Prusia, 15, scoli militare 215, 559, ordinul pentru merit conferit Domnitorului Românilor 597.

Prozorovski, 131.

Prut, trecerea oștirii rusești 25, 81, 100.

Pultava, 225.

R.

Racotzi George I, 595.

Racoviță, general, ia comanda divisiiei 4-a 448, 478, primesce mulțumiri dela Gurko 480, divisiunea 4-a 491, comandant al divisiiei 3-a de inf. 526.

Radenița, mare consiliu de răsboi 267, comandantul armatei de Vest se întorce dela Radenița 277, Tzarul la Radenița 292, adoptarea tacticei Domnitorului Românilor 357, 395.

Radetzki, general 132.

Radișovo, sat 145, 158, eșirea colónelor turcesci din Plevna 240, corpul 4-lea rus la Radișovo 264, întăririle turcesci 278, redută 280, 283. baterii rusești la Radișovo 286, 288, 289, 490, împăratul Alexandru pe platoul dela Radișovo 506.

Radomircea, trecerea colonelului Levis 398, 400, 449, retragerea lui Sefket-pașa 458

- Radoviči**, locotenent, ucis 464.
- Radoviči Alexandru**, general de brigadă 41, comandantul corpului al II-lea român 53, 107.
- Radul de la Afumați**, 60.
- Radu Vasile**, sergent, rănit 52.
- Rădulescu**, maior, comandant al bat. 2-lea din reg. 1-iu de liniă 375.
- Rădulescu Ión**, locotenent, rănit 378.
- Rafail Petre**, locotenent, rănit 52.
- Rahova**, vapor rus în dreptul Rahovei 66, bastimente turcesci 81, 106, adunare de trupe turcesci 106, operațiuni ale armatei ruseci 140, armata română 176, batalionul reg. 5-lea de liniă 178, armata română 181, drumurile despre Rahova ocupate de Români 193, trupe de observare 195, fuga Turcilor spre Rahova 235, recunoșteri din partea Românilor 236, înaintarea armatei române 244, 246, brigada Budișteanu în observare 260, 307, tăierea comunicațiunii lui Osman 357, 381, 382, ajutoarele române 383, cavaleria ruso-română sub Krylof 396, 397, Osman nu profită de liniile de retragere încă deschise 443, 447, comandantul armatei de Vest dete însărcinare trupelor române a ataca Rahova 458, trupele turcesci fug spre Rahova 459, un bastiment turcesc pe Dunăre 460, recunoșcerea întăriturilor Rahovei 462, tăierea telegrafului dintre Rahova și Vidin 463, 2 companii de dorobanți pe șoseua Rahovei 464, 465, trupe române în jurul Rahovei 467, Turcii se hotărăsc a evacua Rahova 467, 468, la Skit 469, intrarea trupelor aliate în Rahova 470, luptele de odinioară ale lui Mihaiu Vitézul 472, importanța cuceririi Rahovei 473, 478, sub comandamentul lui Mavrichi 479, Osman închis 484, operațiunile viitoare ale Românilor 519, a 2-a divisiă română în Rahova 525, 531, acoperirea Rahovei de trupele române 533, marșul trupelor române în timp de iarnă 534, 540, 557.
- Rahovița**, trecerea trupelor române în Bulgaria 235, ante-posturi române 239, înaintarea ante-posturilor române 242.
- Rainovce**, întărită de Turci 538, divisiă 1-a română la Rainovce 541, 542, ocupată de 1 batalion din reg. 13-lea de dorobanți 543, 545, 553.
- Ramadanul**, insulă 79, desfășurarea forțelor ruseci 137.

- Rîndunica**, șalupă română, în expedițiune 69, ajută la lucrările de pod 200, 232.
- Rareș, Domnul** 60.
- Rasgradmahala**, ocupat de o jumătate escadron român 532.
- Rast**, pozițiune a trupelor române 45, un detașament turcesc respins de călărași 88, poziții de trupe române 94, 96, vedetele române semnalază o mișcare 106, trupele divisiunii 3-a 117, plecarea divisiunii 3-a 195, 2 batalioane de dorobanți sosite pe la Rast 534.
- Rasti**, maior în recunoșcere la Rahova 470.
- Rătescu Dimitrie**, locotenent, rănit 378.
- Reca**, brigada 2-a română a divisiunii 1 a trece girla 536.
- Redan**, o baterie română la Redan 374.
- Redif**, ministru de război al Turciei 149.
- Redutele**, Transilvania, Bucovina, Libertatea, Belgia 115.
- Regimente române**: revista ținută de Domnitorul Românilor la Calafat 74, regimente nouă române formate cu privilegiul mobilizării 128, 129, 209, regimente ruse în fața Plevnei 146, 152, regimentele corpului a IX-lea din armata de Vest 283, regimente 3 de inf. cu baterie de 9 și 3 reg. cu bat. de 4 ca rezervă a corpului 9-lea 283, 3 regimente de călărași la dreapta Verbiței 283, 3 reg. inf. rezervă generală 284, 3 reg. de călărași între Verbița și Vid 286, regimentele de roșiori sub colonelul Crețeanu laudate de Domnitorul Românilor 476, 2 regim. călărași sub Ganetzki 490.
- Regimentul 1 de artilerie*, bateriile 1-a, 2-a și 6-a 39, bateriile 3-a, 4-a și 5-a 40, bateriile 1-a, 2-a și 6-a 45, bateria 2-a trage întâiul foc 49, bat. 1-a și 6-a intră în acțiune 49, bateria 3-a în fața Florentinului 68, 2-a și 6-a la Calafat 94, bateria 5-a la Salcia 95, bateria 3-a la Gîrla-Mare 95, bateriile 1-a 2-a și 6-a 190, bateriile 3-a, 4-a și 5-a 191, 1 baterie călărățeană 306, 384, bateria 3-a 461, bateria 3-a și 4-a 525, bateriile 1-a, 2-a, 5-a și 6-a 524.
- Regimentul 2-lea de artilerie*, 41, bateriile 3-a, 5-a și 6-a la Calafat 45, bateria 4-a la Islaz 56, bateriile 2-a, 4-a 5-a și 6-a 94, bateriile 1-a, 2-a și 6-a 190, bateriile 3-a, 4-a și 5-a 191, bateriile 1-a, 2-a și 6-a 287, bateriile 1-a, 2-a și 6-a deasupra Griviței 288, 2-a bateria 1-a secția 311, 3 baterii 462, 524, 3 baterii 535.
- Regimentul 3-lea de artilerie*, bateriile 1-a, 2-a, 3-a și

4-a 42, bateriile 3-a 5-a și 6-a 43, 3-a și 4-a în dosul digulului întărit de generalul Manu 55, bateria 1-a la Corabia 90, bateria 6-a la Băilescă 95, tunurile bateriilor 3-a și 5-a deschid foc 103, bateria bombardéză la $\frac{14}{26}$ și $\frac{15}{27}$ 103, bat. 1-a 141, bateria 1-a în ante-gardă sub Cantili 193, 1 bateriă ca ante-gardă 232, 2 baterii sub colonelul Gramont 259, bateria 1-a, 3-a și 5-a bombardéză 287, bateria 1-a înaintea Griviței 288, bateriile 3-a și 5-a deasupra Griviței 288, bateria 1-a 296, 297, bateria 3-a înaintéză 297, bat. 3-a 301, reg. 3-lea 524.

Regimentul al 4-lea de artileriă. bateriile 1-a, 2-a și 6-a 42, bateriile 3-a, 4-a și 5-a 43, 1 secțiune din bateria 5-a întăresce trupele române din Corabia 71, bateria 4-a la Corabia 90, bateriile 1-a, 3-a și 6-a Băilescă 95, bateria 4-a la Măgură 103, 2-a și 5-a la Bechet 104, bateria 4-a ocupă Turnu-Măgurele 109, bateria 4-a transportată de Cantili în fața Nicopolei 141, 1 bateriă călăretă avea să efectueze trecerea la Nicopole 234, bateria 4-a și 5-a intră în acțiune 287, bateriile 4-a și 5-a 288, regim. 4-lea de artileriă 526.

Regimentul 1-iu de călărași. 39, escadrónele Doljiu și Mehedinți 45, escadrónele Olt, Doljiu și mixt la Calafat 94, escadronul Romanați la Rast 94, escadronul Mehedinți la Sălcia 95, regimentul 1-iu de călărași 191, 525.

Regimentul 2-lea de călărași, 39, escadrónele Argeș, Muscel, Vâlcea la Dăsa 94, 191, 462, 524, 540, 3 escadróne ocupă Halvagi 545.

Regimentul 3-lea de călărași, 43, escadronul Teleorman 56, escadronul Ilfov la Bechet 67, escadronul Ialomița la Corabia 67, regimentul ocupă Turnu-Măgurele 109, ia parte la ocuparea Nicopolei 176, sub Cantili ca ante-gardă 193, în comunicațiune cu colonelul Formac, 236, 507, 526.

Regimentul 4-lea de călărași, 40, escadronul de Buzeu în fața Florentinului 68, escadronul Dâmbovița la Cetate 95, escadrónele Prahova și Buzeu la Gîrla-mare 95, regimentul 4-lea de călărași, 190, reg. 4-lea de călărași întărirea divisiiei 2-a 332, la Corabia 233, patruléză între Vidin, Ostrov și Galov 235, în serviciu de siguranță 239, 305, 526.

Regimentul 5-lea de călărași, 42, la Stănescă 46, câte un escadron la Jighera și Băilescă 96, 2 escadróne la Bistreț

- 96, 4 escadrone sosesc de la Rast 107, reg. 5-lea de călărași, trecerea la Nicopole 234, pe valea Vidului 236, la Mirtevița și Demirkioi 238, un detașament de 30 călărași la Mahaleta 381, brigada Formac 384, 2 escadrone spre Teliș 385, regimentul 5-lea de călărași începe lupta 386, 525.
- Regimentul 6-lea de călărași*, 42, patrulă între Giurgiu și Oinac 46, la Bistret 96, trecerea la Nicopole 234, spre Brest 236, în brigadă condusă de colonelul Arion 238, la Mirtevița 238, 2 escadrone 309, brigada Formac 384, asigură retragerea 386, 524.
- Regimentul 7-lea de călărași*, 43, patrulă la Dăbuleni și Potel 90, 2 escadrone ca efectiv în Nicopole 231, 2 escadrone la Giulenți 234, 2 escadrone la Mirtevița și Demirkioi 238, 462, 526.
- Regimentul 8-lea de călărași*, 43, spre Budesci și Negoesci 46, la Corabia 90, ia parte la ocuparea Nicopolei 176, ante-gardă sub Cantili 193, spre Vid 239, 524, 3 escadrone la Halvagi 545, 1 peloton execută o recunoștere spre Cibru-Palanca 532, 546, escadronul 1-iu 548.
- Regimentul 9-lea de călărași*, 462, 471, 524, esc. 1-iu 537.
- Regimentul 1-iu de dorobanți*, 39, la Calafat 94, 191, batalionul 1-iu la lupta de la Rahova 462, se distinge la apărarea podului de la Herlek 469, 476, reg. 1-iu de dorobanți 524, 2 bat. în rezervă 542.
- Regimentul 2-lea de dorobanți*, 39, bat. 1-iu la Ciuperceni 45, reg. la Ciuperceni 94, 191, 6 companii între Vid și Isker 404 405, bat. 1-iu între Dolny-Dubnik și Demirkioi 450, regimentul 524, demonstrațiuni 538, 1 bat. 542.
- Regimentul 3-lea de dorobanți*, 39, la Calafat 94, 191, 1 bat. 524, 525, reg. la Osmanlia și Logosovce 536, 552.
- Regimentul 4-lea de dorobanți*, 39, la Calafat 94, 191, bat. 2-lea 462, regimentul, 465, 1 bat. 524, bat. 2-lea adus din Calafat 554.
- Regimentul 5-lea de dorobanți*, 40, la Cetate 45, la Vrata 95, 190, bat. 2-lea (căpitan Hasnaș) 412, bat. 2-lea la Grivița 413, 414, 416, 417, regimentul 526.
- Regimentul 6-lea de dorobanți*, 40, la Băilescă 45, la Cetate 94, 190, trei companii 405, la Rahova 465, 526.
- Regimentul 7-lea de dorobanți*, 40, la Galicea-Mare 45, la Maglavit și Golentși 95.

- Regimentul 8-lea de dorobanți*, 40, la Galicea-Mare 45, la Fântâna-Banului 95, 190, 526.
- Regimentul 9-lea de dorobanți*, 42, la Daia 46, la Băilescă 95, 320, bat. 2-lea 375, 378, 524, la Gîrce și Dencovița 540, în rezervă 545, ocupă reduta și satul Inova 549, distins în lupta de la Smârdan 551, 552, 553.
- Regimentul 10-lea de dorobanți*, 41, la Turbatu 46, la Moțăței 95, 1 bat. sosese la Rast 107, în ante-gardă 232, 320, bat. 1-iu 326, în detașamentul colonelului Slăniceanu 462, în colona de asalt de la Rahova 464, în rezervă 465, 525, batalionul 1-iu 554.
- Regimentul 11-lea de dorobanți*, 1 bat. 42, la Băilescă 95, 535, 3 companii 542.
- Regimentul 12-lea de dorobanți*, 41, la Moțăței 95, în ante-gardă 232, 524.
- Regimentul 13-lea de dorobanți*, 42, în Bucurescă ca rezervă 47, la Dăbuleni și Grojidipod 90, 1 bat. ca garnisonă în Nicopole 193, 2-lea bat. în drumul Plevnei 194, la tabia Abdul-Kerim, tiraliorii bat. 2-lea 296, asaltul reg. în frunte cu loc.-colonel Voinescu 297, laudat și decorat 303, 304, 321, 2 companii în recunoșcere 374, batalioanele 1-iu și 2-lea 412, pornirea la asalt 414, 417, 526.
- Regimentul 14-lea de dorobanți*, 43, în Bucurescă 47, batalionul 2-lea la Corabia 71, 72, reg. la Corabia 90, în fața pozițiilor de la Samovit 141, în detașamentul destinat pentru ocuparea Nicopolei 176, în Nicopole 231, batalionul 1-iu 320, batalionul 2-lea 321, în rezervă 333, atacul asupra Griviței 341, 417, între Dolny-Dubnik și Demirkioi 450, 525, 1 batalion 535.
- Regimentul 15-lea de dorobanți*, 42, la Bechet 67, respinge pe Turci la Bechet, 89, 321, batalionul 2-lea 375, perderile batalionului 2-lea 378, 1 batalion la luarea Rahovei 462.
- Regimentul 16-lea de dorobanți*, 43, la Gruia și Buciumeni 46, la Bechet 90, la porța Nicopolei 194, batalionul 1-iu 320, batalionul 1-iu la Grivița 333, se asvêrlă asupra redutei 341, 1 batalion între Dolny-Dubnik și Demirkioi 450, 1 batalion în detașamentul lui Arnoldi 454, regimentul 525.
- Regimentul 1-iu de liniă*, 39, la Ciuperceni 45, 94, 190, batalionul 2-lea sub maior Rădulescu 375, perderile re-

gimentului 378, 465, în colónele de atac formate de col. Fălcoianu 500, 524, 535, bataliónele 1-iú și 2-lea spre Targik 542.

Regimentul 2-lea de liniă, 42, în ante-gardă la Giurgiú 46, 2 companii la Islaz 56, câte-va companii deschid focul asupra inamicului 89, la Băilescí 95, batalionul 2-lea 320, regimentul 524.

Regimentul 3-lea de liniă, 40, la Salcia 95, 190, 526.

Regimentul 4-lea de liniă, 39, la Calafat 45, 94, câte-va companii ocupă trei ostróve 105, regimentul 190, 501, 1 batalion aședat în vii la Dencovița 544, batalionul 2-lea 546, 547, regimentul atacă Smărdanul 549, se distinge în luptă, Domnitorul decoréză drapelul regimentului 451, 452.

Regimentul 5-lea de liniă, la Gruia și Buciumeni 46, la Islaz 90, ocupă Turnu-Măgurele 109, în fața Samovitului 141, ia parte la ocuparea Nicopolei 176, în drumul Plevnei 194, batalionul 1-iú susține atacul Redanului 296, 297, regimentul în rezervă la atacul Griviței 321, 333, năvălesce în reduta Griviței 341, înlocuesce reg. 7-lea de liniă 414, 526, 554.

Regimentul 6-lea de liniă, 40, la Cetate 94, 191, 1 batalion, cu loc.-colonel Algiu intră în Plevna 498, trece la divis. 2-a 555, 1 batalion aședat în viile de la Dencovița 544, batalionul 1-iú atacă Smărdanul 546, 547, 549, se distinge în luptă 551, batalionul 1-iú 552, batalionul 2-lea 554.

Regimentul 7-lea de liniă, 42, 2 companii la Corabia 67, la Islaz 90, în recunóscere 91, ocupă Turnu-Măgurele 109, în legătură cu Muselimselo 193, la tabia Abdul-Kerim 321, comandat de loc.-colonel Grigorie Ión în susținerea colónei de atac 375, bat. 1-iú sub maiorul Pega merge la atac 377, bat. 2-lea acopere retragerea trupelor 378, regimentul să susțină atacul de la 7 octombre 412, 414, înlocuit cu al 5-lea reg. de liniă 414, 417, perderi 417, la Dolny-Dubnik 450, trece la divisia 2-a 425.

Regimentul 8-lea de liniă, 41, la Frătesci 46, la Băilescí 95, ca ante-gardă 232, 1 batalion trece podul dela Isker 235, în colóna de atac la Grivița comandat de loc.-colonel Poenaru 320, batalionul 1-iú sub căpitan Valter la asalt 326, reg. trece la divisia 4-a 524, demonstrațiunii în contra Belgradgikului 538, 542, luptă la podurile de pe digul șoselei Novoselo 544, 552.

- Regimentul 1-iu de roșiori*, 40, în priveghiare la malul Dunării 46, împedică desbarcarea Turcilor 88, la Poiana 95, 190, formeză divisia de cavaleriă sub col. Crețeanu 306, luptă la Dolny-Etropol 309, esc. 2-lea pornit din Mahaleta 381, brigada Crețeanu 384, 525.
- Regimentul 2-lea de roșiori* 40, în Bucuresci 47, la Poiana 95, 190, 1 escadron ca ante-gardă 232, reg. formeză divisia de cavaleriă 306, luptă la Gorny-Etropol 309, brigada Crețeanu 384, 525.
- Regimente rusești*, 3 de infanteriă, reserva corpului IX-lea 283, reg. de Don 283, de Kiev, de husari 384, de cazaci de Kuban și Vladi-Caucas, 3 din divisiunea 9-a 384, 7 reg. rusești încep lupta 386, 2 de cavaleriă rusă înainteză spre Dolny-Dubnik 454, 4 reg. de cavaleriă sub Ganetzki 490, reg. 1-iu de Cazaci 449, reg. 3-lea de liniă, o companiă de gardă 504, reg. 4-lea de dragoni 384, reg. 4-lea husari 384, reg. 4-lea de ulani 384, 462, reg. 5-lea de inf. Kaluga înainteză 299, reg. 7-lea de ulani de Bug sub Loșkaref 152, reg. 8-lea de cav. (Astrakan) 2 esc. 309, reg. 8-lea de dragoni (Astrakan) 307, reg. 9-lea de Cazaci de Don înainteză spre Plevna 146, reg. 9-lea de Cazaci sub Skobelef II 490, reg. 9-lea de dragoni (Kazan) 307, 310, reg. 9-lea de ulani (Bug) 307, reg. 11-lea de dragoni (de Riga) 152, reg. 16-lea de Cazaci de Don 307, 384, reg. 17-lea (Arhangelgorod) pornesce la asaltul de la Opanez și Bucova 147, reg. 18-lea (Vologda) pornesce la asaltul pozițiilor de la Opanez și Bucova 147, reg. 19-lea de inf. (Kostroma) întăresce reg. 9-lea Cazaci de Caucas 146, are de obiectiv înălțimile de la Grivița 147, prea mult încercat în luptă 151, câteva companii ca garnisonă în Nicopole 193, reg. 20-lea (Halitch) sosesc la Grivița 148, reg. 21 Cazaci de Don 384, reg. 22-lea Cazaci de Don 384, reg. 34-lea Cazaci de Don, o sotniă cu Loșkaref 152, reg. 123-lea inf. [Kozlof] 155, reg. 125-lea inf. [Kursk], un bat ȳ se trămite în ajutor lui Skobelef II 153, reg. Suia 2 bat. ȳ în foc 157, 241, reg. Rylsk se aruncă asupra unei redute, reg. Kursk asupra altei redute 156, reg. Kolomna 157, 2 bat. din reg. Iaroslav 157, reg. Penza 159, reg. Tambof 159, reg. Serpukof 160, reg. Voroneji sosesc de la Sistov 160, reg. 34-lea rusec de Don 284, reg. de Estonia în rezervă 299, reg. de husari de Kiev 313, de Don și Caucaz

403, reg. Serpukof 241, reg. vânătorii garde 449, 453.

Regina (Angliei) mobilizare 568, guvernul 582.

Reni, se evacua 34, 35.

Răsboiu, 8 răsbóie mari între Rusia și Turcia în timp de un secol și jumătate 16, 17, răsbóiu de la 1854, 117, răsbóiu între Rusia și Turcia 131, răsbóiu de la 1877—78 fu o încercare serioasă a armatei române 206, răsbóiu de la 1859 al Italiei 208.

Reuf pașa, 143, trupele lui Reuf 149, 167, întrunesc forțele cu Suliman 182.

Remington, puscă 282.

Riben, 193, acoperirea dreptei divisiunii 4-a 238, pozițiuni 241, 259, cavaleria divisiunilor 3-a și 4-a 261, 264, întăriri sporite 305, sosire de trupe 307, redută 368, 390, aprovizionare 398, 481.

Rifaat pașa, liva [general de brigadă], rănit 348.

Riga, dragoni 152.

Rifosul, urmărirea unui monitor turcesc 460.

Rodop, munți 575.

Roman, drumul primei colóne rusesce 33.

Romanați, escadron 94.

România, situația sa față cu mișcările din Peninsula Balcanică 2, împedecă pe beligeranți de a întrebunța teritoriul ei pentru operațiunile de răsbóiu 2, atitudine neutră 7, 8, 109, voiesce a împedeca trecerea voluntarilor ruși 8, activă pe terenul diplomatic, bulevard între Rusia și Turcia 11, situația ei față cu Turcia 30, avea trebuință de garanție 123, necesitate a alerga în ajutorul Rușilor 187, din punct de vedere militar era necunoscută Europei înainte de acest răsbóiu 207, îngreunarea comunicațiilor înspre iernă 421, entuziasmul țării 423, material de lem-nărie dus din România 484, primejdia de a fi invadată de armata turcescă 517, violarea de către Turcia drepturilor ei 519, escortarea prinșilor 525, neadmisă la încheierea armistițiului 558, independența recunoscută 559, 560, precedentele mărturisesc în favorul României 562, 569, atribuțiile suverane ale României 570, Rusia nefavorabilă României, protestări 572, apărarea drepturilor 580, nu pòte consimți la pierderea Basarabiei 581, recunoșterea independenței de către părțile contractante 583, congresul de

la Berlin 586, neputința de a apăra întregitatea sa 587, 589. 590, 591.

Românii, mântin drepturile lor 30, sub Mircea și Stefan 60, 50,000 folositori Rușilor 84, li se cere de Ruși ajutorul 147, 183, vechii aliați ai Bulgarilor 185, 186, speranța Rușilor 202, Români în amestecați cu Rușii pe linia Iskerului 244, ajutor grabnic dat Rușilor 245, 291, încercare de surprindere din partea Turcilor 300, se avântă la asaltul Griviței 333, respinși 337, 15 oficiali și 1333 soldați uciși, 41 oficiali și 1176 soldați răniți 347, rezistență victorioasă atacului turcesc 353, respinseră încercarea Turcilor de a lua înapoi reduta Grivița n. 1 361, în apărare 366, cucerirea unui steg și a 3 tunuri 371, lucrările săvârșite de Români 394, continuă cu întăririle în fața redutei Grivița n. 2 404, ascunși în pământ 405, perdeți de preste 2000 oameni 415, sistemul lor de atac 455, are sub pază aproape a 3-a parte din perimetrul de împresurare al Plevnei 491, smulg isbânda jumătate câștigată de mușirul otoman 496, un drapel cucerit în reduta Opanezului 508, ocupă Lom-Palanca 533, amăriți și nemulțumiți 575, au drept să dică a fi devenit independenți prin ei înșiși 596.

Romano, căpitan, ucis 341.

Romanzoff, 131.

Rosalita, pas 261.

Rosetti C. A., răspunde Domnului în numele reprezentațiunii naționale 530.

Rosetti C. A. Maria, înstituie un spital pentru răniți 429.

Rosetti St., loc.-colonel, la luarea Rahovei 471.

Rosetti, locotenent, ucis 456.

Roșiori-de-Vede, spitale 528.

Roznovanu George, colonel 43, șeful caval. divisionare 176.

Roznovanu, brigadă, ocupă cetatea Nicopole 177, punerea vedetelor în legătură 307, 313, 1 esc. călărași și 4 tunuri cu Cerchez porni asupra Opanezului 398, tăbărâtă înaintea Plevnei 402, execută mișcarea de trupe 450, comandant de cavalerie divizia 3-a 526.

Roznovanu Maria, instalare de spital pentru răniți 429.

Rovine, bătălia 319.

Rujince, sat, ocupat 535, înaintarea brigadei Cantili 538.

Rumelia, 133, incursiuni 170, înaintarea trupelor rusești 517.

Rupcea, sat 398, 400, întărit 539, viile ocupate de brigada

Dona 540, 541, 542, 543, pozițiunile trupelor române 553.

Rusciuc, recunoscere spre Giurgiu 50, în legătură cu marea și Constantinopole 53, apărarea cetății 79, asediu 133, liniă ferată 136, 137, garnisone turcesci 168, în defensivă 170 acțiune 534, evacuare 560, Rusciuc-Plevna-Sofia, cale 277, Rusciuc-Silistra-Varna-Sumla, oprirea ajutoarelor turcesci 518.

Rusia, mișcările militare 4, armare 6, 7, convențiunea din $\frac{4}{16}$ Aprilie 19, învoirea diplomatică 29, aprecierile asupra acțiunii ruso-române 111, micșorarea prestigiului 113, 132, în alianță cu România 188, 221, depresiune morală 273, comunicațiunile îngreunate 421, sosire de trupe nouă 438; prinși se rogă să rămână în România 528, 534, cere retrocedarea Basarabiei 560, comunicarea trupelor rusești prin România 563, conflicte cu Anglia 565, 566, nouă inarmare 568, prin convenția de la $\frac{4}{16}$ Aprilie 1877 recunoște situația câștigată de România prin tratatul de la Paris 570, 571, hotărîrea ei în afacerea Basarabiei este irevocabilă 571, 573, îngreunarea stărei financiare 575, dispusă a face concesiuni 576, 577, admite discutarea asupra tratatului de la San-Stefano 577, 578, 580, cestiunea Basarabiei 583, 585, 586.

Rusia-Mică, regimentul de granadieră 495.

Rușii, 100, trec Dunărea în $\frac{10}{22}$ Iunie 101, se căesc pentru mândria de la început 114, bombardază Nicopole 142, ocupă Kazanlik 143, sosesc înaintea Plevnei 146, perderi de peste 74 ofițeri și 3000 oameni 148, nu dispun de forțe îndestulătoare în Bulgaria 149, iau redutele 157, perderi aproape de 8000 de oameni înaintea Plevnei 161, a doua oră învinși la Plevna 166, declinară concursul armatei române peste Dunăre 173, insuficiența mijloacelor de comunicațiune 177, al doilea atac nenorocit înaintea Plevnei 178, nemulțumiți de refuzul Românilor 179, individualitatea oștirea române 188, schimbarea situației prin intrarea în acțiune a armatei române 202, perd la Pelisat 204 oameni morți și 735 răniți 241, ofensiva la Plevna 244, lipsă de forțe 261, primejdia de a fi respinși peste Dunăre 274, bombardarea Plevnei 287, retragere și perderi 299, încrederea în luarea Plevnei 318, respinși 324, atacuri zadarnice 325, așteptă să reîncepă lupta 334, respinși 337, intră în reduta de la Grivița 341, 346, 2 tunuri turcesci

cucerite 371, lucrări de fortificare 404, se miră de lucrările Românilor 409, situația ameliorată 438, nu reușesc la atacul Telișului 453, prima liniă a Rușilor frântă 495, luară înapoi redutele și șanțurile 496, 497, 502.

Ruso jun., medic de ambulanțe la Grivița 428.

Rusu Ioachim, căpitan rănit 378.

Rylsk, regiment rusesc 156.

S.

Saafet, ministrul afacerilor străine în Turcia 183.

Sabripașakioi, sat, întinderea razei caval. române 535, concentrarea divisiunii l-a de inf. 536.

Sachelarie Oton, colonel 39, 190, 259, comandant al l-ei brigade de rezervă 375, 376, brigada primesce ordinul de retragere 377, brigada de inf. esecută mișcări de trupe 451, 499, 524, 537, brigada susține artileria 542.

Sadik-pașa, se predă 508.

Sadova, sat, înaintarea armatei române 195.

Safet-pașa, 150.

Săgéta, șalupa cu vapor transportă trupe pe malul bulgar 463

Salcia, sat 95.

Salisbury, (lord) plenipotențiarul Angliei 12, înlocui pe Derby 568, dice, că congresul va lucra drept ascultând pe reprezentanții țerei noastre 580.

Salmen, loc.-colonel 234.

Samovit, 56, pichet 89, înălțime 140.

Samurcaș, căpitan, rănit 342.

St.-Gothard, bătălia 595.

San-Stefano, 204, desbaterile negociărilor de pace între Ruși și Turci 560, încheierea păcei la 19 Febr. (3 Martie) 561, tractatul aspru pentru Turci 563, 570, articolul 8-lea 571, 582, nedreptatea făcută României 587.

Sardinia, 562.

Scărlătescu Filip, sub-locotenent, rănit 417.

Schahovskoi principe 151, cu Krüdener dă atacul la ¹⁵/₃₀ Iulie 152, 155.

Schela Vechnia, insulă mică 106.

Schestacoff, locotenent din marina rusescă 69.

Schilder-Schuldner, general rus 140, pornesce spre Plevna 144, învins la Plevna 150, în rezervă 153, 160, 175, înscințat de generalul Manu 326.

- Schina Alecsandru**, loc.-colonel 38.
- Schina Nicolae**, maior 38.
- Schualoff**, ambasador rusesc, 13, la Londra 576, în afacerea Basarabiei 583, 591.
- Scomgea**, înaintarea brigadei Cantili 538.
- Scodra**, bastiment cuirasat 56.
- Scriban Ioan**, căpitan rănit 417.
- Séca**, concentrare de trupe ruse 108, punerea în marș a oștirea române 195.
- Sefket-pașa**, în Orhanie 386, 391, 400, aprovizionările lui Osman 403, 445, 446, 449, se retrage la Orhanie 458.
- Seicova**, înaintarea brigadei 1 inf. română 261.
- Seicova-Kreta**, 231.
- Seicovița**, crestele 193.
- Seife**, monitor turcesc 691, 70.
- Selanovce**, 236, sosirea detaș. Slănicénu 463, ocuparea de poziții 467.
- Selenskirad [Hainkioi]**, trecătoare neumblată 135.
- Selvi**, 261.
- Semeret-Trestenic**, 236, pozițiunea armatei române 238, 239, ciocnirea cu vedetele turcesci 242, sosirea armatei române 243, pornire de trupe 307, iscode 308, 381, retragere 387, 396, sosirea corpului de cav. 398, art. și cav. 401, retranșamente de inf. 405.
- Senatul**, interpelarea adresată ministerului 561.
- Serban Cantacuzino V. V.**, 595.
- Serbănescu**, sub-locotenent, rănit de moarte 544, mort 552.
- Serbia**, intrarea în acțiune 2, cere pace 3, suspendarea ostilităților 3, 15, 18, 78, luptase în 1876, 121, hotarele Serbiei 520, 538, declară resboiul Turciei 539, mobilizare 569.
- Sérbiș**, 3, pierd linia Deligrad-Djunis-Krusievaș 3, 8, 186, nu obțin rectificarea teritorială 564, 575.
- Sergiu**, marele-duce 82.
- Serpilor**, insulă, posesiune seculară a României 581, 584.
- Sevastopol**, activitate militară 9, eroică apărare 225, 294, 511.
- Severin**, echipagiul rus, 66.
- Siberia**, granadierii regimentului de Siberia 495.
- Siliștióra**, pregătirea podului 244, isprăvirea podului 249.
- Siliștióra-Măgura**, 2 kilometri la Est de Corabia 197, 199.
- Silistra**, Turcii opriți a trece Dunărea 44, bastiment turcesc

- 55, 134, garnisóne turcescǎ 168, evacuarea 569, limita Dobrogei 584.
- Simnic**, lângă Craiova, 200.
- Sinacovcea**, ocupată 536.
- Singurof Alexandru**, maior, 38.
- Sipca**, pasul principal 135, 150, 170, inacțiune turcescǎ 262, pozițiile menținute 265, armata lui Soliman 365, pierderi turcescǎ 439.
- Sipot**, sat, întinderea razei caval. române 535.
- Siret**, riú, calea ferată 32.
- Siria**, provincie 580.
- Sișman**, căpitan, rănit 331.
- Sișman**, loc-colonel, contusionat 456.
- Sistov**, 102, trecerea Dunărei de Ruși 105, pod 134. isbânde 137, drum 145, 150, regim. Voroneji sosesc de la 161, situațiune precară 171, calea deschisă Turcilor 179, construcțiunea podurilor rusescǎ 200, trecerea Domnitorului Românilor 201, baza operațiunilor armatei rusescǎ 261, Sistov-Plevna-Sofia cale 277.
- Skender**, 595.
- Skit**, riú 385, recunoscere 463, postare de trupe 464, pod 466, vadul de trecere al Turcilor ocupat 468, tunurile rusescǎ trag focuri 468, respingerea Turcilor 470.
- Skobelef I**, loc.-general 65.
- Skobelef II**, general cu brigada de Cazaci de Caucas 153, 155, în marș spre Plevna 262, însărcinat a respinge pe Turci 299, ține pept Turcilor 300, încăerare de trupe 323. ia două redute 332, continuă lupta 338, ocupă câte-va întăriri 346, perde redutele 348, susține o luptă ferbinte 353, ține pept Turcilor 395, se plângé contra generalului Levitzki 353, 355, 369, înaintéză spre muntele Verde 409, ține pept Turcilor 395, ia comanda gardei imperiale 441, 450, 451, 456, 490.
- Slăniceanu George**, colonel, șef de stat major 37, 53, 188, comandantul corpului de observațiune pe Isker 383, 404, însărcinat a ataca Rahova 458, 459, atacul Rahovei 462, trupele întărite 462, sosesc la Selaaovce 462, se întâlnește cu Meyendorf 463, atac asupra întăririlor turcescǎ 464, asalt 464, 465, primesce ajutorul cerut 465, 467, 470. comandant al divisiiei de rezervă la Calafat 478.

- Slatina**, cale ferată 102, Slatina-Pitești-Tirgoviște, pozițiuni defensive române contra Rușilor 573.
- Slavița**, pe malul drept al Iskerului 193.
- Slavovița**, 235.
- Smârdan**, 50, 54, întărit 539, div. 2-a înainteză să ia satul Smârdan 541, bombardarea 542, în posesiunea Turcilor 543, Turcii împedecați de a da ajutor 546, întărit 546, maiorul Stoilov înainteză cu trupele 546, Turcii împrăscă cu foc vii în trupele române 547, bombardat și luat 548, lupta 550, întorcerea ofensivă a Turcilor 551, 553.
- Slobozia**, pe Ialomița, a doua colonă 33, 46.
- Snider**, puscă 282, 551.
- Sobieski**, rege polon 595.
- Socariciu**, sat, jafuri 36.
- Sofia**, drumul la Sud 106, comunicațiuni libere 138, drum 145, vine ajutor lui Osman pașa 152, 168, drum 307, ambulanța turcăscă 347, retragerea lui Osman pașa 353, în comunicațiune cu Osman 357, închiderea liniilor de comunicațiune și de retragere ale inamicului 380, 396, șoseua 398, hrană și muniții pornită spre Plevna 400, adunare de armate turcesci 446, comunicațiile tăiate cu Plevna 458, împedecarea constituirei armatei turcesci 479, înaintarea generalului Gurko 486, șoseua 493.
- Șoim**, jafuri și masacre 36.
- Soliman bei**, regulază cu colonelul Cantili condițiile evacuării Belgradjicului 557.
- Solimaniș**, timpurile de odinioară 5.
- Soliman Magnificul**, 9.
- Soliman pașa**, în Montenegro 149, 167, la Sudul Balcanilor 168, la pasul Sipca 170, întrunirea lui cu Reuf 182, atacuri la muntele St. Nicolae 202, speranțele Rușilor 262, 2 corpuri rusesci în contra lui Soliman 274, împedecarea juncțiunii cu Osman 358, la Sipca 366, înlocuesce pe Mehemet-Ali în Bulgaria 438.
- Somănescu**, căpitan, com. bateriei 4-a din reg. 4-lea de art. 141.
- Sonțu**, maior, com. al bat. 1-iu din reg. 10-lea de dorob. 320, ucis în fruntea batalionului 327, corpul lui înfipt pe parapelul redutei Grivița 332.
- Sorescu**, căpitan, com. al companiei 2-a de geniū 483.
- Spanțov**, sat 51.

- Spiroiu**, sub-locotenent, rănit, conduce trupa la Rahova 466, 467, 471.
- Stakelberg**, colonel rus în recunoșcere 385.
- Stamatopol Simion**, sub-locotenent rănit 417.
- Stambul**, partidul noii Turcii 5, încetarea relațiilor cu România 34, lipsa de energie în acțiune 79, 80, scirea despre isbânda turc. 148, ovațiunile aduse lui Osman 510.
- Stan George**, sergent ajută în cucerirea drapelului pe soldatul Grigore Ión 341.
- Stanciu**, sub-locotenent, rănit la Grivița 331.
- Stancu Ilie**, soldat, rănit 52.
- Stănesci**, 46.
- Stănescu**, locotenent, ucis la Grivița 331.
- Starovierce**, 235.
- Stavrescu George**, medic 41.
- «**Stéua României**», decorațiune, înființarea ei 65, conferită maiorului Murgescu 70, conferită celor distinși în luptele de la 26 aprilie, conferită loc.-colonelului Voinescu și reg. 13-lea de dorob. 303, 304, împăratul Alexandru II primesce din mâna Suveranului Românilor marea-cruce a Stelei României 367, conferită căpitanului Bogdan 380, regimentele 4-lea și 6-lea de liniă și 9-lea de dorobânți decorate cu marea-cruce a Stelei României 551.
- Stefan-cel-Mare**, 9, tradițiunii de gloriă națională 31, bateria 48, 178, 349, oșteni de la 1877/8 vrednici urmași ai înaintașilor lor de pe timpul lui Stefan și Mihaï 60, bateria 73, 92, 115.
- Stefănescu**, medic 428.
- Stefănescu Vasile**, locotenent, rănit 417.
- Stirbei Marla**, principesa, înființază spital la Buftea 429.
- Stircea**, sat 235, înaintarea anteposturilor române 242.
- Stoliov**, maior, comandantul batalionului 2-lea din reg. 4-lea de liniă 546, la atacul de la Smârdan 546, 547, s'a distins 550.
- Stolnici**, prizonieri așezați în spitale 528.
- Stolypin**, loc.-general rus, primesce trupele române la trecerea Dunărei 177.
- Strassburg**, asediul 511.
- Stroja**, maior, comandant al bat. 1-iu din reg. 9-lea de dorobanți 320, înaintază cu hotărîre la Smârdan-Vidin 549.
- Stuart Dimitrie**, baronul, agent diplomatic plenipotențiar

rus 20, comunică sosirea Marelui-Duce în Bucuresci 64, declarația făcută de Suveranul Românilor la amenințările Rusiei 572.

Strukof, general rus, declară lui Osman că nu primesce decât predarea 505.

Sturdza Zoe, îngrijesce de răniți 429.

S-t Alexandru, onomastica Tzarului, Te Deum înainte de luptă 322.

S-t Andrei, ordinul împodobit cu spade, cea mai înaltă decorație rusească conferită Domnitorului Românilor 514.

S-t George, decorațiune militară rusească, 50 cruci conferite ostașilor români 303, Tzarul oferă această decorațiune Domnului Carol și conferă 150 cruci ale acestei decorațiuni ostașilor români 352, conferită celor ce au luat steagul turcesc la Grivița 362, 14 cruci conferite brigadei de roșiori de sub colonelul Crețeanu 476, 8 cruci conferite batalionului 1-iu din reg. 1-iu de dorobanți 477, insemnele ordinului cl. I conferite marelui-duce 521.

S-t James, cabinetul, sprijin fără rezultat dat Turciei 6.

S-t Nicolae, munte 202.

S-t Vladimir, decorațiune rusescă conferită maiorului Murgescu 70.

Suez, canalul, mobilizarea Angliei 568, interesele Angliei 576, Rusia amenințată de Anglia 580.

Suia, regiment rusesc 157.

Sultanul, adresează o scrisoare lui Osman-pașa 162, laudă pe Osman 445, 494, Osman predă sabia dăruită de Sultanul 505, pornirea lui Osman 510 dăruiesce o sabie lui Osman 512, consimte la cedarea Ciprului 579, alianța defensivă în Anglia 579.

Sumla, cetate 53, forțe turcesci 134, sub generalissimul Mehemet-Ali 168.

Susurlu, pozițiile trupelor rusești 152, pozițiile trupelor române 261, 264, posturi române de observațiune 294, anteposturi române 307, colonelul Roznovanu la Susurlu 450, întăririle trupelor române 481, 1-iul sector al întăririlor turcesci dela Plevna 490.

Suțu Elena, instalare de spital pentru răniți 429.

Suțu Natalia, instalare de spital pentru răniți 429.

Suvaroff, general rus 131, decanul adjutanților împărătesci 204.

T.

- Tahir-paşa**, şeful statului major turcesc în Plevna 282, se predă 508.
- Tamara George**, intendent 41.
- Tambof**, regiment rusesc 159.
- Tzareviciul**, 82, strimtorat de Mehemet-Ali 274, se retrage 274, comandant al gardei imperiale rusesce, învinge pe Turci la Tzercovna 438, rolul armatei lui după căderea Plevnei 517, la asediul Rusciucului 534.
- Tătărescu Nicolae**, căpitan, oficier în statul major 41.
- Tatargik**, întărit 539, brigada Ipătescu 540, înaintarea divisiiei 4-a 541; 542, brigada Cruţescu 542, Tatargik-Rupcea-Rainovce 544, 549.
- Tatina**, sat, 51.
- Tcherkaski**, principe 82.
- Tcherevin**, colonel spre Apus de la Gorny-Dubnik 449.
- Tchernialka**, vale, al patrula sector de împresurare 490.
- Tchernozubof**, colonel, comandant al regimentelor de Don 284, brigada înaintea Plevnei 384, împreună cu brigada Formac prind convoiuri turcesce 397, 399.
- Tecuci**, o a doua colónă din oştirea română, calea prin Tecuci 33.
- Tefik, paşa** comandantul geniului turcesc la Plevna 282, se predă 508.
- Teleman**, locotenent, rănit la Griviţa 331.
- Teleman**, maior, 41, la Smârdan şi Inova 546, se aruncă asupra redutei 547, se distinge 550.
- Teleorman**, escadron 56.
- Teliş**, trupe turcesce 246, cavai. rusească în serviciu de siguranţă 381, 2 escadrone de roşiori şi 2 escadrone rusesce în recunoştere 385, caval. sub col. Levis 398, 400, 401, garnisone turcesce 449, atacul regimentului de vânători-ai gardei 449, trupe aliate pornite la atac 452, atacul Ruşilor nereuşit 453, 455 după luarea Telişului întinderea lui Osman 484, retragerea lui Sefkét paşa 458.
- Tzepeş**, Domnul, amintiri din timpii de gloriă, 60.
- Tzërile-de-jos**, la a. 1648, 588.
- Teteven**, mişcările trepelor sub Gurko 479, stăpân pe Teteven 486.
- Theodori Iuliu**, medic 38.
- Tighina**, 595.

- Timok**, corp român în observațiune 3, 7, 44. defensivă română 93. operația armatei române 123, 189, armata română 244, apărarea hotarelor 519, situația Vidinului 538.
- Tiraspol**, mobilizarea Rusiei 9.
- Tirnak**, sat, recunoașterea de trupe române și ruse 385, divizia I-a română 536, brigada Ipătescu 540.
- Tirnen**, al 6-lea sector al întăririlor de la Plevna 490.
- Tirnova**, colona generalului Gurko 135, 137, 145, cartierul general rus 150, strămutarea în grabă a cartierului general rusesc 180, oștirea rusescă amenințată 261.
- Tirșorénu Nicolae**, locotenent, rănit 417.
- Todleben**, confirmarea opiniunii Domnitorului Românilor în privința asediului Plevnei 372, apărător al Sevastopolei chemat din Rusia 359, sosesc la Plevna 360, 370, se prezintă Domnitorului Românilor 393, admiră lucrările săvârșite de Români 394, în ajutorul Domnitorului Românilor 394, confirmă părerea Suveranului Românilor că efectivul oștirii aliate de la Plevna trebuie sporit 395, 404, cere timp pentru îngroparea morților 434, *ad latus* al Domnitorului Românilor 439, în Tucenița 440, sub comandamentul Domnitorului Românilor 441, la întărirea oștirii de împresorare 446, ordinul trimis lui Zotof 451, 456, reduta Todleben 481, laudă pe ostașii români 482, împreună cu Domnitorul Românilor dispune armata de împresorare 489, rostesc un toast în sănătatea Domnitorului Românilor 527.
- Toir-Omer pașa**, se predă 508.
- Topolovița**, pârâu, 1 companie din reg. 4-lea de linie 544.
- Toporanu**, căpitan, rănit 416.
- Torres-Vedras**, linie, operațiunii în asemănare cu cele de la Plevna 511.
- Tratatul de Berlin**, scris la 1/13 Iulie 1878, 583.
- Trajan**, valul, trupele rusești stăpâne 101.
- Transilvania**, redută 115.
- Trestenik**, atacul Rușilor asupra Plevnei 154, retragerea 160, comunicațiunea trupelor române cu cele rusești la Vid spre Trestenik 231, corpul de cavalerie română și rusă primesc ordin de marș 399.
- Trojan**, primejdia pentru armata Tzarului 261.
- Tucenița**, apă, situația Plevnei 144, stânga oștirii rusești de atac 146, atacul Turcilor, platoul dintre Tucenița și Gri-

vița 240, detaș. lui Imeritinski 264, întăririle turcesci 278. 280, cav. generalului Loșkaref 283, ordinul Domnitorului Românilor, comandant suprem al armatei de Vest, parcuri volante 284, ambulantele corp. 4-lea 285, 287, cuartier al generalului Todleben 440, al 4-lea sector al întăririlor de la Plevna 490.

Tudor, redută română la Plevna 481.

Tulcea, sandjacul Tulcei [Dobrogea] cedat de Turcia 563.

Tundja, vale în Rumelia, isbândile lui Gurko 136.

Turbatu, sat, pozițiuni ale oștirii române 46.

Turcamila, [Ghiornosum] sat, reg. 6-lea de călărași 234.

Turcia, primesce armistițiul cu Serbia și Muntenegru 3, constituția lui Midhad pașa 4, 5, remite Austriei Adakale 8, prelungește armistițiul cu Rusia și Montenegro 11, refuză cererile române 12, Turcia la 1853 15, 131, 132, mai capabilă de cât se credea în general 149, 183, e mai puternică de cât credea Ignatieff 204, 273, urmările căderii Plevnei 512, după război 501, îndreptățirea României de a trata cu Turcia 562, cedarea Dobrogei 563, silințele de a-și aduna puterile 569, 574, cedarea Bucovinei către Anstria 592, la 1812 cedarea Basarabiei către Rusia 592.

Turcii, încercarea unei surprinderi asupra Izlazului 89, ofensiva în contra Românilor 110, 120, supremația întemeiată pe forță 121, respinși de Români și Ruși, incongiurați în Nicopole 141, 142, 1000 morți 142, deschid de la Grivița focul asupra Rușilor 155, resping pe Ruși și iaș ofensiva 157, bravura dovedită la Plevna 162, 167, cererea de ajutor adresată de Ruși generalului Manu 197, motivele pentru cari armata română intră în acțiune 186, nu împedecă construirea podurilor de la Măcin și Sistov 200, Turcii proiecteză eșirea din Plevna spre Nicopole 237, proiectul de eșire se pune în executare la ¹⁹/₂₁ august 239, resping pe Ruși din Zgalince 240, 241, ofensiva Turcilor și situația oștirii ruseci când fu cerut cu stăruință ajutorul Românilor 245, întăririle rădicale la Plevna 278, oșt. la Plevna 281, deschid focul din Plevna la Grivița 289, iconomisesc munițiile 290, întăririi la Muntele-Verde 299, deschid foc la 28 Aug. (9 sept.) 306, trec podul și înainteză 308, au perderi, se retrag 310, 311, Turcii răresc focul la Grivița 311, stăruința Rușilor pentru atac, demonstrațiile de eșire ale Turcilor 317, deschid focul asupra trupelor lui Skobelef

323, iau ofensiva în contra armatei aliate 324, lasă pe Români la Grivița să se apropie 326, vedând pe Români deschid focul 329, schinguiesc pe răniți și morți 332, lasă pe năvălitori să se apropie și deschid apoi focul din șanturi 333, saū luptat cu vitejiă 337, fug 341, perderi 347, iau ofensiva spre întăririle Abdul-Kerim 353, atacuri în contra lui Skobelef 361, încercarea de a relua reduta Grivița n° 1 respinsă 361, trag focuri asupra personalului sanitar 564, purtarea neomenosă a Turcilor 365, după respingerea lui Scobelef din 2 redute voiesc să respingă și pe Români 366, deschid o viaă bombardare asupra redutei 366, situația schimbată, Turcii năvălitori 366, Turcii lucrează la reduta Grivița n° 2, 373, concentreză focul asupra batalionului Handoca 376, măcelăresc răniții 379 Turcii se strâng la iuptă la Knéja, se retrag 382, surprinși de noua tactică de luptă a trupelor noastre 390, trag fără preget asupra lucrătorilor români 392, iau de la Bulgari 1000 vite 400, cu meterezele în apropierea Românilor 405, cearcă a ataca retransamentele române, așează 1 bateriă pe șosea între Grivița și Plevna 409, al doilea atac fals asupra Turcilor, Turcii răspund slab 411, 412, n'au fost surprinși 413, uciși, respinși 414, 415, agresiuni asupra Românilor, invasiuni 423, pedecile puse la îngroparea morților 433, consimt la îngropare, scot un șir de sentimente 434, la $\frac{9}{21}$ septembrie bătuti la Tzercovna 438, resistă vitejese gardei imperiale 453, la Dolny-Dubnik 354, ocupă Brestovetul imediat după ce îl părăsise Domnitorul Românilor 456, fug spre Rahova 459, siliți la Rahova a-și împărți puterile 463, soldații români resping pe Turci la Rahova spre redută 464, se hotărăsc a evacua Rahova 467, năbușesc preste 600 Români, 3 Români se apără vitejese, Turcii se înccă în Skith 468, 469, Turcii desnădăjduiți 469, provocarea de a se supune și a preda Plevna 487, construiesc un pod peste Vid 493, deschid la 28 noiembrie (10 decembrie) la 7 ore focul 494, 1 pașă și 2000 prinși de Români 500, mișcarea înapoi a Turcilor 502, 503, se prăvălesc asupra podului de piatră 503, rădicaseră steag alb 505, evacuarea de la Cibru-Palanca 532, la Lom-Palanca 533, se retrag temându-se de a fi tăiați dinspre Vidin 536, părăsesc Tatargikul 543, evacuarea Rupcei 543, la Novoselo respinși asupra podu-

lui 2-lea 544. la Smărdan-Inova, atacați de Români 547, respinși din reduta 2-a și din Smărdan deschid un foc viu asupra Românilor 547, respinși la Smărdan din ogradă în ogradă de Români 548, la reduta n° 2 se predau, se retrag spre Vidin 549, încearcă a relua pozițiile pierdute la Smărdan și Inova 551, Turcii mai ocupaă numai Novoselo 553, 595.

Turnu, lunetă 481.

Turnu, șosea spre Dunăre 141.

Turnu-Măgurele, baterii rusești 103, întăriri 108, divisia 4-a română 109, 5000 Români 139, tunurile române deschid focul 142, divisia 4-a 171, întorcerea generalului Manu 177, trecerea Domnitorului Românilor spre Gorny-Studen 201, brigada de cavaleriă a divisiunii 4-a română 232, podul coborât la Turnu-Măgurele 248, spitale 428, Turnu-Măgurele-Nicopole 520.

Turnul Malakofului, 370.

Turtucaia, 51, Turcii deschid foc din fortul Turtucaiei 51, Români aprind foc în Turtucaia 52, 79, 214.

Tutolmin, colonel rus, la Krișin 155.

U.

Ulani, de Bug 152, de Ciuguief 153.

Ulescu, maior, face cu trupele o mișcare ocolitoare la Smărdan 546, pătrunde în reduta Nr. 2, 549, se distinge 550.

Ulescu, sub-locotenent, ucis la Grivița 331.

Ulmeni, sat, 51.

Ungaria, 178.

Ungern-Sternberg, adjutantul împăratului rus 352.

V.

Văcărescu Ión, versurile compuse la 1830 cu ocaziunea înființării oștirii naționale 350.

Văcărescu Teodor, căpitan, 38.

Văcărescu T. Maria, îngrijesce de răniți 429.

Vadin, la trecerea Dunărei 235.

Valachia-mică, înaintarea unui corp inamic 32, trupele divisiiei 3-a română spre Valachia-mică 65.

Vâlcea, escadron 94.

Vălcescu, căpitan, rănit, 331.

Vale a-Albă, 319.

- Valentineanu**, sub-locotenent, rănit 379.
- Vărescî**, jafuri și masacre 36.
- Varna**, 7, liniă ferată 53, 134, sub-generalisimul Mehemet-Ali 168.
- Vartiade**, maior, comandant de baterie 288, 499, bombardază satele Smârdan, Inova și redutele 548.
- Vasile Alexandri**, 195.
- Vasilescu Ion**, sub-locotenent, rănit 417.
- Vasile Dumitru**, tunar 49.
- Vasile Lupu, V. V.** 595.
- Vasiliu**, căpitan 125, 191, 408.
- Vasiliu C.**, sub-locotenent 49.
- Vaslui**, a 2-a colonă rusă 33.
- Velcidrama**, întinderea liniilor românești 532.
- Veliaminof**, general rus, avea să eșecute asaltul asupra Gri-vitei 153, 158.
- Veliki-Isvor**, isbânde turcesci 79.
- Verbicenu**, sub-locotenent, ucis 549, 552.
- Verbița**, divisia 4-a română 260, 263, ordin către corpul de Vest 283, înaintarea divisiiei 4-a 285, divisia 2-a română în rezervă 286, lovită de obuze turcesci 289, divisia de rezervă 302, 3 batalioane lăsate spre paza cuartierului general 321, redută română 368, 390, 418, Verbița-Kacemunita-Demirkioi linia de apărare 481.
- Vercescu**, medic de ambulanță 39, 428.
- Veropol Neagoe**, căpitan, rănit 378.
- Versailles**, armistițiul din 1871 559.
- Vetova**, 136.
- Victor Emanuel**, aliat al lui Napoleon III 559.
- Vid**, 91, 123, corpul 9-lea rusesc 133, pozițiunile Rușilor 137, linia către Nicopole și Plevna, corpul 9-lea rus 138, 144, poziția trupelor rusesci 152, 171, recunoșterile generalului Manu 176, între Vid și Isker, ivirea colonelilor române 192, 193, 231, trecerea regimentului al 6-lea de călărași 234, înaintarea ante-gardei române 244, forțele lui Osman pașa 245, întăriri turcesci pe malul drept 278, 279, 289, aședare de patrulare române 294, brigada Roznovanu 307, platonul de lângă Vid ales loc de luptă 309, fuga Turcilor spre pod 310, 311, procedarea tactică propusă de Domnitorul Românilor 357, trupele române își întăresc pozițiile 380, 383, 384, închiderea inamicului 396, forțele inamicului spre Vid 399, corpul de observațiune dintre Vid și Isker

al lui Slániceanu 404, tăierea comunicațiunilor turcesci 447, 448, ante-garda poziției române pe malul drept al Vidului 451, Osman pașa înșelat în vederile sale 452, trupele române susțin atacul 455, trupele române pe stânga Vidului 456, 458, Gurko plăcă de pe malul stâng 479, zăgazul făcut de Români 481, 482, pozițiunile rusesci 494.

Vidin, câmp de luptă 2, 32, 44, 48, concentrări turcesci 74, bombardat din partea Românilor 75, apărarea cetății 79, artileria turcescă deschide focul asupra Românilor 88, în flăcări 92, situațiunea forțelor române din fața Vidinului 115, dă ajutóre lui Osman pașa 152, marșul lui Osman de la Vidin 163, forțele turcesci 163, 182, 214, 246, în comunicațiune cu Osman 357, închiderea comunicațiunei inamicului 380, 383, 397, 458, bombardat 460, retragerea Turcilor spre Vidin 549, 550, unicul centru de împotrivire rămas pentru Turci 473, tăierea telegrafului între Rahova și Vidin 463, 464, eșirea din Plevna 492, 519, 525, concentrarea armatei române 526, 531, 12 mii turci garnizónă 533, Turcii se resfrâng către Vidin 535, împedecarea trupelor turcesci 535, marșul brigadei Sachelarie 537, 538, 540, bombardat și atacat de Români 541, întăriri de poziții 544, telegraf de comunicații cu Smărdan 548, 549, 550, 551, împresurat de toate părțile 553, bombardare timp de 9 zile 554, convenția de predare între Izzet pașa și col. Fălcoianu 555, 556, 557, armistițiul din Adrianopole 560.

Vidulescu, căpitan, se distinge 547.

Viena, sosirea circularei marchisului de Salisbury 567, d. I. Brătianu la Viena 573, congresul din 1815, 588, împresurarea Vienei la 1683, 595.

Villafranca, armistițiul 559.

«Virtutea militară», decorațiune instituită 65, 76, conferită de Suveranul Românilor celor ce luară stégul turcesc și reducta Grivița 362, conferită Impăratului Rusiei 410, 56, reg. de roșiori de sub colonelul Crețianu 476, 24 batalionului 1-iu din reg. 1-iu de dorobanți 477.

Vitbol, 91, retragerea Turcilor 535, 536, ocupat de Români 536, întărit de Turci 539, trupele române ocupă poziții 540, șosea 540, trupele imperiale 555.

Virtop, forțe turcesci 533, 535, concentrarea divisiiei 1-a de inf. română 536, brigada Ipătescu 537.

- Vlad V. V.**, 9, amintiri eroice 349.
- Vlad Dumitru**, tunar 49.
- Vlădescu Matei**, colonel 40, la Cetate 68, comandant de brigadă 77, 190, la Muselimselo 260, 526.
- Vlădescu**, sub-locotenent, rănit 456.
- Vladimir**, marele-duce 82.
- Vlădoianu Nicolae**, căpitan, ofițer de ordonanță al Domnitorului 38, 380.
- Voinescu Sergiu**, loc.-colonel 40, atacul la Grivița 296, în capul reg. 13-lea de dorobanți 297, decorat cu Stéua României 303, cu trupele de atac 333, duce raport Domnitorului 334, îmbărbătează trupele 336, ultimul atac 340, șeful statului-major la corpul de observație 448, la Bechet 460, sub-șef de stat-major al corpului de Vest 523.
- Volga**, 125.
- Vologda**, reg. 18-lea rus 147.
- Voronej**, reg. rus 160.
- Vrabie Constantin**, intendent-adjunct 42.
- Vrata**, reg. 5-lea dorobanți 95.
- Vrața**, 2000 caré cu Turci 385, comunicațiune cu Rahova 458, în mâna trupelor lui Gurko 486.
- Vreta**, 67.

W.

- Wallenstein**, 197.
- Whitehead**, torpilă 69.
- Wilhelm**, împăratul Germaniei, semnarea păcei de la Frankfurt 562.
- Winchester**, carabine cu repetiție 282, 329.
- Wittgenstein**, general rus 131.
- Württemberg**, stat aliat Prusiei, 562.

X.

- Xenia**, șalupa rusă, 69.

Z.

- Zaiciar**, câmp de luptă 2, isbânde turcesci 78.
- Zefcar**, general român 174, 188.
- Zernesci**, 595.
- Zgalince**, sat 146, pozițiuni rusesci 154, drumul 154, colónele turcesci es spre Zgalince 240, atacul lui Osman respins 243, atacul lui Osman asupra lui Zotof 249, corpul al

9-lea rusesc 264, parcuri volante 284, 585, drumul divisiiei a 4-a române 286.

Zeibeci, contingente turcesci 149.

Zimmermann, general rus, în Răsăritul Bulgariei 517.

Zimnicea, jafuri 36, 102, 108.

Zlocuța, sat, 236.

Zotof, general rus 133, 238, 240, 245, atacat de Osman la Peleşat și Zgalince 249, șef de stat-major al armatei aliate 258, 311, 355, trimite un parlamentar în tabăra turcescă 364, comandant al corpului al IV-lea rusesc 395, primesce ordinul de la Todleben 451, comandă al 3-lea sector de impresurare a Plevnei 490.

Zürich, 559.

